अथ श्रीपाद्मे महापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं प्रारभ्यते

प्रथमोऽध्यायः

ॐश्रीगणेशाय नमः

ऋषयऊचुः-
शृणुसूतमहाभागसर्वतत्त्वार्थकोविद
संदेहमागतंविद्वन्दारुणंबुद्धिनाशनम् १
केचित्पठंतिप्रह्लादंपुराणेषुद्विजोत्तमाः
पंचवर्षान्वितेनापिकेशवःपरितोषितः २
देवासुरेकथंप्राप्तेहरिणासहयुध्यति
निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ३
सूतउवाच-
कश्यपेनपुराज्ञातंकृतंव्यासेनधीमता
ब्रह्मणाकथितंपूर्वंव्यासस्याग्रेस्वयंप्रभोः ४
तमेवंहिप्रवक्ष्यामिभवतामग्रतोद्विजाः
संदेहकारणंजातंछिन्नंदेवेनवेधसा ५
व्यासउवाचः-
शृणुसूतमहाभागब्रह्मणापरिभाषितम्
प्रह्लादस्ययथाजन्मपुराणेप्यन्यथाश्रुतम् ६
जातमात्रःसर्वसुखंवैष्णवंमार्गमाश्रितः
महाभागवतश्रेष्ठःप्रह्लादोदेवपूजितः ७
विष्णुनासहयुद्धायसपुत्रःसंगरंगतः
निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ८
सृष्टिभावंशृणुष्वत्वमस्यैवचमहात्मनः
संगरंप्राप्यपुत्राद्यैर्विष्णुनासहवीर्यवान् ९
प्रविष्टोवैष्णवंतेजःसंप्राप्यस्वेनतेजसा
पुराकल्पेमहाभागयथाजातःसवीर्यवान् १०
वृत्तांतंतस्यवीरस्यप्रवक्ष्यामिसमासतः
पश्चिमेसागरस्यांतेद्वारकानामवैपुरी ११
सर्वऋद्धिसमायुक्तासर्वसिद्धिसमन्विता

तस्यामास्तेसदादेवोयोगज्ञोयोगवित्तमः १२
शिवशर्मेतिविख्यातोवेदशास्त्रार्थकोविदः
तस्यापिपंचपुत्रास्तुबभूवुःशास्त्रकोवदाः १३
यज्ञशर्मावेदशर्माधर्मशर्मातथैवच
विष्णुशर्मामहाभागोनूनंतत्कर्मकोविदः १४
पंचमःसोमशर्मेतिपितृभक्तिपरायणः
पितृभक्तिंविनाचैवधर्ममन्यंद्विजोत्तमाः १५
नविदंतिमहात्मानस्तद्भावेनतुभाविताः
तेषांतुभक्तिंसंपश्यञ्छिवशर्माद्विजोत्तमः १६
चिंतयामासमेधावीनिष्कर्षिष्येसुरोत्तमान्
पितृभक्तेषुयोभावोनैतेषांमनसिस्थितः १७
यथाजानाम्यहंचाथकरिष्येबुद्धिपूर्वकम्
विष्णोश्चैवप्रसादात्ससर्वसिद्धिर्बभूवह १८
सद्भावंचिंतयामासअंजनार्थंद्विजोत्तमाः
उपायंब्राह्मणश्रेष्ठस्तपसस्तेजसःकिल १९
चकारसोप्युपाज्ञोमाययाब्रह्मवित्तमः
तेषामग्रेततोव्याजंशिवशर्माव्यदर्शयत् २०
महताज्वररोगेणमृतामाताविदर्शिता
तैस्तुदृष्टामृतामातापितरंवाक्यमब्रुवन् २१
ययावयंमहाभागगर्भोदरेप्रवर्द्धिताः
कलेवरंपरित्यज्यस्वयमेवगताद्यम् २२
अपहायगतासेयंस्वर्गेतातकिमुच्यते
शिवशर्मोपरिभवंपुत्रंभक्तिपरायणम् २३
यज्ञशर्माणमाहूयइत्युवाचद्विजोत्तमः
शिवशर्मोवाच-
अनेनापिसुतीक्ष्णेनशस्त्रेणनिशितेनवै २४
विच्छिद्यांगानिसर्वाणियत्रतत्रक्षिपस्वह
तत्कृतंतेनपुत्रेणयथादेशःश्रुतःपितुः २५
समायातःपुनःपश्चात्पितरंवाक्यमब्रवीत्
यथादिष्टंत्वयाताततत्सर्वंकृतवानहम् २६

समादिशममान्यच्चकार्यकारणमद्यच
तच्चसर्वंकरिष्यामिदुर्जयंदुर्लभंपितः २७
तमाज्ञायमहाभागंपितृभक्तंसचद्विजः
निश्चयंपरमंज्ञात्वाद्वितीयस्यविचिंतयन् २८
वेदशर्माणमाहूयगच्छत्वंममशासनात्
स्त्रियाविनानशक्नोमिस्थातुंकंदर्पमोहितः २९
माययादर्शितानारीसर्वसौभाग्यसंपदा
एनामानयवत्सत्वंममार्थेकृतनिश्चयः ३०
एवमुक्तस्तथाप्राहकरिष्येतवसुप्रियम्
पितरंतंनमस्कृत्यतामुवाचगतस्ततः ३१
त्वांदेवियाचतेतातःकामबाणप्रपीडितः
अतस्त्वंजरयायुक्तेप्रसादसुमुखीभव ३२
भजत्वंचारुसर्वांगिपितरंममसुंदरि
एवमाकर्णितंतस्यमाययावेदशर्मणः ३३
स्त्र्युवाच-
जरयापीडितस्यापिनैवेच्छामिकदाचन
सश्लेष्ममुखरोगस्यव्याधिग्रस्तस्यसांप्रतम् ३४
शिथिलस्यापिचार्तस्यतस्यवृद्धस्यसंगमम्
भवंतरंतुमिच्छामिकरिष्येतवसुप्रियम् ३५
भवंतंरूपसौभाग्यैर्गुणरत्नैरलंकृतम्
दिव्यलक्षणसंपन्नंदिव्यरूपंमहौजसम् ३६
किंकरिष्यसितातेनवृद्धेनशृणुमानद
ममांगभोगभावेनसर्वंप्राप्स्यसिदुर्लभम् ३७
यद्यत्त्वमिच्छसेविप्रतद्ददामिनसंशयः
एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाअप्रियंपापसंकुलम् ३८
वेदशर्मोवाच-
अधर्मयुक्तंतेवाक्यमयुक्तंपापमिश्रितम्
नेदृशंमांवदेर्देविपितृभक्तिमनागसम् ३९
पितुरर्थंसमायातस्त्वामहंप्रार्थयेशुभे
अन्यदेवंनवक्तव्यंभजत्वंपितरंमम ४०

यद्यत्त्वमिच्छसेदेवित्रैलोक्येसचराचरम्
तत्तद्द्मिनसंदेहोदेवराज्याधिकंशुभे ४१
स्त्र्युवाच-
एवंसमर्थोदातुंमेपितुरर्थेयदाभवान्
तदामेदर्शयाद्यैवसेंद्रांस्त्वंसमहेश्वरान् ४२
दातुमेवंसमर्थोसिदुर्लभंसांप्रतंकिल
किंतेबलंमहाभागदर्शयस्वत्वमात्मनः ४३
वेदशर्मोवाच-
पश्यपश्यबलंदेविप्रभावंतपसोमम
मयाहूताःसमायाताइंद्राद्याःसुरसत्तमाः ४४
वेदशर्माणमूचुस्तेकिंकुर्मोहिद्विजोत्तम
यमेवमिच्छसेविप्रतंददामोनसंशयः ४५
वेदशर्मोवाच-
यदिदेवाःप्रसान्नामेप्रसादसुमुखायदि
ददंतुविमलांभक्तिंपादयोःपितुरेवमे ४६
एवमस्तुसुराःसर्वेयथायातास्तथागताः
तमुवाचतथादृष्ट्वादृष्टंतेतपसोबलम् ४७
देवैस्तुनास्तिमेकार्यंयदिदातुमिहेच्छसि
यन्मांनयसिगुर्वर्थंतत्कुरुष्वममप्रियम् ४८
देहित्वंस्वंशिरोविप्रस्वहस्तेननिकृत्यवै
वेदशर्मोवाच-
धन्योहमद्यसंजातोमुक्तश्चैवऋणत्रयात् ४९
स्वशिरोदेविदास्यामिगृह्यतांगृह्यतांशुभे
शितेनतीक्ष्णधारेणशस्त्रेणद्विजसत्तमः ५०
निकृत्यस्वंशिरश्चाथदत्तंतस्यैप्रहस्यच
रुधिरेणप्लुतंसाचपरिगृह्यगतामुनिम् ५१
स्त्र्युवाच-
तवार्थेप्रेषितंविप्रपुत्रेणवेदशर्मणा
एतच्छिरःसंगृहाणनिकृत्तंचात्मनात्मनः ५२
उत्तमांगंप्रदत्तंमेपितृभक्तेनतेनते

तवार्थेद्विजशार्दूलमामेवंपरिभुंद्ववै ५३
तस्यतैर्भ्रातृभिर्दृष्टंसाहसंवेदशर्मणः
वेपितांगत्वमापन्नास्तेबभूवुःपरस्परम् ५४
मृतानोधर्मसाध्वीसामातासत्यसमाधिना
ग्रयमेवमहाभागःपितुरर्थेमृतःशुभः ५५
धन्योयंधन्यतांप्राप्तःपितुरर्थेकृतंशुभम्
एवंसंभाषितंतैस्तुभ्रातृभिःपुरायचारिभिः ५६
समाकरार्यद्विजोवाक्यंज्ञात्वाभक्तिपरायणम्
निकृत्तंचशिरस्तेनपुत्रेणवेदशर्मणा ५७
धर्मशर्माणमाहाथशिरएतत्प्रगृह्यताम् ५८
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मचरितेप्रथमोऽध्यायः १

द्वितीयोऽध्यायः

सूतउवाच–
तदादायमहात्मासौनिर्जगामत्वरान्वितः
पितृभक्त्यातपोभिश्चसत्यार्जवबलेनसः १
धर्ममाकृष्टवांश्चैवधर्मशर्माततस्तदा
समाकृष्टस्तुवैधर्मस्तपसातस्यधीमतः २
धर्मशर्माणमायातइदंवचनमब्रवीत्
कस्मात्त्वयासमाहूतोधर्मशर्मन्समागतः ३
तन्मेकथयकार्यंत्वंतत्करोमिनसंशयः
धर्मशर्मोवाच–
यद्यस्तिगुरुशुश्रूषायदिनिष्ठाऽचलंतपः ४
तेनसत्येनमेधर्मवेदशर्मासजीवतु
धर्मउवाच–
दमशौचेनसत्येनतपसातवसुव्रत ५
पितृभक्त्यातवभ्रातावेदशर्मामहाभुजः
पुनरेवमहात्मासौजीवनंचलभिष्यति ६
तपसानेनतुष्टोस्मिपितृभक्त्यामहामते
वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंधर्मवित्तमैः ७

एवमाकर्णितंतेनसुवाक्यंधर्मशर्मणा
वैवस्वतंमहात्मानंसमुवाचमहायशाः ८
देहिमेत्वचलांभक्तिंपितुःपादार्हणेपुनः
धर्मेरतिंतथामोक्षंसुप्रसन्नोयदामम ९
तमुवाचततोधर्मोमत्प्रसादाद्भविष्यति
एवमुक्तेमहावाक्येवेदशर्मातदोत्थितः १०
प्रसुप्तवन्महाप्राज्ञोधर्मशर्माणमब्रवीत्
क्वसादेवीगताभ्रातःक्वसतातोभवेदिति ११
समासेनसमाख्यातंयथापित्रानियोजितः
समाज्ञायततोहृष्टोधर्मशर्मातमब्रवीत् १२
ममाद्यैवमहाभागशिरसाजीवितेनच
संमुखीभववैभ्रातः कोन्योमेत्वादृशोभुवि १३
भ्रातरंचैवमाभाष्यउत्सुकःपितरंप्रति
गमनायमतिंचक्रेभ्रात्राचधर्मशर्मणा १४
द्वावेतौतुगतौतत्रपितरंहृष्टमानसौ
द्वाभ्यांतत्रसमास्थायशिवशर्माणमुत्तमम् १५
धर्मशर्मातदोवाचपितरंदीप्तिसंयुतम्
ममाद्यैवमहाभागतपसाजीवितेनच १६
वेदशर्मासमानीतस्तंपुत्रंप्रगृहाणभोः
शिवशर्माततोहृष्टोभक्तिंविज्ञायतस्यच १७
नकिंचिदब्रवीत्तंतुपुनश्चिंतामुपेयिवान्
पुरतोविनयेनापिवर्तमानंमहामतिम् १८
विष्णुशर्माणमाभाषीद्वत्समेवचनंकुरु
इंद्रलोकंव्रजस्वाद्यतस्मादानयचामृतम् १९
अनयाकान्तयासार्द्धंस्थातुमिच्छामिसांप्रतम्
सागराद्यत्समुत्पन्नममृतंव्याधिनाशनम् २०
साधुनेच्छतिमामेषायथैनांतुलभाम्यहम्
तथाकुरुष्वशीघ्रंत्वमन्यथान्यंप्रयास्यति २१
वृद्धंज्ञात्वावमन्येतइयंबालासुरूपिणी
अद्यदेव्यानयासार्द्धंप्रिययाभुवनत्रये २२

निर्दोषोव्याधिनिर्मुक्तोयथातातभवाम्यहम्
तथाकुरुष्वमेवत्समद्भक्तोसियदाभुवि २३
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंपितुस्तस्यमहात्मनः
विष्णुशर्मातदोवाचपितरंदीप्ततेजसम् २४
सर्वमेतत्करिष्यामिभवतःसुखमुत्तमम्
एवमाभाष्यधर्मात्माविष्णुशर्मामहामतिः २५
पितरंतंनमस्कृत्यपुनःकृत्वाप्रदक्षिणम्
बलेनमहतासोपितपसानियमेनच २६
अंतरिक्षगतश्चासीद्गच्छमानस्यधीमतः
समहावायुवेगेनएंद्रंसंप्रतिगच्छति २७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मचरितेद्वितीयोऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायः

सूतउवाच-
प्रस्थितस्तेनमार्गेणप्रविष्टोगगनांतरे
सदृष्टोदेवदेवेनसहस्राक्षेणधीमता १
उद्यमंतस्यवैज्ञात्वाचक्रेविघ्नंसुराधिराट्
मेनिकांतामुवाचेदंगच्छत्वंममशासनात् २
समाचरस्वास्यशीघ्रंगत्वाविघ्नंसुमध्यमे
अस्यैवविप्रवर्यस्यपुत्रस्यशिवशर्मणः ३
तथाकुरुष्वभद्रंतेयथानायातिमेगृहम्
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंमेनिकाप्रस्थितात्वरात् ४
सूतउवाच-
रूपौदार्यगुणोपेतासर्वालंकारभूषिता
नंदनस्यवनस्यांतेदोलायांसमुपस्थिता ५
सुस्वरेणप्रगायंतीगीतंवीणास्वरोपमम्
तेनदृष्टाविशालाक्षीचतुराचारुलोचना ६
व्यवसायंततोज्ञात्वातस्याविघ्नमनुत्तमम्
इंद्रेणप्रेषिताचैषानचभद्रकराभवेत् ७
एवंज्ञात्वाजगामाथसत्वरेणद्विजोत्तमः

तयादृष्टस्तथापृष्टःक्वयास्यसिमहामते ८
विष्णुशर्मातदोवाचमेनिकांकामचारिणीम्
इंद्रलोकंप्रयास्यामिपितुरर्थेत्वरान्वितः ९
मेनिकाविष्णुशर्माणंप्रत्युवाचप्रियंपुनः
कामबाणैःप्रभिन्नाहंत्वामद्यशरणंगता १०
रक्षस्वद्विजशार्दूलयदिधर्ममिहेच्छसि
यावद्धित्वंमयादृष्टःकामाकुलितचेतसा ११
कामानलेनसंदग्धातावदेवनसंशयः
संभ्रांताकामसंतप्ताप्रसादसुमुखोभव १२
विष्णुशर्मोवाच-
चरित्रंदेवदेवस्यविदितंमेवरानने
भवत्याश्चप्रजानामिनाहंचैतादृशःशुभे १३
भवत्यास्तेजसारूपैरन्येमुह्यंतिशोभने
विश्वामित्रादयोदेविपुत्रोहंशिवशर्मणः १४
योगसिद्धिंगतस्यापितपःसिद्धस्यचाबले
कामादयोमहादोषाश्चादावेवविनिर्जिताः १५
अन्यंभजविशालाक्षिइंद्रलोकंव्रजाम्यहम्
एवमुक्त्वाजगामाथत्वरितोद्विजसत्तमः १६
निष्फलामेनकाजातापृष्टादेवेनवज्रिणा
विभीषांदर्शयामासनानारूपांपुनःपुनः १७
यथानलेनसंदग्धास्तृणानांसंचयाद्विजाः
भस्मीभूताभवंत्येवतथातास्ताविभीषिकाः १८
विप्रस्यतेजसातस्यपितृभक्तस्यसत्तमाः
प्रलयंगतास्तुघोरास्तादारुणाभीषिकाद्विजाः १९
सविघ्नान्दर्शयामाससहस्राक्षःपुनःपुनः
तेजसानाशयद्विप्रःस्वकीयेनमहायशाः २०
एवंविघ्नान्बहूंस्तस्यइंद्रस्यापिमहात्मनः
नाशयामासमेधावीतपसस्तेजसापिवा २१
नष्टेषुतेषुविघ्नेषुदारुणेषुमहत्सुच
ज्ञात्वातस्यकृतान्विघ्नान्दारुणान्भीषणाकृतीन् २२

अथक्रुद्धोमहातेजाविष्णुशर्माद्विजोत्तमः
इंद्रंप्रतिमहाभागोरागरक्तांतलोचनः २३
इंद्रलोकादहंचेंद्रंपातयिष्यामिनान्यथा
निजधर्मेरतस्याद्ययोविघ्नंतुसमाचरेत् २४
तस्यदंडंप्रदास्यामियोवैहन्यात्सहन्यते
एवमन्यंकरिष्यामिदेवानांपालकंपुनः २५
एवंसमुद्यतोविप्रइंद्रनाशायसत्तमः
तावदेवसमायातोदेवेंद्रःपाकशासनः २६
भोभोविप्रमहाप्राज्ञतपसानियमेनच
दमेनसत्यशौचाभ्यांत्वत्समोनास्तिचापरः २७
अनयापितृभक्त्यातेजितोहंदैवतैःसह
ममापराधंत्वंसर्वंक्षंतुमर्हसिसत्तम २८
वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंचददाम्यहम्
विष्णुशर्मातदोवाचदेवराजंतथागतम् २९
विप्रतेजोमहेंद्रेंद्रअसह्यंदेवदैवतैः
पितृभक्तस्यदेवेशदुःसहंसर्वथाविभो ३०
तेजोभंगोनकर्त्तव्योब्राह्मणानांमहात्मनाम्
पुत्रपौत्रैःसमस्तैस्तुब्रह्मविष्णुहरान्पुनः ३१
नाशयंतेनसंदेहोयदिरुष्टाद्विजोत्तमाः
नागच्छेद्यद्भवानद्यतदाराज्यमनुत्तमम् ३२
आत्मतपःप्रभावेणअन्यस्मैत्वंमहात्मने
दातुकामस्तुसंजातोरोषपूर्णेनचक्षुषा ३३
भवानद्यसमायातोवरंदातुमिहेच्छसि
अमृतंदेहिदेवेंद्रपितृभक्तिंतथाचलाम् ३४
एवंविधंवरंदेहियदितुष्टोसिशत्रुहन्
एवंददामिपुण्यंतेवरंचामृतसंयुतम् ३५
एवमाभाष्यतंविप्रममृतंदत्तवान्स्वयम्
सकुंभंदत्तवांस्तस्मैप्रीयमाणेनचात्मना ३६
अचलातेभवेद्विप्रभक्तिःपितरिसर्वदा
एवमाभाष्यतंविप्रंविसृज्यचसहस्रदृक् ३७

प्रसन्नोभूच्चतदृष्ट्वाविप्रतेजःसुदुःसहम्
विष्णुशर्माततोगत्वापितरंवाक्यमब्रवीत् ३८
तातइंद्रात्समानीतममृतंव्याधिनाशनम्
अनेनापिमहाभागनीरुजोभवसर्वदा ३९
अमृतेनत्वमद्यैवपरांतृप्तिमवाप्नुहि
एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाशिवशर्मासुतस्यहि ४०
सुतान्सर्वान्समाहूयप्रीयमाणेनचेतसा
पितृभक्ताःसुतायूयंमद्वाक्यपरिपालकाः ४१
वरंवृणुध्वंसुप्रीताःपुत्रकादुर्लभंभुवि
एवमाभाषितंतस्यशुश्रुवुःसर्वसंमताः ४२
तेसर्वेतुसमालोच्यपितरंप्रत्यथाब्रुवन्
अस्माकंजीवताम्मातागतायायममंदिरम् ४३
नीरुजाभवनाद्देवीप्रसादात्तवसुव्रता
भवान्पिताइयंमाताजन्मजन्मांतरेपितः ४४
वयंसुताभवेमेतिसर्वेपुण्यकृतस्तथा
शिवशर्मोवाच-
अद्यैवापिमृतामाताभवतांपुत्रवत्सला ४५
जीवमानासुहृष्टासाएष्यतेनात्रसंशयः
एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणाशिवशर्मणा ४६
तेषांमातासमायाताप्रहृष्टावाक्यमब्रवीत्
एतदर्थंसमुत्पन्नंसुवीर्यंतनयंसुतम् ४७
नराःसत्पुत्रमिच्छंतिकुलवंशप्रभावकम्
स्त्रियोलोकेमहाभागाःसुपुण्याःपुण्यवत्सलाः ४८
सुतमिच्छंतिसर्वत्रपुण्यांगंपुण्यसाधकम्
कुक्षिंयस्यागतोगर्भःसुपुण्यःपरिवर्त्तते ४९
पुण्यान्पुत्रान्प्रसूयेतसानारीपुण्यभागिनी
कुलाचारंकुलाधारंपितृमातृप्रतारकम् ५०
विनापुण्यैःकथंनारीसंप्राप्नोतिसुतोत्तमम्
नजानेकीदृशैःपुण्यैरेषभर्तासुपुण्यभाक् ५१
संजातोधर्मवीर्योपिधर्मात्माधर्मवत्सलः

यस्यवीर्यान्मयाप्राप्तायूयंपुत्रास्ततोधिकाः ५२
एवंपुरयप्रभावोयंभवंतःपुरयवत्सलाः
ममपुत्रास्तुसंजाताःपितृभक्तिपरायणाः ५३
अहोलोकेषुपुरयैश्चसुपुत्रःपरिलभ्यते
एकैकशोधिकाःपंचमयाप्राप्तामहाशयाः ५४
यज्वानःपुरयशीलाश्चतपस्तेजःपराक्रमाः
एवंसंवर्धितास्तेतुतयामात्रापुनःपुनः ५५
हर्षेणमहताविष्टाःप्रणेमुर्मातरंसुताः
पुत्राऊचुः-
सुपुरयैःप्राप्यतेमातासन्मातासुपिताकिल ५६
भवतीपुरयकृन्मातानोभाग्यैस्तुप्रवर्तिता
यस्यागर्भोदरंप्राप्यसुपुरयैश्चप्रवर्द्धिताः ५७
जन्मजन्मनित्वंमातापिताचैवभविष्यथः
पितोवाच-
शृणुध्वंमामकाःपुत्राःसुवरंपुरयदायकम् ५८
मयितुष्टेसुताभोगाननुभुंजंतुचाद्भयान्
पुत्राऊचुः-
यदितातप्रसन्नोसिवरंदातुमिहेच्छसि ५९
अस्मान्प्रेषयगोलोकंवैष्णवंदाहवर्जितम्
पितोवाच-
गच्छध्वंवैष्णवंलोकंयूयंविगतकल्मषाः ६०
मत्प्रसादात्तपोभिश्चपितृभक्त्यानयास्वया
एवमुक्तेतुतेनापिसुवाक्येऋषिणाततः ६१
शंखचक्रगदापाणिर्गरुडारूढआगतः
सपुत्रंशिवशर्माणमित्युवाचपुनःपुनः ६२
सपुत्रेणत्वयाद्यैवजितोभक्त्यास्मिवैद्विज
पुत्रैःसार्द्धंसमागच्छचतुर्भिःपुरयकारिभिः ६३
अनयाभार्ययासार्द्धंपुरययापतिकाम्यया
शिवशर्मोवाच-
अमीगच्छंतुपुत्रामेवैष्णवंलोकमुत्तमम् ६४

कंचित्कालंतुनेष्यामिभूमौवैभार्ययासह
अनेनापिसुपुत्रेणअंत्येनसोमशर्मणा ६५
एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणासत्यभाषिणा
तानुवाचाथदेवेशःसुपुत्राञ्छिवशर्मणः ६६
गच्छंतुमोक्षदंलोकंदाहप्रलयवर्जितम्
एवमुक्तेततोविप्राश्चत्वारःसत्यचेतसः ६७
विष्णुरूपधराःसर्वेबभूवुस्तत्क्षणादपि
इंद्रनीलसमावर्णैःशंखचक्रगदाधराः ६८
सर्वाभरणसौभाग्याविष्णुरूपामहौजसः
हारकंकणशोभाढ्यारत्नमालाभिशोभिताः ६९
सूर्यतेजःप्रतीकाशास्तेजोज्वालाभिरावृताः
प्रविष्टावैष्णवंकायंपश्यतःशिवशर्मणः ७०
दीपंदीपायथायांतितद्वल्लीनामहामते
गतास्तेवैष्णवंधामपितृभक्त्याद्विजोत्तमाः ७१
प्रभावंतुप्रवक्ष्यामिसुसत्यंसोमशर्मणः ७२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मोपाख्यानेतृतीयोऽध्यायः ३

चतुर्थोऽध्यायः

सूतउवाच-
गतेषुतेषुगोलोकंवैष्णवंतमसःपरम्
शिवशर्मामहाप्राज्ञःकनिष्ठंवाक्यमब्रवीत् १
ब्राह्मणउवाच-
सोमशर्मन्महाप्राज्ञत्वंपितुर्भक्तितत्परः
अमृतस्यमहाकुंभंरक्षदत्तंमयाधुना २
तीर्थयात्रांप्रयास्यामिअनयाभार्ययासह
एवमस्तुमहाभागकरिष्येरक्षणंशुभम् ३
कुंभंदत्वासमेधावीतस्यहस्तेमहात्मनः
दशवर्षप्रमाणंतुतपस्तेपेनिरंतरम् ४
कुंभंरक्षतिधर्मात्मादिवारात्रमतंद्रितः
पुनःसहिसमायातःशिवशर्मामहायशाः ५

मायांकृत्वामहाप्राज्ञोभार्ययासहतंसुतम्
कुष्ठरोगातुरोभूत्वातस्यभार्याचतादृशी ६
मांसपिंडोपमौजातौद्वावेतौमाययाकृतौ
संनिधिंतस्यघोरस्यविप्रस्यसोमशर्मणः ७
समागतौहितौदृष्ट्वासर्वतोहिसुदुःखितौ
कृपयापरयाविष्टःसोमशर्मामहायशाः ८
तयोःपादंनमस्कृत्यभक्त्यानमितकंधरः
भवादृशौनपश्यामितपसाभिसमन्वितम् ९
गुणव्रातैःसुपुरायैश्चकिमिदंवर्तितंत्वयि
दासवद्देवताःसर्वावर्ततेसर्वदातव १०
आदेशंप्राप्यविप्रेंद्रआकृष्टास्तेजसातव
तवांगेकेनपापेनगदोयंवेदनान्वितः ११
संजातोब्राह्मणश्रेष्ठतन्मेकथयकारणम्
इयंपुरायवतीमातामहापुरायापतिव्रता १२
याहिभर्तृप्रसादेनत्रैलोक्यंकर्तुमिच्छति
साकथंदुःखमाप्नोतिकिंनास्तितपसःफलम् १३
रागद्वेषौपरित्यज्यविविधेनापिकर्मणा
याचशुश्रूषतेकांतंदेववद्गुरुवत्सला १४
साकथंदुःखमाप्नोतिकुष्ठरोगंसुदुःखदम्
शिवशर्मोवाच–
माशुचस्त्वंमहाभागभुज्यतेकर्मजंफलम् १५
नरेणकर्मयुक्तेनपापपुरायमयेनहि
शोधनंचकुरुष्वत्वमुभयोरोगयुक्तयोः १६
शुश्रूषणंमहाभागयदिपुरायमिहेच्छसि
एवमुक्तेशुभेवाक्येसोमशर्मामहायशाः १७
शुश्रूषांवाकरिष्यामियुवयोःपुराययुक्तयोः
मयापापेनदुष्टेनकृपणेनद्विजोत्तम १८
किंकर्तव्यमिहाद्यैवयोगुरुंनहिपूजयेत्
एवमाभाष्यदुःखाद्वातयोर्दुःखेनदुःखितः १९
श्लेष्ममूत्रपुरीषंचउभयोःपर्यशोधयत्

पादप्रक्षालनंचक्रेश्रंगसंवाहनंतथा २०
स्नानस्थानादिकंसोपितयोर्भक्त्यान्वितःस्वयम्
द्वावेतौहिगुरूविप्रःसौमशर्मामहायशाः २१
तीर्थंनयतिधर्मात्मास्कंधमारोप्यसत्तमः
द्वावेतौहिस्वहस्तेनस्नापयित्वातुमंगलैः २२
सुमंत्रैर्वेदविच्चैवस्नानस्यविधिपूर्वकम्
तर्पणंचपितृणांतुदेवतानांतुपूजनम् २३
द्वाभ्यामपिसधर्मात्मासकारयतिनित्यशः
स्वयंहोमंददात्यग्नौपचत्यन्नमनुत्तमम् २४
संज्ञापयतिसुप्रीतौद्वावेतौचमहागुरू
शय्यासनेचतौविप्रःप्रस्वापयतिनित्यशः २५
वस्त्रपुष्पादिकंसर्वंताभ्यांनित्यंप्रयच्छति
तांबूलंबहुगंधाढ्यमुभयोरर्पयेत्सतु २६
सोमशर्मामहाभागस्ताभ्यामपिचपूरयेत्
मूलंपयःसुभक्ष्याद्यंनित्यमेवददात्यसौ २७
तयोस्तुवांछितंनित्यंसोमशर्मामहायशाः
श्रनेनक्रमयोगेननित्यमेवप्रसादयेत् २८
सोमशर्मासुधर्मात्मापितरौपरिपूजयेत्
सोमशर्माणमाहूयपिताकुत्सतिनिष्ठुरः २९
निंदितैर्निष्ठुरैर्वाक्यैस्ताडयेन्मुनिसन्निधौ
कृतकार्येकृतेपुण्येनित्यमेवसुतेपुनः ३०
नकृतंशोभनंमह्यंत्वयैवकुलपांसन
एवंनानाविधैर्वाक्यैर्निष्ठुरैर्दुःखदायकैः ३१
श्रताडयद्दंडघातैःशिवशर्मासदातुरः
एवंकृतेपिधर्मात्मानैवकुप्यतिकर्हिचित् ३२
मनसावचसाचैवकर्मणात्रिविधेनच
संतुष्टःसर्वदासोपिपितरंपरिपूजयेत् ३३
तद्वत्ससोमशर्मावैमातरंचदिनेदिने
यज्ज्ञात्वाशिवशर्माचचरितंस्वीयमीक्षते ३४
श्रमृतंमत्कृतेचापिश्रानीतंविष्णुशर्मणा

पुगययुक्तःसधर्मात्मापितृभक्तिपरःसदा ३५
एवंबहुतिथेकालेशतसंख्येगतेसति
शिवशर्मापितस्यैवभक्तिंदृष्ट्वाविचिंत्यवै ३६
मयावैपूर्वमित्युक्तंसुपुत्रंयज्ञसंज्ञकम्
मातृखंडानिमान्पुत्रयत्रतत्रक्षिपस्वहि ३७
मद्वाक्यंपालितंतेनकृतानमातरिकृपा
एतत्स्वल्पतरंदुःखंनिर्जीवेघातमिच्छतः ३८
साहसंतुकृतंतेनपुत्रेणवेदशर्मणा
अस्याधिकमहंमन्येयतोऽयचलतेनच ३९
निमेषमात्रमेवापिसाहसंकारयेत्पुनः
अपरंसत्यसंपन्नंप्रभावंतपसःपुनः ४०
नित्यंसमाराधनेपिअधिकंचास्यदृश्यते
तस्मादस्यपरीक्षाचसमयेतपसःकृता ४१
भक्तिभावात्तथासत्यान्नैवपुत्रःप्रणश्यति
माययाचनिजांगेऽपिकुष्ठरोगोनिदर्शितः ४२
श्लेष्ममूत्रमलानांचघृणांनैवकरोतिच
व्रणान्विशोधयेन्नित्यंस्वहस्तेनमहायशाः ४३
पादसंवाहनंदद्याच्छौचंचैवमहामतिः
दुःसहंवचनंमह्यंदारुणंसहतेसदा ४४
भर्त्सनेताडनेचैवसदाभीष्टप्रवाचकः
एवंदुःखसमाचारोममपुत्रोमहामतिः ४५
दुःखानांसागरंमन्येबहुक्लेशैस्तुक्लेशितः
अपनेष्याम्यहंदुःखंविष्णोश्चैवप्रसादतः ४६
विचार्यमनसाविप्रःशिवशर्मामहामतिः
पुनर्मायांचकाराथकुंभादपहृतंपयः ४७
पश्चात्तंचसमाहूयसोमशर्माणमब्रवीत्
तवहस्तेमयादत्तममृतंव्याधिनाशनम् ४८
तन्मेशीघ्रंप्रयच्छस्वयथापानंकरोम्यहम्
येननीरुग्भवाम्यद्यप्रसादाद्विष्णुशर्मणः ४९
एवमुक्तेतदावाक्येऋषिणाशिवशर्मणा

समुत्थायत्वरायुक्तः सोमशर्माकमंडलुम् ५०
तंचरिक्तंततोदृष्ट्वाह्यमृतेनविनाकृतम्
कस्यपापस्यवैकर्मकेनमेविप्रियंकृतम् ५१
इतिचिंतापरोभूत्वासोमशर्मासुदुःखितः
पितुरग्रेचवृत्तांतंकथयिष्याम्यहंयदा ५२
ततःकोपंप्रयास्येतगुरुर्मेव्याधिपीडितः
सुचिरंचिंतयित्वातुसोमशर्मामहामतिः ५३
यदिमेसत्यमस्तीतिगुरुशुश्रूषणंयदि
तपस्तप्तंमयापूर्वंनिर्व्यलीकेनचेतसा ५४
दमशौचादिभिःसत्यंधर्ममेवप्रपालितम्
तदाघटोऽमृतयुतोभवत्वेषनसंशयः ५५
यावदेवमहाभागश्चिंतयित्वाविलोकयेत्
तावच्चामृतपूर्णस्तुपुनरेवाभवद्घटः ५६
तंदृष्ट्वाहर्षसंयुक्तःसोमशर्मामहायशाः
गत्वागुरुंनमस्कृत्यकुंभमादायसत्वरम् ५७
गृहाणत्वंपितश्चेमंपयःकुंभंसमागतम्
पानंकुरुमहाभागगदान्मुक्तोभवाचिरम् ५८
एतद्वाक्यंमहापुण्यंसत्यधर्मार्थकंपुनः
शिवशर्मासुतस्यापिश्रुत्वाचमधुराक्षरम् ५९
हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् ६०
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मोपाख्यानेचतुर्थोऽध्यायः ४

पञ्चमोऽध्यायः

शिवशर्मोवाच-
तपसादमशौचाभ्यांगुरुशुश्रूषयातथा
भक्त्याभावेनतुष्टोस्मितवाद्यचसुपुत्रक १
त्यजामिवैकृतंरूपंमत्तःसुखमवाप्नुहि
एवमुक्त्वासुतंविप्रोदर्शयामासतांतनुम् २
यथापूर्वंस्थितौतौतुतथासदृष्टवान्गुरू
दीप्तिमंतौमहात्मानौसूर्यबिंबोपमावुभौ ३

ननामपादौसद्भक्त्याउभयोस्तुमहात्मनोः
ततःसुतंसमामंत्र्यहर्षेणमहतान्वितः ४
विष्णोःप्रसादाद्धर्मात्माभार्ययासहकेशवम्
जगामनिजपुण्यैश्चयोगाभ्यासेनसत्तमः ५
प्रविष्टोवैष्णवंधामसमुनिर्दुर्लभंपदम्
नत्वन्यैःप्राप्यतेपुण्यैस्तपोभिर्मुक्तिदंपदम् ६
विष्णोस्तुचिंतनैर्न्यासध्यानज्ञानैःस्तवैस्तथा
नदानैस्तीर्थयात्राभिर्दृश्यतेमधुसूदनः ७
समाधिज्ञानयोगेनदृश्यतेपरमंपदम्
महायोगैर्यथाविप्रःप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ८
सूतउवाच–
ततस्तत्रतपस्तेपेसोमशर्मामहाद्युतिः
अश्मलोष्टसमंमेनेकांचनंभूषणंपुनः ९
जिताहारःसधर्मात्मानिद्रयापरिवर्जितः
ससर्वान्विषयांस्त्यक्त्वाएकांतमपिसेवते १०
योगासनसमारूढोनिराशोनिःपरिग्रहः
तस्यवेलासुसंप्राप्तामृत्युकालस्यवैतदा ११
आगतादानवाविप्रंसोमशर्माणमंतिके
मृत्युकालेतुसंप्राप्तेप्राणयात्राप्रवर्तिनः १२
शालिग्रामेमहाक्षेत्रेऋषीणांमानवर्द्धने
केचिद्वदंतिवैदैत्याःकेचिद्वदंतिदानवाः १३
एवंविधोमहाशब्दःकर्णरंध्रंगतस्तदा
तस्यैवविप्रवर्यस्यसुचिरात्सोमशर्मणः १४
ज्ञानध्यानविलग्नस्यप्रविष्टंदैत्यजंभयम्
तेनध्यानेनतस्यापिदैत्यभीत्यैववैतदा १५
सत्वरंचैवतत्प्राणागतास्तस्यमहात्मनः
दैत्यभयेनसंयुक्तःसहिमृत्युवशंगतः १६
तस्माद्दैत्यगृहेजातोहिरण्यकशिपोःसुतः
देवासुरेमहायुद्धेनिहतश्चक्रपाणिना १७
युद्ध्यमानेनतेनापिप्रह्लादेनमहात्मना

सुदृष्टंवासुदेवत्वंविश्वरूपसमन्वितम् १८
योगाभ्यासेनपूर्वेणज्ञानमासीन्महात्मनः
सस्मारपूर्वकंसर्वंचरितंशिवशर्मणः १९
प्रागहंसोमशर्माख्यःप्रविष्टोदानवींतनुम्
अस्मात्कायात्कदापुण्यंकेवलंधामउत्तमम् २०
प्रयास्यामिमहापुण्यैर्ज्ञानाख्यैर्मोक्षदायकम्
समरेम्रियमाणेनप्रह्लादेनमहात्मना २१
एवंचिंताकृतापूर्वंश्रूयतांद्विजसत्तमाः
एवंतुचसमाख्यातंसर्वसंदेहनाशनम् २२
सूतउवाच–
प्रह्लादेनिहतेसंख्येदेवदेवेनचक्रिणा
रुरुदेकमलासातुहतपुत्राचकामिनी २३
प्रह्लादस्यतुयामाताहिरण्यकशिपोःप्रिया
प्रह्लादस्यमहाशोकैर्दिवारात्रौप्रशोचति २४
पतिव्रतामहाभागाकमलानामतत्प्रिया
रोदमानांदिवारात्रौनारदस्तामुवाचह २५
माशुचस्त्वंमहाभागेपुत्रार्थंपुण्यभागिनि
निहतोवासुदेवेनतवपुत्रःसमेष्यति २६
भूयःस्वलक्षणोपेतस्त्वत्सुतश्चमहामतिः
प्रह्लादेतिचवैनामपुनरस्यभविष्यति २७
विहीनश्चासुरैर्भावैर्देवत्वेनसमन्वितः
इंद्रत्वेमोदतेभद्रेसर्वदेवैर्नमस्कृतः २८
सुखीभवमहाभागेतेनपुत्रेणवैसदा
नप्रकाश्यात्वयादेविसुवार्तेयंचकस्यचित् २९
कर्त्तव्यमज्ञानभावैःसुगोप्यंकुरुत्वंसदा
एवमुक्त्वागतोविप्रोनारदोमुनिसत्तमः ३०
कमलायाश्चोदरेतुजन्मास्यानुत्तमंपुनः
प्रह्लादेतिचवैनामतस्याख्यानंमहात्मनः ३१
बाल्यंभावंगतोविप्राःकृष्णमेवव्यचिंतयत्
नरसिंहप्रसादेनदेवराजोभवेद्दिवि ३२

देवत्वंलभ्यचैवासावैंद्रंपदमनुत्तमम्
मोक्षंयास्यतिज्ञानात्मावैष्णवंधामचोत्तमम् ३३
असंख्यातामहाभागाःसृष्टेर्भावाह्यनेकशः
मोहएवंनकर्त्तव्योज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ३४
एतद्वःसर्वमाख्यातंयथापृष्टंद्विजोत्तमाः
अन्यंपृच्छमहाभागसंदेहंतेभिनद्म्यहम् ३५
विजयंदेवतानांतुदानवानांमहत्क्षयम्
कृतंहिदेवदेवेनस्थापितंभुवनत्रयम् ३६
ऋषयऊचुः-
इन्द्रत्वंकस्यसंजातंदेवानांशब्दधारकम्
केनदत्तंत्वमाचक्ष्वविस्तराद्द्विजसत्तम ३७
सूतउवाच-
विस्तरेणप्रवक्ष्यामिइन्द्रत्वेयेनसत्तमः
प्राप्तएषमहाभागोयथापुरायतमेनच ३८
हतेषुतेषुदैत्येषुसमस्तेषुमहाहवे
अतिनष्टेषुपापेषुगोविंदेनमहात्मना ३९
ततोदेवाःसगंधर्वानागाविद्याधरास्तथा
संप्रोचुर्माधवंसर्वेबद्धप्रांजलयस्ततः ४०
भगवन्देवदेवेशहृषीकेशनमोस्तुते
विज्ञापयामहेत्वांवैतत्सर्वमवधार्यताम् ४१
शास्तागोप्providerचपुरायात्माअस्माकंकुरुकेशव
राजानंपुरायधर्माणंत्वमिंद्रंलोकशासनम् ४२
त्रैलोक्यस्यप्रजादेवयमाश्रित्यसुखंलभेत्
वासुदेवउवाच-
ममलोकेमहाभागावैष्णवेनसमन्वितः ४३
तेजसाब्राह्मणश्रेष्ठश्चिरकालंनिवासितः
तस्यकालःप्रपूर्णश्चममलोकेमहात्मनः ४४
वसतस्तस्यविप्रस्यमद्भक्तस्यसुरोत्तमाः
तेजसावैष्णवेनैवभवतांपालकोहिसः ४५
भविष्यतिसधर्मात्मासचधर्मानुरंजकः

पालकोधारकश्चैवसचब्राह्मणसत्तमः ४६
भविष्यतिसधर्मात्माभवतांत्राणकारणात्
अदित्यास्तनयश्चैवसुव्रताख्योमहामनाः ४७
महाबलोमहावीर्यःसवइंद्रोभविष्यति
सूतउवाच-
एवंवरान्सदेवेशोदत्वादेवेभ्यउत्तमम् ४८
देवाविजयिनःसर्वेविष्णुनासहसत्तमाः
कश्यपंपितरंदृष्टुंमातरंचततोगताः ४९
प्रणेमुस्तेमहात्मानउभावेतौसुखासनौ
ऊचुःप्रांजलयःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः ५०
युवयोश्चप्रसादेनदेवत्वंहिगतावयम्
हर्षेणमहताविष्टोदेवान्वाक्यमुवाचसः ५१
कश्यपउवाच-
यूयंवैसत्यधर्मेणवर्तमानाः सदैवहि
आवयोश्चप्रसादेनतपसश्चप्रभावतः ५२
प्राप्तवंतोभवंतस्तुदेवत्वंचाक्षयंपदम्
वरमेवददाम्येषांबहुप्रीतिसमन्विताः ५३
अमरानिर्जराश्चैवअक्षयाश्चभविष्यथ
सर्वकामसमृद्धार्थाः सर्वसिद्धिसमन्विताः ५४
देवानागाश्चगंधर्वामत्प्रसादान्महासुराः
विष्णुरुवाच-
वरंवरयभद्रंतेदेवमातर्यशस्विनि ५५
मनसाचेप्सितंसर्वंतत्तेदद्मिसुनिश्चितम्
अदितिरुवाच-
पूर्वंपुत्रवतीभूताप्रसादात्तवमाधव ५६
अमरानिर्जराःसर्वेअक्षयाःपुण्यवत्सलाः
अमीपुत्रामयालब्धाःश्रूयतांमधुसूदन ५७
सुतरांत्वंचगोविंदसर्वकामसमृद्धिदः
ममगर्भेवसंश्चैवभवांश्चममनंदनः ५८
त्वयापुत्रेणनित्यंचयथानंदामिकेशव

एवंमहोदयंनाथपूरयस्वमनोरथम् ५९
वासुदेवउवाच-
भवत्यादेवकार्यार्थंगंतव्यंमानुषींतनुम्
तदाहंतवगर्भेवैवासंयास्यामिनिश्चितम् ६०
युगेद्वादशकेप्राप्तेभूभारहरणायवै
जमदग्निसुतोदेविरामोनामद्विजोत्तमः ६१
प्रतापतेजसायुक्तःसर्वक्षत्रवधायच
तवपुत्रोभविष्यामिसर्वशस्त्रभृतांवरः ६२
सप्तविंशतिकेप्राप्तेत्रेताख्येतुतथायुगे
रामोनामभविष्यामितवपुत्रःपतिव्रते ६३
पुनःपुत्रोभविष्यामितवैवशृणुपुरायधेः
अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापरांतेयुगेतदा ६४
सर्वदैत्यविनाशार्थेभूभारहरणायच
वासुदेवाख्यस्तेपुत्रोभविष्यामिनसंशयः ६५
इदानींकुरुकल्याणिमद्वाक्यंधर्मसंयुतम्
सर्वलक्षणसंपन्नंसत्यधर्मसमन्वितम् ६६
सर्वज्ञंसर्वदेदेविपुत्रमुत्पाद्यसुंदरम्
इंद्रत्वंतस्यदास्यामिइंद्रःसोपिभविष्यति ६७
एवंसंभाषितंश्रुत्वामहाहर्षसमन्विता
देवदेवप्रसादेनइंद्रःपुत्रोभविष्यति ६८
एवमस्तुमहाभागतववाक्यंकरोम्यहम्
ततस्तादेवताःसर्वाजग्मुःस्वस्थानमेवहि ६९
हरिणासहतेसर्वेनिरातंकामुदान्विताः
सूतउवाच-
अदितिः कश्यपंप्राहऋतुंप्राप्यमनस्विनी ७०
भगवन्दीयतांपुत्रःसुरेंद्रपदभोजकः
चिंतयित्वाक्षणंविप्रस्तामुवाचमनस्विनीम् ७१
एवमस्तुमहाभागेतवपुत्रोभविष्यति
त्रैलोक्यस्यापिकर्तासयज्ञभोक्तासएवच ७२
तस्याःशिरसिसन्यस्यस्वहस्तंचद्विजोत्तमः

तपश्चचारतेजस्वीसत्यधर्मसमन्वितः ७३
सुव्रतोनामतेजस्वीविष्णुलोकेवसेत्सदा
तस्यपुरयत्त्वयेजातेविष्णुलोकाद्द्विजोत्तमाः ७४
पतनंकर्मवशतस्ततस्तस्यद्विजोत्तमाः
पुरयगर्भंगतोविप्रश्चदित्यास्तुमहातपाः ७५
इंद्रत्वंभोक्तुकामार्थंसत्यपुरयेनकर्मणा
गर्भंदधारसादेवीपुरयेनतपसाकिल ७६
तपस्तेपेनिरालस्यावनवासंगतासती
दिव्यंवर्षशतंयातंतपंत्यांदेवमातरि ७७
तपंत्यथतपस्तीव्रंदुष्करंदेवतासुरैः
ततःसातपसातेनतेजसाचप्रभान्विता ७८
सूर्यतेजःप्रतीकाशाद्वितीयइवभास्करः
शुशुभेसायथादीप्तापरमंध्यानमास्थिता ७९
रूपेणाधिकतांयातातपसस्तेजसातदा
तपोध्यानपरासाचवायुभन्नातपस्विनी ८०
अधिकंशुशुभेदेवीदन्नस्यतनयातदा
सिद्धाश्चऋषयःसर्वेदेवाश्चापिमहौजसः ८१
स्तुवंतितांमहाभागांरत्नंतिचसुतत्पराः
पूर्णेवर्षशतेतस्याविष्णुस्तत्रसमागतः ८२
तामुवाचमहाभागामदितिंतपसान्विताम्
देविगर्भःसुसंपूर्णःसूतिकालःप्रवर्तते ८३
तवैवतपसापुष्टस्तेजसाचप्रवर्द्धितः
अद्यैवगर्भमेतंत्वंमुंचमुंचयशस्विनि ८४
एवमाभाष्यदेवेशःसजगामस्वकंगृहम्
असूतपुत्रंसादेवीकालेप्राप्तेमहोदये ८५
सापुत्रंदीप्तिसंयुक्तंद्वितीयमिवभास्करम्
सुभगंचारुसर्वांगंसर्वलन्नणसंयुतम् ८६
चतुर्बाहुंमहाकायंलोकपालंसुरेश्वरम्
तेजोज्वालासमाकीर्णंचक्रपद्मसुहस्तकम् ८७
चंद्रबिंबानुकारेणवदनेनमहामतिः

राजमानंमहाप्राज्ञंतेजसावैष्णवेनच ८८
अन्यैश्चलक्षणैर्दिव्यैर्दिव्यभावैरलंकृतम्
सर्वलक्षणसंपूर्णंचंद्रास्यंकमलेक्षणम् ८९
आजग्मुस्तेत्रयोदेवाऋषयोवेदपारगाः
गंधर्वाश्चततोनागाःसिद्धाविद्याधरास्तथा ९०
ऋषयःसप्ततेदिव्याःपूर्वापरमहौजसः
अन्येचमुनयःपुरयाःपुरयमंगलदायिनः ९१
आजग्मुस्तेमहात्मानोहर्षनिर्भरमानसाः
तस्मिञ्जातेमहाभागेभगवंतोमहौजसि ९२
आजग्मुर्देवताःसर्वेपर्वतास्तुतपस्विनः
क्षीराद्याःसागराःसर्वेनद्यश्चैवतथामलाः ९३
प्रीतिमंतस्ततःसर्वेयेचान्येहिचराचराः
मंगलैस्तुमहोत्साहंचक्रुःसर्वेसुरेश्वराः ९४
ननृतुश्चाप्सराःसंघागंधर्वाललितंजगुः
वेदमंत्रैस्ततोदेवाब्राह्मणावेदपारगाः ९५
स्तुवंतितंमहात्मानंसुतंवैकश्यपस्यच
ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चवेदाश्चैवसमागताः ९६
सांगोपांगैश्चसंयुक्तास्तस्मिञ्जातेमहौजसि
त्रैलोक्येयानिसत्वानिपुरययुक्तानिसत्तम ९७
समागतानितत्रैवतस्मिञ्जातेमहौजसि
मंगलंचक्रिरेसर्वेगीतपुरयैर्महोत्सवैः ९८
हर्षेणनिर्भराःसर्वेपूजयंतोमहौजसः
ब्रह्माद्याश्चत्रयोदेवाःकश्यपोथबृहस्पतिः ९९
चक्रिरेनामकर्माणितस्यैवहिमहात्मनः
वसुदत्तेतिविख्यातोवसुदेतिपुनस्तव १००
आखंडलेतितन्नाममरुत्वान्नामतेपुनः
मघवांश्चबिडौजास्त्वंपाकशासनइत्यपि १०१
शक्रश्चैवहिविख्यातइंद्रश्चैवेतितेसुतः
इत्येतानिचनामानितस्यैवचमहात्मनः १०२
चक्रुश्चदेवताःसर्वाःसंतुष्टाहृष्टमानसाः

स्नानंतुकारयामासुःसंस्कारािणमहासुरः १०३
विश्वकर्माणमाहूयददुराभरणानिच
तानिपुरायानिदिव्यानितस्मैतेतुमहात्मने १०४
जातेतस्मिन्महाभागेदेवराजेमहात्मनि
एवंमुदंततःप्रापुःसर्वेदेवामहौजसः १०५
पुरायेतिथौतथाऋृत्तेसुमुहूर्तेमहात्मभिः
इंद्रत्वेस्थापितोदेवैरभिषिक्तःसुमंगलैः १०६
प्राप्तमैंद्रपदंतेनप्रसादात्तस्यचक्रिणः
तपश्चकारतेजस्वीवसुदत्तःसुरेश्वरः १०७
उग्रेणतेजसायुक्तोवज्रपाशांकुशायुधः १०८
सूतउवाच–
उग्रंसमस्तंतपसःप्रभावंविलोक्यशुक्रोनिजगादगाथाम्
लोकेषुकोन्योनभविष्यतीतियथाहिचायंचसुदर्शनीयः १०९
विष्णोःप्रसादान्नपरोमहात्मासंप्राप्तमैश्वर्यमिहैवदिव्यम् ११०
अनेनतुल्योनभविष्यतीतिलोकेषुचान्यस्तपसोग्रवीर्यः १११
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेइंद्राभिषेकोनामपंचमोऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः

सूतउवाच–
कश्यपस्यचभार्यान्यादनुर्नामतपस्विनी
पुत्रशोकेनसंतप्तासंप्राप्तादितिमंदिरम् १
रोदमानाप्रणम्यैवपादपद्मयुगंतदा
दुःखेनमहताप्राप्तादितिस्तांप्रत्यबोधयत् २
दितिरुवाच–
तवैवहिमहाभागेकिमिदंरोदकारणम्
पुत्रिरायश्चैकपुत्रेणलोकेनार्योभवंतिवै ३
भवतीशतपुत्राणांगुणिनामपिभामिनि
मातात्वमसिकल्याणिशुंभादीनांमहात्मनाम् ४
कस्माद्दुःखंत्वयाप्राप्तमेतन्मेकारणंवद
हिररायकशिपूराजाहिररायाक्षोमहाबलः ५

यस्याःपुत्रौमहात्मानौमहाबलपराक्रमौ
कस्माद्दुःखंमहज्ञातंतस्माच्चैवसखेवद ६
आख्याहिकारणंसर्वंयस्माद्रोदिषिसांप्रतम्
एवमाभाष्यतांदेवींविररामममनस्विनी ७
दनुरुवाच-
पश्यपश्यमहाभागेसपत्न्याश्चमनोरथम्
परिपूर्णंकृतंतेनदेवदेवेनचक्रिणा ८
यथापूर्वंवरोदत्तोह्यदित्यैदेविविष्णुना
तथेदानींचपुत्रायतस्यादत्तोवरोमहान् ९
कश्यपाद्विश्रुतोजातस्त्रैलोक्यपालकःसुतः
इंद्रत्वंतस्यवैदत्तंतवपुत्राद्विहृत्यच १०
मनोरथैस्तुसंपूर्णाअदितिःसुखवर्द्धिनी
कनीयान्वसुदत्तश्चतस्याःपुत्रश्चसंप्रति ११
एंद्रंपदंसुदुष्प्राप्यंदेवैःसार्द्धंभुनक्तिच
दितिरुवाच-
कस्मात्पदात्परिभ्रष्टोममपुत्रोमहामतिः १२
अन्येचदानवादैत्यास्तेजोभ्रष्टाःकथंसखे
तस्यत्वंकारणंब्रूहिविस्तरेणयशस्विनि १३
तामाभाष्यदितिर्वाक्यंविररामसुदुःखिता
दनुरुवाच-
देवाश्चदानवाःसर्वेसक्रोधाःसंगरंगताः १४
तत्रयुद्धंमहज्ञातंदैत्यसंन्नयकारकम्
देवैश्चविष्णुनायुद्धेममपुत्रानिपातिताः १५
तथैवतवपुत्रास्तेदेवदेवेनचक्रिणा
वनेगतान्यथासिंहोद्रावयेत्स्वेनतेजसा १६
तथातेमामकाःपुत्रानिहताःशङ्खपाणिना
कालनेमिमुखंसैन्यंदुर्जयंससुरासुरैः १७
नाशितंमर्दितंसर्वंद्रावितंविकलीकृतम्
स्वैरर्चिभिर्यथावह्निस्तृणानिज्वालयेद्वने १८
तथादैत्यगणान्सर्वान्निर्दहत्येवकेशवः

ममपुत्रामृतादेविबहुशस्तवनंदनाः १९
वह्निंप्राप्ययथासर्वेशलभायांतिसंक्षयम्
तथातेदानवाःसर्वेहरिंप्राप्यक्षयंगताः २०
एवमेतंहिवृत्तांतंदितिःशुश्रावदारुणम्
दितिरुवाच-
वज्रपातोपमंभद्रेवदस्येवंकथंमम २१
एवमाभाष्यतांदेवीमूर्च्छितानिपपातह
हाहाकष्टमिदंजातंबहुदुःखंप्रतापकम् २२
रुरोदकरुणंसाथपुत्रशोकसुपीडिता
तांदृष्ट्वासमुनिश्रेष्ठउवाचवचनंशुभम् २३
मारोदिषिचभद्रंतेनैवंशोचंतित्वद्विधाः
सत्ववंतोमहाभागेलोभमोहेनवर्जिताः २४
कस्यपुत्राहिसंसारेकस्यदेवीसुबांधवाः
नास्तिकस्येहकेनापितत्सर्वंश्रूयतांप्रिये २५
दक्षस्यापिसुतायूयंसुन्दर्यश्चैवमामकाः
भवतीनामहंभर्ताकामनापूरकःशुभे २६
योजकःपालकश्चैवरक्षकोस्मिवरानने
कस्माद्वैरंकृतंक्रूरैरसुरैरजितात्मभिः २७
तवपुत्रामहाभागेसत्यधर्मविवर्जिताः
तेनदोषेणतेसर्वेतवदोषेणवैशुभे २८
निहतावासुदेवेनदैवतैस्तुनिपातिताः
तस्माच्छोकोनकर्तव्यःसत्यमोक्षविनाशनः २९
शोकोहिनाशयेत्पुण्यंक्षयात्पुण्यस्यनश्यति
तस्माच्छोकंपरित्यजविघ्नरूपंवरानने ३०
आत्मदोषप्रभावेणदानवामरणंगताः
देवानिमित्तभूताश्चनाशिताःस्वेनकर्मणा ३१
एवंज्ञात्वामहाभागेसमागच्छसुखंप्रति
एवमुक्त्वामहायोगीतांप्रियांदुःखभागिनीम् ३२
विषादाच्चनिवृत्तोसौविररामहामतिः ३३
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेदितिविलापोनामषष्ठोऽध्यायः ६

सप्तमोऽध्यायः

दितिरुवाच-
सत्यमुक्तंत्वयानाथसर्वमेवनसंशयः
भर्तृस्नेहंपरित्यज्यगतासापत्न्यजंद्विज १
अभिमानेनदुःखेनमानभंगेनसत्तम
महादुःखेनसंतप्ताकरिष्येप्राणमोचनम् २
कश्यपउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामियथाशांतिर्भविष्यति
नकःकस्यभवेत्पुत्रोनमातानपिताशुभे ३
नभ्राताबांधवःकस्यनचस्वजनबांधवाः
एवंसंसारसंबंधोमायामोहसमन्वितः ४
स्वयमेवपितादेविस्वयंमाताथबांधवाः
स्वयंस्वजनवर्गश्चस्वयंधर्मःसनातनः ५
आचारेणनरोदेविसुखित्वमुपजायते
अनाचारेणपापेननाशंयातितथाध्रुवम् ६
क्रूरयोनिंप्रयात्येवंनरोदेविनसंशयः
कर्मणासत्यहीनेनमहापापेनमोहतः ७
रिपुत्वेवर्त्ततेमर्त्यःप्राणिनांनित्यसंस्थितः
रिपवस्तस्यवर्तन्तेयत्रतत्रनसंशयः ८
मैत्रेणवर्ततेमर्त्योयदालोकेप्रियेशुभे
तदातस्यभवंत्येवमित्राःसर्वत्रभामिनि ९
कृषिकारोयदादेविछन्नंबीजंसुसंस्थितम्
यादृशंतुभवत्येवतादृशंफलमश्नुते १०
तथातवचपुत्रैश्चसाधुभिःस्पर्धितंसह
कर्मणस्तस्यतत्प्राप्तंफलंभुंद्क्ष्वसुसंस्थितम् ११
तवपुत्रामहाभागेतपःशांतिविवर्जिताः
तेनपापेनतेसर्वेपतितावैमहत्पदात् १२
एवंज्ञात्वाशमंगच्छमुंचदुःखंसुखंतथा
कस्यपुत्राश्चमित्राणिकस्यस्वजनबांधवाः १३
आत्मकर्मानुसारेणसुखंजीवंतिजंतवः

परार्थेचिंतनंदेवितत्त्वज्ञानेनपंडिताः १४
नकुर्वंतिमहात्मानोव्यर्थमेवनसंशयः
पंचभूतात्मकंकायंकेवलंसंधिजर्जरम् १५
आत्ममित्रंकृतंतेनसर्वंदेविसुखाशया
आत्मानाममहापुण्यःसर्वगःसर्वदर्शकः १६
सर्वसिद्धिस्तुसर्वात्मासात्विकःसर्वसिद्धिदः
एवंसर्वमयोदेविभ्रमत्येकोनिरञ्जनः १७
भ्रमतानिर्जनेयेनमूर्तिमंतोद्विजोत्तमाः
चत्वारोदर्शिताःपुण्यामूर्तिमंतोमहौजसः १८
पंचमःश्वसनश्चैवपूर्वाणांमित्रमेवच
अथोआत्मासमायातोज्ञानसाहाय्यमेववा १९
सतान्दृष्ट्वामहात्मावैज्ञानमात्मासमब्रवीत्
ज्ञानपश्यअमीपंचमंत्रयंतःपरस्परम् २०
एतान्गत्वाब्रवीहित्वंयूयंकइतिपृच्छह
ज्ञानंवाक्यंपरंश्रुत्वासार्थंतस्यमहात्मनः २१
तदाहात्मानमाराध्यमेतैःकिंतेप्रयोजनम्
तत्त्वतोब्रूहिमेदेवसदाशुद्धोसिसर्वदा २२
आत्मोवाच-
एतेपंचमहाभागारूपवंतोमनस्विनः
गत्वासंदर्शयाम्येनानाभाष्येज्ञानश्रूयताम् २३
भव्यानेतान्प्रवक्ष्यामिपंचमींगतिमागतान्
दूतत्वंगच्छभोज्ञानकुशलोदूतकर्मणि २४
ज्ञानमुवाच-
त्वमात्मञ्छृणुमेवाक्यंसत्यंसत्यंवदाम्यहम्
एतेषांसंगतिस्तातकार्यानैवत्वयाकदा २५
पंचानामपिशुद्धात्मन्नकार्यंशुभमिच्छता
भवतःसंगतिंमोहइच्छत्येषमहामते २६
आत्मोवाच-
एतेषांसंगतिंज्ञानकस्माद्वारयतेभवान्
तन्मेत्वंकारणंब्रूहियाथातथ्येनपंडित २७

ज्ञानमुवाच-
एतेषांसंगमात्रात्तुमहद्दुःखंभविष्यति
दुःखमूलाहिपंचैवशोकसंतापकारकाः २८
एवमस्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव
ज्ञानमाभाष्यसह्यात्माध्यानेनसहसंगतः २९
कश्यपउवाच-
ततःपंचैवतेतत्राद्राचुरात्मानमेवतम्
बुद्धिमूचुःसमाहूयसंगच्छात्मानमेवहि ३०
दूतत्वंकुरुकल्याणिग्रस्माकमात्मनासह
पंचतत्त्वामहात्मानोविश्वस्यधारकाःशुभाः ३१
भवतोमैत्रमिच्छंतिइत्याभाष्यमहामतिम्
गत्वाबुद्धेत्वयाकार्यंकर्तव्यंनइतोव्रज ३२
एवमस्तुमहाभागाकरिष्येकार्यमुत्तमम्
एवमाभाषितंतेषांगत्वाऽहात्मानमेवतम् ३३
ग्रहंबुद्धिर्महाभागभवंतंसमुपागता
दूतत्वेमहतांपार्श्वात्तेषांत्वंवचनंशृणु ३४
भवन्मैत्रींसमिच्छंतिग्रद्ययांपंचग्रात्मकाः
कुरुमैत्रींमहाप्राज्ञजहिध्यानंसुदूरतः ३५
ध्यानमुवाच-
नकर्तव्यंत्वयाचात्मन्नैतेषांवैसमागमम्
एषांसंसर्गमात्रेणमहद्दुःखंभविष्यति ३६
मयाज्ञानेनहीनस्त्वंकथंकर्मकरिष्यति
एवमेवनकर्तव्यंतेषांचैवसमागमम् ३७
गर्भवासंनयिष्यंतिभवंतंनान्यथाविभो
ज्ञानेनैवमयाहीनोग्रज्ञानंयास्यसिध्रुवम् ३८
एवमुक्त्वातमात्मानंविररामममहामतिम्
ततस्तामागतांबुद्धिमात्माप्रोवाचनिश्चितः ३९
ज्ञानध्यानौमहात्मानौमंत्रिणौममशोभनौ
तत्रयानंनमेयुक्तंतद्बुद्धेकिंकरोम्यहम् ४०
एवंश्रुत्वाततोबुद्धिस्तेषांपार्श्वेयशस्विनी

समाचष्टसमग्रंतत्कथनंज्ञानध्यानयोः ४१
ततस्तेपंचकाःसर्वेआत्मानंप्रतिजग्मिरे
मैत्रीमेवप्रतीच्छामोभवतोनित्यमेवहि ४२
यस्माच्छुद्धोसिलोकेशतस्मात्त्वांसमुपागताः
स्वयमेवविचार्यैवउत्तरंनःप्रदीयताम् ४३
आत्मोवाच-
यूयंपंचैवसंप्राप्ताममैत्रंसमिच्छथ
स्वीयंगुणंप्रभावंचकथयंतुममाग्रतः ४४
भूमिरुवाच-
सर्वकार्यस्यसंस्थानंचर्ममांससमन्वितम्
अस्थिमूलदृढत्वंमेनखलोमसमन्वितम् ४५
प्रभावोहिमहाप्राज्ञकायमध्येममैवहि
नासिकागमनोगंधस्समेभृत्योमहामनाः ४६
आकाशउवाच-
अहमाकाशकःप्राप्तोममकायेप्रभावकम्
श्रूयतामभिधास्यामिपरब्रह्मस्वरूपिणम् ४७
बाह्यांतरावकाशश्चशून्यस्थानेवसाम्यहम्
तत्रामात्यौतुकर्णौमेश्रवणार्थंप्रतिष्ठितौ ४८
वायुरुवाच-
पंचरूपेणतिष्ठामिकरोम्येवंशुभाशुभम्
चर्मकायेस्थितोमात्यःस्पर्शंसंश्रयतेगुणम् ४९
तेजउवाच-
कायेसंस्थःसदानित्यंपाकयोगंकरोम्यहम्
सबाह्याभ्यंतरंसर्वंद्रव्याद्रव्यंप्रदर्शये ५०
शुक्रंमज्ञातथालालाएवंत्वक्संधिसंस्थितम्
रुधिरंप्रेषयाम्येवकायमध्येस्थितोस्म्यहम् ५१
तत्रनेत्रावमात्यौमेद्रव्यलब्धिप्रसाधकौ
एवंमयात्मव्यापारस्तवाग्रेकथितःपरः ५२
जलमुवाचः-
सुतोषयाम्यहंनित्यममृतेनकलेवरम्

एवंमेतत्रव्यापारःकायपत्तनकेप्रिये ५३
अमात्यंरसनांविद्धिरसास्वादकरींपराम्
नासिकोवाच-
सुगंधेनपरांपुष्टिंकायस्यापिकरोम्यहम् ५४
दुर्गंधंतुपरित्यज्यकायेगंधंप्रदर्शये
बुद्धियुक्तामहाभागतस्याभावेनभाविता ५५
स्वामिकार्यायकायेस्मिन्नहंतिष्ठामिनिश्चला
गंधंममगुणंविद्धिद्विविधंयत्प्रवर्तितम् ५६
श्रवणावूचतुः-
कार्याकार्यादिकंशब्दंलोकैरुक्तंशुभाशुभम्
शृणुयावःस्वकायस्थौसत्यासत्येप्रियाप्रिये ५७
शब्दोहिमेगुणःप्रोक्तोममव्यापारमेवहि
योजयामिनसंदेहोयदाबुद्धिःप्रपूरयेत् ५८
त्वगुवाच-
पंचरूपात्मकोवायुः शरीरेस्मिन्व्यवस्थितः ५९
सबाह्याभ्यंतरेचेष्टांतेषांजानामितत्त्वतः
शीतोष्णमातपंवर्षंवायोःस्फुरणमेवच ६०
सर्वंजानामिसंस्पर्शंसंगश्लेषादिकंनृणाम्
स्पर्शएवगुणोमह्यमेतत्सत्यंवदाम्यहम् ६१
एवंहितेसमाख्यातोमयाव्यापारएवहि
नेत्रेऊचतुः-
संसारेयानिरूपाणिभव्याभव्यानिसत्तम ६२
यदाप्रेरयतेबुद्धिस्तदापश्यावनान्यथा
वसावः कायमध्येवैरूपंगुणमिहावयोः ६३
एवंव्यापारसंबंधःकायमध्येमहामते
जिह्वोवाच-
बुद्धियुक्ताअहंतातरसभेदान्विचारये ६४
क्षारमम्लादिकंसर्वंनीरसंस्वादुचिंतये
व्यापारेणअनेनापिनित्ययुक्तावसाम्यहम् ६५
इन्द्रियाणांहिसर्वेषांबुद्धिरेषाप्रणायकः

एवंपंचसमायातानींद्रियाणिप्रियेशृणु ६६
स्वीयानियानिकर्माणिकथयंतिपुनःपुनः
अथबुद्धिःसमायातातमुवाचमहामतिम् ६७
मद्विहीनोयदाकायस्तदानश्यतिनान्यथा
तस्मात्त्वंमांसमास्थायवर्त्तयस्वमहामते ६८
अथकर्मसमायातमात्मानमिदमब्रवीत्
अहंकर्ममहाप्राज्ञतवपार्श्वंसमागतम् ६९
त्वांप्रेषयाम्यहंतेनपथायेनेहगच्छसि
एवमाकर्ण्यतत्सर्वमात्माप्रोवाचतान्प्रति ७०
यूयंपंचात्मकैर्युक्ताःसर्वसाधारणाःकिल
कस्मान्मैत्रंसमिच्छंतितत्रपंचात्मकंप्रति ७१
ब्रुवंतुकारणंसर्वेममाग्रेसर्वमेवतत्
पंचात्मकाऊचुः-
अस्मत्संगप्रसंगेनपिंडमेवप्रजायते ७२
तस्मिन्पिंडेमहाबुद्धेभवान्वसतिसुव्रतः
तिष्ठामोहिवयंसर्वेप्रसादात्तवतत्रहि ७३
एतस्मात्कारणान्मैत्रमिच्छामस्तवनित्यशः
आत्मोवाच-
एवमस्तुमहाभागाभवतांप्रियमेवच ७४
करिष्येनात्रसंदेहोमैत्रंहिप्रीतिकारणात्
वार्यमाणोमहाभागोज्ञानेनापिमहात्मना ७५
ध्यानेनचमहात्मासौतेषांसंगतिमागतः
सतैःप्रमोहितस्तत्ररागद्वेषादिभिस्तदा ७६
पंचतत्त्वसमायुक्तःकायित्वंगतवान्प्रभुः
यदागर्भंसमायातोविष्ठामूत्रसमाकुले ७७
दुर्गंधेपिच्छिलावर्तेपतितस्तैःससंयुतः
अंगेनव्याकुलीभूतः पंचात्मकानुवाचसः ७८
भोभोःपंचात्मकाःसर्वेशृणुध्वंवचनंमम
भवतांसंप्रसंगेनमहादुःखेनमोहितः ७९
तत्रास्मिन्पिच्छिलेघोरेपतितोहिमहाभये

पंचात्मकाऊचुः–
तावत्संस्थीयतांराजन्यावद्गर्भः प्रपूरयेत् ८०
पश्चान्निर्गमनंतेवैभविष्यतिनसंशयः
अस्माकंहिभवान्स्वामीकायदेशेव्यवस्थितः ८१
राज्यमेवंप्रकर्तव्यंसुखभोक्ताभविष्यति
तेषांतद्वचनंश्रुत्वाआत्मादुःखेनपीडितः ८२
गंतुमिच्छन्नसौतस्मात्पलायनपरोभवत् ८३
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेशरीरकथनंनामसप्तमोऽध्यायः ७

अष्टमोऽध्यायः

कश्यपउवाच–
सगर्भेव्याकुलोजातःखिद्यमानोदिनेदिने
दुःखाक्रांतोहिधर्मात्मासर्वपीडाभिपीडितः १
अधोमुखस्तुगर्भस्थोमोहजालेनबंधितः
आधिव्याधिसमाक्रांतोहाहाभूतोविचेतनः २
दुःखेनमहताविष्टोज्ञानमाहप्रपीडितः
आत्मोवाच–
तववाक्यंमहाप्राज्ञनकृतंतुमयातदा ३
ध्यानेनवार्यमाणोपिपतितोमोहसंकटे
तस्माद्रक्षमहाप्राज्ञगर्भवासात्सुदारुणात् ४
ज्ञानमुवाच–
मयात्वंवारितोह्यात्मन्कृतंवाक्यंनचैवमे
पंचात्मकैर्महाक्रूरैः पातितोगर्भसंकटे ५
इदानींगच्छत्वंध्यानंतस्मात्संप्राप्स्यसेसुखम्
गर्भवासाद्भविष्यस्तेमोक्षएवनसंशयः ६
तस्यतद्वचनंश्रुत्वाज्ञात्वाज्ञानस्यतत्त्वताम्
ध्यानमाहूयप्रोवाचश्रूयतांवचनंमम ७
त्वामहंशरणंप्राप्तोध्यानमांरक्षनित्यशः
एवमस्तुमहाप्राज्ञध्यानमाहमहामतिम् ८
एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाआत्मावैध्यानमागतः

ध्यानेनहिसमंगर्भेसंस्थितोमोहवर्जितः ९
यदाध्यानंगतोह्यात्माविस्मृतंगर्भजंभयम्
सद्वाभ्यांसहितस्तत्रग्रात्मामोहविनाकृतः १०
चिंतयन्नेववैनित्यमात्मकंसुखमेवहि
इतोनिष्क्रांतमात्रस्तुत्यजेपंचात्मकंवपुः ११
एवंचिंतयतेनित्यंगर्भवासगतःप्रभुः
सूतिकालेतुसंप्राप्तेप्राजापत्येवरानने १२
वायुनाचलितोगर्भःप्राणेनापिबलीयसा
योनिर्विकासमायातिचतुर्विंशांगुलंतदा १३
पंचविंशांगुलोगर्भस्तेनपीडाविजायते
एवंसंपीडयमानस्तुमूर्च्छयामूर्च्छितःप्रिये १४
पतितोभूमिभागेतुज्ञानध्यानसमन्वितः
प्राजापत्येनदिव्येनवायुनासपृथक्कृतः १५
भूमिसंस्पर्शमात्रेणज्ञानध्यानेतुविस्मृते
संसारबंधसंदिग्धग्रात्माप्रियतयास्थितः १६
गुणदोषसमाक्रांतोमहामोहसमन्वितः
खाद्यंपानादिकंसर्वमिच्छत्येवदिनेदिने १७
एवंसंपुष्यमाणस्तुग्रात्मापंचात्मकैःसह
व्यापितोहींद्रियैःसर्वैर्विषयैःपापकारिभिः १८
बांधवानांसमोहेनभार्यादीनांतथैवच
ग्राकुलव्याकुलोदेविजायतेचदिनेदिने १९
महामोहेनसंदिग्धोमोहजालगतःप्रभुः
कैवर्तेनयथाबद्धःशकुलोजालबंधनैः २०
चलितुंनैवशक्तोस्तितथात्मासीत्प्रबंधितः
मोहजालैस्तुतैःसर्वैर्दृढबंधैस्तुबंधितः २१
एवमादिप्रपंचेनव्यापितोव्यापकेनहि
ज्ञानविज्ञानविभ्रष्टोरागद्वेषादिभिर्हतः २२
कामेनपीडयमानस्तुक्रोधेनैवतथैववा
प्रकृत्याकर्मणाबद्धोमहामूढोव्यजायत २३
सूतउवाच–

एवंमूढोयदात्मासौकामक्रोधवशंगतः
लोभरागादिभिःसर्वैर्व्यापृतस्तैर्दुरात्मभिः २४
इयंभार्याह्ययंपुत्रइदंमित्रमिदंगृहम्
एवंसंसारजालेनमहामोहेनबंधितः २५
पुत्रशोकादिभिर्दुःखैर्विविधैराकुलस्तदा
जरयाव्याधिभिश्चैवसंग्रस्तश्चाधिभिस्तथा २६
एवमात्मासंप्रतप्तोदुःखमोहैःसुदारुणैः
अभिमानैर्मानभंगैर्नानादुःखैश्चखंडितः २७
वृद्धत्वेनतथादेविशबलत्वेनपीडितः
दुःखंचिंतयतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः २८
रात्रौस्वप्नान्प्रपश्येतदिवाचैतन्यवर्जितः
वैकल्येनतथांगानांव्याप्तोदेविदिनेदिने २९
संसारेभ्रममाणेनवैराग्यंतत्रदर्शितम्
निःशंकंबंधुहीनंचप्रशांतंतुष्टमेवच ३०
तमुवाचतदात्मावैकामक्रोधविवर्जितम्
कोभवान्नग्नरूपेणकथंमित्रैर्नलज्जसे ३१
यत्रलोकाःस्त्रियोवृद्धायुवत्योमातरस्तथा
एतासांहिगतोमध्येनबिभेषिअनावृतः ३२
वीतरागउवाच-
कोह्यत्रनग्नोदृश्येतननग्नोस्मीतिवैकदा
सुसंबद्धस्त्वमेवापिपरिधानसमन्वितः ३३
ननग्नोस्मिकदादिव्यभवान्नग्नःप्रदृश्यते
इंद्रियार्थवशेवर्तीमर्यादापरिवर्जितः ३४
आत्मोवाच-
पुरुषस्यकाहिमर्यादातामाचक्ष्वचसुव्रत
विस्तरेणमहाप्राज्ञयदिजानासिनिश्चितम् ३५
वीतरागोमहाप्राज्ञस्तमुवाचमहामतिः
सुस्थैर्यंभजतेचित्तंसुखदुःखेषुनित्यदा ३६
क्लेशितंसर्वभावैश्चतेषुतेषुपरित्यजेत्
अथलज्जांप्रवक्ष्यामिमनोयानिर्विशत्यलम् ३७

मयाद्यैवंनकर्तव्यंनग्नःस्थानविवर्जितः
पश्चात्तापेसुसंलीनःसालज्जापरिकथ्यते ३८
कस्यलज्जाप्रकर्तव्याद्वितीयोनास्तिसर्वदा
एकश्चपुरुषोदिव्यःकस्यकिंचिन्ननाशयेत् ३९
अथलोकान्प्रवक्ष्यामियेत्वयापरिकीर्तिताः
यथाकुलालकश्चक्रेमृत्पिंडंचनिधापयेत् ४०
भ्रामयित्वातुसूत्रेणनानाभेदान्प्रकाशयेत्
भांडानांतुसहस्राणिस्वेच्छयामतिसंस्थितः ४१
तथायंसृजतेधातानानारूपाणिनान्यथा
पश्चाद्विनाशमायांतियेनकेनापिहेतुना ४२
सर्वदैवस्थितायेचयेलोकाश्चसनातनाः
तेषांलज्जाप्रकर्तव्यानावर्तंतेहितेभुवि ४३
आकाशवायुतेजांसिपृथ्वीचापश्चपंचमः
अमीलोकाःप्रकाशंतेयेचसर्वत्रसंस्थिताः ४४
सत्त्वानामंगदेशेषुपंचैतेषुसुसंस्थिताः
सर्वत्रैवचवर्तंतेकस्यलज्जाविधीयते ४५
स्त्रीणांरूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांतातसांप्रतम्
यथाघटसहस्रेषुसोदकेषुविराजते ४६
एकश्चंद्रोहिसर्वत्रभवांस्तद्वद्विराजते
गतोजंतुसहस्रेषुमोहचक्रेमहात्मवान् ४७
स्थावरेषुचसर्वेषुजंगमेषुतथाभवान्
योनिद्वारेणपापेनमायामोहमयेनवै ४८
कुचाभ्यांचनितंबाभ्यांवयसाचविराजते
हृन्मांसस्याधिकावृद्धिर्दृष्टाचात्रनसंशयः ४९
पतनायचलोकानांमोहरूपंविदर्शितम्
नभवत्येवसानारीयात्वयापरिकीर्तिता ५०
लीलयाकुरुतेधाताविनोदायसदात्मनः
यथानार्यास्तथापुंसोजीवःसर्वत्रसंस्थितः ५१
कुचयोनिविहीनायेजीवन्मुक्ताःसदैवहि
नरस्तुपुरुषःप्रोक्तोनारीप्रकृतिरुच्यते ५२

रमतेतेनवैसार्द्धनमुक्ताहिकदाचन
भवान्प्रकृतिसंयुक्तःपुरुषेषुप्रदृश्यते ५३
कःकस्यकुरुतेलज्ञामेवंज्ञात्वासुखंव्रज
वृद्धांस्त्रियंप्रवद्त्यामिसदावृद्धांवरानने ५४
त्वचाजर्जरतांयातायस्याप्यंगेवरानने
श्वेतैश्चैवतथाकेशैःपलितैश्चसमाकुला ५५
बलहीनाथदीनापिव्यापितावलिनातदा
नेयंवृद्धाभवेन्नारीपरंवृद्धाचकथ्यते ५६
एतस्यालद्मणंप्रोक्तंयुवतींप्रवदाम्यहम्
ज्ञानेनवर्द्धतेनित्यंजीवपार्श्वेसमाश्रिता ५७
सुमतिर्नामसंप्रोक्तासावृद्धायुवतीतिच
नारीपुरुषलोकेषुसर्वदैवप्रतिष्ठिता ५८
लज्ञातस्याःप्रकर्तव्याग्रन्यच्चैववदाम्यहम्
मातरंवैप्रवद्त्यामियात्वयापरिकीर्तिता ५९
प्राणिनामंगदेशेषुसदैवचेतनास्थिता
परज्ञानप्रदायाचसाप्रज्ञापरिकथ्यते ६०
प्रज्ञामातासमाख्याताप्राणिनांपालनायसा
संस्थितासर्वलोकेषुपोषणायहितायवा ६१
सुमतिर्नामयाप्रोक्तासामातापरिकथ्यते
संसारद्वारमार्गाणियानिरूपाणिनित्यशः ६२
भवंतिमातरोह्येताबहुदुःखप्रदर्शिकाः
मातृरूपंसमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ६३
ग्रात्मोवाच–
भवान्कोहिसमायातोममसंतापनाशकः
विस्तरेणसमाख्याहिस्वरूपमात्मनःस्वयम् ६४
वीतरागउवाच–
यस्मात्कामानिवर्ततेनिराशाःसर्वएवते
यंदुष्टत्वान्नपश्यंतिकर्माग्येतानिनान्यथा ६५
यत्समीपंहिनायातिग्राशाचैवकदाचन
क्रोधोलोभस्तथामोहोयद्भयात्प्रलयंगताः ६६

वीतरागोस्मिभद्रंतेविवेकोममबांधवः
आत्मोवाच-
कीदृशोऽसौतवभ्राताविवेकोनामनामतः ६७
तस्यत्वंलक्षणंब्रूहिभ्रातुरात्मनएवच
वीतरागउवाच-
तस्यैवलक्षणंरूपंनवदामितवाग्रतः ६८
भ्रातुस्तस्यमहाभागआह्वानंचकरोम्यहम्
भोभोविवेकमेभ्रातरावयोस्त्वंवचःशृणु ६९
एह्येहिसुमहाभागममस्नेहान्महामते
कश्यपउवाच-
शांतिक्षमाभ्यांसंयुक्तोभार्याभ्यांचसमागतः ७०
सर्वदृक्सर्वगोव्यापीसर्वतत्त्वपरायणः
संदेहानांचसर्वेषांयोरिपुर्ज्ञानवत्सलः ७१
धारणाधीश्चद्वेपुत्र्यौतस्यैवहिमहात्मनः
तस्ययोगःसुतोज्येष्ठोमोक्षोयस्यमहागुरुः ७२
निर्मलोनिरहंकारोनिराशोनिष्परिग्रहः
सर्ववेलाप्रसन्नात्मागतद्वंद्वोमहामतिः ७३
सविवेकःसमायातोगुणरत्नैर्विभूषितः
यस्यामात्यौमहात्मानौधर्मसत्यौमहामती ७४
क्षमाशांतिसमायुक्तःसविवेकःसमागतः
वीतरागमुवाचेदमाहूतोहंसमागतः ७५
तद्भ्रातःकारणंसर्वंकथ्यतांहिममाग्रतः
यमाश्रित्यत्वयाद्यैवकृतमाह्वानमेवमे ७६
वीतरागउवाच-
पुमान्स्थितोयःपुरतोमहापाशैर्नियंत्रितः
मोहस्यबाणैःसंभ्रांतःसंसारस्यचबंधनैः ७७
सर्वस्यव्यापकःस्वामीअयमात्माममैवच
पंचतत्त्वैःसमाविष्टोज्ञानध्यानविवर्जितः ७८
पृच्छतामेनमात्मानंभवांस्तत्त्वेषुपंडितः
वीतरागवचःश्रुत्वाविवेकोवाक्यमब्रवीत् ७९

विवेकउवाच-
सुखेनस्थीयतेदेवभवताविश्वनायक
आगतेत्वयिसंसारेकिंकिंभुक्तंसुखंस्वयम् ८०
आत्मोवाच-
गर्भवासोमहद्दुःखमसह्यंदारुणंमया
भुक्तमेवमहाप्राज्ञज्ञानहीनेनवैसदा ८१
देहेपिज्ञानविभ्रष्टःसोहंजातोह्यनेकधा
बाल्यावस्थांगतेनाथकृत्याकृत्यंकृतंमया ८२
तारुगयेनकृताक्रीडाभुक्ताभार्याह्यनेकशः
वार्धकंप्राप्यसंतप्तःपुत्रशोकादिभिस्तथा ८३
भार्यादीनांवियोगैस्तुदग्धोस्म्यहमहर्निशम्
दुःखैरनेकसंवर्णैःसंतप्तोस्मिदिनेदिने ८४
दिवारात्रौमहाप्राज्ञनविंदामिसुखंक्वचित्
एवंदुःखैसुसंतप्तःकिंकरोमिमहामते ८५
तमुपायंवदस्वैवसुखंविंदामियेनवै
अस्मात्संसारजालौघान्मोचयाद्यसुबंधनात् ८६
विवेकउवाच-
भवाञ्छुद्धोसिनिर्द्वन्द्वोह्यपापोसिजगत्पते
एनंगच्छमहात्मानंवीतरागंसुखप्रदम् ८७
निःसंशयंत्वयादृष्टंनग्नमाचारवर्जितम्
सुखप्रदर्शकोह्येषसर्वसंतापनाशकः ८८
एवमाकरार्यशुद्धात्मावीतरागंगतःपुनः
तमुवाचश्वसन्दीनःश्रूयतांवचनंमम ८९
सुखंविंदामियेनाहंतंमार्गंममदर्शय
एवमस्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव ९०
पुनर्गच्छविवेकंहिसुखवार्ताकृतात्वया
सुखमार्गस्यवैवक्तातवएषभविष्यति ९१
वीतरागेणपुरयेनप्रेषितोगतवान्प्रभुः
तमुवाचमहात्मानंविवेकंशुद्धसत्तमम् ९२
सुखंमेदर्शयत्वंहिवीतरागेणप्रेषितः

भवच्छरणमापन्नोरक्षसंसारदारुणात् ९३
विवेकउवाच-
ज्ञानंगच्छमहाप्राज्ञसतेसर्वंवदिष्यति
आत्मातथोक्तःसंप्राप्तोयत्रज्ञानंप्रतिष्ठितम् ९४
भोभोज्ञानमहातेजःसर्वभावप्रदर्शक
शरणंत्वामहंप्राप्तःसुखमार्गंप्रदर्शय ९५
ज्ञानमुवाच-
भृत्योहंतवलोकेशत्वंमांवेत्सिनसुव्रत
मयाध्यानेनवैपूर्वंवारितस्त्वंपुनःपुनः ९६
पंचात्मकानांसंगेनआपदंप्राप्तवान्भवान्
ध्यानंगच्छमहाप्राज्ञसतेदातासुखस्यच ९७
ज्ञानेनप्रेषितोह्यात्माध्यानमाश्रित्यसंस्थितः
सुखमत्यंतसिद्धंचध्यानंमेदर्शयस्वह ९८
भवच्छरणमायातंमामेवंपरिरक्षय
एवंसंभाषितंतस्यध्यानमाकर्ण्यतद्वचः ९९
समुवाचपुनश्चापितमात्मानंप्रहृष्टवान्
नैवत्याज्योस्म्यहंतातसर्वकर्मसुनिश्चितः १००
त्वयैववीतरागेणविवेकेनसदैवहि
ध्यानयुक्तोभवस्वत्वमात्मानमवलोकय १०१
आत्मवांस्त्वंस्थिरोभूत्वानिरातंकोविकल्पितः
यथादीपोनिवातस्थःकज्जलंवमतेस्थिरः १०२
तथादोषान्प्रज्वलित्वानिर्वाणंहिप्रयास्यति
एकांतस्थोनिराहारोमिताशीभवसर्वदा १०३
निर्द्वंद्वःशब्दसंहीनोनिश्चलोह्यासनेस्थितः
आत्मानमात्मनाध्यायन्ममैवस्थिरबुद्धिना १०४
प्राप्स्यसेपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् १०५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेऽध्यात्मवर्णनेऽष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः

कश्यउवाच-

एवंसंबोधितस्तत्रआत्माध्यानादिकैस्तदा
त्यक्तुकामःसतत्कार्यंपंचात्मकंसबुद्धिमान् १
निमित्तान्येवपश्यैवप्राप्यतांस्तान्प्रयातिसः
विहायकायंनिर्लक्ष्यंपतितंनैवपश्यति २
सहवर्द्धितयोर्नास्तिसंबंधःप्राणदेहयोः
धनपुत्रकलत्रैश्चसंबंधःकेनहेतुना ३
एवंज्ञात्वाशमंगच्छक्लैब्यंमाभजसुप्रिये
अयमेवपरंब्रह्मअयमेवसनातनः ४
अयमात्मस्वरूपेणदैत्यदेवेषुसंस्थितः
अयंब्रह्माअयंरुद्रोह्ययंविष्णुःसनातनः ५
अयंसृजतिविश्वानिअयंपालयतेप्रजाः
संहरत्येषधर्मात्माधर्मरूपीजनार्दनः ६
अनेनोत्पादितादेवादानवाश्चैवसुप्रिय
देवाश्चाधर्मनिर्मुक्ताधर्महीनाःसुतास्तव ७
धर्मोयंमाधवस्यांगंसर्वदैवैश्चपालितम्
धर्मंचचिंतयेद्देविधर्मंचैवतुपालयेत् ८
तस्यविष्णुःसधर्मात्मासर्वदैवप्रसादवान्
धर्मेणवर्तितादेवाःसत्येनतपसाकिल ९
येषांविष्णुःप्रसन्नोवैधर्मस्तैरिहपालितः
विष्णोःकायमिदंधर्मंसत्यंहृदयमेवच १०
यस्तौपालयतेनित्यंतस्यविष्णुःप्रसीदति
दूषयेद्यःसत्यधर्मौपापमेवप्रपालयेत् ११
तस्यविष्णुःप्रकुप्येतनाशयेदतिवीर्यवान्
वैष्णवैःपालितंधर्मंतपःसत्येनसंस्थितैः १२
तेषांप्रसन्नोधर्मात्मारक्षामेवंकरोतिच
तवपुत्रादनोःपुत्राःसैंहिकेयास्तथैवच १३
अधर्मेणापिपापेनवर्तिताःपापचेतसः
सूदितावासुदेवेनसमरेचक्रपाणिना १४
योसावात्मामयोक्तःपूर्वमेवतवाग्रतः
सोयंविष्णुर्नसंदेहोधर्मात्मासर्वपालकः १५

दैत्यकार्येषुयःस्वस्थःपापमेवसमास्थितः
जघ्निवान्दानवान्देविसचक्रुद्धोमहामतिः १६
सबाह्याभ्यंतरेभूत्वातवपुत्रानिपातिताः
येनचोत्पादितादेवितेनैवविनिपातिताः १७
नैषांमोहस्तुकर्तव्योभवत्यावचनंशृणु
पापेनवर्ततेयोसौसएवनिधनंव्रजेत् १८
तस्मान्मोहंपरित्यज्यसदाधर्मंसमाश्रय
दितिरुवाच-
एवमस्तुमहाभागकरिष्येवचनंतव १९
कश्यपंचमुनिश्रेष्ठमेवमाभाष्यदुःखिता
संबोधितासामुनिनादुःखंसंत्यज्यसंस्थिता २०

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेदितिसंबोधनंनामनवमोऽध्यायः ९

दशमोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
ततस्तेदानवाःसर्वेहिरण्यकशिपूत्तराः
युद्धाद्भग्नास्तुकिंकुर्युर्व्यवसायंमहामते १
विस्तरेणापिनोब्रूहितेषांवृत्तमनुत्तमम्
श्रोतुमिच्छामहेसर्वेत्वत्तोवैसांप्रतंद्विज २
सूतउवाच-
भग्नारणात्तुतेसर्वेबलहीनास्तुवैतदा
गतदर्पाःसुदुःखार्तादैत्यास्तेपितरंगताः ३
भक्त्याप्रणम्यतेसर्वेसमूचुःकश्यपंतदा
दानवाऊचुः-
भवद्वीर्यात्समुत्पत्तिरस्माकंद्विजसत्तम ४
देवतानांमहाभागदानवानांतथैवच
वयंचदानवाः सर्वेबलवीर्यपराक्रमाः ५
उपायज्ञाः सुधीराश्चउद्यमेनसमन्विताः
वयंतुबहवस्तातदेवास्त्वल्पास्तथैवच ६
कथंजयंतितेसर्वेवयंभग्नामहाहवात्

तत्किंवैकारणंतातबलतेजःसमन्विताः ७
मत्तनागसहस्राणामेकैकस्यमहामते
बलमस्तिचदैत्यस्यनास्तिदेवेषुतादृशम् ८
जयश्चदृश्यतेतातदेवेष्वेवमहाहवे
तत्सर्वंकथयस्वैवसंशयंछेत्तुमर्हसि ९
कश्यपउवाच-
शृणुध्वंपुत्रकाः सर्वेजयस्यापिचकारणम्
यस्माद्धिदेवताः सर्वेसमरेजयिनोभवन् १०
वीर्यनिर्वापकस्तातोमाताक्षेत्रमिदंसदा
धारणेपालनेचैवपोषणेचयथैवहि ११
किंकुर्याद्विषमार्थेतुपितापुत्रेचवैतथा
अत्रप्रधानंकर्मैवमामेवंबुद्धिराश्रिता १२
द्वैविध्यंकर्मसंबंधंपापपुरायसमुद्भवम्
सत्यमेवसमाश्रित्यक्रियतेधर्मउत्तमः १३
तपोध्यानसमायुक्तंतारणायहितंसुताः
पतनायपातकंप्रोक्तंसर्वदैवनसंशयः १४
बलेनपरिवारेणअभिजात्येनपुत्रकाः
पुरायहीनस्यपुंसोवैतद्बलंविकलायते १५
उन्नतागिरिदुर्गेषुवृक्षाःसंतिसुपुत्रकाः
पतंतिवातवेगेनसमूलास्तुघनास्तथा १६
सत्यधर्मविहीनास्तेतथायांतियमक्षयम्
साधारणःप्राणिनांचधर्मएषसुपुत्रकाः १७
येनसंतरतेजंतुरिहचैवपरत्रच
तद्युष्माभिः परित्यक्तंसत्यंधर्मसमन्वितम् १८
अधर्ममास्थितंपुत्रायुष्माभिः सत्यवर्जितैः
सत्यधर्मतपोभ्रष्टाः पतितादुःखसागरे १९
देवाश्चसत्यसंपन्नाःश्रेयसाचसमन्विताः
तपःशांतिदमोपेताःसुपुरयापापवर्जिताः २०
यत्रसत्यंचधर्मश्चतपः पुरयंतथैवच
यत्रविष्णुर्हृषीकेशोजयस्तत्रप्रदृश्यते २१

तेषांसहायः संभूतोवासुदेवः सनातनः
तस्माज्जयंतितेदेवाः सत्यधर्मसमन्विताः २२
सहायेनबलेनैवपौरुषेणतथैवच
भवंतःकिलवैपुत्रास्तपःसत्यविवर्जिताः २३
यस्यविष्णुःसहायश्चतपश्चैवबलंतथा
तस्यैवचजयोदृष्टइतिधर्मविदोविदुः २४
यूयंधर्मविहीनास्तुतपःसत्यविवर्जिताः
एंद्रंपदंबलेनैवप्राप्तवंतश्चपूर्वतः २५
तपोविनामहाप्राज्ञाधर्मेणयशसाविना
बलदर्पगुणैःपुत्रानप्राप्यमैन्द्रकंपदम् २६
प्राप्याप्यैंद्रंपदंपुत्रास्ततोभ्रष्टाभवंतिहि
तस्माद्यूयंप्रकुर्वंतुतपःपुत्राःसमन्विताः २७
अविरोधेनसंयुक्ताज्ञानध्यानसमन्विताः
वैरंचैवनकर्तव्यंकेशवेनसमंकदा २८
एवंविधायदापुत्रायूयंधन्याभविष्यथ
परांसिद्धिंतदासर्वेप्रयास्यथनसंशयः २९
एवंसंभाषितास्तेतुकश्यपेनमहात्मना
समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंदानवास्तेमहौजसः ३०
प्रणम्यकश्यपंभक्त्यासमुत्थायत्वरान्विताः
सुमंत्रंचक्रिरेदैत्याः परस्परसमाहिताः ३१
हिरण्यकशिपूराजातानुवाचाथदानवान्
तपश्चैवकरिष्यामोदुष्करंसर्वदायकम् ३२
हिरण्याक्षस्तदोवाचकरिष्येदारुणंतपः
ततोबलेनत्रैलोक्यंग्रहीष्येनात्रसंशयः ३३
रणेनिर्जित्यगोविंदंतमिमंपापचेतसम्
व्यापाद्यदेवताःसर्वाःपदमैंद्रंव्रजाम्यहम् ३४
बलिरुवाच–
एवंनयुज्यतेकर्तुंयुष्माभिर्दितिजेश्वराः
विष्णुनासहयद्वैरंतद्वैरंनाशकारणम् ३५
दानधर्मैस्तथापुण्यैस्तपोभिर्यज्ञयाजनैः

तमाराध्यहृषीकेशंसुखंगच्छंतिमानवाः ३६
हिरगयकशिपुरुवाच-
अहमेवंनकरिष्येहरेराराधनंकदा
स्वभावंतुपरित्यज्यशत्रुसेवाप्रचर्यते ३७
मरणादधिकंतंतुमानयंतिहिपंडिताः
विष्णोःसेवानवैकार्यामयाचान्यैश्चदानवैः ३८
तमुवाचमहात्मानंबलिपितामहंपुनः
धर्मशास्त्रेषुयद्दृष्टंमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ३९
राजनीतियुतंमंत्रंशत्रोश्चैवप्रधानतः
हीनमात्मानमाज्ञायरिपुंतंबलिनंथा ४०
तस्यपार्श्वेप्रगत्वैवजयकालंप्रतीक्षयेत्
दीपच्छायांसमाश्रित्यतमोवसतिसर्वदा ४१
स्नेहंदशागतंप्रेक्ष्यदीपस्यापिमहाबलम्
प्रकाशंयातिवेगेनतमश्चवर्द्धतेपुनः ४२
तथाप्रसादयेच्छन्नःस्नेहंनिर्दिश्यतत्त्वतः
स्नेहंकृत्वासुरैःसार्द्धंधर्मभावैःसुरद्विषः ४३
पूर्वमुक्तंसुमंत्रंतुमुनिनाकश्यपेनहि
तेनमंत्रेणराजेंद्रकुरुकार्यंस्वमात्मवान् ४४
तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्राहदैत्यःप्रतापवान्
पौत्रनैवंकरिष्येहंमानभंगंतथात्मनः ४५
अन्येचबांधवाःसर्वेतमूचुर्नयपंडितम्
बलिनोक्तंचयत्पुगयंदेवतानांप्रियंकरम् ४६
शक्रमानकरंप्रोक्तंदानवानांभयंकरम्
करिष्यामोवयंसर्वेतपएवमनुत्तमम् ४७
तपसानिर्जित्यदेवान्हरिष्यामःस्वकंपदम्
एवमामंत्र्यतेसर्वेनिराकृत्यबलितदा ४८
विष्णोःसार्द्धंमहावैरहृदिकृत्वामहासुराः
तपश्चक्रुस्ततःसर्वेगिरिदुर्गेषुसानुषु ४९
एवंतेदानवाःसर्वेत्यक्तरागाःसुनिश्चिताः
कामक्रोधविहीनाश्चनिराहाराजितक्लमाः ५०

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदैत्यतपश्चर्यावर्णनंनामदशमोऽध्यायः १०

एकादशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
सर्वज्ञेनत्वयाप्रोक्तंदैत्यदानवसंगरम्
इदानींश्रोतुमिच्छामःसुव्रतस्यामहात्मनः १
कस्यपुत्रोमहाप्राज्ञःकस्यगोत्रसमुद्भवः
किंतपस्तस्यविप्रस्यकथमाराधितोहरिः २
सूतउवाच-
कथाप्रज्ञाप्रभावेणपूर्वमेवयथाश्रुता
तथाविप्राःप्रवक्ष्यामिसुव्रतस्यमहात्मनः ३
चरितंपावनंदिव्यंवैष्णवंश्रेयस्रावहम्
भवतामग्रतःसर्वंविष्णोश्चैवप्रसादतः ४
पूर्वकल्पेमहाभागाःसुक्षेत्रेपापनाशने
रेवातीरेसुपुण्येचतीर्थेवामनसंज्ञके ५
कौशिकस्यकुलेजातःसोमशर्माद्विजोत्तमः
सतुपुत्रविहीनस्तुबहुदुःखसमन्वितः ६
दारिद्रेणसदुःखेनसर्वदैवप्रपीडितः
पुत्रोपायंधनस्यापिदिवारात्रौप्रचिंतयेत् ७
एकदातुप्रियातस्यसुमनानामसुव्रता
भर्तारंचिंतयोपेतमधोमुखमलक्षयत् ८
समालोक्यतदाकांतंतमुवाचतपस्विनी
दुःखजालैरसंख्यैस्तुतवचित्तंप्रधर्षितम् ९
व्यामोहेनप्रमूढोसित्यजचिंतांमहामते
ममदुःखंसमाचक्ष्वस्वस्थोभवसुखंव्रज १०
नास्तिचिंतासमंदुःखंकायशोषणमेवहि
यश्चिंतांत्यज्यवर्तेतससुखेनप्रमोदते ११
चिंतायाःकारणंविप्रकथयस्वममाग्रतः
प्रियावाक्यंसमाकर्ण्यसोमशर्माब्रवीत्प्रियाम् १२
सोमशर्मोवाच-

इच्छयाचिंतितंभद्रेचिंतादुःखस्यकारणम्
तत्सर्वंतुप्रवक्ष्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् १३
नजानेकेनपापेनधनहीनोस्मिसुव्रते
तथापुत्रविहीनश्चएतद्दुःखस्यकारणम् १४
सुमनोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंदेहनाशनम्
स्वरूपमुपदेशस्यसर्वविज्ञानदर्शनम् १५
लोभःपापस्यबीजंहिमोहोमूलंचतस्यहि
असत्यंतस्यवैस्कंधोमायाशाखासुविस्तरा १६
दंभकौटिल्यपत्राणिकुबुद्ध्यापुष्पितःसदा
अनृतंतस्यसौगंधंफलमज्ञानमेवच १७
छद्मपाखंडशौर्येर्ष्याःक्रूराःकूटाश्चपापिनः
पक्षिणोमोहवृक्षस्यमायाशाखासमाश्रिताः १८
अज्ञानंसुफलंतस्यरसोऽधर्मःफलस्यहि
तृष्णोदकेनसंवृद्धाऽश्रद्धातस्यद्रवःप्रिय १९
अधर्मःसुरसस्तस्यउत्कटोमधुरायते
यादृशैश्चफलैश्चैवसुफलोलोभपादपः २०
अस्यच्छायांसमाश्रित्ययोनरःपरितुष्यते
फलानितस्यचाश्नातिसुपक्वानिदिनेदिने २१
फलानांतुरसेनापिअधर्मेणतुपालितः
ससंतुष्टोभवेन्मर्त्यःपतनायाभिगच्छति २२
तस्माच्चिंतांपरित्यज्यपुमाँल्लोभंनकारयेत्
धनपुत्रकलत्राणांचिंतामेकांनकारयेत् २३
योहिविद्वान्भवेत्कांतमूर्खाणांपथमेतिहि
मूर्खश्चिंतयतेनित्यंकथमर्थंममैवहि २४
सुभार्यामिहविंदामिकथंपुत्रानहंलभे
एवंचिंतयतेनित्यंदिवारात्रौविमोहितः २५
क्षणमेकंप्रपश्येतचिंतामध्येमहत्सुखम्
पुनश्चैतन्यमायातिमहादुःखेनपीड्यते २६
चिंतामोहौपरित्यज्यअनुवर्तस्वचद्विज

संसारेनास्तिसंबंधःकेनसार्धंमहामते १७
मित्राश्चबांधवाःपुत्राःपितृमातृसभृत्यकाः
संबंधिनोभवंत्येवकलत्राणितथैवच २८
सोमशर्मोवाच-
संबंधःकीदृशोभद्रेतथाविस्तरतोवद
येनसंबंधिनःसर्वेधनपुत्रादिबांधवाः २९
सुमनोवाच-
ऋणसंबंधिनःकेचित्केचिन्न्यासापहारकाः
लाभप्रदाभवंत्येकेउदासीनास्तथापरे ३०
भेदैश्चतुर्भिर्जायंतेपुत्रमित्रस्त्रियस्तथा
भार्यापिताचमाताचभृत्याःस्वजनबांधवाः ३१
स्वेनस्वेनहिजायंतेसंबंधेनमहीतले
न्यासापहारभावेनयस्ययेनकृतंभुवि ३२
न्यासस्वामीभवेत्पुत्रोगुणवान्रूपवान्भुवि
येनैवापहृतंन्यासंतस्यगेहेनसंशयः ३३
न्यासापहरणाद्दुःखंसदत्वादारुणंगतः
न्यासस्वामीसुपुत्रोभून्न्यासापहारकस्यच ३४
गुणवान्रूपवांश्चैवसर्वलक्षणसंयुतः
भक्तिंतुदर्शयंस्तस्यपुत्रोभूत्वादिनेदिने ३५
प्रियवाङ्मधुरोरोगीबहुस्नेहंविदर्शयन्
स्वीयंद्रव्यंसमुद्गृह्यप्रीतिमुत्पाद्यचोत्तमाम् ३६
यथायेनप्रदत्तंस्यान्न्यासस्यहरणात्पुरा
दुःखमेवमहाभागदारुणंप्राणनाशनम् ३७
तादृशंतस्यसौहृद्यात्पुत्रोभूत्वामहागुणैः
अल्पायुषस्तथाभूत्वामरणंचोपगच्छति ३८
दुःखंदत्वाप्रयात्येवंभूत्वाभूत्वापुनःपुनः
यदाहापुत्रपुत्रेतिप्रलापंहिकरोतिसः ३९
तदाहास्यंकरोत्येवकस्यपुत्रोहिकःपिता
अनेनापहृतंन्यासंमदीयस्योपकारणम् ४०
द्रव्यापहरणेनापिनमेप्राणागताःकिल

दुःखेनमहताचैवअसह्येनचवैपुरा ४१
तथादुःखंप्रदत्वाहंद्रव्यमुद्गृह्यचोत्तमम्
गंतास्मिसुभृशंचाद्यकस्याहंसुतईदृशः ४२
नचैषमेपितापुत्रःपूर्वमेवनकस्यचित्
पिशाचत्वंमयादत्तमस्यैवेतिदुरात्मनः ४३
एवमुक्त्वाप्रयात्येवंतंप्रहस्यपुनःपुनः
प्रयात्यनेनमार्गेणदुःखंदत्वासुदारुणम् ४४
एवंन्यासंसमुद्धर्तुःपुत्राःकांतभवंतिवै
संसारेदुःखबहुलादृश्यंतेयत्रतत्रच ४५
ऋणसंबंधिनःपुत्रान्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः ४६
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेसुव्रतोपाख्यानेएकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः

सुमनोवाच-
ऋणसंबंधिनंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः
ऋणंयस्यगृहीत्वायःप्रयातिमरणंकिल १
अर्थदातासुतोभूत्वाभ्राताचाथपिताप्रिया
मित्ररूपेणवर्त्तेतअतिदुष्टःसदैवसः २
गुणंनैवप्रपश्येतसक्रूरोनिष्ठुराकृतिः
जल्पतेनिष्ठुरंवाक्यंसदैवस्वजनेषुच ३
मिष्टंमिष्टंसमश्नातिभोगान्भुंजतिनित्यशः
द्यूतकर्मरतोनित्यंचौरकर्मणिसस्पृहः ४
गृहद्रव्यंबलाद्भुंक्तेवार्यमाणःसकुप्यति
पितरंमातरंचैवकुत्सतेचदिनेदिने ५
द्रावकस्त्रासकश्चैवबहुनिष्ठुरजल्पकः
एवंभुक्त्वाथतद्द्रव्यंसुखेनपरितिष्ठति ६
जातकर्मादिभिर्बाल्येद्रव्यंगृह्णातिदारुणः
पुनर्विवाहसंबंधान्नानाभेदैरनेकधा ७
एवंसंजायतेद्रव्यमेवमेतद्ददात्यपि
गृहक्षेत्रादिकंसर्वंममैवहिनसंशयः ८

पितरंमातरंचैवहिनस्त्येवदिनेदिने
सुखंडैर्मुशलैश्चैवसर्वघातैःसुदारुणैः ९
मृतेतुतस्मिन्पितरिमातर्यैवातिनिष्ठुरः
निःस्नेहोनिष्ठुरश्चश्चैवजायतेनात्रसंशयः १०
श्राद्धकर्माणिदानानिनकरोतिकदैवसः
एवंविधाश्चवैपुत्राःप्रभवंतिमहीतले ११
रिपुंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजपुंगव
बाल्येवयसिसंप्राप्तेरिपुत्वेवर्ततेसदा १२
पितरंमातरंचैवक्रीडमानोहिताडयेत्
ताडयित्वाप्रयात्येवप्रहस्यैवपुनःपुनः १३
पुनरायातिसंत्रस्तःपितरंमातरंप्रति
सक्रोधोवर्ततेनित्यंकुत्सतेचपुनःपुनः १४
एवंसंवर्ततेनित्यंवैरकर्मणिसर्वदा
पितरंमारयित्वाचमातरंचततःपुनः १५
प्रयात्येवंसदुष्टात्मापूर्ववैरानुभावतः
अथातःसंप्रवक्ष्यामियस्माल्लभ्यंभवेत्प्रियम् १६
जातमात्रःप्रियंकुर्याद्बाल्येलालनक्रीडनैः
वयःप्राप्यप्रियंकुर्यान्मातृपित्रोरनन्तरम् १७
भक्त्यासंतोषयेन्नित्यंतावुभौपरितोषयेत्
स्नेहेनवचसाचैवप्रियसंभाषणेनच १८
मृतेगुरौसमाज्ञायस्नेहेनरुदतेपुनः
श्राद्धकर्माणिसर्वाणिपिंडदानादिकांक्रियाम् १९
करोत्येवसुदुःखार्तस्तेभ्योयात्रांप्रयच्छति
ऋणत्रयान्वितःस्नेहाद्धुंजापयतिनित्यशः २०
यस्माल्लभ्यंभवेत्कांतप्रयच्छतिनसंशयः
पुत्रोभूत्वामहाप्राज्ञअनेनविधिनाकिल २१
उदासीनंप्रवक्ष्यामितवाग्रेप्रियसांप्रतम्
उदासीनेनभावेनसदैवपरिवर्तते २२
ददातिनैवगृह्णातिनचकुप्यतितुष्यति
नोवाददातिसंत्यज्यउदासीनोद्विजोत्तम २३

तवाग्रेकथितंसर्वंपुत्राणांगतिरीदृशी
यथापुत्रस्तथाभार्यापितामाताथबांधवाः २४
भृत्याश्चान्येसमाख्याताःपशवस्तुरगास्तथा
गजामहिष्योदासाश्चऋृणसंबंधिनस्त्वमी २५
गृहीतंनऋृणंतेनआवाभ्यांतुनकस्यचित्
न्यासमेवंनकस्यापिकृतंवैपूर्वजन्मनि २६
धारयावोनकस्यापिऋृणंकांतशृणुष्वहि
नवैरमस्तिकेनापिपूर्वजन्मनिवैकृतम् २७
आवाभ्यांहिनविप्रेंद्रनत्यक्तंहितथापते
एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थकीम् २८
कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः
हृतंनचैवकस्यापिनैवदत्तंत्वयापुनः २९
कथंहिधनमायातिविस्मयंव्रजमाधव
प्राप्तव्यमेवयत्रैवभवेद्द्रव्यंद्विजोत्तम ३०
अनायासेनहस्तेहितस्यैवपरिजायते
यत्नेनमहताचैवद्रव्यंरक्षतिमानवः ३१
व्रजमानोव्रजत्येवधनंतत्रैवतिष्ठति
एवंज्ञात्वाशमंगच्छजहिचिंतामनर्थकीम् ३२
कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः
कःकस्यनास्तिसंसारेअसंबंधाद्द्विजोत्तम ३३
महामोहेनसंमूढामानवाःपापचेतसः
इदंगृहमयंपुत्रइमानार्योममैवहि ३४
अनृतंदृश्यतेकांतसंसारस्यहिबंधनम्
एवंसंबोधितोदेव्याभार्ययाप्रिययातदा ३५
पुनःप्राहप्रियांभार्यांसुमनांज्ञानवादिनीम्
सोमशर्मोवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसर्वसंदेहनाशनम् ३६
तथापिवंशमिच्छंतिसाधवः सत्यपंडिताः
यथापुत्रस्यमेचिंताधनस्यचतथाप्रिये ३७
येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयाम्यहम्

सुमनोवाच-
पुत्रेणलोकाञ्जयतिपुत्रस्तारयतेकुलम् ३८
सत्पुत्रेणमहाभागपितामाताचजंतवः
एकःपुत्रोवरोविद्वान्बहुभिर्निर्गुणैस्तुकिम् ३९
एकस्तारयतेवंशमन्येसंतापकारकाः
पूर्वमेवमयाप्रोक्तमन्येसंबंधगामिनः ४०
पुण्येनप्राप्यतेपुत्रः पुण्येनप्राप्यतेकुलम्
सुगर्भः प्राप्यतेपुण्यैस्तस्मात्पुण्यंसमाचर ४१
जातस्यमृतिरेवास्तिजन्मएवमृतस्यच
सुजन्मप्राप्यतेपुण्यैर्मरणंतुतथैवच ४२
सुखंधनचयःकांतभुज्यतेपुण्यकर्मभिः
सोमशर्मोवाच-
पुण्यस्याचरणंब्रूहितथाजन्मान्यपिप्रिये ४३
सुपुण्यः कीदृशोभद्रेवदपुण्यस्यलक्षणम्
सुमनोवाच-
आदौपुण्यंप्रवक्ष्यामियथापुण्यंश्रुतंमया ४४
पुरुषोवाथवानारीयथानित्यंचवर्तते
यथापुण्यैःसमाप्नोतिकीर्तिंपुत्रान्प्रियान्धनम् ४५
पुण्यस्यलक्षणंकांतसर्वमेववदाम्यहम्
ब्रह्मचर्येणसत्येनमखपंचकवर्तनैः ४६
दानेननियमैश्चापिक्षमाशौचेनवल्लभ
अहिंसयासुशक्त्याचअस्तेयेनापिवर्तनैः ४७
एतैर्दशभिरंगैस्तुधर्ममेवंप्रपूरयेत्
संपूर्णोजायतेधर्मोग्रासैर्भोगोयथोदरे ४८
धर्मंसृजतिधर्मात्मात्रिविधेनैवकर्मणा
तस्यधर्मःप्रसन्नात्मापुण्यमेवंतुप्रापयेत् ४९
यंयंचिंतयतेप्राज्ञस्तंतंप्राप्नोतिदुर्लभम्
सोमशर्मोवाच-
कीदृङ्मूर्तिस्तुधर्मस्यकान्यंगानिचभामिनि ५०
प्रीत्याकथयमेकांतेश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते

सुमनोवाच-
लोकेधर्मस्यवैमूर्तिः कैर्दृष्टानद्विजोत्तम ५१
अदृश्यवर्त्मासत्यात्मानदृष्टोदेवदानवैः
अत्रिवंशेसमुत्पन्नोअनसूयात्मजोद्विजः ५२
तेनदृष्टोमहाधर्मोदत्तात्रेयेणवैसदा
द्वावेतौतुमहात्मानौकुर्वाणौतपउत्तमम् ५३
धर्मेणवर्तमानौतौतपसाचबलेनच
इंद्राधिकेनरूपेणप्रशस्तेनभविष्यतः ५४
दशवर्षसहस्रंतौयावत्तुवनसंस्थितौ
वायुभक्षौनिराहारौसंजातौशुभदर्शनौ ५५
दशवर्षसहस्रंतुतावत्कालंतपोर्जितम्
सुसाध्यमानयोश्चैवतत्रधर्मःप्रदृश्यते ५६
पंचाग्निःसाध्यतेद्वाभ्यांतावत्कालंद्विजोत्तम
त्रिकालंसाधितंतावन्निराहारंकृतंतथा ५७
जलमध्येस्थितौतावद्दत्तात्रेयोयतिस्तथा
दुर्वासास्तुमुनिश्रेष्ठस्तपसाचैवकर्षितः ५८
धर्मंप्रतिसधर्मात्माचुक्रोधमुनिपुंगवः
क्रुद्धेसतिमहाभागतस्मिन्मुनिवरेतदा ५९
अथधर्मः समायातः स्वरूपेणचवैतदा
ब्रह्मचर्यादिभिर्युक्तस्तपोभिश्चसबुद्धिमान् ६०
सत्यंब्राह्मणरूपेणब्रह्मचर्यंतथैवच
तपस्तुद्विजवर्योस्तिदमः प्राज्ञोद्विजोत्तमः ६१
नियमस्तुमहाप्राज्ञोदानमेवतथैवच
अग्निहोत्रिस्वरूपेणह्यात्रेयंहिसमागताः ६२
क्षमाशांतिस्तथालज्जाचाहिंसाचह्यकल्पना
एताःसर्वाःसमायाताःस्त्रीरूपास्तुद्विजोत्तम ६३
बुद्धिःप्रज्ञादयाश्रद्धामेधासत्कृतिशांतयः
पंचयज्ञास्तथापुण्याःसांगावेदास्तुतेतदा ६४
स्वस्वरूपधराश्चैवतेसर्वेसिद्धिमागताः
अग्न्याधानादयःपुण्याअश्वमेधादयस्तथा ६५

रूपलावण्यसंयुक्ताःसर्वाभरणभूषिताः
दिव्यमाल्यांबरधरादिव्यगंधानुलेपनाः ६६
किरीटकुंडलोपेतादिव्याभरणभूषिताः
दीप्तिमंतःसुरूपास्तेतेजोज्वालाभिरावृताः ६७
एवंधर्मःसमायातःपरिवारसमन्वितः
यत्रतिष्ठतिदुर्वासाःक्रोधनःकालवत्तथा ६८
धर्मउवाच-
कस्मात्कोपःकृतोविप्रभवांस्तपस्समन्वितः
क्रोधोहिनाशयेच्छ्रेयस्तपएवनसंशयः ६९
सर्वनाशकरस्तस्मात्क्रोधंतत्रविवर्जयेत्
स्वस्थोभवद्विजश्रेष्ठउत्कृष्टंतपसःफलम् ७०
दुर्वासाउवाच-
भवान्कोहिसमायातएतैर्द्विजवरैःसह
सप्तनार्यःप्रतिष्ठंतिसुरूपाःसमलंकृताः ७१
कथयस्वममाग्रेत्वंविस्तरेणमहामते
धर्मउवाच-
अयंब्राह्मणरूपेणसर्वतेजःसमन्वितः ७२
दंडहस्तःसुप्रसन्नःकमंडलुधरस्तथा
तवाग्रेब्रह्मचर्योयंसोयंपश्यसमागतः ७३
अन्यंपश्यस्ववैत्वंचदीप्तिमंतंद्विजोत्तम
कपिलंपिंगलाक्षंचसत्यमेनंद्विजोत्तम ७४
तादृशंपश्यधर्मात्मन्वैश्वदेवसमप्रभम्
यत्तपोहित्वयाविप्रसर्वदेवसमाश्रितम् ७५
एतंपश्यमहाभागतवपार्श्वसमागतम्
प्रसन्नवाग्दीप्तियुक्तःसर्वजीवदयापरः ७६
दमएवतथायंतेयःपोषयतिसर्वदा
जटिलःकर्कशःपिंगोह्यतितीव्रोमहाप्रभुः ७७
नाशकोहिसपापानांखड्गहस्तोद्विजोत्तम
अभिशांतोमहापुण्योनित्यक्रियासमन्वितः ७८
नियमस्तुसमायातस्तवपार्श्वेद्विजोत्तम

अनिर्मुक्तोमहादीप्तःशुद्धस्फटिकसन्निभः ७९
पयःकमंडलुकरोदंतकाष्ठधरोद्विजः
शौचएषसमायातोभवतःसन्निधाविह ८०
अतिसाध्वीमहाभागासत्यभूषणभूषिता
सर्वभूषणशोभांगीशुश्रूषेयंसमागता ८१
अतिधीराप्रसन्नांगीगौरीप्रहसितानना
पद्महस्ताइयंधात्रीपद्मनेत्रासुपद्मिनी ८२
दिव्यैराभरणैर्युक्ताक्षमाप्राप्ताद्विजोत्तम
अतिशांतासुप्रतिष्ठाबहुमंगलसंयुता ८३
दिव्यरत्नकृताशोभादिव्याभरणभूषिता
तवशांतिर्महाप्राज्ञज्ञानरूपासमागता ८४
परोपकारकरणाबहुसत्यसमाकुला
मितभाषासदैवासौअकल्पातेसमागता ८५
प्रसन्नासाक्षमायुक्तासर्वाभरणभूषिता
पद्मासनासुरूपासाश्यामवर्णायशस्विनी ८६
अहिंसेयंमहाभागाभवंतंतुसमागता
तप्तकांचनवर्णांगीरक्तांबरविलासिनी ८७
सुप्रसन्नासुमंत्राचयत्रतत्रनपश्यति
ज्ञानभावसमाक्रांतापुरायहस्तातपस्विनी ८८
मुक्ताभरणशोभाढ्यानिर्मलाचारुहासिनी
इयंश्रद्धामहाभागपश्यपश्यसमागता ८९
बहुबुद्धिसमाक्रांताबहुज्ञानसमाकुला
सुभोगासक्तरूपासासुस्थिताचारुमंगला ९०
सर्वेष्टध्यानसंयुक्तालोकमातायशस्विनी
सर्वाभरणशोभाढ्यापीनश्रोणिपयोधरा ९१
गौरवर्णासमायातामाल्यवस्त्रविभूषिता
इयंमेधामहाप्राज्ञतवैवपरिसंस्थिता ९२
हंसचंद्रप्रतीकाशामुक्ताहारविलंबिनी
सर्वाभरणसंभूषासुप्रसन्नामनस्विनी ९३
श्वेतवस्त्रेणसंवीताशतपत्रंशयेकृतम्

पुस्तककरापंकजस्थाराजमानासदैवहि ९४
एषाप्रज्ञामहाभागभाग्यवंतंसमागता
लाक्षारससमावर्णासुप्रसन्नासदैवहि ९५
पीतपुष्पकृतामालाहारकेयूरभूषणा
मुद्रिकाकंकणोपेताकर्णकुंडलमंडिता ९६
पीतेनवाससादेवीसदैवपरिराजते
त्रैलोक्यस्योपकारायपोषणायाद्वितीयका ९७
यस्याःशीलंद्विजश्रेष्ठसदैवपरिकीर्तितम्
सेयंदयासुसंप्राप्तातवपार्श्वेद्विजोत्तम ९८
इयंवृद्धामहाप्राज्ञभावभार्यातपस्विनी
मममाताद्विजश्रेष्ठधर्मोहंतवसुव्रत ९९
इतिज्ञात्वाशमंगच्छमामेवंपरिपालय
दुर्वासाउवाच-
यदिधर्मःसमायातोमत्समीपंतुसांप्रतम् १००
एतन्मेकारणंब्रूहिकिंतेधर्मकरोम्यहम्
धर्मउवाच-
कस्मात्क्रुद्धोसिविप्रेन्द्रकिमेतैर्विप्रियंकृतम् १०१
तन्मेत्वंकारणंब्रूहिदुर्वासोयदिमन्यसे
दुर्वासाउवाच-
येनाहंकुपितोदेवतदिदंकारणंशृणु १०२
दमशौचैःसुसंक्लेशैःशोधितंकायमात्मनः
लक्षवर्षप्रमाणंवैतपश्चर्यामयाकृता १०३
एवंपश्यसिमामेवंदयातेनप्रवर्तते
तस्मात्क्रुद्धोस्मितेह्येवशापमेवंददाम्यहम् १०४
एवंश्रुत्वातदातस्यतमुवाचमहामतिः
धर्मउवाच-
मयिनष्टेमहाप्राज्ञलोकोनाशंसमेष्यति १०५
दुःखमूलमहंतातनिकर्शामिभृशंद्विज
सौख्यंपश्चादहंदद्मियदिसत्यंनमुंचति १०६
पापोयंसुखमूलस्तुपुण्यंदुःखेनलभ्यते

पुगयमेवंप्रकुर्वागःप्रागीप्रागान्विमुंचति १०७
महत्सौख्यंददाम्येवंपरत्रचनसंशयः
दुर्वासाउवाच-
सुखंयेनाप्यतेतेनपरंदुःखंप्रपद्यते १०८
तत्तुमर्त्यःपरित्यज्यश्रन्येनापिप्रभुज्यते
तत्सुखंकोविजानातिनिश्चयंनैवपश्यति १०९
तच्छ्रेयोनैवपश्यामिश्रन्याय्यंहिकृतंतव
येनकायेनक्रियतेभुज्यतेनैवतत्सुखम् ११०
श्रन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिप्रभुज्यते
तत्सुखंकोविजानातिचान्यायंधर्ममेववा १११
श्रन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिसुखंपुनः
भुनक्तिपुरुषोधर्मतत्सर्वंश्रेयसायुतम् ११२
पुगयंचैवश्रनेनापिश्रनेनफलमश्नुते
क्रियमागंपुनःपुगयमन्येनपरिभुज्यते ११३
तत्सर्वंहिसुखंप्रोक्तंयत्तथायस्यलक्षणम्
धर्मशास्त्रोदितंचैवकृतंसर्वत्रनान्यथा ११४
येनकायेनकुर्वंतितेनदुःखंसहन्तिते
परत्रतेनभुंजंतिश्रनेनापितथैवच ११५
इति ज्ञात्वासधर्मात्माभवान्समवलोकयेत्
यथाचौरामहापापाःस्वकायेनसहंतिते ११६
दुःखेनदारुगंतीव्रंतथासुखंकथंनहि
धर्मउवाच-
येनकायेनपापाश्चसंचरन्तिहिपातकम् ११७
तेनपीडांसहंत्येवपातकस्यहितत्फलम्
दंडमेकंपरंदृष्टंधर्मशास्त्रेषुपंडितैः ११८
तंधर्मपूर्वकंविद्धिएतैर्न्यायैस्त्वमेवहि
दुर्वासाउवाच-
एवंन्यायंनमन्येहंतथैवशृगुधर्मराट् ११९
शापत्रयंप्रदास्यामिक्रुद्धोहंतवनान्यथा
धर्मउवाच-

यदाक्रुद्धोमहाप्राज्ञमामेवहिक्षमस्वच १२०
नैवक्षमसिविप्रेंद्रदासीपुत्रंहिमांकुरु
राजानंतुप्रकर्तव्यंचांडालंचमहामुने १२१
प्रसादसुमुखोविप्रप्रणतस्यसदैवहि
दुर्वासाश्चततःक्रुद्धोधर्मंचैवशशापह १२२
दुर्वासाउवाच-
राजाभवत्वंधर्माद्यदासीपुत्रश्चनान्यथा
गच्छचांडालयोनिंचधर्मत्वंस्वेच्छयाव्रज १२३
एवंशापत्रयंदत्त्वागतोसौद्विजसत्तमः
अनेनापिप्रसंगेनदृष्टोधर्मःपुराकिल १२४
सोमशर्मोवाच-
धर्मस्तुकीदृशोजातस्तेनशप्तोमहात्मना
तद्रूपंतस्यमेब्रूहियदिजानासिभामिनि १२५
सुमनोवाच-
भरतानांकुलेजातोधर्मोभूत्वायुधिष्ठिरः
विदुरोदासीपुत्रस्तुअन्यंचैववदाम्यहम् १२६
यदाराजाहरिश्चंद्रोविश्वामित्रेणकर्षितः
तदाचांडालतांप्राप्तःसहिधर्मोमहामतिः १२७
एवंकर्मफलंभुक्तंधर्मेणापिमहात्मना
दुर्वाससोहिशापाद्वैसत्यमुक्तंतवाग्रतः १२८
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेसोमशर्माख्यानेसोमशर्म-
सुमनासंवादे द्वादशोऽध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः

सोमशर्मोवाच-
लक्षणंब्रह्मचर्यस्यतन्मेविस्तरतोवद
कीदृशंब्रह्मचर्यंचयदिजानासिभामिनि १
नित्यंसत्येरतिर्यस्यपुण्यात्मातुष्टितांव्रजेत्
ऋतौप्राप्तेव्रजेन्नारींस्वीयांदोषविवर्जितः २
स्वकुलस्यसदाचारंकदानैवविमुंचति

एतदेवसमाख्यातंगृहस्थस्यद्विजोत्तम ३
ब्रह्मचर्यंमयाप्रोक्तंगृहिणामुत्तमंकिल
यतीनांतुप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ४
दमसत्यसमायुक्तःपापाद्भीतस्तुसर्वदा
भार्यासंगंवर्जयित्वाध्यानज्ञानप्रतिष्ठितः ५
यतीनांब्रह्मचर्यंचसमाख्यातंतवाग्रतः
तपएवप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ६
आचारेणप्रवर्तेतकामक्रोधविवर्जितः
प्राणिनामुपकारायसंस्थितउद्यमावृतः ७
तपएवंसमाख्यातंसत्यमेवंवदाम्यहम्
परद्रव्येष्वलोलुप्त्वंपरस्त्रीषुतथैवच ८
दृष्ट्वामतिर्नयस्यस्यात्ससत्यःपरिकीर्तितः
दानमेवप्रवक्ष्यामियेनजीवंतिमानवाः ९
आत्मसौख्यंप्रतीच्छेद्यःसइहैवपरत्रवा
अन्नस्यापिमहादानंसुखस्यैवध्रुवस्यवा १०
ग्रासमात्रंतथादेयंक्षुधार्तायनसंशयः
दत्तेसतिमहत्पुण्यममृतंसोश्नुतेसदा ११
दिनेदिनेप्रदातव्यंयथाविभवसंभवम्
तृणंशय्यांचवचनंगृहच्छायांसुशीतलाम् १२
भूमिमापस्तथाचान्नंप्रियवाक्यमनुत्तमम्
आसनंवचनालापंकौटिल्येनविवर्जितम् १३
आत्मनोजीवनार्थायनित्यमेवकरोतियः
देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यएवंदानंददातियः १४
इहैवमोदतेसोवैपरत्रहितथैवच
अवंध्यंदिवसंयोवैदानाध्ययनकर्मभिः १५
प्रकुर्यान्मानुषोभूत्वासदेवोनात्रसंशयः
नियमंचप्रवक्ष्यामिधर्मसाधनमुत्तमम् १६
देवानांब्राह्मणानांचपूजास्वभिरतोहियः
नित्यंनियमसंयुक्तोदानव्रतेषुसुव्रत १७
उपकारेषुपुण्येषुनियमोऽयप्रकीर्तितः

क्षमारूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्विजसत्तम १८
पराक्रोशंहिसंश्रुत्यताडितेसतिकेनचित्
क्रोधंनचैवगच्छेत्तुताडितोनहिताडयेत् १९
सहिष्णुःस्यात्सधर्मात्मानहिरागंप्रयातिच
समश्नातिपरंसौख्यमिहचामुत्रवापिच २०
एवंक्षमासमाख्याताशौचमेवंवदाम्यहम्
सबाह्याभ्यंतरेयोवैशुद्धोरागविवर्जितः २१
स्नानाचमनकैरेवव्यवहारेणवर्तते
शौचमेवंसमाख्यातमहिंसांतुवदाम्यहम् २२
तृणमपिविनाकार्यञ्छेत्तव्यंनविजानता
अहिंसानिरतोभूयाद्यथात्मनितथापरे २३
शांतिमेवप्रक्ष्यामिशांत्यासुखंसमश्नुते
शांतिरेवप्रकर्तव्याक्लेशान्नैवपरित्यजेत् २४
भूतवैरंविसृज्यैवमनएवंप्रकारयेत्
एवंशांतिःसमाख्याताअस्तेयंतुवदाम्यहम् २५
परस्वंनैवहर्तव्यंपरजायातथैवच
मनोभिर्वचनैःकायैर्मनएवंप्रकारयेत् २६
दममेवप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजसत्तम
दमनादिंद्रियाणांवैमनसोपिविकारिणः २७
औद्धत्यंनाशयेत्तेषांसचैतन्योवशीतदा
शुश्रूषांतुप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रेषुयादृशी २८
पूर्वाचार्यैर्यथाप्रोक्तातामेवंप्रवदाम्यहम्
वाचादेहेनमनसागुरुकार्यंप्रसाधयेत् २९
जायतेऽनुग्रहोयत्रशुश्रूषासानिगद्यते
सांगोधर्मःसमाख्यातस्तवाग्रेद्विजसत्तम ३०
अन्यच्चतेप्रवक्ष्यामिश्रोतुमिच्छसियत्पते
ईदृशेचापिधर्मेतुवर्ततेयोनरःसदा ३१
संसारेतस्यसंभूतिःपुनरेवनजायते
स्वर्गंगच्छतिधर्मेणसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ३२
एवंज्ञात्वामहाप्राज्ञधर्ममेवव्रजस्वहि

सर्वंहिप्राप्यतेकांतयदसाध्यंमहीतले ३३
धर्मप्रसादतस्तस्मात्कुरुवाक्यंममैवहि
भार्यायास्तुवचःश्रुत्वासोमशर्मासुबुद्धिमान् ३४
पुनःप्रोवाचतांभार्यांसुमनांधर्मवादिनीम् ३५

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेत्रयोदशोऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः

सोमशर्मोवाच-
एवंविधंमहापुरायंधर्मव्याख्यानमुत्तमम्
कथंजानासिभद्रेत्वंकस्माच्चैवत्वयाश्रुतम् १
सुमनोवाच-
भार्गवाणांकुलेजातःपितामममहामते
च्यवनोनामविख्यातःसर्वज्ञानविशारदः २
तस्याहंप्रियकन्यावैप्राणादपिचवल्लभा
यत्रयत्रव्रजत्येषतीर्थारामेषुसुव्रत ३
सभासुचमुनीनांतुदेवतायतनेषुच
तेनसार्द्धंव्रजाम्येकाक्रीडमानासदैवहि ४
कौशिकान्वयसंभूतोवेदशर्मामहामतिः
पितुर्ममसखादैवादटमानःसमागतः ५
दुःखेनमहताविष्टश्चिंतयानोमुहुर्मुहुः
समागतंमहात्मानंतमुवाचपितामम ६
भवंतंदुःखसंतप्तमितिजानामिसुव्रत
कस्माद्दुःखीभवाञ्जातस्तस्मात्त्वंकारणंवद ७
एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाच्यवनस्यमहात्मनः
तमुवाचमहात्मानंपितरंममसुव्रतः ८
वेदशर्मामहाप्राज्ञसर्वदुःखस्यकारणम्
ममभार्यामहासाध्वीपातिव्रत्यपरायणा ९
अपुत्रासाहिसंजाताममवंशोनविद्यते
एतत्तेकारणंप्रोक्तंप्रश्निततोस्मियतस्त्वया १०

एतस्मिन्नंतरेप्राप्तः कश्चित्सिद्धःसमागतः
ममपित्रातथातेनह्युत्थायवेदशर्मणा ११
द्वाभ्यामपिचसिद्धोसौपूजितोभक्तिपूर्वकैः
उपहारैस्सभोज्यान्नैर्वचनैर्मधुराक्षरैः १२
द्वाभ्यामन्तर्गतंपृष्टंपूर्वोक्तंचयथात्वया
उभौतौप्राहधर्मात्मासस्वंपितरंमम १३
धर्मस्यकारणंसर्वंमयोक्तंतेतथाकिल
धर्मेणप्राप्यतेपुत्रोधनंधान्यंतथास्त्रियः १४
ततस्तेनकृतंधर्मंसंपूर्णंवेदशर्मणा
तस्माद्धर्मात्सुसंजातंमहत्सौख्यंसपुत्रकम् १५
तेनसंगप्रसंगेनममैषमतिनिश्चयः
यथाकांततवप्रोक्तंमयैवचपरंशुभम् १६
तस्माच्छ्रुतंमहासिद्धात्सर्वसंदेहनाशनम्
विप्रधर्मंसमाश्रित्यअनुवर्त्तस्वसर्वदा १७
सोमशर्मोवाच-
धर्मेणकीदृशोमृत्युर्जन्मचैववदस्वमे
उभयोर्लक्षणंकांतेतत्सर्वंहिवदस्वमे १८
सुमनोवाच-
सत्यशौचक्षमाशांतितीर्थपुण्यादिकैस्तथा
धर्मश्चपालितोयेनतस्यमृत्युंवदाम्यहम् १९
रोगोनजायतेतस्यनचपीडाकलेवरे
नश्रमोवैनचग्लानिर्नचस्वेदोभ्रमस्तथा २०
दिव्यरूपधराभूत्वागंधर्वाब्राह्मणास्तथा
वेदपाठसमायुक्तागीतज्ञानविशारदाः २१
तस्यपार्श्वंसमायांतिस्तुतिंकुर्वंतिचातुलाम्
स्वस्थोहिआसनेयुक्तोदेवपूजारतःकिल २२
तीर्थंचलभतेप्राज्ञःस्नानार्थंधर्मतत्परः
अग्न्यागारेचगोस्थानेदेवतायतनेषुच २३
आरामेचतडागेचयत्राश्वत्थोवटस्तथा
ब्रह्मवृक्षंसमाश्रित्यश्रीवृक्षंचतथापुनः २४

अश्वस्थानंसमाश्रित्यगजस्थानगतोनरः
अशोकंचूतवृद्मंचसमाश्रित्ययदास्थितः २५
संनिधौब्राह्मणानांचराजवेश्मगतोथवा
रणभूमिंसमाश्रित्यपूर्वंयत्रमृतोभवेत् २६
मृत्युस्थानानिपुगयानिकेवलंधर्मकारणम्
गोग्रहंतुसुसंप्राप्यतथाचामरकंटकम् २७
शुद्धधर्मकरोनित्यंधर्मतोधर्मवत्सलः
एवंस्थानंसमाप्नोतियदामृत्युंसमाश्रितः २८
मातरंपश्यतेपुगयंपितरंचनरोत्तमः
भ्रातरंश्रेयसायुक्तमन्यंस्वजनबांधवम् २९
बंदीजनैस्तथापुगयैःस्तूयमानंपुनःपुनः
पापिष्ठंनैवपश्येतमातृपित्रादिकंपुनः ३०
गीतंगायंतिगंधर्वाः स्तुवंतिस्तावकाःस्तवैः
मंत्रपाठैस्तथाविप्रामातास्नेहेनपूजयेत् ३१
पितास्वजनवर्गाश्चधर्मात्मानंमहामतिम्
एवंदूताःसमाख्याताःपुगयस्थानानितेविभो ३२
प्रत्यद्मान्पश्यतेदूतान्हास्यस्नेहसमाविलान्
नचस्वप्नेनमोहेनक्लेदयुक्तेननैवसः ३३
धर्मराजोमहाप्राज्ञोभवंतंतुसमाह्वयेत्
एह्येहित्वंमहाभागयत्रधर्मःसतिष्ठति ३४
तस्यमोहोनचभ्रांतिर्नग्लानिःस्मृतिविभ्रमः
जायतेनात्रसंदेहःप्रसन्नात्मासतिष्ठति ३५
ज्ञानविज्ञानसंपन्नःस्मरन्देवंजनार्दनम्
तैःसार्द्धंतुप्रयात्येवंसंतुष्टोहृष्टमानसः ३६
एकत्वंजायतेतत्रत्यजतःस्वंकलेवरम्
दशमद्वारमाश्रित्यआत्मातस्यसगच्छति ३७
शिबिकातस्यआयातिहंसयानंमनोहरम्
विमानमेवचायातिहयोवागजउत्तमः ३८
छत्रेणध्रियमाणेनचामरैर्व्यजनैस्तथा
वीज्यमानःसपुगयात्मापुगयैरेवंसमंततः ३९

गीयमानस्तुधर्मात्मास्तूयमानस्तुपंडितैः
बंदिभिश्चारणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ४०
साधुभिःस्तूयमानस्तुसर्वसौख्यसमन्वितः
यथादानप्रभावेणफलमाप्नोतितत्रसः ४१
आरामवाटिकामध्येसप्रयातिसुखेनवै
अप्सरोभिःसमाकीर्णोदिव्याभिर्मंगलैर्युतः ४२
देवैःसंस्तूयमानस्तुधर्मराजंप्रपश्यति
देवाश्चधर्मसंयुक्ताजग्मुःसंमुखमेवतम् ४३
एह्येहिवैमहाभागभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान्
एवंसपश्यतेधर्मंसौम्यरूपंमहामतिम् ४४
स्वस्यपुण्यप्रभावेणभुंक्तेचस्वर्गमेवसः
भोगक्षयात्सधर्मात्मापुनर्जन्मप्रयातिवै ४५
निजधर्मप्रसादात्सकुलंपुण्यंप्रयातिवै
ब्राह्मणस्यसुपुण्यस्यक्षत्रियस्यतथैवच ४६
धनाढ्यस्यसुपुण्यस्यवैश्यस्यैवमहामते
धर्मेणमोदतेतत्रपुनःपुण्यंकरोतिसः ४७

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
ऐंद्रेसुमनोपाख्यानेचतुर्दशोऽध्यायः १४

पञ्चदशोऽध्यायः

सोमशर्मोवाच-
पापिनांमरणंभद्रेकीदृशैर्लक्षणैर्युतम्
तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहियदिजानासिभामिनि १
सुमनोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामितस्मात्सिद्धाच्छ्रुतंमया
पापिनांमरणेकांतयादृशंलिंगमेवच २
महापातकिनांचैवस्थानंचेष्टांवदाम्यहम्
विण्मूत्रामेध्यसंयुक्तांभूमिंपापसमन्विताम् ३
सतांप्राप्यसुदुष्टात्माप्राणान्दुःखेनमुंचति
चांडालभूमिंसंप्राप्यमरणंयातिदुःस्थितः ४

गर्दभाचरितांभूमिंवेश्यागेहंसमाश्रितः
कल्पपालगृहंगत्वानिधनायोपगच्छति ५
अस्थिचर्मनखैःपूर्णमाश्रितंपापकिल्बिषैः
तांप्राप्यचसदुष्टात्मामृत्युंयातिसुनिश्चितम् ६
अन्यांपापसमाचारांप्राप्यमृत्युंसगच्छति
अथचेष्टांप्रवक्ष्यामिदूतानांतुतमिच्छताम् ७
भैरवान्दारुणान्घोरानतिकृष्णान्महोदरान्
पिंगाक्षान्पीतनीलांश्चअतिश्वेतान्महोदरान् ८
अत्युच्चान्विकरालांश्चशुष्कमांसवसोपमान्
रौद्रदंष्ट्रान्करालांश्चसिंहास्यान्सर्पहस्तकान् ९
सतान्दृष्ट्वाप्रकंपेतखिद्यतेचमुहुर्मुहुः
शिवासंनादवद्घोरान्महारावान्महामते १०
मुंचंतिदूतकाःसर्वेकर्णमूलेतुतस्यहि
गलेपाशैःप्रबद्ध्वातेकटिंबद्ध्वातथोदरे ११
समाधृष्यनिपात्यंतेहाहेतिवदतेमुहुः
म्रियमाणस्ययाचेष्टातामेवंप्रवदाम्यहम् १२
परद्रव्यापहरणंपरभार्याविडंबनम्
ऋणंपरस्यसर्वस्वंगृहीतंयत्तुपापिभिः १३
पुनर्नैवप्रदत्तंहिलोभास्वादविमोहतः
अन्यदेवंमहापापंकुप्रतिग्रहमेवच १४
कंठमायांतितेसर्वेम्रियमाणस्यतस्यच
यानिकानिचपापानिपूर्वमेवकृतानिच १५
आयांतिकंठमूलंतेमहापापस्यनान्यथा
दुःखमुत्पादयंत्येतेकफबंधेनदारुणम् १६
पीडाभिर्दारुणाभिस्तुकंठोघुरघुरायते
रोदतेकंपतेऽत्यर्थंमातरंपितरंपुनः १७
स्मरतेभ्रातरंतत्रभार्यांपुत्रान्पुनःपुनः
पुनर्विस्मरणंयातिमहापापेनमोहितः १८
तस्यप्राणानगच्छंतिबहुपीडासमाकुलाः
पततेकंपतेचैवमूर्च्छतेचपुनःपुनः १९

एवंपीडासमायुक्तोदुःखंभुंक्तेतिमोहितः
तस्यप्राणाःसुदःखेनमहाकष्टैःप्रचालिताः २०
अपानमार्गमाश्रित्यशृणुकांतप्रयांतिते
एवंप्राणीमहामुग्धोलोभमोहसमन्वितः २१
नीयतेयमदूतैस्तुतस्यदुःखंवदाम्यहम् २२

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेएंद्रेसुमनोपाख्यानेपापमरणविवद्मानामपंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोऽध्यायः

सुमनोवाच-
अंगारसंचयेमार्गेघृष्यमाणोहिनीयते
दह्यमानःसदुष्टात्माचेष्टमानःपुनःपुनः १
यत्रातपोमहातीव्रोद्वादशादित्यतापितः
नीयतेतेनमार्गेणसंतप्तःसूर्यरश्मिभिः २
पर्वतेष्वेवदुर्गेषुछायाहीनेषुदुर्मतिः
नीयतेतेनमार्गेणक्षुधातृष्णाप्रपीडितः ३
सदूतैर्हन्यमानस्तुगदाखड्गैःपरश्वधैः
कशाभिस्ताडयमानस्तुनिंद्यमानस्तुदूतकैः ४
ततःशीतमयेमार्गेवायुनासेव्यतेपुनः
तेनशीतेनदुःखीसभूत्वायातिनसंशयः ५
आकृष्यमाणोदूतैस्तुनानादुर्गेषुनीयते
एवंपापीसदुष्टात्मादेवब्राह्मणनिंदकः ६
सर्वपापसमाचारोनीयतेयमकिंकरैः
यमंपश्यतिदुष्टात्माकृष्णांजनचयोपमम् ७
तमुग्रंदारुणंभीमंभीमदूतैःसमावृतम्
सर्वव्याधिसमाकीर्णंचित्रगुप्तसमन्वितम् ८
आरूढंमहिषंदेवंधर्मराजंद्विजोत्तम
दंष्ट्राकरालमत्युग्रंतस्यास्यंकालसंनिभम् ९
पीतवासंगदाहस्तंरक्तगंधानुलेपनम्
रक्तमाल्यकृताभूषंगदाहस्तंभयंकरम् १०

एवंविधंमहाकायंयमंपश्यतिदुर्मतिः
तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंसर्वधर्मबहिष्कृतम् ११
यमःपश्यतितंदुष्टंपापिष्ठंधर्मकंटकम्
शासयेत्तुमहादुःखैःपीडाभिर्दारुमुद्गलैः १२
यावद्युगसहस्त्रांतंतावत्कालंप्रपच्यते
नानाविधेचनरकेपच्यतेचपुनःपुनः १३
नारकींयातिवैयोनिंकृमिकोटिषुपापकृत्
अमेध्येपच्यतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः १४
मरणंचसपापात्माएवंयातिसुनिश्चितम्
एवंपापस्यसंयोगंभुंक्तेचैवसुदुर्मतिः १५
पुनर्जन्मप्रवक्ष्यामियासुयोनिषुयातिच
शुनांयोनिशतंप्राप्यभुंक्तेवैपातकंपुनः १६
व्याघ्रोभवतिदुष्टात्मारासभींयातिवैपुनः
मार्जारशूकरींयोनिंसर्पयोनिंतथैवच १७
नानाभेदासुसर्वासुतिर्यक्षुचपुनःपुनः
पापपक्षिषुसंयातिअन्यासुमहतीषुच १८
चांडालभिल्लयोनिंचपुलिदींयातिपापकृत्
एतत्तेसर्वमाख्यातंपापिनांजन्मचैवहि १९
मरणेशृणुकांतत्वंचेष्टांतेषांसुदारुणाम्
पापपुरायसमाचारस्तवाग्रेकथितोमया २०
अन्यदेवंप्रवक्ष्यामियदिपृच्छसिमानद २१

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्त्रसंहितायामैंद्रेसुमनोपाख्याने-
पापपुरायविवक्षानामषोडशोऽध्यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः

सोमशर्मोवाच-
सर्वंदेविसमाख्यातंधर्मसंस्थानमुत्तमम्
कथंपुत्रमहंविंद्यांसर्वज्ञंगुणसंयुतम् १
वदत्वंमेमहाभागेयदिजानासिसुव्रते
दानधर्मादिकंभद्रेपरत्रेहनसंशयः २

सुमनोवाच-
वसिष्ठंगच्छधर्मज्ञंतंप्रार्थयमहामुनिम्
तस्मात्प्राप्स्यसिवैपुत्रंधर्मज्ञंधर्मवत्सलम् ३
सूतउवाच-
एवमुक्तेतयावाक्येसोमशर्माद्विजोत्तमः
एवंकरिष्येकल्याणितववाक्यंनसंशयः ४
एवमुक्त्वाजगामाशुसोमशर्माद्विजोत्तमः
वसिष्ठंसर्ववेत्तारंदिव्यंतंतपतांवरम् ५
गंगातीरेस्थितंपुण्यमाश्रमस्थंद्विजोत्तमम्
तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम् ६
राजमानंमहात्मानंब्रह्मण्यंचद्विजोत्तमम्
भक्त्याप्रणम्यविप्रेशंदंडवच्चपुनःपुनः ७
तमुवाचमहातेजाब्रह्मसूनुरकल्मषः
उपाविशासनेपुण्येसुखेनसुमहामते ८
एवमुक्त्वासयोगींद्रःपुनःप्राहतपोधनम्
गृहेपुत्रेषुतेवत्सदारभृत्येषुसर्वदा ९
क्षेममस्तिमहाभागपुण्यकर्मसुचाग्निषु
निरामयोसिचांगेषुधर्मंपालयसेसदा १०
एवमुक्त्वामहाप्राज्ञःपुनःप्राहसुशर्मणम्
किंकरोमिप्रियंकार्यंसुप्रियंतेद्विजोत्तम ११
एवंसंभाषितंविप्रंविररामसकुंभजः
तस्मिन्नुक्तेमहाभागेवसिष्ठेमुनिपुंगवे १२
सहोवाचमहात्मानंवसिष्ठंतपतांवरम्
भगवञ्छ्रूयतांवाक्यंसुप्रसन्नेनचेतसा १३
यदिमेसुप्रियंकार्यंत्वयैवमुनिपुंगव
ममप्रश्नार्थसंदेहंविच्छेदयद्विजोत्तम १४
दारिद्र्यंकेनपापेनपुत्रसौख्यंकथंनहि
एतन्मेसंशयंतातकस्मात्पापाद्वदस्वमे १५
महामोहेनसंमुग्धःप्रिययाबोधितोद्विज
तयाहंप्रेषितस्तातत्तवपार्श्वंसमातुरः १६

तत्सर्वंहिसमाचद्त्वसर्वसंदेहनाशकम्
मुक्तिदाताभवस्वत्वंममसंसारबंधनात् १७
वसिष्ठउवाच-
पुत्रामित्रारायथभ्राताग्रन्येस्वजनबांधवाः
पंचभेदास्तुसंभेदात्पुरुषस्यभवंतिते १८
तेतेसुमनयाप्रोक्ताः पूर्वमेवतवाग्रतः
ऋृणसंबंधिनःसर्वेतेकुपुत्राद्विजोत्तम १९
पुत्रस्यलद्मणंपुरायंतवाग्रेप्रवदाम्यहम्
पुरायप्रसक्तोयस्यात्मासत्यधर्मरतःसदा २०
शुद्धिविज्ञानसंपन्नस्तपस्वीवाग्विदांवरः
सर्वकर्मसुसंधीरोवेदाध्ययनतत्परः २१
ससर्वशास्त्रवेत्ताचदेवब्राह्मणपूजकः
याजकःसर्वयज्ञानांदातात्यागीप्रियंवदः २२
विष्णुध्यानपरोनित्यंशांतोदांतःसुहृत्सदा
पितृमातृपरोनित्यंसर्वस्वजनवत्सलः २३
कुलस्यतारकोविद्वान्कुलस्यपरिपोषकः
एवंगुणैश्चसंयुक्तःसपुत्रःसुखदायकः २४
ग्रन्येसंबंधसंयुक्ताःशोकसंतापदायकाः
एतादृशेनकिंकार्यंफलहीनेनतेनच २५
ग्रायांतियांतितेसर्वेतापंदत्वासुदारुणम्
पुत्ररूपेणतेसर्वेसंसारेद्विजसत्तम २६
पूर्वजन्मकृतंपुरायंयत्त्वयापरिपालितम्
तत्सर्वंहिप्रवद्यामिश्रूयतामद्भुतंपुनः २७
वसिष्ठउवाच-
भवाञ्छूद्रोमहाप्राज्ञपूर्वजन्मनिनान्यथा
कृषिकर्त्ताज्ञानहीनोमहालोभेनसंयुतः २८
एकभार्यासदाद्वेषीबहुपुत्रोह्यदत्तवान्
धर्मंनैवविजानासिसत्यंनैवपरिश्रुतम् २९
दानंनैवत्वयादत्तंशास्त्रंनैवप्रतिश्रुतम्
कृतानैवत्वयातीर्थैयात्राचैवमहामते ३०

एवंकृतंत्वयाविप्रकृषिमार्गंपुनःपुनः
पशूनांपालनंसर्वंगवांचैवद्विजोत्तम ३१
महिषीणांतथाश्वानांपालनंचपुनःपुनः
एवंपूर्वंकृतंकर्मत्वयैवद्विजसत्तम ३२
विपुलंचधनंतद्वल्लोभेनपरिसंचितम्
तस्यव्ययंसुपुण्येननकृतंतुत्वयाकदा ३३
पात्रेदानंनदत्तंतुदृष्ट्वादुर्बलमेवच
कृपांकृत्वानदत्तंतुभवताधनमेवच ३४
गोमहिष्यादिकंसर्वंपशूनांसंचितंत्वया
विक्रीयचधनंविप्रसंचितंविपुलंत्वया ३५
तक्रंघृतंतथाक्षीरंविक्रयित्वाततोदधि
दुष्कालंचिंतितंविप्रमोहितोविष्णुमायया ३६
कृतंमहार्घमेवात्रअन्नंब्राह्मणसत्तम
निर्दयेनत्वयादानंनदत्तंतुकदाचन ३७
देवानांपूजनंविप्रभवतानकृतंकदा
प्राप्यपर्वाणिविप्रेभ्योद्रव्यंनचसमर्पितम् ३८
श्राद्धंकालंतुसंप्राप्यश्रद्धयानकृतंत्वया
भार्यावदतितेसाध्वीदिनमेनंसमागतम् ३९
श्वशुरस्यश्राद्धकालःश्वश्र्वाश्चैवमहामते
त्वंश्रुत्वातद्वचस्तस्यागृहंत्यक्त्वापलायसे ४०
धर्ममार्गंनदृष्टंतेश्रुतंनैवकदात्वया
लोभोमातापिताभ्रातालोभःस्वजनबांधवाः ४१
पालितंलोभमेवैकंत्यक्त्वाधर्मंसदैवहि
तस्माद्दुःखीभवाञ्जातोदरिद्रेणातिपीडितः ४२
दिनेदिनेमहातृष्णाहृदयेतेप्रवर्द्धते
यदायदागृहेद्रव्यंवृद्धिमायातितेतदा ४३
तृष्णयादह्यमानस्तुतयात्वंवह्निरूपया
रात्रौवासुप्रसुप्तस्तुनिश्चितोहिप्रचिंतसि ४४
दिनंप्राप्यमहामोहैर्व्यापितोसिसदैवहि
सहस्रंलक्षंमेकोटिःकदाअर्बुदमेवच ४५

भविष्यतिकदाखर्वोनिखर्वश्चाथमेगृहे
एवंसहस्त्रंलक्षंचकोटिरर्बुदमेवच ४६
खर्वोनिखर्वःसंजातस्तृष्णानैवप्रगच्छति
तवकायंपरित्यज्यवृद्धिमायातिसर्वदा ४७
नैवदत्तंहुतंविप्रभुक्तंनैवकदात्वया
खनितंभूमिमध्येतुक्षिप्तंपुत्रानजानते ४८
अन्यमेवमुपायंतुद्रव्यागमनकारणात्
कुरुषेसर्वदाविप्रलोकान्पृच्छसिबुद्धिमान् ४९
खनित्रमंजनंवादंधातुवादमतःपरम्
पृच्छमानोभ्रमस्येकस्तृष्णयापरिमोहितः ५०
स्पर्शंचिंतयसेनित्यंकल्पान्सिद्धिप्रदायकान्
प्रवेशंविवराणांतुचिंतमानःसुपृच्छसि ५१
तृष्णानलेनदग्धेनसुखंनैवप्रगच्छसि
तृष्णानलेनसंदीप्तोहाहाभूतोविचेतनः ५२
एवंमुग्धोसिविप्रेंद्रगतस्त्वंकालवश्यताम्
दारापुत्रेषुतद्द्रव्यंपृच्छमानेषुवैत्वया ५३
कथितंनैववृत्तांतंप्राणांस्त्यक्त्वागतोयमम्
एवंसर्वंमयाख्यातंवृत्तांतंतवपूर्वकम् ५४
अनेनकर्मणाविप्रनिर्धनोसिदरिद्रवान्
संसारेयस्यसत्पुत्राभक्तिमंतःसदैवहि ५५
सुशीलाज्ञानसंपन्नाःसत्यधर्मरताःसदा
संभवंतिगृहेतस्ययस्यविष्णुःप्रसीदति ५६
धनंधान्यंकलत्रंतुपुत्रपौत्रमनंतकम्
सभुंक्तेमर्त्यलोकेवैयस्यविष्णुःप्रसन्नवान् ५७
विनाविष्णोःप्रसादेनदारापुत्रान्नचाप्नुयात्
सुजन्मचकुलंविप्रतद्विष्णोःपरमंपदम् ५८
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेएंद्रेसुमनोपाख्यानेसप्तदशोऽध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः

सोमशर्मोवाच–

पूर्वजन्मकृतंपापंत्वयाख्यातंचमेमुने
शूद्रत्वेनतुविप्रेन्द्रमयैवपरिवर्जितम् १
विप्रत्वंहिमयाप्राप्तंतत्कथंद्विजसत्तम
तत्सर्वंकारणंब्रूहिज्ञानविज्ञानपंडित २
वसिष्ठउवाच-
यत्त्वयाचेष्टितंपूर्वंकर्मधर्माश्रितंद्विज
तदहंसंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांयदिमन्यसे ३
ब्राह्मणःकश्चिदनघःसदाचारःसुपंडितः
विष्णुभक्तस्तुधर्मात्मानित्यंविष्णुपरायणः ४
यात्राव्याजेनतीर्थानांभ्रमत्येकःसमेदिनीम्
अटमानःसमायातस्तवगेहंमहामतिः ५
याचितंस्थानमेकंवैवासार्थंद्विजसत्तम
तवैवभार्ययादत्तंत्वयाचसहपुत्रकैः ६
एयतामेयतांब्रह्मन्सुखेनसुगृहेमम
वैष्णवंब्राह्मणंपुरायमित्युवाचपुनःपुनः ७
सुखेनस्थीयतामत्रगृहोयंतवसुव्रत
अद्यधन्योस्म्यहंपुरायमद्यतीर्थमहंगतः ८
अद्यतीर्थफलंप्राप्तंतवांघ्रिद्वयदर्शनात्
गवांस्थानंवरंपुरायंनिवासायनिवेदितम् ९
अंगसंवाहनंकृत्वापादौचैवप्रमर्दितौ
क्षालितौचपुनस्तोयैःस्नातःपादोदकेनहि १०
सद्योघृतंदधिक्षीरमन्नंतक्रंप्रदत्तवान्
तस्मैचब्राह्मणायैवभवानित्थंमहात्मने ११
एवंसंतोषितोविप्रस्त्वयाचसहभार्यया
पुत्रैःसार्धंमहाभागोवैष्णवोज्ञानपंडितः १२
अथप्रभातेसंप्राप्तेदिनेपुरायेसुभाग्यदे
आषाढस्यतुशुद्धस्यैकादशीपापनाशनी १३
तस्मिन्दिनेसुसंप्राप्तासर्वपातकनाशिनी
यस्यांदेवोहृषीकेशोयोगनिद्रांप्रगच्छति १४
तांप्राप्यचततोलोकास्तत्यजुर्बुद्धिपंडिताः

गृहस्यसर्वकर्माणिविष्णुध्यानरताद्विज १५
उत्सवंपरमंचक्रुर्गीतमंगलवादनैः
स्तुवंतिब्राह्मणाःसर्वेवेदैःस्तोत्रैःसुमंगलैः १६
एवंमहोत्सवंप्राप्यसचब्राह्मणसत्तमः
तस्मिन्दिनेस्थितस्तत्रसंप्राप्तंसमुपोषणम् १७
एकादश्यास्तुमाहात्म्यंपठितंब्राह्मणेनवै
भार्यापुत्रैःसुतैःसार्द्धंश्रुतंधर्ममनुत्तमम् १८
श्रुतेतस्मिन्महापुरयेभार्यापुत्रैस्तुप्रेरितः
संसर्गादस्यविप्रस्यव्रतमेतत्समाचर १९
तदाकरार्यमहद्वाक्यंसर्वपुरयप्रदायकम्
व्रतमेतंकरिष्यामिइतिनिश्चितमानसः २०
भार्यापुत्रैःसमंगत्वानद्यांस्नानंकृतंत्वया
हृष्टेनमनसाविप्रपूजितोमधुसूदनः २१
सर्वोपहारैःपुरयैश्चगंधधूपादिभिस्तथा
रात्रौजागरणंकृत्वानृत्यगीतादिभिस्तथा २२
ब्राह्मणस्यप्रसंगेननद्यांस्नानंपुनःकृतम्
पूजितोदेवदेवेशःपुष्पधूपादिमंगलैः २३
भक्त्याप्रणम्यगोविंदंस्नापयित्वापुनःपुनः
निर्वापंतादृशंदत्तंब्राह्मणायमहात्मने २४
भक्त्याप्रणम्यतंविप्रंदत्तातस्मैसुदक्षिणा
कृतवान्पारणंविप्रपुत्रैर्भार्यादिभिःसमम् २५
प्रेषितोभक्तिपूर्वेणसद्भावेनत्वयैवसः
एवंव्रतंसमाचीर्णंत्वयावैद्विजसत्तम २६
संगत्याब्राह्मणस्यैवविष्णोश्चैवप्रसादतः
भवान्ब्राह्मणतांप्राप्तःसत्यधर्मसमन्वितः २७
तस्यव्रतस्यभावेनत्वयाप्राप्तंमहत्कुलम्
भूसुराणांमहाप्राज्ञंसत्यधर्मसमाविलम् २८
तस्मैतुब्राह्मणायैववैष्णवायमहात्मने
श्रद्धयासत्यभावेनदत्तमन्नंसुसंस्कृतम् २९
तस्यदानस्यभावेनमिष्टान्नमुपतिष्ठति

महामोहैःप्रमुग्धोहितृष्णयाव्यापितंमनः ३०
पूर्वजन्मनितेविप्रअर्थमेवप्रसंचितम्
नदत्तंब्राह्मणेभ्योहिदीनेष्वन्येषुवैत्वया ३१
दारेषुपुत्रलोभेनम्रियमाणेनवैतदा
तस्यपापस्यभावेनदारिद्रंत्वामुपाविशत् ३२
पुत्रलोभंपरित्यज्यस्नेहंत्यक्त्वाप्रदूरतः
अपुत्रवान्भवाञ्जातस्तस्यपापस्यवैफलम् ३३
सुपुत्रंचकुलंविप्रधनधान्यवरस्त्रियः
सुजन्ममरणंचैवसुभोगाःसुखमेवच ३४
राज्यंस्वर्गश्चमोक्षश्चयद्यद्दुर्लभमेवच
प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः ३५
तस्मादाराध्यगोविन्दंनारायणमनामयम्
प्राप्स्यसित्वंपरंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ३६
सुपुत्रत्वंधनंधान्यंसुभोगान्सुखमेवच
पूर्वजन्मकृतंसर्वंयत्त्वयापरिचेष्टितम् ३७
तन्मयाकथितंविप्रतवाग्रेपरिनिष्ठितम्
एवंज्ञात्वामहाभागनारायणपरोभव ३८
ब्रह्मात्मजेनापिमहानुभावःसविप्रवर्यःपरिबोधितोहि
हर्षेणयुक्तःसमहानुभावोभक्त्यावसिष्ठंप्रणिपत्यतत्र ३९
आमंत्र्यविप्रंसजगामगेहंतांप्राप्यभार्यांसुमनांप्रहर्षः
सर्वंहिवृत्तंममपूर्वचेष्टितंतेनैवविप्रेणतवप्रसादात् ४०
भद्रेवसिष्ठेनविकाशनीतमद्यैवमोहंपरिनाशितंमे
आराधयिष्येमधुसूदनंहियास्यामिमोक्षंपरमंपदंतत् ४१
आकर्ण्यवाक्यंपरमंमहांतंसुमंगलंमंगलदायकंहि
हर्षेणयुक्तातमुवाचकांतंपुण्योसिविप्रेणविबोधितोऽसि ४२

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
ऐंद्रेसुमनोपाख्यानेअष्टादशोऽध्यायः १८

एकोनविंशोऽध्यायः

सूतउवाच-

सोमशर्मामहाप्राज्ञःसुमनयासहसत्तमः
कपिलासंगमेपुरयेरेवातीरेसुपुरयदे १
स्नात्वातत्रसमेधावीतर्पयित्वासुरान्पितॄन्
तपस्तेपेसुशांतात्माजपन्नारायणंशिवम् २
द्वादशाक्षरमंत्रेणध्यानयुक्तोमहामनाः
तस्यैवदेवदेवस्यवासुदेवस्यसुव्रतः ३
आसनेशयनेयानेस्वप्नेपश्यतिकेशवम्
सदैवनिश्चलोभूत्वाकामक्रोधविवर्जितः ४
साचसाध्वीमहाभागापतिव्रतपरायणा
सुमनाकांतमेवापिशुश्रूषतितपोन्वितम् ५
ध्यायमानस्यतस्यापिविघ्नैःसंदर्शितंभयम्
सर्पाविषोल्बणाःकृष्णास्तत्रयांतिमहात्मनः ६
पार्श्वेतेतप्यमानस्यतस्यतेसोमशर्मणः
सिंहव्याघ्रगजादृष्टाभयमेवंप्रचक्रिरे ७
वेतालाराक्षसाभूताःकूष्मांडाःप्रेतभैरवाः
भयंविदर्शयंत्येतेदारुणंप्राणनाशनम् ८
नानाविधामहाभीमाःसिंहास्तत्रसमागताः
दंष्ट्राकरालवक्त्राश्चजगर्जुश्चातिभैरवम् ९
विष्णोर्ध्यानात्सधर्मात्मानचचालमहामतिः
महाविघ्नैःसुसंरूढैश्चालितोमुनिपुंगवः १०
एवंनचलतेध्यानात्सोमशर्माद्विजोत्तमः
झंझावातैश्चशीतेनमहावृष्ट्यासुपीडितः ११
भंभारावमहाभीमः सिंहस्तत्रसमागतः
तंदृष्ट्वाभयवित्रस्तः सस्मारनृहरिंद्विजः १२
इंद्रनीलप्रतीकाशंपीतवस्त्रंमहौजसम्
शंखचक्रधरंदेवंगदापंकजधारिणम् १३
महामौक्तिकहारेणइंदुवर्णानुकारिणा
कौस्तुभेनापिरत्नेनद्योतमानंजनार्दनम् १४
श्रीवत्सांकेनदिव्येनहृदयंयस्यराजते
सर्वाभरणशोभांगंशतपत्रनिभेक्षणम् १५

सुस्मितास्यंसुप्रसन्नंरत्नदामाभिशोभितम्
भ्राजमानंहृषीकेशंध्यानंतेनकृतंध्रुवम् १६
त्वमेवशरणंकृष्णशरणागतवत्सल
नमोस्तुदेवदेवायकिंमेभयंकरिष्यति १७
यस्योदरेत्रयोलोकाःसप्तचान्येमहात्मनः
शरणंतस्यप्रविष्टोस्मिक्वास्तेभयंममैवहि १८
यस्माद्भयाःप्रवर्तंतेकृत्यादिकमहाबलाः
सर्वभयप्रहर्तारंतमस्मिशरणंगतः १९
पातकानांतुसर्वेषांदानवानांमहाभयम्
रक्षकोविष्णुभक्तानांतमस्मिशरणंगतः २०
वृंदारकाणांसर्वेषांदानवानांमहात्मनाम्
योगतिःकृष्णभक्तानांतमस्मिशरणंगतः २१
अभयोभयनाशायपापनाशायज्ञानवान्
एकश्चेंद्रस्वरूपेणतमस्मिशरणंगतः २२
व्याधीनांनाशकायैवयऔषधस्वरूपवान्
निरामयोनिरानंदस्तमस्मिशरणंगतः २३
अचलश्चालयेल्लोकानपापोज्ञानमेवच
तमस्मिशरणंप्राप्तोभयंकिंमेकरिष्यति २४
साधूनांचापिसर्वेषांपालकोयोह्यनामयः
पातिविश्वंचविश्वात्मातमस्मिशरणंगतः २५
योमेमृगेंद्ररूपेणभयंदर्शयतेग्रतः
तमहंशरणंप्राप्तोनरसिंहंनमाम्यहम् २६
मदमत्तोमहाकायोवनहस्तीसमागतः
गजलीलागतिंदेवंशरणागतवत्सलम् २७
गजास्यंज्ञानसंपन्नंसपाशांकुशधारिणम्
कालास्यंगजतुंडंचशरणंसुगतोस्म्यहम् २८
हिरण्याक्षप्रहर्तारंवाराहंशरणंगतः
वामनंतंप्रपन्नोस्मिशरणागतवत्सलम् २९
ह्रस्वास्तुवामनाःकुब्जाःप्रेताःकूष्मांडकादयः
मृत्युरूपधराःसर्वेदर्शयंतिभयंमम ३०

अमृतंत्रंपपन्नोस्मिकिंभयंमेकरिष्यति
ब्रह्मरयोब्रह्मदोब्रह्माब्रह्मज्ञानमयोहरिः ३१
शरणंतंप्रपन्नोस्मिभयंकिंमेकरिष्यति
अभयोयोहिजगतोभीतिघ्नोभीतिदायकः ३२
भयरूपंप्रपन्नोस्मिभयंकिंमेकरिष्यति
तारकःसर्वलोकानांनाशकःसर्वपापिनाम् ३३
तमहंशरणंप्राप्तोधर्मरूपंजनार्दनम्
सुरारणंयोहिरणेवपुर्द्धारयतेऽद्भुतम् ३४
शरणंतस्यगंतास्मिसदागतिरयंमम
झंझावातोमहाचंडोवपुर्दूयतिमेभृशम् ३५
शरणंतंप्रपन्नोस्मिसदागतिरयंमम
अतिशीतंचातिवर्षाआतपस्तापदायकः ३६
एषांरूपेणयोदेवस्तस्याहंशरणंगतः
कालरूपाअमीप्राप्ताभयदाममचालकाः ३७
एषांशरणंप्रपन्नोस्मिहरेःस्वरूपिणांसदा ३८
यंसर्वदेवंपरमेश्वरंहिनिष्केवलंज्ञानमयंप्रदीपम्
वदंतिनारायणमादिसिद्धंसिद्धेश्वरंतंशरणंप्रपद्ये ३९
इतिध्यायन्स्तुवन्नित्यंकेशवंक्लेशनाशनम्
भक्त्यातेनसमानीतस्तदात्महृदयेहरिः ४०
उद्यमंविक्रमंतस्यसदृष्ट्वासोमशर्मणः
आविर्भूयहृषीकेशस्तमुवाचप्रहृष्टवान् ४१
सोमशर्मन्महाप्राज्ञश्रूयतांभार्ययासह
वासुदेवोस्मिविप्रेंद्रवरंयाचयसुव्रत ४२
तेनोक्तोहिसविप्रेन्द्रउन्मील्यनयनद्वयम्
दृष्ट्वाविश्वेश्वरंदेवंघनश्यामंमहोदयम् ४३
सर्वाभरणशोभांगंसर्वायुधसमन्वितम्
दिव्यलक्षणसंपन्नंपुंडरीकनिभेक्षणम् ४४
पीतेनवाससायुक्तंराजमानंसुरेश्वरम्
वैनतेयसमारूढंशंखचक्रगदाधरम् ४५
ब्रह्मादीनांसुधातारंजगतोस्यमहायशाः

विश्वस्यास्यसदातीतंरूपातीतंजगद्गुरुम् ४६
हर्षेणमहताविष्टोदंडवत्प्रणिपत्यतम्
श्रियायुक्तंभासमानंसूर्यकोटिसमप्रभम् ४७
बद्धांजलिपुटोभूत्वातयासुमनयासह
जयजयेत्युवाचैनंजयमाधवमानद ४८
जययोगीशयोगीन्द्रजयनागांगशायन
यज्ञांगजययज्ञेशजयशाश्वतसर्वग ४९
जयसर्वेश्वरानंतयज्ञरूपनमोऽस्तुते
जयज्ञानवतांश्रेष्ठजयत्वंज्ञाननायक ५०
जयसर्वदसर्वज्ञजयत्वंसर्वभावन
जयजीवस्वरूपेशमहाजीवनमोस्तुते ५१
जयप्रज्ञादप्रज्ञांगजयप्राणप्रदायक
जयपापघ्नपुण्येशजयपुण्यपतेहरे ५२
जयज्ञानस्वरूपेशज्ञानगम्यायतेनमः
जयपद्मपलाशाक्षपद्मनाभायतेनमः ५३
जयगोविंदगोपालजयशंखधरामल
जयचक्रधराव्यक्तव्यक्तरूपायतेनमः ५४
जयविक्रमशोभांगजयविक्रमनायक
जयलक्ष्मीविलासांगनमोवेदमयायते ५५
जयविक्रमशोभांगजयउद्यमदायक
जयउद्यमकालायउद्यमायनमोनमः ५६
जयउद्यमशक्तायउद्यमत्रयधारक
युद्धोद्यमप्रवृत्तायतस्मैधर्मायतेनमः ५७
नमोहिरण्यरेतायतस्मैतेजायतेनमः
अतितेजःस्वरूपायसर्वतेजोमयायच ५८
दैत्यतेजोविनाशायपापतेजोहरायच
गोब्राह्मणहितार्थायनमोस्तुपरमात्मने ५९
नमोस्तुहुतभोक्त्रेचनमोहव्यवहायते
नमःकव्यवहायैवस्वधारूपायतेनमः ६०
स्वाहारूपाययज्ञायपावनायनमोनमः

नमस्तेशार्ङ्गहस्तायहरयेपापहारिणे ६१
सदसच्चोदनायैवनमोविज्ञानशालिने
नमोवेदस्वरूपायपावनायनमोनमः ६२
नमोस्तुहरिकेशायसर्वक्लेशहरायते
केशवायपरायैवनमस्तेविश्वधारिणे ६३
नमःकृपाकरायैवनमोहर्षमयायते
अनंतायनमोनित्यंशुद्धायक्लेशनाशिने ६४
आनंदायनमोनित्यंशुद्धायकेवलायते
रुद्रैर्नमितपादायविरंचिनमितायते ६५
सुरासुरेंद्रनमितपादपद्मायतेनमः
नमोनमःपरेशायअजितायामृतात्मने ६६
क्षीरसागरवासायनमःपद्माप्रियायते
ॐकारायचशुद्धायअचलायनमोनमः ६७
व्यापिनेव्यापकायैवसर्वव्यसनहारिणे
नमोनमोवराहायमहाकूर्मायतेनमः ६८
नमोवामनरूपायनृसिंहायमहात्मने
नमोरामायदिव्यायसर्वक्षत्रवधायच ६९
सर्वज्ञानायमत्स्यायनमोरामायतेनमः
नमःकृष्णायबुद्धायनमोम्लेच्छप्रणाशिने ७०
नमःकपिलविप्रायहयग्रीवायतेनमः
नमोव्यासस्वरूपायनमःसर्वमयायते ७१
एवंस्तुत्वाहृषीकेशंतमुवाचजनार्दनम्
गुणानांतुपरंपारंब्रह्मावेत्तिनपावन ७२
नचैवस्तोतुंसर्वज्ञस्तथारुद्रःसहस्रदृक्
वक्तुंकोहिसमर्थस्तुकीदृशीमेमतिर्विभो ७३
निर्गुणंसगुणंस्तोत्रंमयैवतवकेशव
क्षमशब्दापशब्दंमेतवदासोस्मिसुव्रत ७४
जन्मजन्मनिलोकेशदयांमेकुरुपावन ७५

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेएकोनविंशोऽध्यायः १९

विंशोऽध्यायः

हरिरुवाच-
तपसानेनपुण्येनसत्येनानेनतेद्विज
स्तोत्रेणपावनेनापितुष्टोस्मिव्रियतांवरः १
वरंदद्मिमहाभागयत्तेमनसिवर्तते
यंयमिच्छसिकामंत्वंतंतंतेपूरयाम्यहम् २
सोमशर्मोवाच-
प्रथमंदेहिमेकृष्णवरमेकंसुवाञ्छितम्
सुप्रसन्नेनमनसायद्यस्तिसुदयामम ३
जन्मजन्मांतरंप्राप्यतवभक्तिंकरोम्यहम्
दर्शयस्वपरंस्थानमचलंमोक्षदायकम् ४
स्ववंशतारकंपुत्रंदिव्यलक्षणसंयुतम्
विष्णुभक्तिपरंनित्यंममवंशप्रधारकम् ५
सर्वज्ञंसर्वदंदांतंतपस्तेजःसमन्वितम्
देवब्राह्मणलोकानांपालकंपूजकंसदा ६
देवमित्रंपुण्यभावंदातारंज्ञानपंडितम्
देहिमेईदृशंपुत्रंदारिद्रंहरकेशव ७
भवत्वेवंनसंदेहोवरमेनंवृणोम्यहम्
हरिरुवाच-
एवमस्तुद्विजश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः ८
मत्प्रसादात्सुपुत्रस्तुतववंशप्रतारकः
भोक्ष्यसित्वंवरान्भोगान्दिव्यांश्चमानुषानिह ९
समालोक्यपरंसौख्यंपुत्रसंभवजंशुभम्
यावज्जीवसिविप्रत्वंतावद्दुःखंनपश्यसि १०
दाताभोक्तागुणग्राहीभविष्यसिनसंशयः
सुतीर्थेमरणंचापियास्यसित्वंपरांगतिम् ११
एवंवरंहरिर्दत्त्वासप्रियायद्विजायसः
अंतर्धानंगतोदेवःस्वप्नवत्परिदृश्यते १२
तदासुमनयायुक्तःसोमशर्माद्विजोत्तमः
सुतीर्थेपावनेतस्मिन्रेवातीरेसुपुण्यदे १३

अमरकंटकेविप्रोदानंपुण्यंकरोतिसः
गतेबहुतरेकालेतस्यवैसोमशर्मणः १४
कपिलारेवयोःसंगेस्नानंकृत्वासनिर्गतः
दृष्टवान्पुरतोविप्रःश्वेतमेकंहिकुंजरम् १५
सुप्रभंसुंदरंदिव्यंसुमदंचारुलक्षणम्
नानाभरणशोभांगंबहुलक्ष्म्यासमन्वितम् १६
सिंदूरैःकुंकुमैस्तस्यकुंभस्थलेविराजिते
कर्णनीलोत्पलयुतंपताकादंडसंयुतम् १७
नागोपरिस्थितोदिव्यःपुरुषोदृढसुप्रभः
दिव्यलक्षणसंपन्नःसर्वाभरणभूषितः १८
दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः
सुसौम्यंसोमवत्पूर्णच्छत्रचामरसंयुतम् १९
नागारूढंप्रयांतंतंपुनःपश्यतिसत्तमः
सिद्धचारणगंधर्वैःस्तूयमानंसुमंगलम् २०
सगजंसुंदरंदृष्ट्वापुरुषंदिव्यलक्षणम्
व्यतर्कयत्सोमशर्माविस्मयाविष्टमानसः २१
कोऽयप्रयातिदिव्यांगःपंथानंप्राप्यसुव्रतः
एवंचिंतयतस्तस्ययावद्गृहंसमाप्तवान् २२
प्रविशंतंगृहद्वारंदेवरूपंमनोहरम्
हर्षेणमहताविष्टःसोमशर्माद्विजोत्तमः २३
स्वगृहंप्रतिधर्मात्मात्वरमाणःप्रयातिच
गृहद्वारंगतोयावत्तावत्तंतुनपश्यति २४
पतितान्येवपुष्पाणिसौहृद्यानिमहामतिः
दिव्यानिवासयुक्तानिप्रांगणेद्विजसत्तमः २५
चंदनैःकुंकुमैःपुण्यैःसुगंधैस्तुविलेपितम्
स्वकीयंप्रांगणेदृष्ट्वादूर्वाक्षतसमन्वितम् २६
सएवंविस्मयाविष्टश्चिंतयानःपुनःपुनः
ददर्शसुमनांप्राज्ञोदिव्यमंगलसंपदम् २७
सोमशर्मोवाच-
केनदत्तानिदिव्यानिएतान्याभरणानिच

शृंगारंरूपसौभाग्यंवस्त्रालंकारभूषणम् २८
तन्मेत्वंकारणंभद्रेकथयस्वाविशंकिता
एवंसंभाष्यतांभार्यांविररामद्विजोत्तमः २९
सुमनोवाच-
शृणुकांतसमायातःकश्चिद्देववरोत्तमः
श्वेतनागसमारूढोदिव्याभरणभूषितः ३०
दिव्यगंधानुलिप्तांगोदिव्याश्चर्यसमन्वितः
नजानेकोहिदेवोसौविप्रगंधर्वसेवितः ३१
स्तूयमानःसमायातोदेवगंधर्वचारणैः
योषितःपुण्यरूपाढ्यारूपशृंगारसंयुताः ३२
सर्वाभरणशोभाढ्याःसर्वाःपूर्णमनोरथाः
ताभिःसहसमक्षंमेपुरुषेणमहात्मना ३३
चतुष्कंपूरितंरत्नैःसर्वशोभासमन्वितम्
तत्राहमासनेपुण्येस्थापिताब्राह्मणैःकिल ३४
वस्त्रालंकारभूषांमेददुस्तेसर्वएवहि
वेदमंगलगीतैस्तुशास्त्रगीतैश्चपुण्यदैः ३५
अभिषिक्तास्मितैःसर्वैरंतर्धानंपुनर्गताः
मामेवंपरितःसर्वेपुनरूचुर्द्विजोत्तम ३६
तवगेहंवयंसर्वेवसिष्यामःसदैवहि
शुचिर्भवसुकल्याणिभर्त्रासार्द्धंसदैवहि ३७
एवमुक्त्वागताःसर्वेएवंदृष्टंमयैवहि
तयायत्कथितंवृत्तंसमाकर्ण्यमहामतिः ३८
पुनश्चिंतांप्रपन्नोऽसौकिमिदंदेवनिर्मितम्
विचिन्तयित्वाथतदासोमशर्मामहामतिः ३९
ब्रह्मकर्मणिसंयुक्तःसाधर्म्यंधर्ममुत्तमम्
तस्माद्गर्भंमहाभागादधारव्रतशालिनी ४०
तेनगर्भेणसादेवीअधिकंशुशुभेतदा
संदीप्तपुत्रसंयुक्ततेजोज्वालासमन्विता ४१
साहिजज्ञेचतपसातनयंदेवसन्निभम्
अंतरिक्षेततोनेदुर्देवदुंदुभयस्तदा ४२

शंखान्दध्मुर्महादेवागंधर्वाललितंजगुः
अप्सरसस्तथासर्वाननृतुस्तास्तदाकिल ४३
अथब्रह्मासुरैःसार्द्धंसमायातोद्विजोत्तमः
चकारनामतस्यैवसुव्रतेतिसमाहितः ४४
नामकृत्वाततोदेवाजग्मुःसर्वेमहौजसः
गतेषुतेषुदेवेषुसोमशर्मासुतस्यच ४५
जातकर्मादिकंकर्मचकारद्विजसत्तमः
जातेपुत्रेमहाभागेसुव्रतेदेवनिर्मिते ४६
तस्यगेहेमहालक्ष्मीर्धनधान्यसमाकुला
गजाश्वमहिषीगावःकांचनंरत्नमेवच ४७
यथाकुबेरभवनंशुशुभेधनसंचयैः
तत्सोमशर्मणोगेहंतथैवपरिराजते ४८
ध्यानपुरायादिकंकर्मचकारद्विजसत्तमः
तीर्थयात्रांगतोविप्रोनानापुरायसमाकुलः ४९
अन्यानियानिपुरयानिदानानिद्विजसत्तमः
चकारतत्रमेधावीज्ञानपुरायसमन्वितः ५०
एवंसाधयतेधर्मंपालयेच्चपुनःपुनः
पुत्रस्यजातकर्मादिकर्माणिद्विजसत्तमः ५१
विवाहंकारयामासहर्षेणमहताकिल
पुत्रस्यपुत्राःसंजाताःसगुणालक्षणान्विताः ५२
सत्यधर्मतपोपेतादानधर्मरताःसदा
सतेषांपुरायकर्माणिसोमशर्माचकारह ५३
पौत्राणांतुमहाभागस्तेषांसुखेनमोदते
सर्वसौख्यंचसंभुज्यजरारोगविवर्जितः ५४
पंचविंशाब्दिकोयद्वत्तद्वत्कायंतुतस्यहि
सूर्यतेजःप्रतीकाशःसोमशर्मामहामतिः ५५
साचापिशुशुभेदेवीसुमनापुरायमंगलैः
पुत्रपौत्रैर्महाभागादानव्रतैश्चसंयमैः ५६
अतिभातिविशालाक्षीपुरायैःपतिव्रतादिभिः
तारुरायेनसमायुक्तायथाषोडशवार्षिकी ५७

मोदमानौमहात्मानौदंपतीचारुमंगलौ
हर्षेणचसमायुक्तौपुरायात्मानौमहोदयौ ५८
एवंतयोस्तुवृत्तांतंपुरयाचारसमन्वितम्
सुव्रतस्यप्रवद्त्यामिव्रतचर्यांद्विजोत्तमाः ५९
यथातेनसमाराध्यनारायणमनामयम् ६०

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेएंद्रेसुमनो-
पाख्यानेसुव्रतोत्पत्तिर्नामविंशोऽध्यायः २०

एकविंशतितमोऽध्यायः

सूतउवाच-
एकदाव्यासदेवोऽसौब्रह्माणंजगतःपतिम्
सुव्रताख्यानकंसर्वंपप्रच्छातीवविस्मितः १
व्यासउवाच-
लोकात्मँल्लोकविन्यासदेवदेवमहाप्रभो
सुव्रतस्याथचरितंश्रोतुमिच्छामिसांप्रतम् २
ब्रह्मोवाच-
पाराशर्यमहाभागश्रूयतांपुरयमुत्तमम्
सुव्रतस्यसुविप्रस्यतपश्चर्यासमन्वितम् ३
सुव्रतोनाममेधावीबाल्यादपिसचिंतयन्
गर्भेनारायणंदेवंदृष्टवान्पुरुषोत्तमम् ४
सपूर्वकर्माभ्यासेनहरेर्ध्यानंगतस्तदा
शंखचक्रधरंदेवंपद्मनाभंसुपुरयदम् ५
ध्यायतेचिंतयेत्सोहिगीतेज्ञानेप्रपाठने
एवंदेवंहरिंध्यायन्सदैवद्विजसत्तमः ६
क्रीडत्येवंसदाडिंभैःसार्द्धंचबालकोत्तमः
बालकानांस्वकंनामहरेश्चैवमहात्मनः ७
चकारसहिमेधावीपुरयात्मापुरयवत्सलः
समाह्वयतिवैमित्रंहरेर्नाम्नामहामतिः ८
भोभोःकेशवएह्येहिएहिमाधवचक्रधृक्
क्रीडस्वचमयासार्धंत्वमेवपुरुषोत्तम ९

सममेवंप्रगंतव्यमावाभ्यांमधुसूदन
एवमेवसमाह्वानंनामभिश्चहरेर्द्विजः १०
क्रीडनेपठनेहास्येशयनेगीतप्रेक्षणे
यानेचह्यासनेध्यानेमंत्रेज्ञानेसुकर्मसु ११
पश्यत्येवंवदत्येवंजगन्नाथंजनार्दनम्
सध्यायतेतमेकंहिविश्वनाथंमहेश्वरम् १२
तृणेकाष्ठेचपाषाणेशुष्केसार्द्रेहिकेशवम्
पश्यत्येवंसधर्मात्मागोविंदंकमलेक्षणम् १३
आकाशेभूमिमध्येतुपर्वतेषुवनेषुच
जलेस्थलेचपाषाणेजीवेष्वेवमहामतिः १४
नृसिंहंपश्यतेविप्रःसुव्रतःसुमनासुतः
बालक्रीडांसमासाद्यरमत्येवंदिनेदिने १५
गीतैश्चगायतेकृष्णंसुरागैर्मधुराक्षरैः
तालैर्लयसमायुक्तैःसुस्वरैर्मूर्च्छनान्वितैः १६
सुव्रतउवाच–
ध्यायंतिवेदविदुषःसततंसुरारिंयस्यांगमध्येसकलंहिविश्वम्
योगेश्वरंसकलपापविनाशनंचव्रजामिशरणंमधुसूदनस्य १७
लोकेषुयोहिसकलेष्वनुवर्ततेयोलोकाश्चयस्मिन्निवसंतिसर्वे
दोषैर्विहीनमखिलैःपरमेश्वरंतंतस्यैवपादयुगलंसततंनमामि १८
नारायणंगुणनिधानमनंतवीर्यंवेदांतशुद्धमतयःप्रपठंतिनित्यम्
संसारसागरमनंतमगाधदुर्गमुत्तारणार्थमखिलंशरणंप्रपद्ये १९
योगींद्रमानससरोवरराजहंसंशुद्धंप्रभावमखिलंसततंहियस्य
तस्यैवपादयुगलंविमलंविशालंदीनस्यमेऽसुररिपोकुरुतस्यरक्षाम् २०
ध्यायेऽखिलस्यभुवनंस्वपतिंचदेवंदुःखांधकारदलनार्थमिहैवचंद्रम्
लोकस्यपालनकृतेपरिणीतधर्मंसत्यान्वितंसकललोकगुरुंसुरेशम् २१
गायाम्यहंसुरसगीतकतालमानैःश्रीरंगमेकमनिशंभुवनस्यदेवम्
अज्ञाननाशकमलंचदिनेशतुल्यमानंदकंदमखिलंमहिमासमेतम् २२
संपूर्णमेवममृतस्यकलानिधानंतंगीतकौशलमनन्यरसैःप्रगाये
युक्तंस्वयोगकरणैःपरमार्थदृष्टिंविश्वंसपश्यतिचराचरमेवनित्यम् २३
पश्यंतिनैवयमिहाथसुपापलोकास्तंकेशवंशरणमेवमुपैतिनित्यम् २४

कराभ्यांवाद्यमानस्तुतालंतालसमन्वितम्
गीतेनगायतेकृष्णंबालकैःसहमोदते २५
एवंक्रीडारतोनित्यंबालभावेनवैतदा
सुव्रतःसुमनापुत्रोविष्णुध्यानपरायणः २६
क्रीडमानंप्राहमातासुव्रतंचारुलक्षणम्
भोजनंकुरुमेवत्सक्षुधात्वांपरिपीडयेत् २७
तामुवाचपुनःप्राज्ञःसुमनामातरंपुनः
महामृतेनतृप्तोस्मिहरिध्यानरसेनवै २८
भोजनासनमारूढोमिष्टमन्नंप्रपश्यति
इदमन्नंस्वयंविष्णुरात्माह्यन्नंसमाश्रितः २९
आत्मरूपेणयोविष्णुरनेनान्नेनतृप्यतु
क्षीरसागरसंवासोयस्यैवपरिसंस्थितः ३०
जलेनानेनपुण्येनतृप्तिमायातुकेशवः
तांबूलचंदनैर्गंधैरेभिःपुष्पैर्मनोहरैः ३१
आत्मस्वरूपेणतृप्तस्तृप्तिमायातुकेशवः
शयनेयातिधर्मात्मातदाकृष्णंप्रचिंतयेत् ३२
योगनिद्रान्वितंकृष्णंतमहंशरणंगतः
भोजनाच्छादनेष्वेवमासनेशयनेद्विजः ३३
चिंतयेद्वासुदेवंतंतस्मैसर्वंप्रकल्पयेत्
तारुण्यंप्राप्यधर्मात्माकामभोगान्विहायवै ३४
सयुक्तःकेशवध्यानेवैडूर्यपर्वतोत्तमे
यत्रसिद्धेश्वरंलिंगंवैष्णवंपापनाशनम् ३५
रुद्रमोंकारसंज्ञंचध्यात्वाचैवमहेश्वरम्
ब्रह्मणावर्द्धितंदेवंनर्मदादक्षिणेतटे ३६
सिद्धेश्वरंसमाश्रित्यतपोभावंव्यचिंतयत् ३७

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेएकविंशोऽध्यायः २१

द्वाविंशतितमोऽध्यायः

व्यासउवाच-

प्रश्नमेकंमहाभागकरिष्येसांप्रतंवद
त्वयैवपूर्वमुक्तंहिसुव्रतंचप्रतीश्वरम् १
पूर्वाभ्यासेनसंध्यायन्नारायणमनामयम्
कस्यांज्ञात्यांसमुत्पन्नःसुव्रतःपूर्वजन्मनि २
तन्मेत्वंसांप्रतंब्रूहिकथमाराधितोहरिः
अनेनापिसदेवेशकोयंपुण्यसमाविलः ३
ब्रह्मोवाच-
वैदिशेनगरेपुण्येसर्वऋद्धिसमाकुले
तत्रराजामहातेजाऋतध्वजसुतोबली ४
तस्यात्मजोमहाप्राज्ञोरुक्मभूषणविश्रुतः
संध्यावलीतस्यभार्याधर्मपत्नीयशस्विनी ५
तस्यांपुत्रंसमुत्पाद्यसआत्मसदृशंततः
तस्यधर्मांगदंनामचकारनृपनंदनः ६
सर्वलक्षणसंपन्नःपितृभक्तिपरायणः
रुक्मांगदस्यतनयोयोयंभगवतांवरः ७
पितुःसौख्याययेनापिमोहिन्यैतुशिरोददे
वैष्णवेनचधर्मेणपितृभक्त्यातुतुस्यहि ८
सुप्रसन्नोहृषीकेशःसकायोवैष्णवंपदम्
नीतस्तुसर्वधर्मज्ञोवैष्णवःसात्वतांवरः ९
धर्मांगदोमहाप्राज्ञःप्रज्ञाज्ञानविशारदः
तत्रस्थोवैमहाप्राज्ञोधर्मोसौधर्मभूषणः १०
दिव्यान्मनोनुगान्भोगान्मोदमानःप्रभुंजति
पूर्णेयुगसहस्रांतेधर्मोवैधर्मभूषणः ११
तस्मात्पदात्परिभ्रष्टोविष्णोश्चैवप्रसादतः
सुव्रतोनाममेधावीसुमनानंदवर्द्धनः १२
सोमशर्मस्यतनयःश्रेष्ठोभगवतांवरः
तपश्चचारमेधावीविष्णुध्यानपरोभवत् १३
कामक्रोधादिकान्दोषान्परित्यज्यद्विजोत्तमः
संयम्यचैन्द्रियंवर्गंतपस्तेपेनिरंतरम् १४
वैडूर्यपर्वतश्रेष्ठेसिद्धेश्वरस्यसन्निधौ

एकीकृत्यमनश्चायंसंयोज्यविष्णुनासह १५
एवंवर्षशतंस्थित्वाध्यानेनास्यमहात्मनः
सुप्रसन्नोजगन्नाथःशंखचक्रगदाधरः १६
तस्मैवरंददावन्यंसलक्ष्म्यासहकेशवः
भोभोःसुव्रतधर्मात्मन्बुध्यस्वविबुधांवर १७
वरंवरयभद्रंतेकृष्णोऽहतेसमागतः
एवमाकर्ण्यमेधावीविष्णोर्वाक्यमनुत्तमम् १८
हर्षेणमहताविष्टोदृष्ट्वादेवंजनार्दनम्
बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा १९
सुव्रतउवाच–
संसारसागरमतीवमहासुदुःखजालोर्मिभिर्विविधमोहचयैस्तरंगैः
संपूर्णमस्तिनिजदोषगुणैस्तुप्राप्तस्तस्मात्समुद्धरजनार्दनमाशुदीनम् २०
कर्मांबुदेमहतिगर्जतिवर्षतीवविद्युल्लतोल्लसतिपातकसंचयैर्मे
मोहांधकारपटलैर्ममनास्तिदृष्टिर्दीनस्यतस्यमधुसूदनदेहिहस्तम् २१
संसारकाननघनंबहुदुःखवृक्षैःसंसेव्यमानमपिमोहमयैश्चसिंहैः
संदीप्तमस्तिकरुणाबहुवह्नितेजःसंतप्यमानमनिशंपरिपाहिकृष्ण २२
संसारवृक्षमतिजीर्णमपीहउच्चंमायासुकंदकरुणाबहुदुःखशाखम्
जायादिसंगच्छदनंफलितंमुरारेतत्राधिरूढपतितंभगवन्हिरक्ष २३
दुःखानलैर्विविधमोहमयैःसुधूमैःशोकैर्वियोगमरणांतिकसन्निभैश्च
दग्धोस्मिकृष्णसततंममदेहिमोक्षंज्ञानांबुदैःसमभिषिंचसदैवमांत्वम् २४
घोरांधकारपटलेमहतीवगर्तेसंसारनाम्निपतितंसततंहिकृष्ण
त्वंसत्कृपोममहिदीनभयातुरस्यतस्माद्विरज्यशरणंतवआगतोस्मि २५
त्वामेवयेनियतमानसभावयुक्ताध्यायंतिज्ञानमनसापदवींलभंते
नत्वैवपादयुगलंचमहासुपुण्यंयद्देवकिन्नरगणाःपरिचिंतयंति २६
नान्यंवदामिनभजामिनचिंतयामित्वत्पादपद्मयुगलंसततंनमामि
कामंत्वमेवममपूरयमेद्यकृष्णादूरेणयातुममपातकसंचयस्ते २७
दासोस्मिदेवतवकिंकरजन्मजन्मत्वत्पादपद्मयुगलंसततंस्मरामि २८
यदिकृष्णप्रसन्नोसिदेहिमेसुवरंप्रभो
मन्मातापितरौकृष्णसकायौमंदिरेनय २९
आत्मनश्चमहादेवमयासहनसंशयः

श्रीकृष्णउवाच–
एवंतेपरमंकार्यंभविष्यतिनसंशयः ३०
तस्यतुष्टोहृषीकेशोभक्त्यातस्यप्रतोषितः
प्रयातौवैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितौ ३१
सुव्रतेनसमंतौद्वौसुमनासोमशर्मकौ
यावत्कल्पद्वयंप्राप्तंतावत्ससुव्रतोद्विजः ३२
बुभुजेबुभुजेदिव्याँल्लोकांश्चैवमहामते
देवकार्यार्थमत्रैवकाश्यपस्यगृहंपुनः ३३
अवतीर्णोमहाप्राज्ञोवचनात्तस्यचक्रिणः
एंद्रंपदंहियोभुंक्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ३४
वसुदत्तेतिविख्यातःसर्वदेवैर्नमस्कृतः
एंद्रंपदंहियोभुंक्तेसांप्रतंवासवोदिवि ३५
एतत्तेसर्वमाख्यातंसृष्टिसंबंधकारणम्
अन्यदेवंप्रवक्ष्यामियदेवपरिपृच्छसि ३६
व्यासउवाच–
धर्माङ्गदोमहाप्राज्ञोरुक्माङ्गदसुतोबली
आद्येकृतयुगेजातःसृष्टिकालेसवासवः ३७
तत्कथंदेवदेवेशअन्योधर्माङ्गदोभुवि
अन्योरुक्मांङ्गदोराजाकिंचायंत्रिदशाधिपः ३८
एतन्मेसंशयंजातंतद्भवान्वक्तुमर्हति
ब्रह्मोवाच–
हंततेकथयिष्यामिसर्वसंदेहनाशनम् ३९
देवस्यलीलासृष्ट्यर्थेवर्ततेद्विजसत्तम
यथावाराश्चपक्षाश्चमासाश्चऋतवोयथा ४०
संवत्सराश्चमनवस्तथायांतियुगाःपुनः
पश्चात्कल्पःसमायातिव्रजाम्येवंजनार्दनम् ४१
अहमेवमहाप्राज्ञमयियांतिचराचराः
पुनःसृजतियोगात्मापूर्ववद्विश्वमेवहि ४२
पुनरहंपुनर्वेदाःपुनस्तेदेवताद्विजाः
तथाभूपाश्चतेसर्वेस्वचरित्रसमाविलाः ४३

प्रभवंतिमहाभागविद्वांस्तत्रनमुह्यति
पूर्वकल्पेमहाभागोयथारुक्मांगदोनृपः ४४
तथाधर्मांगदश्चायंसंजातःख्यातिमान्द्विजः
रामादयोमहाप्राज्ञाययातिर्नहुषस्तथा ४५
मन्वादयोमहात्मानःप्रभवंतिलयंतिच
एंद्रंपदंप्रभुंजंतिराजानोधर्मतत्पराः ४६
यथाधर्मांगदोवीरःप्रभुंजतिमहत्पदम्
एवंवेदाश्चदेवाश्चपुराणाःस्मृतिपूर्वकाः ४७
एतत्तुसर्वमाख्यातंतवाग्रेद्विजसत्तम
चरितंसुव्रतस्याथपुण्यंसुगतिदायकम् ४८
अव्यक्तंतुमहाभागप्रब्रवीमितवाग्रतः ४९
इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेएंद्रेसुव्रतो-
पाख्यानंनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

त्रयोविंशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
विचित्रेयंकथापुण्याधन्यायशोविधायिनी
सर्वपापहराप्रोक्ताभवतावदतांवर १
सृष्टिसंबंधमेतन्नस्तद्भवान्वक्तुमर्हति
पूर्वमेवयथासृष्टिर्विस्तरात्सूतनंदन २
सूतउवाच-
विस्तरेणप्रवक्ष्यामिसृष्टिसंहारकारणम्
श्रुतमात्रेणयस्यापिनरःसर्वज्ञतांव्रजेत् ३
हिरण्यकश्यपेनापिव्यापितंभुवनत्रयम्
तपसाराध्यप्रब्रह्माणंवरंप्राप्तंसुदुर्लभम् ४
तस्माद्देवान्महाभागादमरत्वंतथैवच
देवाँल्लोकान्ससंव्याप्यप्रभुत्वंस्वयमर्जितम् ५
ततोदेवाःसगंधर्वामुनयोवेदपारगाः
नागाश्चकिन्नराःसिद्धयक्षाश्चैवतथापरे ६
ब्रह्माणंतुपुरस्कृत्यजग्मुर्नारायणंप्रभुम्

क्षीरसागरसंसुप्तंयोगनिद्रांगतंप्रभुम् ७
तंसंबोध्यमहास्तोत्रैर्देवाःप्रांजलयस्तथा
संबुद्धेसतिदेवेशेवृत्तंतस्यदुरात्मनः ८
आचचक्षुर्महाप्राज्ञसमाकरार्यजगत्पतिः
नृसिंहरूपमास्थायहिररायकशिपुंव्यहन् ९
पुनर्वाराहरूपेराहिररायाक्षोमहाबलः
उद्धृतावसुधापुरायाअसुरोघातितस्तदा १०
अन्यांश्चघातयामासदानवान्घोरदर्शनान्
एवंचैतेषुनष्टेषुदानवेषुमहत्सुच ११
अन्येषुतेषुनष्टेषुदितिपुत्रेषुवैतदा
पुनःस्थानेषुप्राप्तेषुदेवेषुचमहत्सुच १२
यज्ञेष्वेवप्रवृत्तेषुसर्वेषुधर्मकर्मसु
सुस्थेषुसर्वलोकेषुसादितिर्दुःखपीडिता १३
पुत्रशोकेनसंतप्ताहाहाभूताविचेतना
भर्तारंसूर्यसंकाशंतपस्तेजःसमन्वितम् १४
दातारंचमहात्मानंभर्तारंकश्यपंतदा
भक्त्याप्रराम्यविप्रेन्द्रतमुवाचमहामतिम् १५
भगवन्नष्टपुत्राहंकृतादेवेनचक्रिरा
दैतेयादानवाःसर्वेदेवैश्चैवनिपातिताः १६
पुत्रशोकानलेनाहंसंतप्तामुनिसत्तम
ममानंदकरंपुत्रंसर्वतेजोहरंविभो १७
सुबलंचारुसर्वांगंदेवराजसमप्रभम्
बुद्धिमंतंसुसर्वज्ञंज्ञातारंसर्वपंडितम् १८
तपस्तेजःसमायुक्तंसबलंचारुलक्षराम्
ब्रह्मरायंज्ञानवेत्तारंदेवब्राह्मरापूजकम् १९
जेतारंसर्वलोकानांममानंदकरंद्विज
सर्वलक्षरासंपन्नंपुत्रंमेदेहित्वंविभो २०
एवमाकरार्यवैतस्याःकश्यपोवाक्यमुत्तमम्
कृपाविष्टमनास्तुष्टोदुःखितायाद्विजोत्तम २१
तामुवाचमहाभागकृपरांदीनमानसाम्

तस्याःशिरसिसंन्यस्यस्वहस्तंभावतत्परः २२
भविष्यतिमहाभागेयादृशोवांछितःसुतः
एवमुक्त्वाजगामासौमेरुंगिरिवरोत्तमम् २३
तपस्तेपेनिरालंबःसाधयन्परमव्रतः
एतस्मिन्नंतरेसातुदधारगर्भमुत्तमम् २४
सादितिःसर्वधर्मज्ञाचारुकर्मामनस्विनी
शतवर्षप्रमाणंसाशुचिस्वांताबभूवह २५
तयावैजनितःपुत्रोब्रह्मतेजःसमन्वितः
अथकश्यपआयातोहर्षेणमहतान्वितः २६
चकारनाममेधावीतस्यपुत्रस्यसत्तमः
बलमित्यब्रवीत्पुत्रंनामतःसदृशोमहान् २७
एवंनामचकाराथव्रतबंधंचकारसः
प्राहपुत्रमहाभागब्रह्मचर्यंप्रसाधय २८
एवमेवंकरिष्यामितववाक्यंद्विजोत्तम
वेदस्याध्ययनंकुर्यांब्रह्मचर्येणसत्तम २९
एवंवर्षशतंसाग्रंगतंतस्यतपस्यतः
मातुःसमक्षमायातस्तपस्तेजःसमन्वितः ३०
तपोवीर्यमयंदिव्यंब्रह्मचर्यंमहात्मनः
दितिःपश्यतिपुत्रस्यहर्षेणमहतान्विता ३१
तमुवाचमहात्मानंबलंपुत्रंतपस्विनम्
मेधाविनंमहात्मानंप्रज्ञाज्ञानविशारदम् ३२
त्वयिजीवतिमेधाविन्प्रजीवंतिसुताम्मम
हिरण्यकशिपाद्यास्तेयेहताश्चक्रपाणिना ३३
वैरंसाधयमेवत्सजहिदेवान्रिपून्रणे
सादनुस्तमुवाचेदंबलंपुत्रंमहाबलम् ३४
आदाविंद्रंहिदेवेंद्रंद्रुतंसूदयपुत्रक
पश्चाद्देवानिपात्यंतांततोगरुडवाहनः ३५
तयोराकर्ण्यसादेवीअदितिःपतिदेवता
दुःखेनमहताविष्टापुत्रमिंद्रमभाषत ३६
दितिपुत्रोमहाकायोवर्द्धतेब्रह्मतेजसा

देवानांहिवधार्थायतपस्तेपेनिरंजने ३७
एवंजानीहिदेवेशयदिच्छेममिहेच्छसि
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसमातुःपाकशासनः ३८
चिंतामवापदुःखेनमहतींदेवराट्तदा
महाभयेनसंत्रस्तश्चिंतयामासवैततः ३९
कथमेनंहनिष्यामिदेवधर्मविदूषकम्
इतिनिश्चित्यदेवेशोबलस्यनिधनंप्रति ४०
एकदाहिबलःसोपिसंध्यार्थंसिंधुमाश्रितः
कृष्णाजिनेनदिव्येनदंडकाष्ठेनराजितः ४१
अमलेनापिपुरायेनब्रह्मचर्येणतेनसः
सागरस्योपकंठेतंसंध्यासनमुपागतम् ४२
जपमानंसुशांतंतंददृशेपाकशासनः
वज्रेणतेनदिव्येनताडितोदितिनंदनः ४३
बलंनिपतितंदृष्ट्वागतसत्वंगतंभुवि
हर्षेणमहताविष्टोदेवराणमुमुदेतदा ४४
एवंनिपात्यतंदैत्यंदितिनंदनमेवच
राज्यंचकारधर्मात्मासुखेनपाकशासनः ४५
इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेबल-
दैत्यवधोनामत्रयोविंशोऽध्यायः २३

चतुर्विंशतितमोऽध्यायः

सूतउवाच-
हतंश्रुत्वादितिःपुत्रंसुबलंबलमेवच
रुदितंकरुणंकृत्वाहाहाकष्टंभृशंमम १
एवंसुकरुणंकृत्वाबहुकालंतपस्विनी
सागताकश्यपंकांतंतमुवाचयशस्विनी २
तवपुत्रोमहापापइंद्रःसुरगणेश्वरः
सागरोपगतंदृष्ट्वाबलंमेब्रह्मलक्षणम् ३
वज्रेणघातयामाससंध्यामास्यंतमेवहि
एवंश्रुत्वाततःक्रुद्धोमरीचितनयस्तदा ४

क्रोधेनमहताविष्टःप्रजज्वालेववह्निना
अवलुंच्यजटामेकांशुच्यग्नौसद्विजोत्तमः ५
इंद्रस्यैववधार्थायपुत्रमुत्पादयाम्यहम्
तस्मात्कुंडात्समुत्पन्नोहुताशनमुखादपि ६
कृष्णांजनचयोपेतःपिंगाक्षोभीषणाकृतिः
दंष्ट्राकरालवक्त्रांतोजगतांभयदायकः ७
महाचर्वरिकोघोरःखड्गचर्मधरस्तथा
सर्वांगतेजसादीप्तोमहामेघोपमोबली ८
उवाचकश्यपंविप्रमादेशोममदीयताम्
कस्मादुत्पादितोविप्रभवताकारणंवद ९
तमहंसाधयिष्यामिप्रसादात्तवसुव्रत
कश्यपउवाच-
अस्यामनोरथंपुत्रपूरयस्वममैवहि १०
अदित्यास्त्वंमहाप्राज्ञजहिइंद्रंदुरात्मकम्
निहतेदेवराजेहिएंद्रंपदंप्रभुंक्ष्वच ११
एवंतेनसमादिष्टःकश्यपेनमहात्मना
वृत्रस्तुउद्यमंचक्रेतस्येंद्रस्यवधायच १२
धनुर्वेदस्यचाभ्यासंसचक्रेपौरुषान्वितः
बलंवीर्यंतथाक्षात्रंतेजोधैर्यसमन्वितम् १३
दृष्ट्वाहितस्यदैत्यस्यसहस्राक्षोभयातुरः
उपायंचिंतितंतस्यवृत्रस्यापिदुरात्मनः १४
वधार्थंदेवदेवेनसमाहूयमहामुनीन्
सप्तर्षीन्प्रेषयामासवृत्रंदैत्येश्वरंप्रति १५
भवंतस्तत्रगच्छंतुयत्रवृत्रःसतिष्ठति
संधिंकुर्वंतुवैतेनसार्द्धंममुनीश्वराः १६
एवंतेनसमादिष्टामुनयःसप्ततेतदा
वृत्रासुरंततःप्रोचुःसहस्राक्षप्रचालिताः १७
सख्यंकर्तुंप्रयच्छेत्सक्रियतांदैत्यसत्तम
ऋषयःसप्ततत्त्वज्ञाऊचुर्वृत्रंमहाबलम् १८
सहस्राक्षोमहाप्राज्ञोभवतासहसत्तम

मैत्रमिच्छतिवैकर्तुंतत्कथंनकरोषिकिम् १९
अर्धमैंद्रंपदंवीरसत्वंभुंन्दवसुखेनवै
वर्तत्वर्द्धेनइंद्रस्तुअसुरादेवतास्तथा २०
सुखंवर्ततुतेसर्वेवैरंचैवविसृज्यवै
वृत्रउवाच–
यदिसत्येनदेवेंद्रोमैत्रमिच्छतिसत्तमः २१
सत्यमाश्रित्यचैवाहंकरिष्येनात्रसंशयः
छद्मचैवंपुरस्कृत्यइंद्रोद्रोहंसमाचरेत् २२
तदाकिंक्रियतेविप्राइत्यर्थेप्रत्ययंहिकिम्
ऋषयस्त्विंद्रमाचख्युरित्यर्थंप्रत्ययंवद २३
तन्नस्त्वंसत्यतांब्रूहियदिसख्यमिहेच्छसि
इंद्रउवाच–
यद्यऽसत्येनवर्तामिभवद्भिःसहछद्मना २४
ब्रह्महत्यादिकैःपापैर्लिप्येहंनात्रसंशयः
छद्मचैवंपुरस्कृत्यइंद्रोद्रोहंसमाचरेत् २५
ब्रह्महत्यादिकैःपापैर्लिप्येहंनात्रसंशयः
इत्युवाचमहाप्राज्ञत्वामेवंसपुरंदरः २६
एतेनप्रत्ययेनापिसख्यंकुरुमहामते
वृत्रउवाच–
भवतांशिष्टमार्गेणसत्येनानेनतस्यच २७
मैत्रमेवंकरिष्यामितेनसार्द्धंद्विजोत्तमाः
वृत्रमिंद्रस्यसंस्थानंनीतंब्राह्मणपुङ्गवैः २८
इन्द्रस्तमागतंदृष्ट्वावृत्रंमित्रार्थमुद्यतः
सिंहासनात्समुत्थायअर्घमादायसत्वरः २९
ददौतस्मैसधर्मात्मावृत्रायद्विजसत्तम
अर्धंभुंन्दवमहाप्राज्ञएंद्रमेतन्महत्पदम् ३०
वर्तितव्यंसुखेनापिआवाभ्यांदैत्यसत्तम
एवंविश्वासयन्दैत्यंवृत्रमैत्रेणवैतदा ३१
गतेषुतेषुविप्रेषुस्वस्थानंद्विजसत्तम
छिद्रंपश्यतिदुष्टात्मावृत्रस्यापिसदैवहि ३२

सावधानत्वमिंद्रोपिदिवारात्रौप्रचिंतयेत्
तस्यच्छिद्रंनपश्येतवृत्रस्यापिमहात्मनः ३३
उपायंचिंतयामासतस्यैववधहेतवे
रंभासंप्रेषितातेनमोहयस्वमहासुरम् ३४
येनकेनाप्युपायेनयथाहत्वालभेसुखम्
तथाकुरुष्वकल्याणिसंमोहायसुरद्विषः ३५

वनंपुण्यंमहादिव्यंपुण्यपादपसेवितम्
बहुवृक्षफलोपेतंमृगपक्षिसमाकुलम् ३६
विमानमंदिरैर्दिव्यैःसर्वत्रपरिशोभितम्
दिव्यगंधर्वसंगीतंभ्रमराकुलितंसदा ३७
कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसर्वत्रमधुरायतैः
शिखिसारंगनादैश्चसर्वत्रसुसमाकुलम् ३८
दिव्यैस्तुचंदनैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलंकृतम्
वापीकुंडतडागैश्चजलपूर्णैर्मनोहरैः ३९
कमलैःशतपत्रैश्चपुष्पितैःसमलंकृतम्
देवगंधर्वसंसिद्धैश्चारणैश्चैवकिन्नरैः ४०
मुनिभिः शुशुभेदिव्यैर्दिव्योद्यानवरेणच
अप्सरोगणसंकीर्णंनानाकौतुकमंगलैः ४१
हेमप्रासादसंबाधंदंडच्छत्रैश्चचामरैः
कलशैश्चपताकाभिःसर्वत्रसमलंकृतम् ४२
वेदध्वनिसमाकीर्णंगीतध्वनिसमाकुलम्
एवंनंदनमासाद्यसारंभाचारुहासिनी ४३
अप्सरोभिःसमंतत्रक्रीडत्येवंविलासिनी
सूतउवाच-
एकदातुसवृत्रोवैकालाकृष्टोगतोवनम् ४४
कतिभिर्दानवैःसार्द्धंमुदयापरयायुतः
अलक्ष्येभ्रमतेपार्श्वंतस्यैवचमहात्मनः ४५
देवराजोपिविप्रेंद्रश्छिद्रान्वेषीद्विषांकिल
सहिवृत्रोमहाप्राज्ञोविश्वस्तःसर्वकर्मसु ४६

इंद्रंमित्रंपरंजानन्भयंचक्रेनतस्यसः
भ्रममाणोवनंपश्येत्सर्वत्रपरमंशुभम् ४७
सुरम्यंकौतुकवनंवनितागणसंकुलम्
चंदनस्यापिवृत्तस्यछायांशीतांसुपुरयदाम् ४८
समाश्रित्यविशालाक्षीरंभातत्रप्रदीव्यति
सखीभिस्तुमहाभागादोलारूढायशस्विनी ४९
गायतेसुस्वरंगीतंसर्वविश्वप्रमोहनम्
तत्रवृत्रःसमायातःकामाकुलितमानसः ५०
दोलारूढांसमालोक्यरंभांचारुसुलोचनाम् ५१

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवृत्र-
वंचनंनामचतुर्विंशोऽध्यायः २४

पञ्चविंशतितमोऽध्यायः

सूतउवाच-
इयंहिकागायतिचारुलोचनाविलासभावैःपरिविश्वमेव
अतीवबालाशुशुभेमनोहरासंपूर्णभावैःपरिमोहयेज्जनम् १
दृष्ट्वासरंभांकमलायताक्षींपीनस्तनींचर्चितकुंकुमांगीम्
पद्माननांकामगृहंममैषानोवारतिश्चारुमनोहरेयम् २
संपूर्णभावांपरिरूपयुक्तांकामांगशीलामतिशीलभावाम्
यास्याम्यहंवश्यमिहैवअस्यामनोभवेनाद्यइहैवप्रेषितः ३
इतीवदैत्यःसुविचिंतयान्वितःकामेनमुग्धोबहुकालनोदितः
समातुरस्तत्रजगामसत्वरमुवाचतांदीनमनाःसुलोचनाम् ४
कस्यासिवासुंदरिकेनप्रेषिताकिंनामतेपुरयतमंवदस्वमे
तवैवरूपेणमहातितेजसामुग्धोस्मिबालेममवश्यतांव्रज ५
एवमुक्ताविशालाक्षीवृत्रंकामाकुलंप्रति
अहंरंभामहाभागक्रीडार्थंवनमुत्तमम् ६
सखीसार्धंसमायातानंदनंवनमुत्तमम्
त्वंतुकोवाकिमर्थंहिममपार्श्वंसमागतः ७
वृत्रउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामियोहंबालेसमागतः

हुताशनात्समुत्पन्नःकश्यपस्यसुतःशुभे ८
सखाहंदेवदेवस्यइंद्रस्यापिवरानने
एंद्रंपदंवरारोहेश्रर्धंमेभुक्तिमागतम् ९
श्रहंवृत्रःकथंदेविमामेवंनतुविंदसि
त्रैलोक्यंवशमायातंयस्यैववरवर्णिनि १०
श्रहंशरणमायातःकामाद्रद्मवरानने
भजस्वमांविशालाद्मिकामेनाकुलितंप्रिये ११
रंभोवाच-
वशगाहंतवैवाद्यभविष्यामिनसंशयः
यंयंवदाम्यहंवीरतंतंकार्यंत्वयैवहि १२
एवमस्तुमहाभागेतंतंसर्वंकरोम्यहम्
एवंसंबंधकंकृत्वातयासहमहाबलः १३
तस्मिन्वनेमहापुण्येरेमेदानवसत्तमः
तस्यागीतेननृत्येनहास्येनललितेनच १४
श्रतिमुग्धोमहादैत्यःसतस्याःसुरतेनच
तमुवाचमहाभागंवृत्रंदानवसत्तमम् १५
सुरापानंकुरुष्वेहपिबस्वमधुमाधवीम्
तामुवाचविशालाद्मीरंभांशशिनिभाननाम् १६
पुत्रोहंब्राह्मणस्यापिवेदवेदांगपारगः
सुरापानंकथंभद्रेकरिष्यमिविनिंदितम् १७
तयातुरंभयादेव्याप्रीत्यादत्तासुराहठात्
तस्यादाद्मिरायभावेनसुरापानंकृतंतदा १८
श्रतीवमुग्धंसुरयाज्ञानभ्रष्टोयदाभवत्
तदंतरेसुरेंद्रेणवज्रेणनिहतस्तदा १९
ब्रह्महत्यादिकैःपापैः सलिप्तोवृत्रहाततः
ब्राह्मणास्तुततःप्रोचुरिंद्रपापंकृतंत्वया २०
श्रस्माद्वाक्यात्तुविश्वस्तोवृत्रोनाममहाबलः
हतोविश्वासभावेनएवंपापंत्वयाकृतम् २१
इंद्रउवाच-
येनकेनाप्युपायेनहंतव्योरिःसदैवहि

देवब्राह्मणहंतारंयज्ञानांधर्मकंटकम् २२
निहतंदानवंदुष्टंत्रैलोक्यस्यापिनायकम्
तदर्थंकुपितायूयमेतन्न्यायस्यलक्षणम् २३
विचारमेवंकर्त्तव्यंभवद्भिर्द्विजसत्तमाः
पश्चात्कोपंप्रकर्त्तव्यमन्यायंममचिंत्यताम् २४
एवंसंबोधिताविप्राइंद्रेणापिमहात्मना
ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्बोधितास्तेचसत्तमाः २५
जग्मुःस्वस्थानमेवंहिनिहतेधर्मकंटके २६
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवृत्रासुरवधोनामपंचविंशोऽध्यायः २५

षड्विंशोऽध्यायः

सूतउवाच–
तंपुत्रंनिहतंश्रुत्वासादितिर्दुःखपीडिता
पुत्रशोकेनतेनैवसंदग्धाद्विजसत्तमाः १
पुनरूचेमहात्मानंकश्यपंमुनिपुंगवम्
इंद्रस्यापिसुदुष्टस्यवधार्थंद्विजसत्तम २
ब्रह्मतेजोमयंतीव्रंदुःसहंसर्वदैवतैः
पुत्रैकंदीयतांकांतसुप्रियाहंयदाविभो ३
कश्यपउवाच–
निहतौबलवृत्रौचममपुत्रौमहाबलौ
अघमाश्रित्यदेवेनइंद्रेणापिदुरात्मना ४
तस्यैवचवधार्थायपुत्रमेकंददाम्यहम्
वर्षाणांतुशतैकंत्वंशुचिर्भवयशस्विनि ५
एवमुक्त्वासयोगींद्रोहस्तंशिरसिवैतदा
दत्त्वादित्यासहैवासौगतोमेरुंतपोवनम् ६
तपस्ततापसादेवीतपोवननिवासिनी
शुचिष्मतीसदाभूत्वापुत्रार्थाद्विजसत्तम ७
ततोदेवःसहस्राक्षोज्ञात्वाउद्यममेवच
दित्याश्चैवमहाभागअंतरप्रेक्षकोऽभवत् ८
पंचविंशाब्दिकोभूत्वादेवराड्दैवतोपमः

ब्राह्मणस्यचरूपेणतस्याश्चांतिकमागतः ९
सतांप्रणम्यधर्मात्मामातरंतपसान्विताम्
तयोक्तस्तुसहस्राक्षोभवान्कोद्विजसत्तम १०
तामुवाचसहस्राक्षःपुत्रोऽहतवशोभने
ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चधर्मंजानामिभामिनि ११
तपसस्तवसाहाय्यंकरिष्येनात्रसंशयः
शुश्रूषतिसतांदेवींमातरंतपसान्विताम् १२
तमिंद्रंसानजानातिश्रागतंदुष्टकारिणम्
धर्मपुत्रंविजानातिशुश्रूषंतंदिनेदिने १३
अंगसंवाहयेद्देव्याःपादौप्रक्षालयेत्ततः
पत्रंमूलंफलंतत्रवल्कलाजिनमेवच १४
ददात्येवंसधर्मात्मातस्यैदित्यैसदैवहि
भक्त्यासंतोषितातस्यसंतुष्टातमभाषत १५
पुत्रेजातेमहापुरायेइंद्रेचनिहतेसति
कुरुराज्यंमहाभागपुत्रेणममदैवकम् १६
एवमस्तुमहाभागेतेप्रसादाद्भविष्यति
तस्याश्चैवांतरंप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः १७
ऊनेवर्षशतेचास्याददर्शांतरमच्युतः
अकृत्वापादयोःशौचंदितिःशयनमाविशत् १८
शय्यांतेसाशिरःकृत्वामुक्तकेशातिविह्वला
निद्रामाहारयामासतस्याःकुक्षिंप्रविश्यह १९
वज्रपाणिस्ततोगर्भंसप्तधातंन्यकृंतत
वज्रेणतीक्ष्णधारेणरुरोदउदरेस्थितः २०
सगर्भस्तत्रविप्रेंद्राइंद्रहस्तगतेनवै
रोदमानंमहागर्भंतमुवाचपुनःपुनः २१
शतक्रतुर्महातेजामारोदीरित्यभाषत
सप्तधाकृतवाञ्छक्रस्तंगर्भंदितिजंपुनः २२
एकैकंसप्तधाच्छित्त्वारुदमानंसदेवराट्
एवंवैमरुतोजातास्तेतुदेवामहौजसः २३
यथाइंद्रेणतेप्रोक्ताबभूवुर्नामभिस्ततः

अतिवीर्यमहाकायास्तीव्रतेजःपराक्रमाः २४
एकोनावैबभूवुस्तेपंचाशन्मरुतस्ततः
मरुतोनामतेख्यातांइंद्रमेवसमाश्रिताः २५
भूतानामेवसर्वेषांरोचयंतिगणंमहत्
निकायेषुनिकायेषुहरिःप्रादात्प्रजापतिः २६
क्रमशस्तानिराज्यानिपृथुपूर्वाणितानिवै
सदेवःपुरुषःकृष्णःसर्वव्यापीजगद्गुरुः २७
तपोजिष्णुर्महातेजाःसर्वएकःप्रजापतिः
पर्जन्यःपावकःपुरायःसर्वात्मासर्वएवहि २८
तस्यसर्वमिदंपुरायंजगत्स्थावरजंगमम्
भूतसर्गमिमंसम्यग्जानतोद्विजसत्तम २९
नावृत्तिभयमस्तीहपरलोकभयंकुतः
इमांसृष्टिंमहापुरयांसर्वपापहरांशुभाम् ३०
यःशृणोतिनरोभक्त्यासर्वपापैःप्रमुच्यते
सहिधन्यश्चपुरयश्चसहिसत्यसमन्वितः ३१
यःशृणोतिइमांसृष्टिंसयातिपरमांगतिम्
सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंसगच्छति ३२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेमरुदुत्पत्तिर्नामषड्विंशोऽध्यायः २६

सप्तविंशोऽध्यायः

सूतउवाच–
सप्रभुःसर्वलोकेशोह्यभिषिच्यततोनृपम्
पृथुंवेनस्यतनयंसर्वराज्येमहाप्रभुम् १
महाबाहुंमहाकायंयथेंद्रंचसुरेश्वरम्
क्रमेणापिततोब्रह्माराज्यानिचविचार्यवै २
यद्यस्यापिभवेद्योग्यंदातुंतदुपचक्रमे
वृद्धाणांब्राह्मणानांचग्रहर्क्षाणांतथैवच ३
सोमंराज्येसोभ्यषिंचत्तपसांचमहामतिः
धर्माणांधर्मयज्ञानांपुरयानांपुरयतेजसाम् ४
अपांमध्येतथादेवंतीर्थानांहितथैवच

वरुणंसोभिषिच्यैवरत्नानांचद्विजोत्तम ५
अन्येषांसर्वयक्षाणांराज्येवैश्रवणंपुनः
विष्णुमेवमहाप्राज्ञमादित्यानांपितामहः ६
राज्येसंस्थापयामासजनताहितहेतवे
सर्वेषामेवपुण्यानांदक्षमेवप्रजापतिम् ७
समर्थंसर्वधर्मज्ञंप्रजापतिगणेश्वरम्
प्रह्लादंसर्वधर्मज्ञंसहिराज्येन्यरूपयत् ८
दैत्यानांदानवानांचविष्णुतेजःसमन्वितम्
यमंवैवस्वतंधर्मंपैत्र्येराज्येभिषिच्यच ९
यक्षराक्षसभूतानांपिशाचोरगसर्पिणाम्
योगिनीनांचसर्वासांवैतालानांमहात्मनाम् १०
कंकालानांहिसर्वेषांकूष्मांडानांतथैवच
पार्थिवानांचसर्वेषांगिरिशंशूलपाणिनम् ११
पर्वतानांहिसर्वेषांहिमवंतंमहागिरिम्
नदीनांचतडागानांवापिकानांतथैवच १२
कुंडानांकूपराज्येहिदिव्येषुचसुरेश्वरः
सागरंस्थापितंपुण्यंसर्वतीर्थमनुत्तमम् १३
गंधर्वाणांतुसर्वेषांराज्येपुण्येतथैवच
चित्ररथंततोब्रह्माअभिषिच्यसुरेश्वरः १४
नागानांपुण्यवीर्याणांवासुकिंचचतुर्मुखः
सर्पाणांतुतथाराज्येअभिषिच्यसतक्षकम् १५
वारणानांततोराज्येएरावणमसिंचत
अश्वानांचैवसर्वेषामुच्चैःश्रवसमेवच १६
पक्षिणांचैवसर्वेषावैनतेयमथापिसः
मृगाणांचततोराज्येब्रह्मासिंहमथादिशत् १७
गोवृषंतुगवांमध्येअभिषिच्यप्रजापतिः
वनस्पतीनांसर्वेषांप्लक्षमेवपितामहः १८
एवंराज्यानिसर्वाणिसंस्थाप्यचपितामहः
दिशापालांस्ततोब्रह्मास्थापयामाससत्तमः १९
वैराजस्यतथापुत्रंपूर्वस्यांदिशिसत्तमः

सुधन्वानंदिशःपालंराजानंसोभ्यषिंचत २०
दच्चिणस्यांमहात्मानंकर्दमस्यप्रजापतेः
पुत्रंशंखपदंनामराजानंसोभ्यषिंचत २१
पश्चिमायांतथाब्रह्मावरुणस्यप्रजापतेः
पुत्रंचपुष्करंनामसोऽभ्यषिंचत्प्रजापतिः २२
उत्तरस्यांदिशिब्रह्मनलकूबरमेवच
एवंचैवाभ्यषिंचच्चदिक्पालान्समहौजसः २३
यैरियंपृथिवीसर्वासप्तद्वीपासपत्तना
यथाप्रदेशमद्यापिधर्मेणप्रतिपाल्यते २४
पृथुश्चैवंमहाभागःसोभिषिक्तोनराधिपः
राजसूयादिभिःसर्वैरभिषिक्तोमहामखैः २५
विधिनावेददृष्टेनराजराज्येमहीपतिः
चाच्चुषेनाम्निसंपुरयेअतीतेचमहौजसि २६
मन्वंतरेमहाभागदेवपुरयहितैषिणि
ततोवैवस्वतायैवमनवेराज्यमादिशत् २७
विस्तरंचापिव्याख्यास्येपृथोश्चैवमहात्मनः
यदिमामेवविप्रेन्द्रशुश्रूषसिअतंद्रितः २८
एतदेवमधिष्ठानंमहत्पुरयंप्रकीर्तितम्
सर्वेष्वेवपुराणेषुएतद्धिनिश्चितंसदा २९
पुरयंयशस्यमायुष्यंस्वर्गवासकरंशुभम्
धन्यंपवित्रमायुष्यंपुत्रदंवृद्धिदायकम् ३०
यःशृणोतिनरोभक्त्याभावध्यानसमन्वितः
अश्वमेधफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ३१

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
राज्याभिषेकोनामसप्तविंशोऽध्यायः २७

अष्टाविंशतितमोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
विस्तरेणसमाख्याहिजन्मतस्यमहात्मनः
पृथोश्चैवमहाभागश्रोतुकामावयंपुनः १

राज्ञातेनयथादुग्धाइयंधात्रीमहात्मना
पुनर्देवैश्चपितृभिर्मुनिभस्तत्त्ववेदिभिः २
यथादैत्यैश्चनागैश्चयथायक्षैर्यथाद्रुमैः
शैलैश्चैवपिशाचैश्चगंधर्वैःपुण्यकर्मभिः ३
ब्राह्मणैश्चतथासिद्धैराक्षसैर्भीमविक्रमैः
पूर्वमेवयथादुग्धाअन्यैश्चसुमहात्मभिः ४
तेषामेवहिसर्वेषांविशेषंपात्रधारणम्
क्षीरस्यापिविधिंब्रूहिविशेषंचमहामते ५
वेनस्यापिनृपस्यैवपाणिरेवमहात्मनः
ऋृषिभिर्मथितःपूर्वंसकस्मादिहकारणात् ६
क्रुद्धश्चैवमहापुण्यैःसूतपुत्रवदस्वनः
विचित्रेयंकथापुण्यासर्वपापप्रणाशिनी ७
श्रोतुकामामहाभागतृप्तिर्नैवप्रजायते
सूतउवाच-
वैन्यस्यहिपृथोश्च्वतस्यविस्तरमेवच ८
जन्मवीर्यंतथाक्षेत्रंपौरुषंद्विजसत्तमाः
प्रवक्ष्यामियथासर्वंचरित्रंतस्यधीमतः ९
शुश्रूषध्वंमहाभागामामेवंद्विजसत्तमाः
अभक्तायनवक्तव्यमश्रद्धायशठायच १०
सुमूर्खायसुमोहायकुशिष्यायतथैवच
श्रद्धाहीनायकूटायसर्वनाशायमाद्विजाः ११
अन्यथापठतेयोहिनिरयंचप्रयातिहि
भवंतोभावसंयुक्ताःसत्यधर्मपरायणाः १२
भवतामग्रतःसर्वंचरित्रंपापनाशनम्
संप्रवक्ष्याम्यशेषेणशृणुध्वंद्विजसत्तमाः १३
स्वर्ग्यंयशस्यमायुष्यंधन्यंवेदैश्चसंमितम्
रहस्यमृषिभिःप्रोक्तंप्रवक्ष्यामिद्विजोत्तमाः १४
यश्चैनंकीर्तयेन्नित्यंपृथोर्वैन्यस्यविस्तरम्
ब्राह्मणेभ्योनमस्कृत्वानसशोचेत्कृताकृतम् १५
सप्तजन्मार्जितंपापंश्रुतमात्रेणनश्यति

ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत् १६
वैश्योधनसमृद्धःस्याच्छूद्रःसुखमवाप्नुयात्
एवंफलंसमाप्नोतिपठनाच्छ्रवणादपि १७
पृथोर्जन्मचरित्रंचपवित्रंपापनाशनम्
धर्मगोप्तामहाप्राज्ञोवेदशास्त्रार्थकोविदः १८
अत्रिवंशसमुत्पन्नःपूर्वमत्रिसमःप्रभुः
स्त्रष्टासर्वस्यधर्मस्यअंगोनामप्रजापतिः १९
यआसीत्तस्यपुत्रोवैवेनोनामप्रजापतिः
धर्ममेवंपरित्यज्यसर्वदैवप्रवर्तते २०
मृत्योःकन्यामहाभागासुनीथानामनामतः
तांतुअंगोमहाभागःसुनीथामुपयेमिवान् २१
तस्यामुत्पादयामासवेनंधर्मप्रणाशनम्
मातामहस्यदोषेणवेनःकालात्मजात्मजः २२
निजधर्मंपरित्यज्यअधर्मनिरतोभवत्
कामाल्लोभान्महामोहात्पापमेवसमाचरत् २३
वेदाचारमयंधर्मंपरित्यज्यनराधिपः
अन्ववर्ततपापेनमदमत्सरमोहितः २४
वेदाध्यायंविनालोकेप्रावर्तंततदाजनाः
निःस्वाध्यायवषट्काराःप्रजास्तस्मिन्प्रजापतौ २५
प्रवृत्तंनपपुःसोमंहुतंयज्ञेषुदेवताः
इत्युवाचसदुष्टात्माब्राह्मणान्प्रतिनित्यशः २६
नाध्येतव्यंनहोतव्यंनदेयंदानमेवच
नयष्टव्यंनहोतव्यमितितस्यप्रजापतेः २७
आसीत्प्रतिज्ञाक्रूरेयंविनाशेप्रत्युपस्थिते
अहमिज्यश्चयष्टाचयज्ञश्चेतिपुनःपुनः २८
मयियज्ञाविधातव्यामयिहोतव्यमित्यपि
इत्यब्रवीत्सदावेनोह्यहंविष्णुःसनातनः २९
अहंब्रह्माअहंरुद्रोमित्रइंद्रःसदागतिः
अहमेवप्रभोक्ताचहव्यंकव्यंनसंशयः ३०
अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंप्रतिमहाबलाः

ऊचुस्तेसंगताःसर्वेराजानंपापचेतनम् ३१
ऋषयऊचुः-
राजाहिपृथिवीनाथःप्रजांपालयतेसदा
धर्ममूर्तिःसराजेंद्रतस्माद्धर्मंहिरक्षयेत् ३२
वयंदीक्षांप्रवेक्ष्यामोयज्ञेद्वादशवार्षिकीम्
अधर्मंकुरुमायागेनैषधर्मःसतांगतिः ३३
कुरुधर्मंमहाराजसत्यंपुण्यंसमाचर
प्रजाहंपालयिष्यामिइतितेसमयःकृतः ३४
तांस्तथाब्रुवतःसर्वान्महर्षीनब्रवीत्तदा
वेनःप्रहस्यदुर्बुद्धिरिममर्थमनर्थकम् ३५
वेनउवाच-
स्रष्टाधर्मस्यकश्चान्यःश्रोतव्यंकस्यवामया
श्रुतवीर्यतपःसत्येमयावाकःसमोभुवि ३६
प्रभवंसर्वभूतानांधर्माणांचविशेषतः
संमूढानविदुर्नूनंभवंतोमांविचेतसः ३७
इच्छन्दहेयंपृथिवींप्लावयेयंजलैस्तथा
द्यांभुवंचैवरुंधेयंनात्रकार्याविचारणा ३८
यदानशक्यतेमोहादवलेपाच्चपार्थिव
अपनेतुंतदावेनंततःक्रुद्धामहर्षयः ३९
विस्फुरंतंतदावेनंबलाद्गृह्यततोरुषा
वेनस्यतस्यसव्योरुंममंथुर्जातमन्यवः ४०
कृष्णांजनचयोपेतमतिह्रस्वंविलक्षणम्
दीर्घास्यंचविरूपाक्षंनीलकंचुकवर्चसम् ४१
लंबोदरंव्यूढकर्णमतिभीतंदुरोदरम्
ददृशुस्तेमहात्मानोनिषीदेत्यब्रुवंस्ततः ४२
तेषांतद्वचनंश्रुत्वानिषसादभयातुरः
पर्वतेषुवनेष्वेवतस्यवंशःप्रतिष्ठितः ४३
निषादाश्चकिराताश्चभिल्लानाहलकास्तथा
भ्रमराश्चपुलिंदाश्चयेचान्येम्लेच्छजातयः ४४
पापाचारास्तुतेसर्वेतस्मादंगात्प्रजज्ञिरे

अथतेऋषयःसर्वेप्रसन्नमनसस्ततः ४५
गतकल्मषमेवंतंजातंवेनंनृपोत्तमम्
ममंथुर्दक्षिणंपाणिंतस्यैवचमहात्मनः ४६
मथितेतस्यपाणौतुसंजातंस्वेदमेवहि
पुनर्ममंथुस्तेविप्रादक्षिणंपाणिमेवच ४७
सुकरात्पुरुषोजज्ञेद्वादशादित्यसन्निभः
तप्तकांचनवर्णांगोदिव्यमाल्यांबरावृतः ४८
दिव्याभरणशोभांगोदिव्यगंधानुलेपनः
मुकुटेनार्कवर्णेनकुंडलाभ्यांविराजते ४९
महाकायोमहाबाहूरूपेणाप्रतिमोभुवि
खड्गबाणधरोधन्वीकवचीचमहाप्रभुः ५०
सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वालंकारभूषणः
तेजसारूपभावेनसुवर्णैश्चमहामतिः ५१
दिविइंद्रोयथाभातिभुविवेनात्मजस्तथा
तस्मिञ्जातेमहाभागेदेवाश्चऋषयोमलाः ५२
उत्सवंचक्रिरेसर्वेवेनस्यतनयंप्रति
दीप्यमानःस्ववपुषासाक्षादग्निरिवोज्ज्वलः ५३
आद्यमाजगवंनामधनुर्गृह्यमहावरम्
शरान्दिव्यांश्चरक्षार्थेकवचंचमहाप्रभम् ५४
जातेसतिमहाभागेपृथौवीरेमहात्मनि
संप्रहृष्टानिभूतानिसमस्तानिद्विजोत्तम ५५
सर्वतीर्थानितोयानिपुण्यानिविविधानिच
तस्याभिषेकेविप्रेंद्राःसर्वएवप्रतस्थिरे ५६
पितामहाद्यादेवास्तुभूतानिविविधानिच
स्थावराणिचराण्येवअभ्यषिंचन्नराधिपम् ५७
महावीरंप्रजापालंपृथुमेवद्विजोत्तम
पृथुर्वैन्योराजराज्येअभिगम्यचराचरैः ५८
देवैर्विप्रैस्तथासर्वैरभिषिक्तोमहामनाः
राज्ञांसमधिराज्येवैपृथुर्वैन्यःप्रतापवान् ५९
तस्यपित्राप्रजाःसर्वाःकदानैवानुरंजिताः

तेनानुरंजिताःसर्वामुमुदिरेसुखेनवै ६०
अनुरागात्तस्यवीरस्यनामराजेत्यजायत
प्रयातस्यसुवीरस्यसमुद्रस्यद्विजोत्तम ६१
आपस्तस्तंभिरेसर्वाभयात्तस्यमहात्मनः
दुर्गमार्गविलोप्यैवसुमार्गपर्वताददुः ६२
ध्वजभंगंनचक्रुस्तेगिरयःसर्वएवते
अकृष्टपच्यापृथिवीसर्वत्रकामधेनवः ६३
पर्जन्यःकामवर्षीचवेदयज्ञान्महोत्सवान्
कुर्वंतिब्राह्मणाःसर्वेक्षत्रियाश्चतथापरे ६४
सर्वकामफलावृक्षास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे
नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् ६५
सर्वेसुखेनजीवंतिलोकाधर्मपरायणाः
तस्मिञ्छासतिदुर्धर्षेराजराजेमहात्मनि ६६
एतस्मिन्नेवकालेतुयज्ञेपैतामहेशुभे
सूतसूत्यांसमुत्पन्नःसौम्येहनिमहात्मनि ६७
तस्मिन्नेवमहायज्ञेजज्ञेप्राज्ञोऽथमागधः
पृथोःस्तवार्थंतौतत्रसमाहूतौमहर्षिभिः ६८
सूतस्यलक्षणंवक्ष्येमहापुण्यंद्विजोत्तमाः
शिखासूत्रेणसंयुक्तोवेदाध्ययनतत्परः ६९
सर्वशास्त्रार्थवेत्तासावग्निहोत्रमुपासते
दानाध्ययनसंपन्नोब्रह्माचारपरायणः ७०
देवानांब्राह्मणानांचपूजनाभिरतःसदा
याचकस्तावकैःपुण्यैर्वेदमंत्रैर्यजेत्किल ७१
ब्रह्माचारपरोनित्यंसंबंधंब्राह्मणैःसह
एवंसमागधोजज्ञेवेदाध्ययनवर्जितः ७२
बंदिनश्चारणाःसर्वेब्रह्माचारविवर्जिताः
ज्ञेयास्तेचमहाभागाःस्तावकाःप्रभवंतिते ७३
स्तवनार्थमुभौसृष्टौनिपुणौसूतमागधौ
तावूचुर्ऋषयःसर्वेस्तूयतामेषपार्थिवः ७४
कर्मैतदनुरूपंचयादृशोयंनराधिपः

तावूचतुस्तदासर्वांस्तानृषीन्बंदिमागधौ ७५
ग्रावांदेवानृषींश्चैवप्रीणयावःस्वकर्मभिः
नचास्यविद्वोवैकर्मनतथालक्षणंयशः ७६
कर्मणायेनकुर्यावःस्तोत्रमस्यमहात्मनः
जानीवस्तन्नविप्रेंद्राग्रविज्ञातगुणस्यहि ७७
भविष्यैस्तैर्गुणैःपुरयैःस्तोतव्योयंनरोत्तमः
कृतवान्यानिकर्माणिपृथुरेवमहायशाः ७८
ऊचुस्तेमुनयःसर्वेगुणान्दिव्यान्महात्मनः
सत्यवाञ्ज्ञानसंपन्नोबुद्धिमान्ख्यातविक्रमः ७९
सदाशूरोगुणग्राहीपुरयवांस्त्यागवान्गुणी
धार्मिकःसत्यवादीचयज्ञानांयाजकोत्तमः ८०
प्रियवाक्सत्यवादीचधान्यवान्धनवान्गुणी
गुणज्ञःसगुणग्राहीधर्मज्ञःसत्यवत्सलः ८१
सर्वगःसर्ववेत्ताचब्रह्मरयोवेदवित्सुधीः
प्रज्ञावान्सुस्वरश्चैववेदवेदांगपारगः ८२
धातागोप्ताप्रजानांसविजयीसमरांगणे
राजसूयादिकानांतुयज्ञानांराजसत्तमः ८३
ग्राहर्ताभूतलेचैकःसर्वधर्मसमन्वितः
एतेगुणाग्रस्यचांगेभविष्यंतिमहात्मनः ८४
ऋषिभिस्तौनियुक्तौतुकुर्वाणौसूतमागधौ
गुणैश्चैवभविष्यैश्चस्तोत्रंतस्यमहात्मनः ८५
तदाप्रभृतिवैलोकास्तवैस्तुष्टामहामते
पुरतश्चभविष्यंतिदातारःस्तावनैर्गुणैः ८६
ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्स्तवेषुद्विजसत्तमाः
ग्राशीर्वादाःप्रयुज्यंतेतेषांद्रविणमुत्तमम् ८७
सूतायमागधायैवबंदिनेचमहोदयम्
चारणायततःप्रादात्तैलंगंदेशमुत्तमम् ८८
पृथुःप्रसादाद्धर्मात्माहैहयंदेशमेवच
रेवातीरेपुरंकृत्वास्वनाम्नानृपनंदनः ८९
ब्राह्मणेभ्योद्विजश्रेष्ठयजन्दातापृथुःपुरा

सर्वज्ञंसर्वदातारंधर्मवीर्यंनरोत्तमम् ९०
तंददृशुःप्रजाःसर्वामुनयश्चतपोमलाः
ऊचुःपरस्परंपुरयाएषराजामहामतिः ९१
देवादीनांवृत्तिदाताअस्माकंचविशेषतः
प्रजानांपालकश्चैववृत्तिदोहिभविष्यति ९२
इयंधात्रीमहाप्राज्ञाउप्तंबीजंपुराकिल
जीवनार्थंप्रजाभिस्तुग्रासयित्वास्थिराभवत् ९३
ततःपृथुंद्विजश्रेष्ठप्रजाःसमभिदुद्रुवुः
विधत्स्वेतिसुवृत्तिंनोमुनीनांवचनंतदा ९४
ग्रासयित्वातदान्नानिपृथ्वीजातासुनिश्चला
भयंप्रजानांसुमहत्सदृष्ट्वाराजसत्तमः ९५
महर्षिवचनात्सोपिप्रगृह्यसशरंधनुः
अभ्यधावतवेगेनपृथ्वद्यंक्रुद्धोनराधिपः ९६
कौंजरंरूपमास्थायभयात्तस्यतुमेदिनी
वनेषुदुर्गदेशेषुगुप्ताभूत्वाचचारसा ९७
नपश्यतिमहाप्राज्ञःकुरूपंद्विजसत्तमाः
आचचक्षुर्महाप्राज्ञंकुंजरंरूपमास्थिता ९८
ततःकुंजररूपांतामभिदुद्रावपार्थिवः
ताड्यमानाचसातेननिशितैर्मार्गणैस्ततः ९९
हरिरूपंसमास्थायपलायनपराभवत्
हरेरूपंसमास्थायअभिदुद्रावपार्थिवः १००
सोतिक्रुद्धोमहाप्राज्ञोरोषारुणसुलोचनः
सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैराजघानसमेदिनीम् १०१
आकुलव्याकुलाजाताबाणाघातहतातदा
माहिषंरूपमास्थायपलायनपराभवत् १०२
अभ्यधावतवेगेनबाणपाणिर्धनुर्धरः
सागौर्भूत्वाद्विजश्रेष्ठास्वर्गमेवगताध्रुवम् १०३
ब्रह्मणःशरणंप्राप्ताविष्णोश्चैवमहात्मनः
रुद्रादीनांचदेवानांत्राणस्थानंनविंदति १०४
अलभंतीभृशंत्राणंवैन्यमेवान्वविंदत

तस्यपार्श्वंपुनःप्राप्ताबाणघातसमाकुला १०५
बद्धांजलिपुटाभूत्वातंपृथुंवाक्यमब्रवीत्
त्राहित्राहीतिराजेंद्रसाराजानमभाषत १०६
अहंधात्रीमहाभागसर्वाधारावसुंधरा
निहतायांमयिनृपनिहतंलोकसप्तकम् १०७
कृतांजलिपुटाभूत्वापूज्यालोकैस्त्रिभिःसदा
उवाचचैनंराजानमवध्यास्त्रीसदानृप १०८
स्त्रीणांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः
गवांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः १०९
मयाविनामहाराजकथंधारयसेप्रजाः
अहंयदास्थिराराजंस्तदालोकाश्चराचराः ११०
स्थिरत्वंयांतितेसर्वेस्थिरीभूतायदाह्यहम्
मांविनातुइमेलोकाविनश्येयुश्चराचराः १११
ततःप्रजाविनश्येयुर्ममनाशेसमागते
कथंधारयिताचासिप्रजाराजन्मयाविना ११२
मयिलोकाःस्थिराराजन्मयेदंधार्यतेजगत्
मद्विनाशेविनश्येयुःप्रजाःसर्वानसंशयः ११३
नमामर्हसिवैहंतुंश्रेयश्चेत्त्वंचिकीर्षसि
प्रजानांपृथिवीपालशृणुदेववचोमम ११४
उपायैश्चमहाभागसुसिद्धिंयांत्युपक्रमाः
समालोक्यह्युपायंत्वंप्रजायेनधरिष्यति ११५
मांहत्वात्वंमहाराजधारणेपालनेसदा
पोषणेचमहाप्राज्ञमद्विनाहिकथंनृप ११६
धरिष्यसिप्रजांचेमांकोपंयच्छत्वमात्मनः
अन्नमयीभविष्यामिधरिष्यामिप्रजामिमाम् ११७
अहंनारीअवध्याचप्रायश्चित्तीभविष्यसि
अवध्यांतुस्त्रियंप्राहुस्तिर्यग्योनिगतामपि ११८
विचार्यैवंमहाराजनधर्मंत्यक्तुमर्हसि
एवंनानाविधैर्वाक्यैरुक्तोधात्र्यानराधिपः ११९
कोपमेनंमहाराजत्यजदारुणमेवहि

प्रसन्नेत्वयिराजेंद्रतदास्वस्थाभवाम्यहम् १२०
एवमुक्तस्तयाराजापृथुर्वैन्यःप्रजापतिः
तामुवाचमहाभागांधरित्रींद्विजसत्तमाः १२१
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपृथूपाख्यानेऽष्टाविंशोऽध्यायः २८

एकोनत्रिंशोऽध्यायः

पृथुरुवाच-
हतेचैवमहापापेएकस्मिन्पापचारिणि
लोकाःसुखेनजीवंतिसाधवःपुण्यदर्शिनः १
तस्मादेकंप्रहर्तव्यंपापिष्ठंपापचेतनम्
तस्मात्त्वांहिहनिष्यामिसर्वसत्त्वप्रणाशिनीम् २
त्वयाबीजानिसर्वाणिलुप्तान्येतानिसांप्रतम्
ग्रासंकृत्वास्थिरीभूत्वाप्रजांहत्वाक्वयास्यसि ३
हतेपापेदुराचारेसुखंजीवंतिसाधवः
तस्मात्पापंप्रहंतव्यंसत्यमेवंनसंशयः ४
पालितव्यंप्रयत्नेनयस्माद्धर्मःप्रवर्द्धते
भवत्यातुमहत्पापंप्रजासंक्षयकारकम् ५
एकस्यार्थेनयोहन्यादात्मनोवापरस्यवा
लोकोपतापकंहत्वानभवेत्तस्यपातकम् ६
सुखमेष्यंतिबहवोयस्मिंस्तुनिहतेशुभे
वसुधेनिहतेदुष्टेपातकंनोपपातकम् ७
प्रजानिमित्तंत्वामेवहनिष्यामिनसंशयः
यदिमेपुण्यसंयुक्तंवचनंनकरिष्यति ८
जगतोऽस्यहितार्थायसाधुचैववसुंधरे
हनिष्येत्वांशितैर्बाणैर्मद्वाक्यात्तुपराङ्मुखीम् ९
स्वीयेनतेजसाचैवपुण्यांत्रैलोक्यवासिनीम्
प्रजांचैवधरिष्यामिधर्मेणापिनसंशयः १०
मच्छासनंसमास्थायधर्मयुक्तंवसुंधरे
इमाःप्रजाश्चाज्ञयामेसंजीवयसदैवहि ११
एवंमेशासनंभद्रेअद्ययर्हिकरिष्यसि

ततःप्रीतोऽस्मितेनित्यंगोपायिष्यामिसर्वदा १२
त्वामेवहिनसंदेहअन्येचैवनृपोत्तमाः
धेनुरूपेणसापृथ्वीबाणांचितकलेवरा १३
उवाचेदंपृथुंवैन्यंधर्माधारंमहामतिम्
धरगयुवाच-
तवादेशंमहाराजसत्यपुगयार्थसंयुतम् १४
प्रजानिमित्तमत्यर्थंविधास्यामिनसंशयः
उद्यमेनापिपुगयेनउपायेननरेश्वर १५
समारंभाःप्रसिद्ध्यंतिपुगयाश्चैवाप्युपक्रमाः
उपायंपश्यराजेंद्रयेनत्वंसत्यावान्भवेः १६
धारयेथाःप्रजाश्चेमायेनसर्वाःप्रवर्द्धये
संलग्नाश्चोत्तमाबाणाममांगेतेशिलाशिताः १७
समुद्धरस्वयंराजंश्छल्यंतिभृशमेवते
समांकुरुमहाराजतिष्ठेन्मयियथापयः १८
सूतउवाच-
धनुषोग्रेणताञ्छैलान्नानारूपान्गुरूंस्तथा
उत्सारयंस्ततःसर्वांसमरूपांचकारसः १९
तदाप्रभृतितेशैलावृद्धिमापुर्द्विजोत्तमाः
तस्याश्रंगात्स्वयंबाणान्स्वकीयान्नृपनंदनः २०
समुद्धृत्यततोवैन्यःप्रीतेनमनसातदा
गर्ताश्चकंदराश्चैवबाणाघातैःसमीकृताः २१
एवंपृथ्वद्यंसमांसर्वांचकारपुगयवर्द्धनः
समीकृत्यमहाभागोवत्संतस्याव्यकल्पयत् २२
मनुंस्वायंभुवंपूर्वंपरिचिंत्यपुनःपुनः
अतीतेष्वथसर्वेषुमन्वंतरेषुसत्तमाः २३
विषमत्वंगताभूमिःपंथानासीच्चकुत्रचित्
समानिविषमाणयेवंस्वयमासन्द्विजोत्तमाः २४
पूर्वंमनोश्चाक्षुषस्यप्राप्तेचैवांतरेतदा
जातेपूर्वविसर्गेचविषमेचधरातले २५
ग्रामाणांचपुराणांचपत्तनानांतथैवच

देशानांक्षेत्रपन्नानांमर्यादानहिदृश्यते २६
कृषिर्नैवनवाणिज्यंनगोरक्षाप्रवर्तते
नानृतंभाषतेकश्चिन्नलोभोनचमत्सरः २७
नाभिमानंचवैपापंनकरोतिकदाकिल
वैवस्वतस्यसंप्राप्तेश्रंतरेद्विजसत्तम २८
वैन्यस्यसंभवात्पूर्वंप्रजानामेवसंभवः
इमाःप्रजाद्विजाःसर्वानिवासंसमरोचयन् २९
क्वचिद्भूमौगिरौक्वापिनदीतीरेषुवैतदा
कुंजेषुसर्वतीर्थेषुसागरस्यतटेषुच ३०
निवासंचक्रिरेसर्वाःप्रजाःपुण्येनवैतदा
तासामाहारःसंजातःफलमूलमधुस्तथा ३१
महताकृच्छ्रेणतासामाहारश्चद्विजोत्तमाः
पृथुर्वैन्यःसमालोक्यप्रजानांकष्टमेवहि ३२
स्वायंभुवोमनुर्वत्सःकल्पितस्तेनभूभुजा
स्वपाणिःकल्पितस्तेनपात्रमेवंमहामते ३३
सपृथुःपुरुषव्याघ्रोदुदोहवसुधांतदा
सर्वसस्यमयंक्षीरंससर्वान्नंगुणान्वितम् ३४
तेनपुण्येनचान्नेनसुधाकल्पेनताःप्रजाः
तृप्तिंनयंतिदेवान्वैप्रजाःपितृंस्तथापरान् ३५
प्रसादात्तस्यवैन्यस्यसुखंजीवंतिताःप्रजाः
देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चदत्वाचान्नंप्रजास्ततः ३६
ब्राह्मणेभ्योविशेषेणअतिथिभ्यस्तथैवच
पश्चाद्भुंजंतिपुण्यास्ताःप्रजाःसर्वाद्विजोत्तमाः ३७
यज्ञैश्चान्येयजंत्येवतर्पयंतिजनार्दनम्
तेनचान्नेनदेवेशंतृप्तिंगच्छंतिदेवताः ३८
पुनर्वर्षतिपर्जन्यःप्रेषितोमाधवेनच
तस्मात्पुण्यामहौषध्यःसंभवंतिसुपुण्यदाः ३९
सस्यजातानिसर्वाणिपृथुर्वैन्यःप्रजापतिः
तेनान्नेनप्रजाःसर्वावर्ततेद्यापिनित्यशः ४०
ऋषिभिश्चैवमिलितैर्दुग्धाचेयंवसुंधरा

पुनर्विप्रैर्महाभाग्यैःसत्यवद्भिःसुरैस्तथा ४१
सोमोवत्सस्वरूपोभूद्दोग्धादेवगुरुःस्वयम्
ऊर्जंक्षीरंपयःकल्पंयेनजीवंतिचामराः ४२
तेषांसत्येनपुरायेनसर्वेजीवंतिजंतवः
सत्यपुरायेप्रवर्ततेऋषिदुग्धावसुंधरा ४३
अथातःसंप्रवक्ष्यामियथादुग्धाइयंधरा
पितृभिश्चपुरावत्सविधिनायेनवैतदा ४४
सुपात्रंराजतंकृत्वास्वधाक्षीरंसुधान्वितम्
परिकल्प्ययमंवत्संदोग्धाचांतकएवसः ४५
नागैःसर्पैस्ततोदुग्धातक्षकंवत्समेवच
अलाबुपात्रमादायविषंक्षीरंद्विजोत्तमाः ४६
नागानांतुतथादोग्धाधृतराष्ट्रःप्रतापवान्
सर्पानागाद्विजश्रेष्ठास्तेनवर्ततिचातुलाः ४७
नागावर्ततितेनापिह्युत्युग्रेणद्विजोत्तमाः
विषेणघोररूपेणसर्पाश्चैवभयानकाः ४८
तेनैववर्तयंत्युग्रामहाकायामहाबलाः
तदाहारास्तदाचारास्तद्वीर्यास्तत्पराक्रमाः ४९
अथातःसंप्रवक्ष्यामियथादुग्धावसुंधरा
असुरैर्दानवैःसर्वैःकल्पयित्वाद्विजोत्तमाः ५०
पात्रमत्रान्नसदृशमायसंसर्वकामिकम्
क्षीरंमायामयंकृत्वासर्वारातिविनाशनम् ५१
तेषामभूत्सवैवत्सोविरोचनःप्रतापवान्
ऋत्विग्द्विमूर्द्धादैत्यानांमधुर्दोग्धामहाबलः ५२
तयाहिमाययादैत्याःप्रवर्त्ततेमहाबलाः
महाप्रज्ञामहाकायामहातेजःपराक्रमाः ५३
तद्बलंपौरुषंतेषांतेनजीवंतिदानवाः
तयैतेमाययाद्यापिसर्वमायाद्विजोत्तमाः ५४
प्रवर्ततेमितप्रज्ञास्तेतदेषामिदंबलम्
तथातुदुग्धायक्षैःसासर्वाधारासुमेदिनी ५५
इतिशुश्रुमविप्रेंद्राःपुराकल्पेमहात्मभिः

अंतर्धानमयंक्षीरमयस्पात्रेसुविस्तरे ५६
वैश्रवणोमहाप्राज्ञस्तदावत्सःप्रकल्पितः
मणिधरस्यपितापुण्यःप्राज्ञोबुद्धिमतांवरः ५७
दोग्धारजतनाभस्तुतस्याश्चासीन्महामतिः
सर्वज्ञःसर्वधर्मज्ञोयक्षराजसुतोबली ५८
अष्टबाहुर्महातेजाद्विशीर्षःसुमहातपाः
यक्षावर्तंततेनापिसर्वदैवद्विजोत्तमाः ५९
पुनर्दुग्धाइयंपृथ्वीराक्षसैश्चमहाबलैः
तथाचैषापिशाचैश्चसातुरैर्दग्धवारिभिः ६०
उत्प्लुतंनृकपालंतंशावपात्रमयःकृतम्
सुप्रजांभोक्तुकामास्तेतीव्रकोपपराक्रमाः ६१
दोग्धारजतनाभस्तुतेषामासीन्महाबलः
सुमालीनामवत्सश्चशोणितंक्षीरमेवच ६२
रक्षांसियातुधानाश्चपिशाचाश्चमहाबलाः
यक्षास्तेनचजीवंतिभूतसङ्घाश्चदारुणाः ६३
गंधर्वैरप्सरोभिश्चपुनर्दुग्धावसुंधरा
कृत्वावत्संसुविद्वांसंतैश्चचित्ररथंपुनः ६४
दुदुहुःपद्मपात्रेतुगांधर्वंगीतसंकुलम्
सुरुचिर्नामगंधर्वस्तेषामासीन्महामतिः ६५
दोग्धापुण्यतमश्चैवतस्याश्चद्विजसत्तमाः
शुचिगीतंमहात्मानःसुक्षीरंदुदुहुस्तदा ६६
गंधर्वास्तेनजीवंतिअन्याश्चाप्सरसस्तथा
पर्वतैश्चमहापुण्यैर्दुग्धाचेयंवसुंधरा ६७
रत्नानिविविधान्येवओषधीश्चामृतोपमाः
वत्सश्चैवमहाभागोहिमवान्परिकल्पितः ६८
मेरुर्दोग्धाचसंजातःपात्रंकृत्वातुशैलजम्
तेनक्षीरेणसंवृद्धाःशैलाःसर्वेमहौजसः ६९
पुनर्दुग्धामहावृक्षैःपुण्यैःकल्पद्रुमादिभिः
पालाशंपात्रामानिन्युश्छिन्नदग्धप्ररोहणम् ७०
शालोदुदोहपुष्पांगःप्लक्षोवत्सोभवत्तदा

गुह्यकैश्चारणैःसिद्धैर्विद्याधरगणैस्तदा ७१
दुग्धाचेयंसर्वधात्रीसर्वकामप्रदायिनी
यंयमिच्छंतियेलोकाःपात्रवत्सविशेषणैः ७२
तैस्तैस्तेषांददात्येवक्षीरंसद्भावमीदृशम्
इयंधात्रीविधात्रीतुइयंश्रेष्ठावसुंधरा ७३
सर्वकामदुघाधेनुरियंपुण्यैरलंकृता
इयंज्येष्ठाप्रतिष्ठातुइयंसृष्टिरियंप्रजा ७४
पावनीपुण्यदापुण्यासर्वसस्यप्ररोहिणी
चराचरस्यसर्वस्यप्रतिष्ठायोनिरेवच ७५
महालक्ष्मीरियंविद्यासर्वविश्वमयीसदा
सर्वकामदुघादोग्ध्रीसर्वबीजप्ररोहिणी ७६
सर्वेषांश्रेयसांमातासर्वलोकधराइयम्
पंचानामपिभूतानांप्रकाशोरूपमेवच ७७
असीदियंसमुद्रांतामेदिनीतिपरिश्रुता
मधुकैटभयोःकृत्स्नामेदसासमभिप्लुता ७८
तेनेयंमेदिनीनामप्रोच्यतेब्रह्मवादिभिः
ततोभ्युपगमात्प्राज्ञपृथोर्वैन्यस्यसत्तमाः ७९
दुहितृत्वमनुप्राप्तादेवीपृथ्वीतिचोच्यते
तेनराज्ञाद्विजश्रेष्ठाःपालितेयंवसुंधरा ८०
ग्रामाधारंगृहाणांचपुरपत्तनमालिनी
सस्याकरवतीस्फीतासर्वतीर्थमयीद्विजाः ८१
एवंवसुमतीदेवीसर्वलोकमयीसदा
एवंप्रभावोराजेंद्रःपुराणेपरिपठ्यते ८२
पृथुर्वैन्योमहाभागः सर्वकर्मप्रकाशकः
यथाविष्णुर्यथाब्रह्मायथारुद्रः सनातनः ८३
नमस्कार्यास्त्रयोदेवादेवाद्यैर्ब्रह्मवादिभिः
ब्राह्मणैर्ऋषिभिःसर्वैर्नमस्कार्योनृपोत्तमः ८४
वर्णानामाश्रमाणांयःस्थापकःसर्वलोकधृक्
पार्थिवैश्चमहाभागैःपार्थिवत्वमिहेप्सुभिः ८५
आदिराजोनमस्कार्यःपृथुर्वैन्यःप्रतापवान्

धनुर्वेदार्थिभिर्योधैःसदैवजयकांक्षिभिः ८६
नमस्कार्योमहाराजोवृत्तिदातामहीभृताम्
एवंपात्रविशेषाश्चमयाख्यातााद्विजोत्तमाः ८७
वत्सानांसुविशेषाश्चदोग्धृणांभवदग्रतः
क्षीरस्यापिविशेषंतुयथोद्दिष्टंहिभूभुजा ८८
समाख्यातंतथाग्रेचभवतांवैयथार्थतः
धन्यंयशस्यमारोग्यंपुण्यंपापप्रणाशनम् ८९
पृथोर्वैन्यस्यचरितंयःशृणोतिद्विजोत्तमाः
तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते ९०
सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंप्रयातिसः ९१

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
पृथूपाख्यानएकोनत्रिंशोऽध्यायः २९

त्रिंशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
योसौवेनस्त्वयाख्यातःपापाचारेणवर्तितः
तस्यपापस्यकावृत्तिःकिंफलंप्राप्तवान्द्विज १
चरित्रंतस्यवेनस्यसमाख्याहियथापुरा
विस्तरेणविदांश्रेष्ठत्वंनएतन्महामते २
सूतउवाच-
चरित्रंतस्यवेनस्यवैन्यस्यापिमहात्मनः
प्रवक्ष्यामिसुपुण्यंचयथान्यायंश्रुतंपुरा ३
जातेपुत्रेमहाभागस्तस्मिन्पृथौमहात्मनि
विमलत्वंगतोराजाधर्मत्वंगतवान्पुनः ४
महापापानिसर्वाणिअर्जितानिनराधमैः
तीर्थसंगप्रसंगेनतेषांपापंप्रयातिच ५
सतांसंगात्प्रजायेतपुण्यमेवनसंशयः
पापानांतुप्रसंगेनपापमेवप्रजायते ६
संभाषाद्दर्शनात्स्पर्शादासनाद्भोजनात्किल
पापिनांसंगमाच्चैवकिल्बिषंपरिसंचरेत् ७

तथापुण्यात्मकानांचपुण्यमेवप्रसंचरेत्
महातीर्थप्रसंगेनपापाःशुध्यंतिनान्यथा ८
पुण्यांगतिंप्रयान्त्येतेनिर्द्धूताशेषकल्मषाः
ऋषयऊचुः-
तत्कथंयांतितेपापाःपरांसिद्धिंद्विजोत्तम ९
तन्नोविस्तरतोब्रूहिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते १०
सूतउवाच-
लुब्धकाश्चमहापापाःसंजातादासधीवराः
रेवाचयमुनागंगास्तासामंभसिसंस्थिताः ११
ज्ञानतोज्ञानतःस्नात्वासंक्रीडंतिचवैजले
महानद्याःप्रसंगेनतेयांतिपरमांगतिम् १२
दासत्वंपापसंघातंपरित्यज्यव्रजंतिते
पुण्यतोयप्रसंगाच्चह्याप्लुताःसर्वएवते १३
महानद्याःप्रसंगाच्चअन्यासांनैवसत्तमाः
महापुण्यजनस्यापिपापंनश्यतिपापिनाम् १४
प्रसंगाद्दर्शनात्स्पर्शान्नात्रकार्याविचारणा
अत्रार्थेश्रूयतेविप्राइतिहासोऽघनाशनः १५
तंवोअद्यप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदायकम्
कश्चिदस्तिमृगव्याधःसुलोभाख्योमहावने १६
श्वभिर्वागुरिजालैश्चधनुर्बाणैस्तथैवच
मृगान्घातयतेनित्यंपिशितास्वादलंपटः १७
एकदातुसुदुष्टात्माबाणपाणिर्धनुर्धरः
श्वभिःपरिवृतोदुर्गंवनंविंध्यस्यवैगतः १८
मृगान्रुरून्वराहांश्चभीतान्सूदितवान्बहून्
रेवातीरंसमासाद्यकश्चिच्छफरघातकः १९
शफरान्सूदयित्वासनिर्जगामबहिर्जलात्
मृगव्याधस्यलोभस्यभयत्रस्तात्ततोमृगी २०
जीवत्राणपरासार्ताभीताचलितचेतना
त्वरमाणापलायंतीरेवातीरंसमाश्रिता २१
श्वभिश्चचालितासातुबाणघातक्षतातुरा

श्वसनस्यापिवेगेनसुलभोमृगघातकः २२
पृष्ठएवसमायातिपुरतोयातिसामृगी
दृष्टवांस्तांशफरहाबाणपाणिःसमुद्यतः २३
धनुरानम्यवेगेनअनुरुध्यचतांमृगीम्
तावल्लुब्धकलोभाख्यःश्वभिःसार्द्धंसमागतः २४
नहंतव्यामदीयेयंमृगयांमेसमागता
तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यमीनहामांसलंपटः २५
बाणंमुमोचदुष्टात्मातामुद्दिश्यमहाबलः
निहतामृगलुब्धेनबाणेननिशितेनच २६
प्रमृतासामृगीतत्रबाणाभ्यांपापचेतसोः
श्वभिर्दंतैःसमाक्रांतात्वरमाणापपातसा २७
शिखराच्चह्रदेपुण्येरेवायाःपापनाशने
श्वानश्चत्वरमाणास्तेपतिताविमलेह्रदे २८
मृगव्याधोवदत्येवधीवरंक्रोधमूर्च्छितः
मदीयेयंमृगीदुष्टकस्माद्बाणैर्हतात्वया २९
तमुवाचपुनःसोऽपिमीनहामृगघातकम्
मदीयेयंनसंदेहोअवलिप्तप्रभाषसे ३०
युध्यमानौततस्तौतुद्वावेतौतुपरस्परम्
क्रोधलोभान्महाभागौपतितौविमलेजले ३१
तस्मिन्कालेमहापर्ववर्ततेगतिदायकम्
अमावास्यासमायोगंमहापुण्यफलप्रदम् ३२
वेलायांपतिताःसर्वेपर्वणस्तस्यसत्तम
जपध्यानविहीनास्तेभावसत्यविवर्जिताः ३३
तीर्थस्नानप्रसंगेनमृगीश्वाचसलुब्धकः
सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेगताःपरमांगतिम् ३४
तीर्थानांचप्रभावेणसतांसंगाद्द्विजोत्तमाः
नाशयेत्पापिनांपापंदहेदग्निरिवेंधनम् ३५
सूतउवाच–
तेषामेवंहिसंसर्गादृषीणांचमहात्मनाम्
संभाषाद्दर्शनान्नष्टंस्पर्शाच्चैवनृपस्यच ३६

वेनस्यकल्मषंनष्टंसतांसंगात्पुराकिल
अत्युग्रपुरायसंसर्गात्पापंनश्यतिपापिनाम् ३७
अत्युग्रपापिनांसंगात्पापमेवप्रसंचरेत्
मातामहस्यदोषेणसंलिप्तोवेनएवसः ३८
ऋषयऊचुः-
मातामहस्यकोदोषस्तंनोविस्तरतोवद
समृत्युःसचवैकालःसयमोधर्मएवच ३९
नहिंसकोहिकस्यापिपदेतस्मिन्प्रतिष्ठितः
चराचराश्चयेलोकाःस्वकर्मवशवर्तिनः ४०
जीवंतिचम्रियंतेचभुंजंत्येवंस्वकर्मभिः
पापाःपश्यंतितंघोरंतेषांकर्मविपाकतः ४१
निरयेषुचसर्वेषुकर्मणैवंसुपुरायवान्
योजतेत्ताडयेत्सूतयमएषदिनेदिने ४२
सर्वेष्वेवसुपुरायेषुकर्मस्वेवंसपुरायवान्
योजयत्येवधर्मात्मातस्यदोषोनदृश्यते ४३
समृत्योःकेनदोषेणपापीवेनस्त्वजायत
सूतउवाच-
समृत्युःशासकोनित्यंपापानांदुष्टचेतसाम् ४४
वर्ततेकालरूपेणतेषांकर्मविमृश्यति
दुष्कृतंकर्मयस्यापिकर्मणातेनघातयेत् ४५
तस्यपापंविदित्वासौनयत्येवंहितंयमः
सुकृतात्मालभेत्स्वर्गंकर्मणासुकृतेनवै ४६
योजयत्येषतान्सर्वान्मृत्युरेवसुदूतकैः
महतासौख्यभावेनगीतमंगलकारिणा ४७
दानभोगादिभिश्चैवयोजयेच्चकृतात्मकान्
पीडाभिर्विविधाभिश्चक्लेशैःकाष्ठैश्चदारुणैः ४८
त्रासयेत्ताडयेद्विप्रान्सक्रोधोमृत्युरेवतान्
कर्मरायेवंहितस्यापिव्यापारःपरिवर्तते ४९
मृत्योश्चापिमहाभागलोभात्पुरायात्प्रजायते
सुनीथानामवैकन्यासंजातैषामहात्मनः ५०

पितुःकर्मविमृश्यैवक्रीडमानासदैवसा
प्रजानांशास्तिकर्तारंपुण्यपापनिरीक्षणम् ५१
सातुकन्यामहाभागासुनीथानामतस्यसा
रममाणावनंप्राप्तासखीभिःपरिवारिता ५२
तत्रापश्यन्महाभागंगंधर्वतनयंवरम्
गीतकोलाहलस्यापिसुशंखंनामसातदा ५३
ददर्शचारुसर्वांगंतप्यंतंसुमहत्तपः
गीतविद्यासुसिद्ध्यर्थंध्यायमानंसरस्वतीम् ५४
तस्योपधातमेवासौसाचकारदिनेदिने
सुशंखःक्षमतेनित्यंगच्छगच्छेतिसोब्रवीत् ५५
प्रेषितानैवगच्छेत्साविघ्नमेवसमाचरेत्
तेनाप्युक्तासाहिक्रुद्धाताडयत्तपसिस्थितम् ५६
तामुवाचततःक्रुद्धःसुशंखःक्रोधमूर्च्छितः
दुष्टेपापसमाचारेकस्माद्विघ्नस्त्वयाकृतः ५७
ताडनात्ताडनंदुष्टेनकुर्वंतिमहाजनाः
आक्रुष्टानैवकुप्यंतिइतिधर्मस्यसंस्थितिः ५८
त्वयाहंघातितःपापेनिर्दोषस्तपसान्वितः
एवमुक्त्वासधर्मात्मासुनीथांपापचारिणीम् ५९
विररामहाक्रोधाज्ज्ञात्वानारींनिवर्तितः
ततःसापापमोहाद्वाबाल्याद्वातमिहैवच ६०
समुवाचमहात्मानंसुशंखंतपसिस्थितम्
त्रलोक्यवासिनांतातोममैवपरिघातकः ६१
असतोघातयेन्नित्यंसत्यान्सपरिपालयेत्
नैवदोषोभवेत्तस्यमहापुण्येनवर्तयेत् ६२
एवमुक्त्वागतासातुपितरंवाक्यमब्रवीत्
मयाहिताडितस्तातगंधर्वतनयोवने ६३
तपस्तपन्सदैकांतेकामक्रोधविवर्जितः
समामुवाचधर्मात्माक्रोधरागसमन्वितः ६४
ताडयेन्नैवताडंतंक्रोशंतंनैवक्रोशयेत्
इत्युवाचसमांताततन्मेत्वंकारणंवद ६५

एवमुक्तःसवैमृत्युःसुनीथांद्विजसत्तमाः
किंचिन्नोवाचधर्मात्माप्रश्नप्रत्युत्तरंततः ६६
वनंप्राप्तापुनःसाहिसुशंखोयत्रसंस्थितः
कराघातैस्ततोदौष्ट्याद्घातितस्तपतांवरः ६७
सुशंखस्ताडितोविप्रामृत्योश्चैवहिकन्यया
ततःक्रुद्धोमहातेजाःशशापतनुमध्यमाम् ६८
निर्दोषोहियतोदुष्टेत्वयैवपरिताडितः
अहमत्रवनेसंस्थस्तस्माच्छापंददाम्यहम् ६९
गार्हस्थ्यंचसमास्थायसहभर्त्रायदाशृणु
पापाचारमयःपुत्रोदेवब्राह्मणनिंदकः ७०
सर्वपापरतोदुष्टेतवगर्भेभविष्यति
एवंशप्त्वागतःसोपितपएवसमाश्रितः ७१
गतेतस्मिन्महाभागेसासुनीथागृहंगता
समाचष्टमहात्मानंपितरंतप्तमानसा ७२
यथाशप्तातदातेनगंधर्वतनयेनसा
तत्सर्वंसंश्रुतंतेनमृत्युनापरिभाषितम् ७३
कस्मात्कृतस्त्वयाघातस्तपतिदोषवर्जिते
युक्तंनैवकृतंपुत्रिसत्यस्यैवहिताडनम् ७४
एवमाभाष्यधर्मात्मामृत्युःपरमदुःखितः
बभूवसहितत्तस्यादिष्टमेवंविचिंतयन् ७५
सूतउवाच-
अत्रिपुत्रोमहातेजाअंगोनामप्रतापवान्
एकदातुगतोविप्रानंदनंप्रतिसद्विजः ७६
तत्रदृष्ट्वादेवराजंतमिंद्रंपाकशासनम्
अप्सरसांगणैर्युक्तंगंधर्वैःकिन्नरैस्तथा ७७
गीयमानंगीतगैश्चसुस्वरैःसप्तकैस्तथा
वीज्यमानंसुगंधैश्चव्यजनैःसर्वएवसः ७८
योषिद्भीरूपयुक्ताभिश्चामरैर्हंसगामिभिः
छत्रेणहंसवर्णेनचंद्रबिंबानुकारिणा ७९
राजमानंसहस्राक्षंसर्वाभरणभूषितम्

कामक्रीडागतंदेवंदृष्टवानमितौजसम् ८०
तस्यपार्श्वेमहाभागांपौलोमींचारुमंगलाम्
रूपेणतेजसाचैवतपसाचयशस्विनीम् ८१
सौभाग्येनविराजंतींपातिव्रत्येनतांसतीम्
तयासहसहस्राक्षःसरेमेनंदनेवने ८२
तस्यलीलांसमालोक्यअंगश्चैवद्विजोत्तमः
धन्योवैदेवराजोऽयमीदृशैःपरिवारितः ८३
अहोऽस्यतपसोवीर्यंयेनप्राप्तंमहत्पदम्
यदाममेदृशःपुत्रःसर्वलोकप्रधारकः ८४
भवेत्तदामहत्सौख्यंप्राप्स्यामीहनसंशयः
इतिचिंतापरोभूत्वात्वरमाणोगृहागतः ८५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेत्रिंशोऽध्यायः ३०

एकत्रिंशोऽध्यायः

सूतउवाच–
अथत्वंगोमहातेजादृष्ट्वाइंद्रस्यसंपदम्
भोगंचैवविलासंचलीलांतस्यमहात्मनः १
कथंमेइंद्रसदृशःपुत्रःस्याद्धर्मसंयुतः
चिंतयित्वाक्षणंचैवअंगोधर्मभृतांवरः २
स्वकंगेहंसमायातःसत्वंगःसत्यतत्परः
अत्रिंपप्रच्छपितरंप्रणतोनम्रकंधरः ३
कोयंपुण्यःसमाचारैरिंद्रत्वंभुंजतेमहत्
कस्यपुण्यस्यवैपुष्टिःकिंकृतंकर्मकीदृशम् ४
कीदृशंतपएतस्यकमाराधितवान्पुरा
एतन्मेविस्तरेणत्वंब्रूहिसत्यवतांवर ५
अत्रिरुवाच–
साधुसाधुमहाभागयद्येवंपृच्छसेमयि
चरित्रमिंद्रस्यवत्सतन्मेनिगदतःशृणु ६
सुव्रतोनाममेधावीपुराब्राह्मणसत्तमः
तेनकृष्णोहृषीकेशस्तपसाचैवतोषितः ७

पुरायगर्भंपुनःप्राप्तोह्यदित्याःकश्यपात्किल
विष्णोश्चैवप्रसादेनसुरराजोबभूवह ८
अंगउवाच-
कथमिंद्रसमःपुत्रोममस्यात्पुत्रवत्सल
तदुपायंसमाचद्त्वभवाञ्ज्ञानवतांवरः ९
अत्रिरुवाच-
समासेनैवतस्यैवसुव्रतस्यमहात्मनः
चरित्रमखिलंपुरायंनिशामयमहामते १०
यथासुव्रतमेधावीपुराराधितवान्हरिम्
तस्यभावंचभक्तिंचध्यानंचैवमहात्मनः ११
समालोक्यजगन्नाथोदत्तवान्वैमहत्पदम्
सएंद्रंसर्वभोगाढ्यंत्रैलोक्यंसचराचरम् १२
विष्णोश्चैवप्रसादाच्चपदंभुंक्तेत्रिलोकधृक्
एवंतेसर्वमाख्यातमिंद्रस्यापिविचेष्टितम् १३
भक्त्यातुष्यतिगोविंदोभावध्यानेनसत्तम
सर्वंददातितुष्टात्माभक्त्यासंतोषितोहरिः १४
तस्मादाराध्यगोविंदंसर्वदंसर्वसंभवम्
सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वेषांपुरुषंवरम् १५
तस्मात्प्राप्स्यसिसर्वंत्वंयद्यदिच्छसिनंदन १६
सुखस्यदातापरमार्थदातामोद्तस्यदाताजगतांहिनाथः
तस्मात्तमाराधयगच्छपुत्रसंप्राप्स्यसेइंद्रसमंहिपुत्रम् १७
आकरार्यवाक्यंपरमार्थयुक्तमुक्तंमहात्माऋषिणाहितेन
संगृह्यतत्त्वंवचनस्यतस्यप्रणम्यतंशाश्वतमभ्ययात्सः १८
आमंत्र्यचांगःपितरंमहात्माब्रह्मात्मजंब्रह्मसमानमेव
संप्राप्तवान्मेरुगिरेस्तुशृंगंतंकांचनैरत्नमयैःसमेतम् १९
इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
वेनोपाख्यानेएकत्रिंशोऽध्यायः ३१

द्वात्रिंशोऽध्यायः

सूतउवाच-

नानारत्नैःसुदीप्तांगोहाटकेनापिसर्वतः
राजमानोगिरिश्रेष्ठोयथासूर्यःस्वरश्मिभिः १
छायामशोकांसंप्राप्यशीतलांसुखदायिनीम्
ध्यायंतियोगिनःसर्वेउपविष्टादृढासने २
क्वचित्तपंतिमुनयःक्वचिद्गायंतिकिन्नराः
संतुष्टाऋृषिगंधर्वावीणातालकराविलाः ३
तालमानलयेलीनाःस्वरैःसप्तभिरन्वितैः
मूर्च्छनारत्नसंयुक्तैर्व्यक्तंगीतंमनोहरम् ४
तस्मिन्वैपर्वतश्रेष्ठेचंदनच्छायसंश्रिताः
गंधर्वागीततत्वज्ञागीतंगायंतितत्पराः ५
नृत्यंतियोषितस्तत्रदेवानांपर्वत्तोत्तमे
पापहापुरायदोदिव्यःसुश्रेयसांप्रदायकः ६
वेदध्वनिःसमधुरःश्रूयतेपर्वतोत्तमे
चंदनाशोकपुन्नागैःशालैस्तालैस्तमालकैः ७
वटैस्तुमेघसंकाशैराजतेपर्वतोत्तमः
संतानकैःकल्पवृक्षैरंभापादपसंकुलैः ८
नगेंद्रोभातिसर्वत्रनाकवृक्षैःसुपुष्पितैः
नानाधातुसमाकीर्णोनानारत्नचयोगिरिः ९
नानाकौतुकसंयुक्तोनानामंगलसंयुतः
वेदवृंदैःसुसंजुष्टोह्यप्सरोगणसंकुलः १०
ऋृषिभिर्मुनिभिःसिद्धैर्गंधर्वैःपरिभातिसः
गजैश्चाचलसंकाशैःसिंहनादैर्विराजते ११
शरभैर्मत्तशार्दूलैर्मृगधूर्तैरलंकृतः
वापीकूपतडागैश्चसंपूर्णैर्विमलोदकैः १२
हंसकारंडवाकीर्णैःसर्वत्रपरिशोभते
कनकोत्पलैश्चश्वेतैश्चरक्तोत्पलैर्विराजते १३
नदीस्त्रवणसंघातैर्विमलैश्चोदकैस्तथा
शालतालैश्चरूपैश्चसगजैःस्फाटिकैस्तथा १४
विस्तीर्णैःकांचनैर्दिव्यैःसूर्यवह्निसमप्रभैः
शिलातलैश्चसंपूर्णःशैलराजोविराजते १५

विमानैर्देवतानांचप्रासादैःपर्वतोत्तमैः
हंसचंद्रप्रतीकाशैर्हेमदंडैरलंकृतः १६
कलशैश्चामरैर्युक्तैःप्रासादैःपरिशोभितः
नानागुणप्रमुदितदेववृंदैश्चशोभितः १७
देववृंदैरनेकैश्चगंधर्वैश्चारणैस्तथा
सर्वत्रराजतेपुरायोमेरुर्गिरिवरोत्तमः १८
तस्माद्गंगामहापुरायापुरायतोयामहानदी
प्रसूतापुरायतीर्थाढ्याहंसपद्मैःसमाकुला १९
मुनिभिःसेव्यमानासाऋषिसंघैर्महानदी
एवंगुणंगिरिश्रेष्ठंपुरायकौतुकमंगलम् २०
अंगश्चात्रिसुतःपुरायःप्रविवेशमहामुनिः
गंगातीरेसुपुरायेचएकांतेचारुकंदरे २१
तत्रोपविश्यमेधावीकामक्रोधविवर्जितः
सर्वेंद्रियाणिसंयम्यहृषीकेशंमनोगतम् २२
ध्यायमानःसधर्मात्माकृष्णंक्लेशापहंप्रभुम्
आसनेशयनेयानेध्यानेचमधुसूदनम् २३
नित्यंपश्यतियुक्तात्मायोगयुक्तोजितेंद्रियः
चराचरेषुजीवेषुतेषुपश्यतिकेशवम् २४
आर्द्रेषुचैवशुष्केषुसर्वेष्वन्येषुसद्द्विजः
एवंवर्षशतंजातंतप्यमानस्यतस्यच २५
समालोक्यजगन्नाथश्चक्रपाणिर्द्विजोत्तमम्
बहुविघ्नान्सुघोरांश्चदर्शयत्येवनित्यशः २६
तेजसातस्यदेवस्यनृसिंहस्यमहात्मनः
निरातंकःसधर्मात्मादहत्यग्निरिवेंधनम् २७
नियमैःसंयमैश्चान्यैरुपवासैर्द्विजोत्तमः
क्षीयमाणस्तुसंजातोदीप्यमानःस्वतेजसा २८
सूर्यपावकसंकाशस्त्वंगएवंप्रदृश्यते
एवंतपःसुनिरतंध्यायमानंजनार्दनम् २९
आविर्भूयाब्रवीद्देवोवरंवरयमानद
तंचदृष्ट्वाहृषीकेशमंगःपरमनिर्वृतः ३०

तुष्टावप्रणतोभूत्वावासुदेवंप्रसन्नधीः ३१
अंगउवाच-
त्वंगतिःसर्वभूतानांभूतभावनपावन
भूतात्मासर्वभूतेशनमस्तुभ्यंगुणात्मने ३२
गुणरूपायगुह्यायगुणातीतायतेनमः
गुणायगुणकर्त्रेचगुणाढ्यायगुणात्मने ३३
भवायभवकर्त्रेचभक्तानांभवहारिणे
भवोद्भवायगुह्यायनमोभवविनाशिने ३४
यज्ञाययज्ञरूपाययज्ञेशायनमोनमः
यज्ञकर्मप्रसंगायनमःशंखधरायच ३५
नमोनमोहिरण्यायनमोरथांगधारिणे
सत्यायसत्यभावायसर्वसत्यमयायच ३६
धर्मायधर्मकर्त्रेचसर्वकर्त्रेचतेनमः
धर्मांगायसुवीरायधर्माधारायतेनमः ३७
नमःपुण्यायपुत्रायह्यपुत्रायमहात्मने
मायामोहविनाशायसर्वमायाकरायते ३८
मायाधरायमूर्तायत्वमूर्तायनमोनमः
सर्वमूर्तिधरायैवशंकरायनमोनमः ३९
ब्रह्मणेब्रह्मरूपायपरब्रह्मस्वरूपिणे
नमस्तेसर्वधाम्नेचनमोधामधरायच ४०
श्रीमतेश्रीनिवासायश्रीधरायनमोनमः
क्षीरसागरवासायचामृतायचतेनमः ४१
महौषधायघोरायमहाप्रज्ञापरायच
अक्रूरायप्रमेध्यायमेध्यानांपतयेनमः ४२
अनंतायह्यशेषायचानघायनमोनमः
आकाशस्यप्रकाशायपक्षिरूपायतेनमः ४३
हुतायहुतभोक्त्रेचहवीरूपायतेनमः
बुद्धायबुधरूपायसदाबुद्धायतेनमः ४४
नमोहव्यायकव्यायस्वधाकारायतेनमः
स्वाहाकारायशुद्धायह्यव्यक्तायमहात्मने ४५

व्यासायवासवायैववसुरूपायतेनमः
वासुदेवायविश्वायवह्विरूपायतेनमः
हरयेकेवलायैववामनायनमोनमः ४६
नमोनृसिंहदेवायसत्वपालायतेनमः ४७
नमोगोविंदगोपायनमएकाद्मरायच
नमःसर्वाद्मरायैवहंसरूपायतेनमः ४८
त्रितत्त्वायनमस्तुभ्यंपंचतत्त्वायतेनमः
पंचविंशतितत्त्वायतत्त्वाधारायवैनमः ४९
कृष्णायकृष्णरूपायलद्मीनाथायतेनमः
नमःपद्मपलाशायआनंदायपरायच ५०
नमोविश्वंभरायैवपापनाशायवैनमः
नमःपुरायसुपुरायायसत्यधर्मायतेनमः ५१
नमोनमःशाश्वतअव्ययायनमोनमःसंघनभोमयाय
श्रीपद्मनाभायमहेश्वरायनमामितेकेशवपादपद्मम् ५२
आनंदकंदकमलाप्रियवासुदेवसर्वेशईशमधुसूदनदेहिदास्यम्
पादौनमामितवकेशवजन्मजन्मकृपांकुरुष्वममशांतिदशंखपाणे ५३
संसारदारुणहुताशनतापदग्धंपुत्रादिबंधुमरणैर्बहुशोकतापैः
ज्ञानांबुदेनममप्लावयपद्मनाभदीनस्यमच्छरणरूपभवस्वनाथ ५४
एवंस्तोत्रंसमाकरार्यत्वंगस्यापिमहात्मनः
दर्शयित्वास्वकंरूपंघनश्यामंमहौजसम् ५५
शंखचक्रगदापाणिंपद्महस्तंमहाप्रभुम्
वैनतेयसमारूढमात्मरूपंप्रदर्शितम् ५६
सर्वाभरणशोभांगंहारकंकणकुंडलैः
राजमानंपरंदिव्यंनिर्मलंवनमालया ५७
अंगस्याग्रेहृषीकेशःशोभमानमहत्प्रभः
श्रीवत्सांकेनपुरायेनकौस्तुभेनजनार्दनः ५८
दर्शयित्वास्वकंदेहंसर्वदेवमयोहरिः
सउवाचमहात्मानंतमंगमृषिसत्तमम् ५९
भोभोविप्रमहाभागश्रूयतांवचनंशुभम्
मेघगंभीरघोषेणसमाभाष्यद्विजोत्तमम् ६०

तपसानेनतुष्टोस्मिवरंवरयशोभनम्
तुष्यमाणंहृषीकेशंतंदृष्ट्वाकमलापतिम् ६१
दीप्यमानंविराजंतंविश्वरूपंजनेश्वरम्
पादांबुजद्वयंतस्यप्रणम्यचपुनःपुनः ६२
हर्षेणमहताविष्टस्तमुवाचजनार्दनम्
दासोहंतवदेवेशशंखचक्रगदाधर ६३
वरंमेदातुकामोसिदेहित्वंवंशजंसुतम्
दिविशक्रोयथाऽभातिसर्वतेजःसमन्वितः ६४
तादृशंदेहिमेपुत्रंसर्वलोकस्यरक्षकम्
सर्वदेवप्रियंदेवब्रह्मण्यंधर्मपंडितम् ६५
दातारंज्ञानसंपन्नंधर्मतेजःसमन्वितम्
त्रैलोक्यरक्षकंकृष्णसत्यधर्मानुपालकम् ६६
यज्वनामुत्तमंचैकंशूरंत्रैलोक्यभूषणम्
ब्रह्मण्यंवेदविद्वांसंसत्यसंधंजितेंद्रियम् ६७
अजितंसर्वजेतारंविष्णुंतेजःसमप्रभम्
वैष्णवंपुण्यकर्तारंपुण्यजंपुण्यलक्षणम् ६८
शांतंतुतपसोपेतंसर्वशास्त्रविशारदम्
वेदज्ञंयोगिनांश्रेष्ठंभवतोगुणसंनिभम् ६९
ईदृशंदेहिमेपुत्रंदातुकामोयदावरम्
श्रीवासुदेवउवाच-
एभिर्गुणैःसमोपेतस्तवपुत्रोभविष्यति ७०
अत्रिवंशस्यवैधर्ताविश्वस्यास्यमहामते
तेजसायशसापुण्यैःपितरंचोद्धरिष्यति ७१
उद्धरिष्यतियःसत्यैःपितरंचपितामहम्
भवान्यास्यतिमेस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ७२
इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तमंगंप्रतिसद्विज
कस्यचित्पुण्यवीर्यस्यपुण्यांकन्यांविवाहय ७३
तस्यामुत्पादयसुतंशुभंपुण्यावहप्रियम्
सभविष्यतिधर्मात्मामत्प्रसादान्महामते ७४
सर्वज्ञःसर्ववेत्ताचयादृशोवांछितस्त्वया

एवंवरंततोदत्वाश्रंतर्धानंगतोहरिः ७५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेश्रंगवरप्रदानं
नामद्वात्रिंशोऽध्यायः ३२

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
शप्तागंधर्वपुत्रेणसुशंखेनमहात्मना
तस्यशापात्कथंजाताकिंकिंकर्मकृतंतया १
सालेभेकीदृशंपुत्रंतस्यशापाद्द्विजोत्तम
सुनीथायाश्चचरितंत्वंनोविस्तरतोवद २
सूतउवाच-
सुशंखेनापितेनैवसाशप्तातनुमध्यमा
पितुःस्थानंगतासातुसुनीथादुःखपीडिता ३
पितरंचात्मनश्चैवचरितंचप्रकाशितम्
श्रुतवान्सोपिधर्मात्मामृत्युःसत्यवतांवर ४
तामुवाचसुनीथांतुसुतांशप्तांमहात्मना
भवत्यादुष्कृतंपापंधर्मतेजःप्रणाशनम् ५
कस्मात्कृतंमहाभागेसुशांतस्यहिताडनम्
विरुद्धंसर्वलोकस्यभवत्यापरिकल्पितम् ६
कामक्रोधविहीनंतंसुशांतंधर्मवत्सलम्
तपोमार्गेविलीनंचपरब्रह्मणिसंस्थितम् ७
तमेवघातयेद्योवैतस्यपापंशृणुष्वहि
पापात्माजायतेपुत्रःकिल्बिषंलभतेबहु ८
ताडंतंताडयेद्योवैक्रोशंतंक्रोशयेत्पुनः
तस्यपापंसवैभुंक्तेताडितस्यनसंशयः ९
सवैशांतःसजितात्माताडयंतंनताडयेत्
निर्दोषंप्रतियेनापिताडनंचकृतंसुते १०
पश्चान्मोहेनपापेननिर्दोषेऽपिचताडयेत्
निर्दोषंप्रतियेनापिहृद्रोगःक्रियतेवृथा ११
निर्दोषंताडयेत्पश्चान्मोहात्पापेनकेनचित्

सपापीपापमाप्नोतिनिर्दोषस्यशरीरजम् १२
निर्दोषोघातयेत्तंवैताडंतंपापचेतसम्
पुनरुत्थायवेगेनसाहसात्पापचेतनम् १३
पापकर्तुश्चयत्पापंनिर्दोषंप्रतिगच्छति
ताडनंनैवतस्माद्वैकार्यंदोषवतोऽपिच १४
दुष्कृतंचमहत्पुत्रित्वयैवपरिपालितम्
शप्तातेनापियाद्यैवतस्मात्पुण्यंसमाचर १५
सतांसंगंसमासाद्यसदैवपरिवर्तय
योगध्यानेनज्ञानेनपरिवर्तयनंदिनि १६
सतांसंगोमहापुण्योबहुश्रेयोविधायकः
बालेपश्यसुदृष्टांतंसतांसंगस्ययद्गुणम् १७
अपांसंस्पर्शनात्पानात्स्नानात्तत्रमहाधियः
मुनयःसिद्धिमायांतिबाह्याभ्यंतरक्षालिताः १८
शुचिष्मंतोभवंत्येतेलोकाःसर्वेचराचराः
आपःशांताःसुशीताश्चमृदुगात्राःप्रियंकराः १९
निर्मलारसवत्यश्चपुण्यवीर्यामलापहाः
तथासंतस्त्वयाज्ञेयानिषेव्याश्चप्रयत्नतः २०
यथावह्निप्रसंगाच्चमलंत्यजतिकांचनम्
तथासतांहिसंसर्गात्पापंत्यजतिमानवः २१
सत्यवह्निःप्रदीप्तश्चप्रज्वलेत्पुण्यतेजसा
सत्येनदीप्ततेजास्तुज्ञानेनापिसुनिर्मलः २२
अत्युष्णोध्यानभावेनअस्पृश्यःपापजैर्नरैः
सत्यवह्नेःप्रसंगाच्चपापंसर्वंविनश्यति २३
तस्मात्सत्यस्यसंसर्गःकर्तव्यःसर्वथात्वया
पापभारंपरित्यज्यपुण्यमेवंसमाश्रय २४
सूतउवाच-
एवंपित्रासुनीथासादुःखिताप्रतिबोधिता
नमस्कृत्यपितुःपादौगतासानिर्जनंवनम् २५
कामंक्रोधंपरित्यज्यबाल्यभावंतपस्विनी
मोहद्रोहौचमायांचत्यक्त्वाएकांतमास्थिता २६

तस्याःसख्यःसमाजग्मुःक्रीडार्थलीलयान्विताः
तांददृशुर्विशालाद्यःसुनीथांदुःखभागिनीम् २७
ध्यायंतींचिंतयानांतामूचुश्चिंतापरायणाः
कस्माच्चिंतसिभद्रेत्वमनयाचिंतयान्विता २८
तन्नोवैकारणंब्रूहिचिंतादुःखप्रदायिनी
एकैवसार्थकीचिंताधर्मस्यार्थेविचिंत्यते २९
द्वितीयासार्थकाचिंतायोगिनांधर्मनंदिनी
अन्यानिरर्थिकाचिंतातांनैवपरिकल्पयेत् ३०
कायनाशकरीचिंताबलतेजःप्रणाशिनी
नाशयेत्सर्वसौख्यंतुरूपहानिंनिदर्शयेत् ३१
तृष्णांमोहंतथालोभमेतांश्चिंताहिप्रापयेत्
पापमुत्पादयेच्चिंताचिंतिताचदिनेदिने ३२
चिंताव्याधिप्रकाशायनरकायप्रकल्पयेत्
तस्माच्चिंतांपरित्यज्यचानुवर्तस्वशोभने ३३
अर्जितंकर्मणापूर्वंस्वयमेवनरेणतु
तदेवभुंक्तेऽसौजंतुर्ज्ञानवान्नविचिंतयेत् ३४
तस्माच्चिंतांपरित्यज्यसुखदुःखादिकंवद
तासांतद्वचनंश्रुत्वासुनीथावाक्यमब्रवीत् ३५
इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवेनोपाख्याने
सुनीथाचरितंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः

सूतउवाच–
यथाशप्तावनेपूर्वंसुशंखेनमहात्मना
तासुसर्वंसमाख्यातंसखीष्वेवविचेष्टितम् १
आत्मनश्चमहाभागादुःखेनातिप्रपीडिता
सुनीथोवाच–
अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिसख्यःशृणवंतुसांप्रतम् २
मदीयरूपसंपत्तिवयःसगुणसंपदः
विलोक्यतातश्चिंतात्मासंजातोममकारणात् ३

देवेभ्योदातुकामोसौमुनिभ्यस्तुमहायशाः
मांचहस्तेविगृह्यैवसर्वान्वाक्यमुदाहरत् ४
गुणयुक्तासुताबालाममेयंचारुलोचना
दातुकामोस्मिभद्रंवोगुणिनेसुमहात्मने ५
मृत्योर्वाक्यंततोदेवाऋषयःशुश्रुवुस्तदा
तमूचुर्भाषमाणंतेदेवाइंद्रपुरोगमाः ६
तवकन्यागुणाढ्येयंशीलानांपरमोनिधिः
दोषेणैकेनसंदुष्टाऋषिशापेनतेनवै ७
अस्यामुत्पत्स्यतेपुत्रोयस्यवीर्यात्पुमान्किल
भवितासमहापापीपुण्यवंशविनाशकः ८
गंगातोयेनसंपूर्णःकुंभएवप्रदृश्यते
सुरायाबिन्दुनालिप्तोमद्यकुम्भःप्रजायते ९
पापस्यपापसंसर्गात्कुलंपापिप्रजायते
आरनालस्यवैबिंदुःक्षीरमध्येप्रयातिचेत् १०
पश्चान्नाशयतेक्षीरमात्मरूपंप्रकाशयेत्
तद्वद्विनाशयेद्वंशंपापःपुत्रोनसंशयः ११
अनेनापिहिदोषेणतवेयंपापभागिनी
अन्यस्मैदीयतांगच्छदेवैरुक्तःपितामम १२
देवैश्चापिसगंधर्वैर्ऋषिभिश्चमहात्मभिः
तैश्चापिसंपरित्यक्तःपितामेदुःखपीडितः १३
ममान्येचापिस्वीकारंनकुर्वंतिहिसज्जनाः
एवंपापमयंकर्ममयाचैवपुराकृतम् १४
संतप्तादुःखशोकेनवनमेवसमाश्रिता
तपएवचरिष्यामिकरिष्येकायशोषणम् १५
भवतीभिःसुपृष्टाहंकार्यकारणमेवहि
ममचिंतानुगंकर्ममयातद्वःप्रकाशितम् १६
एवमुक्त्वासुनीथासामृत्योःकन्यायशस्विनी
विररामचदुःखार्ताकिंचिन्नोवाचवैपुनः १७
सख्यऊचुः–
दुःखमेवमहाभागेत्यजकायविनाशनम्

नास्तिकस्यकुलेदोषोदेवैःपापंसमाश्रितम् १८
जिह्ममुक्तंपुरातेनब्रह्मणाहरसंनिधौ
देवैश्चापिसहित्यक्तोब्रह्मापूज्यतमोभवत् १९
ब्रह्महत्याप्रयुक्तोसौदेवराजोपिपश्यभोः
देवैःसार्धंमहाभागस्त्रैलोक्यंपरिभुंजति २०
गौतमस्यप्रियांभार्यामहल्यांगतवान्पुरा
परदाराभिगामीसदेवत्वेपरिवर्त्तते २१
ब्रह्महत्योपमंकर्मदारुणंकृतवान्हरः
ब्रह्मणस्तुकपालेनचाद्यापिपरिवर्तते २२
देवानमंतितंदेवमृषयोवेदपारगाः
आदित्यःकुष्ठसंयुक्तस्त्रैलोक्यंचप्रकाशयेत् २३
लोकानमंतितंदेवंदेवाद्याःसचराचराः
कृष्णोभुंक्तेमहाशापंभार्गवेणकृतंपुरा २४
गुरुभार्यांगतश्चंद्रःक्षयीतेनप्रजायते
भविष्यतिमहातेजाराजराजःप्रतापवान् २५
पांडुपुत्रोमहाप्राज्ञोधर्मात्मासयुधिष्ठिरः
गुरोश्चैववधार्थायअनृतंसवदिष्यति २६
एतेष्वेवमहत्पापंवर्ततेचमहत्सुच
वैगुण्यंकस्यवैनास्तिकस्यनास्तिचलांछनम् २७
भवतीस्वल्पदोषेणविलिप्तासिवरानने
उपकारंकरिष्यामस्तवैववरवर्णिनि २८
तवांगेयेगुणाःसंतिसत्यस्त्रीणांयथाशुभे
अन्यत्रापिनपश्यामस्तान्गुणांश्चारुलोचने २९
रूपमेवगुणःस्त्रीणांप्रथमंभूषणंशुभे
शीलमेवद्वितीयंचतृतीयंसत्यमेवच ३०
आर्जवत्वंचतुर्थंचपंचमंधर्ममेवहि
मधुरत्वंततःप्रोक्तंषष्ठमेववरानने ३१
शुद्धत्वंसप्तमंबालेअंतर्बाह्येषुयोषितम्
अष्टमंहिपितुर्भावःशुश्रूषानवमंकिल ३२
सहिष्णुर्दशमंप्रोक्तंरतिश्चैकादशंतथा

पातिव्रत्यंततःप्रोक्तंद्वादशंवरवर्णिनि ३३
तैस्त्वंसंभूषिताबालेमाबिभेषिवरानने
येनोपायेनतेभर्ताभविष्यतिसुधर्मधृक् ३४
तमुपायंप्रपश्यामस्तवार्थंवयमेवहि
तामूचुस्तावराःसख्योमात्वंवैसाहसंकुरु ३५
सूतउवाच-
एवमुक्तासुनीथासापुनरूचेसखीस्तुताः
कथयध्वंममोपायंयेनभर्ताभविष्यति ३६
तामूचुस्तावरानार्योरंभाद्याश्चारुलोचनाः
रूपमाधुर्यसंयुक्ताभवतीभूतिवर्द्धनी ३७
ब्रह्मशापेनसंभीतावयमत्रसमागताः
तांप्रोचुश्चविशालाक्षींमृत्योःकन्यांसुलोचनाम् ३८
विद्यामेकांप्रदास्यामःपुरुषाणांप्रमोहिनीम्
सर्वमायाविदांभद्रेसर्वभद्रप्रदायिनीम् ३९
विद्याबलंततोदद्युस्तस्यैताःसुखदायकम्
यंयंमोहयितुंभद्रेइच्छस्येवंसुरादिकम् ४०
तंतंसद्योमोहयवाइत्युक्तासातथाकरोत्
विद्यायांहिसुसिद्धायांसासुनीथासुनंदिता ४१
भ्रमत्येवंसखीभिस्तुपुरुषान्साविपश्यति
अटमानागतापुण्यंनंदनंवनमुत्तमम् ४२
गंगातीरेततोदृष्ट्वाब्राह्मणंरूपसंयुतम्
सर्वलक्षणसंपन्नंसूर्यतेजःसमप्रभम् ४३
रूपेणाप्रतिमंलोकेद्वितीयमिवमन्मथम्
देवरूपंमहाभागंभाग्यवंतंसुभाग्यदम् ४४
अनौपम्यंमहात्मानंविष्णुतेजःसमप्रभम्
वैष्णवंसर्वपापघ्नंविष्णुतुल्यपराक्रमम् ४५
कामक्रोधविहीनंतमत्रिवंशविभूषणम् ४६
दृष्ट्वासुरूपंतपसांस्वरूपंदिव्यप्रभावंपरितप्यमानम्
पप्रच्छरंभांसुसखींसरागाकोयंदिविष्ठःप्रवरोमहात्मा ४७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ३४

पंचत्रिंशोऽध्यायः

रंभोवाच–
ब्रह्माअ्रव्यक्तसंभूतस्तस्माज्जज्ञेप्रजापतिः
अत्रिर्नामसधर्मात्मातस्यपुत्रोमहामनाः १
अंगोनामअयंभद्रेनंदनंवनमागतः
इंद्रस्यसंपदंदृष्ट्वालीलातेजसमुत्तमाम् २
कृतास्पृहाअनेनापिइंद्रस्यसदृशेपदे
ईदृशोहियदापुत्रोममस्याद्धर्मसंयुतः ३
सुश्रेयोमेभवेज्जन्मयशःकीर्तिसमन्वितम्
आराधितोहृषीकेशस्तपोभिर्नियमैस्तथा ४
सुप्रसन्नेहृषीकेशेवरंयाचितवानयम्
इंद्रस्यसदृशंपुत्रंविष्णुतेजःपराक्रमम् ५
वैष्णवंसर्वपापघ्नंदेहिमेमधुसूदन
दत्तवान्सतदापुत्रमीदृशंसर्वधारकम् ६
तदाप्रभृतिविप्रेंद्रःपुरयांकन्यांप्रपश्यति
यथात्वंचारुसर्वांगीतथायंपरिपश्यति ७
एनंगच्छवरारोहेअस्मात्पुत्रोभविष्यति
पुरयात्मापुरयधर्मज्ञोविष्णुतेजःपराक्रमः ८
एतत्तेसर्वमाख्यातंतथाहंपृच्छितात्वया
अयंभर्ताभवत्यर्होभवेदेवनसंशयः ९
सुशंखस्यापियःशापोवृथासोऽपिभविष्यति
अस्माज्जातेमहाभागेपुत्रेधर्मप्रचारिणि १०
भविष्यसिसुखीभद्रेसत्यंसत्यंवदाम्यहम्
सुक्षेत्रेकृषिकारस्तुबीजंवपतितत्परः ११
सतथाभुंजतेदेवियथाबीजंतथाफलम्
अन्यथानैवजायेततत्सर्वंसदृशंभवेत् १२
अयमेषमहाभागस्तपस्वीपुरयवीर्यवान्
अस्यवीर्यात्समुत्पन्नोअस्यैवगुणसंपदा १३
युक्तःपुत्रोमहातेजाःसर्वदेहभृतांवरः
भविष्यतिमहाभाग्योयुक्तात्मायोगतत्ववित् १४

एवंहिवाक्यंतुनिशम्यबालारंभाप्रियोक्तंशिवदायकंतत्
विचिंत्यबुद्ध्येहसुनीथयातदातत्त्वार्थमेतत्परिसत्यमेवहि १५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपंचत्रिंशोऽध्यायः ३५

षट्त्रिंशोऽध्यायः

सुनीथोवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेएवमेतत्करोम्यहम्
अनयाविद्ययाविप्रंमोहयिष्यामिनान्यथा १
साहाय्यंदेहिमेपुण्यंयेनगच्छामिसांप्रतम्
एवमुक्तातयारंभातामुवाचमनस्विनीम् २
कीदृग्ददामिसाहाय्यंतत्त्वंकथयभामिनि
दूतत्वंगच्छमेभद्रेएतंप्रतिसुसांप्रतम् ३
एवमुक्तंतयातांतुरंभांप्रतिसुलोचनाम्
एवमेवप्रतिज्ञातंरंभयादेवयोषिता ४
करिष्येतवसाहाय्यमादेशोममदीयताम्
सद्भावेनविशालाक्षीरूपयौवनशालिनी ५
माययादिव्यरूपासासंबभूववरानना
रूपेणाप्रतिमालोकेमोहयंतीजगत्त्रयम् ६
मेरोश्चैवमहापुण्येशिखरेचारुकंदरे
नानाधातुसमाकीर्णेनानारत्नोपशोभिते ७
देववृक्षैःसमाकीर्णेबहुपुष्पोपशोभिते
देववृंदसमाकीर्णेगंधर्वाप्सरसेविते ८
मनोहरेसुरम्येचशीतच्छायासमाकुले
चंदनानामशोकानांतरूणांचारुहासिनी ९
दोलायांसासमारूढासर्वशृङ्गारशोभिता
कौशेयेनसुनीलेनराजमानावरानना १०
बंधूकपुष्पवर्णेनकंचुकेनद्विजोत्तम
सर्वांगसुंदरीबालावीणातालकराविला ११
गायमानावरंगीतंसुस्वरंविश्वमोहनम्
ताभिःपरिवृताबालासखीभिःसुमनोहरा १२

अंगस्तुकंदरेपुरायेएकांतेध्यानमास्थितः
कामक्रोधविहीनस्तुध्यायमानोजनार्दनम् १३
सश्रुत्वासुस्वरंगीतंमधुरंसुमनोहरम्
तालमानक्रियोपेतंसर्वसत्वविकर्षणम् १४
ध्यानाच्चचालतेजस्वीमायागीतेनमोहितः
समुत्थायासनात्तूर्णंवीक्षमाणोमुहुर्मुहुः १५
जगामतत्रवेगेनमायाचलितमानसः
दोलासंस्थांविलोक्यैववीणादंडकराविलाम् १६
हसमानांसुगायंतींपूर्णचंद्रनिभाननाम्
मोहितस्तेनगीतेनरूपेणापिमहायशाः १७
तस्यालावरायभावेनमन्मथस्यशराहतः
आकुलव्याकुलज्ञानऋषिपुत्रोद्विजोत्तमः १८
प्रलपत्यतिमोहेनजृंभतेचपुनःपुनः
स्वेदःकंपोथसंतापस्तस्याजायततत्क्षणात् १९
मुह्यन्निवमहामोहैर्ग्लानश्चलितमानसः
वेपमानस्ततस्त्वंगोदूयमानःसमागतः २०
तामालोक्यविशालाक्षींमृत्युकन्यांयशस्विनीम्
अथोवाचमहात्माससुनीथांचारुहासिनीम् २१
कात्वंकस्यवरारोहेसखीभिःपरिवारिता
केनकार्येणसंप्राप्ताकेनत्वंप्रेषितावनम् २२
तवांगंसुंदरंसर्वमत्रभातिमहावने
समाचक्ष्वममाद्यैवप्रसादसुमुखीभव २३
मायामोहेनसंमुग्धस्तस्याःकर्मनविंदति
मार्गणैर्मन्मथस्यापिपरिविद्धोमहामुनिः २४
एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकरार्यमहामतेः
नोवाचकिंचित्साविप्रंसमालोक्यसखीमुखम् २५
रंभांचप्रेरयामाससुनीथासंज्ञयासखीम्
समुवाचततोरंभासादरंतंद्विजंप्रति २६
इयंकन्यामहाभागामृत्योश्चापिमहात्मनः
सुनीथाख्याप्रसिद्धेयंसर्वलक्षणसंपदा २७

पतिमन्विच्छतीबालाधर्मवंतंतपोनिधिम्
शांतंदांतंमहाप्राज्ञंवेदविद्याविशारदम् २८
एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकरार्यमहामुनिः
तामुवाचततस्त्वंगोरंभामप्सरसांवराम् २९
मयाचाराधितोविष्णुःसर्वविश्वमयोहरिः
तेनदत्तोवरोमह्यंपुत्राख्यःसर्वसिद्धिदः ३०
तन्निमित्तमहंभद्रेसुतार्थंनित्यमेवच
कस्यचित्पुरायवीर्यस्यकन्यामेकांप्रचिंतये ३१
सदैवाहंनपश्यामिसुभार्यासत्यमीदृशीम्
इयंधर्मस्यवैकन्याधर्माचारावरानना ३२
मामेवंहिभजत्वेषायदिकान्तमिहेच्छति
यंयमिच्छेदियंबालातंददामिनसंशयः ३३
अदेयंदेयमित्याहअस्याःसंगमकारणात्
एकमेवंत्वयादेयंश्रूयतांद्विजसत्तम ३४
रंभोवाच-
विप्रेंद्रत्वंशृणुष्वेहप्रतिज्ञांवच्मिसांप्रतम्
एषानैवत्वयात्याज्याधर्मपत्नीतवैवहि ३५
अस्यादोषोगुणोनैवग्राह्यएवत्वयाकदा
इत्यर्थेप्रत्ययंविप्रप्रत्यक्षंपरिदर्शय ३६
स्वहस्तंदेहिविप्रेंद्रसत्यप्रत्ययकारकम्
एवमस्तुमयादत्तोह्यस्याहस्तोनसंशयः ३७
सूतउवाच-
एवंसंबधिकंकृत्वासत्यप्रत्ययकारकम्
गांधर्वेणविवाहेनसुनीथामुपयेमिवान् ३८
तस्मैदत्वासुनीथांतांरंभाहृष्टेनचेतसा
सातांचामंत्रयित्वावैगतागेहंस्वकंपुनः ३९
प्रहृष्टचेतसःसख्यःस्वस्थानंपरिजग्मिरे
गतासुतासुसर्वासुसखीषुद्विजसत्तमः ४०
रेमेत्वंगस्तयासार्धंप्रिययाभार्ययासह
तस्यामुत्पाद्यतनयंसर्वलक्षणसंयुतम् ४१

चकारनामतस्यैववेनाख्यंतनयस्यहि
ववृधेसमहातेजाःसुनीथातनयस्तदा ४२
वेदशास्त्रमधीत्यैवधनुर्वेदंगुणान्वितम्
सर्वासामपिमेधावीविद्यानांपारमेयिवान् ४३
अंगस्यतनयोवेनःशिष्टाचारेणवर्तते
सवेनोब्राह्मणश्रेष्ठःक्षत्राचारपरोभवत् ४४
दिविचेंद्रोयथाभातिसर्वतेजःसमन्वितः
भात्येवंतुमहाप्राज्ञःस्वबलेनपराक्रमैः ४५
चाक्षुषस्यांतरेप्राप्तेवैवस्वतसमागते
प्रजापालंविनालोकेप्रजाःसीदंतिसर्वदा ४६
ऋषयोधर्मतत्त्वज्ञाःप्रजाहेतोस्तपोधनाः
व्यचिंतयन्महीपालंधर्मज्ञंसत्यपंडितम् ४७
तंवेनमेवददृशुःसंपन्नंलक्षणैर्युतम्
प्राजापत्येपदेपुण्येअभ्यषिंचन्द्विजोत्तमाः ४८
अभिषिक्तेमहाभागेत्वंगपुत्रेतदानृपे
तेप्रजापतयःसर्वेजग्मुश्चैवतपोवनम् ४९
गतेषुतेषुसर्वेषुवेनोराज्यमकारयत्
सूतउवाच–
सासुनीथासुतंदृष्ट्वासर्वराज्यप्रसाधकम् ५०
विशंकतेप्रभावेणशापात्तस्यमहात्मनः
ममपुत्रोमहाभागोधर्मत्राताभविष्यति ५१
इत्येवंचिंतयेन्नित्यंपूर्वपापाद्विशंकिता
धर्मांगानिसुपुण्यानिसुताग्रेपरिदर्शयेत् ५२
सत्यभावादिकान्पुण्यान्गुणान्सावैप्रकाशयेत्
इत्युवाचसुतंसाहिअहंधर्मसुतासुत ५३
पितातेधर्मतत्त्वज्ञस्तस्माद्धर्मंसमाचर
इत्येवंबोधयेन्नित्यंपुत्रंवेनंतदासती ५४
मातापित्रोस्तयोर्वाक्यंप्रजायुक्तंप्रपालयेत्
एवंवेनःप्रजापालःसंजातःक्षितिमंडले ५५
सुखेनजीवतेलोकःप्रजाधर्मेणरंजिताः

एवंराज्यप्रभावंतुवेनस्यापिमहात्मनः ५६
धर्मभावाःप्रवर्तंतेतस्मिञ्छासतिपार्थिवे ५७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेषट्त्रिंशोऽध्यायः ३६

सप्तत्रिंशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
एवंवेनस्यचैवासीत्सृष्टिरेवमहात्मनः
धर्माचारंपरित्यज्यकथंपापमतिर्भवेत् १
सूतउवाच-
ज्ञानविज्ञानसंपन्नामुनयस्तत्त्ववेदिनः
शुभाशुभंवदंत्येवंतन्नस्यादिहचान्यथा २
तप्यमानेनतेनापिसुशंखेनमहात्मना
दत्तःशापःकथंविप्रानयथावज्ञजायते ३
वेनस्यपातकाचारंसर्वमेववदाम्यहम्
तस्मिञ्छासतिधर्मज्ञेप्रजापालेमहात्मनि ४
पुरुषःकश्चिदायातश्छद्मलिगधरस्तदा
नग्नरूपोमहाकायःशिरोमुंडोमहाप्रभः ५
मार्जनींशिखिपत्राणांकक्षायांसहिधारयन्
गृहीतंपानपात्रंतुनालिकेरमयंकरे ६
पठमानोह्यसच्छास्त्रंवेदधर्मविदूषकम्
यत्रवेनोमहाराजस्तत्रायातस्त्वरान्वितः ७
सभायांतस्यवेनस्यप्रविवेशसपापवान्
तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंवेनःप्रश्नंतदाकरोत् ८
भवान्कोहिसमायातईदृग्रूपधरोमम
सभायांवर्तमानस्यपुरःकस्मात्समागतः ९
कोवेषःकिंनुतेनामकोधर्मःकर्मतेवद
कोवेदस्तेकआचारःकिंतपःकाप्रभावना १०
किंज्ञानंकःप्रभावस्तेकिंसत्यंधर्मलक्षणम्
तत्त्वंसर्वंसमाचक्ष्वममाग्रेसत्यमेवच ११
श्रुत्वावेनस्यतद्वाक्यंपापोवाक्यमुदाहरत्

पातकउवाच-
करोष्येवंवृथाराज्यंमहामूढोनसंशयः १२
ग्रहंधर्मस्यसर्वस्वमहंपूज्यतमोसुरैः
ग्रहंज्ञानमहंसत्यमहंधातासनातनः १३
ग्रहंधर्मग्रहंमोन्नः सर्वदेवमयोह्यहम्
ब्रह्मदेहात्समुद्भूतःसत्यसंधोऽस्मिनान्यथा १४
जिनरूपंविजानीहिसत्यधर्मकलेवरम्
मामेवहिप्रधावंतियोगिनोज्ञानतत्पराः १५
वेनउवाच-
तवैवकीदृशंकर्मकिंतेदर्शनमेवच
किमाचारोवदस्वैहिइत्युक्तंतेनभूभुजा १६
पातकउवाच-
ग्रर्हंतोदेवतायत्रनिर्ग्रंथोदृश्यतेगुरुः
दयाचैवपरोधर्मस्तत्रमोन्नःप्रदृश्यते १७
दर्शनेस्मिन्नसंदेहग्राचारान्प्रवदाम्यहम्
यजनंयाजनंनास्तिवेदाध्ययनमेवच १८
नास्तिसंध्यातपोदानंस्वधास्वाहाविवर्जितम्
हव्यकव्यादिकंनास्तिनैवयज्ञादिकाक्रिया १९
पितृणांतर्पणंनास्तिनातिथिर्वैश्वदेविकम्
न्नपणस्यवरापूजाग्रर्हतोध्यानमुत्तमम् २०
ग्रयंधर्मसमाचारोजैनमार्गेप्रदृश्यते
एतत्तेसर्वमाख्यातंनिजधर्मस्यलन्नणम् २१
वेनउवाच-
वेदप्रोक्तोयथाधर्मोयत्रयज्ञादिकाःक्रियाः
पितृणांतर्पणंश्राद्धंवैश्वदेवंनदृश्यते २२
नदानंतपएवास्तिक्वास्तेधर्मस्यलन्नणम्
वदसत्यंममाग्रेतुदयाधर्मंचकीदृशम् २३
पातकउवाच-
पंचतत्त्वप्रवृद्धोयंप्राणिनांकायएवच
ग्रात्मावायुस्वरूपोयंतेषांनास्तिप्रसंगता २४

यथाजलेषुभूतानामपिसंगमवेहितत्
जायतेबुद्बुदाकारंतद्वद्भूतसमागमः २५
पृथ्वीभावोरजःस्थस्तुचापस्तत्रैवसंस्थिताः
ज्योतिस्तत्रप्रदृश्येतसुवायुर्वर्ततेत्रिषु २६
आकाशमावृणोत्पश्चाद्बुद्बुदत्वंप्रजायते
अप्सुमध्येप्रभात्येवसुतेजोवर्तुलंवरम् २७
क्षणमात्रंप्रदृश्येतक्षणान्नैवचदृश्यते
तद्वद्भूतसमायोगःसर्वत्रपरिदृश्यते २८
अंतकालेप्रयात्यात्मापंचपंचसुयांतिते
मोहमुग्धास्ततोमर्त्यावर्ततेचपरस्परम् २९
श्राद्धंकुर्वंतिमोहेनक्षयाहेपितृतर्पणम्
क्वास्तेमृतःसमश्नातिकीदृशोऽसौनृपोत्तम ३०
किंज्ञानंकीदृशंकायंकेनदृष्टंवदस्वनः
मिष्टान्नंभोजयित्वाचतृप्तायांतिचब्राह्मणाः ३१
कस्यश्राद्धंप्रदीयेतसातुश्रद्धानिरर्थिका
अन्यदेवंप्रवक्ष्यामिवेदानांकर्मदारुणम् ३२
यदातिथिर्गृहेयातिमहोक्षंपचतेद्विजः
अजंवाराजराजेंद्रअतिथिंपरिभोजयेत् ३३
अश्वमेधमखेअश्वंगोमेधेवृषमेवच
नरमेधेनरंराजन्वाजपेयेतथाह्यजान् ३४
राजसूयेमहाराजप्राणिनांघातनंबहु
पुंडरीकेगजंहन्याद्गजमेधेऽथकुंजरम् ३५
सौत्रामण्यांपशुंमेध्यंमेषमेवप्रदृश्यते
नानारूपेषुसर्वेषुश्रूयतांनृपनंदन ३६
नानाजातिविशेषाणांपशूनांघातनंस्मृतम्
यच्चापिदीयतेदानंकिंतद्दानस्यलक्षणम् ३७
ज्ञेयंतदन्नमुच्छिष्टंक्रियतेभूरिभोजनम्
अत्यंतदोषहीनांस्तान्हिंसंतियन्महामखे ३८
तत्रकिंदृश्यतेधर्मःकिंफलंतत्रभूपते
पशूनांमारणंयत्रनिर्दिष्टंवेदपंडितैः ३९

तस्माद्विनष्टधर्मंचनपुरायंमोक्षदायकम्
दयांविनाहियोधर्मःसधर्मोविफलायते ४०
जीवानांपालनंयत्रतत्रधर्मोनसंशयः
स्वाहाकारःस्वधाकारस्तपःसत्यंनृपोत्तम ४१
दयाहीनंचापलंस्यान्नास्तिधर्मस्तुतत्रहि
एतेवेदानवेदाःस्युर्दयायत्रनविद्यते ४२
दयादानपरोनित्यंजीवमेवप्ररक्षयेत्
चांडालोऽप्यथशूद्रोवासवैब्राह्मणउच्यते ४३
ब्राह्मणोनिर्दयोयोवैपशुघातपरायणः
सवैसुनिर्दयःपापीकठिनःक्रूरचेतनः ४४
वंचकैःकथितोवेदोयोवेदोज्ञानवर्जितः
यत्रज्ञानंभवेन्नित्यंतत्रवेदःप्रतिष्ठति ४५
दयाहीनेषुवेदेषुविप्रेषुचमहामते
नास्तिसत्यंक्रियातत्रवेदविप्रेषुवैतदा ४६
वेदानवेदाराजेंद्रब्राह्मणाःसत्यवर्जिताः
दानस्यापिफलंनास्तितस्माद्दानंनदीयते ४७
यथाश्राद्धस्यवैचिह्नंतथादानस्यलक्षणम्
जिनस्यापिचयद्धर्मंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ४८
तवाग्रेऽहप्रवक्ष्यामिबहुपुरायप्रदायकम्
आदौदयाप्रकर्तव्याशांतभूतेनचेतसा ४९
आराधयेद्धृदादेवंजिनंयेनचराचरम्
मनसाशुद्धभावेनजिनमेकंप्रपूजयेत् ५०
नमस्कारःप्रकर्तव्यस्तस्यदेवस्यनान्यथा
मातापित्रोस्तुवैपादौकदानैवप्रवंदयेत् ५१
अन्येषामपिकावार्ताश्रूयतांराजसत्तम
वेनउवाच–
एतेविप्राश्चआचार्यागंगाद्याःसरितस्तथा ५२
वदंतिपुरायतीर्थानिबहुपुरायप्रदानिच
तत्किंवदस्वसत्यंमेयदिधर्ममिहेच्छसि ५३
पातकउवाच–

आकाशाद्वैमहाराजमेघावर्षंतिवैजलम्
भूमौहिपर्वतेष्वेवंसर्वत्रपतितेजलम् ५४
सआप्लाव्यततस्तिष्ठेद्द्यांसर्वत्रभावयेत्
नद्यःपापप्रवाहास्तुतासुतीर्थंश्रुतंकथम् ५५
जलाशयामहाराजतडागाःसागरास्तथा
पृथिव्याधारकाश्चैवगिरयोश्मराशयः ५६
नास्त्येतेषुचवैतीर्थंजलैर्जलदमुत्तमम्
स्नानेयदामहत्पुण्यंकस्मान्मत्स्येषुवैनहि ५७
दृष्टास्नानेनवैसिद्धिर्मीनाःशुद्ध्यंतिनान्यथा
यत्रजिनस्तत्रतीर्थंतत्रधर्मःसनातनः ५८
तपोदानादिकंसर्वंपुण्यंतत्रप्रतिष्ठितम् ५९
एकोजिनःसर्वमयोनृपेंद्रनास्त्येवधर्मंपरमंहितीर्थम्
अयंतुलाभःपरमस्तुतस्माद्ध्यायस्वनित्यंसुसुखोभविष्यसि ६०
विनिंद्यधर्मंसकलंसवेदंदानंसपुण्यंपरयज्ञरूपम्
पापस्वभावैर्बहुबोधितोनृपस्त्वंगस्यपुत्रोभुवितेनपापिना ६१

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
वेनोपाख्यानेसप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७

अष्टत्रिंशोऽध्यायः

सूतउवाच–
एवंसंबोधितोवेनःपापभावंगतःकिल
पुरुषेणतेनजैनेनमहापापेनमोहितः १
नमस्कृत्यततःपादौतस्यैवचदुरात्मनः
वेदधर्मंपरित्यज्यसत्यधर्मादिकांक्रियाम् २
सुयज्ञानांनिवृत्तिःस्याद्वेदानांहितथैवच
पुण्यशास्त्रमयोधर्मस्तदानैवप्रवर्तितः ३
सर्वपापमयोलोकःसंजातस्तस्यशासनात्
नैवयागाश्चवेदाश्चधर्मशास्त्रार्थमुत्तमम् ४
नदानाध्ययनंविप्रास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे
एवंधर्मप्रलोपोभून्महत्पापंप्रवर्तितम् ५

अंगेनवार्यमाणस्तुअन्यथाकुरुतेभृशम्
ननामपितुःपादौमातुश्चैवदुरात्मवान् ६
सनकस्यापिविप्रस्यअहमेकःप्रतापवान्
पित्रानिवार्यमाणश्चमात्राचैवदुरात्मवान् ७
नकरोतिशुभंपुगयंतीर्थदानादिकंकदा
आत्मभावानुरूपंचबहुकालंमहायशाः ८
पुनःसर्वैर्विचार्यैवंकस्मात्पापीव्यजायत
अंगप्रजापतेःपुत्रोवंशलाञ्छनमागतः ९
पुनःपप्रच्छधर्मात्मासुतांमृत्योर्महात्मनः
कस्यदोषात्समुत्पन्नोवदसत्यंममप्रिये १०
सुनीथोवाच-
पूर्वमेवस्ववृत्तांतमात्मपुगयंचनंदिनी
समाचष्टचअंगायममदोषान्महामते ११
बाल्येकृतंमयापापंसुशंखस्यमहात्मनः
तपसिसंस्थितस्यापिनान्यत्किंचित्कृतंमया १२
शप्ताहंकुप्यतातेनदुष्टातेसंततिर्भवेत्
इतिजानेमहाभागतेनायंदुष्टतांगतः १३
समाकगर्यमहातेजास्तयासहवनंययौ
गतेतस्मिन्महाभागेसभार्येचवनेतदा १४
सप्तैतेऋषयस्तत्रवेनपार्श्वंगतास्तथा
समाहूयततःप्रोचुरंगस्यतनयंप्रति १५
ऋषयऊचुः-
मावेनसाहसंकार्षीःप्रजापालोभवानिह
त्वयासर्वमिदंलोकंत्रैलोक्यंसचराचरम् १६
धर्मेचैवमहाभागसकलंहिप्रतिष्ठितम्
पापकर्मपरित्यज्यपुगयंकर्मसमाचर १७
एवमुक्तेषुतेष्वेवप्रहसन्वाक्यमब्रवीत्
वेनउवाच-
अहमेवपरोधर्मोऽहमेवार्हःसनातनः १८
अहंधाताअहंगोप्ताअहंवेदार्थएवच

अहंधर्मोमहापुण्योजैनधर्मःसनातनः १९
मामेवकर्मणाविप्राभजध्वंधर्मरूपिणम्
ऋषयउचुः–
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यास्त्रयोवर्णाद्विजातयः २०
सर्वेषामेववर्णानांश्रुतिरेषासनातनी
वेदाचारेणवर्ततेतेनजीवंतिजंतवः २१
ब्रह्मवंशात्समुद्भूतोभवान्ब्राह्मणएवच
पश्चाद्राजापृथिव्याश्चसंजातःकृतविक्रमः २२
राजपुण्येनराजेंद्रसुखंजीवंतिवैद्विजाः
राज्ञःपापेननश्यंतितस्मात्पुण्यंसमाचर २३
समादृतस्त्वयाधर्मःकृतश्चापिनराधिप
त्रेतायुगस्यकर्मापिद्वापरस्यतथानहि २४
कलेश्चैवप्रवेशंतुवर्त्तयिष्यंतिमानवाः
जैनधर्मंसमाश्रित्यसर्वेपापप्रमोहिताः २५
वेदाचारंपरित्यज्यपापंयास्यंतिमानवाः
पापस्यमूलमेवंवैजैनधर्मंनसंशयः २६
अनेनमुग्धाराजेंद्रमहामोहेनपातिताः
मानवाःपापसंघातास्तेषांनाशायनान्यथा २७
भविष्यत्येवगोविंदःसर्वपापापहारकः
स्वेच्छारूपंसमासाद्यसंहरिष्यतिपातकात् २८
पापेषुसंगतेष्वेवंम्लेच्छनाशायवैपुनः
कल्किरेवस्वयंदेवोभविष्यतिनसंशयः २९
व्यवहारंकलेश्चैवत्यजपुण्यंसमाश्रय
वर्तयस्वहिसत्येनप्रजापालोभवस्वहि ३०
वेनउवाच–
अहंज्ञानवतांश्रेष्ठःसर्वज्ञातंमयाइह
योऽन्यथावर्ततेचैवसदंड्योभवतिध्रुवम् ३१
अत्यर्थंभाषमाणंतंराजानंपापचेतनम्
कुपितास्तेमहात्मानःसर्वेवैब्रह्मणःसुताः ३२
कुपितेष्वेवविप्रेषुवेनोराजामहात्मसु

ब्रह्मशापभयात्तेषांवल्मीकंप्रविवेशह ३३
अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंपश्यंतिसर्वतः
ज्ञात्वाप्रनष्टंभूपंतंवल्मीकस्थंसुसांप्रतम् ३४
बलादानिन्युस्तंविप्राःक्रूरंतंपापचेतनम्
दृष्ट्वाचपापकर्माणंमुनयःसुसमाहिताः ३५
सव्यंपाणिंममंथुस्तेभूपस्यजातमन्यवः
तस्माज्जातोमहाह्रस्वोनीलवर्णोभयंकरः ३६
बर्बरोरक्तनेत्रस्तुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
सर्वेषामेवपापानांनिषादानांबभूवह ३७
धातापालयिताराजाम्लेच्छानांतुविशेषतः
तंदृष्ट्वापापकर्माणमृषयस्तुमहामते ३८
ममंथुर्दक्षिणंपाणिंवेनस्यापिमहात्मनः
तस्माज्जातोमहात्मासयेनदुग्धावसुंधरा ३९
पृथुर्नाममहाप्राज्ञोराजराजोमहाबलः
तस्यपुण्यप्रसादाच्चवेनोधर्मार्थकोविदः ४०
चक्रवर्तिपदंभुक्त्वाप्रसादात्तस्यचक्रिणः
जगामवैष्णवंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम् ४१
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेऽष्टत्रिंशोऽध्यायः ३८

एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
कथंवेनोगतःस्वर्गंपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः
तन्नोविस्तरतोऽत्रापिवदसत्यवतांवर १
सूतउवाच-
ऋषीणांपुण्यसंसर्गात्संवादाच्चद्विजोत्तम
कायस्यमथनात्पापोबहिस्तस्यविनिर्गतः २
पश्चाद्वेनःसपुण्यात्माज्ञानंलेभेचशाश्वतम्
रेवायादक्षिणेकूलेतपश्चचारसद्विजाः ३
तृणबिन्दोर्ऋषेश्चैवआश्रमेपापनाशने
वर्षाणांतुशतंसाग्रंकामक्रोधविवर्जितः ४

तस्योग्रतपसादेवःशंखचक्रगदाधरः
प्रसन्नोभून्महाभागानिष्पापस्यनृपस्यवै ५
उवाचचप्रसन्नोऽस्मिव्रियतांवरउत्तमः
वेनउवाच-
यदिदेवप्रसन्नोऽसिदेहिमेवरमुत्तमम् ६
अनेनापिशरीरेणगंतुमिच्छामित्वत्पदम्
पित्रासार्धंमहाभागमात्राचैवसुरेश्वर
तवैवतेजसादेवतद्विष्णोःपरमंपदम् ७
श्रीवासुदेवउवाच-
क्वगतोऽसौमहामोहोयेनत्वंमोहितोनृप
लोभेनमोहयुक्तेनतमोमार्गेनिपातितः ८
वेनउवाच-
यन्मेपूर्वकृतंपापंतेनाहंमोहितोविभो
अतोमामुद्धरास्मात्त्वंपापाच्चैवसुदारुणात् ९
प्रजप्तव्यमथोपठ्यंतद्वदानुग्रहाद्विभो
भगवानुवाच-
साधुभूपमहाभागपापंतेनाशमागतम् १०
शुद्धोसितपसाचत्वंततःपुण्यंवदाम्यहम्
पुरावैब्रह्मणातातपृष्टोहंभवतायथा ११
तस्मैयदुदितंवत्सतत्तेसर्वंवदाम्यहम्
एकदाब्रह्मणाध्यानस्थितेननाभिपंकजे १२
प्रादुरासतदातस्यवरदानायसुव्रत
तेनपृष्टंमहत्पुण्यंस्तोत्रंपापप्रणाशनम् १३
वासुदेवाभिधानंचसुगतिप्रदमिच्छता
स्तोत्राणांपरमंतस्मैवासुदेवाभिधंमहत् १४
सर्वसौख्यप्रदंनृणांपठतांजपतांसदा
उपादिशंमहाभागविष्णुप्रीतिकरंपरम् १५
विष्णुरुवाच-
एतत्सर्वंजगद्व्याप्तंमयात्वव्यक्तमूर्तिना
अतोमांमुनयःप्राहुर्विष्णुंविष्णुपरायणाः १६

वसंतियत्रभूतानिवसत्येषुचयोविभुः
सवासुदेवोविज्ञेयोविद्वद्भिरहमादरात् १७
संकर्षतिप्रजाश्चांतेह्यव्यक्तायय तोविभुः
ततःसंकर्षणोनाम्नाविज्ञेयःशरणागतैः १८
इंगितेकामरूपोहंबहुस्यामितिकाम्यया
प्रद्युम्नोहंबुधैस्तस्माद्विज्ञेयोस्मिसुतार्थिभिः १९
अत्रलोकेविनाचेशौसर्वेशौहरकेशवौ
निरुद्धोहंयोगबलान्नकेनातोनिरुद्धवत् २०
विश्वाख्योहंप्रतिजगज्ज्ञानविज्ञानसंयुतः
अहमित्यभिमानीचजाग्रच्चिंतासमाकुलः २१
तैजसोहंजगच्चेष्टामयश्चेंद्रियरूपवान्
ज्ञानकर्मसमुद्रिक्तःस्वप्नावस्थांगतोह्यहम् २२
प्राज्ञोहमधिदैवात्माविश्वाधिष्ठानगोचरः
सुषुप्तावास्थितोलोकादुदासीनोविकल्पितः २३
तुरीयोहंनिर्विकारीगुणावस्थाविवर्जितः
निर्लिप्तःसाक्षिवद्विश्वप्रतिबिंबितविग्रहः २४
चिदाभासश्चिदानंदश्चिन्मयश्चित्स्वरूपवान्
नित्योक्षरोब्रह्मरूपोब्रह्मन्नेवमवेहिमाम् २५
भगवानुवाच-
इत्युक्त्वांतर्दधेविष्णुःस्वरूपंब्रह्मणेपुरा
सोपिज्ञात्वाजगद्व्याप्तिंकृतात्मासमभूत्क्षणात् २६
राजंस्त्वमपिशुद्धात्मापृथोर्जन्मनएवच
तथाप्याराधयविभुंस्तोत्रेणानेनसुव्रत २७
तुष्टोविष्णुस्तमभ्याहवरंवरयमानद
वेनउवाच-
सुगतिंदेहिमेविष्णोदुष्कृतात्तारयस्वमाम् २८
शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिकारणंवदसद्गतेः
विष्णुरुवाच-
पूर्वमेवमहाभागत्वंगेनापिमहात्मना २९
अहमाराधितस्तेनतस्मैदत्तोवरोमया

प्रयास्यसिमहाभागवैष्णवंलोकमुत्तमम् ३०
कर्मणास्वेनविप्रेंद्रपुण्येननृपनंदन
आत्मार्थेत्वंमहाभागवरमेवप्रयाचय ३१
शृणुवेनमहाभागवृत्तांतंपूर्वसंभवम्
तवमात्रेपुरादत्तःशापःक्रुद्धेनभूपते ३२
सुशंखेनसुनीथायैबाल्येपूर्वंमहात्मना
ततस्त्वंगेवरोदत्तोमयैवविदितात्मना ३३
त्वांसमुद्धर्त्तुकामेनसुपुत्रस्तेभविष्यति
एवमुक्त्वातुपितरंतवाहंगुणवत्सल ३४
भवदंगात्समुद्भूतःकरिष्येलोकपालनम्
दिवींद्रोहियथाभातितथाहंभूतलेस्थितः ३५
आत्मावैजायतेपुत्रइतिसत्यवतीश्रुतिः
अतस्त्वंसुगतिंवत्सलभिष्यसिवरान्मम ३६
गत्यर्थमात्मनोराजन्दानमेकंसमाचर
यस्त्वांपातकरूपोऽहसुनीथायाःपरंतप ३७
अब्रुवन्नग्नरूपेणकर्तुंत्वांतुविधर्मगम्
अन्यथातुसुशंखस्यवाक्यमेवान्यथाभवेत् ३८
अतोविधिर्निषेधश्चह्यहमेवनृपोत्तम
कर्मानुरूपफलदोबुद्ध्यतीतोगुणाग्रहः ३९
दानमेवपरंश्रेष्ठंदानंसर्वप्रभावकम्
तस्माद्दानंददस्वत्वंदानात्पुण्यंप्रवर्तते ४०
दानेननश्यतेपापंतस्माद्दानंददस्वहि
अश्वमेधादिभिर्यज्ञैर्यजस्वनृपसत्तम ४१
भूमिदानादिकंदानंब्राह्मणेभ्योददस्ववै
सुदानात्प्राप्यतेभोगःसुदानात्प्राप्यतेयशः ४२
सुदानाज्जायतेकीर्तिःसुदानात्प्राप्यतेसुखम्
दानेनस्वर्गमाप्नोतिफलंतत्रभुनक्तिच ४३
दत्तस्यापिसुदानस्यश्रद्धायुक्तस्यसत्तम
कालेप्राप्तेव्रजेत्तीर्थंपुण्यस्यापिफलंत्विदम् ४४
पात्रभूतायविप्रायश्रद्धापूतेनचेतसा

योददातिमहादानंमयिभावंनिवेश्यच ४५
तस्याहंसकलंदद्मिमनसायंयमिच्छति
वेनउवाच-
कालंदानस्यमेब्रूहिकीदृक्कालस्यलक्षणम् ४६
तीर्थस्यापिचयद्रूपंपात्रस्यापिसुलक्षणम्
दानस्यापिजगन्नाथविधिंविस्तरतोवद ४७
प्रसादसुमुखोभूत्वादयामेयदिवर्त्तते
श्रीकृष्णउवाच-
दानकालंप्रवक्ष्यामिनित्यं नैमित्तिकंनृप ४८
काम्यंचान्यंमहाराजचतुर्थप्रापकंपुनः
सूर्योदयस्यवेलायांपापंनश्यतिसर्वतः ४९
अंधकाराधिकाघोरानराणांनाशकारकाः
दिविसूर्योममांशोऽयतेजसांकल्पितोनिधिः ५०
तस्यैवतेजसादग्धाभस्मतांयांतिकिल्बिषाः
उदयंतंममांशंयोदृष्ट्वादत्तेतुवार्यपि ५१
तस्यकिंकथ्यतेभूपनित्यंपुरायविवर्द्धनम्
संप्राप्तायांसुवेलायांतस्यांपुरायकरोनरः ५२
स्नात्वाभ्यर्च्यपितृन्देवान्दानदाताभवेत्पुनः
यथाशक्तिप्रभावेनश्रद्धापूतेनचेतसा ५३
अन्नंपयःफलंपुष्पंवस्त्रंतांबूलभूषणम्
हेमरत्नादिकंचैवतस्यपुरायमनंतकम् ५४
मध्याह्नेतुततोराजन्नपराह्णेतथैवच
मामुदृश्यचयोदद्यात्तस्यपुरायमनंतकम् ५५
खाद्यपानादिकंमिष्टलेपनंगंधकुंकुमम्
कर्पूरादिकमेवापिवस्त्रालंकारसंयुतम् ५६
अविच्छिन्नंददात्येवंभोगसौख्यप्रदायकम्
नित्यकालोमयाख्यातोदानपूजार्थिनांशुभः ५७
अथातःसंप्रवक्ष्यामिनैमित्तिकमनुत्तमम्
त्रिकालेष्वपिदातव्यंदानमेवनसंशयः ५८
शून्यंदिनंनकर्तव्यमात्मनोहितमिच्छता

यस्मिन्कालेप्रदत्तंहिकिंचिद्दानंनराधिप ५९
तत्प्रभावान्महाप्राज्ञोबहुसामर्थ्यसंयुतः
धनाढ्योगुणवान्प्राज्ञःपंडितोऽपिविचक्षणः ६०
पक्षंमासंदिनंयावन्नदत्तंवैयदाशनम्
तमेववारयाम्येवभक्ष्याच्चैवनरोत्तमम् ६१
स्वमलंभक्षितंचैवअदत्वादानमुत्तमम्
उत्पादयाम्यहंरोगंसर्वभोगनिवारणम् ६२
तेषांकायेष्वसंतुष्टोबहुपीडाप्रदायकम्
मंदानलेनसंयुक्तंज्वरसंतापकारकम् ६३
त्रिकालेषुनदत्तंयैर्ब्राह्मणेषुसुरेषुच
स्वयमश्नातिमिष्टंतुतेनपापंमहत्कृतम् ६४
प्रायश्चित्तेनरौद्रेणतमेवंपरिशोधयेत्
उपवासैर्महाराजकायशोषकरादिकैः ६५
चर्मकारोयथाचर्मकुंडस्थोपरिनिर्घृणः
शोधयेच्चकषायैश्चतच्चर्मस्फोटयेद्यथा ६६
तथाहंपापकर्तारंशोधयामिनसंशयः
औषधीनांसुयोगाच्चकषायैःकटुकैर्ध्रुवम् ६७
उष्णोदकैश्चसंतापैर्वैद्यरूपेणनान्यथा
अन्येभुंजन्तितस्योग्रभोगान्पुण्यान्मनोनुगान् ६८
किंकरोतिसमर्थश्चनदत्तंदानमुत्तमम्
महतापापरूपेणतमेवंपरितापये ६९
नित्यकालस्ययद्दानमात्मार्थंपापिभिर्यथा
नदत्तंराजराजेंद्रश्रद्धापूतेनचेतसा ७०
तथाताञ्जारयाम्येतानुपायैर्दारुणैःकिल
वासुदेवउवाच-
नैमित्तिकंतथाकालंपुण्यंचैवतवाग्रतः ७१
प्रवक्ष्यामिनरश्रेष्ठसुबुद्ध्याशृणुतत्परः
अमावास्यामहाराजपौर्णमासीतथैवच ७२
यदाभवतिसंक्रांतिर्व्यतीपातोनरेश्वर
वैधृतिश्चयदाप्रोक्तायदाएकादशीभवेत् ७३

महामाघीतथाषाढीवैशाखीकार्तिकीतथा
अमासोमसमायोगेमन्वादिषुयुगादिषु ७४
गजच्छायातथाप्रोक्तापितृक्षयातथैवच
एतेनैमित्तिकाःख्यातास्तवाग्रेनृपसत्तम ७५
एतेषुदीयतेदानंतस्यदानस्ययत्फलम्
तत्फलंतुप्रवक्ष्यामिश्रूयतांनृपसत्तम ७६
मामुद्दिश्यनरोभक्त्याब्राह्मणायप्रयच्छति
तस्याहंनिर्विकल्पेनप्रयच्छामिनसंशयः ७७
गृहंसौख्यंमहाराजस्वर्गमोक्षादिकंबहु
काम्यंकालंप्रवक्ष्यामिदानस्यफलदायकम् ७८
व्रतानामेवसर्वेषांदेवादीनांतथैवच
दानस्यपुरयकालंतुसंप्रोक्तंद्विजसत्तमैः ७९
आभ्युदयिकमेवापिकालंवक्ष्यामितेनृप
मखानामेवसर्वेषांवैवाहिकमनुत्तमम् ८०
पुत्रस्यजातमात्रस्यचौलमौंज्यादिकंतथा
प्रासादध्वजदेवानांप्रतिष्ठादिककर्मणि ८१
वापीकूपतडागानांगृहवास्तुमयंनृप
तदाभ्युदयिकंप्रोक्तंमातृणांयत्रपूजनम् ८२
तस्मिन्कालेददेद्दानंसर्वसिद्धिप्रदायकम्
आभ्युदयिकएवायंकालःप्रोक्तोनृपोत्तम ८३
अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिपापपीडानिवारणम्
मृत्युकालेचसंप्राप्तेक्षयंज्ञात्वानरोत्तम ८४
तत्रदानंप्रदातव्यंयममार्गसुखप्रदम्
नित्यनैमित्तिकाःकालाःकाम्याभ्युदयिकास्तथा ८५
अंत्यःकालोमहाराजसमाख्यातस्तवाग्रतः
एतेकालाःसमाख्याताःस्वकर्मफलदायकाः ८६
तीर्थस्यलक्षणंराजन्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः
सुतीर्थानामियंगंगाभातिपुरयासरस्वती ८७
रेवाचयमुनातापीतथाचर्मरावतीनदी
सरयूर्घर्घरावेणासर्वपापप्रणाशिनी ८८

कावेरीकपिलाचान्याविशालाविश्वतारणी
गोदावरीसमाख्यातातुंगभद्रानरोत्तम ८९
पापानांभीतिदानित्यंभीमरथ्याप्रपठ्यते
देविकाकृष्णगंगाचअन्याःसरिद्वरोत्तमाः ९०
एतासांपुण्यकालेषुसंतितीर्थान्यनेकशः
ग्रामेवायदिवारण्येनद्यःसर्वत्रपावनाः ९१
तत्रतत्रप्रकर्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः
यदानज्ञायतेनामतासांतीर्थस्यसत्तमाः ९२
नामोच्चारंप्रकुर्वीतविष्णुतीर्थमिदंनृप
तीर्थस्यदेवतातद्वदहमेवनसंशयः ९३
मामेवमुच्चरेद्योवैतीर्थेदेवेषुसाधकः
तस्यपुण्यफलंजातंमन्नाम्नानृपनंदन ९४
अज्ञातानांसुतीर्थानांदेवानांनृपसत्तम
स्नानेदानेमहाराजमन्नामहिसमुच्चरेत् ९५
तीर्थानामेवराजेंद्रधात्राधात्र्यइमाःकृताः
सिंधवःसर्वपुण्यानांसर्वस्थाःक्षितिमंडले ९६
यत्रतत्रप्रकर्त्तव्यंस्नानदानादिकंनृप
अक्षयंफलमाप्नोतिसुतीर्थानांप्रसादतः ९७
तीर्थरूपामहापुण्याःसागरासप्तएवच
मानसाद्यास्तथाराजन्सरस्यश्चप्रकीर्तिताः ९८
निर्झराःपल्वलाःप्रोक्तास्तीर्थरूपानसंशयः
स्वल्पानद्योमहाराजतासुतीर्थंप्रतिष्ठितम् ९९
खातेष्वेवंचसर्वेषुवर्जयित्वाचकूपकम्
पर्वतास्तीर्थरूपाश्चमेर्वाद्याश्चमहीतले १००
यज्ञभूमिश्चयज्ञश्चअग्निहोत्रेयथास्थितः
श्राद्धभूमिस्तथाशुद्धादेवशालातथापुनः १०१
होमशालातथाप्रोक्तावेदाध्ययनवेश्मच
गृहेषुपुण्यसंयुक्तंगोस्थानंवरमुत्तमम् १०२
सोमपायीभवेद्यत्रतीर्थंतत्रप्रतिष्ठितम्
आरामोयत्रवैपुण्योअश्वत्थोयत्रतिष्ठति १०३

ब्रह्मवृक्षोभवेद्यत्रवटवृक्षस्तथैवच
अन्येचवन्यसंस्थानेतत्रतीर्थंप्रतिष्ठितम् १०४
एतेतीर्थाःसमाख्याताःपितामातातथैवच
पुराणंपठ्यतेयत्रगुरुर्यत्रस्वयंस्थितः १०५
सुभार्यातिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः
सुपुत्रस्तिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः १०६
एतेतीर्थाःसमाख्याताराजवेश्मतथैवच
वेनउवाच-
पात्रस्यलक्षणंब्रूहियस्मैदेयंसुरोत्तम १०७
प्रसादसुमुखोभूत्वाकृपयाममममाधव
वासुदेवउवाच-
शृणुराजन्महाप्राज्ञपात्रस्यापिसुलक्षणम् १०८
यस्मैदेयंसुदानंचश्रद्धापूतैर्महात्मभिः
ब्राह्मणंसुकुलोपेतंवेदाध्ययनतत्परम् १०९
शांतंदांतंतपोयुक्तंशुक्लमेवविशेषतः
प्रज्ञावंतंज्ञानवंतंदेवपूजनतत्परम् ११०
सत्यवंतंमहापुरयंवैष्णवंज्ञानपंडितम्
धर्मज्ञंमुक्तलौल्यंचपाखंडैस्तुविवर्जितम् १११
एवंपात्रंसमाख्यातमन्यदेवंवदाम्यहम्
एवमेतैर्गुणैर्युक्तंस्वसृपुत्रंनरोत्तमम् ११२
एतंपात्रंविजानीहिदुहितुस्तनयंततः
जामातरंमहाराजभावैरेतैश्चसंयुतम् ११३
गुरुंचदीक्षितंचैवपात्रभूतंनरोत्तम
एतान्येवसुपात्राणिदानयोग्यानिसत्तम ११४
वेदाचारसमोपेतस्तृप्तिंनैवचगच्छति
वर्जयेत्किलतंविप्रंतथाकाणंसुधूर्तकम् ११५
अतिकृष्णंमहाराजकपिलंपरिवर्जयेत्
कर्कटाक्षंसुनीलंचश्यावदन्तंविवर्जयेत् ११६
नीलदंतंतथाराजन्पीतदंतंतथैवच
गोघ्नंसुकृष्णदंतंचबर्बरंचातिपांशुलम् ११७

हीनांगमधिकांगंचकुष्ठिनंकुनखंतथा
दुश्चर्माणंमहाराजखल्वाटंपरिवर्जयेत् ११८
अन्यायेषुरतायस्यजायाविप्रस्यकस्यच
तस्मैदानंनदातव्यंयदिब्रह्मसमोभवेत् ११९
स्त्रीजितायनदातव्यंशाखारंडेमहामते
व्याधितायनदातव्यंमृतभोजिषुभूपते १२०
चोरायचनदातव्यंसयद्यत्रिसमोभवेत्
अतृप्तायनदातव्यंशावंतुपरिवर्जयेत् १२१
अतिस्तब्धायनोदेयंशठायचविशेषतः
वेदशास्त्रसमायुक्तःसदाचारेणवर्जितः १२२
श्राद्धेदानेचराजेंद्रनैवयुक्तःकदाभवेत्
अथदानंप्रवक्ष्यामिसफलंपुण्यदायकम् १२३
कालतीर्थसुपात्राणांश्रद्धायोगात्प्रजायते
नास्तिश्रद्धासमंपुण्यंनास्तिश्रद्धासमंसुखम् १२४
नास्तिश्रद्धासमंतीर्थंसंसारेप्राणिनांनृप
श्रद्धाभावेनसंयुक्तोमामेवंपरिसंस्मरेत् १२५
पात्रहस्तेप्रदातव्यंस्वल्पमेवनृपोत्तम
एवंविधस्यदानस्यविधियुक्तस्ययत्फलम् १२६
अनंतंतदवाप्नोतिमत्प्रसादात्सुखीभवेत् १२७

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
वेनोपाख्यानेएकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ३९

चत्वारिंशोऽध्यायः

वेनउवाच-
नित्यदानफलंदेवत्वत्तःपूर्वंमयाश्रुतम्
नैमित्तिकस्यदानस्यदत्तस्यापिहियत्फलम् १
तत्फलंमेसमाचक्ष्वत्वत्प्रसादात्प्रयत्नतः
महातृप्तिंनगच्छामिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते २
विष्णुरुवाच-
नैमित्तिकंप्रवक्ष्यामिदानमेवनृपोत्तम

महापर्वणिसंप्राप्तेयेनदानानिश्रद्धया ३
सत्पात्रेभ्यःप्रदत्तानितस्यपुगयफलंशृणु
गजंरथंप्रदत्तेयोह्यश्वंचापिनृपोत्तम ४
सचभृत्यैस्तुसंयुक्तःपुगयदेशेनृपोत्तमः
जायतेहिमहाराजमत्प्रसादान्नसंशयः ५
राजाभवतिधर्मात्माज्ञानवान्बलवान्सुधीः
अजेयःसर्वभूतानांमहातेजाःप्रजायते ६
महापर्वणिसंप्राप्तेभूमिदानंददातियः
गोदानंवामहाराजसर्वभोगपतिर्भवेत् ७
ब्राह्मणायसुपुगयायदानंदद्यात्प्रयत्नतः
महादानानियोदद्यात्तीर्थेपर्वणिपात्रवित् ८
तेषांचिह्नंप्रवद्म्यामिभूपतित्वंप्रजायते
तीर्थेपर्वणिसंप्राप्तेगुप्तदानंददातियः ९
निधीनामाशुसंप्राप्तिरन्नरापरिजायते
महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थेषुब्राह्मणायच १०
सुचैलंचमहादानंकांचनेनसमन्वितम्
पुगयंफलंप्रवद्म्यामितस्यदानस्यभूपते ११
जायंतेबहवःपुत्राःसुगुणावेदपारगाः
आयुष्मंतः प्रजावंतोयशःपुगयसमन्विताः १२
विपुलाश्चैवजायंतेस्फीतालद्मीर्महामते
सौख्यंचलभतेपुगयंधर्मवान्परिजायते १३
महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थेगत्वाप्रयत्नतः
कपिलांकांचनींदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने १४
तस्यपुगयंप्रवद्म्यामिदानस्यचमहामते
कपिलादोमहाराजसर्वसौख्यान्प्रभुंजति १५
यावद्ब्रह्माप्रजीवेत्सतावत्तिष्ठतितत्रसः
महापर्वणिसंप्राप्तेअलंकृत्यचगांतदा १६
कांचनेनापिसंयुक्तांवस्त्रालंकारभूषणैः
तस्यदानस्यराजेंद्रफलभोगंवदाम्यहम् १७
विपुलाजायतेलद्मीर्दानभोगसमाकुला

सर्वविद्यापतिर्भूत्वाविष्णुभक्तोभवेत्किल १८
विष्णुलोकेवसेन्मर्त्योयावत्तिष्ठतिमेदिनी
तीर्थंगत्वातुयोदद्याद्ब्राह्मणायविभूषणम् १९
भुक्त्वातुविपुलान्भोगानिन्द्रेणक्रीडतेसह
महापर्वणिसंप्राप्तेवस्त्रंचद्विजपुंगवे २०
दत्त्वान्नंभूमिसंयुक्तंपात्रेश्रद्धासमन्वितः
मोदतेसतुवैकुंठेविष्णुतुल्यपराक्रमः २१
सवस्त्रंकांचनंदत्त्वाद्विजायपरिशांतये
स्वेच्छयाअग्निसदृशोवैकुंठेसवसेत्सुखी २२
सुवर्णस्यसुकुंभंचघृतेनपरिपूरयेत्
पिधानंरौप्यंकर्तव्यंवस्त्रहारैरलंकृतम् २३
पुष्पमालान्वितंकुर्याद्ब्रह्मसूत्रेणशोभितम्
प्रतिष्ठितंवेदमंत्रैस्तंसंपूज्यमहामते २४
उपचारैःपवित्रैश्चषोडशैःपरिपूजयेत्
स्वलंकृत्यततोदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने २५
षोडशैवततोगावःसवस्त्राःकांस्यदोहनाः
कुंभयुक्ताश्चचत्वारोदक्षिणांचसकांचनाम् २६
तथाद्वादशकागावोवस्त्रालंकारभूषणाः
पृथग्भूतायविप्रायदातव्यानात्रसंशयः २७
एवमादीनिदानानिअन्यानिनृपनंदन
तीर्थकालंसुसंप्राप्यविप्रावसथमेवच २८
श्रद्धाभावेनदातव्यंबहुपुण्यकरंभवेत्
विष्णुरुवाच–
विष्णुमुद्दिश्ययद्दानंकामनापरिकल्पितम् २९
तस्यदानस्यभावेनभावनापरिभावितः
तादृक्फलंसमश्नातिमानुषोनात्रसंशयः ३०
अभ्युदयंप्रवक्ष्यामियज्ञादिषुप्रवर्तते
तेनदानेनतस्यापिश्रद्धयाचद्विजोत्तम ३१
प्रज्ञावृद्धिंसमाप्नोतिनचदुःखंप्रविंदति
भोगान्भुनक्तिधर्मात्माजीवमानस्तुसांप्रतम् ३२

एंद्रांस्तुभुंक्तेभोगान्सदातादिव्यांगतिंगतः
स्वकुलंनयतेस्वर्गंकल्पानांचसहस्रकम् ३३
एवमाभ्युदयंप्रोक्तंप्राप्तंतेषुवदाम्यहम्
कायस्यचन्नयंज्ञात्वाजरयापरिपीडितः ३४
दानंतेनप्रदातव्यमाशांकस्यनकारयेत्
मृतेचमयिमेपुत्राश्चन्येस्वजनबांधवाः ३५
कथमेतेभविष्यंतिमांविनासुहृदोमम
तेषांमोहात्प्रमुग्धोवैनददातिसकिंचन ३६
मृत्युंप्रयातिमोहात्मारुदंतिमित्रबांधवाः
दुःखेनपीडिताःसर्वेमायामोहेनपीडिताः ३७
संकल्पयंतिदानानिमोन्नंवैचिंतयंतिच
तस्मिन्मृतेमहाराजमायामोहेगतेसति ३८
विस्मरंतिचदानानिलोभात्मानोददंतिन
योऽसौमृतोमहाराजयमपंथंसुदुःखितः ३९
तृषान्नुधासमाक्रांतोबहुदुःखैःप्रपीडितः
तस्माद्दानंप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः ४०
कस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्यानृपोत्तम
संसारेनास्तिकःकस्यतस्माद्दानंप्रदीयते ४१
ज्ञानवताप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः
अन्नंपानंचतांबूलमुदकंकांचनंतथा ४२
युग्मंवस्त्रंचछत्रंचस्वयमेवनसंशयः
जलपात्राण्यनेकानिसोदकानिनृपोत्तम ४३
वाहनानिविचित्राणियानान्येवमहामते
नानागंधान्सकर्पूरंयमपंथसुखप्रदे ४४
उपानहौप्रदातव्येयदीच्छेद्विपुलंसुखम्
एतैर्दानैर्महाराजयमपंथंसुखेनवै ४५
प्रयातिमानवोराजन्यमदूतैरलंकृतम् ४६

इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
वेनोपाख्यानेचत्वारिंशोऽध्यायः ४०

एकचत्वारिंशोऽध्यायः

वेनउवाच-
पुत्रोभार्याकथंतीर्थंपितामाताकथंवद
गुरुश्चैवकथंतीर्थंतन्मेविस्तरतोवद १
श्रीविष्णुरुवाच-
अस्तिवाराणसीरम्यागंगायुक्तामहापुरी
तस्यांवसतिवैश्यैकःकृकलोनामनामतः २
तस्यभार्यामहासाध्वीपतिव्रतपरायणा
धर्माचारपरानित्यंसावैपतिपरायणा ३
सुकलानामपुण्यांगीसुपुत्राचारुमंगला
सत्यंवदासदाशुद्धाप्रियाकाराप्रियप्रिया ४
एवंगुणैःसमायुक्तासुभगाचारुकारिणी
सवैश्यउत्तमोनानाधर्मज्ञोज्ञानवान्गुणी ५
पुराणेश्रौतधर्मेचसदाश्रवणतत्परः
तीर्थयात्राप्रसंगेनबहुपुण्यप्रदायकम् ६
श्रद्धयानिर्गतोयात्रांतीर्थानांपुण्यमंगलाम्
ब्राह्मणानांप्रसंगेनसार्थवाहेनतेनच ७
प्रस्थितोधर्ममार्गंतुतमुवाचपतिव्रता
पतिस्नेहेनसंमुग्धाभर्तारंवाक्यमब्रवीत् ८
सुकलोवाच-
अहंतेधर्मतःपत्नीसहपुण्यकराप्रिय
पतिमार्गप्रतीक्ष्याहंपतिदेवंयजाम्यहम् ९
कदानैवमयात्याज्यंसामीप्यंतेद्विजोत्तम
तवच्छायांसमाश्रित्यकरिष्येधर्ममुत्तमम् १०
पतिव्रताख्यंपापघ्नंनारीणांगतिदायकम्
पुण्यस्त्रीकथ्यतेलोकेयास्यात्पतिपरायणा ११
युवतीनांपृथक्तीर्थंविनाभर्तुर्नशोभते
सुखदंनास्तिवैलोकेस्वर्गमोक्षप्रदायकम् १२
सव्यंपादंचभर्तुश्चप्रयागंविद्धिसत्तम
वामंचपुष्करंतस्ययानारीपरिकल्पयेत् १३

तस्यपादोदकस्नानात्तत्पुरयंपरिजायते
प्रयागपुष्करसमंस्नानंस्त्रीणांनसंशयः १४
सर्वतीर्थमयोभर्तासर्वपुरयमयःपतिः
मखानांयजनात्पुरयंयद्वैभवतिदीक्षिते १५
तत्फलंसमवाप्नोतिसेवयाभर्तुरेवहि
गयादीनांसुतीर्थानांयात्रांकृत्वाहियद्भवेत् १६
तत्फलंसमवाप्नोतिभर्तुःशुश्रूषणादपि
समासेनप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु १७
नास्त्यासांहिपृथग्धर्मःपतिशुश्रूषणंविना
तस्मात्कांतसहायंतेकुर्वाणासुखदायिनी १८
तवच्छायांसमाश्रित्यआगमिष्यामिनान्यथा
विष्णुरुवाच–
रूपंशीलंगुणंभक्तिंसमालोक्यवयस्तथा १९
सौकुमार्यंविचार्यैवंकृकलःसपुनःपुनः
यद्येवंहिनयिष्यामिदुर्गमार्गंसुदुःखदम् २०
रूपनाशोभवेच्चास्याःशीतातपविलोडनात्
पद्मगर्भप्रतीकाशमस्याश्चांगंप्रवर्णकम् २१
झंझावातेनशीतेनकृष्णवर्णंभविष्यति
पंथाःकर्कशसुग्रावापादौचास्याःसुकोमलौ २२
एष्यतेवेदनांतीव्रामथोगंतुंनचक्षमा
क्षुत्तृष्णाभिपरीतांगीकीदृशीयंभविष्यति २३
वामांगीममचस्थानंसुखस्थानंवरानना
ममप्राणप्रियानित्यंनित्यंधर्मस्यचाश्रयः २४
नाशमेतियदाबालाममनाशोभवेदिह
इयंमेजीविकानित्यमियंप्राणस्यचेश्वरी २५
ननयिष्येवनंतीर्थमेकश्चैवाप्यहंव्रजे
चिंतयित्वाक्षणंनूनंकृकलेनमहात्मना २६
तस्यचित्तानुगोभावस्तयाज्ञातोनृपोत्तम
पुनरूचेमहाभागाभर्त्तारंप्रस्थितंतदा २७
अनघानैववैत्याज्यापुरुषैःशृणुसत्तम

मूलमेवंहिधर्मस्यपुरुषस्यमहामते २८
एवंज्ञात्वामहाभागमामेवंनयसांप्रतम्
विष्णुरुवाच-
श्रुत्वासर्वंहितेनापिप्रियायाभाषितंबहु २९
प्रहस्यैववचोब्रूतेतामेवंकृकलःपुनः
नैवत्याज्याभवेद्भार्याप्राप्ताधर्मेणवैप्रिये ३०
येनभार्यापरित्यक्तासुनीताधर्मचारिणी
दशांगधर्मस्तेनापिपरित्यक्तोवरानने ३१
तस्मात्त्वामेवभद्रंतेनैवत्यद्द्येकदाप्रिये
विष्णुरुवाच-
एवमाभाष्यतांभार्यासंबोध्यचपुनःपुनः ३२
तस्याश्चज्ञातमात्रेणससार्थेनसमंगतः
गतेतस्मिन्महाभागेकृकलेपुण्यकर्मणि ३३
देवकर्मसुवेलायांकालेपुण्येशुभानना
नैवपश्यतिभर्तारंकृकलंनिजमंदिरे ३४
समुत्थायत्वरायुक्तारुदमानासुदुःखिता
वयस्यान्पृच्छतेभर्तुर्दुःखशोकाधिपीडिता ३५
युष्माभिर्वामहाभागादृष्टोऽसौकृकलोमम
प्राणेश्वरोगतःक्वापिभवंतोममबांधवाः ३६
यदिदृष्टोमहाभागाःकृकलोममसांप्रतम्
भर्तारंपुण्यकर्तारंसर्वज्ञंसत्यपंडितम् ३७
कथयंतुमहात्मानंयदिदृष्टोमहामतिः
तस्यास्तद्भाषितंश्रुत्वातामूचुस्तेमहामतिम् ३८
धर्मयात्राप्रसंगेननाथस्तेकृकलःशुभे
तीर्थयात्रांचकारासौकस्माच्छोचसिसुव्रते ३९
साधयित्वामहातीर्थंपुनरेष्यतिशोभने
एवमाश्वासितासाचपुरुषैराप्तकारिभिः ४०
पुनर्गेहंगताराजन्सुकलाचारुभाषिणी
रुरोदकरुणंदुःखंसुकलापिपरायणा ४१
यावदायातिमेभर्त्ताभूमौस्वप्स्यामिसंस्तरे

घृतंतैलंनभोद्व्येऽहदधिक्षीरंतथैवच ४२
लवणंचपरित्यक्तंतथातांबूलमेवच
मधुरंचतथाराजंस्त्यक्तंगुडादिकंतथा ४३
एकाहारानिराहारातावत्स्थास्येनसंशयः
यावच्चागमनंभर्तुःपुनरेवभविष्यति ४४
एवंदुःखान्विताभूत्वाएकवेणीधरापुनः
एककंचुकसंवीतामलिनाचबभूवसा ४५
मलिनेनापिवस्त्रेणएकेनैवस्थितापुनः
हाहाकारंप्रमुंचंतीनिःश्वसंतीसुदुःखिता ४६
वियोगानलसंदग्धाकृष्णांगीमलधारिणी
एवंदुःखसमाचारासुकृशाविह्वलातदा ४७
रोदमानादिवारात्रौनिद्रांलेभेनवैनिशि
क्षुधांनविंदतेराजन्दुःखेनविदलीकृता ४८
अथसख्यःसमायाताःपप्रच्छुःसुकलांतदा
सुकलेचारुसर्वांगिकस्माद्रोदिषिसंप्रति ४९
ततस्त्वंकारणंब्रूहिदुःखस्यास्यवरानने
सुकलोवाच-
समांत्यक्त्वागतोभर्ताधर्मार्थंधर्मतत्परः ५०
तीर्थयात्राप्रसंगेनअटतेमेदिनींततः
मांत्यक्त्वासगतःस्वामीनिर्दोषांपापवर्जिताम् ५१
अहंसाध्वीसमाचारासदापुण्यापतिव्रता
मांत्यक्त्वासगतोभर्तातीर्थसाधनतत्परः ५२
तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनातिपीडिता
जीवनाशोवरंश्रेष्ठोवरंवैविषभक्षणम् ५३
वरमग्निप्रवेशश्चवरंकायविनाशनम्
नारींप्रियांपरित्यज्यभर्तायातिसुनिष्ठुरः ५४
भर्तृत्यागोवरं नैवप्राणत्यागोवरंसखि
वियोगंनसमर्थाहंसहितुंनित्यदारुणम् ५५
तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनापिनित्यशः
सख्यऊचुः-

तीर्थयात्रांगतोभर्तापुनरेष्यतितेपतिः ५६
वृथाशोषयसेकायंवृथाशोकंकरोषिवै
वृथात्वंतप्यसेबालेवृथाभोगान्परित्यजेः ५७
पिबस्वपानंभुंद्त्वत्वंस्वप्रदत्तंहिपूर्वकम्
कस्यभर्तासुताःकस्यकस्यस्वजनबांधवाः ५८
कःकस्यनास्तिसंसारेसंबंधःकेनचैवहि
भद्दयतेभुज्यतेबालेसंसारस्यहितत्फलम् ५९
मृतेप्राणिनिकोऽश्नातिकोहिपश्यतितत्फलम्
पीयतेभुज्यतेबालेएतत्संसारतःफलम् ६०
सुकलोवाच-
भवतीभिःप्रयुक्तंयत्तन्नस्याद्वेदसंमतम्
यातुभर्तुःपृथग्भूतातिष्ठत्येकासदैवहि ६१
पापभूताभवेन्नारीतांनमन्यंतिसज्जनाः
भर्तुःसार्धंसदासख्योदृष्टोवेदेषुसर्वदा ६२
संबंधःपुण्यसंसर्गाज्जायतेनात्रसंशयः
नारीणांचसदातीर्थंभर्ताशास्त्रेषुपठ्यते ६३
तमेवावाहयेन्नित्यंवाचाकायेनकर्मभिः
मनसापूजयेन्नित्यंभावसत्येनतत्परा ६४
भर्तुःपार्श्वंमहातीर्थंदक्षिणांगंसदैवहि
तमाश्रित्ययदानारीगृहस्थापरिवर्त्तयेत् ६५
यजतेदानपुण्यैश्चतस्यदानस्ययत्फलम्
वाराणस्यांचगंगायांयत्फलंनचपुष्करे ६६
द्वारकायांनचावन्त्यांकेदारेशशिभूषणे
लभतेनैवसानारीयजमानासदाकिल ६७
तादृशंफलमेवंसानप्राप्नोतिकदासखि
सुमुखंपुत्रसौभाग्यंस्नानंदानंचभूषणम् ६८
वस्त्रालंकारसौभाग्यंरूपंतेजःफलंसदा
यशःकीर्तिमवाप्नोतिगुणंचवरवर्णिनी ६९
भर्तुःप्रसादात्सर्वंचलभतेनात्रसंशयः
विद्यमानेयदाकांतेअन्यंधर्मंकरोतिया ७०

निष्फलंजायतेतस्याःपुंश्चलीपरिकथ्यते
नारीणांयौवनंरूपमवतारंस्मृतंध्रुवम् ७१
एकस्यापिहिभर्तुश्चतस्यार्थेभूमिमंडले
सुपुत्रासुयशानारीपरिकथ्येतवैसदा ७२
तुष्टेभर्तरिसंसारेदृश्यानारीनसंशयः
पतिहीनाभवेन्नारीभवेत्साभूमिमंडले ७३
कुतस्तस्याःसुखंरूपंयशःकीर्तिःसुताभुवि
सुदौर्भाग्यंमहद्दुःखंसंसारेपरिभुज्यते ७४
पापभागाभवेत्साचदुःखाचारासदैवहि
तुष्टेभर्तरितस्यास्तुतुष्टाःसर्वाश्चदेवताः ७५
तुष्टेभर्तरितुष्यंतिऋषयोदेवमानवाः
भर्तानाथोगुरुर्भर्तादेवतादैवतैःसह ७६
भर्तातीर्थश्चपुरायश्चनारीणांनृपनंदन
शृंगारंभूषणंरूपंवर्णंसौगंधमेवच ७७
कृत्वासातिष्ठतेनित्यंवर्जयित्वासुपर्वसु
शृंगारैर्भूषणैःसातुशुशुभेसायदापतिः ७८
पत्याविनाभवत्येवंस्त्रीरंसर्पमुखेयथा
भर्तुरर्थेमहाभागासुव्रताचारुमंगला ७९
गतेभर्तरियानारीशृंगारंकुरुतेयदि
रूपंवर्णंचतत्सर्वंशवरूपेणजायते ८०
वदंतिभूतलेलोकाःपुंश्चलीयंनसंशयः
तस्माद्भर्तुर्वियुक्तायानार्याःशृणुतभूतले ८१
इच्छंत्यावैमहासौख्यंभवितव्यंकदाचन
सुजायायाःपरोधर्मोभर्ताशास्त्रेषुगीयते ८२
तस्माद्वैशाश्वतोधर्मोनत्याज्योभार्ययाकिल
एवंधर्मंविजानामिकथंभर्तापरित्यजेत् ८३
इत्यर्थेश्रूयतेसख्यइतिहासःपुरातनः
सुदेवायाश्चचरितंसुपुरायंपापनाशनम् ८४
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित
एकचत्वारिंशोऽध्यायः ४१

द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

सख्यऊचुः-
सुदेवाकात्वयाप्रोक्ताकिमाचारावदस्वनः
त्वयाप्रोक्तंमहाभागेवदनःसत्यमेवच १
सुकलोवाच-
अयोध्यायांमहाराजःसआसीद्धर्मकोविदः
मनुपुत्रोमहाभागःसर्वधर्मार्थतत्परः २
इक्ष्वाकुर्नामसर्वज्ञोदेवब्राह्मणपूजकः
तस्यभार्यासदापुण्यापतिव्रतपरायणा ३
तयासार्द्धंयजेद्यज्ञंतीर्थानिविविधानिच
वेदराजस्यवीरस्यकाशीशस्यमहात्मनः ४
सुदेवानामवैकन्यासत्याचारपरायणा
उपयेमेमहाराजइक्ष्वाकुस्तांमहीपतिः ५
सुदेवाचारुसर्वांगीसत्यव्रतपरायणा
तयासार्द्धंसवैराजाजनानांपुण्यनायकः ६
सरेमेनृपशार्दूलोनित्यंचप्रिययातया
एकदातुमहाराजस्तयासार्द्धंवनंययौ ७
गंगारण्यंसमासाद्यमृगयांक्रीडतेसदा
सिंहान्हत्वावराहांश्चगजांश्चमहिषांस्तथा ८
क्रीडमानस्यतस्याग्रेवराहश्चसमागतः
बहुशूकरयूथेनपुत्रपौत्रैरलंकृतः ९
एकाचशूकरीतस्यप्रियापार्श्वेप्रतिष्ठिता
वराहैःशूकरैस्तस्यतमेवपरिवारिता १०
दृष्ट्वाचराजराजेंद्रंदुर्जयंमृगयारतम्
पर्वताधारमाश्रित्यभार्ययासहशूकरः ११
तिष्ठत्येकःसुवीर्येणपुत्रान्पौत्रान्गुरूञ्छिशून्
ज्ञात्वातेषांमहाराजमृगाणांकदनंमहत् १२
तानुवाचसुतान्पौत्रान्भार्यांतांचसशूकरः
कोशलाधिपतिर्वीरोमनुपुत्रोमहाबलः १३
क्रीडतेमृगयांकांतेमृगान्संहरतेबहून्

समांदृष्ट्वामहाराजएष्यतेनात्रसंशयः १४
अन्येषांलुब्धकानांमेनास्तिप्राणभयंध्रुवम्
ममरूपंनृपोदृष्ट्वाक्षमांनैवकरिष्यति १५
हर्षेणमहताविष्टोबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
श्वभिर्युक्तोमहातेजालुब्धकैःपरिवारितः १६
प्रियेकरिष्यतेघातंममाप्येवंनसंशयः १७
शूकर्युवाच-
यदायदापश्यसिलुब्धकान्बहून्महावनेकांतसमायुधान्बहून्
एतैस्तुपुत्रैर्ममपौत्रकैःसमंदूरंनुभोयासिपलायमानः १८
त्यक्त्वासुधैर्यंबलपौरुषंमहन्महाभयेनापिविषरणचेतनः
दृष्ट्वानृपेंद्रंपुरुषोत्तमोत्तमंकरोषिकिंकांतवदस्वकारणम् १९
तस्यास्तुवाक्यंसनिशम्यकोलउवाचतांशूकरराजउत्तरम्
यदर्थभीतोस्मिसुलुब्धकात्प्रियेदृष्ट्वागतोदूरनिशम्यशूकरान् २०
सुलुब्धकाःपापकराःशठाःप्रियेकुर्वंतिपापंगिरिदुर्गकंदरे
सदैवदुष्टाबहुपापचिंतकाजाताश्चसर्वेपरिपापिनांकुले २१
तेषांहिहस्तान्मरणाद्बिभेमिमृतोपियास्यामिपुनश्चपापम्
दूरंगिरिंपर्वतकंदरंचव्रजामिकांतेअपमृत्युभीतः २२
अयंहिपुरयोनरनाथआगतोविश्वाधिकःकेशवरूपभूपः
युद्धंकरिष्येसमरेमहात्मनासार्द्धंप्रियेपौरुषविक्रमेण २३
जेष्यामिभूपंयदिस्वेनतेजसाभोक्ष्यामिकीर्तिंत्वतुलांपृथिव्याम्
तेनाहतोवीरवरेणसंगरेयास्यामिलोकंमधुसूदनस्य २४
ममांगभूतेनपलेनमेदसातृप्तिंपरांयास्यतिभूमिनाथः
तृप्ताभविष्यंतिसुलोकदेवताअस्मादयंचागतोवज्रपाणिः २५
अस्यैवहस्तान्मरणंयदाभवेल्लाभश्चमेसुंदरिकीर्तिरुत्तमा
तस्माद्यशोभूमितलेजगत्त्रयेव्रजामिलोकंमधुसूदनस्य २६
नैवंभीतोस्मिक्षुब्धोस्मिगतोऽहगिरिसानुषु
पापाद्भीतोगतःकांतेधर्मंदृष्ट्वास्थितोह्यहम् २७
नजानेपातकंपूर्वमन्यजन्मनिचार्जितम्
येनाहंशौकरींयोनिंगतोऽहपापसंचयात् २८
क्षालयिष्याम्यहंघोरंपूर्वपातकसंचयम्

बाणोदकैर्महाघोरैःसुतीक्ष्णैर्निशितैःशतैः २९
पुत्रान्पौत्रांस्तुवाराहिकन्यांकुटुंबबालकम्
गिरिंगच्छगृहीत्वातुममोहमिमंत्यज ३०
ममस्नेहंपरित्यज्यहरिरेषसमागतः
अस्यहस्तात्प्रयास्यामितद्विष्णोःपरमंपदम् ३१
दैवेनापिममाद्यैवस्वर्गद्वारमनुत्तमम्
उद्घाटितकपाटंतुयास्यामिसुमहादिवम् ३२
सुकलोवाच-
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशूकरस्यमहात्मनः
उवाचतत्प्रियासख्यःसीदमानांतरातदा ३३
शूकर्युवाच-
यस्मिन्यूथेभवान्स्वामीपुत्रपौत्रैरलंकृतः
मित्रैश्चभ्रातृभिश्चैवअन्यैःस्वजनबांधवैः ३४
त्वयैवालंकृतोयूथोभवतापरिशोभते
त्वांविनायंमहाभागकीदृग्यूथोभविष्यति ३५
तवैवस्वबलेनापिगर्जमानाश्चशूकराः
विचरंतिगिरौकांततनयाममबालकाः ३६
कंदान्मूलान्सुभक्षंतिनिर्भयास्तवतेजसा
दुर्गेषुवनकुंजेषुग्रामेषुनगरेषुच ३७
नकुर्वंतिभयंतीव्रंसिंहानामिहपर्वते
मनुष्याणांमहाबाहोपालितास्तवतेजसा ३८
त्वयात्यक्ताअमीसर्वेबालकाममदारकाः
दीनाश्चैवाकुलाश्चैवभविष्यंतिविचेतनाः ३९
नित्यमेवसुखंवर्त्मगत्वापश्यंतिबालकाः
पतिहीनायथानारीशोभतेनैवशोभना ४०
अलंकृतायथादिव्यैरलंकारैःसकांचनैः
परिच्छदैरत्नवस्त्रैःपितृमातृसहोदरैः ४१
श्वश्रूश्वशुरकैश्चान्यैःपतिहीनानभातिसा
चंद्रहीनायथारात्रीपुत्रहीनंयथाकुलम् ४२
दीपहीनंयथागेहं नैवभातिकदाचन

त्वांविनायंतथायूथोनैवशोभेतमानद ४३
आचारेणविनामर्त्योज्ञानहीनोयतिर्यथा
मंत्रहीनोयथाराजातथायंनैवशोभते ४४
कैवर्तेनविनानौर्वासंपूर्णापरिसागरे
नभात्येवंयथासार्थःसार्थवाहेनवैविना ४५
सेनाध्यक्षेणचविनायथासैन्यंनभातिच
त्वांविनावैतथासैन्यंशूकराणांमहामते ४६
दीनोभविष्यतितथावेदहीनोयथाद्विजः
मयिभारंकुटुंबस्यविनिवेश्यप्रगच्छसि ४७
मरणंसुलभंज्ञात्वाकाप्रतिज्ञातवेदृशी
त्वांविनाहंनशक्नोमिधर्तुंप्राणान्प्रियेश्वर ४८
त्वयैवसहितास्वर्गंभूमिंवाथमहामते
नरकंवापिभोक्ष्यामिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ४९
त्वंवापुत्रांस्तुपौत्रांस्तुगृहीत्वायूथमुत्तमम्
आवांव्रजावयूथेशदुर्गमेवंसुकंदरम् ५०
जीवितव्यंपरित्यज्यरणायपरिगम्यते
तत्रकोदृश्यतेलाभोमरणेवदसांप्रतम् ५१
वाराहउवाच-
वीराणांत्वंनजानासिसुधर्मंशृणुसांप्रतम्
युद्धार्थिनाहिवीरेणवीरंगत्वाप्रयाचितम् ५२
देहिमेयोधनंसंख्येयुद्धार्थ्यहंसमागतः
परेणयाचितंयुद्धंनददातियदानरः ५३
कामाल्लोभाद्भयाद्वापिमोहाद्वाशृणुवल्लभे
कुंभीपाकेतुनरकेवसेद्युगसहस्रकम् ५४
क्षत्रियाणांपरोधर्मोयुद्धंदेयंनसंशयः
तद्युद्धंदीयमानेनरणभूमिगतेनवै ५५
निर्जितंतुपरंतत्रयशःकीर्त्तिंप्रभुंजते
सवाहतोयुध्यमानःपौरुषेणातिनिर्भयः ५६
वीरलोकमवाप्नोतिदिव्यान्भोगान्प्रभुंजते
यावद्वर्षसहस्राणांविंशत्येकांप्रियेशृणु ५७

वीरलोकेवसेत्तावद्देवाचारैर्महीयते
मनुपुत्रःसमायातश्रयंवीरोनसंशयः ५८
संग्राममंयाचमानस्तुयुद्धंदेयंमयाध्रुवम्
युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ५९
सत्कारोयुद्धरूपेणकर्तव्यश्चमयाशुभे
शूकर्युवाच-
यदायुद्धंत्वयादेयंराज्ञेचैवमहात्मने ६०
ततोऽहपौरुषंकांतपश्यामितवकीदृशम्
एवमुक्त्वाप्रियान्पुत्रान्समाहूयत्वरान्विता ६१
उवाचपुत्रकायूयंशृणुध्वंवचनंमम
युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ६२
मयातत्रप्रगंतव्यंयत्रायंहिगमिष्यति
यावत्तिष्ठतिवैनाथोभवतांप्रतिपालकः ६३
यूयंगच्छतवैदूरंदुर्गंगिरिगुहामुखम्
सुखंजीवतमेवत्सावर्जयित्वासुलुब्धकान् ६४
मयातत्रैवगंतव्यंयत्रैषहिगमिष्यति
भवतांश्रेष्ठोऽयम्भ्रातायूथरक्षांकरिष्यति ६५
एतेपितृव्यकाःसर्वेभवतांत्राणकारकाः
दूरंप्रयातवैसर्वेमांविहायसुपुत्रकाः ६६
पुत्राऊचुः-
अयंहिपर्वतश्रेष्ठोबहुमूलफलोदकः
भयंतुकस्यवैनास्तिसुखंजीवनमस्तिवै ६७
युवाभ्यांहिअकस्माद्वैइदमुक्तंभयंकरम्
तन्नोहिकारणंमातर्वदसत्यमिहैवहि ६८
शूकर्युवाच-
अयंराजामहारौद्रःकालरूपःसमागतः
क्रीडतेमृगयालुब्धोमृगान्हत्वाबहून्वने ६९
इक्ष्वाकुर्नामदुर्धर्षोमनुपुत्रोमहाबलः
संहरिष्यतिकालोऽयदूरंयातसुपुत्रकाः ७०
पुत्राऊचुः-

मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसपापधीः
महारौद्रंसुघोरंतुनरकंप्रतिपद्यते ७१
मातुःपुरायंपयःपीत्वापुष्टोभवतिनिर्घृणः
मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसुदुर्बलः ७२
पूयंनरकमेतीहकृमिदुर्गंधसंकुलम्
मातुस्तस्मान्नयास्यामोगुरुंत्यक्त्वाइहैवच ७३
एवंविषादःसंजातस्तेषांधर्मार्थसंयुतः
व्यूहंकृत्वास्थिताःसर्वेबलतेजःसमाकुलाः ७४
साहसोत्साहसंपन्नाःपश्यंतिनृपनंदनम्
नदंतःपौरुषैर्युक्ताःक्रीडमानावनेतदा ७५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४२

त्रयश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

सुकलोवाच–
एवंतेशूकराःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः
पुरःस्थितस्यतेराज्ञोह्यवतस्थुश्चलुब्धकाः १
महावराहोराजेंद्रगिरिसानुंसमाश्रितः
महतायूथभावेनव्यूहंकृत्वाप्रतिष्ठति २
कपिलःस्थूलपीनांगोमहादंष्ट्रोमहामुखः
दुःसहःशूकरोराजन्गर्जतेचातिभैरवम् ३
तानपश्यन्महाराजःशालतालवनाश्रयान्
तेषांतद्वचनंश्रुत्वामनुपुत्रःप्रतापवान् ४
गृह्यतांशूरवाराहोविध्यतांबलदर्पितः
एवमाभाष्यतान्वीरोमनुपुत्रःप्रतापवान् ५
अथतेलुब्धकाःसर्वेमृगयामदमोहिताः
संनद्धादंशिताःसर्वेश्वभिःसार्द्धंप्रजग्मिरे ६
हर्षेणमहताविष्टोराजराजोमहाबलः
अश्वारूढःसुसैन्येनचतुरंगेणसंयतः ७
गंगातीरंसमायातोमेरौगिरिवरोत्तमे

रत्नधातुसमाकीर्णैर्नानावृक्षैरलंकृते ८
सुकलोवाच-
योबलधाममरीचिचयकरनिकरमयप्रोत्तुंगोऽत्युच्चम्
गगनमेवसंप्राप्तोनानानगाचरितशोभोगिरिराजोभाति ९
योजनबहलविमलगंगाप्रवाहसमुच्चरत्तीरवीचीतरंगभंगैर्मुक्ताफलसदृशैर्निर्मल
ांबुकणैः
सर्वत्रप्रक्षालितधवलतलशिलातलोगिरींद्रःसुश्रियायुक्तः १०
देवैश्चारणकिन्नरैःपरिवृतोगंधर्वविद्याधरैःसिद्धैरप्सरसांगणैर्मुनिजनैर्नागेंद्रविद्या
धरैः
श्रीखंडैर्बहुचंदनैस्ससरलैःशालैस्तमालैर्गिरीरुद्राक्षैर्वरसिद्धिदायकघनैःकल्पद्रु
मैःशोभते ११
नानाधातुविचित्रोवैनानारत्नविचित्रितैः
विमानैःकांचनैर्दंडैःकलत्रैरुपशोभते १२
नालिकेरवनैर्दिव्यैःपूगवृक्षैर्विराजते
दिव्यपुन्नागबकुलैःकदलीखंडमंडितैः १३
पुष्पकैश्चंपकैरद्रिःपाटलैःकेतकैस्तथा
नानावल्लीवितानैश्चपुष्पितैःपद्मकैस्तथा १४
नानावर्णैःसुपुष्पैश्चनानावृक्षैरलंकृतः
दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णःस्फाटिकस्यशिलातलैः १५
योगियोगीन्द्रसंसिद्धैःकंदरांतर्निवासिभिः
निर्झरैश्चैवरम्यैश्चबहुप्रस्रवणैर्गिरिः १६
नदीप्रवाहसंहृष्टैःसंगमैरुपशोभते
ह्रदैश्चपल्वलैःकुंडैर्निर्मलोदकधारिभिः १७
गिरिराजोविभात्येकःसानुभिःसहसंस्थितैः
शरभैश्चैवशार्दूलैर्मृगयूथैरलंकृतः १८
महामत्तैश्चमातंगैर्महिषैरुरुभिःसदा
अनेकैर्दिव्यभावैश्चगिरिराजोविभातिसः १९
अयोध्याधिपतिर्वीरइक्ष्वाकुर्मनुनंदनः
तयासुभार्ययायुक्तश्चतुरंगबलेनच २०
पुरतोलुब्धकायांतिशूराःश्वानश्चशीघ्रगाः

यत्रास्तेशूकरःशूरोभार्ययासहितोबली २१
बहुभिःशूकरैर्गुप्तोगुरुभिःशिशुभिस्ततः
मेरुभूमिंसमाश्रित्यगंगातीरंसमंततः २२
सुकलोवाच-
तामुवाचवराहस्तुसुप्रियांहर्षसंयुतः
प्रियेपश्यसमायातःकोशलाधिपतिर्बली २३
मामुद्दिश्यमहाप्राज्ञोमृगयांक्रीडतेनृपः
युद्धमेवकरिष्यामिसुरासुरप्रहर्षकम् २४
अ्रथभूपोमहातेजाबाणपाणिर्धनुर्धरः
सुदेवांसत्यधर्मांगींतामुवाचप्रहर्षितः २५
पश्यप्रियेमहाकोलंगर्जमानंमहाबलम्
परिवारसमायुक्तंदुःसहंमृगघातिभिः २६
अ्रद्यैवाहंहनिष्यामिसुबाणैर्निशितैःप्रिये
मामेवहिमहाशूरोयुद्धायसमुपाश्रयेत् २७
एवमुक्त्वाप्रियोभार्यांलुब्धकान्वाक्यमब्रवीत्
यथाशूरोमहाशूराःप्रेषयध्वंहिशूकरम् २८
अ्रथतेप्रेषिताःशूराबलतेजःपराक्रमाः
गर्जमानाःप्रधावंतिबलतेजःपराक्रमाः २९
कोलंप्रतिगताःसर्वेवायुवेगेनसांप्रतम्
विध्यंतिबाणजालैस्तेनिशितैर्वनचारकाः ३०
नानाशस्त्रैरथास्त्रैश्चवाराहंवीररूपिणम् ३१
सुकलोवाच-
पतंतिबाणतोमराविमुक्तालुब्धकैःशराघनागिरिंप्रवर्षिणोयथातथाधरांतरे
हतोदृढप्रहारिभिःसनिर्जितस्ततस्तथाशतैस्तुयूथपालकःसकोलःसंगरंगतः ३२
स्वपुत्रपौत्रबांधवैःपरांश्चसंहरेत्सवैपतंतितेस्वदंष्ट्रयाहताहवेऽवलुब्धकाः
पतंतिपादहस्तकाःस्थितस्यवेगभ्रामणैःसलुब्धगर्जमेवतंवराहोऽपश्यदागतम्
३३
स्वतेजसाविनाशितंमुखाग्रदंष्ट्रयाहतं
गतःसयत्रभूपतिःसवांछतेनसंगरम् ३४
इक्ष्वाकुनाथंसुमहत्प्रसह्यसंत्रास्यक्रुद्धःसहिशूकरेशः

युद्धंवनेवांछतितेनसार्द्धमिन्द्वाकुणासंगरहर्षयुक्तः ३५
वाराहःपुनरेवयुद्धकुशलःसंवांछतेसंगरंतुंडाग्रेणसुतीन्दणदंतनखरैःक्रुद्धोधरांन्नो भयन्
हुंकारोच्चारगर्वात्प्रहरतिविमलंभूपतिंतंचराजञ्ज्ञात्वाविष्णुपराक्रमंमनुसुतस्त्वानन्दरोमांचितः ३६
दृष्ट्वाशूकरपौरुषंयमतुलंमेनेपतिर्वाविराड्देवारिंमनसाविचिन्त्यसहसावाराहरूपेणवै
संप्रेन्दयैवमहाबलंबहुतरंयुक्तंत्वरेर्वारणंसैन्यंकोलविनाशनायसहसासंगृह्यसंगृह्यताम् ३७
प्रेषिताश्चवारणारथाश्चवेगवत्तराःसुबाणखड्गधारिणोभुशुंडिभिश्चमुद्गरैः
सपाशपाणिलुब्धकानदंतितत्रतत्परानिवारितोनतिष्ठतोहयागजाश्चयद्गताः ३८
क्वचित्क्वचिन्नदृश्यतेक्वचित्क्वचित्प्रदृश्यतेक्वचिद्भयंप्रदर्शयेत्क्वचिद्भयान्प्रमर्दयेत् ३९
मर्दयित्वाभटान्वीरान्वाराहोरणदुर्जयः
शब्दंचकारदुर्धषंक्रोधारुणविलोचनः ४०
कोशलाधिपतिर्वीरस्तंदृष्ट्वारणदुर्जयतम्
युध्यमानंमहाकायंमुचंतंमेघवत्स्वनम् ४१
गर्जतिसमरंविचरतिविलसतिवीरान्स्वतेजसाधीरः
तडिदिवमुखेषुदंष्ट्रातस्यविभात्युल्लसत्येव ४२
मनुपुत्रस्तथादृष्ट्वाकोलंचनिशितैःशरैः
प्रतिभिन्नमेकैकंशस्त्राहतंचबंधुभिः ४३
नरपतिरुवाचसैन्याःकिमिहनगृह्णंतुओजसाशूराः
युध्यध्वंतत्रनिशितैर्बाणैस्तीन्दणैरनेनापि ४४
समाकर्ण्यततोवाक्यंक्रुद्धस्यापिमहात्मनः
ततस्तेसैनिकाःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः ४५
अनेकैर्भटसाहस्रैर्वनेतंसमरेस्थितम्
दिन्नुसर्वासुसंहत्यबिभिदुःशूकरंरणे ४६
विद्धश्चकैश्चित्तदाबाणजालैःसुयोधैश्चसंग्रामभूमौविशालैः
क्वचिच्चक्रघातैःक्वचिद्वज्रपातैर्हतंदुर्जयंसंगरेतंमहांतैः ४७
ततःपौरुषैःक्रोधयुक्तःसकोलःसुविच्छिद्यपाशान्रणेप्रस्थितःसः

महाशूकरैःसार्धमेवप्रयातस्ततःशोणितस्यापिधाराभिषिक्तः ४८
करोतिप्रहारंचतुंडेनवीरहयानांद्विपानांचचिच्छेदवीरः
स्वदंष्ट्राग्रभागेनतीक्ष्णेनवीरान्पदातीन्हिसंपातयेद्रोषभावैः ४९
जघानास्यशुंडंगजस्यापिरुष्टोभटान्हतान्पादनखैस्तुहृष्टः ५०
ततस्तेशूकराःसर्वेलुब्धकाश्चपरस्परम्
युयुधुःसंगरंकृत्वाक्रोधारुणविलोचनाः ५१
लुब्धकैश्चहताःकोलाःकोलैश्चापिसुलुब्धकाः
निहताःपतिताभूमौक्षतजेनापिसारुणाः ५२
जीवंत्यक्त्वाहताःकोलैर्लुब्धकाः पतितारणे
मृताश्चशूकरास्तत्रश्वानःप्राणांश्चतत्यजुः ५३
यत्रयत्रमृताभूमौपतितामृगघातकाः
बहवःशूकराराज्ञाखड्गपातैर्निपातिताः ५४
कतिनष्टाहताःकोलाभीतादुर्गेषुसंस्थिताः
कुंजेषुकंदरांतेषुगुहांतेषुनृपोत्तम ५५
लुब्धकाश्चमृताःकेचिच्छिन्नादंष्ट्राग्रसूकरैः
प्राणांस्त्यक्त्वागताःस्वर्गंखंडशोविदलीकृताः ५६
वागुराःपाशजालाश्चकुटकाःपंजरास्तथा
नाड्यश्चपतिताभूमौयत्रतत्रसमंततः ५७
एकोदयितयासार्धंवाराहः परितिष्ठति
पौत्रकैःपंचसप्तभिर्युद्धार्थंबलदर्पितः ५८
तमुवाचतदाकांतंशूकरंशूकरीपुनः
गच्छकांतमयासार्द्धमेभिस्तुबालकैःसह ५९
प्राहप्रीतोवराहस्तांविवस्तांसुप्रियामिति
क्वगच्छामिप्रभग्नोहंस्थानंनास्तिमहीतले ६०
मयिनष्टेमहाभागेकोलयूथंविनंक्ष्यति
द्वयोश्चसिंहयोर्मध्येजलंपिबतिशूकरः ६१
द्वयोःशूकरयोर्मध्येसिंहोनैवपिबत्यपः
एवंशूकरजातीषुदृश्यतेबलमुत्तमम् ६२
तदहंनाशयाम्येवयदाभग्नोव्रजाम्यहम्
जानेधर्मंमहाभागेबहुश्रेयोविधायकम् ६३

कस्माल्लोभाद्भयाद्वापियुध्यमानःप्रणश्यति
रणतीर्थंपरित्यज्यसस्यात्पापीनसंशयः ६४
निशितंशस्त्रसंव्यूहंदृष्ट्वाहर्षंप्रगच्छति
अवगाह्यामरींसिंधुंतीर्थपारंप्रगच्छति ६५
सयातिवैष्णवंलोकंपुरुषांश्चसमुद्धरेत्
समायांतंचतदहंकथंभग्नोव्रजामिवै ६६
योधनंशस्त्रसंकीर्णंप्रवीरानन्ददायकम्
दृष्ट्वाप्रयातिसंहृष्टस्तस्यपुण्यफलंशृणु ६७
पदेपदेमहत्स्नानंभागीरथ्याःप्रजायते
रणाद्भग्नोगृहंयातियोलोभाच्चप्रियेशृणु ६८
मातृदोषंप्रकाशेतस्त्रीजातःपरिकथ्यते
अत्रयज्ञाश्चतीर्थाश्चअत्रदेवामहौजसः ६९
पश्यंतिकौतुकंकांतेमुनयःसिद्धचारणाः
त्रैलोक्यंवर्ततेतत्रयत्रवीरप्रकाशनम् ७०
समराद्भग्नंप्रपश्यंतिसर्वेत्रैलोक्यवासिनः
शपंतिनिर्घृणंपापंप्रहसन्तिपुनःपुनः ७१
दुर्गतिंदर्शयेत्तस्यधर्मराजोनसंशयः
सम्मुखःसमरेयुद्धेस्वशिरःशोणितंपिबेत् ७२
अश्वमेधफलंभुंक्तेइंद्रलोकंप्रगच्छति
यदाजयतिसंग्रामेशत्रूञ्छूरोवरानने ७३
तदाप्रभुंजतेलक्ष्मींनानाभोगान्नसंशयः
यदातत्रत्यजेत्प्राणान्सम्मुखःसन्निराश्रयः ७४
सगच्छेत्परमंस्थानंदेवकन्यांप्रभुंजते
एवंधर्मंविजानामिकथंभग्नोव्रजाम्यहम् ७५
अनेनसमरेयुद्धंकरिष्येनात्रसंशयः
मनोःपुत्रेणधीरेणराज्ञाइक्ष्वाकुणासह ७६
डिंभान्गृहीत्वायाहित्वंसुखंजीववरानने
तस्यश्रुत्वावचःप्राहबद्धाहंतवबंधनैः ७७
स्नेहमानरसाख्यैश्चरतिक्रीडनकैःप्रिय
पुरतस्तेसुतैःसार्द्धंप्राणांस्त्यक्ष्यामिमानद ७८

एवमेतौसुसंभाष्यपरस्परहितैषिणौ
युद्धायनिश्चितौभूत्वासमालोकयतोरिपून् ७९
कोशलाधिपतिंवीरंतमिक्ष्वाकुंमहामतिम् ८०
यथैवमेघःपरिगर्जतेदिविप्रावृट्सुकालेषुतडित्प्रकाशैः
तथैवसंगर्जतिकांतयासमंसमाह्वयेद्राजवरंखुराग्रैः ८१
तंगर्जमानंददृशेमहात्मावाराहमेकंपुरुषार्थयुक्तम्
ससारअश्वस्यजवेनयुक्तःससम्मुखंतस्यनृवीरधीरः ८२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे-
त्रयश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४३

चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

सुकलोवाच-
स्वसैन्यंदुर्धरंदृष्ट्वानिर्जितंदुर्धरेणतम्
चुकोपभूपतिःक्रूरंदुःसहंशूकरंप्रति १
धनुरादायवेगेनबाणंकालानलोपमम्
तस्याभिमुखमेवासौहयेनाभिससारसः २
सयदानृपतिंहयपृष्ठगतंवरपौरुषयुक्तममित्रहणम्
परिपश्यतिशूकरयूथपतिःप्रगतोभिमुखंरणभूमितले ३
निशितेनशरेणहतोहियदानृपतेर्हयपादतलेप्रगतः
तमिहैवविलंध्यचवेगमनाःप्रखरेणजवेनचकोलवरः ४
व्यथितस्तुरगःसकिरिःकिटिनानहियातिद्विनतौसहिविद्धगतिः
तुरगःपतितोभुवितुंडहतोलघुस्यंदनमेवगतोनृपतिः ५
सहिगर्जतिशूकरजातिरवैरथसंस्थितकोशलयेनजवैः
गदयानिहतःकिलभूपतिनारणमध्यगतःसहियूथपतिः ६
परित्यज्यतनुंचस्वकांहितदागतएवहरेर्गृहमेववरम् ७
कृत्वाहियुद्धंसमरेहितेनराज्ञासमंशूकरराजराजः
पपातभूमौचहतोयदातुववर्षिरेदेववराःसुपुष्पैः ८
तस्योर्ध्वगःपुष्पचयःसुजातःसंतानकानामिवसौरभश्च
सकुंकुमैश्चंदनवृष्टिमेवकुर्वंतिदेवाःपरितुष्यमाणाः ९
विमृश्यमानःसहितेनराज्ञाचतुर्भुजःसोपिबभूवराजन्

दिव्यांबरोभूषणदिव्यरूपःस्वतेजसाभातिदिवाकरोयथा १०
दिव्येनयानेनदिवंगतोयदासुपूज्यमानःसुरराजदेवैः
गंधर्वराजःसबभूवभूयःपूर्वंस्वकंकायमिहैवहित्वा ११
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४४

पंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

सुकलोवाच-
अथतेलुब्धकाःसर्वेशूकरींप्रतिजग्मिरे
शूराश्चदारुणाःप्राप्ताःपाशहस्ताश्चभीषणाः १
चतुरश्चततोडिंभान्कृत्वास्थित्वाचशूकरी
कुटुंबेनसमंकांतंहतंदृष्ट्वामहाहवे २
भर्तुर्मेचिंतितंप्राप्तमृषिदेवैश्चपूजितः
गतःस्वर्गंमहात्मासौवीर्येणानेनकर्मणा ३
अनेनापिपथायास्येस्वर्गंभर्त्तासतिष्ठति
तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिंतितम् ४
यदाजीवंतिमेबालाश्चत्वारोवंशधारकाः
भवत्यस्यसुवीरस्यकोलस्यापिमहात्मनः ५
केनोपायेनपुत्रान्वैरक्षायुक्तान्करोम्यहम्
इतिचिंतापराभूत्वादृष्ट्वापर्वतसंकटम् ६
तत्रमार्गंसुविस्तीर्णंनिष्कासायप्रयास्यते
तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिंतितम् ७
तानुवाचमहाराजपुत्रान्प्रतिसुमोहितान्
यावत्तिष्ठाम्यहंपुत्रास्तावद्गच्छतशीघ्रगाः ८
तेषांमध्येसुतोज्येष्ठःकथंयास्यामिमातरम्
संत्यज्यजीवलोभाच्चाधिङ्मेमातःसुजीवितम् ९
पितृवैरंकरिष्यामिसाधयिष्येरणेरिपून्
गृहीत्वात्वंकनीयसोभ्रातृन्स्त्रीन्दुर्गकंदरम् १०
पितरंमातरंत्यक्त्वायोयातिहिसपापधीः
नरकंचप्रयात्येवकृमिकोटिसमाकुलम् ११

तमुवाचसुदुःखार्तात्वांत्यक्त्वाहंकथंसुत
संयास्यामिमहापापात्रयोगच्छंतुमेसुताः १२
कनीयसस्त्रयस्त्वेवगतागिरिवनांतरम्
तौजग्मतूरणभुवंतेषामेवसुपश्यताम् १३
तेजसासुबलेनापिगर्जंतौचपुनःपुनः
अथतेलुब्धकाःशूराःसंप्राप्तावातरंहसः १४
पथातेनापिदुर्गेणत्रयस्तेप्रेषितानृप
तिष्ठतःस्मपथंरुद्ध्वाद्वावेतौजननीसुतौ १५
लुब्धकाश्चततःप्राप्ताःखड्गबाणधनुर्धराः
प्रजघ्नुस्तोमरैस्तीक्ष्णैश्चक्रैश्चमुशलैस्ततः १६
मातरंपृष्ठतःकृत्वातनयोयुध्यतेसतैः
दंष्ट्रयानिहताःकेचित्केचित्तुंडेनघातिताः १७
संजघानखुराग्रैश्चशूराश्चपतितारणे
युयुधेशूकरःसंख्येदृष्टोराज्ञामहात्मना १८
पितुःसकाशाच्छूरोयमितिज्ञात्वाससम्मुखः
बाणपाणिर्महातेजामनुसूनुःप्रतापवान् १९
निशितेनापिबाणेनअर्द्धचंद्रानुकारिणा
राज्ञाहतःपपातोर्व्यांविद्धोरस्कोमहात्मना २०
ममारसहसाभूमौपपातसहिशूकरः
पुत्रमोहंपरंप्राप्तातस्योपरिगतास्वयम् २१
तयाचनिहताःशूरास्तुंडघातैर्महीतले
निपेतुर्लुब्धकाःशूराःकतिनष्टामृतानृप २२
द्रावयंतीमहत्सैन्यंदंष्ट्रयासूकरीततः
यथाकृत्यासमुद्भूतामहाभयविधायिका २३
तमुवाचततोराज्ञीदेवराजसुतोपमम्
अनयानिहतंराजन्महत्सैन्यंतवैवहि २४
कस्मादुपेक्षसेकांततन्मेत्वंकारणंवद
तामुवाचमहाराजोनाहंहन्मिइमांस्त्रियम् २५
महादोषंप्रियेदृष्टंस्त्रीवधेदैवतैःकिल
तस्मान्नघातयेन्नारींप्रेषयेहंनकंचन २६

अस्यावधनिमित्तार्थेपापाद्बिभेमिसुंदरि
एवमुक्त्वातदाराजाविरराममहीपतिः २७
लुब्धकोझार्झरोनामददृशेसतुसूकरीम्
कुर्वंतींकदनंतेषांदुःसहांसुभटैरपि २८
आविव्याधसुवेगेनबाणेननिशितेनहि
संलग्नेनतुबाणेनशोणितेनपरिप्लुता २९
शोभमानात्वरांप्राप्तावीरश्रियासमाकुला
तुंडेनापिहतःसंख्येझार्झरःसतयापुनः ३०
पतमानेनतेनापिझार्झरेणतदाहता
खड्गेननिशितेनापिपपातविदलीकृता ३१
श्वसमानारणेनापिमूर्च्छनाभिपरिप्लुता
दुःखेनमहताविष्टाजीवमानामहीतले ३२

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
पंचचत्वारिंशोऽध्यायः ४५

षट्चत्वारिंशोऽध्यायः

सुकलोवाच-
श्वसंतींशूकरींदृष्ट्वापतितांपुत्रवत्सलाम्
सुदेवाकृपयाविष्टागत्वातांदुःखितांप्रति १
अभिषिच्यमुखंतस्याःशीतलेनोदकेनच
पुनःसर्वांगमेवापिदुःखितांरणशालिनीम् २
पुण्येनशीततोयेनसाउवाचाभिषिंचतीम्
उवाचमानुषींवाचंसुस्वरंनृपतिप्रियाम् ३
सुखंभवतुतेदेविअभिषिक्तात्वयायदि
संपर्काद्दर्शनात्तेद्यगतोमेपापसंचयः ४
तदाकर्ण्यमहद्वाक्यमद्भुताकारसंयुतम्
चित्रमेतन्मयादृष्टंकृतंतेऽनामयंवचः ५
पशुजातिमतीचेयंसौष्ठवंभाषतेस्फुटम्
स्वरव्यंजनसंपन्नंसंस्कृतमुत्तमंमम ६
हर्षेणविस्मयेनापिकृत्वासाहसमुत्तमम्

तत्रस्थासामहाभागातंपतिंवाक्यमब्रवीत् ७
पश्यराजन्नपूर्वेयंसंस्कृतंभाषतेमहत्
पशुयोनिगताचेयंयथावैमानुषोवदेत् ८
तदाकर्ण्यततोराजासर्वज्ञानवतांवरः
अद्भुतमद्भुताकारंयन्नदृष्टंश्रुतंमया ९
तामुवाचततोराजासुदेवांसुप्रियांतदा
पृच्छचैनांशुभांकांतेकाचेयंतुभविष्यति १०
श्रुत्वातुनृपतेर्वाक्यसापप्रच्छचसूकरीम्
काभविष्यसित्वंभद्रेचित्रंतेदृश्यतेबहु ११
पशुयोनिगतात्वंवैभाषसेमानुषंवचः
सौष्ठवंज्ञानसंपन्नंवदमेपूर्वचेष्टितम् १२
भर्तुश्चापिमहाराजभटस्यास्यमहात्मनः
कोयंधर्मोमहावीर्योगतःस्वर्गंपराक्रमैः १३
आत्मनश्चस्वभर्तुश्चसर्वंपूर्वानुगंवद
एवमुक्त्वामहाभागाविररामनृपप्रिया १४
शूकर्युवाच-
यदिपृच्छसिमांभद्रेममास्यचमहात्मनः
तत्सर्वंतेप्रवक्ष्यामिचरितंपूर्वचेष्टितम् १५
अयमेषमहाप्राज्ञोगंधर्वोगीतपंडितः
रंगविद्याधरोनामसर्वशास्त्रार्थकोविदः १६
मेरुंगिरिवरश्रेष्ठंचारुकंदरनिर्झरम्
तमाश्रित्यमहातेजाःपुलस्त्योमुनिसत्तमः १७
तपश्चचारतेजस्वीनिर्व्यलीकेनचेतसा
विद्याधरस्तत्रगतःस्वेच्छयासमहाप्रभो १८
तमाश्रित्यगिरिश्रेष्ठंगीतमभ्यसतेतदा
स्वरतालसमोपेतंसुस्वरंचारुहासिनि १९
गीतंश्रुत्वामुनिस्तस्यध्यानाच्चलितमानसः
गायंतंतमुवाचेदंगीतविद्याधरंप्रति २०
भवद्गीतेनदिव्येनदेवामुह्यंतिनान्यथा
सुस्वरेणसुपुण्येनतालमानेनपंडित २१

लययुक्तेनभावेनमूर्च्छनासहितेनच
मेमनश्चलितंध्यानाद्गीतेनानेनसुव्रत २२
इदंस्थानंपरित्यज्यअन्यस्थानंव्रजस्वतत्
गीतविद्याधरउवाच-
आत्मज्ञानसमंगीतमन्यस्थानंव्रजामिकिम् २३
दुःखंददेनकस्यापिसुखदोनृषुसर्वदा
गीतेनानेनदिव्येनसर्वास्तुष्यंतिदेवताः २४
शंभुश्चापिसमानीतोगीतध्वनिरतोद्विज
गीतंसर्वरसंप्रोक्तंगीतमानंददायकम् २५
शृंगाराद्यारसाःसर्वेगीतेनापिप्रतिष्ठिताः
शोभामायांतिगीतेनवेदाश्चत्वारउत्तमाः २६
गीतेनदेवताःसर्वास्तोषमायांतिनान्यथा
तदेवंनिन्दसेगीतंमामेवंपरिचालयेः २७
अन्यायोऽयमहाभागतवैवइहदृश्यते
पुलस्त्यउवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाद्यैवगीतार्थंबहुपुण्यदम् २८
शृणुत्वंमामकंवाक्यंमानंत्यजमहामते
नाहंगीतंप्रकुत्सामिगीतंवंदामिनान्यथा २९
विद्याश्चतुर्दशैवैताएकीभावेनभावदाः
प्राणिनांसिद्धिमायांतिमनसानिश्चलेनच ३०
तपश्चतद्वन्मंत्राश्चसुसिद्ध्यंत्येकचिंतया
हृषीकाणांमहावर्गश्चपलोममसंमतः ३१
विषयेष्वेवसर्वेषुनयत्यात्मानमुच्चकैः
चालयित्वामनस्तस्माद्ध्यानादेवनसंशयः ३२
यत्रशब्दंनरूपंचयुवतीनैवतिष्ठति
मुनयस्तत्रगच्छंतितपःसिद्ध्यर्थमेवहि ३३
अयंगीतःपवित्रस्तेबहुसौख्यप्रदायकः
नपश्येमवयंवीरतिष्ठामोवनसंस्थिताः ३४
अन्यत्स्थानंप्रयाहित्वंनोवावयंव्रजामहे
गीतविधाधरउवाच-

इंद्रियाणांबलंवर्गंजितंयेनमहात्मना ३५
सजयीकथ्यतेयोगीसचवीरःससाधकः
शब्दंश्रुत्वाथवादृष्ट्वारूपमेवंमहामते ३६
चलतेनैवयोध्यानात्सधीरस्तपसाधकः
भवांस्तुतेजसाहीनइंद्रियैर्विजितोयतः ३७
स्वर्गेपिनास्तिसामर्थ्यंममगीतस्यधर्षणे
वर्जयंतिवनंसर्वेहीनवीर्यानसंशयः ३८
अयंसाधारणोविप्रवनदेशोनसंशयः
देवानांसर्वजीवानांयथाममतथातव ३९
कथंगच्छाम्यहंत्यक्त्वावनमेवमनुत्तमम्
यूयंगच्छंतुतिष्ठंतुयद्भव्यंतत्तुनान्यथा ४०
एवमाभाष्यतंविप्रंगीतविद्याधरस्तदा
समाकर्ण्यततस्तेनमुनिनातस्यउत्तरम् ४१
चिंतयामासमेधावीकिंकृत्वासुकृतंभवेत्
क्षमांकृत्वाजगामाथअन्यत्स्थानंद्विजोत्तमः ४२
तपश्चचारधर्मात्मायोगासनगतःसदा
कामंक्रोधंपरित्यज्यमोहंलोभंतथैवच ४३
सर्वेन्द्रियाणिसंयम्यमनसासममेवच
एवंस्थितस्तदायोगीपुलस्त्योमुनिसत्तमः ४४
सुकलोवाच-
गतेतस्मिन्महाभागेपुलस्त्येमुनिपुंगवे
कालादिष्टेनतेनापिगीतविद्याधरेणच ४५
चिंतितंसुचिरंकालंनदृष्टोयंभयान्मम
क्वगतस्तिष्ठतेवापिकुरुतेकिंकथंचसः ४६
ज्ञात्वापद्मात्मजसुतमेकांतवनशालिनम्
गतोवराहरूपेणतस्याश्रममनुत्तमम् ४७
आसनस्थंमहात्मानंतेजोज्वालासमाविलम्
दृष्ट्वाचकारवैक्षोभंतस्यविप्रस्यभामिनि ४८
धर्षयेन्नियतंविप्रंतुंडाग्रेणकुचेष्टया
पशुंज्ञात्वामहाराजक्षमतेतस्यदुष्कृतम् ४९

मूत्रयेत्पुरतःकृत्वाविष्ठांचकुरुतेततः
नृत्यतेक्रीडतेतत्रपततिप्रोच्चलेत्पुनः ५०
पशुंज्ञात्वापरित्यक्तोमुनिनातेनभूपते
एकदातुतथायातेतेनरूपेणवैपुनः ५१
अट्टाट्टहासेनपुनर्हास्यमेवंकृतंतदा
रोदनंचकृतंतत्रगीतंगायतिसुस्वरम् ५२
तथातमागतंविप्रोगीतविद्याधरंनृप
चेष्टितंतस्यवैदृष्ट्वाघोणिरेषभवेन्नहि ५३
ज्ञात्वातस्यतुवृत्तांतंमामेवंपरिचालयेत्
पशुंज्ञात्वामयात्यक्तोदुष्टएषसुनिर्घृणः ५४
एवंज्ञात्वामहात्मानंगंधर्वाधममेवहि
चुकोपमुनिशार्दूलस्तंशशापमहामतिः ५५
यस्माच्छूकररूपेणमामेवंपरिचालयेः
तस्माद्व्रजमहापापपापयोनिंतुशौकरीम् ५६
शप्तस्तेनापिविप्रेणगतोदेवंपुरंदरम्
तमुवाचमहात्मानंकंपमानोवरानने ५७
शृणुवाक्यंसहस्राक्षतवकार्यंकृतंमया
तपएवहिकुर्वन्सन्दारुणंमुनिपुंगवः ५८
तस्मात्तपःप्रभावात्तुचालितःक्षोभितोमया
शप्तस्तेनास्मिविप्रेणदेवरूपंप्रणाशितम् ५९
पशुयोनिंगतंशक्रमामेवंपरिरक्षय
ज्ञात्वातस्यसवृत्तांतंगीतविद्याधरस्यच ६०
तेनसार्धंगतश्चेंद्रस्तंमुनिंपर्यभाषत
दीयतामनुग्रहोनाथसिद्धिज्ञोसिद्विजोत्तम ६१
क्षम्यतांमुनिवर्यास्मिन्क्रियतांशापमोक्षणम्
इतिसंप्रार्थितोविप्रोमहेंद्रेणाहहृष्टधीः ६२
पुलस्त्यउवाच-
वचनात्तवदेवेशक्षंतव्यंचमयापिहि
भविष्यतिमहाराजमनुपुत्रोमहाबलः ६३
इक्ष्वाकुर्नामधर्मात्मासर्वधर्मानुपालकः

तस्यहस्ताद्यदामृत्युरस्यैवचभविष्यति ६४
तदैषवैस्वकंदेहंप्राप्स्यतेनात्रसंशयः
एतत्तेसर्ववृत्तांतंशूकरस्यनिवेदितम् ६५
आत्मनश्चप्रवक्ष्यामिपत्यासार्धंशृणुष्वहि
मयाचपातकंघोरंकृतंयत्पापयापुरा ६६

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६

सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः

सुकलोवाच-
सुदेवाचारुसर्वांगीतामुवाचाथसूकरीम्
पशुयोनिंगतात्वंहिकथंवदसिसंस्कृतम् १
एवंविधंमहाज्ञानंकस्माद्भूतंवदस्वमे
कथंजानासिवैभर्तुश्चरित्रमात्मनःशुभे २
शूकर्युवाच-
पशोर्भावेनमोहेनमुष्टाहंवरवर्णिनि
निहताखड्गबाणैश्चपतितारणमूर्धनि ३
मूर्च्छयाभिपरिक्लिन्नाज्ञानहीनावरानने
त्वयाभिषिक्तायेनाहंपुण्यहस्तेनसुंदरि ४
पुण्योदकेनशीतेनतवहस्तगतेनवै
अभिषिक्तेहिमेकायेमोहोनष्टोविहायमाम् ५
यथाविनाशंतेजोभिरंधकारःप्रयातिसः
तथातवाभिषेकेणममपापंगतंशुभे ६
प्रसादात्तवचार्वंगिलब्धंज्ञानंपुरातनम्
पुण्यांगतिंप्रयास्यामिइतिज्ञातंमयाशुभे ७
श्रूयतामभिधास्यामिपूर्ववृत्तांतमात्मनः
यत्कृतंतुमयाभद्रेपापयादुष्कृतंबहु ८
कलिंगाख्येमहादेशेश्रीपुरंनामपत्तनम्
सर्वसिद्धिसमाकीर्णंचतुर्वर्णनिषेवितम् ९
वसतिस्मद्विजःकोपिवसुदत्तइतिश्रुतः

ब्रह्माचारपरोनित्यंसत्यधर्मपरायणः १०
वेदवेत्ताज्ञानवेत्ताशुचिमान्गुणवान्धनी
धनधान्यसमाकीर्णःपुत्रपौत्रैरलंकृतः ११
तस्याहंतनयाभद्रेसोदरैःस्वजनबांधवैः
अलंकारैस्तुशृंगारैर्भूषितास्मिवरानने १२
सुदेवानाममेतातश्चकारसमहामतिः
तस्याहंदयितानित्यंपितुश्चापिमहामते १३
रूपेणाप्रतिमाजातासंसारेनास्तितादृशी
रूपयौवनगर्वेणमत्ताहंचारुहासिनी १४
अहंकन्यासुरूपावैसर्वालंकारशोभिता
मांचदृष्ट्वाततोलोकाःसर्वेस्वजनवर्गकाः १५
मामेवंयाचमानास्तेविवाहार्थेवरानने
याचिताहंद्विजैःसर्वैर्नददातिपितामम १६
स्नेहाच्चैवमहाभागेमुमोहसमहामतिः
नदत्ताहंतदातेनपित्राचैवमहात्मना १७
संप्राप्तंयौवनंबालेमयिभावसमन्वितम्
रूपंमेतादृशंदृष्ट्वाममातासुदुःखिता १८
पितरंमेउवाचाथकस्मात्कन्यानदीयते
त्वंकस्मैसुद्विजायैवब्राह्मणायमहात्मने १९
देहिकन्यांमहाभागसंप्राप्तायौवनंत्वियम्
वसुदत्तोद्विजश्रेष्ठःप्रत्युवाचद्विजोत्तमः २०
मातरंमेमहाभागेश्रूयतांवचनंमम
महामोहेनमुग्धोऽस्मिसुतायावरवर्णिनि २१
योमेगृहस्थोविप्रोवैभविष्यतिशुभेशृणु
तस्मैकन्यांप्रदास्यामिजामात्रेतुनसंशयः २२
ममप्राणप्रियाचैषासुदेवानात्रसंशयः
एवमूचेमदर्थेसवसुदत्तःपितामम २३
कौशिकस्यकुलेजातःसर्वविद्याविशारदः
ब्राह्मणानांगुणैर्युक्तःशीलवान्गुणवाञ्छुचिः २४
वेदाध्ययनसंपन्नंपठमानंहिसुस्वरम्

भिन्नार्थद्वारमायांतंपितृमातृविवर्जितम् २५
तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंरूपंवीन्द्यमहामतिः
तंप्रोवाचपिताएवंकोभवान्वैभविष्यति २६
किंतेनामकुलंगोत्रमाचारंवदसांप्रतम्
समाकरार्यपितुर्वाक्यंवसुदत्तमुवाचसः २७
कौशिकस्यान्वयेजातोवेदवेदांगपारगः
शिवशर्मेतिमेनामपितृमातृविवर्जितः २८
संतिमेभ्रातरश्चान्येचत्वारोवेदपारगाः
एवंकुलंसमाख्यातमाचारःकुलसंभवः २९
एवंसर्वंसमाख्यातंपितरंशिवशर्मणा
शुभेलग्नेतिथौप्राप्तेनन्नत्रेभगदैवते ३०
पित्रादत्तास्मिसुभगेतस्मैविप्रायवैतदा
पितृगेहेवसाम्येकातेनसार्धंमहात्मना ३१
नैवशुश्रूषितोभर्तामयासपापयातदा
पितृमातृसुद्रव्येणगर्वेणापिप्रमोहिता ३२
अंगसंवाहनंतस्यनकृतंहिमयाकदा
रतिभावेनस्नेहेनवचनेनमयाशुभे ३३
क्रूरबुद्ध्याहिदृष्टोसौसर्वदापापयामया
पुंश्चलीनांप्रसंगेनतद्भावंहिगताशुभे ३४
मातापित्रोश्चभर्तुश्चभ्रातृणांहितमेवच
नकरोम्यहमेवापियत्रयत्रव्रजाम्यहम् ३५
एवंमेदुष्कृतंदृष्ट्वाशिवशर्मापतिर्मम
स्नेहाच्छ्वशुरवर्गस्यममभर्त्तामहामतिः ३६
नकिंचिद्वक्तिमांसोपिन्नमतेदुष्कृतंमम
वार्यमाणाकुटुंबेनअहमेवंसुपापिनी ३७
तस्यशीलंविदित्वातेसाधुत्वंशिवशर्मणः
पितामाताचमेसर्वेममपापेनदुःखिताः ३८
भर्त्तामेदुष्कृतंदृष्ट्वास्वगृहान्निर्गतोबहिः
तंदेशंग्राममेनंचपरित्यज्यगतस्ततः ३९
गतेभर्तरिमेतातःसंजातश्चिंतयान्वितः

ममदुःखेनदुःखात्मायथारोगेणपीडितः ४०
मममाताउवाचैनंभर्तारंदुःखपीडितम्
कस्माच्चिंतयसेकांतवददुःखंममाग्रतः ४१
वसुदत्तउवाचैनांमातरंममनंदने
सुतांत्यक्त्वागतोविप्रोजामाताशृणुवल्लभे ४२
इयंपापसमाचारानिर्घृणापापचारिणी
अनयाहिपरित्यक्तःशिवशर्मामहामतिः ४३
समस्तस्यकुटुंबस्यदाक्षिण्येनमहामतिः
ममायंसद्विजःकांतेसुदेवांनैवभाषते ४४
वसतेसौम्यभावेननैवनिंदतिकुत्सति
सुदेवांपापसंचारांसवैपंडितबुद्धिमान् ४५
भविष्यतित्वियंदुष्टासुदेवाकुलनाशिनी
अहमेनांपरित्यज्यव्रजामिगृहवासिनि ४६
ब्राह्मण्युवाच-
अद्यज्ञातंत्वयाकांतसुतायागुणदूषणम्
तवमोहेनस्नेहेननष्टेयंशृणुसांप्रतम् ४७
तावद्विलाडयेत्पुत्रंयावत्स्यात्पंचवार्षिकः
शिक्षाबुद्ध्यासदाकांतपुनर्मोहेनपोषयेत् ४८
स्नानाच्छादनकैर्भक्ष्यैर्भोज्यैःपेयैर्नसंशयः
गुणेषुयोजयेत्कांतसद्विद्यासुचतंसुतम् ४९
गुणशिक्षार्थंनिर्मोहःपिताभवतिसर्वदा
पालनेपोषणेकांतसंमोहःपरिजायते ५०
सगुणंनवदेत्पुत्रंकुत्सयेच्चदिनेदिने
काठिन्यंचवदेन्नित्यंवचनैःपरिपीडयेत् ५१
यथाहिसाधयेन्नित्यंसुविद्यांज्ञानतत्परः
अभिमानेच्छलेनापिपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः ५२
नैपुण्यंजायतेनित्यंविद्यासुचगुणेषुच
माताचताडयेत्कन्यांस्नुषांश्वश्रूर्विताडयेत् ५३
गुरुश्चताडयेच्छिष्यंततःसिध्यंतिनान्यथा
भार्यांचताडयेत्कांतअमात्यंनृपतिस्तथा ५४

हयंचताडयेद्धीरोगजंमात्रोदिनेदिने
शिक्षाबुद्ध्याप्रसिध्यंतिताडनात्पालनाद्विभो ५५
त्वयेयंनाशितानाथसर्वदैवनसंशयः
सार्धंसुब्राह्मणेनापिभवताशिवशर्मणा ५६
निरंकुशाकृतागेहेतेननष्टामहामते
तावद्धिधारयेत्कन्यांगृहेकांतवचःशृणु ५७
अष्टवर्षान्वितायावत्प्रबलांनैवधारयेत्
पितुर्गेहस्थितापुत्रीयत्पापंहिप्रकुर्वती ५८
उभाभ्यामपितत्पापंपितृभ्यामपिविंदति
तस्मान्नधार्यतेकन्यासमर्थानिजमंदिरे ५९
यस्यदत्ताभवेत्साचतस्यगेहेप्रपोषयेत्
तत्रस्थासाधयेत्कांतंसगुणंभक्तिपूर्वकम् ६०
कुलस्यजायतेकीर्तिःपितासुखेनजीवति
तत्रस्थाकुरुतेपापंतत्पापंभुंजतेपतिः ६१
तत्रस्थावर्द्धतेनित्यंपुत्रैःपौत्रैःसदैवसा
पिताकीर्तिमवाप्नोतिसुतायाःसुगुणैःप्रिय ६२
तस्मान्नधारयेत्कांतगेहेपुत्रींसभर्तृकाम्
इत्यर्थेश्रूयतेकांतइतिहासोभविष्यति ६३
अष्टविंशतिकेप्राप्तेयुगेद्वापरकेमहान्
उग्रसेनस्यवीरस्ययदुज्येष्ठस्ययत्प्रभो ६४
चरित्रंतेप्रवक्ष्यमिशृणुष्वैकमनाद्विज ६५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ४७

अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः

ब्राह्मण्युवाच–
माथुरेविषयेरम्येमथुरायांनृपोत्तमः
उग्रसेनेतिविख्यातोयादवःपरवीरहा १
सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञोवेदज्ञःश्रुतवान्बली
दाताभोक्तागुणग्राहीसद्गुणान्वेत्तिभूपतिः २

राज्यंचकारमेधावीप्रजाधर्मेणपालयेत्
एवंसचमहातेजाउग्रसेनःप्रतापवान् ३
वैदर्भेविषयेपुण्येसत्यकेतुःप्रतापवान्
तस्यकन्यामहाभागापद्मात्तीकमलानना ४
नाम्नापद्मावतीनामसत्यधर्मपरायणा
सातुस्त्रीणांगुणैर्युक्ताद्वितीयेवसमुद्रजा ५
वैदर्भीशुशुभेराजन्स्वगुणैःसत्यकारणैः
माथुरउग्रसेनस्तुउपयेमेसुलोचनाम् ६
तयासहमहाभागसुखैरेमेप्रतापवान्
अतिप्रीतोगुणैस्तस्यास्तयासहसुखीभवेत् ७
तस्याःस्नेहेनप्रीत्याचसंमुग्धोमाथुरेश्वरः
पद्मावतीमहाभागातस्यप्राणप्रियाभवत् ८
तयाविनानबुभुजेतयासहप्रक्रीडयेत्
तयाविनानसेवेतपरमंसुखमेवसः ९
एवंप्रीतिकरौजातौपरस्परमनुत्तमौ
स्नेहवंतौद्विजश्रेष्ठसुखसंप्रीतिदायकौ १०
सत्यकेतुश्चराजेंद्रःसस्मारसपद्मावतीम्
स्वसुतांतांमहाभागोमातातस्याःसुदुःखिता ११
सदूतान्प्रेषयामासवैदर्भोमथुरांप्रति
उग्रसेनंनृवीरेंद्रंसादरेणद्विजोत्तम १२
उग्रसेनंमहाराजंसदूतोवाक्यमब्रवीत्
विदर्भाधिपतिर्वीरोभक्त्यास्नेहेननंदयन् १३
आत्मनःकुशलंब्रूतेभवतांपरिपृच्छति
सत्यकेतुर्महाराजत्वामेवंपरिपृष्टवान् १४
दर्शनायप्रेषयस्वसुतांपद्मावतींमम
यदित्वंमन्यसेनाथप्रीतिस्नेहंहितस्यच १५
प्रेषयस्वमहाभागांप्रियांप्रीतिकरांतव
औत्कण्ठ्येनमहाराजससोत्कंठेनवर्तते १६
समाकर्ण्यततोवाक्यमुग्रसेनोनृपोत्तमः
प्रीत्यास्नेहेनतस्यापिसत्यकेतोर्महात्मनः १७

दाक्षिरायेनचविप्रेंद्रप्रेषयामासभूपतिः
पद्मावतींप्रियांभार्यामुग्रसेनःप्रतापवान् १८
प्रेषितानेनराजेंद्रगतापद्मावतीस्वकम्
पूर्वंगृहंसतीसातुमहाहर्षेणसंकुला १९
पितृपूर्वंकुटुंबंतुददृशेचारुमंगला
पितुःपादौननामाथशिरसासत्यतत्परा २०
आगतायांमहाराजापद्मावत्यांद्विजोत्तम
हर्षेणमहताविष्टोविदर्भाधिपतिर्नृपः २१
वर्द्धितादानमानैश्चवस्त्रालंकारभूषणैः
पद्मावतीसुखेनापिपितुर्गेहेप्रवर्तते २२
सखीभिःसहितासातुनिःशंकापरिवर्तते
रमतेसातदातत्रयथापूर्वंतथैवच २३
गृहेवनेतडागेषुप्रासादेचतथैवसा
पुनर्बालेवभूतासानिर्लज्जासंप्रवर्तते २४
निःशंकावर्ततेविप्रसखीभिःसहसर्वदा
पतिव्रतामहाभागाहर्षेणमहतान्विता २५
सुखंतुपितृगेहस्यदुर्लभंश्वशुरेगृहे
एवंज्ञात्वातदारेमेकदाईदृग्भविष्यति २६
अनेनमोहभावनेक्रीडालुब्धावरानना
सखीभिःसहितानित्यंवनेषूपवनेतदा २७

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकला-
चरित्रेऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ४८

एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः

ब्राह्मरायुवाच-
एकदातुमहाभागगतासापर्वतोत्तमे
रमणीयंवनंदृष्ट्वाकदलीखंडमंडितम् १
शालैस्तालैस्तमालैश्चनालिकेरैस्तथोत्कटैः
पूगीफलैर्मातुलिंगैर्नारंगैश्चारुजंबुकैः २
चंपकैःपाटलैःपुरायैःपुष्पितैःकुटकैर्वटैः

अशोकबकुलोपेतंनानावृक्षैरलंकृतम् ३
पर्वतंपुरायवंतंतंपुष्पितैश्चनगोत्तमैः
सर्वत्रदृश्यतेरम्योनानाधातुसमाकुलः ४
तडागंसर्वतोभद्रंपुरायतोयेनपूरितम्
कमलैःपुष्पितैश्चान्यैःसुगंधैःकनकोत्पलैः ५
श्वेतोत्पलैर्विभासंतंरक्तोत्पलसुपुष्पितैः
नीलोत्पलैश्चकह्लारैर्हंसैश्चजलकुक्कुटैः ६
पक्षिभिर्जलजैश्चान्यैर्नानाधातुसमाकुलः
तडागंसर्वतःशुभ्रंनानापक्षिगरौर्युतम् ७
कोकिलानांरुतैःपुरायैःसुस्वरैःपरिशोभितः
मधुराणांतथाशब्दैःसर्वत्रमधुरायते ८
षट्पदानांसुनादेनसर्वत्रपरिशोभते
एवंविधंगिरिंरम्यंतदेववनमुत्तमम् ९
तडागंसर्वतोभद्रंददृशेनृपनंदिनी
वैदर्भीक्रीडमानासासखीभिःसहितातदा १०
समालोक्यवनंपुरायंसर्वत्रकुसुमाकुलम्
चापल्येनप्रभावेणस्त्रीभावेनचलीलया ११
पद्मावतीसरस्तीरेसखीभिःसहितातदा
जलक्रीडासमालीनाहसतेगायतेपुनः १२
रममाणाचसातस्मिंस्तस्मिन्सरसिभामिनी
एवंविप्रतदासातुसुखेनपरिवर्तयेत् १३
विष्णुरुवाच-
गोभिलोनामवैदैत्योभृत्योवैश्रवणस्यच
दिव्येनापिविमानेनसर्वभोगपरिप्लुतः १४
यातिचाकाशमार्गेणगोभिलोदैत्यसत्तमः
तेनदृष्टाविशालाक्षीवैदर्भीनिर्भयातदा १५
सर्वयोषिद्वरासाहिउग्रसेनस्यवैप्रिया
रूपेणाप्रतिमालोकेसर्वांगेषुविराजते १६
रतिर्वैमन्मथस्यापिकिंवापीयंहरिप्रिया
किंवापिपार्वतीदेवीशचीकिंवाभविष्यति १७

यादृशीदृश्यतेचेयंनारीणांप्रवरोत्तमा
अन्यापिईदृशीनास्तिद्वितीयाक्षितिमंडले १८
नक्षत्रेषुयथाचंद्रःसंपूर्णोभातिशोभनः
गुणरूपकलाभिस्तुतथाभातिवरानना १९
पुष्करेषुयथाहंसस्तथेयंचारुहासिनी
अहोरूपमहोभावअस्यास्तुपरिदृश्यते २०
काकस्यशोभनाबालाचारुवृत्तपयोधरा
व्यमृशद्गोभिलोदैत्यःपद्मावतींवराननाम् २१
चिंतयित्वाक्षणंविप्रकाकस्यापिभविष्यति
ज्ञानेनमहताज्ञात्वावैदर्भीतिनसंशयः २२
दयिताउग्रसेनस्यपतिव्रतपरायणा
आत्मबलेनतिष्ठंतीदुष्प्राप्यापुरुषैरपि २३
उग्रसेनोमहामूर्खःप्रेषितायेनवैवरा
पितुर्गेहमियंबालासतुभाग्येनवर्जितः २४
अनयाविनासजीवेच्चकथंकूटमतिःसदा
किंवानपुंसकोराजाएनांयोहिपरित्यजेत् २५
तांदृष्ट्वासतुकामात्मासंजातस्तत्क्षणादपि
इयंपतिव्रताबालादुष्प्राप्यापुरुषैरपि २६
कथंभोक्ष्याम्यहंगत्वाकामोमामतिपीडयेत्
अभुक्त्वैनांयदायास्येतत्स्यान्मृत्युर्ममैवहि २७
अद्यैवहिनसंदेहोयतःकामोमहाबलः
इतिचिंतापरोभूत्वागोभिलोमनसैक्षत २८
कृत्वामायामयंरूपमुग्रसेनस्यभूपतेः
यादृशस्तूग्रसेनश्चसांगोपांगोमहानृपः २९
गोभिलस्तादृशोभूत्वागत्याचस्वरभाषया
यथावस्त्रोयथावेशोवयसाचतथापुनः ३०
दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः
सर्वाभरणशोभांगोयादृशोमाथुरेश्वरः ३१
भूत्वाथतादृशोदैत्यउग्रसेनमयस्तदा
माययापरयायुक्तोरूपलावण्यसंपदा ३२

पर्वताग्रेअशोकस्यच्छायामाश्रित्यसंस्थितः
शिलातलस्थोदुष्टात्मावीणादंडेनवीरकः ३३
सुस्वरंगायमानस्तुगीतंविश्वप्रमोहनम्
तालमानक्रियोपेतंसप्तस्वरविभूषितम् ३४
गीतंगायतिदुष्टात्मातस्यारूपेणमोहितः
पर्वताग्रेस्थितोविप्रहर्षेणमहतान्वितः ३५
सखीमध्यगतासातुपद्मावतीवरानना
शुश्रुवेसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम् ३६
कोऽयगायतिधर्मात्मामहत्सौख्यप्रदायकम्
गीतंहिसत्क्रियोपेतंसर्वभावसमन्वितम् ३७
सखीभिःसहितागत्वाऔत्सुक्येननृपात्मजा
अशोकच्छायामाश्रित्यविमलेसुशिलातले ३८
ददर्शभूपवेषेणगोभिलंदानवाधमम्
पुष्पमालांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ३९
सर्वाभरणशोभांगंपद्मावतीपतिव्रता
मथुरेशःसमायातःकदाधर्मपरायणः ४०
ममनाथोमहात्मावैराज्यंत्यक्त्वाप्रदूरतः
यावद्धिचिंतयेत्साचतावत्पापेनतेनसा ४१
समाहूतातुरीभूयएहित्वंहिप्रियेमम
चकिताशंकितासाचकथंभर्त्तासमागतः ४२
लज्जितादुःखिताजाताअधःकृत्वाततोमुखम्
अहंपापादुराचारानिःशंकापरिवर्तिता ४३
कोपमेवंमहाभागःकरिष्यतिनसंशयः
यावद्धिचिंतयेत्साचतावत्तेनापिपापिना ४४
समाहूतातुरीभूयएह्येहित्वंममप्रिये
त्वयाविनाकृतोदेविप्राणान्धर्तुंवरानने ४५
नहिशक्नोम्यहंकांतेजीवितंप्रियमेवच
तवस्नेहेनलुब्धोस्मित्वांत्यक्त्वानोत्सहेभृशम् ४६
ब्राह्मण्युवाच-
एवमुक्तागतापश्यत्सुमुखंलज्जयान्विता

समालिग्यततोदैत्यःसतींपद्मावतींतदा ४७
एकांतंतुसमानीतासुभुक्ताइच्छयाततः
दैत्येनगोभिलेनापिसत्यकेतोःसुतातदा ४८
सुकलोवाच-
मुष्कस्थानेस्यसंकेतंनाविंदतवरानना
स्ववस्त्रंसापरिगृह्यशंकितादुःखिताह्यभूत् ४९
सासक्रोधावचःप्राहगोभिलंदानवाधमम्
कस्त्वंपापसमाचारोनिर्घृणोदानवाकृतिः ५०
शप्तुकामासमुद्युक्तादुःखेनाकुलितेक्षणा
वेपमानातदाराजन्दुःखभारेणपीडिता ५१
ममकांतच्छलेनैवत्वयागत्यदुरात्मवन्
नाशितंधर्ममेवाग्र्यंपातिव्रत्यमनुत्तमम् ५२
सुस्वरंरुदितंकृत्वाममजन्मत्वयाहृतम्
पश्यमेबलमत्रैवशापंदास्येसुदारुणम् ५३
एवंसंभाषमाणातंशप्तुकामातुगोभिलम् ५४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ४९

पंचाशत्तमोऽध्यायः

सुकलोवाच-
तस्यास्तुवचनंश्रुत्वागोभिलोवाक्यमब्रवीत्
भवतीशप्तुकामासिकस्मान्मेकारणंवद १
केनदोषेणलिप्तोस्मियस्मात्त्वंशप्तुमुद्यता
गोभिलोनामदैत्योस्मिपौलस्त्यस्यभटःशुभे २
दैत्याचारेणवर्तामिजानेविद्यामनुत्तमाम्
वेदशास्त्रार्थवेत्तास्मिकलासुनिपुणःपुनः ३
एवंसर्वंविजानामिदैत्याचारंशृणुष्वमे
परस्वंपरदारांश्चबलाद्भुंजामिनान्यथा ४
वयंदैत्याःसमाकर्ण्यदैत्याचारेणसांप्रतम्
वर्त्तामोज्ञानिभावेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ५

ब्राह्मणानांहिच्छिद्राणिविपश्यामोदिनेदिने
तेषांहितपसोनाशंविघ्नैःकुर्मोनसंशयः ६
छिद्रंप्राप्यवयंदेविनाशयामोनसंशयः
ब्राह्मणाच्छ्रूयतांभद्रेदेवयज्ञंवरानने ७
नाशयामोवयंयज्ञान्धर्मयज्ञंनसंशयः
सुब्राह्मणान्परित्यज्यदेवंनारायणंप्रभुम् ८
पतिव्रतांमहाभागांसुमतिंभर्तृतत्पराम्
दूरेणापिपरित्यज्यतिष्ठामोनात्रसंशयः ९
तेजोदेविसुविप्रस्यहरेश्चैवमहात्मनः
नार्याःपतिव्रतायाश्चसोढुंदैत्याश्चनक्षमाः १०
पतिव्रताभयेनापिविष्णोःसुब्राह्मणस्यच
नश्यंतिदानवाःसर्वेदूरंराक्षसपुंगवाः ११
अहंदानवधर्मेणविचरामिमहीतलम्
कस्मात्त्वंशप्तुकामासिममदोषोविचार्यताम् १२
पद्मावत्युवाच-
ममधर्मःसुकायश्चत्वयैवपरिनाशितः
अहंपतिव्रतासाध्वीपतिकामातपस्विनी १३
स्वमार्गेसंस्थितापापमाययापरिनाशिता
तस्मात्त्वामप्यहंदुष्टश्राधक्ष्यामिनसंशयः १४
गोभिलउवाच-
धर्ममेवप्रवक्ष्यामिभवतीयदिमन्यते
अग्निचिद्ब्राह्मणस्यापिश्रूयतांनृपनंदिनी १५
जुह्वन्देवंद्विकालंयोनत्यजेदग्निमंदिरम्
सचाग्निहोत्रीभवतियजत्येवदिनेदिने १६
अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिभृत्यधर्मंवरानने
मनसाकर्मणावाचाविशुद्धोयोऽपिनित्यशः १७
नित्यमादेशकारीयःपश्चात्तिष्ठतिचाग्रतः
सभृत्यःकथ्यतेदेविपुण्यभागीनसंशयः १८
यःपुत्रोगुणवाञ्ज्ञातापितरंपालयेच्छुभः
मातरंचविशेषेणमनसाकायकर्मभिः १९

तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते
अन्यथाकुरुतेयोहिसपापीयान्नसंशयः २०
अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिपतिव्रतमनुत्तमम्
वाचासुमनसाचैवकर्मणाशृणुभामिनि २१
शुश्रूषांकुरुतेयाहिभर्तुश्चैवदिनदिने
तुष्टेभर्त्तरियाप्रीतानत्यजेत्क्रोधनंपुनः २२
तस्यदोषंनगृह्णातिताडितातुष्यतेपुनः
भर्त्तुःकर्मसुसर्वेषुपुरतस्तिष्ठतेसदा २३
साचापिकथ्यतेनारीपतिव्रतपरायणा
पतितोपिपितापुत्रैर्बहुदोषसमन्वितः २४
कस्मादपिचनत्याज्यःकुष्ठितःक्रुधितोऽपिवा
एवंपुत्राःशुश्रूषंतिपितरंमातरंकिल २५
तेयांतिपरमंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम्
एवंहिस्वामिनंयैवैउपाचरंतिभृत्यकाः २६
पत्युर्लोकंप्रयांत्येतेप्रसादात्स्वामिनस्तदा
अग्निंनैवत्यजेद्विप्रोब्रह्मलोकंप्रयातिसः २७
अग्नित्यागकरोविप्रोवृषलीपतिरुच्यते
स्वामिद्रोहीभवेद्भृत्यःस्वामित्यागान्नसंशयः २८
अग्निंचपितरंचैवनत्यजेत्स्वामिनंशुभे
सदाविप्रःसुतोभृत्यःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् २९
परित्यज्यप्रगच्छंतितेयांतिनरकार्णवम्
पतितंव्याधितंदेविविकलंकुष्ठिनंतथा ३०
सर्वकर्मविहीनंचगतवित्तादिसंचयम्
भर्तारंनत्यजेन्नारीयदिश्रेयइहेच्छति ३१
त्यक्त्वाकांतंव्रजेन्नारीअन्यत्कार्यमिहेच्छति
सामतापुंश्चलीलोकेसर्वधर्मबहिष्कृता ३२
गतेभर्तरियाग्रामंभोगंशृंगारमेवच
लौल्याच्चकुरुतेनारीपुंश्चलीवदतेजनः ३३
एवंधर्मंविजानामिवेदशास्त्रैश्चसंमतम्
दानवाराक्षसाःप्रेताधात्रासृष्टायदादितः ३४

तत्रेहकारणंसर्वंप्रवक्ष्यामिनसंशयः
ब्राह्मणादानवाश्चैवपिशाचाश्चैवराक्षसाः ३५
धर्मार्थंसकलंप्रोक्तमधीतंतैस्तुसुंदरि
विंदंतिसकलंसर्वेआचरंतिनदानवाः ३६
विधिहीनंप्रकुर्वंतिदानवाज्ञानवर्जिताः
अन्यायेनव्रजंत्येतेमानवाविधिवर्जिताः ३७
तेषांशासनहेत्वर्थंकृताएतेपिनान्यथा
विधिहीनंप्रकुर्वंतियेहिधर्मंनराधमाः ३८
तान्वयंशासयामोवैदंडेनमहताकिल
भवत्यादारुणंकर्मकृतमेवसुनिर्घृणम् ३९
गार्हस्थ्यंचपरित्यज्यअत्रायाताकिमर्थतः
वदस्येवंमुखेनापिअहंहिपतिदेवता ४०
कर्मणानास्तितद्दृष्टंपतिदैवत्यमेवते
भर्तारंतंपरित्यज्यकिमर्थंत्वमिहागता ४१
शृंगारंभूषणंवेषंकृत्वातिष्ठसिनिर्घृणा
किमर्थंहिकृतंपापेकस्यहेतोर्वदस्वमे ४२
निःशंकावर्त्तसेचापिप्रमत्तागिरिकानने
मयात्वंसाधितापापादंडेनमहताशृणु ४३
अधर्मचारिणीदुष्टापतिंत्यक्त्वासमागता
क्वास्तेतत्पतिदेवत्वंदर्शयत्वंममाग्रतः ४४
भवतीपुंश्चलीनामययात्यक्तःस्वकःपतिः
पृथक्छय्यायदानारीतदासापुंश्चलीमता ४५
योजनानांशतैकस्यसोन्तरेणप्रवर्त्तते
क्वास्तितेपतिदैवत्यंपुंश्चल्याचारचारिणी ४६
निर्लज्जेनिर्घृणेदुष्टेकिंमेवदसिसंमुखी
तपसःक्वास्तितेभावःक्वतेजोबलमेवच ४७
दर्शयस्वममाद्यैवबलवीर्यपराक्रमम्
पद्मावत्युवाच-
स्नेहेनापिसमानीताश्रूयतामसुराधम ४८
भर्तुर्गेहादहंपित्राक्वास्तेतत्रचपातकम्

नैवकामान्नलोभाच्चनमोहान्नचमत्सरात् ४६
आगताहंपतिंत्यक्त्वापतिभावेनसंस्थिता
भर्तृरूपच्छलेनापित्वयैवपरिवंचिता ५०
भवंतंमाथुरंज्ञात्वागताहंसम्मुखंतव
मायाविनंयदाजानेत्वामेवंदानवाधम ५१
एकेनहुंकृतेनैवभस्मीभूतंकरोम्यहम्
गोभिलउवाच-
चक्षुर्हीनानपश्यंतिमानवाःशृणुसांप्रतम् ५२
धर्मनेत्रविहीनात्वंकथंजानासिमामिह
यदातेभावउत्पन्नःपितुर्गेहंप्रतिशृणु ५३
पतिध्यानंपरित्यज्यमुक्ताध्यानेनत्वंतदा
ज्ञाननेत्रंतदानष्टंस्फुटंचहृदयेतव ५४
कथंमांत्वंविजानासिज्ञानचक्षुर्हताभुवि
कस्यामातापिताभ्राताकस्याःस्वजनबांधवाः ५५
सर्वस्थानेपतिर्ह्येकोभार्यायास्तुनसंशयः
इत्युक्त्वाहिप्रहस्यैवगोभिलोदानवाधमः ५६
नभयंविद्यतेतेऽद्यममापिशृणुपुंश्चलि
किंभवेत्तवशापेनवृथैवपरिकंपसे ५७
ममगेहंसमाश्रित्यभुंक्ष्वभोगान्मनोऽनुगान्
पद्मावत्युवाच-
गच्छपापसमाचारकिंत्वंवदसिनिर्घृणः ५८
सतीभावेनसंस्थास्मिपतिव्रतपरायणा
धक्ष्यामित्वांमहापापयद्येवंतुवदिष्यसि ५६
एवमुक्त्वातथैकांतेनिषसादमहीतले
दुःखेनमहताविष्टांतामुवाचसगोभिलः ६०
तवोदरेमयान्यस्तंस्ववीर्यंसुकृतंशुभे
तस्मादुत्पत्स्यतेपुत्रस्त्रैलोक्यक्षोभकारकः ६१
एवमुक्त्वाजगामाथगोभिलोदानवस्तदा
गतेतस्मिन्दुराचारेदानवेपापचारिणी ६२
दुःखेनमहताविष्टानृपकन्यारुरोदह ६३

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
पंचाशत्तमोऽध्यायः ५०

एकपंचाशत्तमोऽध्यायः

ब्राह्मण्युवाच-
गतेतस्मिन्दुराचारेगोभिलेपापचेतसि
पद्मावतीरुरोदाथदुःखेनमहतान्विता १
तस्यास्तुरुदितंश्रुत्वासख्यःसर्वाद्विजोत्तम
पप्रच्छुस्तांराजकन्यांताःसर्वाश्चवराननाः २
कस्माद्रोदिषिभद्रंतेकथयस्वहिचेष्टितम्
क्वगतोऽसौमहाराजोमाथुराधिपतिस्तव ३
येनत्वंहिसमाहूताप्रियेत्युक्त्वावदस्वनः
ताउवाचसुदुःखेनरोदमानापुनःपुनः ४
तयाश्चावेदितंसर्वंयज्ञातंदोषसंभवम्
ताभिर्नीतापितुर्गेहंवेपमानासुदुःखिता ५
मातुःसमक्षंतस्यास्तुश्चाचचक्षुस्तदास्त्रियः
समाकर्ण्यततोदेवीगतासाभर्तृमंदिरम् ६
भर्तारंश्रावयामाससुतावृत्तांतमेवहि
समाकर्ण्यततोराजामहादुःखीश्चजायत ७
यानाच्छादनकंदत्वापरिवारसमन्विताम्
मथुरांप्रेषयामासगतासाप्रियमंदिरम् ८
सुतादोषंसमाच्छाद्यपितामाताद्विजोत्तम
उग्रसेनस्तुधर्मात्मापद्मावतींसमागताम् ९
सदृष्ट्वामुमुदेचाशुउवाचेदंवचःपुनः
त्वयाविनानशक्तोस्मिजीवितुंहिवरानने १०
बहुप्रभासिमेप्रीतागुणशीलैस्तुसर्वदा
भक्त्यासत्येनतेकांतेपतिदैवत्यकैर्गुणैः ११
समाभाष्यप्रियांभार्यांपद्मावतींनरेश्वरः
तयासार्धंसवैरेमेउग्रसेनोनृपोत्तमः १२
ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयप्रदः

पद्मावतीविजानातितस्यगर्भस्यकारणम् १३
स्वोदरेवर्द्धमानस्यचिंतयंतीदिवानिशम्
अनेनकिमुजातेनलोकनाशकरेणवै १४
अनेनापिनमेकार्यंदुष्टपुत्रेणसांप्रतम्
औषधींपृच्छतेसातुगर्भपातस्यसर्वतः १५
नारीमहौषधींसाहिविंदंतीचदिनेदिने
गर्भस्यपातनायैवउपायाबहुशःकृताः १६
ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयंकरः
तामुवाचततोगर्भःपद्मावतींचमातरम् १७
कस्मात्त्वंव्यथसेमातरौषधीभिर्दिनेदिने
पुण्येनवर्द्धतेचायुःपापेनाल्पंतुजीवितम् १८
आत्मकर्मविपाकेनजीवंतिचम्रियंतिच
आमगर्भाःप्रयांत्यन्येअपक्वास्तुमहीतले १९
जातमात्राम्रियंतेऽन्येकतितेयौवनान्विताः
बालावृद्धाश्चतरुणाआयुषोवशतांगताः २०
सर्वेकर्मविपाकेनजीवंतिचम्रियंतिच
ओषध्योमंत्रदेवाश्चनिमित्ताःस्युर्नसंशयः २१
मामेवहिनजानासिभवतीयादृशोह्यहम्
दृष्टःश्रुतस्त्वयापूर्वंकालनेमिर्महाबलः २२
दानवानांमहावीर्यस्त्रैलोक्यस्यभयप्रदः
देवासुरेमहायुद्धेहतोहंविष्णुनापुरा २३
साधयितुंचतद्वैरमागतोऽस्मितवोदरम्
साहसंचश्रमंमातर्माकुरुष्वदिनदिने २४
एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमातरंविररामसः
मातोद्यमंपरित्यज्यमहादुःखादभूत्तदा २५
दशाब्दाश्चगतायावत्तावद्वृद्धिमवाप्तवान्
पश्चाज्जज्ञेमहातेजाःकंसोभूत्समहाबलः २६
येनसंत्रासितालोकास्त्रैलोक्यस्यनिवासिनः
योहतोवासुदेवेनगतोमोक्षंनसंशयः २७
एवंश्रुतंमयाकांतभविष्यंतुभविष्यति

पुराणेष्वेवसर्वेषुनिश्चितंकथितंतव २८
पितृगेहेस्थिताकन्यानाशमेवंप्रयातिसा
गृहावासायमेकांतकन्यामोहंनकारयेत् २९
इमांदुष्टांमहापापांपरित्यज्यस्थिरोभव
प्राप्तव्यंतुमहापापंदुःखंदारुणमेवच ३०
लोकेश्रेयःकरंकांतत्द्धुंद्वत्वंमयासह
शूकर्युवाच-
एतद्वाक्यंसुमंत्रंतुश्रुत्वासहिद्विजोत्तमः ३१
त्यागेमतिंचकारासौसमाहूताह्यहंतदा
सकलंवस्त्रशृंगारंममदत्तंशुभेशृणु ३२
तवैवदुर्नयैर्विप्रःशिवशर्माद्विजोत्तमः
गतोवैमतिमान्दुष्टेकुलदुष्टप्रचारिणि ३३
यत्रतेतिष्ठतेभर्तातत्रगच्छनसंशयः
तवयद्रोचतेस्थानंयथादिष्टंतथाकुरु ३४
एवमुक्त्वामहाभागेपितृमातृकुटुंबकैः
परित्यक्तागताशीघ्रंनिर्लज्जाहंवरानने ३५
नलभाम्यहमेवापिवासस्थानंसुखंशुभे
भर्त्सयंतिचमांलोकाःपुंश्चलीयंसमागता ३६
अटमानागतादेशात्कुलमानेनवर्जिता
देशेगुर्जरकेपुण्येसौराष्ट्रेशिवमंदिरे ३७
वनस्थलेतिविख्यातंनगरंवृद्धिसंकुलम्
अतीवपीडितादेविक्षुधयाहंतदाशृणु ३८
कर्परंहिकरेगृह्यभिक्षार्थमुपचक्रमे
गृहिणांद्वारदेशेषुप्रविशामिसुदुःखिता ३९
ममरूपंविपश्यंतिलोकाःकुत्संतिभामिनि
नददंतेचमेभिक्षांपापाचेयंसमागता ४०
एवंदुःखसमाहारादारिद्र्यपरिपीडिता
अटंत्याचमयादृष्टंगृहमेकमनुत्तमम् ४१
तुंगप्राकारसंवेष्टंवेदशालासमन्वितम्
वेदध्वनिसमाकीर्णंबहुविप्रसमाकुलम् ४२

धनधान्यसमाकीर्णंदासीदासैरलंकृतम्
प्रविवेशगृहंरम्यंलक्ष्मीमुदितमेवतत् ४३
तद्गृहंसर्वतोभद्रंतस्यैवशिवशर्मणः
भिक्षांदेहीत्युवाचाथसुदेवादुःखपीडिता ४४
शिवशर्माथशुश्रावभिक्षाशब्दंद्विजोत्तमः
मंगलांनामवैभार्यांलक्ष्मीरूपांवराननाम् ४५
तांहसन्प्राहधर्मात्माशिवशर्मामहामतिः
इयंहिदुर्बलाप्राप्ताभिक्षार्थंद्वारमागता ४६
समाहूयप्रियेचैनांदेहित्वंभोजनंशुभे
कृपयापरयाविष्टाज्ञात्वामांतुसमागताम् ४७
प्रोवाचमंगलाकांतंदास्यामिप्रियभोजनम्
एवमुक्त्वाचभार्तरंमंगलामंगलान्विता ४८
पुनर्माभोजयामाससमिष्टान्नेनसुदुर्बलाम्
मामुवाचसधर्मात्माशिवशर्मामहामुनिः ४९
कात्वमत्रसमायाताकस्यवाश्रमसेजगत्
केनकार्येणसर्वत्रकथयस्वममाग्रतः ५०
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंभर्तुश्चैवमहात्मनः
स्वरेणलक्षितःकांतोमयावैपापयातदा ५१
व्रीडयाधोमुखीजातादृष्टोभर्तायदामया
मंगलाचारुसर्वांगीभर्तारमिदमब्रवीत् ५२
काचेयंहिसमाचक्ष्वत्वांदृष्ट्वाहिविलज्जति
कथयस्वप्रसादेनकाचएषाभविष्यति ५३

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
एकपंचाशत्तमोऽध्यायः ५१

द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः

शिवशर्मोवाच-
मंगलेश्रूयतांवाक्यंयदिपृच्छसिसांप्रतम्
यदर्थंहित्वयापृष्टंतन्निबोधवरानने १
इयंहिसांप्रतंप्राप्तावराकीभिक्षुरूपिणी

वसुदत्तस्यविप्रस्यसुतेयंचारुलोचने २
सुदेवानामभद्रेयंममजायाप्रियासदा
केनापिकारणेनैवदेशंत्यक्त्वासमागता ३
ममदुःखेनदग्धेयंवियोगेनवरानने
मांज्ञात्वातुसमायाताभिक्षुरूपेणतेगृहम् ४
एवंज्ञात्वात्वयाभद्रेआतिथ्यंपरिशोभितम्
कर्त्तव्यंनचसंदेहइच्छंत्याममसुप्रियम् ५
भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवमंगलापतिदेवता
हर्षेणमहताविष्टास्वयमेवसुमंगला ६
स्नानाच्छादनभोज्यंचममचक्रेवरानने
रत्नकांचनयुक्तैश्चाभरणैश्चपतिव्रता ७
अहंहिभूषिताभद्रेतयैवपतिकाम्यया
तयाहंभूषितादेविमानस्नानैश्चभोजनैः ८
भर्त्राहंमानितादेविजातंदुःखमनंतकम्
ममोरसिमहातीव्रंसर्वप्राणविनाशनम् ९
तस्यामानोमयादृष्टोदुःखमात्मगतंतथा
चिंतामेदारुणाजाताययाप्राणाव्रजंतिमे १०
कदापिवचनंदत्तंनमयापापयाशुभम्
अस्यैवविप्रवर्यस्यआचरंत्याचदुष्कृतम् ११
पादप्रक्षालनंनैवअंगसंवाहनंनहि
एकांतंनमयादत्तंतस्यैवहिमहात्मनः १२
संभाषांकथमस्यैवकरिष्येपापनिश्चया
रात्रौचैवतदातत्रपतितादुःखसागरे १३
एवंहिचिंतमानायाःस्फुटितंहृदयंमम
गताःप्राणास्तदाकायंपरित्यज्यवरानने १४
तत्रदूताःसमायाताधर्मराजस्यवैतदा
वीराश्चदारुणाःक्रूरागदाचक्रासिधारिणः १५
तैस्तुबद्धामहाभागेशृंखलैर्दृढबंधनैः
नीतायमपुरंतैस्तुरुदमानासुदुःखिता १६
मुद्गरैस्ताड्यमानाहंदुर्गमार्गेणपीडिता

भर्त्स्यमानायमस्याग्रेतैस्तत्राहंप्रवेशिता १७
दृष्टाहंयमराजेनसक्रोधेनमहात्मना
अंगारसंचयेक्षिप्ताक्षिप्तानरकसंचये १८
लोहस्यपुरुषंकृत्वाअग्निनापरितापितः
ममोरसिसमुत्क्षिप्तोनिजभर्तुश्चवंचनात् १९
नानापीडातिसंतप्तानरकाग्निप्रतापिता
तैलद्रोरयांपरिक्षिप्ताकरम्भवालुकोपरि २०
असिपत्रैश्चसंच्छिन्नाजलमंत्रेणवाहिता
कूटशाल्मलिवृक्षेषुक्षिप्तातेनमहात्मना २१
पूयशोणितविष्ठायांपतिताकृमिसंकुले
सर्वेषुनरकेष्वेवंक्षिप्ताहंनृपनंदिनि २२
पीडायुक्तेषुतीव्रेषुतेनैवापिमहात्मना
करपत्रैःपाटिताहंशक्तिभिस्ताडिताभृशम् २३
अन्येष्वेवनरकेषुपातितानृपनंदिनि
योनिगर्तेषुक्षिप्तास्मिपतितादुःखसंकटे २४
धर्मराजेनतेनाहंनरकेषुनिपातिता
वल्गुनीयोनिमासाद्यभुक्तंदुःखंसुदारुणम् २५
गताहंक्रौष्टुकींयोनिंशुनीयोनिंपुनर्गता
सकुक्कुटींचमार्जारीमाखुयोनिंगताह्यहम् २६
एवंयोनिविशेषेषुपापयोनिषुतेनच
क्षिप्तास्मिधर्मराजेनपीडितासर्वयोनिषु २७
तेनैवाहंकृताभूमौशूकरीनृपनंदिनि
तवहस्तेमहाभागेसंतितीर्थान्यनेकशः २८
तेनोदकेनसिक्तास्मित्वयैववरवर्णिनि
ममपापंगतंदेविप्रसादात्तवसुंदरि २९
तवैवतेजःपुरयेनजातंज्ञानंवरानने
इदानींमामुद्धरस्वपतितांनरकसंकटे ३०
यदानोद्धरसेदेविपुनर्यास्यामिदारुणम्
नरकंचमहाभागेत्राहिमांदुःखभागिनीम् ३१
गताहंपापभावेनदीनाहंचनिराश्रया

सुदेवोवाच-
किंकृतंहिमयाभद्रेसुकृतंपुरायसंभवम् ३२
येनाहमुद्धरेत्वांवैतन्मेत्वंवदसांप्रतम्
शूकर्युवाच-
अयंराजामहाभागइक्ष्वाकुर्मनुनंदनः ३३
विष्णुरेषमहाप्राज्ञोभवतीश्रीर्हिनान्यथा
पतिव्रतामहाभागापतिव्रतपरायणा ३४
त्वंसतीसर्वदाभद्रेसर्वतीर्थमयीप्रिया
देविसर्वमयीनित्यंसर्वदेवमयीसदा ३५
महापतिव्रतालोकएकात्वंनृपतेःप्रिया
ययाशुश्रूषितोभर्ताभवत्याहिअहर्निशम् ३६
एकस्यदिवसस्यापिपुरायंदेहिवरानने
पतिशुश्रूषितस्यापियदिमेकुरुषेप्रियम् ३७
ममातापितात्वंवैत्वंमेगुरुःसनातनः
अहंपापादुराचाराअसत्याज्ञानवर्जिता ३८
मामुद्धरमहाभागेभीताहंयमताडनैः
सुकलोवाच-
एवंश्रुत्वातयाप्रोक्तंसमालोक्यनृपंतदा ३९
किंकरोमिमहाराजएषाकिंवदतेपशुः
इक्ष्वाकुरुवाच-
एनांदुःखांवराकींवैपापयोनिंगतांशुभे ४०
समुद्धरस्वपुरायैस्त्वंमहच्छ्रेयोभविष्यति
एवमुक्तावरानारीसुदेवाचारुमंगला ४१
उवाचैकाब्दपुरायंतेमयादत्तंवरानने
एवमुक्तेनवाक्येनतयादेव्याहितत्क्षणात् ४२
रूपयौवनसंपन्नादिव्यमालाविभूषिता
दिव्यदेहाचसंभूतातेजोज्वालासमावृता ४३
सर्वभूषणशोभाढ्यानानारत्नैश्चशोभिता
संजातादिव्यरूपासादिव्यगंधानुलेपना ४४
दिव्यंविमानमारूढाअंतरिक्षंगतासती

तामुवाचततोराज्ञींप्रणतानतकंधरा ४५
स्वस्त्यस्तुतेमहाभागेप्रसादात्तवसुंदरि
व्रजामिपातकान्मुक्तास्वर्गंपुरायतमंशुभम् ४६
प्रणम्यैवंगतास्वर्गंसुदेवाशृणुसत्तम
एतत्तेसर्वमाख्यातंसुकलायानिवेदितम् ४७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेसुदेवास्वर्गारोहणंना-
मद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ५२

त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः

सुकलोवाच-
एवंधर्मंश्रुतंपूर्वंपुराणेषुतदामया
पतिहीनाकथंभोगंकरिष्येपापनिश्चया १
कांतेनतुविनातेनजीवंकायेनधारये
विष्णुरुवाच-
एवमुक्त्वापरंधर्मंपतिव्रतमनुत्तमम् २
तास्तुसख्योवरानार्योहर्षेणमहतान्विताः
श्रुत्वाधर्मंपरंपुरायंनारीणांगतिदायकम् ३
स्तुवंतितांमहाभागांसुकलांधर्मवत्सलाम्
ब्राह्मणाश्चसुराःसर्वेपुरायस्त्रियोनरोत्तम ४
तस्याध्यानंप्रकुर्वंतिपतिकामप्रभावतः
अत्यर्थंदृढतामिंद्रःसुविचिंत्यसुरेश्वरः ५
सुकलायाःपरंभावंसुविचार्यामरेश्वरः
चालयेधैर्यमस्याश्चपतिस्नेहंनसंशयः ६
सस्मारमन्मथंदेवंत्वरमाणःसुराधिपः
पुष्पचापंससंगृह्यमीनकेतुःसमागतः ७
प्रिययाचतयायुक्तोरत्यादृष्टमहाबलः
बद्धांजलिपुटोभूत्वासहस्राक्षमुवाचसः ८
कस्मादहंत्वयानाथअधुनासंस्मृतोविभो
आदेशोदीयतांमेद्यसर्वभावेनमानद ९
इंद्रउवाच-

सुकलेयंमहाभागापतिव्रतपरायणा
शृणुष्वकामदेवत्वंकुरुसाहाय्यमुत्तमम् १०
निष्कर्षयमहाभागांसुकलांपुण्यमंगलाम्
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशक्रस्यतमथाब्रवीत् ११
एवमस्तुसहस्राक्षकरिष्यामिनसंशयः
साहाय्यंदेवदेवेशतवकौतुककारणात् १२
एवमुक्त्वामहातेजाःकंदर्पोमुनिदुर्जयः
देवाञ्जेतुंसमर्थोऽहसमुनीनृषिसत्तमान् १३
किंपुनःकामिनींदेवयस्याश्रंगेनवैबलम्
कामिनीनामहंदेवश्रंगेषुनिवसाम्यहम् १४
भालेकुचेषुनेत्रेषुकचाग्रेषुचसर्वदा
नाभौकटयांपृष्ठदेशेजघनेयोनिमंडले १५
अधरेदंतभागेषुकक्षायांहिनसंशयः
अंगेष्वेवंप्रत्यंगेषुसर्वत्रनिवसाम्यहम् १६
नारीममगृहंदेवसदातत्रवसाम्यहम्
तत्रस्थःपुरुषान्सर्वान्मारयामिनसंशयः १७
स्वभावेनाबलादेवसंतप्ताममामार्गणैः
पितरंमातरंदृष्ट्वाअन्यंस्वजनबांधवम् १८
सुरूपंसगुणंदेवममबाणाहतासती
चलतेनात्रसंदेहोविपाकंनैवचिंतयेत् १९
योनिःस्पंदेतनारीणांस्तनाग्रौचसुरेश्वर
नास्तिधैर्यंसुरेशानसुकलांनाशयाम्यहम् २०
इद्रउवाच-
पुरुषोहंभविष्यामिरूपवान्गुणवान्धनी
कौतुकार्थमिमांनारींचालयामिमनोभव २१
नैवकामान्नसंत्रासान्नवालोभान्नकारणात्
नवैमोहान्नवैक्रोधात्सत्यंसत्यंरतिप्रिय २२
कथंमेदृश्यतेतस्यामहत्सत्यंपतिव्रतम्
निष्कर्षिष्यइतोगत्वाभवन्मोहोत्रकारणम् २३
एवंकामंचसंदिश्यजगामसुरराट्स्वयम्

अ्रात्मविकृतिसंभूतोरूपवान्गुणवान्स्वयम् २४
सर्वाभरणशोभांगःसर्वभोगसमन्वितः
भोगलीलासमाकीर्णःसर्वदौदार्यसंयुतः २५
यत्रसातिष्ठतेदेवीकृकलस्यप्रियानृप
अ्रात्मलीलांस्वरूपंचगुणंभावंप्रदर्शयेत् २६
नैवपश्यतिसातंतुपुरुषंरूपसंपदम्
यत्रयत्रव्रजेत्साहितत्रतांपश्यतेनृप २७
साभिलाषेणमनसातामेवंपरिपश्यति
कामचेष्टांसहस्राद्मोऽदर्शयत्सर्वभावकैः २८
चतुष्पथेपथेतीर्थेयत्रदेवीप्रयातिसा
तत्रतत्रसहस्राद्मस्तामेवपरिपश्यति २९
इंद्रेणप्रेषितादूतीसुकलांप्रतिसागता
सुकलांसुमहाभागांप्रत्युवाचप्रहस्यवै ३०
अ्रहोसत्यमहोधैर्यमहोकांतिरहोद्मा
अ्रस्यारूपेणसंसारेनास्तिनारीवरानना ३१
कात्वंभवसिकल्याणिकस्यभार्याभविष्यसि
यस्यत्वंसगुणाभार्यासधन्यःपुणयभाग्भुवि ३२
तस्यास्तुवचनंश्रुत्वातामुवाचमनस्विनी
वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधर्मात्मासत्यवत्सलः ३३
तस्याहंहिप्रियाभार्यासत्यसंधस्यधीमतः
कृकलस्यापिवैश्यस्यसत्यमेववदामिते ३४
ममभर्तासधर्मात्मातीर्थयात्रांगतःसुधीः
तस्मिन्गतेमहाभागेममभर्तरिसंप्रति ३५
अ्रतिक्रांताःशृणुष्वत्वंत्रयश्चैवापिवत्सराः
ततोहंदुःखिताजाताविनातेनमहात्मना ३६
एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतमेवते
भवतीपृच्छतेमांकाभविष्यतिवदस्वमे ३७
सुकलायावचःश्रुत्वादूत्याअ्राभाषितंपुनः
मामेवंपृच्छसेभद्रेतत्तेसर्ववदाम्यहम् ३८
अ्रहंतवांतिकंप्राप्ताकार्यार्थंवरवर्णिनि

श्रूयतामभिधास्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ३९
गतस्तेनिर्घृणोभर्तात्वांत्यक्त्वातुवरानने
किंकरिष्यसितेनापिप्रियाघातकरेणच ४०
यस्त्वांत्यक्त्वागतःपापीसाध्व्याचारसमन्विताम्
किंवासतेगतोबालेतत्रजीवतिवैमृतः ४१
किंकरिष्यतितेनैवंभवतीखिद्यतेवृथा
कस्मान्नाशयतेचांगंदिव्यंहेमसमप्रभम् ४२
बाल्येवयसिसंप्राप्तेमानवोनचविंदति
एकंसुखंमहाभागेबालक्रीडांविनाशुभे ४३
वार्द्धकेदुःखसंप्राप्तिर्जराकायंप्रहिंसयेत्
तारुण्येभुज्यतेभोगःसुखात्सर्वोवरानने ४४
यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भुंजंतिमानवाः
सुखभोगादिकंसर्वंस्वेच्छयारमतेनरः ४५
यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भोगान्प्रभुंजते
वयस्यपिगतेभद्रेतारुण्येकिंकरिष्यति ४६
संप्राप्तेवार्द्धकेदेविकिंचित्कार्यंनसिध्यति
स्थविरश्चिंतयेन्नित्यंसुखकार्यंनगच्छति ४७
वयस्यपिगतेबालेक्रियतेसेतुबंधनम्
तादृशोयंभवेत्कायस्तारुण्येतुगतेशुभे ४८
तस्माद्भुंदवसुखेनापिपिबस्वमधुमाधवीम्
कामाबाणादहंत्यंगंतवेमेचारुलोचने ४९
अयमेकःसमायातःपुरुषोरूपवान्गुणी
अयंहिपुरुषव्याघ्रःसर्वज्ञोगुणवान्धनी ५०
तवार्थेनित्यसंयुक्तःस्नेहेनवरवर्णिनि
सुकलोवाच-
बाल्यंनास्त्यपिजीवस्यतारुण्यंनास्तिजीविते ५१
वृद्धत्वंनास्तिचैवास्यस्वयंसिद्धःसुसिद्धिदः
अमरोनिर्जरोव्यापीसुसिद्धःसर्ववित्तमः ५२
अकामःकामदोलोकेआत्मरूपेणवर्तते
यथागेहस्यसंस्थानंतथाकायस्यदृश्यते ५३

यथावार्द्धकिनाकायस्तथासूत्रेणमंदिरम्
अनेककाष्ठसंघातैर्नानादारुसमुच्चयैः ५४
मृत्तिकयोदकेनापिसमंतात्परिणामयेत्
लिपितंलेपकैःकाष्ठंचित्रंभवतिचित्रकैः ५५
प्रथमंरूपमायातिगृहंसूत्रेणसूत्रितम्
पुष्णंतिचस्वयंतत्तुलेपनाद्वैदिनेदिने ५६
वायुनादोलितंनित्यंगृहंचमलिनायते
मध्यमोवर्तुतःकालोगृहस्यपरिकथ्यते ५७
रूपहानिर्भवेत्तस्यगृहस्वामीविलेपयेत्
स्वेच्छयाचगृहस्वामीरूपवत्त्वंनयेद्गृहम् ५८
तारुण्यंतस्यगेहस्यदूतिकेपरिकथ्यते
काष्ठसंघैश्चजीर्णत्वंबहुकालैःप्रयातिसः ५९
स्थानभ्रष्टाःप्रजायंतेमूलाग्रेप्रचलंतिते
नसहेल्लेपनाभारमाधारेणप्रतिष्ठति ६०
एतद्गृहस्यवार्द्धक्यंकथितंशृणुदूतिके
पतमानंगृहंदृष्ट्वागृहस्वामीपरित्यजेत् ६१
गृहमन्यंप्रवेशायप्रयात्येवहिसत्वरम्
तथाबाल्यंचतारुण्यंनृणांवृद्धत्वमेवच ६२
सबाल्येबालरूपश्चज्ञानहीनंप्रकारयेत्
चित्रयेत्कायमेवापिवस्त्रालंकारभूषणैः ६३
लेपनैश्चंदनैश्चान्यैस्तांबूलप्रभवादिभिः
कायस्तरुणतांयातिअतिरूपोविजायते ६४
बाह्याभ्यंतरमेवापिरसैःसर्वैःप्रपोषयेत्
तेनपोषणभावेनपरिपुष्टःप्रजायते ६५
जायतेमांसवृद्धिस्तुरसैश्चापिनवोत्तमा
यांतिविस्तरतांराजन्नंगान्याप्यायितान्यपि ६६
प्रत्यंगानिरसैश्चैवस्वंस्वंरूपंप्रयांतिवै
दंताधरौस्तनौबाहूकटिपृष्ठमुरूउभे ६७
हस्तपादतलौतद्वद्वृद्धित्वंप्रतिपेदिरे
उभाभ्यामपितान्येववृद्धिमायांतितानिवै ६८

अंगानिरसमांसाभ्यांसुरूपाणिभवंतिते
तैःस्वरूपैर्भवेन्मर्त्योरसबद्धश्चदूतिके ६९
सुरूपःकथ्यतेमर्त्योलोकेकेनप्रियोभवेत्
विष्ठामूत्रस्यवैकोशःकायएषचदूतिके ७०
अपवित्रशरीरोयंसदास्रवतिनिर्घृणः
तस्यकिंवर्ण्यतेरूपंजलबुद्बुदवच्छुभे ७१
यावत्पंचाशद्वर्षाणितावत्तिष्ठतिवैदृढः
पश्चाच्चजायतेहानिस्तस्यैवापिदिनेदिने ७२
दंताःशिथिलतांयांतितथालालायतेमुखम्
चक्षुर्भ्यामपिपश्येन्नकर्णाभ्यांनशृणोतिच ७३
गतिंकर्तुंनशक्नोतिहस्तपादैश्चदूतिके
अक्षमोजायतेकायोजराकालेनपीडितः ७४
तद्रसःशोषमायातिजराग्नितापशोषितः
अक्षमोजायतेदूतिकेनरूपत्वमिष्यते ७५
यथाजीर्णगृहंयातिक्षयमेवंनसंशयः
तथासंक्षयमायातिवार्द्धकेतुकलेवरम् ७६
ममरूपंसमायातंवर्णस्यैवंदिनेदिने
केनाहंरूपसंयुक्ताकेनरूपत्वमिष्यते ७७
यथाजीर्णगृहंयातिकेनासौपुरुषोबली
यस्यार्थमागतादूतिभवतीकेनशंसति ७८
किमुचैवत्वयादृष्टंममांगेवदसांप्रतम्
तस्यांगादिहहीनंचदूतिनास्त्यधिकंतथा ७९
यथात्वंचतथासौवैतथाहंनात्रसंशयः
कस्यरूपंनविद्येतरूपवान्नास्तिभूतले ८०
उच्छ्रायाःपतनांताश्चनगास्तुगिरयःशुभे
कालेनपीडितायांतितद्वद्भूताश्चनान्यथा ८१
अरूपोरूपवान्दिव्यआत्मासर्वगतःशुचिः
स्थावरेष्वेवसर्वेषुजंगमेषुचदूतिके ८२
एकोनिवसतेशुद्धोघटेष्वेकंयथोदकम्
घटनाशात्प्रयात्येकमेकत्वंत्वंनबुध्यसे ८३

पिंडनाशादयंचात्माएकरूपोविजायते
एकंरूपंमयादृष्टंसंसारेवसतासदा ८४
एवंवदस्वतंज्ञात्वायस्यार्थमिहचागता
दर्शयस्वअपूर्वंमेयदिभोक्तुमिहेच्छसि ८५
व्याधिनापीडयमानस्यकफेनापिवृतस्यच
अंगाद्विचलतेशोणः स्थानभ्रष्टोभिजायते ८६
अंगसंधिषुसर्वासुपलत्वंचांतरंगतः
एकतोनाशमायातिस्वंहिरूपंपरित्यजेत् ८७
विष्ठात्वंजायतेशीघ्रंकृमिभिश्चभवेत्किल
तद्वद्दुःखकरंवापिनिजरूपंपरित्यजेत् ८८
श्रूयतांजायतेपश्चात्कृमिदुर्गंधसंकुलम्
जायंतेतत्रवैयूकाःकृमयोवानसंशयः ८९
सकृमिःकुरुतेस्फोटंकंडूंचपरिदारुणाम्
व्यथामुत्पादयेद्यूकासर्वांगंपरिचालयेत् ९०
नखाग्रैर्घृष्यमाणासाकंडूःशांताप्रजायते
तद्वत्तैश्चशृणुष्वैवसुरतस्यनसंशयः ९१
भुंजत्येवरसान्मर्त्यःसुभिक्षान्पिबतेपुनः
वायुनातेनप्राणेनपाकस्थानंप्रणीयते ९२
यद्भक्तंप्राणिभिर्दूतिपाकस्थानंगतंपुनः
सर्वंतत्पिहितंतत्रवायुर्वैपातयेन्मलम् ९३
सारभूतोरसस्तत्रतद्रक्तश्चप्रजायते
निर्मलःशुद्धवीर्यस्तुब्रह्मस्थानंप्रयातिच ९४
आकृष्टःससमानेननीतस्तेनापिवायुना
स्थानंनलभतेवीर्यंचंचलत्वेनवर्तते ९५
प्राणिनांहिकपालेषुकृमयःसंतिपंचवै
द्वावेतौकर्णमूलेतुनेत्रस्थानेततःपुनः ९६
कनिष्ठांगुलिमानेनरक्तपुच्छाश्चदूतिके
नवनीतस्यवर्णेनकृष्णपुच्छानसंशयः ९७
तेषांनामापिभद्रेत्वंमत्तोनिगदितंशृणु
पिंगलीशृंखलीनामद्वौकृमीकर्णमूलयोः ९८

चपलःपिप्पलश्चैवद्वावेतौनासिकाग्रयोः
शृंगलीजंगलीचान्यौनेत्रयोरंतरस्थितौ ९९
कृमीणांशतपंचाशत्तादृग्भूतानसंशयः
भालांतेवस्थिताःसर्वेराजिकायाःप्रमाणतः १००
कपालरोगिणःसर्वेविकुर्वंतिनसंशयः
केशद्वयंमुखेतस्यविद्यतेशृणुदूतिके १०१
प्राणिनांसंक्षयंविद्धितत्क्षणेहिनसंशयः
स्वस्थानेसंस्थितस्यापिप्राजापत्यस्यवैमुखे १०२
तद्वीर्यंरसरूपेणपततेनात्रसंशयः
मुखेनपिबतेवीर्यंतेनमत्तःप्रजायते १०३
तालुमध्यप्रदेशेचचंचलत्वेनवर्तते
इडाचपिंगलानाडीसुषुम्णाख्याचसंस्थिता १०४
सुबलेनापितस्यैवनाडिकाजालपंजरे
कामकंडूर्भवेद्दूतिसर्वेषांप्राणिनांकिल १०५
पुंसश्चस्फुरतेलिगंनार्यायोनिश्चदूतिके
स्त्रीपुंसौसंप्रमत्तौतुव्रजतःसंगमंततः १०६
कायेनकायसंघृष्टिर्मैथुनेनहिजायते
क्षणमात्रंसुखंकायेपुनःकंडूश्चतादृशी १०७
सर्वत्रदृश्यतेदूतिभावएवंविधःकिल
व्रजत्वमात्मनःस्थानंनैवास्त्यत्रअपूर्वता १०८
अपूर्वंनास्तिमेकिंचित्करोम्येवनसंशयः १०९

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे
त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ५३

चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
एवमुक्तागतादूतीतयासुकलयातदा
समासेनसुसंप्रोक्तमवधार्यपुरंदरः १
तदर्थंभाषितंतस्याःसत्यधर्मसमन्वितम्
आलोच्यसाहसंधैर्यंज्ञानमेवपुरंदरः २

ईदृशंहिवदेत्काहिनारीभूत्वामहीतले
योगरूपंसुसंशिष्टंन्यायोदैःचालितंवचः ३
पवित्रेयंमहाभागासत्यरूपानसंशयः
त्रैलोक्यस्यसमस्तस्यधुरंधर्तुंभवेत्क्षमा ४
एतदर्थंविचार्यैवजिष्णुःकंदर्पमब्रवीत्
त्वयासहगमिष्यामिद्रष्टुंतांकृकलप्रियाम् ५
प्रत्युवाचसहस्राक्षंमन्मथोबलदर्पितः
गम्यतांतत्रदेवेशयत्रास्तेसापतिव्रता ६
मानंवीर्यंबलंधैर्यंतस्याःसत्यंपतिव्रतम्
गत्वाहंनाशयिष्यामिकियन्मात्रासुरेश्वर ७
समाकर्ण्यसहस्राक्षोवचनंमन्मथस्यच
भोभोनंगशृणुष्वत्वमधिकंभाषितंमुधा ८
सुदृढासत्यवीर्येणसुस्थिराधर्मकर्मभिः
सुकलेयमजेयावैतत्रतेपौरुषंनहि ९
इत्याकर्ण्यततःक्रुद्धोमन्मथस्त्विन्द्रमब्रवीत्
ऋषीणांदेवतानांचबलंमयाप्रणाशितम् १०
अस्याबलंकियन्मात्रंभवताममकथ्यते
पश्यतस्तवदेवेशनाशयिष्यामितांस्त्रियम् ११
नवनीतंयथाचाग्नेस्तेजोदृष्ट्वाद्रवंव्रजेत्
तथेमांद्रावयिष्यामिस्वेनरूपेणतेजसा १२
गच्छतत्रमहत्कार्यमुपस्थंसांप्रतंध्रुवम्
कस्मात्कुत्ससिमेतेजस्त्रैलोक्यस्यविनाशनम् १३
विष्णुरुवाच–
आकर्ण्यवाक्यंतुमनोभवस्यएतामसाध्यांतवकामजाने
धैर्यंसमुद्यम्यचपुण्यदेहांपुण्येनपुण्यांबहुपुण्यचाराम् १४
पश्यामितेपौरुषमुग्रवीर्यमितोहिगत्वातुधनुष्मतावै
तेनापिसार्धंप्रजगामभूयोरत्याचदूत्याचपतिव्रतांताम् १५
एकांसुपुण्यांस्वगृहस्थितांतांध्यानेनपत्युश्चरणेनियुक्ताम्
यथासुयोगीप्रविधायचित्तंविकल्पहीनंनचकल्पयेत १६
अत्यद्भुतंरूपमनंततेजोयुतंचकाराथसतीप्रमोहम्

नीलांचितंभोगयुतंमहात्माझषध्वजश्चैवपुरंदरश्च १७
दृष्ट्वासुलीलंपुरुषंमहांतंचरंतमेवंपरिकामभावम्
जायाहिवैश्यस्यमहात्मनस्तुमेनेनसारूपयुतंगुणज्ञम् १८
अंभोयथापद्मदलेगतंवैप्रयातिमुक्ताफलकस्यकीर्तिम्
तद्वत्स्वभावःपरिसत्ययुक्तोजज्ञेचतस्यास्तुपतिव्रतायाः १९
अनेनदूतीपरिप्रेषितापुरायामांयुवत्याहगुणज्ञमेनम्
लीलास्वरूपंबहुधात्मभावंममैषसर्वंपरिदर्शयेच्च २०
ममैवकालंप्रबलंविचिंत्यागतोहिमेकांतगुणैश्चसत्खलः
रत्यासमेतस्तुकथंचजीवेत्सत्याश्मभारेणप्रमर्दितश्च २१
ममापिभावंपरिगृह्यकांतोजीवेत्कियान्वापिसुबुद्धियुक्तः
शून्योहिकायोममचास्तिसद्यश्चेष्टाविहीनोमृतकल्पएव २२
कायस्यग्रामस्यप्रजाःप्रनष्टाःसुविक्रियाख्यंपरिगृह्यकर्म
ममाधिकेनापिसमंसुकांतंसऊर्द्ध्वशोभामनयच्चकामः २३
यदामृतोबलवान्हर्षयुक्तःस्वयंदृशावैपरिनृत्यमानः
तथाअनेनापिप्रभाषयेद्धुतंयोमांहिवाञ्छत्यपिभोक्तुकामः २४
एवंविचार्यैवतदामहासतीसत्याख्यरज्ज्वादृढबद्धचेतना
गृहंस्वकीयंप्रविवेशसातदातत्तस्यभावंनियमेनवेत्तुम् २५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे-
चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ५४

पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
भावंविदित्वासुरराट्चतस्याःप्रोवाचकामंपुरतःस्थितंसः
नचास्तिशक्यास्मरतेजयायसत्यात्मकध्यानसुदंशितासती १
धर्माख्यचापंस्वकरेगृहीत्वाज्ञानाभिधानंवरमेवबाणम्
योद्धुंरणेसंप्रतिसंस्थितासतीवीरोयथादर्पितवीर्यभावः २
जिगीषयेयंपुरुषार्थमेवत्वमात्मनःकुरुषेपौरुषंतु
त्वामद्यजेतुंसमरेसमर्थायद्धाव्यमेवंतदिहैवचिंत्यम् ३
दग्धोसिपूर्वंत्वमिहैवशंभुनामहात्मनातेनसमंविरोधम्
कृत्वाफलंतस्यविकर्मणश्चजातोस्यनंगःस्मरसत्यमेव ४

यथा त्वयाकर्मकृतंपुरास्मरफलंतुप्राप्तंतुतथैवतीव्रम्
सुकुत्सितांयोनिमवाप्स्यसिध्रुवंसाध्व्यानयासार्धमिहैवकथ्यसे ५
येज्ञानवंतःपुरुषाजगत्त्रयेवैरंप्रकुर्वन्तिमहात्मभिःसमम्
भुंजन्तितेदुष्कृतमेवतत्फलंदुःखान्वितंरूपविनाशनंच ६
व्याघुष्यग्रावांतुव्रजावकामएनांपरित्यज्यसतींप्रयुज्य
सत्याःप्रसंगेनपुरामयातुलब्धंफलंपापमयंत्वसह्यम् ७
त्वमेवजानासिचरित्रमेतच्छप्तोस्मितेनापिचगौतमेन
जातश्चमेषवृषणःसदाह्यहंभवान्गतोमांतुविहायतत्र ८
तेजःप्रभावोह्यतुलःसतीनांधातासमर्थःसहितुंनसूर्यः
सुकुत्सितंरूपमिदंतुरक्षेत्पुरानुसूयामुनिनाहिशप्तम् ९
निरुध्यसूर्यंपरिवेगवंतमुद्यंतमेवंप्रभयासुदीप्तम्
भर्तुश्चमृत्युंपरिबाधमानंमांडव्यशापस्यचकौंडिनस्य १०
अत्रेःप्रियासत्यपतिव्रतातयास्वपुत्रतांदेवत्रयंहिनीतम्
नकिंपुरामन्मथतेश्रुतंसदासंस्कारयुक्ताःप्रभवंतिसत्यः ११
सावित्रीनाम्नीद्युमत्सेनपुत्रीनीतंप्रियंसापुनरानिनाय
यमादिहैवाश्वपतेःसुपुत्रंसतीत्वमेवंपरिसंश्रुतंच १२
अग्नेःशिखांकःपरिसंस्पृशेद्वैतरेद्धिकःसागरमेवमूढः
गलेतुबद्धासुशिलांभुजाभ्यांकोवासतींवश्यतिवीतरागाम् १३
उक्तेतुवाक्येबहुनीतियुक्तेइंद्रेणकामस्यसुशिक्षणार्थम्
आकर्ण्यवाक्यंमकरध्वजस्तुउवाचदेवेंद्रमथैनमेव १४
कामउवाच-
तवातिदेशादहमागतोवैधैर्यंसुहृत्त्वंपुरुषार्थमेव
त्यक्त्वातदर्थंपरिभाषसेमांनिःसत्वरूपंबहुभीतियुक्तम् १५
व्याबुद्धि यास्यामियदासुरेशस्याल्लोकमध्येममकीर्तिनाशः
ऊढिंकरोमानविहीनएवसर्वेवदिष्यंत्यनयाजितंमाम् १६
येवैजितादेवगणाश्चदानवाःपूर्वंमुनींद्रास्तपसःप्रयुक्ताः
हास्यंकरिष्यंतिममापिसद्योनार्याजितोमन्मथएषभीमः १७
तस्मात्प्रयास्यामित्वयैवसार्धमस्याबलंमानमतःसुरेश
तेजश्चधैर्यंपरिणाशयिष्येकस्माद्भवानत्रबिभेतिशक्र १८
संबोध्यचैवंससुराधिनाथंचापंगृहीतंसशरंसुपुष्पम्

उवाचक्रीडांपुरतःस्थितांतांविधायमायांभवतीप्रयातु १९
वैश्यस्यभार्यांसुकलांसुपुरयांसत्येस्थितांधर्मविदांगुणज्ञाम्
इतोहिगत्वाकुरुकार्यमुक्तंसाहाय्यरूपंचप्रियेसखेशृणु २०
क्रीडांसमाभाष्यततोमनोभवस्त्वंतेस्थितांप्रीतिमथाह्वयत्पुनः
कार्यंभवत्याममकार्यमुत्तममेतांसुस्नेहैःपरिभावयत्वम् २१
इंद्रंहिदृष्ट्वासुकलायथाभवेत्स्नेहानुगाचारुविलोचनेयम्
तैस्तैःप्रभावैर्गुणवाक्ययुक्तैर्नयस्ववश्यंचप्रियेसखेशृणु २२
भोभोःसखेसाधयगच्छशीघ्रंमायामयंनंदनरूपयुक्तम्
पुष्पोपयुक्तंचफलप्रधानंघुष्टंरुतैःकोकिलषट्पदानाम् २३
आहूयवीरंमकरंदमेवरसायनंस्वादुगुणैरुपेतम्
सहानिलाद्यैर्निजकर्मयुक्तैःसंप्रेषयित्वापुनरेवकामम् २४
एवंसमादिश्यमहत्ससैन्यंत्रैलोक्यसंमोहकरंतुकामः
चक्रेप्रयाणंसुरराजसार्धंसंमोहनायैवमहासतींताम् २५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे-
पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ५५

षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
तस्याःसत्यविनाशायमन्मथःससुराधिपः
प्रस्थितःसुकलांतर्हिसत्योधर्ममथाब्रवीत् १
पश्यधर्ममहाप्राज्ञमन्मथस्यविचेष्टितम्
तवार्थमात्मनश्चैवपुरयस्यापिमहात्मनः २
विसृजामिमहास्थानंवास्तुरूपंसुखोदयम्
सत्याख्यंचसुप्रियाख्यंसुदेवाख्यंगृहोत्तमम् ३
तमेवनाशयेद्गत्वाकामएषप्रमत्तधीः
रिपुरूपःसुदुष्टात्माअस्माकंहिनसंशयः ४
पतिस्तपोधनोविप्रःसुसतीयापतिव्रता
सुसत्योभूपतिर्धर्ममगेहानसंशयः ५
यत्राहंवृद्धिसंपुष्टस्तत्रवासोहितेभवेत्
तत्रपुरयंसमायातिश्रद्धयासहक्रीडते ६

क्षमाशांत्यासमायुक्ताश्रायातिमममंदिरम्
यथासत्योदमश्चैवदयासौहृदमेवच ७
प्रज्ञायुक्तःसनिर्लोभोयत्राहंतत्रसंस्थितः
शुचिःस्वभावस्तत्रैवश्रमीचममबांधवाः ८
अस्तेयमप्यहिंसाचतितिक्षावृद्धिरेवच
ममगेहेसमायाताधन्यतांशृणुधर्मराट् ९
गुरूणांचापिशुश्रूषाविष्णुर्लक्ष्म्यासमावृतः
मद्गेहंतुसमायांतिदेवाश्चाग्निपुरोगमाः १०
मोक्षमार्गप्रकाशेद्योज्ञानोदीप्त्यासमन्वितः
एतैःसार्धंवसाम्येवसतीषुधर्मवत्सुच ११
साधुष्वेतेषुसर्वेषुगृहरूपेषुमेसदा
उक्तेनापिकुटुंबेनवसाम्येवत्वयासह १२
ससत्वाःसाधुरूपास्तेवेधसामेगृहीकृताः
संचरामिमहाभागस्वच्छंदेनचलीलया १३
ईश्वरश्चजगत्स्वामीत्रिनेत्रोवृषवाहनः
ममगेहेस्वरूपेणवर्ततेशिवयायुतः १४
तदिदंसंसृतेःसारंगृहरूपंमहेश्वरम्
सदनंशंकरेत्याख्यंनाशितंमन्मथेनवै १५
विश्वामित्रंमहात्मानंतपंतंतपउत्तमम्
मेनकांहिसमाश्रित्यकामोयंजितवान्पुरा १६
सतीपतिव्रताहल्यागौतमस्यप्रियाशुभा
सुसत्याच्चालितातेनमन्मथेनदुरात्मना १७
मुनयःसत्यधर्मज्ञानानास्त्रियःपतिव्रताः
मद्गृहास्ताइमाःसर्वादीपिताःकामवह्निना १८
दुर्धरोदुःसहोव्यापीयोतिसत्येषुनिष्ठुरः
मामेवंपश्यतेनित्यंक्वसत्यःपरितिष्ठति १९
समांज्ञात्वासमायातिबाणपाणिर्धनुर्धरः
नाशयेन्मद्गृहंपापोवीतिहोत्रैश्चनामकैः २०
पापलेशाश्चये्क्रूराअन्येपाखंडसंश्रयाः
तेतुबुद्ध्याऽहिताःसर्वेसत्यगेहंविशंतिहि २१

सेनाध्यक्षैरसत्यैस्तुछद्मनातेनसाधितः
पातयेदर्दयेद्देहंपापःशस्त्रैर्दुरात्मभिः २२
मामेवंताडयेत्पापोमहाबलमनोभवः
अस्यधाम्नाप्रदग्धोहंशून्यतांहिव्रजामिवै २३
नूतनंगृहमिच्छामिस्त्रियाख्यंपतिभूपतिम्
कृकलस्यापिपुण्यस्यप्रियेयंशिवमंगला २४
तद्गृहंसुकलाख्यंमेदग्धुंपापःसमुद्यतः
अयमेषसहस्राक्षःकामेनसहितोबली २५
कामस्यकारणात्कस्मात्पूर्ववृत्तंनविंदति
अहल्यायाःप्रसंगेनमेषोपस्थोव्यजायत २६
पौरुषंहिमुनेर्दृष्ट्वासत्याश्चैवप्रधर्षणात्
नष्टःकामस्यदोषेणसुरराट्तत्रसंस्थितः २७
भुक्तवान्दारुणंशापंदुःखेनमहतान्वितः
कृकलस्यप्रियामेनांसुकलांपुण्यचारिणीम् २८
एषहंतुंसहस्राक्षउद्यतःकामसंयुतः
यथाचेंद्रेणनायातिकामएषतथाकुरु २९
धर्मराजमहाप्राज्ञभवान्मतिमतांवरः
धर्मराजउवाच-
ऊनंतेजःकरिष्यामिकामस्यमरणंतथा ३०
एकोपायोमयादृष्टस्तमिहैवप्रपश्यतु
प्रज्ञाचैषामहाप्राज्ञाशकुनीरूपचारिणी ३१
भर्तुरागमनंपुण्यंशब्देनाख्यातुखेयतः
शकुनस्यप्रभावेणभर्तुश्चागमनेनच ३२
दुष्टैर्नष्टानभूयेतस्वस्थचित्तानसंशयः
प्रज्ञासंप्रेषितातेनगतासासुकलागृहम् ३३
प्रकुर्वतीमहच्छब्दंदृष्टदेवेवसाबभौ
पूजितामानिताप्रज्ञाधूपदीपादिभिस्तदा ३४
ब्राह्मणंसुकलापृच्छत्किमेषाचवदेन्मम
ब्राह्मणउवाच-
भर्तुश्चागमनंब्रूतेतवैवसुभगेस्थिरा ३५

दिनसप्तकमध्येसञ्चागमिष्यतिनान्यथा ३६
इत्येवमाकरार्यसुमंगलंवचःप्रहर्षयुक्तासहसाबभूव
धर्मज्ञमेकंसगुणांहिकांतंशकुनात्प्रदिष्टंहिसमागतंतम् ३७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५६

सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
क्रीडासतीरूपधराप्रभूत्वागेहंगताचारुपतिव्रतायाः
तामागतांसत्यस्वरूपयुक्तासासादरंवाक्यमुवाचधन्या १
वाक्यैःसुपुरायैःपरिपूजितासाउवाचक्रीडासुकलांविहस्य
मायानुगंविश्वविमोहनंसतीप्रत्युत्तरंसत्यप्रमेयुक्तम् २
ममापिभर्ताप्रबलोगुणज्ञोधीरःसविद्योमहिमाप्रयुक्तः
त्यक्त्वागतःपापतरांसुपुरायोमामेवनाथःशृणुपुरायकीर्तिः ३
वाक्यैस्तुपुरायैरबलास्वभावादाकरार्यसर्वंसुकलासमुक्तम्
संशुद्धभावांचविचिंत्यचाहकस्माद्गतःसुंदरितेऽद्यनाथः ४
विहायतेरूपमतीवसत्यमाचद्दवसर्वंभवतीसुभर्तुः
ध्यानोपयुक्तासकलंकरोतिसखीस्वरूपागृहमागतामे ५
क्रीडाबभाषेशृणुसत्यमेतंचरित्रभावंममभर्तुरस्य
अहंप्रियेयस्यसदैवयुक्तायमिच्छतेतंप्रतिसांत्वयामि ६
कर्तुःसुपुरायंवचनंसुभर्तुर्ध्यानोपयुक्तासकलंकरोमि
एकांतशीलासगुणानुरूपाशुश्रूषयैकस्तमिहैवदेवि ७
ममपूर्वविपाकोऽयसंप्रत्येवप्रवर्तते
यतस्त्यक्त्वागतोभर्त्तामामेवंमंदभागिनीम् ८
सखेनधारयेजीवंस्वकीयकायमेवच
पत्याहीनाःकथंनार्यःसुजीवंतिचनिर्घृणाः ९
रूपशृंगारसौभाग्यंसुखंसंपच्चनान्यथा
नारीणांहिमहाभागोभर्ताशास्त्रेषुगीयते १०
तयासर्वंसमाकरार्ययदुक्तंक्रीडयातदा
सत्यभावंविदित्वासामेनेसंभाषितंतदा ११

विश्वस्तासामहाभागासुकलापतिदेवता
तामुवाचपुनःसर्वमात्मचेष्टानुगंवचः १२
समासेनसमाख्यातंपूर्ववृत्तांतमात्मनः
यथाभर्तागतोयात्रांपुण्यसाधनतत्परः १३
आत्मदुःखंसुसत्यंचतपएवमनस्विनि
बोधिताक्रीडयासातुसमाश्वास्यपतिव्रता १४
सूतउवाच-
एकदातुतयाप्रोक्तंक्रीडयासुकलांप्रति
सखेपश्यवनंसौम्यंदिव्यवृक्षैरलंकृतम् १५
तत्रतीर्थंपरंपुण्यमस्तिपातकनाशनम्
नानावल्लीवितानैश्चसुपुष्पैःपरिशोभितम् १६
आवाभ्यामपिगंतव्यंपुण्यहेतोर्वरानने
समाकर्ण्यतयासार्द्धंसुकलामाययातदा १७
प्रविवेशवनंदिव्यंनंदनोपममेवसा
सर्वर्तुकुसुमोपेतंकोकिलाशतनादितम् १८
गीयमानंसुमधुरैर्नादैर्मधुकरैरपि
कूजद्भिःपक्षिभिःपुण्यैःपुण्यध्वनिसमाकुलम् १९
चंदनादिकवृक्षैश्चसौरभैश्चविराजितम्
सर्वभोगैःसुसंपूर्णंमाधव्यामाधवेनवै २०
रचितंमोहनायैवसुकलायाश्चकारणात्
तयासार्धंप्रविष्टासातद्वनंसर्वभावनम् २१
ददर्शसौख्यदंपुण्यंमायाभावंनविंदति
वीक्षमाणावनंदिव्यंतयासहजनेश्वर २२
शक्रोपिचाभ्ययात्तत्रदेवमूर्तिविराजितः
तयादूत्यासमंप्राप्तःकामस्तत्रसमागतः २३
सर्वभोगपतिर्भूत्वाकामलीलासमाकुलः
काममाहसमाभाष्यएषासासुकुलागता २४
प्रहरस्वमहाभागक्रीडायाःपुरतःस्थिताम्
मायांकृत्वासमानीताक्रीडयातवसंनिधौ २५
पौरुषंदर्शयाद्यैवयद्यस्तिकुरुनिश्चितम्

कामउवाच-
स्रात्मरूपंदर्शयस्वचतुरंलीलयान्वितम् २६
येनाहंप्रहराम्येतांपंचबाणैःसहस्रदृक्
इंद्रउवाच-
क्वास्तेतेपौरुषंमूढयेनलोकंविडंबसे २७
ममाधारपरोभूत्वायोद्धुमिच्छसिसांप्रतम्
कामउवाच-
तेनापिदेवदेवेनमहादेवेनशूलिना २८
पूर्वमेवहृतंरूपंममकायोनविद्यते
इच्छाम्यहंयदानारींहंतुंशृणुष्वसांप्रतम् २९
पुंसांकायंसमाश्रित्यस्रात्मरूपंप्रदर्शये
पुमांसंवासहस्राद्यनार्याःकार्यंसमाश्रये ३०
पूर्वदृष्टायदानारीतामेवपरिचिंतयेत्
चिंत्यमानस्यपुंसस्तुनार्यारूपंपुनःपुनः ३१
स्रदृष्टंतुसमाश्रित्यपुंसमुन्मादयाम्यहम्
तथाप्युन्मादयाम्येवंनारीरूपंनसंशयः ३२
संस्मरणात्स्मरोनाममजातंसुरेश्वर
तांदृष्ट्वातादृशोरंगवस्तुरूपंसमाश्रये ३३
स्रात्मतेजःप्रकाशेनबाध्यबाधकतांव्रजेत्
नारीरूपंसमाश्रित्यधीरंपुरुषंप्रमोहयेत् ३४
पुरुषंतुसमाश्रित्यभावयामिसुयोषितम्
रूपहीनोस्मिहेइंद्रस्रस्मद्रूपंसमाश्रयेत् ३५
तवरूपंसमाश्रित्यतांसाधयेयथेप्सिताम्
एवमुक्त्वासदेवेंद्रंकायंतस्यमहात्मनः ३६
सखासौमाधवस्यापिसमाश्रित्यसुमायुधः ३७
तामेवहंतुंकुसुमायुधोपिसाध्वींसुपुण्यांकृकलस्यभार्याम्
समुत्सुकस्तिष्ठतिबाणलद्यंतस्याश्चकायंनयनैर्विलोक्य ३८
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः
५७

अष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
क्रीडाप्रयुक्तासुवनंप्रविष्टावैश्यस्यभार्यासुकलासुतन्वी
ददर्शसर्वंगहनंमनोरमंतामेवपप्रच्छसखींसतीसा १
अरण्यमेतत्प्रवरंसुपुण्यंदिव्यंसखेकस्यमनोभिरामम्
सिद्धंसुकामैःप्रवरैःसमस्तैःपप्रच्छहर्षात्सुकलासखींताम् २
क्रीडोवाच-
एतद्वनंदिव्यगुणैःप्रयुक्तंसिद्धस्वभावैःपरिभावनेन
पुष्पाकुलंकामफलोपयुक्तंविपश्यसर्वंमकरध्वजस्य ३
एवंवाक्यंततःश्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता
समालोक्यमहद्वृत्तंकामस्यचदुरात्मनः ४
वायुनानीयमानंतंसमाघ्रातिनसौरभम्
वातिवायुःस्वभावेनसौरभेणसमन्वितः ५
तद्घ्राणोविशतेनासांयथातथासुलीलया
सागंधंनैवगृह्णातिपुष्पाणांचवरानना ६
नचास्वादयतेसातुसुरसान्सामहासती
ससखाकामदेवस्यरममाणोविनिर्जितः ७
लज्जितःपराङ्मुखोभूत्वाभूंपपातलवच्छदैः
फलेभ्योहिसुपक्वेभ्यःपुष्पमंजरिसंस्कृतः ८
लवरूपोपतद्भूमौरसस्त्वेषतयाजितः
मकरंदःसुदीनात्माफलाद्भूमिंततःपुनः ९
भक्ष्यतेमक्षिकाभिश्चयथामृतोरणेतथा
मक्षिकाभक्ष्यमाणस्तुप्रवाहेनप्रयातिसः १०
मंदंमंदंप्रयात्येवतंहसंतिचपक्षिणः
नानारुतैःप्रचलंतिसुखमानंदनिर्भरैः ११
प्रीत्याशकुनयस्तत्रवनमध्यनगस्थिताः
सुकलयाजितोह्येषनिम्नंपंथानमाश्रितः १२
प्रीत्यासमेतारतिःकामभार्यागत्वाब्रवीत्सासुकलांविहस्य
स्वस्त्यस्तुतेस्वागतमेवभद्रेरमस्वप्रीत्यानयनाभिरामम् १३
तेरूपमिष्टममलमिंद्रस्यापिमहात्मनः

यदेष्टंतेतदाब्रूहिसमानेष्येनसंशयः १४
सूतउवाच-
वदंत्यौतेस्त्रियौदृष्ट्वाश्रुत्वोवाचसुभाषितम्
रतिंप्रतिगृहीत्वामेगतोभर्त्तामहामतिः १५
यत्रमेतिष्ठतेभर्त्तातत्राहंपतिसंयुता
तत्रकामश्चमेप्रीतिरयंकायोनिराश्रयः १६
द्वेअप्युक्तंसमाकर्ण्यरतिप्रीतीविलज्जिते
व्रीडमानेगतेतेद्वेयत्रकामोमहाबलः १७
ऊचतुस्तंमहावीरमिंद्रकायसमाश्रितम्
चापमाकर्षमाणंतंनेत्रलद्त्यंमहाबलम् १८
दुर्जयेयंमहाप्राज्ञत्यजपौरुषमात्मनः
पतिकामामहाभागापतिव्रतासदैवसा १९
कामउवाच-
अनयालोक्यतेरूपमिंद्रस्यास्यमहात्मनः
यदिदेवितदाचाहंहनिष्यामिनसंशयः २०
अथवेषधरोदेवोमहारूपःसुराधिपः
सतयानुगतस्तूर्णंपरयालीलयातदा २१
सर्वभोगसमाकीर्णःसर्वाभरणशोभितः
दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः २२
तयारत्यासमायातोयत्रास्तेपतिदेवता
प्रत्युवाचमहाभागांसुकलांसत्यचारिणीम् २३
पूर्वंदूतीसमद्यंतेप्रीत्याचप्रहितामया
कस्मान्नमन्यसेभद्रेभजंतंत्वामिहागतम् २४
सुकलोवाच-
रद्मायुक्तास्मिभद्रंतेभर्तुःपुत्रैर्महात्मभिः
एकाकिनीसहायैश्चनैवकस्यभयंमम २५
शूरैश्चपुरुषाकारैःसर्वत्रपरिरद्मिता
नातिप्रस्तावयेवक्तुंव्यग्राकर्मणितस्यच २६
यावत्प्रस्यंदतेनेत्रंतावत्कालंमहामते
भवान्नलज्जतेकस्माद्रममाणोमयासह २७

भवान्कोहिसमायातोनिर्भयोमरणादपि
इंद्रउवाच-
त्वामेवंहिप्रपश्यामिवनमध्येसमागताम् २८
समाख्यातास्त्वयाशूराभर्तुश्चतनयाःपुनः
कथंपश्याम्यहंतावद्दर्शयस्वममाग्रतः २९
सुकलोवाच-
सनिजसकलवर्गस्याधिपत्येनिवेश्यधृतिमतिगतिबुद्ध्याख्यैस्तुसंन्यस्यसत्यम्
अचलसकलधर्मोनित्ययुक्तोमहात्मामदनसबलधर्मात्मासदामांजुगोप ३०
मामेवंपरिरक्षतेदमगुणैःशौचैस्तुधर्मःसदासत्यंपश्यसमागतंममपुरःशांतिक्षमाभ्यांयुतम्
बोधश्चातिमहाबलःपृथुयशायोमांनमुंचेत्कदाबद्धाहंदृढबंधनैःस्वगुणजैःसांनिधयमेवंगतः
३१
रक्षायुक्ताःकृताःसर्वेसत्याद्याममसांप्रतम्
धर्मलाभादिकाःसर्वेदमबुद्धिपराक्रमाः ३२
मामेवंहिप्ररक्षंतिकिंमांप्रार्थयसेबलात्
कोभवान्निर्भयोभूत्वादूत्यासार्धंसमागतः ३३
सत्यंधर्मस्तथापुण्यंज्ञानाद्याःप्रबलास्तथा
ममभर्तुःसहायाश्चतेमांरक्षंतिवेश्मनि ३४
अहंरक्षायुतानित्यंदमशांतिपरायणा
नमांजेतुंसमर्थश्चअपिसाक्षाच्छचीपतिः ३५
यदिवामन्मथोवापिसमागच्छतिवीर्यवान्
दंशिताहंसदासत्यंसत्यकेनैवनान्यथा ३६
निरर्थकास्तस्यबाणाभविष्यंतिनसंशयः
त्वामेवंहिहनिष्यंतिधर्मादयोमहाभटाः ३७
दूरंगच्छपलायत्वमत्रमातिष्ठसांप्रतम्
वार्यमाणोयदातिष्ठेर्भस्मीभूतोभविष्यसि ३८
भर्त्राविनानिरीक्षेतममरूपंयदाभवान्
यथादारुदहेदग्निस्तथाधक्ष्यामिनान्यथा ३९

एवंश्रुत्वासहस्त्राक्षोमन्मथस्यापिसम्मुखम्
पश्यपौरुषमेतस्यायुध्यस्वनिजपौरुषैः ४०
यथागतास्तथासर्वेमहाशापभयातुराः
स्वंस्वंस्थानंमहाराजइंद्राद्याःप्रययुस्तदा ४१
गतेषुतेषुसर्वेषुसुकलासापतिव्रता
स्वगृहंपुरायसंयुक्तापतिध्यानेनचागता ४२
स्वगृहंपुरायसंयुक्तंसर्वतीर्थमयंतदा
सर्वयज्ञमयंराजन्संप्राप्तापतिदेवता ४३
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेष्ट- पंचाशत्तमोऽध्यायः
५८

एकोनषष्टितमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
कृकलःसर्वतीर्थानिसाधयित्वागृहंप्रति
प्रस्थितःसार्थवाहेनमहानंदसमन्वितः १
एवंचिंतयतेनित्यंसंसारःसफलोमम
तृप्ताःस्वर्गंप्रयास्यंतिपितरोममनान्यथा २
तावत्प्रत्यक्षरूपेणबद्ध्वातस्यपितामहान्
पुरतस्तस्यसंब्रूतेनहितेपुरायमुत्तमम् ३
दिव्यरूपोमहाकायःकृकलंवाक्यमब्रवीत्
तवतीर्थफलंनास्तिश्रममेववृथाकृथाः ४
स्वयंसंतोषमाप्नोषिनहितेपुरायमुत्तमम्
एवंश्रुत्वाततोवैश्यःकृकलोदुःखपीडितः ५
भवान्कःसंवदस्येवंकस्माद्बद्धाःपितामहाः
केनदोषप्रभावेणतन्मेत्वंकारणंवद ६
कस्मात्तीर्थफलंनास्तिममयात्राकथंनहि
सर्वमेवसमाचक्ष्वयदिजानासिसंस्फुटम् ७
धर्मउवाच-
पूतांपुरायतमांस्वीयांभार्यांत्यक्त्वाप्रयातियः
तस्यपुरायफलंसर्वंवृथाभवतिनान्यथा ८

धर्माचारपरांपुण्यांसाधुव्रतपरायणाम्
पतिव्रतरतांभार्यांसुगुणांपुण्यवत्सलाम् ९
तामेवापिपरित्यज्यधर्मकार्यंप्रयातियः
वृथातस्यकृतःसर्वोधर्मोभवतिनान्यथा १०
सर्वाचारपराभव्याधर्मसाधनतत्परा
पतिव्रतरतानित्यंसर्वदाज्ञानवत्सला ११
एवंगुणाभवेद्भार्यायस्यपुण्यामहासती
तस्यगेहेसदादेवास्तिष्ठंतिचमहौजसः १२
पितरोगेहमध्यस्थाःश्रेयोवांछंतितस्यच
गंगाद्याःपुण्यनद्यश्चसागरास्तत्रनान्यथा १३
पुण्यासतीयस्यगेहेवर्ततेसत्यतत्परा
तत्रयज्ञाश्चगावश्चऋषयस्तत्रनान्यथा १४
तत्रसर्वाणितीर्थानिपुण्यानिविविधानिच
भार्यायोगेनतिष्ठंतिसर्वाण्येतानिनान्यथा १५
पुण्यभार्याप्रयोगेणगार्हस्थ्यंसंप्रजायते
गार्हस्थ्यात्परमोधर्मोद्वितीयोनास्तिभूतले १६
गृहस्थस्यगृहःपुण्यःसत्यपुण्यसमन्वितः
सर्वतीर्थमयोवैश्यसर्वदेवसमन्वितः १७
गार्हस्थ्यंचसमाश्रित्यसर्वेजीवंतिजंतवः
तादृशंनैवपश्यामिअन्यमाश्रममुत्तमम् १८
मंत्राग्निहोत्रंदेवाश्चसर्वेधर्माःसनातनाः
दानाचाराःप्रवर्ततेयस्यपुंसश्चवैगृहे १९
एवंयोभार्ययाहीनस्तस्यगेहंवनायते
यज्ञाश्चवैनसिध्यंतिदानानिविविधानिच २०
भार्याहीनस्यपुंसोपिनसिध्यतिमहाव्रतम्
धर्मकर्माणिसर्वाणिपुण्यानिविविधानिच २१
नास्तिभार्यासमंतीर्थंधर्मसाधनहेतवे
शृणुष्वत्वंगृहस्थस्यनान्योधर्मोजगत्त्रये २२
यत्रभार्यागृहंतत्रपुरुषस्यापिनान्यथा
ग्रामेवाप्यथवारण्येसर्वधर्मस्यसाधनम् २३

नास्तिभार्यासमंतीर्थंनास्तिभार्यासमंसुखम्
नास्तिभार्यासमंपुरायंतारणायहितायच २४
धर्मयुक्तांसतींभार्यांत्यक्त्वायासिनराधम
गृहंधर्मंपरित्यज्यक्वास्तेधर्मस्यतेफलम् २५
तयाविनायदातीर्थेश्राद्धदानंकृतंत्वया
तेनदोषेणवैबद्धास्तवपूर्वपितामहाः २६
भवांश्चौरोह्यमीचौरायैस्तुभुक्तंसुलोलुपैः
त्वयादत्तस्यश्राद्धस्यअन्नमेवंतयाविना २७
सुपुत्रःश्रद्धयायुक्तःश्राद्धदानंददातियः
भार्यादत्तेनपिंडेनतस्यपुरायंवदाम्यहम् २८
यथाऽमृतस्यपानेननृणांतृप्तिर्हिजायते
तथापितृणांश्राद्धेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् २९
गार्हस्थ्यस्यचधर्मस्यभार्याभवतिस्वामिनी
त्वयैषावंचितामूढचौरकर्मकृतंवृथा ३०
अमीपितामहाश्चौरायैर्भुक्तंतुतयाविना
भार्यापचतिचेदन्नंस्वहस्तेनामृतोपमम् ३१
तदन्नमेवभुंजंतिपितरोहृष्टमानसाः
तेनैवतृप्तिमायांतिसंतुष्टाश्चभवंतिते ३२
तस्माद्भार्यांविनाधर्मःपुरुषस्यनसिध्यति
नास्तिभार्यासमंतीर्थंपुंसांसुगतिदायकम् ३३
भार्यांविनाचयोधर्मःसएवविफलोभवेत् ३४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रे एकोनषष्टितमोऽध्यायः ५९

षष्टितमोऽध्यायः

कृकलउवाच-
कथंमेजायतेसिद्धिःकथंपितृविमोचनम्
एतन्मेविस्तरेणापिधर्मराजवदाधुना १
धर्मउवाच-
गच्छगेहंमहाभागत्वांविनादुःखमाचरत्

संबोधयत्वंसुकलांस्वपत्नींधर्मचारिणीम् २
श्राद्धदानंगृहंगत्वातस्याहस्तेनवैकुरु
स्मृत्वापुण्यानितीर्थानियजस्वत्वंसुरोत्तमान् ३
तीर्थयात्राकृतासिद्धिस्तवचैवभविष्यति
भार्यांविनातुयोलोकेधर्मंसाधितुमिच्छति ४
सगार्हस्थ्यंविलोप्यैवएकाकीविचरेद्वनम्
विफलोजायतेलोकेतंनमन्यंतिदेवताः ५
यज्ञाःसिद्धिंतदायांतियदास्याद्गृहिणीगृहे
एकाकीससमर्थोनधर्मार्थसाधनायच ६
विष्णुरुवाच–
एवमुक्त्वाचतंवैश्यंगतोधर्मोयथागतम्
कृकलोपिसधर्मात्मास्वगृहंप्रतिप्रस्थितः ७
स्वगृहंप्राप्यमेधावीदृष्ट्वातांचपतिव्रताम्
सार्थवाहेनतेनापिस्वस्थानंप्राप्यबुद्धिमान् ८
तयासमागतंदृष्ट्वाभर्तारंधर्मकोविदम्
कृतंसुमंगलंपुण्यंभर्तुरागमनेतदा ९
समाचष्टसधर्मात्माधर्मस्यापिविचेष्टितम्
समाकर्ण्यमहाभागाभर्तुर्वाक्यंमुदावहम् १०
धर्मवाक्यंप्रशस्याथअनुमेनेचतंतथा
विष्णुरुवाच–
अथोसकृकलोवैश्यस्तयासार्धंसुपुण्यकम् ११
चकारश्रद्धयाश्राद्धंदेवतागृहसंस्थितः
पितरोदेवगंधर्वाविमानैश्चसमागताः १२
तुष्टुवुस्तौमहात्मानौदंपतीमुनयस्तथा
अहंचापितथाब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः १३
सर्वेदेवाःसगंधर्वाविमानैश्चसमागताः
अहमेवततोब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः १४
सर्वेदेवाःसगंधर्वास्तस्याःसत्येनतोषिताः
ऊचुश्चतौमहात्मानौधर्मज्ञौसत्यपंडितौ १५
भार्ययासहभद्रंतेवरंवरयसुव्रत

कृकलउवाच-
कस्यपुरायप्रसंगेनतपसश्चसुरोत्तमाः १६
सभार्यायवरंदातुंभवंतोहिसमागताः
इंद्रउवाच-
एषासतीमहाभागासुकलाचारुमंगला १७
अस्याःसत्येनतुष्टाःस्मदातुकामावरंतव
समासेनतुतत्प्रोक्तंपूर्ववृत्तांतमेवच १८
तस्याश्चरितमाहात्म्यंश्रुत्वाभर्तासहर्षितः
तयासहसधर्मात्माहर्षव्याकुललोचनः १९
ननामदेवताःसर्वाउवाचचपुनःपुनः
यदितुष्टामहाभागात्रयोदेवाःसनातनाः २०
अन्येचऋषयःपुरायाःकृपांकृत्वाममोपरि
जन्मजन्मनिदेवानांभक्तिमेवंकरोम्यहम् २१
धर्मसत्यरतिःस्यान्मेभवतांहिप्रसादतः
पश्चाद्धिवैष्णवंलोकंसभार्यश्चपितामहैः २२
गंतुमिच्छाम्यहंदेवायदितुष्टामहौजसः
देवाऊचुः-
एवमस्तुमहाभागसर्वमेवभविष्यति २३
पुष्पवृष्टिंततश्चक्रुस्तयोरुपरिभूपते
जगुर्गीतंमहापुरायंललितंसुस्वरंततः २४
गंधर्वागीततत्त्वज्ञाननृतुश्चाप्सरोगणाः
ततोदेवाःसगंधर्वाःस्वंस्वंस्थानंनृपोत्तम २५
वरंदत्वाप्रजग्मुस्तेस्तूयमानाःपतिव्रताम्
नारीतीर्थंसमाख्यातमन्यत्किंचिद्ददामिते २६
एतत्तेसर्वमाख्यातंपुरायाख्यानमनुत्तमम्
यःशृणोतिनरोराजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते २७
श्रद्धयाशृणुतेनारीसुकलाख्यानमुत्तमम्
सौभाग्येनतुसत्येनपुत्रपौत्रैर्नमुच्यते २८
मोदतेधनधान्येनसहभर्त्रासुखीभवेत्
पतिव्रताभवेत्साचजन्मजन्मनिनान्यथा २९

ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत्
धनधान्यंभवेच्चैववैश्यगेहेनसंशयः ३०
धर्मज्ञोजायतेराजन्सदाचारःसुखीभवेत्
शूद्रःसुखमवाप्नोतिपुत्रपौत्रैःप्रवर्धते ३१
विपुलाजायतेलक्ष्मीर्धनधान्यैरलंकृता ३२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेषष्टितमोऽध्यायः ६०

एकषष्टितमोऽध्यायः

वेनउवाच-
भार्यातीर्थंसमाख्यातंसर्वतीर्थोत्तमोत्तमम्
पितृतीर्थंसमाख्याहिपुत्राणांतारणंपरम् १
विष्णुरुवाच-
कुरुक्षेत्रेमहाक्षेत्रेकुंडलोनामब्राह्मणः
सुकर्मानामसत्पुत्रःकुंडलस्यमहात्मनः २
गुरूतस्यमहावृद्धौधर्मज्ञौशास्त्रकोविदौ
द्वावेतौतुमहात्मानौजरयापरिपीडितौ ३
तयोःशुश्रूषणंचक्रेभक्त्याचपरयाततः
धर्मज्ञोभावसंयुक्तोअहर्निशमनारतम् ४
तस्माद्वेदानधीतेसपितुःशास्त्राण्यनेकशः
सर्वाचारपरोदक्षोधर्मज्ञोज्ञानवत्सलः ५
अंगसंवाहनंचक्रेगुर्वोश्चस्वयमेवसः
पादप्रक्षालनंचैवस्नानभोजनकींक्रियाम् ६
भक्त्याचैवस्वभावेनतद्ध्यानेतन्मयोभवेत्
मातापित्रोश्चराजेंद्रउपचर्याप्रकारयेत् ७
सूतउवाच-
तद्वर्तमानकालेतुबभूवनृपसत्तम
पिप्पलोनामवैविप्रःकश्यपस्यमहात्मनः ८
तपस्तेपेनिराहारोजितात्माजितमत्सरः
दयादानदमोपेतःकामंक्रोधंविजित्यसः ९
दशारण्यगतोधीमाञ्ज्ञानशांतिपरायणः

सर्वेंद्रियाणिसंयम्यतपस्तेपेमहामनाः १०
तपःप्रभावतस्तस्यजंतवोगतविग्रहाः
वसंतिसुयुगेतत्रएकोदरगताइव ११
तत्तपस्तस्यमुनयोदृष्ट्वाविस्मयमाययुः
नेदृशंकेनचित्तप्तंयथासौतप्यतेमुनिः १२
देवाश्चइंद्रप्रमुखाःपरंविस्मयमाययुः
अहोअस्यतपस्तीव्रंशमश्चेंद्रियसंयमः १३
निर्विकारोनिरुद्वेगः कामक्रोधविवर्जितः
शीतवातातपसहोधराधरइवस्थितः १४
विषयेविमुखोधीरोमनसोतीतसंग्रहम्
नशृणोतियथाशब्दंकस्यचिद्द्विजसत्तमः १५
संस्थानंतादृशंगत्वास्थित्वाएकाग्रमानसः
ब्रह्मध्यानमयोभूत्वासानंदमुखपंकजः १६
अश्मकाष्ठमयोभूत्वानिश्चेष्टोगिरिवत्स्थितः
स्थाणुवद्दृश्यतेचासौसुस्थिरोधर्मवत्सलः १७
तपःक्लिष्टशरीरोतिश्रद्धावाननसूयकः
एवंवर्षसहस्रैकंसंजातंतस्यधीमतः १८
पिपीलिकाभिर्बह्वीभिःकृतंमृद्धारसंचयम्
तस्योपरिमहाकायंवल्मीकंनिजमंदिरम् १९
वल्मीकोदरमध्यस्थोजडीभूतइवस्थितः
सएवंपिप्पलोविप्रस्तपतेसुमहत्तपः २०
कृष्णसर्पैस्तुसर्वत्रवेष्टितोद्विजसत्तमः
तमुग्रतेजसंविप्रंप्रदशंतिविषोल्बणाः २१
संप्राप्यगात्रमर्माणिविषंतस्यनभेदयेत्
तेजसातस्यविप्रस्यनागाःशांतिमथागमन् २२
तस्यकायात्समुद्भूताअर्चिषोदीप्ततेजसः
नानारूपाःसुबहुशोदृश्यंते च पृथक्पृथक् २३
यथावह्नेःखरतरास्तथाविधानरोत्तम
यथामेघोदरेसूर्यःप्रविष्टोभातिरश्मिभिः २४
वल्मीकस्थस्तथाविप्रःपिप्पलोभातितेजसा

सर्पादशंतिविप्रंतंसक्रोधादशनैरपि २५
नभिंदंतिचदंष्ट्राग्राश्चर्मभित्त्वानृपोत्तम
एवंवर्षसहस्रैकंतपश्चाचरतस्ततः २६
गतंतुराजराजेंद्रमुनेस्तस्यमहात्मनः
त्रिकालंसाध्यमानस्यशीतवर्षातपान्वितः २७
गतःकालोमहाराजपिप्पलस्यमहात्मनः
तद्वच्चवायुभक्षंतुकृतंतेनमहात्मना २८
त्रीणिवर्षसहस्राणिगतानितस्यतप्यतः
तस्यमूर्ध्निततोदेवैःपुष्पवृष्टिःकृतापुरा २९
ब्रह्मज्ञोसिमहाभागधर्मज्ञोसिनसंशयः
सर्वज्ञानमयोऽसित्वंसंजातःस्वेनकर्मणा ३०
यंयंत्वंवांछसेकामंतंतंप्राप्स्यसिनान्यथा
सर्वकामप्रसिद्धस्त्वंस्वतएवभविष्यसि ३१
समाकर्ण्यमहद्वाक्यंपिप्पलोपिमहामनाः
प्रणम्यदेवताःसर्वाभक्त्यानमितकंधरः ३२
हर्षेणमहताविष्टोवचनंप्रत्युवाचसः
इदंविश्वंजगत्सर्वंममवश्यंयथाभवेत् ३३
तथाकुरुध्वंदेवेंद्राविद्याधरोभवाम्यहम्
एवमुक्त्वासमेधावीविररामनृपोत्तम ३४
एवमस्त्वितितेप्रोचुर्द्विजश्रेष्ठंसुरास्तदा
दत्वावरंमहाभागजग्मुस्तस्मैमहात्मने ३५
गतेषुतेषुदेवेषुपिप्पलोद्विजसत्तमः
ब्रह्मण्यंसाधयेन्नित्यंविश्ववश्यंपचिंतयेत् ३६
तदाप्रभृतिराजेंद्रपिप्पलोद्विजसत्तमः
विद्याधरपदंलब्ध्वाकामगामीमहीयते ३७
एवंसपिप्पलोविप्रोविद्याधरपदंगतः
संजातोदेवलोकेशःसर्वशास्त्रविशारदः ३८
एकदातुमहातेजाःपिप्पलःपर्यचिंतयत्
विश्ववश्यंभवेत्सर्वंममदत्तोवरोत्तमः ३९
तदर्थंप्रत्ययंकर्तुमुद्यतोद्विजपुंगवः

यंयंचिंतयतेकर्तुंतंतंहिवशमानयेत् ४०
एवंसप्रत्ययेजातेमनसापर्यकल्पयत्
द्वितीयोनास्तिवैलोकेमत्समःपुरुषोत्तमः ४१
सूतउवाच–
एवंहिकल्पमानस्यपिप्पलस्यमहात्मनः
ज्ञात्वामानसिकंभावंसारसस्तमुवाचह ४२
सरस्तीरगतोराजन्सुस्वरंव्यंजनान्वितम्
स्वनंसौष्ठवसंयुक्तमुक्तवान्पिप्पलंप्रति ४३
कस्मादुद्वहसेगर्वमेवंत्वंपरमात्मकम्
सर्ववश्यात्मिकींसिद्धिंनाहंमन्येतवैवहि ४४
वश्यावश्यमिदंकर्मअर्वाचीनंप्रशस्यते
पराचीनंनजानासिपिप्पलत्वंहिमूढधीः ४५
वर्षाणांतुसहस्राणियावत्त्रीणित्वयातपः
समाचीर्णंततोगर्वंकुरुषेकिंमुधाद्विज ४६
कुंडलस्यसुतोधीरःसुकर्मानामयःसुधीः
वश्यावश्यंजगत्सर्वंतस्यासीच्छृणुसांप्रतम् ४७
अर्वाचीनंपराचीनंसवैजानातिबुद्धिमान्
लोकेनास्तिमहाज्ञानीतत्समःशृणुपिप्पल ४८
नकुंडलस्यपुत्रेणसदृशस्त्वंसुकर्मणा
नदत्तंतेनवैदानंनज्ञानंपरिचिंतितम् ४९
हुतयज्ञादिकंकर्मनकृतंतेनवैकदा
नगतस्तीर्थयात्रायांनचवह्नेरुपासनम् ५०
सकदाकृतवान्विप्रधर्मसेवार्थमुत्तमम्
स्वच्छंदचारीज्ञानात्मापितृमातृसुहृत्सदा ५१
वेदाध्ययनसंपन्नःसर्वशास्त्रार्थकोविदः
यादृशंतस्यवैज्ञानंबालस्यापिसुकर्मणः ५२
तादृशंनास्तितेज्ञानंवृथात्वंगर्वमुद्वहेः
पिप्पलउवाच–
कोभवान्पक्षिरूपेणमामेवंपरिकुत्सयेत् ५३
कस्मान्निंदसिमेज्ञानंपराचीनंतुकीदृशम्

तन्मेविस्तरतोब्रूहित्वयिज्ञानंकथंभवेत् ५४
अर्वाचीनगतिंसर्वांपराचीनस्यसांप्रतम्
वदत्वमंडजश्रेष्ठज्ञानपूर्वंसुविस्तरम् ५५
किंवाब्रह्माचविष्णुश्चकिंवारुद्रोभविष्यसि
सारसउवाच-
नास्तितेतपसोभावःफलंनास्तिचतस्यतु ५६
त्वयानपरितप्तस्यतपसःसांप्रतंशृणु
कुंडलस्यापिपुत्रस्यबालस्यापियथागुणः ५७
तथातेनास्तिवैज्ञानंपरिज्ञातंनतत्पदम्
इतोगत्वापिपृच्छत्वंममरूपंद्विजोत्तम ५८
सवदिष्यतिधर्मात्मासर्वंज्ञानंतवैवहि
विष्णुरुवाच-
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसारसेनप्रभाषितम् ५९
निर्जगामसवेगेनदशारण्यंमहाश्रमम् ६०

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेएकषष्टितमोऽध्यायः ६१

द्विषष्टितमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
कुंडलस्याश्रमंगत्वासत्यधर्मसमाकुलम्
सुकर्माणंततोदृष्ट्वापितृमातृपरायणम् १
शुश्रूषंतंमहात्मानंगुरूसत्यपराक्रमम्
महारूपंमहातेजंमहाज्ञानसमाकुलम् २
मातापित्रोःपदांतेतमुपविष्टंददर्शसः
महाभक्त्यान्वितंशांतंसर्वज्ञानमहानिधिम् ३
कुंडलस्यापिपुत्रेणसुकर्मणामहात्मना
आगतंपिप्पलंदृष्ट्वाद्वारदेशेमहामतिम् ४
आसनात्तूर्णमुत्थायअभ्युत्थानंकृतंपुनः
आगच्छत्वंमहाभागविद्याधरमहामते ५
आसनंपाद्यमर्घंचददौतस्मैमहामतिः
निर्विघ्नोऽसिमहाप्राज्ञकुशलेनप्रवर्त्तसे ६

निरामयंचपप्रच्छपिप्पलंतंसमागतम्
यस्मादागमनंतेद्यतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ७
वर्षाणांचसहस्राणित्रीणियावत्त्वयातपः
तप्तमेवमहाभागसुरेभ्यःप्राप्तवान्वरम् ८
वश्यत्वंचत्वयाप्राप्तंकामचारस्तथैवच
तेनमत्तोनजानासिगर्वमुद्वहसेवृथा ९
दृष्ट्वातेचेष्टितंसर्वंसारसेनमहात्मना
ममाभिधानंकथितंममज्ञानमनुत्तमम् १०
पिप्पलउवाच-
योसौमांसारसोविप्रसरित्तीरेप्रयुक्तवान्
सर्वज्ञानंवदेन्मांहिसतुकःप्रभुरीश्वरः ११
सुकर्मोवाच-
भवंतमुक्तवान्योवैसरित्तीरेतुसारसः
ब्रह्माणंत्वंमहाज्ञानंतंविद्धिपरमेश्वरम् १२
अन्यत्किंपृच्छसेब्रूहितमेवंप्रवदाम्यहम्
विष्णुरुवाच-
एवमुक्तःसधर्मात्मासुकर्मानृपनंदन १३
पिप्पलउवाच-
त्वयिवश्यंजगत्सर्वमितिशुश्रुमभूतले
तन्मेत्वंकौतुकंविप्रदर्शयस्वप्रयत्नतः १४
पश्यकौतुकमेवाद्यत्वंवश्यावश्यकारणम्
तमुवाचसधर्मात्मासुकर्मापिप्पलंप्रति १५
अथसस्मारवैदेवान्सुकर्माप्रत्ययायवै
इंद्राद्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः १६
समागताःसमाहूतानानाविद्याधरास्तथा
सुकर्माणंततःप्रोचुर्देवाश्चाग्निपुरोगमाः १७
कस्मात्स्मृतास्त्वयाविप्रततोर्थकारणंवद
सुकर्मोवाच-
अयमेषसुसंप्राप्तोविद्याधरोहिपिप्पलः १८
मामेवंभाषतेविप्रवश्यावश्यत्वकारणम्

प्रत्ययार्थसमाहूताश्रस्यैवचमहात्मनः १९
स्वंस्वंस्थानंप्रगच्छध्वमित्युवाचसुरान्प्रति
तमूचुस्तेततोदेवाःसुकर्माणंमहामतिम् २०
अस्माकंदर्शनंविप्रनमोघंजायतेवरम्
वरंवरयभद्रंतेमनसायद्धिरोचते २१
तत्तेदद्मोनसंदेहस्त्वेवमूचुःसुरोत्तमाः
भक्त्याप्रणम्यतान्देवान्ययाचेसद्विजोत्तमः २२
अचलांदत्तदेवेंद्राःसुभक्तिंभावसंयुताम्
मातापित्रोश्चमेनित्यंतद्वैवरमनुत्तमम् २३
पितामेवैष्णवंलोकंप्रयात्वेतद्वरोत्तमम्
तद्वन्माताचदेवेशावरमन्यंनयाचये २४
देवाऊचुः-
पितृभक्तोसिविप्रेंद्रभक्त्यातववयंद्विज
सुकर्मञ्छ्रूयतांवाक्यंप्रीत्यायुक्तासदैवते २५
एवमुक्त्वागतादेवाःस्वर्लोकंनृपनंदन
सर्वमैश्वर्यमेतेनतस्याग्रेपरिदर्शितम् २६
दृष्टंतुपिप्पलेनापिकौतुकंचमहाद्भुतम्
तमुवाचसधर्मात्मापिप्पलंकुंडलात्मजम् २७
अर्वाचीनंत्विदंरूपंपराचीनंचकीदृशम्
प्रभावमुभयोश्चैववदस्ववदतांवर २८
सुकर्मोवाच-
पराचीनस्यरूपस्यलिगमेववदामिते
येनलोकाःप्रमोदंतेइंद्राद्याःसचराचराः २९
अयमेवजगन्नाथःसर्वगोव्यापकः प्रभुः
अस्यरूपंनदृष्टंहिकेनाप्येवहियोगिना ३०
श्रुतिरेववदत्येवंतंवक्तुंशंकितेवसा
अपाणिपादनासश्चअकर्णोमुखवर्जितः ३१
सर्वंपश्यतिवैकर्मकृतंत्रैलोक्यवासिनाम्
तेषामुक्तमकर्णश्चसशृणोतिसुसाद्व्यदः ३२
गतिहीनोव्रजेत्सोपिसहिसर्वत्रदृश्यते

पाणिहीनोपिगृह्णातिपादहीनःप्रधावति ३३
सर्वत्रदृश्यतेविप्रव्यापकःपादवर्जितः
यंनपश्यंतिदेवेंद्रामुनयस्तत्त्वदर्शिनः ३४
सचपश्यतितान्सर्वान्सत्यासत्यपदेस्थितान्
व्यापकंविमलंसिद्धंसिद्धिदंसर्वनायकम् ३५
यंजानातिमहायोगीव्यासोधर्मार्थकोविदः
तेजोमूर्तिःसचाकाशमेकवर्णमनंतकम् ३६
तदेतन्निर्मलंरूपंश्रुतिराख्यातिनिश्चितम्
व्यासश्चैवहिजानातिमार्कंडेयश्चतत्पदम् ३७
अर्वाचीनंप्रवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः
यदासंहृत्यभूतात्मास्वयमेकःप्रगच्छति ३८
अप्सुशय्यांसमास्थायशेषभोगासनस्थितः
तमाश्रित्यस्वपित्येकोबहुकालंजनार्दनः ३९
जलांधकारसंतप्तोमार्कंडेयोमहामुनिः
स्थानमिच्छन्सयोगात्मानिर्विराणोभ्रमणेनसः ४०
भ्रममाणःसददृशेशेषपर्यंकशायिनम्
सूर्यकोटिप्रतीकाशंदिव्याभरणभूषितम् ४१
दिव्यमाल्यांबरधरंसर्वव्यापिनमीश्वरम्
योगनिद्रांगतंकांतंशंखचक्रगदाधरम् ४२
एकानारीमहाभागाकृष्णांजनचयोपमा
दंष्ट्राकरालवदनाभीमरूपाद्विजोत्तम ४३
तयोक्तोसौमुनिश्रेष्ठोमाभैरितिमहामुनिः
पद्मपत्रंसुविस्तीर्णंपंचयोजनमायतम् ४४
तस्मिन्पत्रेमहादेव्यामार्कराडेयोनिवेशितः
केशवेसतिसुप्तेपिनास्त्यत्रचभयंतव ४५
तामुवाचसयोगींद्रःकात्वंभवसिभामिनि
अस्मिन्विनिर्जितेचैकाभवतीपरिबृंहिता ४६
पृष्टैवंमुनिनादेवीसादरंप्राहभूसुर
नागभोगांकपर्यंकेसयःस्वपितिकेशवः ४७
अस्याहंवैष्णवीशक्तिःकालरात्रिरिहोच्यते

मामेवंविद्धिविप्रेंद्रसर्वमायासमन्विताम् ४८
महामायापुराणेषुजगन्मोहायकथ्यते
इत्युक्त्वासागतादेवीअंतर्धानंहिपिप्पलः ४९
देव्यामनुगतायांतुमार्कंडेयस्यपश्यतः
तस्यनाभ्यांसमुत्पन्नंपंकजंहाटकप्रभम् ५०
तस्माज्जज्ञेमहातेजाब्रह्मालोकपितामहः
तस्माद्विजज्ञिरेलोकाःसर्वेस्थावरजंगमाः ५१
इंद्राद्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः
अर्वाचीनंस्वरूपंतुदर्शितंहिमयानृप ५२
अर्वाचीनस्वरूपोयंपराचीनोनिराश्रयः
यदासदर्शयेत्कायंकायरूपाभवंतिते ५३
ब्रह्माद्याःसर्वलोकाश्चअर्वाचीनाहिपिप्पल
अर्वाचीनाअमीलोकायेभवंतिजगत्त्रये ५४
पराचीनःसभूतात्मायंसुपश्यंतियोगिनः
मोक्षरूपंपरंस्थानंपरब्रह्मस्वरूपकम् ५५
अव्यक्तमक्षरंहंसंशुद्धंसिद्धिसमन्वितम्
पराचीनस्ययद्रूपंविद्याधरतवाग्रतः ५६
सर्वमेवमयाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम्
पिप्पलउवाच-
कस्मादेतन्महाज्ञानमुद्भूतंतवसुव्रत ५७
अर्वाचीनगतिंविद्वान्पराचीनगतिंतथा
त्रैलोक्यस्यपरंज्ञानंत्वय्येवंपरिवर्तते ५८
तपसोनैवपश्यामिपरांनिष्ठांहिसुव्रत
यजनंयाजनंतीर्थंतपोवाकृतवानसि ५९
तत्प्रभावंवदस्वैवंकेनज्ञानंतवाखिलम्
सुकर्मोवाच-
तपएवनजानामिनकृतंकायशोषणम् ६०
यजनंयाजनंवापिनजानेतीर्थसाधनम्
नमयासाधितंध्यानंपुण्यकालंसुकर्मजम् ६१
स्फुटमेकंप्रजानामिपितृमातृप्रपूजनम्

उभयोरपिहस्तेनमातापित्रोस्तुनित्यशः ६२
पादप्रक्षालनंपुरायंस्वयमेवकरोम्यहम्
अंगसंवाहनंस्नानंभोजनादिकमेवच ६३
त्रिकालेध्यानसंलीनःसाधयामिदिनेदिने
पादोदकंतयोश्चैवमातापित्रोर्दिनेदिने ६४
भक्तिभावेनविंदामिपूजयामिसुभावतः
गुरूमेजीवमानौतुयावत्कालंहिपिप्पल ६५
तावत्कालंहिमेलाभोह्यतुलश्चप्रजायते
त्रिकालंपूजयाम्येतौशुद्धभावेनचेतसा ६६
स्वच्छंदलीलासंचारीवर्ताम्येवहिपिप्पल
किंमेचान्येनतपसाकिंमेकायस्यशोषणैः ६७
किंमेसुतीर्थयात्राभिरन्यैःपुरायैश्चसांप्रतम्
मखानामेवसर्वेषांयत्फलंप्राप्यतेद्विज ६८
तत्फलंतुमयादृष्टंपितुःशुश्रूषणादपि
मातुःशुश्रूषणंतद्वत्पुत्राणांगतिदायकम् ६९
सर्वकर्मसुसर्वस्वंसारभूतंजगत्रये
पुत्रस्यजायतेलोकोमातुःशुश्रूषणादपि ७०
पितुःशुश्रूषणेतद्वन्महत्पुरायंप्रजायते
तत्रगंगागयातीर्थंतत्रपुष्करमेवच ७१
यत्रमातापितातिष्ठेत्पुत्रस्यापिनसंशयः
अन्यानितत्रतीर्थानिपुरायानिविविधानिच ७२
भवंत्येतानिपुत्रस्यपितुःशुश्रूषणादपि
पितुःशुश्रूषणात्तस्यदानस्यतपसःफलम् ७३
सत्पुत्रस्यभवेद्विप्रअन्यधर्मःश्रमायते
पितुःशुश्रूषणात्पुरायंपुत्रःप्राप्नोत्यनुत्तमम् ७४
स्वकर्मणस्तुसर्वस्वमिहैवचपरत्रच
जीवमानौगुरूत्वेतौस्वमातापितरौतथा ७५
शुश्रूषतेसुतोभूत्वातस्यपुरायफलंशृणु
देवास्तस्यापितुष्यंतिऋषयःपुरायवत्सलाः ७६
त्रयोलोकास्तुतुष्यंतिपितुःशुश्रूषणादिह

मातापित्रोस्तुयःपादौनित्यमेवहिक्षालयेत् ७७
तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते
पुण्यैर्मिष्टान्नपानैर्यःपितरंमातरंतथा ७८
भक्त्याभोजयतेनित्यंतस्यपुण्यंवदाम्यहम्
अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंपुत्रस्यजायते ७९
तांबूलैश्छादनैश्चैवपानैश्चाशनकैस्तथा
भक्त्याचान्नेनपुण्येनगुरूयेनाभिपूजितौ ८०
सर्वज्ञानीभवेत्सोपियशःकीर्तिमवाप्नुयात्
मातरंपितरंदृष्ट्वाहर्षात्संभाषयेत्सुतः ८१
निधयस्तस्यसंतुष्टास्तस्यगेहेवसंतिते
गावःसौहृद्यमायांतिपुत्रस्यसुखदाःसदा ८२

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातृपितृतीर्थ-
माहात्म्येद्विषष्टितमोऽध्यायः ६२

त्रिषष्टितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
तयोश्चापिद्विजश्रेष्ठमातापित्रोश्चस्नातयोः
पुत्रस्यापिहिसर्वांगेपतंत्यंबुकणायदा १
सर्वतीर्थसमंस्नानंपुत्रस्यापिसुजायते
पतितंविकलंवृद्धमशक्तंसर्वकर्मसु २
व्याधितंकुष्ठिनंतातंमातरंचतथाविधाम्
उपाचरतियःपुत्रस्तस्यपुण्यंवदाम्यहम् ३
विष्णुस्तस्यप्रसन्नात्माजायतेनात्रसंशयः
प्रयातिवैष्णवंलोकंयदप्राप्यंहियोगिभिः ४
पितरौविकलौदीनौवृद्धावेतौगुरूसुतः
महागदेनसंप्राप्तौपरित्यजतिपापधीः ५
पुत्रोनरकमाप्नोतिदारुणंकृमिसंकुलम्
वृद्धाभ्यांचसमाहूतोगुरूभ्यामिहसांप्रतम् ६
नप्रयातिसुतोभूत्वातस्यपापंवदाम्यहम्
विष्ठाशीजायतेमूढोग्रामघ्रोणीनसंशयः ७

यावज्जन्मसहस्त्रंतुपुनःश्वाचाभिजायते
पुत्रगेहेस्थितौवृद्धौमाताचजनकस्तथा ८
अभोजयित्वातावन्नंस्वयमत्तिचयःसुतः
मूत्रंविष्ठांसभुंजीतयावज्जन्मसहस्त्रकम् ९
कृष्णासर्पोभवेत्पापीयावज्जन्मशतद्वयम्
मातरंपितरंवृद्धमवज्ञायप्रवर्त्तते १०
ग्राहोपिजायतेदुष्टोजन्मकोटिशतैरपि
तावेतौकुत्सतेपुत्रःकटुकैर्वचनैरपि ११
सचपापीभवेद्व्याघ्रःपश्चादृक्षःप्रजायते
मातरंपितरंपुत्रोयोनमन्येतदुष्टधीः १२
कुंभीपाकेवसेत्तावद्यावद्युगसहस्त्रकम्
नास्तिमातृसमंतीर्थंपुत्राणांचपितुःसमम् १३
तारणायहितायैवइहैवचपरत्रच
तस्मादहंमहाप्राज्ञपितृदेवंप्रपूजये १४
मातृदेवंसर्वदेवयोगयोगीतथाभवम्
मातृपितृप्रसादेनसंजातंज्ञानमुत्तमम् १५
त्रिलोकीयंसमस्तातुसंयातामम वश्यताम्
अर्वाचीनगतिंजानेदेवस्यास्यमहात्मनः १६
वासुदेवस्यतस्यैवपराचीनांमहामते
सर्वंज्ञानंसमुद्भूतंपितृमातृप्रसादतः १७
कोनपूजयतेविद्वान्पितरंमातरंतथा
सांगोपांगैरधीतैस्तैःश्रुतिशास्त्रसमन्वितैः १८
वेदैरपिचकिंविप्रापितायेननपूजितः
मातानपूजितायेनतस्यवेदानिरर्थकाः १९
यज्ञैश्चतपसाविप्रकिंदानैःकिंचपूजनैः
प्रयातितस्यवैफल्यंनमातायेनपूजिता २०
नपितापूजितोयेनजीवमानोगृहेस्थितः
एषपुत्रस्यवैधर्मस्तथातीर्थंनरेष्विह २१
एषपुत्रस्यवैमोक्षस्तथाजन्मफलंशुभम्
एषपुत्रस्यवैयज्ञोदानमेवनसंशयः २२

पितरंपूजयेन्नित्यंभक्त्याभावेनतत्परः
तस्यजातंसमस्तंतद्यदुक्तंपूर्वमेवहि २३
दानस्यापिफलंतेनतीर्थस्यापिनसंशयः
यज्ञस्यापिफलंप्राप्तंमातायेनाप्युपासिता २४
पितायेनसुभक्त्याचनित्यमेवाप्युपासितः
तस्यसर्वासुसंसिद्धायज्ञाद्याःपुरायदाःक्रियाः २५
एतदर्थंसमाज्ञातंधर्मशास्त्रंश्रुतंमया
पितृभक्तिपरोनित्यंभवेत्पुत्रोहिपिप्पल २६
तुष्टेपितरिसंप्राप्तंयदुराज्ञापुरासुखम्
रुष्टेपितरिचप्राप्तंमहत्पापंपुराशृणु २७
रुरुणापौरवेणापिपित्राशप्तेनभूतले
एवंज्ञानंमयाचाप्तंद्वावेतौयदुपासितौ २८
एतयोश्चप्रसादेनप्राप्तंफलमनुत्तमम् २९

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थ-
माहात्म्येत्रिषष्टितमोऽध्यायः ६३

चतुःषष्टितमोऽध्यायः

पिप्पलउवाच-
पितुःप्रसादभावाद्वैयदुनासुखमुत्तमम्
कथंप्राप्तंसुभुक्तंचतन्मेविस्तरतोवद १
कस्मात्पापप्रभावंचरुरुर्भुंक्तेद्विजोत्तम
सकलंविस्तरेणापिवदमेकुंडलात्मज २
सुकर्मोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंपापनाशनम्
नहुषस्यसुपुरायस्यययातेश्चमहात्मनः ३
सोमवंशात्प्रभूतोहिनहुषोमेदिनीपतिः
दानधर्माननेकांश्चचकारह्यतुलानपि ४
मखानामश्वमेधानामियाजशतमुत्तमम्
वाजपेयशतंचापिअन्यान्यज्ञाननेकधा ५
आत्मनःपुरायभावेनइंद्रलोकमवापसः

पुत्रंधर्मगुणोपेतंप्रजापालंचकारसः ६
ययातिंसत्यसंपन्नंधर्मवीर्यंमहामतिम्
एंद्रंपदंगतोराजातस्यपुत्रःपदेस्वके ७
ययातिःसत्यसंपन्नःप्रजाधर्मेणपालयेत्
स्वयमेवप्रपश्येत्सप्रजाकर्माणितान्यपि ८
याजयामासधर्मज्ञःश्रुत्वाधर्ममनुत्तमम्
यज्ञतीर्थादिकंसर्वंदानपुरायंचकारसः ९
राज्यंचकारमेधावीसत्यधर्मेणवैतदा
यावदशीतिसहस्राणिवर्षाणांनृपनंदनः १०
तावत्कालंगतंतस्यययातेस्तुमहात्मनः
तस्यपुत्राश्चचत्वारस्तद्वीर्यबलविक्रमाः ११
तेषांनामानिवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः
तस्यासीज्ज्येष्ठपुत्रस्तुरुरुर्नाममहाबलः १२
पुरुर्नामद्वितीयोऽभूत्कुरुश्चान्यस्तृतीयकः
यदुर्नामसधर्मात्माचतुर्थोनृपतेःसुतः १३
एवंचत्वारःपुत्राश्चययातेस्तुमहात्मनः
तेजसापौरुषेणापिपितृतुल्यपराक्रमाः १४
एवंराज्यंकृतंतेनधर्मेणापिययातिना
तस्यकीर्तिर्यशोभावस्त्रैलोक्येप्रचुरोभवत् १५
विष्णुरुवाच-
एकदातुद्विजश्रेष्ठोनारदोब्रह्मनंदनः
एंद्रंलोकंगतोराजन्द्रष्टुंचैवपुरंदरम् १६
सहस्राक्षस्ततोपश्यद्धुताशनसमप्रभम्
देवोविप्रंसमायांतंसर्वज्ञंज्ञानपंडितम् १७
पूजितंमधुपर्काद्यैर्भक्त्यानमितकंधरः
निवेश्यचासनेपुरायेपप्रच्छमुनिपुंगवम् १८
इंद्रउवाच-
कस्मादागमनंतेद्यकिमर्थमिहचागतः
किंतेहिसुप्रियंविप्रकरोम्यद्यमहामुने १९
नारदउवाच-

देवराजकृतंसर्वंभक्त्यायच्चप्रभाषितम्
संतुष्टोस्मिमहाप्राज्ञप्रश्नोत्तरंवदाम्यहम् २०
महीलोकात्सुसंप्राप्तःसांप्रतंतवमंदिरम्
त्वामन्वेष्टुंसमायातोदृष्टानाहुषमेवच २१
इंद्रउवाच-
सत्यधर्मेणकोराजाप्रजाःपालयतेसदा
सर्वधर्मसमायुक्तःश्रुतवाञ्ज्ञानवान्गुणी २२
पृथिव्यामस्तिकोराजावेदज्ञोब्राह्मणप्रियः
ब्रह्मण्योवेदविच्छूरोयज्वादातासुभक्तिमान् २३
नारदउवाच-
एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोनहुषस्यात्मजोबली
यस्यसत्येनवीर्येणसर्वेलोकाःप्रतिष्ठिताः २४
भवादृशोहिभूर्लोकेययातिर्नहुषात्मजः
भवान्स्वर्गेसचैवास्तिभूतलेभूतिवर्धनः २५
पितुःश्रेष्ठोमहाराजह्यश्वमेधशतंतथा
वाजपेयशतंचक्रेययातिःपृथिवीपतिः २६
दत्तान्यनेकरूपाणिदानानितेनभक्तितः
गवांलक्षसहस्राणिगवांकोटिशतानिच २७
कोटिहोमांश्चकाराथलक्षहोमांस्तथैवच
भूमिदानादिदानानिब्राह्मणेभ्योददाच्चयः २८
सर्वंयेनस्वरूपंहिधर्मस्यपरिपालितम्
एवंगुणैःसमायुक्तोययातिर्नहुषात्मजः २९
वर्षाणांतुसहस्राणिअशीतिर्नृपसत्तमः
राज्यंचकारसत्येनयथादिविभवानिह ३०
सुकर्मोवाच-
एवमाकर्ण्यदेवेंद्रोनारदात्समुनीश्वरात्
समालोच्यसमेधावीसंभीतोधर्मपालनात् ३१
शतयज्ञप्रभावेणनहुषोहिपुरामम
एंद्रंपदंगतोवीरोदेवराजोभवत्पुरा ३२
शचीबुद्धिप्रभावेणपदभ्रष्टोव्यजायत

तादृशोयंमहाराजःपितुस्तुल्यपराक्रमः ३३
प्राप्स्यतेनात्रसंदेहःपदमैंद्रंनसंशयः
येनकेनाप्युपायेनतंभूपंदिवमानये ३४
इत्येवंचिंतयामासतस्माद्भीतःसुरेश्वरः
भूपालस्यनृपश्रेष्ठययातेःसुमहद्भयात् ३५
तमानेतुंततोदूतंप्रेषयामासदेवराट्
नहुषस्यविमानंतुसर्वकामसमन्वितम् ३६
सारथिंमातलिनामविमानेनसमन्वितम्
गतोहिमातलिस्तत्रयत्रास्तेनहुषात्मजः ३७
प्रहितःसुरराजेनसमानेतुंमहामतिम्
सभायांवर्त्तमानस्तुयथाइंद्रःप्रशोभते ३८
तथाययातिर्धर्मात्मास्वसभायांविराजते
तमुवाचमहात्मानंराजानंसत्यभूषणम् ३९
सारथिर्देवराजस्यशृणुराजन्वचोमम
प्रहितोदेवराजेनसकाशंतवसांप्रतम् ४०
यद्ब्रूतेदेवराजस्तुतत्सर्वंसुमनाःकुरु
आगंतव्यंत्वयादेवएंद्रंलोकंहिनान्यथा ४१
पुत्रेराज्यंविसृज्यैवकृत्वाचांतेष्टिमुत्तमाम्
इलोराजामहातेजावसतेनहुषात्मज ४२
पुरूरवामहावीर्योविप्रचित्तिर्महामनाः
शिबिर्वसतितत्रैवमनुरिक्ष्वाकुभूपतिः ४३
सगरोनाममेधावीनहुषश्चपितातव
ऋतवीर्यःकृतज्ञश्चशंतनुश्चमहामनाः ४४
भरतोयुवनाश्वश्चकार्तवीर्योनरेश्वरः
यज्ञानाहृत्यबहुधामोदंतेदिविभूभृतः ४५
अन्येचैवतुराजानोयज्ञकर्मसुतत्पराः
सर्वेतेदिविचेंद्रेणमोदंतेस्वेनकर्मणा ४६
त्वंपुनःसर्वधर्मज्ञःसर्वधर्मेषुसंस्थितः
शक्रेणसहमोदस्वस्वर्गलोकेमहीपते ४७
ययातिरुवाच–

किंमयातत्कृतंकर्मयेनमय्यर्थितातव
इंद्रस्यदेवराजस्यतत्सर्वमेवदस्वच ४८
मातलिरुवाच-
यदशीतिसहस्राणिवर्षाणांहित्वयानृप
दानपुण्यादिकंकर्मयज्ञैस्तुपरिसाधितम् ४९
दिवंगच्छमहाराजकर्मणास्वेनभूपते
सखित्वंदेवराजेनकुरुगच्छसुरालयम् ५०
पंचात्मकंशरीरंचभूमौत्यजमहामते
दिव्यरूपंसमास्थायभुंद्वभोगान्मनोनुगान् ५१
यथायथाकृताभूमौयज्ञादानंतपश्चते
तथातथास्वर्गभोगाःप्रार्थयंतेनरेश्वर ५२
ययातिरुवाच-
येनकायेनसिध्येतसुकृतंदुष्कृतंभुवि
मातलेतत्कथंत्यक्त्वागच्छेल्लोकमुपार्जितम् ५३
मातलिरुवाच-
यत्रैवोपार्जितंकायंपंचात्मकमिदंनृप
तत्तत्रैवपरित्यज्यदिव्येनैवव्रजंतितम् ५४
इतरेमानवाःसर्वेपापपुण्यप्रसाधकाः
तेऽपिकायंपरित्यज्यअधऊर्ध्वंव्रजंतिवै ५५
ययातिरुवाच-
पंचात्मकेनकायेनसुकृतंदुष्कृतंनराः
उत्पाद्यैवप्रयांत्येवअधऊर्ध्वंतुमातले ५६
कोविशेषोहिधर्मज्ञभूमौकायंपरित्यजेत्
पापपुण्यप्रभावाद्वैकायस्यपतनंभवेत् ५७
दृष्टांतोदृश्यतेसूतप्रत्यक्षंमर्त्यमंडले
विशेषंनैवपश्यामिपापपुण्यस्यचाधिकम् ५८
सत्यधर्मादिकंकर्मयेनकायेनमानवः
समर्जयतिवैमर्त्यस्तंकस्माद्विप्रसर्जयेत् ५९
आत्माकायश्चद्वावेतौमित्ररूपावुभावपि
कायंमित्रंपरित्यज्यआत्मायातिसुनिश्चितः ६०

मातलिरुवाच–
सत्यमुक्तंत्वयाराजन्कायंत्यक्त्वाप्रयातिसः
संबंधोनास्तितेनापिसमंकायेनचात्मनः ६१
यस्मात्पंचत्वरूपोऽयसंधिजर्जरितःसदा
जरयापीडयमानस्तुव्याधिभिर्दूषितःसदा ६२
जरादोषैःप्रभग्नोऽसौअत्रस्थातुंसनेच्छति
आकुलव्याकुलोभूत्वाजीवस्त्यक्त्वाप्रयातिसः ६३
सत्येनधर्मपुरायैश्चदानैर्नियमसंयमैः
अश्वमेधादिभिर्यज्ञैस्तीर्थैःसंयमनैस्तथा ६४
सुपुरायैःसुकृतैश्चान्यैर्जरानैवप्रधार्यते
पातकैश्चमहाराजद्रवतेकायमेवसा ६५
ययातिरुवाच–
कस्माज्जरासमुत्पन्नाकस्मात्कायंप्रपीडयेत्
ममविस्तरतस्त्वंचवक्तुमर्हसिसत्तम ६६
मातलिरुवाच–
हंततेवर्णयिष्यामिजरायाःपरिकारणम्
यस्माच्चेयंसमुद्भूताकायमध्येनृपोत्तम ६७
पंचभूतात्मकःकायोविषयैःपंचभिःश्रितः
यदात्मात्यजतेराजन्सकायःपरिधक्ष्यते ६८
वह्निनादीप्यमानस्तुसरसोज्वलतेनृप
तस्माद्विजायतेधूमोधूमान्मेघाश्चजज्ञिरे ६९
मेघादापःप्रवर्ततेअद्भ्यःपृथ्वीप्रकल्पते
जलमायातिसाध्वीसायथानारीरजस्वला ७०
तस्मात्प्रजायतेगंधोगंधाद्रसोनृपोत्तम
रसात्प्रभवतेचान्नमन्नाच्छुक्रंनसंशयः ७१
शुक्राद्धिजायतेकायःकुरूपःकायएवच
यथापृथ्वीसृजेद्गंधान्रसैश्चरतिभूतले ७२
तथाकायश्चरेन्नित्यंरसाधारोहिसर्वशः
गंधश्चजायतेतस्माद्गंधाद्रसोभवेत्पुनः ७३
तस्माज्जज्ञेमहावह्निर्दृष्टांतंपश्यभूपते

यथाकाष्ठाद्भवेद्वह्निःपुनःकाष्ठंप्रकाशयेत् ७४
कायमध्येरसादग्निस्तद्वदेवप्रजायते
तत्रसंचरतेनित्यंकायंपुष्णातिभूपते ७५
यावद्रसस्यचाधिक्यंतावज्जीवःप्रशांतिमान्
चरित्वातादृशंवह्निःक्षुधारूपेणवर्तते ७६
अन्नमिच्छत्यसौतीव्रःपयसाचसमन्वितम्
प्रदानंलभतेचान्नमुदकंचापिभूपते ७७
शोणितंचरतेवह्निस्तद्वद्वीर्यंनसंशयः
यक्ष्मरोगोभवेत्तस्मात्सर्वकायप्रणाशकः ७८
रसाधिक्यंभवेद्राजन्नथवह्निःप्रशाम्यति
रसेनपीड्यमानस्तुज्वररूपोभिजायते ७९
ग्रीवापृष्ठंकटिंपायुंसर्वास्वेवतुसंधिषु
आरुध्यतिष्ठतेवह्निःकायेवह्निःप्रवर्तते ८०
तस्याऽधिक्यंचरेन्नित्यंकायंपुष्णातिसर्वतः
रसस्तुबंधमायातिबलरूपोभवेत्तदा ८१
अतिरिक्तोबलेनैववीर्यान्मर्माणिचालयेत्
तेनैवजायतेकामःशल्यरूपोभवेन्नृप ८२
सकामाग्निःसमाख्यातोबलनाशकरोनृप
मैथुनस्यप्रसंगेनविनाशत्वंकलेवरे ८३
नारींचसंश्रयेत्प्राणीपीडितःकामवह्निना
मैथुनस्यप्रसंगेनमूर्छितःकामकर्शितः ८४
तेजोहीनोभवेत्कायोबलहानिश्चजायते
बलहीनोयदास्याद्वैदुर्बलोवह्निनेरितः ८५
सवह्निःप्रचरेत्कायेशोणितंशुक्रमेवच
शुक्रशोणितयोर्नाशाच्छून्यदेहोभिजायते ८६
अतीवजायतेवायुःप्रचंडोदारुणाकृतिः
विवर्णोदुःखसंतप्तःशून्यबुद्धिस्ततोभवेत् ८७
दृष्टाश्रुतातुयानारीतच्चित्तोभ्रमतेसदा
तृप्तिर्नजायतेकायेलोलुपेचित्तवर्त्मनि ८८
विरूपश्चसुरूपश्चध्यानान्मध्येप्रजायते

बलहीनोयदाकामीमांसशोणितसंक्षयात् ८९
पलितंजायतेकायेनाशितेकामवह्निना
तस्मात्संजायतेकामीवृद्धोभूत्वादिनेदिने ९०
सुरतेचिंततेनारींयथावार्द्धुषिकोनरः
तथातथाभवेद्धानिस्तेजसोऽस्यनरेश्वर ९१
तस्मात्प्रजायतेकायोनाशरूपंसमृच्छति
अग्निःप्रजायतेभूयोजरारूपोनसंशयः ९२
प्राणिनांक्षयरूपेणज्वरोभवतिदारुणः
स्थावराजंगमाःसर्वेज्वरेणपरिपीडिताः ९३
नाशमायांतितेसर्वेबहुपीडाप्रपीडिताः
एतत्तेसर्वमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ९४
एवमुक्तोमहाराजोमातलिवाक्यमब्रवीत् ९५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्ये-
चतुःषष्टितमोऽध्यायः ६४

पंचषष्टितमोऽध्यायः

ययातिरुवाच-
धर्मस्यरक्षकःकायोमातलेचात्मनासह
नाकमेषनप्रयातितन्मेत्वंकारणंवद १
मातलिरुवाच-
पंचानामपिभूतानांसंगतिर्नास्तिभूपते
आत्मनासहवर्ततेसंगत्यानैवपंचते २
सर्वेषांतत्रसंघातःकायग्रामेप्रवर्तते
जरयापीडिताःसर्वेःस्वंस्वंस्थानंप्रयांतिते ३
यथारसाधिकापृथ्वीमहाराजप्रकल्पिता
रसैःक्लिन्नाततःपृथ्वीमृदुत्वंयातिभूपते ४
भिद्यतेपिपीलिकाभिर्मूषिकाभिस्तथैवच
छिद्राण्येवप्रजायंतेवल्मीकाश्चमहोदराः ५
तद्वत्कायेप्रजायंतेगंडमालाविचार्चिकाः
कृमिभिर्भिद्यमानश्चकायएषनरोत्तम ६

गुल्मास्तत्रप्रजायंतेसद्यःपीडाकरास्तदा
एभिर्दोषैःसमायुक्तःकायोयंनहुषात्मज
कथंप्राणसमायोगाद्दिवंयातिनरेश्वर ७
कायेपार्थिवभागोऽयसमानार्थंप्रतिष्ठितः
नकायःस्वर्गमायातियथापृथ्वीतथास्थितः ८
एतत्तेसर्वमाख्यातंदोषौघैःपार्थिवस्ययः ९
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थ-
माहात्म्येपंचषष्टितमोऽध्यायः ६५

षट्षष्टितमोऽध्यायः

ययातिरुवाच-
पापात्पततिकायोयंधर्माच्चश‍ृणुमातले
विशेषंनचपश्यामिपुण्यस्यापिमहीतले १
पुनःप्रजायतेकायोयथाहिपतनंपुरा
कथमुत्पद्यतेदेहस्तन्मेविस्तरतोवद २
मातलिरुवाच-
अथनारकिणांपुंसामधर्मादेवकेवलात्
क्षणमात्रेणभूतेभ्यःशरीरमुपजायते ३
तद्वद्धर्मेणचैकेनदेवानामौपपादिकम्
सद्यःप्रजायतेदिव्यंशरीरंभूतसारतः ४
कर्मणाव्यतिमिश्रेणयच्छरीरंमहात्मनाम्
तद्रूपपरिणामेनविज्ञेयंहिचतुर्विधम् ५
उद्भिज्जाःस्थावराज्ञेयास्तृणगुल्मादिरूपिणः
कृमिकीटपतंगाद्याःस्वेदजानामदेहिनः ६
अंडजाःपक्षिणःसर्वेसर्पानक्राश्चभूपते
जरायुजाश्चविज्ञेयामानुषाश्चचतुष्पदाः ७
तत्रसिक्ताजलैर्भूमिर्रक्तेउष्मविपाचिता
वायुनाधम्यमानाचक्षेत्रेबीजंप्रपद्यते ८
यथाउप्तानिबीजानिसंसिक्तान्यंभसापुनः
उपगम्यमृदुत्वंचमूलभावंव्रजंतिच ९

तन्मूलादंकुरोत्पत्तिरंकुरात्पर्णसंभवः
पर्णान्नालंततःकांडंकांडाच्चप्रभवःपुनः १०
प्रभवाच्चभवेत्चीरंचीरात्तंदुलसंभवः
तंदुलाच्चततःपक्वाभवंत्योषधयस्तथा ११
यवाद्याःशालिपर्यंताःश्रेष्ठाःसप्तदशस्मृताः
ओषध्यःफलसाराढ्याःशेषाचुद्राःप्रकीर्तिताः १२
एतालूनामर्दिताश्चमुनिभिःपूर्वसंस्कृताः
शूर्पोलूखलपात्राद्यैःस्थालिकोदकवह्निभिः १३
षडिवधाहिस्वभेदेनपरिणामंव्रजंतिताः
अन्योन्यरससंयोगादनेकस्वादतांगताः १४
भक्ष्यंभोज्यंपेयलेह्यंचोष्यंखाद्यंचभूपते
तासांभेदाःषडंगाश्चमधुराद्याश्चषड्गुणाः १५
तदन्नंपिंडकवलैर्ग्रासैर्भुक्तंचदेहिभिः
अन्नमूलाशयेसर्वप्राणान्स्थापयतिक्रमात् १६
अपक्वंभुक्तमाहारंसवायुःकुरुतेद्विधा
संप्रविश्यान्नमध्येचपक्वंकृत्वापृथग्गुणम् १७
अग्नेरूर्ध्वंजलंस्थाप्यतदन्नंचजलोपरि
जलस्याधःस्वयंप्राणःस्थित्वाग्निंधमतेशनैः १८
वायुनाधम्यमानोग्निरत्युष्णंकुरुतेजलम्
तदन्नमुष्णयोगेनसमंतात्पच्यतेपुनः १९
द्विधाभवतितत्पक्वंपृथक्किट्टंपृथग्रसः
मलैर्द्वादशभिःकिट्टंभिन्नंदेहाद्बहिर्व्रजेत् २०
कर्णाचिनासिकाजिह्वादंतोष्ठप्रजनंगुदा
मलान्स्रवेदथस्वेदोविरामूत्रंद्वादशस्मृताः २१
हृत्पद्मेप्रतिबद्धाश्चसर्वनाड्यःसमंततः
तासांमुखेषुतंसूक्ष्मंप्राणःस्थापयतेरसम् २२
रसेनतेनतानाडीःप्राणःपूरयतेपुनः
संतर्पयंतितानाड्यःपूर्णादेहंसमंततः २३
ततःसनाडीमध्यस्थःशारीरेणोष्मणारसः
पच्यतेपच्यमानश्चभवेत्पाकद्वयंपुनः २४

त्वङ्मांसास्थिमज्ज्ञामेदोरुधिरंचप्रजायते
रक्ताल्लोमानिमांसंचकेशाःस्नायुश्चमांसतः २५
स्नायोर्मज्ज्ञातथास्थीनिवसामज्ज्ञास्थिसंभवा
मज्ज्ञाकारेणवैकल्यंशुक्रंचप्रसवात्मकम् २६
इतिद्वादशशान्तस्यपरिणामाःप्रकीर्तिताः
शुक्रंतस्यपरीणामःशुक्राद्देहस्यसंभवः २७
ऋतुकालेयदाशुक्रंनिर्दोषंयोनिसंस्थितम्
तदातद्वायुसंसृष्टंस्त्रीरक्तेनैकतांव्रजेत् २८
विसर्गकालेशुक्रस्यजीवःकारणसंयुतः
नित्यंप्रविशतेयोनिंकर्मभिःस्वैर्नियंत्रितः २९
शुक्रस्यसहरक्तस्यएकाहात्कललंभवेत्
पंचरात्रेणकललेबुद्बुदत्वंततोभवेत् ३०
मांसत्वंमासमात्रेणपंचधाजायतेपुनः
ग्रीवाशिरश्चस्कंधश्चपृष्ठवंशस्तथोदरम् ३१
पाणीपादौतथापार्श्वौकटिर्गात्रंतथैवच
मासद्वयेनपर्वाणिक्रमशःसंभवंतिच ३२
त्रिभिर्मासैःप्रजायंतेशतशोंकुरसंधयः
मासैश्चतुर्भिर्जायंतेश्रंगुल्यादियथाक्रमम् ३३
मुखंनासाचकर्णौचमासैर्जायंतिपंचभिः
दंतपंक्तिस्तथाजिह्वाजायतेतुनखाःपुनः ३४
कर्णयोश्चभवेच्छिद्रंषण्मासाभ्यंतरेपुनः
पायुर्मेढ्रमुपस्थंचशिश्नश्चाप्युजायते ३५
संधयोयेचगात्रेषुमासैर्जायंतिसप्तभिः
श्रंगप्रत्यंगसंपूर्णंशिरःकेशसमन्वितम् ३६
विभक्तावयवस्पष्टंपुनर्मासाष्टमेभवेत्
पंचात्मकसमायुक्तःपरिपक्वःसतिष्ठति ३७
मातुराहारवीर्येणषड्विधेनरसेनच
नाभिसूत्रनिबद्धेनवर्द्धतेसदिनेदिने ३८
ततःस्मृतिंलभेज्जीवःसंपूर्णोस्मिञ्छरीरके
सुखंदुःखंविजानातिनिद्रांस्वप्नंपुराकृतम् ३९

मृतश्चाहंपुनर्जातोजातश्चाहंपुनर्मृतः
नानायोनिसहस्राणिमयादृष्टान्यनेकधा ४०
अधुनाजातमात्रोहंप्राप्तसंस्कारएवच
ततःश्रेयःकरिष्यामियेनगर्भेनसंभवः ४१
गर्भस्थश्चिंतयत्येवमहंगर्भाद्विनिःसृतः
अध्येष्यामिपरंज्ञानंसंसारविनिवर्तकम् ४२
अवश्यंगर्भदुःखेनमहतापरिपीडितः
जीवःकर्मवशादास्तेमोक्षोपायंविचिंतयेत् ४३
यथागिरिवराक्रांतःकश्चिद्दुःखेनतिष्ठति
तथाजरायुणादेहीदुःखंतिष्ठतिदुःखितः ४४
पतितःसागरेयद्वद्दुःखमास्तेसमाकुलः
गर्भोदकेनसिक्तांगस्तथास्तेव्याकुलात्मकः ४५
लोहकुंभेयथान्यस्तःपच्यतेकश्चिदग्निना
गर्भकुंभेतथाक्षिप्तःपच्यतेजठराग्निना ४६
सूचीभिरग्निवर्णाभिर्भिन्नगात्रोनिरंतरम्
यद्दुःखंजायतेतस्यतद्गर्भेष्टगुणंभवेत् ४७
गर्भवासात्परंवासंकष्टंनैवास्तिकुत्रचित्
देहिनांदुःखमतुलंसुघोरमपिसंकटम् ४८
इत्येतद्गर्भदुःखंहिप्राणिनांपरिकीर्तितम्
चरस्थिराणांसर्वेषामात्मगर्भानुरूपतः ४९
गर्भात्कोटिगुणापीडायोनियंत्रनिपीडनात्
संमूर्च्छितस्यजायेतजायमानस्यदेहिनः ५०
इक्षुवत्पीडयमानस्यपापमुद्गरपेषणात्
गर्भान्निष्क्रममाणस्यप्रबलैःसूतिवायुभिः ५१
जायतेसुमहद्दुःखंपरित्राणंनविंदति
यंत्रेणपीडयमानाःस्युर्निःसाराश्चयथेक्षवः ५२
तथाशरीरंयोनिस्थंपात्यतेयंत्रपीडनात्
अस्थिमद्वर्तुलाकारंस्नायुबंधनवेष्टितम् ५३
रक्तमांसवसालिप्तंविरामूत्रद्रव्यभाजनम्
केशलोमनखच्छन्नंरोगायतनमुत्तमम् ५४

वदनैकमहाद्वारंगवाक्षाष्टकभूषितम्
ओष्ठद्वयकपाटंतुदंतजिह्वागलान्वितम् ५५
नाडीस्वेदप्रवाहंचकफपित्तपरिप्लुतम्
जराशोकसमाविष्टंकालवक्त्रानलेस्थितम् ५६
कामक्रोधसमाक्रांतंश्वसनैश्चोपमर्दितम्
भोगतृष्णातुरंगूढंरागद्वेषवशानुगम् ५७
सवर्णितांगप्रत्यंगंजरायुपरिवेष्टितम्
संकटेनाविविक्तेनयोनिमार्गेणनिर्गतम् ५८
विरामूत्ररक्तसिक्तांगंषट्कौशिकसमुद्भवम्
अस्थिपंजरसंघातंज्ञेयमस्मिन्कलेवरे ५९
शतत्रयंशताधिकंपंचपेशीशतानिच
सार्धाभिस्तिसृभिश्छन्नंसमंताद्रोमकोटिभिः ६०
शरीरंस्थूलसूक्ष्माभिर्दृश्यादृश्याभिरंततः
एताभिर्मांसनाडीभिःकोटिभिस्तत्समन्वितम् ६१
प्रस्वेदमशुचिंताभिरंतरस्थंचतेनहि
द्वात्रिंशद्दशनाःप्रोक्ताविंशतिश्चनखाःस्मृताः ६२
पित्तस्यकुडवंज्ञेयंकफस्यार्धाढकंतथा
वसायाश्चपलाःपंचतदर्धंफलकस्यच ६३
पंचार्बुदपलाज्ञेयाःपलानिदशमेदसः
पलत्रयंमहारक्तंमज्ञारक्ताच्चतुर्गुणा ६४
शुक्रार्धकुडवंज्ञेयंतदर्धंदेहिनांबलम्
मांसस्यचैकंपिंडेनपलसाहस्रमुच्यते ६५
रक्तंपलशतंज्ञेयंविरामूत्रंचाप्रमाणतः
इतिदेहगृहेराजन्वासःस्यान्नित्यमात्मनः ६६
अशुद्धंचविशुद्धस्यकर्मबंधविनिर्मितम्
शुक्रशोणितसंयोगाद्देहःसंजायतेक्वचित् ६७
नित्यंविरामूत्रसंयुक्तस्तेनायमशुचिःस्मृतः
यथावैविष्ठयापूर्णःशुचिःसांतर्बहिर्घटः ६८
शौचेनशोध्यमानोपिदेहोयमशुचिर्भवेत्
यंप्राप्यातिपवित्राणिपंचगव्यहवींषिच ६९

अशुचित्वंप्रयांत्याशुदेहोयमशुचिस्ततः
हृद्यान्यप्यन्नपानानियंप्राप्यसुरभीणिच ७०
अशुचित्वंप्रयांत्याशुकोऽन्यस्यादशुचिस्ततः
हेजनाःकिंनपश्यध्वंयन्निर्यातिदिनेदिने ७१
देहानुगोमलःपूतिस्तदाधारःकथंशुचिः
देहःसंशोध्यमानोपिपंचगव्यकुशांबुभिः ७२
घृष्यमाणइवांगारोनिर्मलत्वंनगच्छति
स्रोतांसियस्यसततंप्रवहंतिगिरेरिव ७३
कफमूत्राद्यमशुचिःसदेहःशुध्यतेकथम्
सर्वाशुचिनिधानस्यशरीरस्यनविद्यते ७४
शुचिरेकप्रदेशोपिशुचिर्नस्यादृतेऽपिवा
दिवावायदिवारात्रौमृत्तोयैःशोध्यतेकरः ७५
तथापिशुचिभाङ्नस्यान्नविरज्यंतितेनराः
कायोयमग्र्यधूपाद्यैर्यत्नेनापिसुसंस्कृतः ७६
नजहातिस्वभावंहिश्वपुच्छमिवनामितम्
तथाजात्यैवकृष्णोर्णानशुक्लाजातुजायते ७७
संशोध्यमानापितथाभवेन्मूर्तिर्ननिर्मला
जिघ्रन्नपिस्वदुर्गंधंपश्यन्नपिमलंस्वकम् ७८
नविरज्यतिलोकोऽयपीडयन्नपिनासिकाम्
अहोमोहस्यमाहात्म्यंयेनव्यामोहितंजगत् ७९
जिघ्रन्पश्यन्स्वकान्दोषान्कायस्यनविरज्यते
स्वदेहस्यविगंधेनविरज्येतनयोनरः ८०
विरागकारणंतस्यकिमन्यदुपदिश्यते
सर्वमेवजगत्पूतंदेहमेवाशुचिःपरम् ८१
यन्मलावयवस्पर्शाच्छुचिरप्यशुचिर्भवेत्
गंधलेपापनोदायशौचंदेहस्यकीर्तितम् ८२
द्वयस्यापगमात्पश्चाद्भावशुद्ध्याविशुद्ध्यति
गंगातोयेनसर्वेणमृद्भारैर्गात्रलेपनैः ८३
मर्त्योदुर्गंधदेहोसौभावदुष्टोनशुध्यति
तीर्थस्नानैस्तपोभिश्चदुष्टात्मानचशुध्यति ८४

स्वमूर्तिः क्षालितातीर्थैनशुद्धिमधिगच्छति
अंतर्भावप्रदुष्टस्यविशतोपिहुताशनम् ८५
नस्वर्गोनापवर्गश्चदेहनिर्दहनंपरम्
भावशुद्धिःपरंशौचंप्रमाणंसर्वकर्मसु ८६
अन्यथालिग्यतेकांताभावेनदुहितान्यथा
मनसाभिद्यतेवृत्तिरभिन्नेष्वपिवस्तुषु ८७
अन्यथैवसतीपुत्रंचिंतयेदन्यथापतिम्
यथायथास्वभावस्यमहाभागउदाहृतम् ८८
परिष्वक्तोपियद्भार्यांभावहीनांनकारयेत्
नाद्याद्विविधमन्नाद्यंरस्यानिसुरभीणिच ८९
अभावेननरस्तस्माद्भावःसर्वत्रकारणम्
चित्तंशोधययत्नेनकिमन्यैर्बाह्यशोधनैः ९०
भावतःशुचिशुद्धात्मास्वर्गंमोक्षंचविंदति
ज्ञानामलांभसापुंसःसवैराग्यमृदापुनः ९१
अविद्यारागविरामूत्रलेपोनश्येद्विशोधनैः
एवमेतच्छरीरंहिनिसर्गादशुचिंविदुः ९२
विद्यादसारनिःसारंकदलीसारसन्निभम्
ज्ञात्वैवंदोषवद्देहंयःप्राज्ञःशिथिलीभवेत् ९३
सोतिक्रामतिसंसारंदृढग्राहोवतिष्ठति
एवमेतन्महाकष्टंजन्मदुःखंप्रकीर्तितम् ९४
पुंसामज्ञानदोषेणनानाकर्मवशेनच
गर्भस्थस्यमतिर्यासीत्साजातस्यप्रणश्यति ९५
सुमूर्च्छितस्यदुःखेनयोनियंत्रनिपीडनात्
बाह्येनवायुनाचास्यमोहसंगेनदेहिनाम् ९६
स्पृष्टमात्रस्यघोरेणज्वरःसमुपजायते
तेनज्वरेणमहतामहामोहःप्रजायते ९७
संमूढस्यस्मृतिभ्रंशःशीघ्रंसंजायतेपुनः
स्मृतिभ्रंशात्ततस्तस्यपूर्वकर्मवशेनच ९८
रतिःसंजायतेतस्यजंतोस्तत्रैवजन्मनि
रक्तोमूढश्चलोकोयमकार्येसंप्रवर्त्तते ९९

नचात्मानंविजानातिनपरंनचदैवतम्
नशृणोतिपरंश्रेयःसचक्षुरपिनेक्षते १००
समेपथिशनैर्गच्छन्स्खलतीवपदेपदे
सत्यांबुद्धौनजानातिबोध्यमानोबुधैरपि १०१
संसारेक्लिश्यतेतेननरोलोभवशानुगः
गर्भस्मृतेरभावेचशास्त्रमुक्तंशिवेनच १०२
तद्दुःखकथनार्थायस्वर्गमोक्षप्रसाधकम्
येनतस्मिञ्छिवेज्ञातेधर्मकामार्थसाधने १०३
नकुर्वंत्यात्मनःश्रेयस्तदत्रमहदद्भुतम्
अव्यक्तेंद्रियबुद्धित्वाद्बाल्येदुःखंमहत्पुनः १०४
इच्छन्नपिनशक्नोतिवक्तुंकर्तुंनसत्कृती
दंतजन्ममहद्दुःखंलौल्येनवायुनातथा १०५
बालरोगैश्चविविधैःपीडाबालग्रहैरपि
तृड्बुभुक्षापरीतांगःक्वचित्तिष्ठतिगच्छति १०६
विरामूत्रभक्षणाद्यंचमोहाद्बालःसमाचरेत्
कौमारःकर्णवेधेनमातापित्रोश्चताडनैः १०७
अक्षराध्ययनाद्यैश्चदुःखंगुर्वादिशासनात्
प्रमत्तेंद्रियवृत्तेश्चकामरागप्रपीडिनः १०८
रोगार्दितस्यसततंकुतःसौख्यंहियौवने
ईर्षयासुमहद्दुःखंमोहाद्दुःखंप्रजायते १०९
तत्रस्यात्कुपितस्यैवराग्दुःखायकेवलम्
रात्रौनविंदतेनिद्रांकामाग्निपरिखेदितः ११०
दिवावापिकुतःसौख्यमर्थोपार्जनचिंतया
स्त्रीष्वायासितदेहस्ययेपुंसःशुक्रबिंदवः १११
नतेसुखायमंतव्याःस्वेदजाइवबिंदवः
कृमिभिस्ताड्यमानस्यकुष्ठिनःपामरस्यच ११२
कंडूयनाग्नितापेनयत्सुखंस्त्रीषुतद्विदुः
यादृशंमन्यतेसौख्यमर्थोपार्जनचिंतया ११३
तादृशंस्त्रीषुमंतव्यमधिकंनैवविद्यते
मर्त्यस्यवेदनासैवयांविनाचित्तनिर्वृतिः ११४

ततोन्योन्यंपुराप्राप्तमंतेसैवान्यथाभवेत्
तदेवंजरयाग्रस्तमामयाव्यपिनप्रियम् ११५
अपूर्ववत्समात्मानंजरयापरिपीडितम्
यःपश्यन्नविरज्येतकोन्यस्तस्मादचेतनः ११६
जराभिभूतोपिजंतुःपत्नीपुत्रादिबांधवैः
अशक्तत्वाद्दुराचारैर्भृत्यैश्चपरिभूयते ११७
नधर्ममर्थंकामंचमोक्षंचजरयायुतः
शक्तःसाधयितुंतस्माद्युवाधर्मंसमाचरेत् ११८
वातपित्तकफादीनांवैषम्यंव्याधिरुच्यते
वातादीनांसमूहेनदेहोयंपरिकीर्तितः ११९
तस्माद्व्याधिमयंज्ञेयंशरीरमिदमात्मनः
वाताद्यव्यतिरिक्तत्वाद्व्याधीनांपंजरस्यच १२०
रोगैर्नानाविधैर्यातिदेहीदुःखान्यनेकधा
तानिचस्वात्मवेद्यानिकिमन्यत्कथयाम्यहम् १२१
एकोत्तरंमृत्युशतमस्मिन्देहेप्रतिष्ठितम्
तत्रैकःकालसंयुक्तःशेषाश्चागंतवःस्मृताः १२२
येत्विहागंतवःप्रोक्तास्तेप्रशाम्यंतिभेषजैः
जपहोमप्रदानैश्चकालमृत्युर्नशाम्यति १२३
यदिवापमृत्युर्नस्याद्विषास्वादादशंकितः
नचात्तिपुरुषस्तस्मादपमृत्योर्बिभेतिसः १२४
विविधाव्याधयस्तत्रसर्पाद्याःप्राणिनस्तथा
विषाणिचाभिचाराश्चमृत्योर्द्वाराणिदेहिनाम् १२५
पीडितंसर्वरोगाद्यैरपिधन्वंतरिःस्वयम्
स्वस्थीकर्तुंनशक्नोतिकालप्राप्तंनचान्यथा १२६
नौषधंनतपोदानंनमातानचबांधवाः
शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम् १२७
रसायनतपोजाप्ययोगसिद्धैर्महात्मभिः
अवांतरितशांतिःस्यात्कालमृत्युमवाप्नुयात् १२८
जायतेयोनिकीटेषुमृतःकर्मवशात्पुनः
देहभेदेनयःपश्येद्वियोगंकर्मसंक्षयात् १२९

मरणंतद्धिनिर्दिष्टंननाशःपरमार्थतः
महातमःप्रविष्टस्यछिद्यमानेषुमर्मसु १३०
यद्दुःखंमरणेजंतोर्नतस्येहोपमाक्वचित्
हातातमातःकांतेतिक्रंदत्येवंसुदुःखितः १३१
मंडूकइवसर्पेणग्रस्यतेमृत्युनाजगत्
बांधवैःसपरित्यक्तःप्रियैश्चपरिवारितः १३२
निःश्वसन्दीर्घमुष्णंचमुखेनपरिशुष्यता
खट्वायांपरिवृत्तोहिमुह्यतेचमुहुर्मुहुः १३३
संमूढःक्षिपतेत्यर्थंहस्तपादावितस्ततः
खट्वातोवांछतेभूमिंभूमेःखट्वांपुनर्महीम् १३४
विवशस्त्यक्तलज्जश्चमूत्रविष्ठानुलेपितः
याचमानश्चसलिलंशुष्ककंठोष्ठतालुकः १३५
चिंतयानःस्ववित्तानिकस्यैतानिमृतेमयि
यमदूतैर्नीयमानःकालपाशेनकर्षितः १३६
म्रियतेपश्यतामेवंगलोघुरुघुरायते
जीवस्तृणजलौकेवदेहाद्देहंविशेत्क्रमात् १३७
प्राप्नोत्युत्तरमंगंचदेहंत्यजतिपूर्वकम्
मरणात्प्रार्थनाद्दुःखमधिकंहिविवेकिनाम् १३८
क्षणिकंमरणेदुःखमनंतंप्रार्थनाकृतम्
जगतांपतिरर्थित्वाद्विष्णुर्वामनतांगतः १३९
अधिकःकोपरस्तस्माद्योनयास्यतिलाघवम्
ज्ञातंमयेदमधुनामृत्योर्भवतियद्गुरुः १४०
नपरंप्रार्थयेद्भूयस्तृष्णालाघवकारणम्
आदौदुःखंतथामध्येदुःखमंतेचदारुणम् १४१
निसर्गात्सर्वभूतानामितिदुःखपरंपरा
वर्तमानान्यतीतानिदुःखान्येतानियानितु १४२
ननरःशोचयेज्जन्मनविरज्यतितेनवै
अत्याहारान्महद्दुःखमल्पाहारात्तदंतरम् १४३
त्रुटतेभोजनेकंठोभोजनेचकुतःसुखम्
क्षुधाहिसर्वरोगाणांव्याधिःश्रेष्ठतमःस्मृतः १४४

सच्छांतौषधलेपेनक्षणमात्रंप्रशाम्यति
क्षुद्व्याधिवेदनातीव्रानिःशेषबलकृंतनी १४५
तयाभिभूतोम्रियतेयथान्यैर्व्याधिभिर्नरः
तद्रसेपिहिकिंसौख्यंजिह्वाग्रपरिवर्तिनि १४६
तत्क्षणादर्धकालेनकंठंप्राप्यनिवर्तते
इतिक्षुद्व्याधितप्तानामन्नमोषधवत्स्मृतम् १४७
नतत्सुखायमंतव्यंपरमार्थेनपंडितैः
मृतोपमश्चयःशेतेसर्वकार्यविवर्जितः १४८
तत्रापिचकुतःसौख्यंतमसाचोदितात्मनः
प्रबोधेपिकुतःसौख्यंकार्येषूपहतात्मनः १४९
कृषिवाणिज्यसेवाद्यगोरक्षादिपरश्रमैः
प्रातर्मूत्रपुरीषाभ्यांमध्याह्नेक्षुत्पिपासया १५०
तृप्ताःकाम्येनबाध्यंतेनिद्रयानिशिजंतवः
अर्थस्योपार्जनेदुःखंदुःखमर्जितरक्षणे १५१
नाशेदुःखंव्ययेदुःखमर्थस्यैवकुतःसुखम्
चौरेभ्यःसलिलेभ्येग्नेःस्वजनात्पार्थिवादपि १५२
भयमर्थवतांनित्यंमृत्योर्देहभृतामिव
खेयथापक्षिभिर्मांसंभक्ष्यतेश्वापदैर्भुवि १५३
जलेचभक्ष्यतेमत्स्यैस्तथासर्वत्रवित्तवान्
विमोहयंतिसंपत्सुवारयंतिविपत्सुच १५४
खेदयंत्यर्जनेकालेकदार्थाःस्युःसुखावहाः
प्रागर्थपतिरुद्विग्नःपश्चात्सर्वार्थनिःस्पृहः १५५
तयोरर्थपतिर्दुःखीसुखीमन्येविरक्तधीः
वसंतग्रीष्मतापेनदारुणंवर्षपर्वसु १५६
वातातपेनवृष्ट्याचकालेप्येवंकुतःसुखम्
विवाहविस्तरेदुःखंतद्गर्भोद्वहनेपुनः १५७
सूतिवैषम्यदुःखैश्चदुखंविष्ठादिकर्मभिः
दन्ताक्षिरोगेपुत्रस्यहाकष्टंकिंकरोम्यहम् १५८
गावोनष्टाःकृषिर्भग्नाभार्याचप्रपलायिता
अमीप्राघूर्णिकाःप्राप्ताभयंमेशंसिनोगृहान् १५९

बालापत्याचमेभार्याकःकरिष्यतिरंधनम्
विवाहकालेकन्यायाःकीदृशश्चवरोभवेत् १६०
एतच्चिंताभिभूतानांकुतःसौख्यंकुटुंबिनाम् १६१
कुटुंबचिंताकुलितस्यपुंसःश्रुतंचशीलंचगुणाश्चसर्वे
अपक्वकुंभेनिहिताइवापःप्रयांतिदेहेनसमंविनाशनम् १६२
राज्येपिहिकुतःसौख्यंसंधिविग्रहचिंतया
पुत्रादपिभयंयत्रतत्रसौख्यंहिकीदृशम् १६३
स्वजातीयाद्भयंप्रायःसर्वेषामेवदेहिनाम्
एकद्रव्याभिलाषित्वाच्छुनामिवपरस्परम् १६४
नप्रविश्यवनंकश्चिन्नृपःख्यातोस्तिभूतले
निखिलंयस्तिरस्कृत्यसुखंतिष्ठतिनिर्भयः १६५
युद्धेबाहुसहस्रंहिपातयामासभूतले
श्रीमतःकार्तवीर्यस्यऋषिपुत्रःप्रतापवान् १६६
ऋषिपुत्रस्यरामस्यरामोदशरथात्मजः
जघानवीर्यमतुलमूर्ध्वगंसुमहात्मनः १६७
जरासंधेनरामस्यतेजसानाशितंयशः
जरासंधस्यभीमेनतस्यापिपवनात्मजः १६८
हनुमानपिसूर्येणविक्षिप्तःपतितःक्षितौ
निवातकवचान्सर्वदानवान्बलदर्पितान् १६९
हतवानर्जुनःश्रीमान्गोपालैःसविनिर्जितः
सूर्यःप्रतापयुक्तोऽपिमेघैःसंछाद्यतेक्वचित् १७०
क्षिप्यतेवायुनामेघोवायोर्वीर्यंनगैर्जितम्
दह्यंतेवह्निनाशैलाःसवह्निःशाम्यतेजलैः १७१
तज्जलंशोष्यतेसूर्यैस्तेसूर्याःसहवारिणा
त्रैलोक्येनसमस्ताश्चनश्यंतिब्रह्मणोदिने १७२
ब्रह्मापित्रिदशैःसार्धमुपसंह्रियतेपुनः
परार्धद्वयकालांतेशिवेनपरमात्मना १७३
एवंनैवास्तिसंसारेयच्चसर्वोत्तमंबलम्
विहायैकंजगन्नाथंपरमात्मानमव्ययम् १७४
ज्ञात्वासातिशयंसर्वमतिमानंविवर्जयेत्

एवंभूतेजगत्यस्मिन्कःसुरःपंडितोपिवा १७५
नह्यस्तिसर्ववित्कश्चिन्नवामूर्खोपिसर्वतः
यावद्यस्तुविजानातितावत्तत्रसपंडितः १७६
समाधानेतुसर्वत्रप्रभावःसदृशःस्मृतः
वित्तस्यातिशयत्वेनप्रभावःकस्यचित्क्वचित् १७७
दानवैर्निर्जितादेवास्तेदैवैर्निर्जिताःपुनः
इत्यन्योन्यंश्रितोलोकोभाग्यैर्जयपराजयैः १७८
एवंवस्त्रयुगंराज्ञांप्रस्थमात्रांबुभोजनम्
यानंशय्यासनंचैवशेषंदुःखायकेवलम् १७९
सप्तमेचापिभवनेखट्वामात्रपरिग्रहः
उदकुंभसहस्रेभ्यःक्लेशायासप्रविस्तरः १८०
प्रत्यूषेतूर्यनिर्घोषःसमंपुरनिवासिभिः
राज्येभिमानमात्रंहिममेदंवाद्यतेगृहे १८१
सर्वमाभरणंभारःसर्वमालेपनंमलम्
सर्वंप्रलपितंगीतंनृत्यमुन्मत्तचेष्टितम् १८२
इत्येवंराज्यसंभोगैःकुतःसौख्यंविचारतः
नृपाणांविग्रहेचिंतावान्योन्यविजिगीषया १८३
प्रायेणश्रीमदालेपान्नहुषाद्यामहानृपाः
स्वर्गंप्राप्तानिपतिताःकःश्रियाविंदतेसुखम् १८४
स्वर्गेपिचकुतःसौख्यंदृष्ट्वादीप्तांपरश्रियम्
उपर्युपरिदेवानामन्योन्यातिशयस्थिताम् १८५
नरैःपुण्यफलंस्वर्गेमूलच्छेदेनभुज्यते
नचान्यत्क्रियतेकर्मसोऽत्रदोषःसुदारुणः १८६
छिन्नमूलतरुर्यद्वद्दिवसैःपततिक्षितौ
पुण्यस्यसंक्षयात्तद्वन्निपतंतिदिवौकसः १८७
सुखाभिलाषनिष्ठानांसुखभोगादिसंप्लवैः
अकस्मात्पतितंदुःखंकष्टंस्वर्गेदिवौकसाम् १८८
इतिस्वर्गेऽपिदेवानांनास्तिसौख्यंविचारतः
क्षयश्चविषयासिद्धौस्वर्गेभोगायकर्मणाम् १८९
तत्रदुःखंमहत्कष्टंनरकाग्निषुदेहिनाम्

घोरैश्चविविधैर्भावैर्वाङ्मनःकायसंभवैः १९०
कुठारच्छेदनंतीव्रंवल्कलानांचतन्नणम्
पर्णशाखाफलानांचपातश्चंडेनवायुना १९१
उन्मूलनान्नदीभिश्चगजैरन्यैश्चदेहिभिः
दावाग्निहिमशोषैश्चदुःखंस्थावरजातिषु १९२
तद्वद्भुजंगसर्पाणांक्रोधेदुःखंचदारुणम्
दुष्टानांघातनंलोकेपाशेनचनिबंधनम् १९३
अकस्माज्जन्ममरणंकीटानांचमुहुर्मुहुः
सरीसृपनिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा १९४
पशूनामात्मशमनंदंडताडनमेवच
नासावेधेनसंत्रासःप्रतोदेनसुताडनम् १९५
वेत्रकाष्ठादिनिगडैरंकुशेनांगबंधनम्
भावेनमनसाक्लेशैर्भिन्नायुवादिपीडनम् १९६
आत्मयूथवियोगैश्चबलान्नयनबंधने
पशूनांसंतिकायानामेवंदुःखान्यनेकशः १९७
वर्षाशीतातपाद्दुःखंसुकष्टंग्रहपन्निणाम्
क्लेशमानातिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा १९८
गर्भवासेमहद्दुःखंजन्मदुःखंतथानृणाम्
सुबाल्यदुःखंचाज्ञानंकौमारेगुरुशासनम् १९९
यौवनेकामरागाभ्यांदुःखंचैवेर्ष्ययापुनः
कृषिवाणिज्यसेवाद्यैर्गोरन्नादिककर्मभिः २००
वृद्धभावेचजरयाव्याधिभिश्चप्रपीडनात्
मरणेचमहद्दुःखंप्रार्थनायांततोधिकम् २०१
राजाग्निजलदाघातचौरशत्रुभयंमहत्
अर्थस्यार्जनरन्नायांभयंनाशेव्ययेपुनः २०२
कार्पण्यंमत्सरोदम्भोधनाधिक्येभयंमहत्
अकार्येसंप्रवृत्तिश्चदुःखानिधनिनांसदा २०३
भृत्यवृत्तिःकुसीदंचदासत्वंपरतंत्रता
इष्टानिष्टाभियोगश्चसंयोगाश्चसहस्रशः २०४
दुर्भिन्नंदुर्भगत्वंचमूर्खत्वंचदरिद्रता

अधरोत्तरभागश्चनारकंराजविक्रमम् २०५
अन्योन्याभिभवंदुःखमन्यांन्यतोभयंमहत्
अन्योन्याच्चप्रकोपश्चराज्ञोदुःखंमहीभृताम् २०६
अनित्यतात्रभावानांकृतकाम्यस्यदेहिनः
अन्योन्यमर्मभेदाच्चअन्योन्यकरपीडनात् २०७
लुब्धाश्चपापभेदेनअन्योन्यस्यचभक्षणम्
इत्येवमादिभिर्दुःखैर्यस्माद्भीतंचराचरम् २०८
निरयादिमनुष्यांतंतस्मात्सर्वंत्यजेद्बुधः
स्कंधात्स्कंधेनयन्भारंविश्राममंमन्यतेयथा २०९
तद्वत्सर्वमिदंलोकेदुःखंदुःखेनशाम्यति
अन्योन्यातिशयोपेताःसर्वदाभोगसंप्लवाः २१०
धर्मक्षयाच्चदेवानांदिविदुःखमवस्थितम्
नानायोनिसहस्रेषुसंभवःपुण्यसंक्षयात् २११
रोगाश्चविविधाकारादेवलोकेऽपिसंस्मृताः
यज्ञस्यहिशिरश्छिन्नमश्विभ्यांसंधितंपुनः २१२
तेनदोषेणयज्ञस्यशिरोरोगःसदैवहि
मार्तंडभानोःकुष्ठंचवरुणस्यजलोदरम् २१३
पूष्णोदशनवैकल्यंभुजस्तंभःशचीपतेः
सुमहान्क्षयरोगश्चसोमस्यपरिकीर्तितः २१४
ज्वरश्चसुमहानासीद्दक्षस्यापिप्रजापतेः
कल्पेकल्पेचदेवानांमहतामपिसंक्षयः २१५
परार्धद्वयकालांतेब्रह्मणश्चाप्यनित्यता
दक्षस्यदुहितांपौत्रींब्रह्माकामितवान्पुनः २१६
क्रोधेनचजयांदेवींयोगज्ञांशप्तवान्प्रभुः
कामक्रोधौस्थितौयत्रतत्रदोषास्तदात्मकाः २१७
दुःखानिचसमस्तानिसंस्थितानिनसंशयः
विशीर्णजन्ममरणांसर्वाशित्वंहविर्भुजः २१८
स्त्रीवधःकामसक्तिश्चसारथ्यंपांडवेबले
रुद्रेणत्रिपुरंदग्धंदक्षयज्ञोविनाशितः २१९
स्कंदस्यजन्मवैशुक्रात्क्रीडादीनांसहस्रशः

एवंत्रयोपिरागाद्यैर्दोषैर्देवाःसमन्विताः २२०
एभ्यःपरःप्रभुःशांतःपरिपूर्णःसमुक्तिदः
एवमेतज्जगत्सर्वमन्योन्यातिशयेस्थितम् २२१
दुःखैराकुलितंज्ञात्वानिर्वेदंपरमंव्रजेत्
निर्वेदाच्चविरागःस्याद्विरागाज्ज्ञानसंभवः २२२
ज्ञानेनतत्परंज्ञानंशिवंमुक्तिमवाप्नुयात्
समस्तदुःखनिर्मुक्तस्वस्थात्मासुखीतदा २२३
सर्वज्ञःपरिपूर्णश्चमुक्तइत्यभिधीयते
मातलिरुवाच-
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् २२४
धर्माधर्मविवेकोहिसर्वज्ञानसमुद्भवः
इंद्रलोकेप्रगंतव्यंदेवराजस्यशासनात् २२५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृमातृतीर्थ - माहात्म्येषट्षष्टितमोऽध्यायः ६६

सप्तषष्टितमोऽध्यायः

ययातिरुवाच-
अस्मद्भाग्यप्रसंगेनभवतोदर्शनंमम
संजातंशक्रसंवाहएतच्छ्रेयोममातुलम् १
मानवामर्त्यलोकेचपापंकुर्वंतिदारुणम्
तेषांकर्मविपाकंचमातलेवदसांप्रतम् २
मातलिरुवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिपापाचारस्यलक्षणम्
श्रुतेसतिमहज्ज्ञानमत्रलोकेप्रजायते ३
वेदनिंदांप्रकुर्वंतिब्रह्माचारस्यकुत्सनम्
महापातकमेवापिज्ञातव्यंज्ञानपंडितैः ४
साधूनामपिसर्वेषांयःपीडांहिसमाचरेत्
महापातकमेवापिप्रायश्चित्तेनहिव्रजेत् ५
कुलाचारंपरित्यज्यअन्याचारंव्रजंतिच
एतच्चपातकंघोरंकथितंकृत्यवेदिभिः ६

मातापित्रोश्चयोनिंदांताडनंभगिनीषुच
पितृस्वसृनिंदनंचतदेवपातकंध्रुवम् ७
संप्राप्तेश्राद्धकालेपिपंचक्रोशांतरेस्थितम्
जामातरंपरित्यज्यतथाचदुहितुःसुतम् ८
स्वसारंचैवस्वस्त्रीयंपरित्यज्यप्रवर्तते
कामात्क्रोधाद्भयाद्वापिग्रन्यंभोजयतेयदा ९
पितरोनैवभुंजंतिदेवाश्चैवनभुंजते
एतच्चपातकंतस्यपितृघातसमंकृतम् १०
दानकालेपिसंप्राप्तेग्रागतेब्राह्मणेकिल
भूरिदानंपरित्यज्यकतिभ्योहिप्रदीयते ११
एकस्मैदीयतेदानमन्येभ्योपिनदीयते
एतच्चपातकंघोरंदानभ्रंशकरंस्मृतम् १२
यजमानगृहेसेवासंस्थितान्ब्राह्मणान्निजान्
परित्यज्यहियद्दानंनदानस्यचलक्षणम् १३
समाश्रितंहियंविप्रंधर्माचारसमन्वितम्
सर्वोपायैःसुपुष्येत्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप १४
नगणयेन्मूर्खंविद्वांसंपोष्योविप्रःसदाभवेत्
सर्वैःपुणयैःसमायुक्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप १५
तंसमभ्यर्च्यविद्वांसंप्राप्तंविप्रंसदार्हयेत्
तंहित्यक्त्वाददेद्दानमन्यस्मैब्राह्मणायवै १६
दत्तंहुतंभवेत्तस्यनिष्फलंनात्रसंशयः
ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रश्चापिचतुर्थकः १७
पुणयकालेषुसर्वेषुसंश्रितंपूजयेद्द्विजम्
मूर्खंवापिहिविद्वांसंतस्यपुणयफलंशृणु १८
ग्रश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंतस्यप्रजायते
कस्माद्धिकारणाद्राजञ्छक्यंप्राप्यनकारयेत् १९
ग्रन्योविप्रःसमायातस्तत्कालंश्राद्धकर्मणि
उभौतौपूजयेत्तत्रभोजनाच्छादनैस्ततः २०
तांबूलदक्षिणाभिश्चपितरस्तस्यहर्षिताः
श्राद्धभुक्तायदातव्यंसदादानंचदक्षिणा २१

नददेच्छ्राद्धकर्तायोगोहत्यादिसमंभवेत्
द्वावेतौपूजयेत्तस्माच्छ्रद्धयानृपसत्तम २२
निर्द्धनत्वप्रभावाद्वैतमेकंहिप्रपूजयेत्
व्यतीपातेपिसंप्राप्तेवैधृतौचनृपोत्तम २३
अमावास्यांतथाराजन्क्षयाहेपरपक्षके
श्राद्धमेवंप्रकर्तव्यंब्राह्मणादित्रिवर्णकैः २४
यज्ञेतथामहाराजऋत्विजश्चप्रकारयेत्
तथाविप्राःप्रकर्तव्याःश्राद्धदानायसर्वदा २५
अविज्ञातःप्रकर्तव्योब्राह्मणोनैवजानता
यस्यापिज्ञायतेवंशःकुलंत्रिपुरुषंतथा २६
आचारश्चतथाराजंस्तंविप्रंसन्निमंत्रयेत्
कुलंनज्ञायतेयस्यआचारेणविचारयेत् २७
श्राद्धदानेप्रकर्तव्येविशुद्धोमूर्खएवहि
अविज्ञातोभवेद्विप्रोवेदवेदांगपारगः २८
श्राद्धदानंप्रकर्तव्यंतस्माद्विप्रंनिमंत्रयेत्
आतिथ्यंतुप्रकर्तव्यमपूर्वंनृपसत्तम २९
अन्यथाकुरुतेपापीसयातिनरकंध्रुवम्
तस्माद्विप्रःप्रकर्तव्योदानेश्राद्धेचपर्वसु ३०
आदौपरीक्षयेद्विप्रंश्राद्धेदानेप्रकारयेत्
नाश्नंतितस्यवैगेहेपितरोविप्रवर्जिताः ३१
शापंदत्त्वाततोयांतिश्राद्धाद्विप्रविवर्जितात्
महापापीभवेत्सोपिब्रह्मणःसदृशोयदि ३२
पैत्राचारंपरित्यज्ययोवर्तेतनरोत्तम
महापापीसविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ३३
येत्यजंतिशिवाचारंवैष्णवंभोगदायकम्
निंदंतिब्राह्मणंधर्मंविज्ञेयाःपापवर्द्धनाः ३४
येत्यजंतिशिवाचारंशिवभक्तान्द्विषंतिच
हरिंनिंदंतियेपापाब्रह्मद्वेषकराःसदा ३५
आचारनिंदकायेतेमहापातककृत्तमाः
आद्यंपूज्यंपरंज्ञानंपुण्यंभागवतंतथा ३६

वैष्णवंहरिवंशंवामत्स्यंवाकूर्ममेवच
पाद्मंवायेपूजयंतितेषांश्रेयोवदाम्यहम् ३७
प्रत्यक्षंतेनवैदेवःपूजितोमधुसूदनः
तस्मात्प्रपूजयेज्ज्ञानंवैष्णवंविष्णुवल्लभम् ३८
देवस्थानेचनित्यंवैवैष्णवंपुस्तकंनृप
तस्मिन्प्रपूजितेविप्रपूजितःकमलापतिः ३९
असंपूज्यहरेर्ज्ञानंयेगायंतिलिखंतिच
अज्ञायतत्प्रयच्छंतिशृणवंत्युच्चारयंतिच ४०
विक्रीडंतिचलोभेनकुज्ञाननियमेनच
असंस्कृतप्रदेशेषुयथेष्टंस्थापयंतिच ४१
हरिज्ञानंयथाक्षेमंप्रत्यक्षाच्चप्रकाशयेत्
अधीतेचसमर्थश्चयःप्रमादंकरोतिच ४२
अशुचिश्चाशुचौस्थानेयःप्रवक्तिशृणोतिच
इतिसर्वंसमासेनज्ञाननिंदासमंस्मृतम् ४३
गुरुपूजामकृत्वैवयःशास्त्रंश्रोतुमिच्छति
नकरोतिचशुश्रूषामाज्ञाभंगंचभावतः ४४
नाभिनंदतितद्वाक्यमुत्तरंसंप्रयच्छति
गुरुकर्मणिसाध्येचतदुपेक्षांकरोतिच ४५
गुरुमार्तमशक्तंचविदेशंप्रस्थितंतथा
अरिभिःपरिभूतंवायःसंत्यजतिपापकृत् ४६
पठमानंपुराणंतुतस्यपापंवदाम्यहम्
कुंभीपाकेवसेत्तावद्यावदिंद्राश्चतुर्दश ४७
पठमानंगुरुंयोहिउपेक्षयतिपापधीः
तस्यापिपातकंघोरंचिरंनरकदायकम् ४८
भार्यापुत्रेषुमित्रेषुयश्चावज्ञांकरोतिच
इत्येतत्पातकंज्ञेयंगुरुनिन्दासमंमहत् ४९
ब्रह्महास्वर्णस्तेयीचसुरापीगुरुतल्पगः
महापातकिनश्चैतेतत्संयोगीचपंचमः ५०
क्रोधाद्द्वेषाद्भयाल्लोभाद्ब्राह्मणस्यविशेषतः
मर्मातिकृन्तकोयश्चब्रह्मघ्नःसप्रकीर्तितः ५१

ब्राह्मणंयःसमाहूययाचमानमकिंचनम्
पश्चान्नास्तीतियोब्रूयात्सचवैब्रह्महानृप ५२
यस्तुविद्याभिमानेननिस्तेजयतिवैद्विजम्
उदासीनंसभामध्येब्रह्महासप्रकीर्तितः ५३
मिथ्यागुणैरथात्मानंनयत्युत्कर्षतांपुनः
गुरुंविरोधयेद्यस्तुसचवैब्रह्महास्मृतः ५४
क्षुत्तृषातप्तदेहानामन्नभोजनमिच्छताम्
यःसमाचरतेविघ्नंतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ५५
पिशुनःसर्वलोकानांरंध्रान्वेषणतत्परः
उद्वेजनकरःक्रूरःसचवैब्रह्महास्मृतः ५६
देवद्विजगवांभूमिंपूर्वदत्तांहरेत्तुयः
प्रनष्टामपिकालेनतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ५७
द्विजवित्तापहरणंन्यासेनसमुपार्जितम्
ब्रह्महत्यासमंज्ञेयंतस्यपातकमुत्तमम् ५८
अग्निहोत्रंपरित्यज्यपंचयज्ञीयकर्मणि
मातापित्रोर्गुरूणांचकूटसाक्ष्यंचयश्चरेत् ५९
अप्रियंशिवभक्तानामभक्ष्याणांचभक्षणम्
वनेनिरपराधानांप्राणिनांचप्रमारणम् ६०
गवांगोष्ठेवनेचाग्नेःपुरेग्रामेचदीपनम्
इतिपापानिघोराणिसुरापानसमानितु ६१
दीनसर्वस्वहरणंपरस्त्रीगजवाजिनाम्
गोभूरजतवस्त्राणामोषधीनांरसस्यच ६२
चंदनागुरुकर्पूरकस्तूरीपट्टवाससाम्
परन्यासापहरणंरुक्मस्तेयसमंस्मृतम् ६३
कन्यायावरयोग्यायाअदानंसदृशेवरे
पुत्रमित्रकलेत्रेषुगमनंभगनीषुच ६४
कुमारीसाहसंघोरमंत्यजस्त्रीनिषेवणम्
सवर्णायाश्चगमनंगुरुतल्पसमंस्मृतम् ६५
महापातकतुल्यानिपापान्युक्तानियानितु
तानिपातकसंज्ञानितन्न्यूनमुपपातकम् ६६

द्विजायार्थंप्रतिज्ञायनप्रयच्छतियःपुनः
तत्रविस्मरतेविप्रस्तुल्यंतदुपपातकम् ६७
द्विजद्रव्यापहरणंमर्यादायाव्यतिक्रमम्
अतिमानातिकोपश्चदांभिकत्वंकृतघ्नता ६८
अन्यत्रविषयासक्तिःकार्पण्यंशाठ्यमत्सरम्
परदाराभिगमनंसाध्वीकन्याभिदूषणम् ६९
परिवित्तिःपरिवेत्तायययाचपरिविद्यते
तयोर्दानंचकन्यायास्तयोरेवचयाजनम् ७०
पुत्रमित्रकलत्राणामभावेस्वामिनस्तथा
भार्याणांचपरित्यागःसाधूनांचतपस्विनाम् ७१
गवांक्षत्रियवैश्यानांस्त्रीशूद्राणांचघातनम्
शिवायतनवृक्षाणांपुण्यारामविनाशनम् ७२
यःपीडामाश्रमस्थानामाचरेदल्पिकामपि
तद्भृत्यपरिवर्गस्यपशुधान्यवनस्यच ७३
कर्षधान्यपशुस्तेयमयाज्यानांचयाजनम्
यज्ञारामतडागानांदारापत्यस्यविक्रयः ७४
तीर्थयात्रोपवासानांव्रतानांचसुकर्मणाम्
स्त्रीधनान्युपजीवंतिस्त्रीभगात्यंतजीविता ७५
स्वधर्मंविक्रयेद्यस्तुअधर्मंवर्णतेनरः
परदोषप्रवादीचपरच्छिद्रावलोककः ७६
परद्रव्याभिलाषीचपरदारावलोककः
एतेगोघ्नसमानाश्चज्ञातव्यानृपनंदन ७७
यःकर्तासर्वशास्त्राणांगोहर्तागोश्चविक्रयी
निर्दयोऽतीवभृत्येषुपशूनांदमकश्चयः ७८
मिथ्याप्रवदतेवाचमाकर्णयतियःपरैः
स्वामिद्रोहीगुरुद्रोहीमायावीचपलःशठः ७९
योभार्यापुत्रमित्राणिबालवृद्धकृशातुरान्
भृत्यानतिथिबंधूंश्चत्यक्त्वाश्नातिबुभुक्षितान् ८०
येतुमृष्टंसमश्नंतिनोवांच्छंतंददंतिच
पृथक्पाकीसविज्ञेयोब्रह्मवादिषुगर्हितः ८१

नियमान्स्वयमादाययेत्यजंत्यजितेंद्रियाः
प्रव्रज्यागमितायैश्चसंयुक्तायेचमद्यपैः ८२
येचापिक्षयरोगार्तांगांपिपासाक्षुधातुराम्
नपालयंतियत्नेनतेगोघ्नानारकाःस्मृताः ८३
सर्वपापरतायेचचतुष्पात्क्षेत्रभेदकाः
साधून्विप्रान्गुरूंश्चैवयश्चगांहिप्रताडयेत् ८४
येताडयंत्यदोषांचनारींसाधुपदेस्थिताम्
आलस्यबद्धसर्वांगोयःस्वपितिमुहुर्मुहुः ८५
दुर्बलांश्चनपुष्णंतिनष्टान्नान्वेषयंतिच
पीडयंत्यतिभारेणसक्षतान्वाहयंतिच ८६
सर्वपापरतायेचसंयुक्तायेचभुंजते
भग्नांगींक्षतरोगार्तांगोरूपांचक्षुधातुराम् ८७
नपालयंतियत्नेनतेजनानारकाःस्मृताः
वृषाणांवृषणौयेचपापिष्ठाघातयंतिच ८८
बाधयंतिचगोवत्सान्महानारकिणोनराः
आशयासमनुप्राप्तंक्षुत्तृषाश्रमपीडितम् ८९
येचातिथिंनमन्यंतेतेवैनिरयगामिनः
अनाथंविकलंदीनंबालंवृद्धंभृशातुरम् ९०
नानुकंपंतियेमूढास्तेयांतिनरकार्णवम्
अजाविकोमाहिषिकोयःशूद्रावृषलीपतिः ९१
शूद्रोविप्रस्यक्षत्रस्ययआचारेणवर्तते
शिल्पिनःकारवोवैद्यास्तथादेवलकानराः ९२
भृतकामात्यकर्माणःसर्वेनिरयगामिनः
यश्चोदितमतिक्रम्यस्वेच्छयाआहरेत्करम् ९३
नरकेषुसपच्येतयश्चदंडंवृथानयेत्
उत्कोचकैरधिकृतैस्तस्करैश्चप्रपीड्यते ९४
यस्यराज्ञःप्रजाराज्येपच्यतेनरकेषुसः
येद्विजाःप्रतिगृह्णंतिनृपस्यपापवर्तिनः ९५
प्रयांतितेपिघोरेषुनरकेषुनसंशयः
पारदारिकचौराणांयत्पापंपार्थिवस्यच ९६

भवत्यरक्षतोघोरोराज्ञस्तस्यपरिग्रहः
अचौरंचौरवद्यश्चचौरंचाचौरवत्पुनः ९७
अविचार्यनृपःकुर्यात्सोऽपिवैनरकंव्रजेत्
घृततैलान्नपानादिमधुमांससुरासवम् ९८
गुडेक्षुक्षीरशाकादिदधिमूलफलानिच
तृणकाष्ठंपुष्पपत्रंकांस्यभाजनमेवच ९९
उपानच्छत्रकटकशिबिकामासनंमृदु
ताम्रंसीसंत्रपुकांस्यंशंखाद्यंचजलोद्भवम् १००
वादित्रंवेणुवंशाद्यंगृहोपस्करणानिच
ऊर्णाकार्पासकौशेयरंगपद्मोद्भवानिच १०१
तूलंसूक्ष्माणिवस्त्राणियेलोभेनहरंतिच
एवमादीनिचान्यानिद्रव्याणिविविधानिच १०२
नरकेषुध्रुवंगच्छेदपहृत्याल्पकान्यपि
यद्वातद्वापरद्रव्यमपिसर्षपमात्रकम् १०३
अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः
बह्वल्पकाद्यपितथापरस्यममताकृतम् १०४
अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः
एवमाद्यैर्नरःपापैरुत्क्रांतिसमनंतरम् १०५
शरीरघातनार्थायपूर्वाकारमवाप्नुयात्
यमलोकंव्रजंत्येतेशरीरस्थायमाज्ञया १०६
यमदूतैर्महाघोरैर्नीयमानाःसुदुःखिताः
देवतिर्यङ्मनुष्याणामधर्मनियतात्मनाम् १०७
धर्मराजःस्मृतःशास्तासुघोरैर्विविधैर्वधैः
विनयाचारयुक्तानांप्रमादान्मलिनात्मनाम् १०८
प्रायश्चित्तैर्गुरुःशास्तानचतैरीक्ष्यतेयमः
पारदारिकचौराणामन्यायव्यवहारिणाम् १०९
नृपतिःशासकःप्रोक्तःप्रच्छन्नानांचधर्मराट्
तस्मात्कृतस्यपापस्यप्रायश्चित्तंसमाचरेत् ११०
नाभुक्तस्यान्यथानाशःकल्पकोटिशतैरपि
यःकरोतिस्वयंकर्मकारयेद्वानुमोदयेत् १११

कायेनमनसावाचातस्यचाधोगतिःफलम्
इतिसंक्षेपतःप्रोक्ताःपापभेदास्त्रिधाधुना ११२
कथ्यंतेगतयश्चित्रानराणांपापकर्मणाम्
एतत्तेनृपतेधर्मफलंप्रोक्तंसुविस्तरात् ११३
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितन्मेब्रूहिनरोत्तम
अधर्मस्यफलंप्रोक्तंधर्मस्यापिवदाम्यहम् ११४
इत्युक्त्वामातलिस्तत्रराजानंसर्ववत्सलम्
तस्मिन्धर्मप्रसंगेनइत्याख्यातंमहात्मना ११५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रे
सप्तषष्टितमोऽध्यायः ६७

अष्टषष्टितमोऽध्यायः

ययातिरुवाच-
अधर्मस्यफलंसूतश्रुतंसर्वंमयाविभो
धर्मस्यापिफलंब्रूहिश्रोतुंकौतूहलंमम १
मातलिरुवाच-
अथपापैरिमेयांतियमलोकंचतुर्विधाः
संत्रासजननंघोरंविवशाःसर्वदेहिनः २
गर्भस्थैर्जायमानैश्चबालैस्तरुणमध्यमैः
पुंस्त्रीनपुंसकैर्वृद्धैर्यातव्यंजंतुभिस्ततः ३
शुभाशुभफलंतत्रदेहिनांप्रविचार्यते
चित्रगुप्तादिभिःसर्वैर्मध्यस्थैःसर्वदर्शिभिः ४
नतेत्रप्राणिनःसंतियेनयांतियमक्षयम्
अवश्यंहिकृतंकर्मभोक्तव्यंतद्विचारितम् ५
येतत्रशुभकर्माणःसौम्यचित्तादयान्विताः
तेनरायांतिसौम्येनपथायमनिकेतनम् ६
यःप्रदद्याच्चविप्राणामुपानत्काष्ठपादुके
सविमानेनमहतासुखंयातियमालयम् ७
छत्रदानेनगच्छंतिपथासाभ्रेणदेहिनः
दिव्यवस्त्रपरीधानायांतिवस्त्रप्रदायिनः ८

शिबिकायाःप्रदानेनविमानेनसुखंव्रजेत्
सुखासनप्रदानेनसुखंयांतियमालयम् ९
आरामकर्ताछायासुशीतलासुसुखंव्रजेत्
यांतिपुष्पकयानेनपुष्पारामप्रदायिनः १०
देवायतनकर्ताचयतीनामाश्रमस्यच
अनाथमंडपानांचक्रीडन्यातिगृहोत्तमैः ११
देवाग्निगुरुविप्राणांमातापित्रोश्चपूजकः १२
विप्रेषुदीनेषुगुणान्वितेषुयच्छ्रद्धयास्वल्पमपिप्रदत्तम्
तत्सर्वकामान्समुपैतिलोकेश्राद्धेचदानंप्रवदंतिसंतः १३
श्रद्धादानेनविज्ञेयमपिवालाग्रमात्रकम्
यत्पात्रादिचतुष्टयंश्रद्धातेषुसदामम १४
श्रद्धीयतेसदातस्माच्छ्रद्धायास्तत्फलंभवेत्
गुणान्वितेषुदीनेषुयच्छत्यावसथान्यपि १५
सप्रयातिसर्वकामंस्थानंपैतामहंनृप
श्रद्धयायेनविप्रायदत्तंकाकिणिमात्रकम् १६
सस्याद्दिव्यतिथिर्भूपदेवानांकीर्तिवर्धनः
तस्माच्छ्रद्धान्वितैर्देयंतत्फलंभवतिध्रुवम् १७

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेऽष्टषष्टितमोऽध्यायः ६८

एकोनसप्ततितमोऽध्यायः

मातलिरुवाच-
अथधर्माःशिवेनोक्ताःशिवधर्मागमोत्तमाः
ज्ञेयाबहुविधास्तेचकर्मयोगप्रभेदतः १
हिंसादिदोषनिर्मुक्ताःक्लेशायासविवर्जिताः
सर्वभूतहिताःशुद्धाःसूक्ष्मायासामहत्फलाः २
अनंतशाखाकलिताःशिवमूलैकसंश्रिताः
ज्ञानध्यानसुपुष्पाढ्याःशिवधर्माःसनातनाः ३
धारयंतिशिवंयस्माद्धार्यतेशिवभाषितैः
शिवधर्माःस्मृतास्तस्मात्संसारार्णवतारकाः ४

तथाऽहिसाक्षमासत्यंह्रीःश्रद्धेन्द्रियसंयमः
दानमिज्यातपोदानंदशकंधर्मसाधनम् ५
अथव्यस्तैःसमस्तैर्वाशिवधर्मैरनुष्ठितैः
शिवैकरस्यसंप्राप्तैर्गतिरेकैवकल्पिता ६
यथाभूःसर्वभूतानांस्थानंसाधारणंस्मृतम्
तत्तथाशिवभक्तानांतुल्यंशिवपुरंस्मृतम् ७
यथेहसर्वभूतानांभोगाःसातिशयाःस्मृताः
नानापुरायविशेषेणभोगाःशिवपुरेतथा ८
शुभाशुभफलंचापिभुज्यतेसर्वदेहिभिः
शिवधर्मस्यचैकस्यफलंतत्रोपभुज्यते ९
यस्ययादृग्भवेत्पुरायंश्रद्धापात्रविशेषतः
भोगाःशिवपुरेतस्यज्ञेयाःसातिशयाःशुभाः १०
स्थानप्राप्तिःपरंतुल्याभोगाःशांतिमयाःस्थिताः
कुर्यात्पुरायंमहत्तस्मान्महाभोगजिगीषया ११
सर्वातिशयमेवैकंभावितंचसुरोत्तमैः
आत्मभोगाधिपत्यंस्याच्छिवःसर्वजगत्पतिः १२
केचित्तत्रैवमुच्यंतेज्ञानयोगरतानराः
आवर्तंतिपुनश्चान्येसंसारेभोगतत्पराः १३
तस्माद्विमुक्तिमिच्छंस्तुभोगासक्तिंचवर्जयेत्
विरक्तःशांतचित्तात्माशिवज्ञानमवाप्नुयात् १४
येचापीशान्यहृदयायजंतीशंप्रसंगतः
तेषामपिददातीशःस्थानंभावानुरूपतः १५
तत्रार्चयंतियेरुद्रंसकृदुच्छिन्नकल्मषाः
तेषांपिशाचलोकेषुभोगानीशःप्रयच्छति १६
संतप्तादुःखभारेणम्रियंतेसर्वदेहिनः
अन्नदःपुरायदःप्रोक्तःप्राणदश्चापिसर्वदः १७
तस्मादन्नप्रदानेनसर्वदानफलंलभेत्
त्रैलोक्येयानिरत्नानिभोगस्त्रीवाहनानिच १८
अन्नदानप्रदःसर्वमिहामुत्रफलंलभेत्
यस्यान्नपानपुष्टांगःकुरुतेपुरायसंचयम् १९

अन्नप्रदातुस्तस्यार्धंकर्तुश्चार्धंनसंशयः
धर्मार्थकाममोक्षाणांदेहःपरमसाधनम् २०
स्थितिस्तस्यान्नपानाभ्यामतस्तत्सर्वसाधनम्
अन्नंप्रजापतिःसाक्षादन्नंविष्णुःशिवःस्वयम् २१
तस्मादन्नसमंदानंनभूतंनभष्यिति
त्रयाणामपिलोकानामुदकंजीवनंस्मृतम् २२
पवित्रमुदकंदिव्यंशुद्धंसर्वरसायनम्
अन्नपानाश्वगोवस्त्रशय्यासूत्रासनानिच २३
प्रेतलोकेप्रशस्तानिदानान्यष्टौविशेषतः
एवंदानविशेषेणधर्मराजपुरंनरः २४
यस्माद्यातिसुखेनैवतस्माद्धर्मंसमाचरेत्
येपुनःक्रूरकर्माणःपापादानविवर्जिताः २५
भुंजतेदारुणंदुःखंनरकेनृपनंदन
तथासुखंप्रभुंजंतिदानकर्तारएवतु २६
तेषांतुसंभवेत्सौख्यंकर्मयोगरतात्मनाम्
अप्रमेयगुणैर्दिव्यैर्विमानैःसर्वकामकैः २७
असंख्यैस्तत्पुरंव्याप्तंप्राणिनामुपकारकैः
सहस्रसोमदिव्यंवासूर्यतेजःसमप्रभम् २८
रुद्रलोकमितिप्रोक्तमशेषगुणसंयुतम्
सर्वेषांशिवभक्तानांतत्पुरंपरिकीर्तितम् २९
रुद्रक्षेत्रेमृतानांचजंगमस्थावरात्मनाम्
अप्येकदिवसंभक्त्यायःपूजयतिशंकरम् ३०
सोपियातिशिवस्थानंकिंपुनर्बहुशोर्चयन्
वैष्णवाविष्णुभक्ताश्चविष्णुध्यानपरायणाः ३१
तेपिगच्छंतिवैकुंठेसमीपंदेवचक्रिणः
ब्रह्मवादीचधर्मात्माब्रह्मलोकंप्रयातिसः ३२
पुण्यकर्तासुपुण्येनपुण्यलोकंप्रयातिच
तस्मादीशेसदाभक्तिंभावयेदात्मनात्मनि ३३
हरौवापिमहाराजयुक्तात्माज्ञानवान्स्वयम्
तस्मात्सर्वविचारेणभावदोषविचारतः ३४

एवंविष्णुप्रभावेणविशिष्टेनापिकर्मणा
नरःस्थानमवाप्येतदेशभावानुरूपतः ३५
इत्येतदपरंप्रोक्तंश्रीमच्छिवपुरंमहत्
देहिनांकर्मनिष्ठानांपुनरावर्त्तकंस्मृतम् ३६
ऊर्ध्वंशिवपुराज्ज्ञेयंवैष्णवंलोकमुत्तमम्
वैष्णवामानवायांतिविष्णुध्यानपरायणाः ३७
ब्राह्मणाब्रह्मलोकंतुसदाचारानरोत्तमाः
प्रयांतियज्विनःसर्वेपुरींतांतत्त्वकोविदाः ३८
एंद्रलोकंतथायांतिक्षत्रियायुद्धशालिनः
अन्येचपुण्यकर्त्तारःपुण्यलोकान्प्रयांतिते ३९

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थेययाति-
चरितेएकोनसप्ततितमोऽध्यायः ६९

सप्ततितमोऽध्यायः

मातलिरुवाच-
यमपीडांप्रवक्ष्यामिमहातीव्रांसुदारुणाम्
भुंजंतिपापिनःसर्वेक्रूरास्तेब्रह्मघातकाः १
क्वचित्पापाःप्रपच्यंतेतीव्रेणकरिषाग्निना
क्वचित्सिंहैर्वृकैर्व्याघ्रैर्दंशैःकीटैश्चदारुणैः २
क्वचिन्महाजलौकोभिःक्वचिदाजगरैःपुनः
मक्षिकाभिश्चरौद्राभिःक्वचित्सर्पैर्विषोल्बणैः ३
मत्तमातंगयूथैश्चबलोत्कृष्टैःप्रमाथिभिः
पंथानमुल्लिखद्भिश्चतीक्ष्णशृंगमहावृषैः ४
महाशृंगैश्चमहिषैर्दुष्टगात्रप्रबाधकैः
डाकिनीभिश्चरौद्राभिर्विकरालैश्चराक्षसैः ५
व्याधिभिश्चमहाघोरैःपीडयमानाव्रजंतिते
महातुलांसमारूढादह्यमानादवानले ६
महावेगप्रधूतास्तेमहाचंडेनवायुना
महापाषाणवर्षेणभिद्यमानाश्चसर्वतः ७
पतद्भिर्वज्रनिर्घोषैरुल्कापातैश्चदारुणैः

प्रदीप्तांगारवर्षेणहन्यमानाव्रजंतिते ८
महतापांसुवर्षेणपूर्यमाणायमंगताः
येनराःपापकर्माणःपापंभुंजंतिदारुणम् ९
एवंपापविशेषेणपापिष्ठाःपापकारकाः
नरकंप्रतिभुंजंतिबहुपीडासमाकुलम् १०
एतत्तेसर्वमाख्यातंविवेकंपुण्यपापयोः
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रमनुत्तमम् ११
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरितेसप्ततितमोऽध्यायः ७०

एकसप्ततितमोऽध्यायः

ययातिरुवाच-
यत्त्वयासर्वमाख्यातंधर्माधर्ममनुत्तमम्
शृणवतोऽथममश्रद्धापुनरेवप्रवर्तते १
देवानांलोकसंस्थानांवदसंख्याःप्रकीर्तिताः
यस्यपुण्यप्रसंगेनयेनप्राप्तंचमातले २
मातलिरुवाच-
योगयुक्तंप्रवक्ष्यामितपसायदुपार्जितम्
देवानांलोकसंस्थानंसुखभोगप्रदायकम् ३
धर्मभावंप्रवक्ष्यामिआयासैरर्जितंपृथक्
उपरिष्टाच्चलोकानांस्वरूपंचाप्यनुक्रमात् ४
तत्राष्टगुणमैश्वर्यंपार्थिवंपिशिताशिनाम्
तस्मात्सद्योगतानांचनराणांतत्समंस्मृतम् ५
रक्षसांषोडशगुणंपार्थिवानांचतद्विधम्
एवंनिरवशेषंचयच्छेषंकुलतेजसाम् ६
गंधर्वाणांचवायव्यंयाक्षंचसकलंस्मृतम्
पांचभौतिकमिंद्रस्यचत्वारिंशद्गुणंमहत् ७
सोमस्यमानसंदिव्यंविश्वेशंपांचभौतिकम्
सौम्यंप्रजापतीशानामहंकारगुणाधिकम् ८
चतुष्षष्टिगुणंब्राह्मंबौधमैश्वर्यमुत्तमम्

विष्णोःप्राधानिकंतंत्रमैश्वर्यंब्रह्मणःपदम् ६
श्रीमच्छिवपुरेदिव्येएश्वर्यंसर्वकामिकम्
अनंतगुणमैश्वर्यंशिवस्यात्मगुणंमहत् १०
आदिमध्यांतरहितंविशुद्धंतत्त्वलक्षणम्
सर्वावभासकंसूक्ष्ममनौपम्यंपरात्परम् ११
सुसंपूर्णंजगद्वेषंपशुपाशाविमोक्षणम्
योयत्स्थानमनुप्राप्तस्तस्यभोगस्तदात्मकः १२
विमानंतत्समानंचभवेदीशप्रसादतः
नानारूपाणितारााणांदृश्यंतेकोटयस्त्विमा १३
अष्टविंशतिरेवंतेसंदीप्ताःसुकृतात्मनाम्
येकुर्वंतिनमस्कारमीश्वरायक्वचित्क्वचित् १४
संपर्कात्कौतुकाल्लोभात्तद्विमानंलभंतिते
नामसंकीर्तनाद्वापिप्रसंगेनशिवस्ययः १५
कुर्याद्वापिनमस्कारंनतस्यविलयोभवेत्
इत्येतागतयस्तत्रमहत्यःशिवकर्मणि १६
कर्मणाभ्यंतरेणापिपुंसामीशानभावतः
प्रसंगेनापियेकुर्युःशंकरस्मरणंनराः १७
तैर्लभ्यंत्वतुलंसौख्यंकिंपुनस्तत्परायणैः
विष्णुचिंतांप्रकुर्वंतिध्यानेनगतमानसाः १८
तेयांतिपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम्
शैवंचवैष्णवंरूपमेकरूपंनरोत्तम १६
द्वयोश्चअंतरंनास्तिएकरूपमहात्मनोः
शिवायविष्णुरूपायशिवरूपायविष्णवे २०
शिवस्यहृदयंविष्णुर्विष्णोश्चहृदयंशिवः
एकमूर्तिस्त्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः २१
त्रयाणामंतरंनास्तिगुणभेदाःप्रकीर्तिताः
शिवभक्तोसिराजेंद्रतथाभागवतोसिवै २२
तेनदेवाःप्रसन्नास्तेब्रह्मविष्णुमहेश्वराः
सुप्रीतावरदाराजन्कर्मणस्तवसुव्रत २३
इंद्रादेशात्समायातःसन्निधौतवमानद

एंद्रमेनंपदंयाहिपश्चाद्ब्राह्मंमहेश्वरम् २४
वैष्णवंचप्रयाहित्वंदाहप्रलयवर्जितम्
अनेनापिविमानेनदिव्येनसर्वगामिना २५
दिव्यमूर्तिरतोभुंद्क्ष्वदिव्यभोगान्मनोरमान्
समारुह्यविमानंत्वंपुष्पकंसुखगामिनम् २६
सुकर्मोवाच-
एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमौनवान्मातलिस्तदा
राजानंधर्मतत्त्वज्ञंययातिंनहुषात्मजम् २७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीथवर्णनेययाति-
चरित्रेएकसप्ततितमोऽध्यायः ७१

द्विसप्ततितमोऽध्यायः

पिप्पलउवाच-
मातलेश्चवचःश्रुत्वासराजानहुषात्मजः
किंचकारमहाप्राज्ञस्तन्मेविस्तरतोवद १
सर्वपुण्यमयीपुण्याकथेयंपापनाशिनी
श्रोतुमिच्छाम्यहंप्राज्ञनैवतृप्यामिसर्वदा २
सुकर्मोवाच-
सर्वधर्मभृतांश्रेष्ठोययातिर्नृपसत्तमः
तमुवाचागतंदूतंमातलिशक्रसारथिम् ३
ययातिरुवाच-
शरीरंनैवत्यद्क्ष्यामिगमिष्येनदिवंपुनः
शरीरेणविनादूतपार्थिवेननसंशयः ४
यद्यप्येवंमहादोषाःकायस्यैवप्रकीर्तिताः
पूर्वंचापिसमाख्यातंत्वयासर्वंगुणागुणम् ५
नाहंत्यद्क्ष्येशरीरंवैनागमिष्येदिवंपुनः
इत्याचद्क्ष्वइतोगत्वादेवदेवंपुरंदरम् ६
एकाकिनाहिजीवेनकायेनापिमहामते
नैवसिद्धिंप्रयात्येवंसांसारिकमिहैवहि ७
नैवप्राणंविनाकायोजीवःकायंविनानहि

उभयोश्चापिमित्रत्वंनयिष्येनाशमिंद्रन ८
यस्यप्रसादभावाद्वैसुखमश्नातिकेवलम्
शरीरस्याप्ययंप्राणोभोगानन्यान्मनोनुगान् ९
एवंज्ञात्वास्वर्गभोग्यंनभोज्यंदेवदूतक
संभवंतिमहादुष्टाव्याधयोदुःखदायकाः १०
मातलेकिल्बिषाच्चैवजरादोषात्प्रजायते
पश्यमेपुरायसंयुक्तंकायंषोडशवार्षिकम् ११
जन्मप्रभृतिमेकायःशतार्धाब्दंप्रयातिच
तथापिनूतनोभावःकायस्यापिप्रजायते १२
ममकालोगतोदूतअब्दाप्रनंत्यमनुत्तमम्
यथाषोडशवर्षस्यकायःपुंसःप्रशोभते १३
तथामेशोभतेदेहोबलवीर्यसमन्वितः
नैवग्लानिर्नमेहानिर्नश्रमोव्याधयोजरा १४
मातलेममकायेपिधर्मोत्साहेनवर्द्धते
सर्वामृतमयंदिव्यमौषधंपरमौषधम् १५
पापव्याधिप्रणाशार्थंधर्माख्यंहिकृतम्पुरा
तेनमेशोधितःकायोगतदोषस्तुजायते १६
हृषीकेशस्यसंध्यानंनामोच्चारणमुत्तमम्
एतद्रसायनंदूतनित्यमेवंकरोम्यहम् १७
तेनमेव्याधयोदोषाःपापाद्याःप्रलयंगताः
विद्यमानेहिसंसारेकृष्णनाम्निमहौषधे १८
मानवामरणंयांतिपापव्याधिप्रपीडिताः
नपिबंतिमहामूढाःकृष्णनामरसायनम् १९
तेनध्यानेनज्ञानेनपूजाभावेनमातले
सत्येनदानपुरायेनममकायोनिरामयः २०
पापर्द्धेरामयाःपीडाःप्रभवंतिशरीरिणः
पीडाभ्योजायतेमृत्युःप्राणिनांनात्रसंशयः २१
तस्माद्धर्मःप्रकर्तव्यःपुरायसत्याश्रयैर्नरैः
पंचभूतात्मकःकायःशिरासंधिविजर्जरः २२
एवंसंधीकृतोमर्त्योहेमकारीवटंकणैः

तत्रभातिमहानग्निर्द्धातुरेवचरःसदा २३
शतखंडमयेविप्रयःसंधत्तेसबुद्धिमान्
हरेर्नाम्नाचदिव्येनसौभाग्येनापिपिप्पल २४
पंचात्मकाहियेखंडाःशतसंधिविजर्जराः
तेनसंधारिताःसर्वेकायोधातुसमोभवेत् २५
हरेःपूजोपचारेणध्यानेननियमेनच
सत्यभावेनदानेननूत्नःकायोविजायते २६
दोषानश्यंतिकायस्यव्याधयःशृणुमातले
बाह्याभ्यंतरशौचंहिदुर्गंधिर्नैवजायते २७
शुचिस्ततोभवेत्सूतप्रसादात्तस्यचक्रिणः
नाहंस्वर्गंगमिष्यामिस्वर्गमत्रकरोम्यहम् २८
तपसाचैवभावेनस्वधर्मेणमहीतलम्
स्वर्गरूपंकरिष्यामिप्रसादात्तस्यचक्रिणः २९
एवंज्ञात्वाप्रयाहित्वंकथयस्वपुरंदरम्
सुकर्मोवाच-
समाकर्ण्यततःसूतोनृपतेःपरिभाषितम् ३०
आशीर्भिरभिनंद्याथआमंत्र्यनृपतिंगतः
सर्वंनिवेदयामासइंद्रायचमहात्मने ३१
समाकर्ण्यसहस्राक्षोययातेस्तुमहात्मनः
तस्याथचिंतयामासानयनार्थंदिवंप्रति ३२

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरितेद्विसप्ततितमोऽध्यायः ७२

त्रिसप्ततितमोऽध्यायः

पिप्पलउवाच-
गतेतस्मिन्महाभागेदूतइंद्रस्यवैपुनः
किंचकारसधर्मात्माययातिर्नहुषात्मजः १
सुकर्मोवाच-
तस्मिन्गतेदेववरस्यदूतेसचिंतयामासनरेंद्रसूनुः
आहूयदूतान्प्रवरान्ससत्वरंधर्मार्थयुक्तंवचआदिदेश २

गच्छंतुदूताःप्रवराःपुरोत्तमेदेशेषुद्वीपेष्वखिलेषुलोके
कुर्वंतुवाक्यंममधर्मयुक्तंव्रजंतुलोकाःसुपथाहरेश्च ३
भावैःसुपुण्यैरमृतोपमानैर्ध्यानैश्चज्ञानैर्यजनैस्तपोभिः
यज्ञैश्चदानैर्मधुसूदनैकमर्चंतुलोकाविषयान्विहाय ४
सर्वत्रपश्यंत्वसुरारिमेकंशुष्केषुचार्द्रेष्वपिस्थावरेषु
अभ्रेषुभूमौसचराचरेषुस्वीयेषुकायेष्वपिजीवरूपम् ५
देवंतमुद्दिश्यददंतुदानमातिथ्यभावैःपरिपैत्रिकैश्च
नारायणंदेववरंयजध्वंदोषैर्विमुक्ताअचिराद्भविष्यथ ६
योमामकंवाक्यमिहैवमानवोलोभाद्विमोहादपिनैवकारयेत्
सशास्यतांयास्यतिनिर्घृणोध्रुवंममापिचौरोहियथानिकृष्टः ७
आकर्ण्यवाक्यंनृपतेश्चदूताःसंहृष्टभावाःसकलांचपृथ्वीम्
आचख्युरेवंनृपतेःप्रणीतमादेशभावंसकलंप्रजासु ८
विप्रादिमर्त्याअमृतंसुपुण्यमानीतमेवंभुवितेनराज्ञा
पिबंतुपुण्यंपरिवैष्णवाख्यंदोषैर्विहीनंपरिणाममिष्टम् ९
श्रीकेशवंक्लेशहरंवरेण्यमानंदरूपंपरमार्थमेवम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १०
सखड्गपाणिंमधुसूदनाख्यंतंश्रीनिवासंसगुणंसुरेशम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ११
श्रीपद्मनाथंकमलेक्षणंचआधाररूपंजगतांमहेशम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १२
पापापहंव्याधिविनाशरूपमानंददंदानवदैत्यनाशनम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १३
यज्ञांगरूपंचरथांगपाणिंपुण्याकरंसौख्यमनंतरूपम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १४
विश्वाधिवासंविमलंविरामंरामाभिधानंरमणंमुरारिम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १५
आदित्यरूपंतमसांविनाशंबंधस्यनाशंमतिपंकजानाम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १६
नामामृतंसत्यमिदंसुपुण्यमधीत्ययोमानवविष्णुभक्तः
प्रभातकालेनियतोमहात्मासयातिमुक्तिंनहिकारणंच १७

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरितेत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ७३

चतुःसप्ततितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
दूतास्तुग्रामेषुवदंतिसर्वेद्वीपेषुदेशेष्वथपत्तनेषु
लोकाःशृणुध्वंनृपतेस्तदाज्ञांसर्वप्रभावैर्हरिमर्चयंतु १
दानैश्चयज्ञैर्बहुभिस्तपोभिर्धर्माभिलाषैर्यजनैर्मनोभिः
ध्यायंतुलोकामधुसूदनंतुआदेशमेवंनृपतेस्तुतस्य २
एवंसुघुष्टंसकलंतुपुण्यमाकर्ण्यतंभूमितलेषुलोकैः
तदाप्रभृत्येवयजंतिविष्णुंध्यायंतिगायंतिजपंतिमर्त्याः ३
वेदप्रणीतैश्चसुसूक्तमंत्रैःस्तोत्रैःसुपुण्यैरमृतोपमानैः
श्रीकेशवंतद्गतमानसास्तेव्रतोपवासैर्नियमैश्चदानैः ४
विहायदोषान्निजकायचित्तवागुद्भवान्प्रेमरताःसमस्ताः
लक्ष्मीनिवासंजगतांनिवासंश्रीवासुदेवंपरिपूजयंति ५
इत्याज्ञातस्यभूपस्यवर्ततेक्षितिमंडले
वैष्णवेनापिभावेनजनाःसर्वेजयंतिते ६
नामभिःकर्मभिर्विष्णुंयजंतेज्ञानकोविदाः
तद्ध्यानास्तद्व्यवसिताविष्णुपूजापरायणाः ७
यावद्भूमंडलंसर्वंयावत्तपतिभास्करः
तावद्विमानवालोकाःसर्वेभागवताबभुः ८
विष्णोर्ध्यानप्रभावेणपूजास्तोत्रेणनामतः
आधिव्याधिविहीनास्तेसंजातामानवास्तदा ९
वीतशोकाश्चपुण्याश्चसर्वेचैवतपोधनाः
संजातावैष्णवाविप्रप्रसादात्तस्यचक्रिणः १०
आमयैश्चविहीनास्तेदोषैरोषैश्चवर्जिताः
सर्वैश्वर्यसमापन्नाःसर्वरोगविवर्जिताः ११
प्रसादात्तस्यदेवस्यसंजातामानवास्तदा
अमराःनिर्जराःसर्वेधनधान्यसमन्विताः १२
मर्त्याविष्णुप्रसादेनपुत्रपौत्रैरलंकृताः

तेषामेवमहाभागगृहद्वारेषुनित्यदा १३
कल्पद्रुमाःसुपुरायास्तेसर्वकामफलप्रदाः
सर्वकामदुघागावःसचिंतामरायस्तथा १४
संतितेषांगृहेपुरायाःसर्वकामप्रदायकाः
अमरामानवाजाताःपुत्रपौत्रैरलंकृताः १५
सर्वदोषविहीनास्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः
सर्वसौभाग्यसंपन्नाःपुरायमंगलसंयुताः १६
सुपुरायादानसंपन्नाज्ञानध्यानपरायणाः
नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् १७
तस्मिञ्शासतिधर्मज्ञेययातौनृपतौतदा
वैष्णवामानवाःसर्वेविष्णुव्रतपरायणाः १८
तद्ध्यानास्तद्गताःसर्वेसंजाताभावतत्पराः
तेषांगृहाणिदिव्यानिपुरायानिद्विजसत्तम १९
पताकाभिःसुशुक्लाभिःशंखयुक्तानितानिवै
गदांकितध्वजाभिश्चनित्यंचक्रांकितानिच २०
पद्मांकितानिभासंतेविमानप्रतिमानिच
गृहाणिभित्तिभागेषुचित्रितानिसुचित्रकैः २१
सर्वत्रगृहद्वारेषुपुरायस्थानेषुसत्तमाः
वनानिसंतिदिव्यानिशाद्वलानिशुभानिच २२
तुलस्याचद्विजश्रेष्ठतेषुकेशवमंदिरैः
भासंतेपुरायदिव्यानिगृहाणिप्राणिनांसदा २३
सर्वत्रवैष्णवोभावोमंगलोबहुदृश्यते
शंखशब्दाश्चभूलोकेमिथःस्फोटरवैःसखे २४
श्रूयंतेतत्रविप्रेंद्रदोषपापविनाशकाः
शंखस्वस्तिकपद्मानिगृहद्वारेषुभित्तिषु २५
विष्णुभक्त्याचनारीभिर्लिखितानिद्विजोत्तम
गीतरागसुवर्णैश्चमूर्च्छनातानसुस्वरैः २६
गायंतिकेशवंलोकाविष्णुध्यानपरायणाः २७
हरिंमुरारिंप्रवदंतिकेशवंप्रीत्याजितंमाधवमेवचान्ये
श्रीनारसिंहंकमलेक्षणंतंगोविंदमेकंकमलापतिंच २८

कृष्णंशरण्यंशरणंजपंतिरामंचजप्यैःपरिपूजयंति
दंडप्रणामैःप्रणमंतिविष्णुंतद्ध्यानयुक्ताःपरवैष्णवास्ते २९
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ७४

पंचसप्ततितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
विष्णुंकृष्णंहरिंरामंमुकुंदंमधुसूदनम्
नारायणंविष्णुरूपंनारसिंहंतमच्युतम् १
केशवंपद्मनाभंचवासुदेवंचवामनम्
वाराहंकमठंमत्स्यंहृषीकेशंसुराधिपम् २
विश्वेशंविश्वरूपंचअनंतमनघंशुचिम्
पुरुषंपुष्कराक्षंचश्रीधरंश्रीपतिंहरिम् ३
श्रीनिवासंपीतवासंमाधवंमोक्षदंप्रभुम्
इत्येवंहिसमुच्चारंनामभिर्मानवाःसदा ४
प्रकुर्वंतिनराःसर्वेबालवृद्धाःकुमारिकाः
स्त्रियोहरिंसुगायंतिगृहकर्मरताःसदा ५
आसनेशयनेयानेध्यानेवचसिमाधवम्
क्रीडमानास्तथाबालागोविंदंप्रणमंतिते ६
दिवारात्रौसुमधुरंब्रुवंतिहरिनामच
विष्णूच्चारोहिसर्वत्रश्रूयतेद्विजसत्तम ७
वैष्णवेनप्रभावेणमर्त्यावर्तंतिभूतले
प्रासादकलशाग्रेषुदेवतायतनेषुच ८
यथासूर्यस्यबिंबानितथाचक्राणिभांतिच
वैकुंठेदृश्यतेभावस्तद्भावंजगतीतले ९
तेनराज्ञाकृतंविप्रपुण्यंचापिमहात्मना
विष्णुलोकस्यसमतांतथानीतंमहीतलम् १०
नहुषस्यापिपुत्रेणवैष्णवेनययातिना
उभयोर्लोकयोर्भावमेकीभूतंमहीतलम् ११
भूतलस्यापिविष्णोश्चअंतरंनैवदृश्यते

विष्णूच्चारंतुवैकुंठेयथाकुर्वंतिवैष्णवाः १२
भूतलेतादृशोच्चारंप्रकुर्वंतिचमानवाः
उभयोर्लोकयोर्विप्रएकभावःप्रदृश्यते १३
जरारोगभयंनास्तिमृत्युहीनानराबभुः
दानभोगप्रभावश्चअधिकोदृश्यतेभुवि १४
पुत्राणांतुसुखंपुरायमधिकंपौत्रजंनराः
प्रभुंजंतिसुखेनापिमानवाभुविसत्तम १५
विष्णोःप्रसाददानेनउपदेशेनतस्यच
सर्वव्याधिविनिर्मुक्तामानवावैष्णवाःसदा १६
स्वर्गलोकप्रभावोहिकृतोराज्ञामहीतले
पंचविंशप्रमाणेनवर्षाणिनृपसत्तम १७
गदैर्हीनानराःसर्वेज्ञानध्यानपरायणाः
यज्ञदानपराःसर्वेदयाभावाश्चमानवाः १८
उपकाररताःपुरायाधन्यास्तेकीर्तिभाजनाः
सर्वेधर्मपराविप्रविष्णुध्यानपरायणाः १९
राज्ञातेनोपदिष्टास्तेसंजातावैष्णवाभुवि
विष्णुरुवाच–
श्रूयतांनृपशार्दूलचरित्रंतस्यभूपतेः २०
सर्वधर्मपरोनित्यंविष्णुभक्तश्चनाहुषिः
अब्दानांतत्रलक्षंहितस्याप्येवंगतंभुवि २१
नूतनोदृश्यतेकायःपंचविंशाब्दिकोयथा
पंचविंशाब्दिकोभातिरूपेणवयसातदा २२
प्रबलःप्रौढिसंपन्नःप्रसादात्तस्यचक्रिणः
मानुषाभुवमास्थाययमंनैवप्रयांतिते २३
रागद्वेषविनिर्मुक्ताःक्लेशपाशविवर्जिताः
सुखिनोदानपुरायैश्चसर्वधर्मपरायणाः २४
विस्तारंतेजनाःसर्वेसंतत्यापिगतानृप
यथादूर्वावटाश्चैवविस्तारंयांतिभूतले २५
यथातेमानवाःसर्वेपुत्रपौत्रैःप्रविस्तृताः
मृत्युदोषविहीनास्तेचिरंजीवंतिवैजनाः २६

स्थिरकायाश्चसुखिनोजरारोगविवर्जिताः
पंचविंशाब्दिकाः सर्वेनरादृश्यंतिभूतले २७
सत्याचारपराः सर्वेविष्णुध्यानपरायणाः
एवंसर्वेचमर्त्यास्तेप्रसादात्तस्यचक्रिणः २८
संजातामानवाः सर्वेदानभोगपरायणाः
मृतोनश्रूयतेलोकेमर्त्यः कोपिनरोत्तम २९
शोकंनैवप्रपश्यंतिदोषंनैवप्रयांतिते
यद्रूपंस्वर्गलोकस्यतद्रूपंभूतलस्यच ३०
संजातंमानवश्रेष्ठप्रसादात्तस्यचक्रिणः
विभ्रष्टायमदूतास्तेविष्णुदूतैश्चताडिताः ३१
रुदमानागताः सर्वेधर्मराजंपरस्परम्
तत्सर्वंकथितंदूतैश्चेष्टितंभूपतेस्तुतैः ३२
अमृत्युभूतलंजातंदानभोगेनभास्करे
नहुषस्यात्मजेनापिकृतंदेवययातिना ३३
विष्णुभक्तेनपुण्येनस्वर्गरूपंप्रदर्शितम्
एवमाकर्णितंसर्वंधर्मराजेनवैतदा ३४
धर्मराजस्तदातत्रदूतेभ्यः श्रुतविस्तरः
चिंतयामाससर्वार्थंश्रुत्वैवंनृपचेष्टितम् ३५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेपंचसप्ततितमोऽध्यायः ७५

षट्सप्ततितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
सौरिर्दूतैस्तथासर्वैः सहस्वर्गंजगामसः
द्रष्टुंतत्रसहस्राक्षंदेववृंदैः समावृतम् १
धर्मराजंसमायांतंददर्शसुरराट्तदा
समुत्थायत्वरायुक्तोदत्वाचार्घमनुत्तमम् २
पप्रच्छागमनंतस्यकथयस्वममाग्रतः
समाकर्ण्यमहद्वाक्यंदेवराजस्यभाषितम् ३
धर्मराजोऽब्रवीत्सर्वंययातेश्चरितंमहत्

धर्मराजउवाच-
श्रूयतांदेवदेवेशयस्मादागमनंमम ४
कथयाम्यहमत्रापियेनाहमागतस्तव
नहुषस्यात्मजेनापिवैष्णवेनमहात्मना ५
वैष्णवाश्चकृतामर्त्यायेवसंतिमहीतले
वैकुंठस्यसमंरूपंमर्त्यलोकस्यवैकृतम् ६
अमरामानवाजाताजरारोगविवर्जिताः
पापमेवनकुर्वंतिअसत्यंनवदंतिते ७
कामक्रोधविहीनास्तेलोभमोहविवर्जिताः
दानशीलामहात्मानःसर्वेधर्मपरायणाः ८
सर्वधर्मैःसमर्चंतिनारायणमनामयम्
तेनवैष्णवधर्मेणमानवाजगतीतले ९
निरामयावीतशोकाःसर्वेचस्थिरयौवनाः
दूर्वावटायथादेवविस्तारंयांतिभूतले १०
तथातेविस्तरंप्राप्ताःपुत्रपौत्रैःप्रपौत्रकैः
तेषांपुत्रैःप्रपौत्रैश्चवंशाद्वंशांतरंगताः ११
एवंहिवैष्णवःसर्वोजरामृत्युविवर्जितः
मर्त्यलोकःकृतस्तेननहुषस्यात्मजेनवै १२
पदभ्रष्टोस्मिसंजातोव्यापारेणविवर्जितः
एतत्सर्वंसमाख्यातंममकर्मविनाशनम् १३
एवंज्ञात्वासहस्राक्षलोकस्यास्यहितंकुरु
एतत्तेसर्वमाख्यातंयथापृष्टोस्मिवैत्वया १४
एतस्मात्कारणादिंद्रआगतस्तवसन्निधौ
इंद्रउवाच-
पूर्वमेवमयादूतआगमायमहात्मनः १५
प्रेषितोधर्मराजेंद्रदूतेनास्यापिभाषितम्
नाहंस्वर्गसुखस्यार्थीनागमिष्येदिवंपुनः १६
स्वर्गरूपंकरिष्यामिसर्वंतद्भूमिमंडलम्
इत्याचचक्षेभूपालःप्रजापाल्यंकरोतिसः १७
तस्यधर्मप्रभावेणभीतस्तिष्ठामिसर्वदा

धर्मउवाच-
येनकेनाप्युपायेनतमानयसुभूपतिम् १८
देवराजमहाभागयदीच्छसिममप्रियम्
इत्याकरार्यवचस्तस्यधर्मस्यापिसुराधिपः १९
चिंतयामासमेधावीसर्वतत्वेनभूपते
कामदेवंसमाहूयगंधर्वांश्चपुरंदरः २०
मकरंदंरतिंदेवश्रानिनायमहामनाः
तथाकुरुतवैयूयंयथाऽगच्छतिभूपतिः २१
यूयंगच्छन्तुभूर्लोकंमयादिष्टानसंशयः
कामउवाच-
युवयोस्तुप्रियंपुरायंकरिष्यामिनसंशयः २२
राजानंपश्यमांचैवस्थितंचैवसमायुधि
तथेत्युक्त्वागताःसर्वेयत्रराजासनाहुषिः २३
नटरूपेणतेसर्वेकामाद्याःकर्मणाद्विज
ग्राशीर्भिरभिनंद्यैवतेचऊचुःसुनाटकम् २४
तेषांतद्वचनंश्रुत्वाययातिःपृथिवीपतिः
सभांचकारमेधावीदेवरूपांसुपंडितैः २५
समायातः स्वयंभूपोज्ञानविज्ञानकोविदः
तेषांतुनाटकंराजापश्यमानःसनाहुषिः २६
चरितंवामनस्यापिउत्पत्तिंविप्ररूपिणः
रूपेणाप्रतिमालोकेसुस्वरंगीतमुत्तमम् २७
गायमानाजराराजन्नार्यारूपेणवैतदा
तस्यागीतविलासेनहास्येनललितेनच २८
मधुरालापतस्तस्यकंदर्पस्यचमायया
मोहितस्तेनभावेनदिव्येनचरितेनच २९
बलेश्चैवयथारूपंविंध्यावल्यायथापुरा
वामनस्ययथारूपंचक्रेमारोथतादृशम् ३०
सूत्रधारःस्वयंकामोवसंतःपारिपार्श्वकः
नटीवेषधराजातासारतिर्हृष्टवल्लभा ३१
नेपथ्यांतश्चरीराजन्सातस्मिन्नृत्यकर्मणि

मकरंदोमहाप्राज्ञः क्षोभयामासभूपतिम् ३२
यथायथापश्यतिनृत्यमुत्तमंगीतंसमाकर्णतिसक्षितीशः
तथातथामोहितवान्सभूपतिंनटीप्रणीतेनमहानुभावः ३३
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थेययाति-
चरित्रेषट्सप्ततितमोऽध्यायः ७६

सप्तसप्ततितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
कामस्यगीतलास्येनहास्येनललितेनच
मोहितोराजराजेंद्रोनटरूपेणपिप्पल १
कृत्वामूत्रंपुरीषंचसराजानहुषात्मजः
अकृत्वापादयोःशौचमासनेउपविष्टवान् २
तदंतरंतुसंप्राप्यसंचचारजरानृपम्
कामेनापिनृपश्रेष्ठइंद्रकार्यकृतंहितम् ३
निवृत्तेनाटकेतस्मिन्गतेषुतेषुभूपतिः
जराभिभूतोधर्मात्माकामसंसक्तमानसः ४
मोहितःकाममोहेनविह्वलोविकलेंद्रियः
अतीवमुग्धोधर्मात्माविषयैश्चापवाहितः ५
एकदातुगतोराजामृगयाव्यसनातुरः
वनेचक्रीडतेसोपिमोहरागवशंगतः ६
सरसंक्रीडमानस्यनृपतेश्चमहात्मनः
मृगश्चैकःसमायातश्चतुःशृंगोह्यनौपमः ७
सर्वांगसुंदरोराजन्हेमरूपतनूरुहः
रत्नज्योतिःसुचित्रांगोदर्शनीयोमनोहरः ८
अभ्यधावत्सवेगेनबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
इत्यमन्यतमेधावीकोपिदैत्यःसमागतः ९
मृगेणचसतेनापिदूरमाकर्षितोनृपः
गतःसरथवेगेनश्रमेणपरिखेदितः १०
वीक्षमाणस्यतस्यापिमृगश्चांतरधीयत
सपश्यतिवनंतत्रनंदनोपममद्भुतम् ११

चारुवृक्षसमाकीर्णंभूतपंचकशोभितम्
गुरुभिश्चंदनैःपुण्यैःकदलीखंडमंडितैः १२
बकुलाशोकपुंनागैर्नालिकेरैश्चतिंदुकैः
पूगीफलैश्चखर्जूरैःकुमुदैःसप्तपर्णकैः १३
पुष्पितैःकर्णिकारैश्चनानावृक्षैःसदाफलैः
पुष्पितामोदसंयुक्तैःकेतकैःपाटलैस्ततः १४
वीक्षमाणोमहाराजददर्शसरउत्तमम्
पुण्योदकेनसंपूर्णंविस्तीर्णंपंचयोजनम् १५
हंसकारंडवाकीर्णंजलपक्षिविनादितम्
कमलैश्चापिमुदितंश्वेतोत्पलविराजितम् १६
रक्तोत्पलैःशोभमानंहाटकोत्पलमंडितम्
नीलोत्पलैःप्रकाशितंकल्हारैरतिशोभितम् १७
मत्तैर्मधुकरैश्चपिसर्वत्रपरिनादितम्
एवंसर्वगुणोपेतंददर्शसरउत्तमम् १८
पंचयोजनविस्तीर्णंदशयोजनदीर्घकम्
तडागंसर्वतोभद्रंदिव्यभावैरलंकृतम् १९
रथवेगेनसंखिन्नःकिंचिच्छ्रमनिपीडितः
निषसादतटेतस्यचूतच्छायांसुशीतलाम् २०
स्नात्वापीत्वाजलंशीतंपद्मसौगंध्यवासितम्
सर्वश्रमोपशमनममृतोपममेवतत् २१
वृक्षच्छायेततस्तस्मिन्नुपविष्टेनभूभृता
गीतध्वनिःसमाकर्णिगीयमानोयथातथा २२
यथास्त्रीगायतेदिव्यातथायंश्रूयतेध्वनिः
गीतप्रियोमहाराजएवचिंतांपरांगतः २३
चिंताकुलस्तुधर्मात्मायावच्चिंतयतेक्षणम्
तावन्नारीवराकाचित्पीनश्रोणीपयोधरा २४
नृपतेःपश्यतस्तस्यवनेतस्मिन्समागता
सर्वाभरणशोभांगीशीललक्षणसंपदा २५
तस्मिन्वनेसमायातानृपतेःपुरतःस्थिता
तामुवाचमहाराजःकाहिकस्यभविष्यसि २६

किमर्थंहिसमायातातन्मेत्वंकारणंवद
पृष्टासतीतदातेननकिंचिदपिपिप्पल २७
शुभाशुभंचभूपालंप्रत्यवोचद्वरानना
प्रहस्यैवगताशीघ्रंवीणादंडकराऽबला २८
विस्मयेनापिराजेंद्रोमहताव्यापितस्तदा
मयासंभाषिताचेयंमांनब्रूतेस्मसोत्तरम् २९
पुनश्चिंतांसमापेदेययातिःपृथिवीपतिः
योवैमृगोमयादृष्टश्चतुःशृंगःसुवर्णकः ३०
तस्मान्नारीसमुद्भूतातत्सत्यंप्रतिभातिमे
मायारूपमिदंसत्यंदानवानांभविष्यति ३१
चिंतयित्वाक्षणंराजाययातिर्नहुषात्मजः
यावच्चिंतयतेराजातावन्नारीमहावने ३२
अंतर्धानंगताविप्रप्रहस्यनृपनंदनम्
एतस्मिन्नंतरेगीतंसुस्वरंपुनरेवतत् ३३
शुश्रुवेपरमंदिव्यंमूर्छनातानसंयुतम्
जगामसत्वरंराजायत्रगीतध्वनिर्महान् ३४
जलांतेपुष्करंचैवसहस्रदलमुत्तमम्
तस्योपरिवरानारीशीलरूपगुणान्विता ३५
दिव्यलक्षणसंपन्नादिव्याभरणभूषिता
दिव्यैर्भावैःप्रभात्येकावीणादंडकराविला ३६
गायंतीसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम्
तेनगीतप्रभावेणमोहयंतीचराचरान् ३७
देवान्मुनिगणान्सर्वान्दैत्यान्गंधर्वकिन्नरान्
तांदृष्ट्वासविशालाक्षींरूपतेजोपशालिनीम् ३८
संसारेनास्तिचैवान्यानारीदृशीचराचरे
पुरानटोजरायुक्तोनृपतेःकायमेवहि ३९
संचारितोमहाकामस्तदासौप्रकटोभवत्
घृतंस्पृष्ट्वायथावह्नीरश्मिवान्संप्रजायते ४०
तांचदृष्ट्वातथाकामस्तत्कायात्प्रकटोऽभवत्
मन्मथाविष्टचित्तोसौतांदृष्ट्वाचारुलोचनाम् ४१

ईदृग्रूपानदृष्टामेयुवतीविश्वमोहिनी
चिंतयित्वाक्षणंराजाकामसंसक्तमानसः ४२
तस्याःसविरहेणापिलुब्धोभून्नृपतिस्तदा
कामाग्निनादह्यमानःकामज्वरेणपीडितः ४३
कथंस्यान्ममचैवेयंकथंभावोभविष्यति
यदामांगूहतेबालापद्मास्यापद्मलोचना ४४
यदीयंप्राप्यतेतर्हिसफलंजीवितंभवेत्
एवंविचिंत्यधर्मात्माययातिःपृथिवीपतिः ४५
तामुवाचवरारोहांकात्वंकस्यापिवाशुभे
पूर्वंदृष्टातुयानारीसादृष्टापुनरेवच ४६
तांपप्रच्छसधर्मात्माकाचेयंतवपार्श्वगा
सर्वंकथयकल्याणिअहंहिनहुषात्मजः ४७
सोमवंशप्रसूतोहंसप्तद्वीपाधिपःशुभे
ययातिर्नाममेदेविख्यातोहंभुवनत्रये ४८
तवसंगमनेचेतोभावमेवंप्रवांछते
देहिमेसंगमंभद्रेकुरुसुप्रियमेवहि ४९
यंयंहिवांछसेभद्रेतद्ददामिनसंशयः
दुर्जयेनापिकामेनहतोहंवरवर्णिनि ५०
तस्मात्राहिसुदीनंमांप्रपन्नंशरणंतव
राज्यंचसकलामुर्वींशरीरमपिचात्मनः ५१
संगमेतवदास्यामित्रैलोक्यमिदमेवते
तस्यराज्ञोवचःश्रुत्वासास्त्रीपद्मनिभानना ५२
विशालांस्वसखींप्राहब्रूहिराजानमागतम्
नामचोत्पत्तिस्थानंचपितरंमातरंशुभे ५३
ममापिभावमेकाग्रमस्याग्रेचनिवेदय
तस्याश्चवांछितंज्ञात्वाविशालाभूपतिंतदा ५४
उवाचमधुरालापैःश्रूयतांनृपनंदन
विशालोवाच-
कामएषपुरादग्धोदेवदेवेनशंभुना ५५
रुरोदसारतिर्दुःखाद्भर्त्राहीनापिसुस्वरम्

अस्मिन्सरसिराजेंद्रसारतिर्न्यवसत्तदा ५६
तस्यप्रलापमेवंसासुस्वरंकरुणान्वितम्
समाकर्ण्यततोदेवाःकृपयापरयान्विताः ५७
संजाताराजराजेंद्रशंकरंवाक्यमब्रुवन्
जीवयस्वमहादेवपुनरेवमनोभवम् ५८
वराकीयंमहाभागभर्तृहीनाहिकीदृशी
कामेनापिसमायुक्तामस्मत्स्नेहात्कुरुष्वहि ५९
तच्छ्रुत्वाचवचःप्राहजीवयामिमनोभवम्
कायेनापिविहीनोयंपंचबाणोमनोभवः ६०
भविष्यतिनसंदेहोमाधवस्यसखापुनः
दिव्येनापिशरीरेणवर्तयिष्यतिनान्यथा ६१
महादेवप्रसादाच्चमीनकेतुःसजीवितः
आशीर्भिरभिनंद्यैवंदेव्याःकामंनरोत्तम ६२
गच्छकामप्रवर्तस्वप्रिययासहनित्यशः
एवमाहमहातेजाःस्थितिसंहारकारकः ६३
पुनःकामःसरःप्राप्तोयत्रास्तेदुःखितारतिः
इदंकामसरोराजन्रतिरत्रसुसंस्थिता ६४
दग्धेसतिमहाभागेमन्मथेदुःखधर्षिता
रत्याःकोपात्समुत्पन्नःपावकोदारुणाकृतिः ६५
अतीवदग्धातेनापिसारतिर्मोहमूर्छिता
अश्रुपातंमुमोचाथभर्तृहीनानरोत्तम ६६
नेत्राभ्यांहिजलेतस्याःपतिताअश्रुबिंदवः
तेभ्योजातोमहाशोकःसर्वसौख्यप्रणाशकः ६७
जरापश्चात्समुत्पन्नाअश्रुभ्योनृपसत्तम
वियोगोनामदुर्मेधास्तेभ्योजज्ञेप्रणाशकः ६८
दुःखसंतापकौचोभौजज्ञातेदारुणौतदा
मूर्छानामततोजज्ञेदारुणासुखनाशिनी ६९
शोकाज्जज्ञेमहाराजकामज्वरोथविभ्रमः
प्रलापोविह्वलश्चैवउन्मादोमृत्युरेवच ७०
तस्याश्चअश्रुबिंदुभ्योजज्ञिरेविश्वनाशकाः

रत्याःपार्श्वेसमुत्पन्नाःसर्वेतापांगधारिणः ७१
मूर्तिमंतोमहाराजसद्भावगुणसंयुताः
कामएषसमायातःकेनाप्युक्तंतदानृप ७२
महानंदेनसंयुक्तादृष्ट्वाकामंसमागतम्
नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यांपतिताश्रश्रुबिन्दवः ७३
अप्सुमध्येमहाराजचापल्याजज्ञिरेप्रजाः
प्रीतिर्नामतदाजज्ञेख्यातिर्लज्ञानरोत्तम ७४
तेभ्योजज्ञेमहानंदशांतिश्चान्यानृपोत्तम
जज्ञातेद्वेशुभेकन्येसुखसंभोगदायिके ७५
लीलाक्रीडामनोभावसंयोगस्तुमहान्नृप
रत्यास्तुवामनेत्राद्वैआनंदादश्रुबिंदवः ७६
जलांतेपतिताराजंस्तस्माज्जज्ञेसुपंकजम्
तस्मात्सुपंकजाज्जाताइयंनारीवरानना ७७
अश्रुबिंदुमतीनामरतिपुत्रीनरोत्तम
तस्याःप्रीत्यासुखंकृत्वानित्यंवर्त्तेसमीपगा ७८
सखीभावस्वभावेनसंहृष्टासर्वदाशुभा
विशालानाममेख्यातंवरुणस्यसुतानृप ७९
अस्याश्चांतेप्रवर्तामिस्नेहात्स्निग्धास्मिसर्वदा
एतत्तेसर्वमाख्यातमस्याश्चात्मनएवते ८०
तपश्चचारराजेंद्रपतिकामावरानना
राजोवाच-
सर्वमेवत्वयाख्यातंमयाज्ञातंशुभेशृणु ८१
मामेवंहिभजत्वेषारतिपुत्रीवरानना
यमेषावांछतेबालातत्सर्वंतुददाम्यहम् ८२
तथाकुरुष्वकल्याणियथामेवश्यतांव्रजेत्
विशालोवाच-
अस्याव्रतंप्रवक्ष्यामितदाकर्णयभूपते ८३
पुरुषंयौवनोपेतंसर्वज्ञंवीरलक्षणम्
देवराजसमंराजन्धर्माचारसमन्वितम् ८४
तेजस्विनंमहाप्राज्ञंदातारंयज्विनांवरम्

गुणानांधर्मभावस्यज्ञातारंपुरायभाजनम् ८५
लोकइंद्रसमंराजन्सुयज्ञैर्धर्मतत्परम्
सर्वैश्वर्यसमोपेतंनारायणमिवापरम् ८६
देवानांसुप्रियंनित्यंब्राह्मणानामतिप्रियम्
ब्रह्मरायंवेदतत्त्वज्ञंत्रैलोक्येख्यातविक्रमम् ८७
एवंगुणैःसमुपेतंत्रैलोक्येनप्रपूजितम्
सुमतिंसुप्रियंकांतंमनसावरमीप्सति ८८
ययातिरुवाच-
एवंगुणैःसमुपेतंविद्धिमामिहचागतम्
अस्यानुरूपोभर्त्ताहंसृष्टोधात्रानसंशयः ८९
विशालोवाच-
भवंतंपुरायसंवृद्धंजानेराजञ्जगत्रये
पूर्वोक्तायेगुणाःसर्वेमयोक्ताःसंतितेत्वयि ९०
एकेनापिचदोषेणत्वामेषाहिनमन्यते
एषमेसंशयोजातोभवान्विष्णुमयोनृप ९१
ययातिरुवाच-
समाचद्वमहादोषंयमेषानानुमन्यते
तत्त्वेनचारुसर्वांगीप्रसादसुमुखीभव ९२
विशालोवाच-
आत्मदोषंनजानासिकस्मात्त्वंजगतीपते
जरयाव्याप्तकायस्त्वमनेनेयंनमन्यते ९३
एवंश्रुत्वामहद्वाक्यमप्रियंजगतीपतिः
दुःखेनमहताविष्टस्तामुवाचपुनर्नृपः ९४
जरादोषोनमेभद्रेसंसर्गात्कस्यचित्कदा
समुद्भूतंममांगेवैतंनजनेजरागमम् ९५
यंयंहिवांछतेचैषात्रैलोक्येदुर्लभंशुभे
तमस्यैदातुकामोहंव्रियतांवरउत्तमः ९६
विशालोवाच-
जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत्
एतद्विनिश्चितंराजन्सत्यंसत्यंवदाम्यहम् ९७

श्रुतिरेवंवदेद्राजन्पुत्रेभ्रातरिभृत्यके
जरासंक्राम्यतेयस्यतस्यांगेपरिसंचरेत् ९८
तारुगयंतस्यवैगृह्यतस्मैदत्वाजरांपुनः
उभयोःप्रीतिसंवादःसुरुच्याजायतेशुभः ९९
यथात्मदानपुगयस्यकृपयायोददातिच
फलंराजन्हितत्तस्यजायतेनात्रसंशयः १००
दुःखेनोपार्जितंपुगयमन्यस्मैहिप्रदीयते
सुपुगयंतद्भवेत्तस्यपुगयस्यफलमश्नुते १०१
पुत्रायदीयतांराजंस्तस्मात्तारुगयमेवच
प्रगृह्यैवसमागच्छसुंदरत्वेनभूपते १०२
यदात्वमिच्छसेभोक्तुंतदात्वंकुरुभूपते
एवमाभाष्यसाभूपंविशालाविररामह १०३
सुकर्मोवाच-
एवमाकगर्यराजेंद्रोविशालामवदत्तदा
राजोवाच-
एवमस्तुमहाभागेकरिष्येवचनंतव १०४
कामासक्तःसमूढस्तुययातिःपृथिवीपतिः
गृहंगत्वासमाहूयसुतान्वाक्यमुवाचह १०५
तुरुंपूरुंकुरुंराजायदुंचपितृवत्सलम्
कुरुध्वंपुत्रकाःसौख्यंयूयंहिममशासनात् १०६
पुत्राऊचुः-
पितृवाक्यंप्रकर्तव्यंपुत्रैश्चापिशुभाशुभम्
उच्यतांताततच्छीघ्रंकृतंविद्धिनसंशयः १०७
एवमाकगर्यतद्वाक्यंपुत्राणांपृथिवीपतिः
आचचक्षेपुनस्तेषुहर्षेणाकुलमानसः १०८

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेसप्तसप्ततितमोऽध्यायः ७७

अष्टसप्ततितमोऽध्यायः

ययातिरुवाच-

एकेनगृह्यतांपुत्राजरामेदुःखदायिनी
धीरेणभवतांमध्येतारुरयंममदीयताम् १
स्वकीयंहिमहाभागाःस्वरूपमिदमुत्तमम्
संतप्तंमानसंमेद्यस्त्रियांसक्तंसुचंचलम् २
भाजनस्थायथाश्रापश्रावर्त्तयतिपावकः
तथामेमानसंपुत्राःकामानलसुचालितम् ३
एकोगृह्णातुमेपुत्राजरांदुःखप्रदायिनीम्
स्वकंददातुतारुरयंयथाकामंचराम्यहम् ४
योमेजरापसरणंकरिष्यतिसुतोत्तमः
सचमेभोद्त्यतेराज्यंधनुर्वंशंधरिष्यति ५
तस्यसौख्यंसुसंपत्तिर्धनंधान्यंभविष्यति
विपुलासंततिस्तस्ययशःकीर्तिर्भविष्यति ६
पुत्राऊचुः-
भवान्धर्मपरोराजन्प्रजाःसत्येनपालकः
कस्मात्तेहीदृशोभावोजातःप्रकृतिचापलः ७
राजोवाच-
श्रागतानर्तकाःपूर्वंपुरंमेहिप्रनर्तकाः
तेभ्योमेकामसंमोहेजातोमोहश्चईदृशः ८
जरयाव्यापितःकायोमन्मथाविष्टमानसः
संबभूवसुतश्रेष्ठाःकामेनाकुलव्याकुलः ९
काचिद्दृष्टामयानारीदिव्यरूपावरानना
मयासंभाषितापुत्राःकिंचिन्नोवाचमेसती १०
विशालानामतस्याश्चसखीचारुविचन्नणा
सामामाहशुभंवाक्यंममसौख्यप्रदायकम् ११
जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत्
एवमंगीकृतंवाक्यंतयोक्तंगृहमागतः १२
मयाजरापनोदार्थंतदेवंसमुदाहृतम्
एवंज्ञात्वाप्रकर्तव्यंमत्सुखंहिसुपुत्रकाः १३
तुरुरुवाच-
शरीरंप्राप्यतेपुत्रैःपितुर्मातुःप्रसादतः

धर्मश्चक्रियतेराजञ्शरीरेणविपश्चिता १४
पित्रोः शुश्रूषणंकार्यंपुत्रैश्चापिविशेषतः
नचयौवनदानस्यकालोऽयमेनराधिप १५
प्रथमेवयसिभोक्तव्यंविषयंमानवैर्नृप
इदानींतन्नकालोयंवर्ततेतवसांप्रतम् १६
जरांतातप्रदत्वावैपुत्रेतातमहद्गताम्
पश्चात्सुखंप्रभोक्तव्यंनतुस्यात्तवजीवितम् १७
तस्माद्वाक्यंमहाराजकरिष्येनैवतेपुनः
एवमाभाषतनृपंतुरुर्ज्येष्ठसुतस्तदा १८
तुरोर्वाक्यंतुतच्छ्रुत्वाक्रुद्धोराजाबभूवसः
तुरुंशशापधर्मात्माक्रोधेनारुणलोचनः १९
अपध्वस्तस्त्वयाऽदेशोममायंपापचेतन
तस्मात्पापीभवस्वत्वंसर्वधर्मबहिष्कृतः २०
शिखयात्वंविहीनश्चवेदशास्त्रविवर्जितः
सर्वाचारविहीनस्त्वंभविष्यसिनसंशयः २१
ब्रह्मघ्नस्त्वंदेवदुष्टः सुरापः सत्यवर्जितः
चंडकर्मप्रकर्तात्वंभविष्यसिनराधमः २२
सुरालीनः क्षुधीपापीगोघ्नश्चत्वंभविष्यसि
दुश्चर्मामुक्तकच्छश्चब्रह्मद्वेष्टानिराकृतिः २३
परदाराभिगामीत्वंमहाचंडः प्रलंपटः
सर्वभक्षश्चदुर्मेधाः सदात्वंचभविष्यसि २४
सगोत्रांरमसेनारींसर्वधर्मप्रणाशकः
पुण्यज्ञानविहीनात्माकुष्ठवांश्चभविष्यसि २५
तवपुत्राश्चपौत्राश्चभविष्यंतिनसंशयः
ईदृशाः सर्वपुण्यघ्नाम्लेच्छाः सुकलुषीकृताः २६
एवंतुरुंसुशप्त्वैवयदुंपुत्रमथाब्रवीत्
जरांवैधारयस्वेहभुंक्ष्वराज्यमकंटकम् २७
बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वायदूराजानमब्रवीत्
यदुरुवाच–
जराभारंनशक्नोमिवोढुंतातकृपांकुरु २८

शीतमध्वाकदन्नंचवयोतीताश्चयोषितः
मनसःप्रातिकूल्यंचजरायाःपंचहेतवः २६
जरादुःखंनशक्नोमिनवेवयसिभूपते
कःसमर्थोहिवैधर्तुंद्मस्वत्वंममाधुना ३०
यदुंक्रुद्धोमहाराजःशशापद्विजनंदन
राज्यार्होनचतेवंशःकदाचिद्वैभविष्यति ३१
बलतेजःद्ममाहीनःद्मात्रधर्मविवर्जितः
भविष्यतिनसंदेहोमच्छासनपराङ्मुखः ३२
यदुरुवाच-
निर्दोषोहंमहाराजकस्माच्छप्तस्त्वयाधुना
कृपांकुरुष्वदीनस्यप्रसादसुमुखोभव ३३
राजोवाच-
महादेवःकुलेतेवैस्वांशेनापिहिपुत्रक
करिष्यतिविसृष्टिंचतदापूतंकुलंतव ३४
यदुरुवाच-
ग्रहंपुत्रोमहाराजनिर्दोषःशापितस्त्वया
ग्रनुग्रहोदीयतांमेयदिमेवर्त्ततेदया ३५
राजोवाच-
योभवेज्ज्येष्ठपुत्रस्तुपितुर्दुःखापहारकः
राज्यदायंसुभुंक्तेचभारवोढाभवेत्सहि ३६
त्वयाधर्मंनप्रवृत्तमभाष्योसिनसंशयः
भवतानाशिताज्ञामेमहादंडेनघातिनः ३७
तस्मादनुग्रहोनास्तियथेष्टंचतथाकुरु
यदुरुवाच-
यस्मान्मेनाशितंराज्यंकुलंरूपंत्वयानृप ३८
तस्माद्दुष्टोभविष्यामितववंशपतिर्नृप
तववंशेभविष्यंतिनानाभेदास्तुद्मत्त्रियाः ३६
तेषांग्रामान्सुदेशांश्चस्त्रियोरत्नानियानिवै
भोद्त्यंतिचनसंदेहोग्रतिचंडामहाबलाः ४०
ममवंशात्समुत्पन्नास्तुरुष्काम्लेच्छरूपिणः

त्वयायेनाशिताःसर्वेशप्ताःशापैःसुदारुणैः ४१
एवंबभाषेराजानंयदुःक्रुद्धोनृपोत्तम
अथक्रुद्धोमहाराजःपुनश्चैवंशशशापह ४२
मत्प्रजानाशकाःसर्वेवंशजास्तेशृणुष्वहि
यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चपृथ्वीनक्षत्रतारकाः ४३
तावन्म्लेच्छाःप्रपद्यंतेकुंभीपाकेचरौरवे
कुरुंदृष्ट्वाततोबालंक्रीडमानंसुलक्षणम् ४४
समाह्वयतितंराजानसुतंनृपनंदनम्
शिशुंज्ञात्वापरित्यक्तःसकुरुस्तेनवैतदा ४५
शर्मिष्ठायाःसुतंपुण्यंतंपूरुंजगदीश्वरः
समाहूयबभाषेचजरामेगृह्यतांपुनः ४६
भुंक्ष्वराज्यंमयादत्तंसुपुण्यंहतकंटकम्
पूरुरुवाच–
राज्यंदेवेनभोक्तव्यंपित्राभुक्तंयथातव ४७
त्वदादेशंकरिष्यामिजरामेदीयतांनृप
तारुण्येनममाद्यैवभूत्वासुंदररूपदृक् ४८
भुंक्ष्वभोगान्सुकर्माणिविषयासक्तचेतसा
यावदिच्छामहाभागविहरस्वतयासह ४९
यावज्जीवाम्यहंतातजरांतावद्धराम्यहम्
एवमुक्तस्तुतेनापिपूरुणाजगतीपतिः ५०
हर्षेणमहताविष्टस्तंपुत्रंप्रत्युवाचसः
यस्माद्वत्सममाज्ञावैनहताकृतवानिह ५१
तस्मादहंविधास्यामिबहुसौख्यप्रदायकम्
यस्माज्जरागृहीतामेदत्तंतारुण्यकंस्वकम् ५२
तेनराज्यंप्रभुंक्ष्वत्वंमयादत्तंमहामते
एवमुक्तःसुपूरुश्चतेनराज्ञामहीपते ५३
तारुण्यंदत्तवानस्मैजग्राहास्माज्जरांनृप
ततःकृतेविनिमयेवयसोस्तातपुत्रयोः ५४
तस्माद्वृद्धतरःपूरुःसर्वांगेषुव्यदृश्यत
नूतनत्वंगतोराजायथाषोडशवार्षिकः ५५

रूपेणमहताविष्टोद्वितीयइवमन्मथः
धनूराज्यंचछत्रंचव्यजनंचासनंगजम् ५६
कोशंदेशंबलंसर्वंचामरंस्यंदनंतथा
ददौतस्यमहाराजःपूरोश्चैवमहात्मनः ५७
कामासक्तश्चधर्मात्मातांनारीमनुचिंतयन्
तत्सरःसागरप्रख्यंकामाख्यंनहुषात्मजः ५८
अश्रुबिंदुमतीयत्रजगामलघुविक्रमः
तांदृष्ट्वातुविशालाक्षींचारुपीनपयोधराम् ५९
विशालांचमहाराजःकंदर्पाकृष्टमानसः
राजोवाच-
आगतोऽस्मिमहाभागेविशालेचारुलोचने ६०
जरात्यागःकृतोभद्रेतारुरायेनसमन्वितः
युवाभूत्वासमायातोभवत्वेषाममाधुना ६१
यंयंहिवांछतेचैषातंतंदद्मिनसंशयः
विशालोवाच-
यदाभवान्समायातोजरांदुष्टांविहायच ६२
दोषेणैकेनलिप्तोसिभवंतंनैवमन्यते
राजोवाच-
ममदोषंवदस्वत्वंयदिजानासिनिश्चितम् ६३
तंतुदोषंपरित्यक्ष्येगुणरूपंनसंशयः ६४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरितेऽष्टसप्ततितमोऽध्यायः ७८

एकोनाशीतितमोऽध्यायः

विशालोवाच-
शर्मिष्ठायस्यवैभार्यादेवयानीवरानना
सौभाग्यंतत्रवैदृष्टमन्यथानास्तिभूपते १
तत्कथंत्वंमहाभागअस्याःकार्यवशोभवेः
सपत्नजेनभावेनभवान्भर्ताप्रतिष्ठितः २
ससर्पोसिमहाराजभूतलेचंदनंयथा

सर्पैश्चवेष्टितोराजन्महाचंदनएवहि ३
तथात्वंवेष्टितःसर्पैःसपत्नीनामसंज्ञकैः
वरमग्निप्रवेशश्चशिखाग्रात्पतनंवरम् ४
रूपतेजःसमायुक्तंसपत्नीसहितंप्रियम्
नवरंतादृशंकांतंसपत्नीविषसंयुतम् ५
तस्मान्नमन्यतेकांतंभवंतंगुणसागरम्
राजोवाच-
देवयान्यानमेकार्यंशर्मिष्ठयावरानने ६
इत्यर्थंपश्यमेकोशंसत्वधर्मसमन्वितम्
अश्रुबिंदुमत्युवाच-
अहंराज्यस्यभोक्त्रीचतवकायस्यभूपते ७
यद्यद्वदाम्यहंभूपतत्तत्कार्यंत्वयाध्रुवम्
इत्यर्थेममदेहिस्वंकरंत्वंधर्मवत्सल ८
बहुधर्मसमोपेतंचारुलक्षणसंयुतम्
राजोवाच-
अन्यभार्यांनविंदामित्वांविनावरवर्णिनि ९
राज्यंचसकलामुर्वीममकायंवरानने
सकोशंभुंक्ष्वचार्वंगिएषदत्तःकरस्तव १०
यदेवभाषसेभद्रेतदेवंतुकरोम्यहम्
अश्रुबिंदुमत्युवाच-
अनेनापिमहाभागतवभार्याभवाम्यहम् ११
एवमाकर्ण्यराजेंद्रोहर्षव्याकुललोचनः
गांधर्वेणविवाहेनययातिःपृथिवीपतिः १२
उपयेमेसुतांपुण्यांमन्मथस्यनरोत्तम
तयासार्द्धंमहात्मावैरमतेनृपनंदनः १३
सागरस्यचतीरेषुवनेषूपवनेषुच
पर्वतेषुचरम्येषुसरित्सुचतयासह १४
रमतेराजराजेंद्रस्तारुण्येनमहीपतिः
एवंविंशत्सहस्राणिगतानिनिरतस्यच १५
भूपस्यतस्यराजेंद्रययातेस्तुमहात्मनः

विष्णुरुवाच-
एवंतयामहाराजोययातिर्मोहितस्तदा १६
कंदर्पस्यप्रपंचेनइंद्रस्यार्थेमहामते
सुकर्मोवाच-
एवंपिप्पलराजासौययातिःपृथिवीपतिः १७
तस्यामोहनकामेनरतेनललितेनच
नजानातिदिनंरात्रिंमुग्धःकामस्यकन्यया १८
एकदामोहितंभूपंययातिंकामनंदिनी
उवाचप्रणतंनम्रंवशगंचारुलोचना १९
अश्रुबिंदुमत्युवाच-
संजातंदोहदंकांततन्मेकुरुमनोरथम्
अश्वमेधमखश्रेष्ठंयजस्वपृथिवीपते २०
राजोवाच-
एवमस्तुमहाभागेकरोमितवसुप्रियम्
समाहूयसुतश्रेष्ठंराज्यभोगेविनिःस्पृहम् २१
समाहूतःसमायातोभक्त्यानमितकंधरः
बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा २२
तस्याःपादौननामाथभक्त्यानमितकंधरः
आदेशोदीयतांराजन्येनाहूतःसमागतः २३
किंकरोमिमहाभागदासस्तेप्रणतोस्मिच
राजोवाच-
अश्वमेधस्ययज्ञस्यसंभारंकुरुपुत्रक २४
समाहूयद्विजान्पुण्यानृत्विजोभूमिपालकान्
एवमुक्तोमहातेजाःपूरुःपरमधार्मिकः २५
सर्वंचकारसंपूर्णंयथोक्तंतुमहात्मना
तयासार्धंसजग्राहसुदीक्षांकामकन्यया २६
अश्वमेधयज्ञवाटेदत्वादानान्यनेकधा
ब्राह्मणेभ्योमहाराजभूरिदानमनंतकम् २७
दीनेषुचविशेषेणययातिःपृथिवीपतिः
यज्ञांतेचमहाराजस्तामुवाचवराननाम् २८

अन्यत्तेसुप्रियंबालेकिंकरोमिवदस्वमे
तत्सर्वंदेविकर्तास्मिसाध्यासाध्यंवरानने २९
सुकर्मोवाच-
इत्युक्तातेनसाराज्ञाभूपालंप्रत्युवाचह
जातोमेदोहदोराजंस्तत्कुरुष्वममानघ ३०
इंद्रलोकंब्रह्मलोकंशिवलोकंतथैवच
विष्णुलोकंमहाराजद्रष्टुमिच्छामिसुप्रियम् ३१
दर्शयस्वमहाभागयदहंसुप्रियातव
एवमुक्तस्तयाराजातामुवाचससुप्रियाम् ३२
साधुसाधुवरारोहेपुण्यमेवप्रभाषसे
स्त्रीस्वभावाच्चचापल्यात्कौतुकाच्चवरानने ३३
यत्तवोक्तंमहाभागेतदसाध्यंविभातिमे
तत्साध्यंपुण्यदानेनयज्ञेनतपसापिच ३४
अन्यथानभवेत्साध्यंयत्त्वयोक्तंवरानने
असाध्यंतुभवत्यावैभाषितंपुण्यमिश्रितम् ३५
मर्त्यलोकाच्छरीरेणअनेनापिचमानवः
श्रुतोदृष्टोनमेद्यापिगतःस्वर्गंसुपुण्यकृत् ३६
ततोऽसाध्यंवरारोहेयत्त्वयाभाषितंमम
अन्यदेवकरिष्यामिप्रियंतेतद्वदप्रिये ३७
देव्युवाच-
अन्यैश्चमानुषैराजन्नसाध्यंस्यान्नसंशयः
त्वयिसाध्यंमहाराजसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ३८
तपसायशसाक्षात्रैर्दानैर्यज्ञैश्चभूपते
नास्तिभवादृशश्चान्योमर्त्यलोकेचमानवः ३९
क्षात्रंबलंसुतेजश्चत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितम्
तस्मादेवंप्रकर्तव्यंमत्प्रियंनहुषात्मज ४०

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेएकोनाशीतितमोऽध्यायः ७९

अशीतितमोऽध्यायः

पिप्पलउवाच–
कामकन्यांयदाराजाउपयेमेद्विजोत्तम
किंचक्रातेतदातेद्वेपूर्वभार्येसुपुरायके १
देवयानीमहाभागाशर्मिष्ठावार्षपर्वणी
तयोश्चरित्रंतत्सर्वंकथयस्वममाग्रतः २
सुकर्मोवाच–
यदानीताकामकन्यास्वगृहंतेनभूभुजा
अत्यर्थंस्पर्धतेसातुदेवयानीमनस्विनी ३
तस्यार्थेतुसुतौशप्तौक्रोधेनाकुलितात्मना
शर्मिष्ठांचसमाहूयशब्दंचक्रेयशस्विनी ४
रूपेणतेजसादानैःसत्यपुरायव्रतैस्तथा
शर्मिष्ठादेवयानीचस्पर्धेतेस्मतयासह ५
दुष्टभावंतयोश्चापिसाऽज्ञासीत्कामजातदा
राज्ञेसर्वंतयाविप्रकथितंतत्त्वणादिह ६
अथक्रुद्धोमहाराजःसमाहूयाब्रवीद्यदुम्
शर्मिष्ठावध्यतांगत्वाशुक्रपुत्रीतथापुनः ७
सुप्रियंकुरुमेवत्सयदिश्रेयोहिमन्यसे
एवमाकरार्यतत्तस्यपितुर्वाक्यंयदुस्तदा ८
प्रत्युवाचनृपेंद्रंतंपितरंप्रतिमानद
नाहंतुघातयेतातमातरौदोषवर्जिते ९
मातृघातेमहादोषःकथितोवेदपंडितैः
तस्माद्घातंमहाराजएतयोर्नकरोम्यहम् १०
दोषाणांतुसहस्रेणमातालिप्तायदाभवेत्
भगिनीचमहाराजदुहिताचतथापुनः ११
पुत्रैर्वाभ्रातृभिश्चैवनैववध्याभवेत्कदा
एवंज्ञात्वामहाराजमातरौनैवघातये १२
यदोर्वाक्यंतदाश्रुत्वाराजाक्रुद्धोबभूवह
शशापतंसुतंपश्चाद्ययातिःपृथिवीपतिः १३
यस्मादाज्ञाहतात्वद्यत्वयापापिसमोपिहि

मातुरंशंभजस्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः १४
एवमुक्त्वायदुंपुत्रंययातिःपृथिवीपतिः
पुत्रंशप्त्वामहाराजस्तयासार्द्धंमहायशाः १५
रमतेसुखभोगेनविष्णोर्ध्यानेनतत्परः
अश्रुबिंदुमतीसाचतेनसार्द्धंसुलोचना १६
बुभुजेचारुसर्वांगीपुण्यान्भोगान्मनोनुगान्
एवंकालोगतस्तस्यययातेस्तुमहात्मनः १७
अन्वयानिर्जराःसर्वाअपरास्तुप्रजास्तथा
सर्वेलोकामहाभागविष्णुध्यानपरायणाः १८
तपसासत्यभावेनविष्णोर्ध्यानेनपिप्पल
सर्वेलोकामहाभागसुखिनःसाधुसेवकाः १९
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेऽशीतितमोऽध्यायः ८०

एकाशीतितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
यथेंद्रोसौमहाप्राज्ञःसदाभीतोमहात्मनः
ययातेर्विक्रमंदृष्ट्वादानपुण्यादिकंबहु १
मेनकांप्रेषयामासअप्सरांदूतकर्मणि
गच्छभद्रेमहाभागेममादेशंवदस्वहि २
कामकन्यामितोगत्वादेवराजवचोवद
येनकेनाप्युपायेनराजानंत्वमिहानय ३
एवंश्रुत्वागतासाचमेनकातत्रप्रेषिता
समाचष्टतुतत्सर्वंदेवराजस्यभाषितम् ४
एवमुक्तागतासाचमेनकातत्प्रचोदिता
गतायांमेनकायांतुरतिपुत्रीमनस्विनी ५
राजानंधर्मसंकेतंप्रत्युवाचयशस्विनी
राजंस्त्वयाहमानीतासत्यवाक्येनवैपुरा ६
स्वकरश्चांतरेदत्तोभवनंचसमाहृता
यद्यद्वदाम्यहंराजंस्तत्तत्कार्यंहिवैत्वया ७

तदेवंहित्वयावीरनकृतंभाषितंमम
त्वामेवंतुपरित्यद्त्येयास्यामिपितृमंदिरम् ८
राजोवाच-
यथोक्तंहित्वयाभद्रेतत्तेकर्त्तानसंशयः
असाध्यंतुपरित्यज्यसाध्यंदेविवदस्वमे ९
अश्रुबिंदुमत्युवाच-
एतदर्थेमहीकांतभवानिहमयावृतः
सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वधर्मसमन्वितः १०
सर्वंसाध्यमितिज्ञात्वासर्वधर्तारमेवच
कर्त्तारंसर्वधर्माणांस्रष्टारंपुरायकर्मणाम् ११
त्रैलोक्यसाधकंज्ञात्वात्रैलोक्येऽप्रतिमंचवै
विष्णुभक्तमहंजानेवैष्णवानांमहावरम् १२
इत्याशयामयाभर्त्ताभवानंगीकृतःपुरा
यस्यविष्णुप्रसादोऽस्तिससर्वत्रपरिव्रजेत् १३
दुर्लभंनास्तिराजेंद्रत्रैलोक्येसचराचरे
सर्वेष्वेवसुलोकेषुविद्यतेतवसुव्रत १४
विष्णोश्चैवप्रसादेनगगनेगतिरुत्तमा
मर्त्यलोकंसमासाद्यत्वयैववसुधाधिप १५
जरापलितहीनास्तुमृत्युहीनाजनाःकृताः
गृहद्वारेषुसर्वेषुमर्त्यानांचनरर्षभ १६
कल्पद्रुमाअनेकाश्चत्वयैवपरिकल्पिताः
येषांगृहेषुमर्त्यानांमुनयःकामधेनवः १७
त्वयैवप्रेषिताराजन्स्थिरीभूताःसदाकृताः
सुखिनःसर्वकामैश्चमानवाश्चत्वयाकृताः १८
गृहैकमध्येसाहस्रंकुलीनानांप्रदृश्यते
एवंवंशविवृद्धिश्चमानवानांत्वयाकृता १९
यमस्यापिविरोधेनइंद्रस्यचनरोत्तम
व्याधिपापविहीनस्तुमर्त्यलोकस्त्वयाकृतः २०
स्वतेजसाहंकारेणस्वर्गरूपंतुभूतलम्
दर्शितंहिमहाराजत्वत्समोनास्तिभूपतिः २१

नरोनैवप्रसूतोहिनोत्पत्स्यतिभवादृशः
भवंतमित्यहंजानेसर्वधर्मप्रभाकरम् २२
तस्मान्मयाकृतोभर्तावदस्वैवंममाग्रतः
नर्ममुक्त्वानृपेंद्रत्वंवदसत्यंममाग्रतः २३
यदितेसत्यमस्तीहधर्ममस्तिनराधिप
देवलोकेषुमेनास्तिगगनेगतिरुत्तमा २४
सत्यंत्यक्त्वायदाचत्वंनैवस्वर्गंगमिष्यसि
तदाकूटंतववचोभविष्यतिनसंशयः २५
पूर्वंकृतंहियच्छ्रेयोभस्मीभूतंभविष्यति
राजोवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसाध्यासाध्यंनचास्तिमे २६
सर्वंसाध्यंसुलोकंमेसुप्रसादाज्जगत्पते
स्वर्गंदेवियतोनैमितत्रमेकारणंशृणु २७
आगंतुंतुनदास्यंतिलोकेमर्त्येचदेवताः
ततोमेमानवाःसर्वेप्रजाःसर्वावरानने २८
मृत्युयुक्ताभविष्यंतिमयाहीनानसंशयः
गंतुंस्वर्गंनवाञ्छामिसत्यमुक्तंवरानने २९
देव्युवाच-
लोकान्दृष्ट्वामहाराजआगमिष्यसिवैपुनः
पूरयस्वममाद्यत्वंजातांश्रद्धांमहातुलाम् ३०
राजोवाच-
सर्वमेवंकरिष्यामियत्त्वयोक्तंनसंशयः
समालोक्यमहातेजाययातिर्नहुषात्मजः ३१
एवमुक्त्वाप्रियांराजाचिंतयामासवैतदा
अंतर्जलचरोमत्स्यःसोपिजालेनबध्यते ३२
मरुत्समानवेगोपिमृगःप्राप्नोतिबंधनम्
योजनानांसहस्रस्थमामिषंवीक्षतेखगः ३३
सकंठलग्नपाशंचनपश्येद्दैवमोहितः
कालःसमविषमकृत्कालःसन्मानहानिदः ३४
परिभावकरःकालोयत्रकुत्रापितिष्ठतः

नरंकरोतिदातारंयाचितारंचवैपुनः ३५
भूतानिस्थावरादीनिदिविवायदिवाभुवि
सर्वंकलयतेकालःकालोह्येकइदंजगत् ३६
अनादिनिधनोधाताजगतःकारणंपरम्
लोकान्कालःसपचतिवृक्षेफलमिवाहितम् ३७
नमंत्रानतपोदानंनमित्राणिनबांधवाः
शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम् ३८
त्रयःकालकृताःपाशाःशक्यंतेनातिवर्तितुम्
विवाहोजन्ममरणंयदायत्रतुयेनच ३९
यथाजलधराव्योम्निभ्राम्यंतेमातरिश्वना
तथेदंकर्मयुक्तेनकालेनभ्राम्यतेजगत् ४०
सुकर्मोवाच-
कालोऽयकर्मयुक्तस्तुयोनरैःसमुपासितः
कालस्तुप्रेरयेत्कर्मनतंकालःकरोतिसः ४१
उपद्रवाघातदोषाःसर्पाश्चव्याधयस्ततः
सर्वेकर्मनियुक्तास्तेप्रचरंतिचमानुषे ४२
सुखस्यहेतवोयेचउपायाःपुरायमिश्रिताः
तेसर्वेकर्मसंयुक्तानपश्येयुःशुभाशुभम् ४३
कर्मदायदिवालोकेकर्मसंबधिबांधवाः
कर्माणिचोदयंतीहपुरुषंसुखदुःखयोः ४४
सुवर्णंरजतंवापियथारूपंविनिश्चितम्
तथानिबध्यतेजंतुःस्वकर्मणिवशानुगः ४५
पंचैतानीहसृज्यंतेगर्भस्थस्यैवदेहिनः
आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच ४६
यथामृत्पिंडतःकर्ताकुरुतेयद्यदिच्छति
तथापूर्वकृतंकर्मकर्तारमनुगच्छति ४७
देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितातथा
तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंचप्राप्यतेचस्वकर्मभिः ४८
सएवतत्तथाभुंक्तेनित्यंविहितमात्मना
आत्मनाविहितंदुःखंचात्मनाविहितंसुखम् ४९

गर्भशय्यामुपादायभुंजतेपूर्वदैहिकम्
संत्यजंतिस्वकंकर्मनक्वचित्पुरुषाभुवि ५०
बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थाःकर्तुमन्यथा
सुकृतान्युपभुंजंतिदुःखानिचसुखानिच ५१
हेतुंप्राप्यनरोनित्यंकर्मबंधैस्तुबध्यते
यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदतिमातरम् ५२
तथाशुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति
उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते ५३
प्राक्तनंबंधनंकर्मकोन्यथाकर्तुमर्हति
सुशीघ्रमपिधावंतंविधानमनुधावति ५४
शेतेसहशयानेनपुराकर्मयथाकृतम्
उपतिष्ठतितिष्ठंतंगच्छंतमनुगच्छति ५५
करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते
यथाछायातपौनित्यंसुसंबद्धौपरस्परम् ५६
तद्वत्कर्मचकर्ताचसुसंबद्धौपरस्परम्
ग्रहारोगाविषाःसर्पाःशाकिन्योराक्षसास्तथा ५७
पीडयंतिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा
येनयत्रोपभोक्तव्यंसुखंवादुःखमेववा ५८
सतत्रबद्ध्वारज्ज्वावैबलाद्दैवेननीयते
दैवःप्रभुर्हिभूतानांसुखदुःखोपपादने ५९
अन्यथाचिंत्यतेकर्मजाग्रतास्वपतापिवा
अन्यथासतथाप्राज्ञदैवएवंजिघांसति ६०
शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंचरक्षति
अरक्षितंभवेत्सत्यंतदेवंदैवरक्षितम् ६१
दैवेननाशितंयत्तुतस्यरक्षानदृश्यते
यथापृथिव्यांबीजानिउप्तानिचधनानिच ६२
तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठंतिप्रभवंतिच
तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति ६३
कर्मक्षयात्तथाजंतुःशरीरान्नाशमृच्छति
कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतः ६४

विविधाःप्राणिनस्तस्यमृत्योरोगाश्चहेतवः
तथाममविपाकोयंपूर्वंकृतस्यनान्यथा ६५
संप्राप्तोनात्रसंदेहःस्त्रीरूपोऽयनसंशयः
क्वमेगेहंसमायातानाटकानटनर्तकाः ६६
तेषांसंगप्रसंगेनजरादेहंसमाश्रिता
सर्वंकर्मकृतंमन्येयन्मेसंभावितंध्रुवम् ६७
तस्मात्कर्मप्रधानंचउपायाश्चनिरर्थकाः
पुरावैदेवराजेनमदर्थेदूतसत्तमः ६८
प्रेषितोमातलिर्नामनकृतंतस्यतद्वचः
तस्यकर्मविपाकोऽयदृश्यतेसांप्रतंमम ६९
इतिचिंतापरोभूत्वादुःखेनमहतान्वितः
यद्यस्याहिवचःप्रीत्यानकरोमिहिसर्वथा ७०
सत्यधर्मावुभावेतौयास्यतस्तौनसंशयः
सदृशंचसमायातंयद्दृष्टंममकर्मणा ७१
भविष्यतिनसंदेहोदैवोहिदुरतिक्रमः
एवंचिंतापरोभूत्वाययातिःपृथिवीपतिः ७२
कृष्णंक्लेशापहंदेवंजगामशरणंहरिम्
ध्यात्वानत्वाततःस्तुत्वामनसामधुसूदनम् ७३
त्राहिमांशरणंप्राप्तस्त्वामहंकमलाप्रिय ७४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेएकाशीतितमोऽध्यायः ८१

द्व्यशीतितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
एवंचिंतयतेयावद्राजापरमधार्मिकः
तावत्प्रोवाचसादेवीरतिपुत्रीवरानना १
किमुचिंतयसेराजंस्त्वमिहैवमहामते
प्रायेणापिस्त्रियःसर्वाश्चपलाःस्युर्नसंशयः २
नाहंचापल्यभावेनत्वामेवंप्रविचालये
नाहंहिकारयाम्यद्यभवत्पार्श्वंनृपोत्तम ३

अन्यस्त्रियोयथालोकेचपलत्वाद्वदंतिच
अकार्यंराजराजेंद्रलोभान्मोहाच्चलंपटाः ४
लोकानांदर्शनायैवजाताश्रद्धाममोरसि
देवानांदर्शनंपुण्यंदुर्लभंहिसुमानुषैः ५
तेषांचदर्शनंराजन्कारयामिवदस्वमे
दोषंपापकरंयत्तुमत्संगादिहचेद्भवेत् ६
एवंचिंतयसेदुःखंयथान्यःप्राकृतोजनः
महाभयाद्यथाभीतोमोहगर्तेगतोयथा ७
त्यजचिंतांमहाराजनगंतव्यंत्वयादिवि
येनतेजायतेदुःखंतन्नकार्यंमयाकदा ८
एवमुक्तस्तथाराजातामुवाचवराननाम्
चिंतितंयन्मयादेवितच्छृणुष्वहिसांप्रतम् ९
मानभंगोमयादृष्टोनैवस्वस्यमनःप्रिये
मयिस्वर्गंगतेकांतेप्रजादीनाभविष्यति १०
त्रासयिष्यतिदुष्टात्मायमस्तुव्याधिभिःप्रजाः
त्वयासार्धंप्रयास्यामिस्वर्गलोकंवरानने ११
एवमाभाष्यतांराजासमाहूयसुतोत्तमम्
पूरुंतंसर्वधर्मज्ञंजरायुक्तंमहामतिम् १२
एह्येहिसर्वधर्मज्ञधर्मंजानासिनिश्चितम्
ममाज्ञयाहिधर्मात्मन्धर्मःसंपालितस्त्वया १३
जरामेदीयतांतातततारुण्यंगृह्यतांपुनः
राज्यंकुरुममेदंत्वंसकोशबलवाहनम् १४
आसमुद्रांप्रभुंद्धवत्वंरत्नपूर्णांवसुंधराम्
मयादत्तांमहाभागसग्रामवनपत्तनाम् १५
प्रजानांपालनंपुण्यंकर्तव्यंचसदानघ
दुष्टानांशासनंनित्यंसाधूनांपरिपालनम् १६
कर्तव्यंचत्वयावत्सधर्मशास्त्रप्रमाणतः
ब्राह्मणानांमहाभागविधिनापिस्वकर्मणा १७
भक्त्याचपालनंकार्यंयस्मात्पूज्याजगत्त्रये
पंचमेसप्तमेघस्त्रेकोशंपश्यविपश्चितः १८

बलंचनित्यंसंपूज्यंप्रसादधनभोजनैः
चारचक्षुर्भवस्वत्वंनित्यंदानपरोभव १९
भवस्वनियतोमंत्रेसदागोप्यःसुपंडितैः
नियतात्माभवस्वत्वंमागच्छमृगयांसुत २०
विश्वासःकस्यनोकार्यःस्त्रीषुकोशेमहाबले
पात्राणांत्वंतुसर्वेषांकलानांकुरुसंग्रहम् २१
यजयज्ञैर्हृषीकेशंपुण्यात्माभवसर्वदा
प्रजानांकंटकान्सर्वान्मर्दयस्वदिनेदिने २२
प्रजानांवांछितंसर्वमर्पयस्वदिनेदिने
प्रजासौख्यंप्रकर्तव्यंप्रजाःपोषयपुत्रक २३
स्वकोवंशःप्रकर्तव्यःपरदारेषुमाकृथाः
मतिंदुष्टांपरस्वेषुपूर्वानन्वेहिसर्वदा २४
वेदानांहिसदाचिंताशास्त्राणांहिचसर्वदा
कुरुष्वैवंसदावत्सशस्त्राभ्यासरतोभव २५
संतुष्टःसर्वदावत्सस्वशय्यानिरतोभव
गजस्यवाजिनोभ्यासंस्यंदनस्यचसर्वदा २६
एवमादिश्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनंद्यच
स्वहस्तेनचसंस्थाप्यकरेदत्तंस्वमायुधम् २७
स्वांजरांतुसमागृह्यदत्त्वातारुण्यमस्यच
गंतुकामस्ततःस्वर्गंययातिःपृथिवीपतिः २८

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेद्व्यशीतितमोऽध्यायः ८२

त्र्यशीतितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
समाहूयप्रजाःसर्वाद्वीपानांवसुधाधिपः
हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् १
इंद्रलोकंब्रह्मलोकंरुद्रलोकमतःपरम्
वैष्णवंसर्वपापघ्नंप्राणिनांगतिदायकम् २
व्रजाम्यहंनसंदेहोह्यनयासहसत्तमाः

ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःसशूद्राश्चप्रजामम ३
सुखेनापिसकुटुंबैःस्थातव्यंतुमहीतले
पूरुरेषमहाभागोभवतांपालकस्त्विह ४
स्थापितोस्तिमयालोकाराजाधीरःसदंडकः
एवमुक्तास्तुताःसर्वाःप्रजाराजानमब्रुवन् ५
श्रूयतेसर्ववेदेषुपुराणेषुनृपोत्तम
धर्मएवंयतोलोकेनदृष्टःकेनवैपुरा ६
दृष्टोस्माभिरसौधर्मोदशांगःसत्यवल्लभः
सोमवंशसमुत्पन्नोनहुषस्यमहागृहे ७
हस्तपादमुखैर्युक्तःसर्वाचारप्रचारकः
ज्ञानविज्ञानसंपन्नःपुण्यानांचमहानिधिः ८
गुणानांहिमहाराजआकरःसत्यपंडितः
कुर्वंतिचमहाधर्मंसत्यवंतोमहौजसः ९
तंधर्मंदृष्टवंतःस्मभवंतंकामरूपिणम्
भवंतंकामकर्तारमीदृशंसत्यवादिनम् १०
कर्मणात्रिविधेनापिवयंत्यक्तुंनशक्नुमः
यत्रत्वंतत्रगच्छामःसुसुखंपुण्यमेवच ११
नरकेपिभवान्यत्रवयंतत्रनसंशयः
किंदारैर्धनभोगैश्चकिंजीवैर्जीवितेनच १२
त्वांविनासुमहाराजतेननास्त्यत्रकारणम्
त्वयैवसहराजेंद्रवयंयास्यामनान्यथा १३
एवंश्रुत्वावचस्तासांप्रजानांपृथिवीपतिः
हर्षेणमहताविष्टःप्रजावाक्यमुवाचह १४
आगच्छंतुमयासार्द्धंसर्वेलोकाःसुपुण्यकाः
नृपोरथंसमारुह्यतयावैकामकन्यया १५
रथेनहंसवर्णेनचंद्रबिंबानुकारिणा
चामरैर्व्यजनैश्चापिवीज्यमानोगतव्यथः १६
केतुनातेनपुण्येनशुभ्रेणापिमहीयसा
शोभमानोयथादेवोदेवराजःपुरंदरः १७
ऋषिभिःस्तूयमानस्तुबंदिभिश्चारणैस्तथा

प्रजाभिःस्तूयमानश्चययातिर्नहुषात्मजः १८
प्रजाःसर्वास्ततोयानैःसमायातानरेश्वरम्
गजैरश्वैरथैश्चान्यैःप्रस्थिताश्चदिवंप्रति १९
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चान्येपृथग्जनाः
सर्वेचवैष्णवालोकाविष्णुध्यानपरायणाः २०
तेषांतुकेतवःशुक्लाहेमदंडैरलंकृताः
शंखचक्रांकिताःसर्वेसदंडाःसपताकिनः २१
प्रजावृंदेषुभासंतेपताकामारुतेरिताः
दिव्यमालाधरास्सर्वेशोभितास्तुलसीदलैः २२
दिव्यचंदनदिग्धांगादिव्यगंधानुलेपनाः
दिव्यवस्त्रकृताशोभादिव्याभरणभूषिताः २३
सर्वेलोकाःसुरूपास्तेराजानमुपजग्मिरे
प्रजाशतसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच २४
अर्वखर्वसहस्राणितेजनाःप्रतिजग्मिरे
तेतुराज्ञासमंसर्वेवैष्णवाःपुण्यकारिणः २५
विष्णुध्यानपराःसर्वेजपदानपरायणाः
सुकर्मोवाच–
एवंतेप्रस्थिताःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः २६
पूरुंपुत्रंमहाराजस्वराज्येपरिषिच्यतम्
ऐंद्रंलोकंजगामाथययातिःपृथिवीपतिः २७
तेजसातस्यपुण्येनधर्मेणतपसातदा
तेजनाःप्रस्थिताःसर्वेवैष्णवंलोकमुत्तमम् २८
ततोदेवाःसगंधर्वाःकिन्नराश्चारणास्तथा
सहितादेवराजेनआगताःसंमुखंतदा २९
तस्यैवापिनृपेंद्रस्यपूजयंतोनृपोत्तम
इंद्रउवाच–
स्वागतंतेमहाराजममगेहंसमाविश ३०
अत्रभोगान्प्रभुंक्ष्वत्वंदिव्यान्कामान्मनोऽनुगान्
राजोवाच–
सहस्राक्षमहाप्राज्ञतवपादांबुजद्वयम् ३१

नमस्करोम्यहंदेवब्रह्मलोकंव्रजाम्यहम्
देवैःसंस्तूयमानश्चब्रह्मलोकंजगामह ३२
पद्मयोनिर्महातेजाःसार्धंमुनिवरैस्तदा
आतिथ्यंचचकारास्यपाद्यार्घादिसुविष्टरैः ३३
उवाचविष्णुलोकंहिप्रयाहित्वंस्वकर्मणा
एवमाभाषितेधात्राजगामशिवमंदिरम् ३४
चक्रेआतिथ्यपूजांचउमयासहशंकरः
तस्यैवापिनृपेंद्रस्यराजानमिदमब्रवीत् ३५
कृष्णभक्तोसिराजेंद्रममापिसुप्रियोभवान्
ततोययातेराजेंद्रवसत्वंमममंदिरम् ३६
सर्वान्भोगान्प्रभुंद्क्ष्वत्वंदुःखप्राप्यान्हिमानुषैः
अंतरंनास्तिराजेंद्रममविष्णोर्नसंशयः ३७
योसौविष्णुस्वरूपेणसवैरुद्रोनसंशयः
योरुद्रोविद्यतेराजन्सचविष्णुःसनातनः ३८
उभयोरंतरंनास्तितस्माच्चैववदाम्यहम्
विष्णुभक्तस्यपुण्यस्यस्थानमेवददाम्यहम् ३९
तस्मादत्रमहाराजस्थातव्यंहित्वयानघ
एवमुक्तःशिवेनापिययातिर्हरिवल्लभः ४०
भक्त्याप्रणम्यदेवेशंशंकरंनतकंधरः
एतत्सर्वंमहादेवत्वयोक्तमिहसांप्रतम् ४१
युवयोरंतरंनास्तिएकामूर्तिर्द्विधाभवत्
वैष्णवंगंतुमिच्छामिपादौतवनमाम्यहम् ४२
एवमस्तुमहाराजगच्छलोकंतुवैष्णवम्
समादिष्टःशिवेनापिप्रतस्थेवसुधाधिपः ४३
पृथ्वीशस्तैर्महापुण्यैर्वैष्णवैर्विष्णुवल्लभैः
नृत्यमानैस्ततस्तैस्तुपुरतस्तस्यभूपतेः ४४
शंखशब्दैःसुपापघ्नैःसिंहनादैःसुपुष्कलैः
जगामनिःस्वनैराजापूज्यमानःसुचारणैः ४५
सुस्वरैर्गीयमानस्तुपाठकैःशास्त्रकोविदैः
गायंतिपुरतस्तस्यगंधर्वागीतितत्पराः ४६

ऋषिभिःस्तूयमानश्चदेववृंदैःसमन्वितैः
अप्सरोभिःसुरूपाभिःसेव्यमानःसनाहुषिः ४७
गंधर्वैःकिन्नरैःसिद्धैश्चारणैःपुरायमंगलैः
साध्यैर्विद्याधरैराजामरुद्भिर्वसुभिस्तथा ४८
रुद्रैश्चादित्यवर्गैश्चलोकपालैर्दिगीश्वरैः
स्तूयमानोमहाराजस्त्रैलोक्येनसमंततः ४९
ददृशेवैष्णवंलोकमनौपम्यमनामयम्
विमानैःकांचनैराजन्सर्वशोभासमाविलैः ५०
हंसकुंदेंदुधवलैर्विमानैरुपशोभितैः
प्रासादैःशतभौमैश्चमेरुमंदरसंनिभैः ५१
शिखरैरुल्लिखद्भिश्चस्वर्व्योमहाटकान्वितैः
जाज्वल्यमानैःकलशैःशोभतेसुपुरोत्तमम् ५२
तारागणैर्यथाकाशंतेजःश्रियाप्रकाशते
प्रज्वलत्तेजोज्वालाभिर्लोचनैरिवलोकते ५३
नानारत्नैर्हरैर्लोकःप्रहसद्दशनैरिव
समाह्वयतितान्पुरायान्वैष्णवान्विष्णुवल्लभान् ५४
ध्वजव्याजेनराजेंद्रचलिताग्रैःसुपल्लवैः
श्वसनांदोलितैस्तैश्चध्वजाग्रैश्चमनोहरैः ५५
हेमदंडैश्चघंटाभिःसर्वत्रसमलंकृतम्
सूर्यतेजःप्रकाशैश्चगोपुराट्टालकैस्ततः ५६
गवाक्षैर्जालमालैश्चवातायनमनोहरैः
प्रतोलीनांप्रकाशैश्चप्राकारैर्हेमरूपकैः ५७
तोरणैःसुपताकाभिर्नानाशब्दैःसुमंगलैः
कलशाग्रैश्चक्रबिंबैरविबिंबसमप्रभैः ५८
सुभोगैःशतकक्षैश्चनिर्जलांबुदसन्निभैः
दंडच्छत्रसमाकीर्णैःकलशैरुपशोभितैः ५९
प्रावृट्कालांबुदाकारैर्मंदिरैरुपशोभितैः
कलशैःशोभमानैस्तैर्ऋक्षैर्द्यौरिवभूतलम् ६०
दंडजालपताकाभिर्ऋक्षजालसमप्रभैः
तादृशैःस्फाटिकाकारैःकांतिशंखेंदुसन्निभैः ६१

हेमप्रासादसंबाधैर्नानाधातुमयैस्ततः
विमानैरर्बुदसंख्यैःशतकोटिसहस्रकैः ६२
सर्वभोगयुतैश्चैवशोभतेहरिपत्तनम्
यैःसमाराधितोदेवःशंखचक्रगदाधरः ६३
तेप्रसादात्तस्यतेषुनिवसंतिगृहेषुच
सर्वपुण्येषुदिव्येषुभोगाढ्येषुचमानवाः ६४
वैष्णवाःपुण्यकर्माणोनिर्धूताशेषकल्मषाः
एवंविधैर्गृहैःपुण्यैःशोभितंविष्णुमंदिरम् ६५
नानावृक्षैःसमाकीर्णंवनैश्चंदनशोभितैः
सर्वकामफलैराजन्सर्वत्रसमलंकृतम् ६६
वापीकुंडतडागैश्चसारसैरुपशोभितैः
हंसकारंडवाकीर्णैःकल्हारैरुपशोभितैः ६७
शतपत्रैर्महापद्मैःपद्मोत्पलविराजितैः
कनकोत्पलवर्णैश्चसरोभिश्चविराजते ६८
वैकुंठंसर्वशोभाढ्यंदेवोद्यानैरलंकृतम्
दिव्यशेभासमाकीर्णंवैष्णवैरुपशोभितम् ६९
वैकुंठंददृशोराजामोक्षस्थानमनुत्तमम्
देववृंदैःसमाकीर्णंययातिर्नहुषात्मजः ७०
प्रविवेशपुरंरम्यंसर्वदाहविवर्जितम्
ददृशेसर्वक्लेशघ्नंनारायणमनामयम् ७१
विमानैरुपशोभंतंसर्वाभरणशालिनम्
पीतवासंजगन्नाथंश्रीवत्सांकंमहाद्युतिम् ७२
वैनतेयसमारूढंश्रियायुक्तंपरात्परम्
सर्वेषांदेवलोकानांयोगतिःपरमेश्वरः ७३
परमानंदरूपेणकैवल्येनविराजते
सेव्यमानंमहालोकैःसुपुण्यैर्वैष्णवैर्हरिम् ७४
देववृंदैःसमाकीर्णंगंधर्वगणसेवितम्
अप्सरोभिर्महात्मानंदुःखक्लेशापहंहरिम् ७५
नारायणंननामाथस्वपत्न्यासहभूपतिः
प्रणेमुर्मानवाःसर्वेवैष्णवामधुसूदनम् ७६

गतायेवैष्णवाःसर्वेसहराज्ञामहामते
पादांबुजद्वयंतस्यनेमुर्भक्त्यामहामते ७७
प्रणमंतंमहात्मानंराजानंदीप्ततेजसम्
तमुवाचहृषीकेशस्तुष्टोऽहतवसुव्रत ७८
वरंवरयराजेंद्रयत्तेमनसिवर्तते
तत्तेददाम्यसंदेहंमद्भक्तोसिमहामते ७९
राजोवाच
यदित्वंदेवदेवेशतुष्टोसिमधुसूदन
दासत्वंदेहिसततमात्मनश्चजगत्पते ८०
विष्णुरुवाच-
एवमस्तुमहाभागममभक्तोनसंशयः
लोकेममहाराजस्थातव्यमनयासह ८१
एवमुक्तोमहाराजोययातिःपृथिवीपतिः
प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णुलोकंप्रसाधितम् ८२
निवसत्येषभूपालोवैष्णवंलोकमुत्तमम् ८३

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति-
चरित्रेययातेःस्वर्गारोहणंनामत्र्यशीतितमोऽध्यायः ८३

चतुरशीतितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंपापनाशनम्
पुत्राणांतारकंदिव्यंबहुपुण्यप्रदायकम् १
प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेययातिचरितंश्रुतम्
पूरुणाप्तंमहद्राज्यंदुर्गतिंगतवांस्तुरुः २
पितृप्रसादात्कोपाच्चयथाजातंतथापुनः
पुत्राणांतारकंपुण्यंयशस्यंधनधान्यदम् ३
शापयुक्ताविमौचोभौतुरुश्चयदुरेवच
पितृमातृसमंनास्तिअभीष्टफलदायकम् ४
साभिलाषेणभावेनपितापुत्रंसमाह्वयेत्
माताचपुत्रपुत्रेतितस्यपुण्यफलंशृणु ५

समाहूतोयथापुत्रःप्रयातिमातरंप्रति
योयातिहर्षसंयुक्तोगंगास्नानफलंलभेत् ६
पादप्रक्षालनंयस्तुकुरुतेचमहायशाः
सर्वतीर्थफलंभुंक्तेप्रसादात्तुतयोःसुतः ७
अंगसंवाहनाच्चान्यदश्वमेधफलंलभेत्
भोजनाच्छादनस्नानैर्गुरुंयःपोषयेत्सुतः ८
पृथ्वीदानसमंपुण्यंतत्पुत्रेहिप्रजायते
सर्वतीर्थमयीगंगातथामातानसंशयः ९
बहुपुण्यमयःसिंधुर्यथालोकेप्रतिष्ठितः
अस्मिल्लोँकेपितातद्वत्पुराणकवयोविदुः १०
सुकर्मोवाच–
भ्रंशतेक्रोशतेयस्तुपितरंमातरंपुनः
सपुत्रोनरकंयातिरौरवाख्यंनसंशयः ११
मातरंपितरंवृद्धौगृहस्थोयोनपोषयेत्
सपुत्रोनरकंयातिवेदनांप्राप्नुयाद्ध्रुवम् १२
कुत्सतेपापकर्तायोगुरुंपुत्रःसुदुर्मतिः
निष्कृतिर्नैवदृष्टावैपुराणैःकविभिःकदा १३
एवंज्ञात्वाह्यहंविप्रपूजयामिदिनेदिने
मातरंपितरंनित्यंभक्त्यानमितकंधरः १४
कृत्याकृत्यंवदेच्चैवसमाहूयगुरुर्मम
तत्करोम्यविचारेणशक्त्यास्वस्यचपिप्पल १५
तेनमेपरमंज्ञानंसंजातंगतिदायकम्
एतयोश्चप्रसादेनसंसारेपरिवर्तते १६
यच्चकिंचित्प्रकुर्वंतिमानवाभुविसंस्थिताः
गृहस्थस्तदहंजानेयच्चस्वर्गेप्रवर्तते १७
नागानांचइहस्थोपिचारंजानामिपिप्पल
एतयोश्चप्रसादाच्चत्रैलोक्यंममवश्यताम् १८
गतंविद्याधरश्रेष्ठभवानर्चतुमाधवम्
विष्णुरुवाच–
एवंसंचोदितस्तेनपिप्पलोहिस्वकर्मणा १९

आनम्यतंद्विजश्रेष्ठंलज्जितोऽपिदिवंययौ
सुकर्मासोऽपिधर्मात्मागुरुंशुश्रूषतेनृप २०
एतत्तेसर्वमाख्यातंपितृतीर्थानुगंमया
अन्यतिकतेप्रवक्ष्यामिवदवेनमहामते २१
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्यवर्णनं-
नामचतुरशीतितमोऽध्यायः ८४

पंचाशीतितमोऽध्यायः

वेनउवाच-
भगवन्देवदेवेशप्रसादाच्चममत्वया
भार्यातीर्थंसमाख्यातंपितृतीर्थमनुत्तमम् १
मातृतीर्थंहृषीकेशबहुपुण्यप्रदायकम्
प्रसादसुमुखोभूत्वागुरुतीर्थंवदस्वमे २
श्रीभगवानुवाच-
कथयिष्याम्यहंराजन्गुरुतीर्थमनुत्तमम्
सर्वपापहरंप्रोक्तंशिष्याणांगतिदायकम् ३
शिष्याणांपरमंपुण्यंधर्मरूपंसनातनम्
परंतीर्थंपरंज्ञानंप्रत्यक्षफलदायकम् ४
यस्यप्रसादाद्राजेंद्रइहैवफलमश्नुते
परलोकेसुखंभुंक्तेयशःकीर्तिमवाप्नुयात् ५
प्रसादाद्यस्यराजेंद्रगुरोश्चैवमहात्मनः
प्रत्यक्षंदृश्यतेशिष्यैस्त्रैलोक्यंसचराचरम् ६
व्यवहारंचलोकानामाचारंनृपनंदन
विज्ञानंविंदतेशिष्योमोक्षंचैवप्रयातिच ७
सर्वेषामेवलोकानांयथासूर्यःप्रकाशकः
गुरुःप्रकाशकस्तद्वच्छिष्याणांगतिरुत्तमा ८
रात्रावेवप्रकाशेच्चसोमोराजानृपोत्तम
तेजसासाधयेत्सर्वमधिकारंचराचरम् ९
गृहेप्रकाशयेद्दीपःसमूहंनृपसत्तम
तेजसानाशयेत्सर्वमंधकारघनाविलम् १०

अज्ञानतमसाव्याप्तंशिष्यंद्योतयतेगुरुः
शिष्यप्रकाशउद्द्योतैरुपदेशैर्महामते ११
दिवाप्रकाशकःसूर्यःशशीरात्रौप्रकाशकः
गृहप्रकाशकोदीपस्तमोनाशकरःसदा १२
रात्रौदिवागृहस्यांतेगुरुःशिष्यंसदैवहि
अज्ञानाख्यंतमस्तस्यगुरुःसर्वंप्रणाशयेत् १३
तस्माद्गुरुःपरंतीर्थंशिष्याणामवनीपते
एवंज्ञात्वाततःशिष्यःसर्वदातंप्रपूजयेत् १४
गुरुंपुण्यमयंज्ञात्वात्रिविधेनापिकर्मणा
इत्यर्थेश्रूयतेविप्रइतिहासःपुरातनः १५
सर्वपापहरःप्रोक्तश्च्यवनस्यमहात्मनः
भार्गवस्यकुलेजातश्च्यवनोमुनिसत्तमः १६
तस्यचिंतासमुत्पन्नाएकदातुनृपोत्तम
कदाहंज्ञानसंपन्नोभविष्यामिमहीतले १७
दिवारात्रौप्रचिंतेत्सज्ञानार्थीमुनिसत्तमः
एवंतुचिंतमानस्यमतिरासीन्महात्मनः १८
तीर्थयात्रांप्रयास्यामिअभीष्टफलदायिनीम्
गृहक्षेत्रादिसंत्यज्यभार्यांपुत्रंधनंततः १९
तीर्थयात्राप्रसंगेनअटतेमेदिनींतदा
लोमानुलोमयात्रांसगंगायाःकृतवान्नृप २०
सतद्वन्नर्मदायाश्चसरस्वत्यामुनीश्वरः
गोदावर्यादिसर्वासांनदीनांसागरस्यच २१
अन्येषांसर्वतीर्थानांक्षेत्राणांचनृपोत्तम
देवानांपुण्यलिगानांयात्राव्याजेनसोऽभ्रमत् २२
भ्रममाणस्यतस्यापितीर्थेषुपरमेषुच
कायश्चनिर्मलोजातःसूर्यतेजःसमप्रभः २३
च्यवनःकाशतेदीप्त्यापूतात्मानेनकर्मणा
भ्रममाणःसमायातःक्षेत्राणामुत्तमंतदा २४
नर्मदादक्षिणेकूलेनाम्नाअमरकंटकम्
ददर्शसुमहालिगंसर्वेषांगतिदायकम् २५

नत्वास्तुत्वातुसंपूज्यसिद्धनाथंमहेश्वरम्
ज्वालेश्वरंततोदृष्ट्वादृष्ट्वाचाप्यमरेश्वरम् २६
ब्रह्मेशंकपिलेशंचमार्कंडेश्वरमुत्तमम्
एवंयात्रांततःकृत्वाओंकारंसमुपागतः २७
वटच्छायांसमाश्रित्यशीतलांश्रमनाशिनीम्
सुखेनसंस्थितोविप्रश्च्यवनोभृगुनंदनः २८
तत्रस्वनंसशुश्रावसमुक्तंपक्षिणातदा
दिव्यभाषासमायुक्तंज्ञानविज्ञानसंयुतम् २९
शुकश्चएकस्तत्रास्तेबहुकालप्रजीवकः
कुंजलोनामधर्मात्माचतुःपुत्रःसभार्यकः ३०
आसंस्तस्यहिपुत्राश्चचत्वारःपितृनंदनाः
तेषांनामानिराजेंद्रकथयिष्येतवाग्रतः ३१
ज्येष्ठस्तुउज्ज्वलोनामद्वितीयस्तुसमुज्ज्वलः
तृतीयोविज्वलोनामचतुर्थश्चकपिंजलः ३२
एवंपुत्रास्तुचत्वारःकुंजलस्यमहामते
शुकस्यतस्यपुण्यस्यपितृमातृपरायणाः ३३
भ्रमंतिगिरिकुंजेषुद्वीपेषुचसमाहिताः
भोजनार्थंतुसंक्षुब्धाःक्षुधयापरिपीडिताः ३४
स्वोदरस्थांक्षुधांसौम्यफलैरमृतसन्निभैः
अमृतस्वादुतोयेनशमयंतिनृपोत्तम ३५
फलंपक्वंरसालंतुआहारार्थंसुपुत्रकाः
दत्वाफलानिदंपत्योर्निक्षिपंतिप्रयत्नतः ३६
मातुरर्थेमहाभागाभक्तिभावसमन्विताः
तुष्टाआहारमुत्पाद्यभक्षयंतिपठंतिच ३७
तत्रक्रीडारताःसर्वेविलसंतिरमंतिच
संध्याकालंसमाज्ञायपितुरंतिकमुत्तमम् ३८
आयांतिभक्ष्यमादायगुर्वर्थंतुप्रयत्नतः
पश्यतस्तस्यविप्रस्यच्यवनस्यमहात्मनः ३९
आगतास्त्वंडजाःसर्वेपितुर्नीडंसुशोभनम्
पितरंमातरंचोभौप्रणेमुस्तेमहामते ४०

ताभ्यांभक्ष्यंसमासाद्यउपतस्थुस्तयोःपुरः
सर्वेसंभाषिताःपित्रामानितास्तेसुतोत्तमाः ४१
मात्राचकृपयाराजन्वचनैःप्रीतिसंमितैः
पक्षवातेनशीतेनमातापित्रोश्चतेतदा ४२
तेषामाप्यायनंतौद्वौचक्रातेपक्षिणौनृप
आशीर्भिरभिनंद्यैवद्वाभ्यामपिसुपुत्रकान् ४३
तैश्चदत्तंसुसंपुष्टमाहारममृतोपमम्
तावेवहिसुसंप्रीतिंचक्रातेद्विजसत्तम ४४
पिबतोनिर्मलंतोयंतीर्थकोटिसमुद्भवम्
स्वस्थानंतुसमाश्रित्यसुखसंतुष्टमानसौ ४५
चक्रातेचकथांदिव्यांसुपुण्यांपापनाशिनीम्
विष्णुरुवाच-
पित्रातुकुंजलेनापिपृष्टउज्ज्वलआत्मजः ४६
क्वगतोऽस्यद्यपुत्रत्वंकिमपूर्वंत्वयापुनः
तत्रदृष्टंश्रुतंपुण्यंतन्मेकथयनंदन ४७
कुंजलस्यपितुर्वाक्यंसमाकर्ण्यसउज्ज्वलः
पितरंप्रत्युवाचाथभक्त्यानमितकंधरः ४८
प्रणाममकरोन्मूर्ध्नाकथांचक्रेमनोहराम्
उज्ज्वलउवाच-
प्लक्षद्वीपंमहाभागनित्यमेवव्रजाम्यहम् ४९
महताउद्यमेनापिआहारार्थंमहामते
प्लक्षेद्वीपेमहाराजसंतिदेशाअनेकशः ५०
पर्वताःसरिदुद्यानवनानिचसरांसिच
ग्रामाश्चपत्तनाश्चान्येसुप्रजाभिःप्रमोदिताः ५१
सदासुखेनसंतुष्टालोकाहृष्टावसंतिते
दानपुण्यजपोपेताःश्रद्धाभावसमन्विताः ५२
प्लक्षद्वीपेमहाराजआसीत्पुण्यमतिःसदा
दिवोदासस्तुधर्मात्मातत्सुतासीदनूपमा ५३
गुणरूपसमायुक्तासुशीलाचारुमंगला
दिव्यादेवीतिविख्यातारूपेणाप्रतिमाभुवि ५४

पित्राविलोकितासातुरूपतारुरायमंगला
प्रथमेवयसिसाचवर्त्ततेचारुमंगला ५५
सतांदृष्ट्वादिवोदासोदिव्यांदेवींसुतांतदा
कस्मैप्रदीयतेकन्यासुवरायमहात्मने ५६
इतिचिंतापरोभूत्वासमालोक्यनरोत्तमः
रूपदेशस्यराजानंसमालोक्यमहीपतिः ५७
चित्रसेनंमहात्मानंसमाहूयनरोत्तमः
कन्यांददौमहात्मासौचित्रसेनायधीमते ५८
तस्याविवाहकालेतुसंप्राप्तेसमयेनृप
मृतोसौचित्रसेनस्तुकालधर्मेणवैकिल ५९
दिवोदासस्तुधर्मात्माचिंतयामासभूपतिः
सुब्राह्मणान्समाहूयपप्रच्छनृपनंदनः ६०
अस्याविवाहकालेतुचित्रसेनोदिवंगतः
अस्यास्तुकीदृशंकर्मभविष्यतिवदंतुमे ६१
ब्राह्मणाऊचुः–
विवाहोदृश्यतेराजन्कन्यायास्तुविधानतः
पतिर्मृत्युंप्रयात्यस्यानोचेत्संगंकरोतिच ६२
महाधिव्याधिनाग्रस्तस्त्यागंकृत्वाप्रयातिच
प्रव्राजितोभवेद्राजन्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते ६३
अनुद्वाहितायाःकन्यायाउद्वाहःक्रियतेबुधैः
नस्याद्रजस्वलायावदन्यःपतिर्विधीयते ६४
विवाहंतुविधानेनपिताकुर्यान्नसंशयः
एवंराजन्समादिष्टंधर्मशास्त्रंबुधैर्जनैः ६५
विवाहःक्रियतामस्याइत्यूचुस्तेद्विजोत्तमाः
दिवोदासस्तुधर्मात्माद्विजवाक्यप्रणोदितः ६६
विवाहार्थंमहाराजउद्यमंकृतवान्नृप
पुनर्दत्तातुदानेनदिव्यादेवीद्विजोत्तम ६७
रूपसेनायपुरायायतस्मैराज्ञेमहात्मने
मृत्युधर्मंगतोराजाविवाहेतुमहीपतिः ६८
यदायदामहाभागदिव्यादेव्याश्चभूपतिः

भर्ताचम्रियतेकालेप्राप्तेलग्नस्यसर्वदा ६९
एकविंशतिभर्तारःकालेकालेमृताःपितः
ततोराजामहादुःखीसंजातःख्यातविक्रमः ७०
समालोच्यसमाहूयसमामंत्र्यसमंत्रिभिः
स्वयंवरेमहाबुद्धिंचकारपृथिवीपतिः ७१
प्लक्षद्वीपस्यराजानःसमाहूतामहात्मना
स्वयंवरार्थमाहूतास्तथातेधर्मतत्पराः ७२
तस्यास्तुरूपसंमुग्धाराजानोमृत्युनोदिताः
संग्रामंचक्रिरेमूढास्तेमृताःसमरांगणे ७३
एवंतातक्षयोजातःक्षत्रियाणांमहात्मनाम्
दिव्यादेवीसुदुःखार्तागतासावनकंदरम् ७४
रुरोदकरुणंबालादिव्यादेवीमनस्विनी
एवंतातमयादृष्टमपूर्वंतत्रवैतदा ७५
तन्मेसुविस्तरंताततस्याःकथयकारणम् ७६

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनोपाख्यानेपंचाशीतितमोऽध्यायः ८५

षडशीतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
तस्यास्तुचेष्टितंवत्सदिव्यादेव्यावदाम्यहम्
पूर्वजन्मकृतंसर्वंतन्मेनिगदतःशृणु १
अस्तिवाराणसीपुण्यानगरीपापनाशिनी
तस्यामास्तेमहाप्राज्ञःसुवीरोनामनामतः २
वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधनधान्यसमाकुलः
तस्यभार्यामहाप्राज्ञचित्रानामसुविश्रुता ३
कुलाचारंपरित्यज्यअनाचारेणवर्तते
नमन्यतेहिभर्तारंस्वैरवृत्त्याप्रवर्तते ४
धर्मपुण्यविहीनातुपापमेवसमाचरेत्
भर्तारंकुत्सतेनित्यंनित्यंचकलहप्रिया ५
नित्यंपरगृहेवासोभ्रमतेसागृहेगृहे

परच्छिद्रंसमापश्येत्सदादुष्टाचप्राणिषु ६
साधुनिंदापरादुष्टासदाहास्यकराचसा
अनाचारांमहापापांज्ञात्वावीरेणनिंदिता ७
सतांत्यक्त्वामहाप्राज्ञउपयेमेमहामतिः
अन्यवैश्यस्यवैकन्यांतयासहप्रवर्तते ८
धर्माचारेणपुरायात्मासत्यधर्ममतिःसदा
निरस्तातेनसाचित्राप्रचंडाभ्रमतेमहीम् ९
दुष्टानांसंगतिंप्राप्तानराणांपापिनांसदा
दूतीकर्मचकाराथसातेषांपापनिश्चया १०
गृहभंगंचकाराथसाधूनांपापकारिणी
साध्वींनारींसमाहूयपापवाक्यैःसुलोभयेत् ११
धर्मभंगंचकाराथवाक्यैःप्रत्ययकारकैः
साधूनांसास्त्रियंचित्राअन्यस्मैप्रतिपादयेत् १२
एवंगृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात्
संग्रामंसामहादुष्टाऽकारयत्पतिपुत्रकैः १३
मनांसिचालयेत्पापापुरुषाणांस्त्रियःप्रति
अकारयच्चसंग्रामंयमग्रामविवर्धनम् १४
एवंगृहशतंभंक्त्वापश्चात्सानिधनंगता
शासितायमराजेनबहुदंडैःसुनंदन १५
अभोजयत्सुनरकान्रौरवांस्तरणेःसुतः
पाचितारौरवेचित्राचित्राःपीडाःप्रदर्शिताः १६
यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते
तयागृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात् १७
तत्तत्कर्मविपाकोऽयतयाभुक्तोद्विजोत्तम
यस्माद्गृहशतंभग्नंतस्माद्दुःखंप्रभुंजति १८
विवाहसमयेप्राप्तेदैवंचपाकतांगतम्
प्राप्तेविवाहसमयेभर्तामृत्युंप्रयातिच १९
यथागृहशतंभग्नंतथावरशतंमृतम्
स्वयंवरेतदावत्सविवाहेचैकविंशतिः २०
दिव्यादेव्यामयाख्यातंयथामेपृच्छितंत्वया

एतत्तेसर्वमाख्यातंतस्याःपूर्वविचेष्टितम् २१
उज्ज्वलउवाच-
दिव्यादेव्यास्त्वयाख्यातंयत्पूर्वंपूर्वचेष्टितम्
तथापापंकृतंघोरंगृहभंगाख्यमेवच २२
प्लक्षद्वीपस्यभूपस्यदिवोदासस्यवैसुता
केनपुण्यप्रभावेणतयाप्राप्तंमहाकुलम् २३
एतन्मेसंशयंतातततदेतत्प्रब्रवीतुमे
एवंपापसमाचाराकथंजातानृपात्मजा २४
कुंजलउवाच-
चित्रायाश्चेष्टितंपुण्यंतत्सर्वंप्रवदाम्यहम्
श्रूयतामुज्ज्वलसुतचित्रयायत्कृतंपुरा २५
भ्रममाणोमहाप्राज्ञःकश्चित्सिद्धःसमागतः
कुचैलोवस्त्रहीनश्चसंन्यासीसचदंडधृक् २६
कौपीनेनसमायुक्तःपाणिपात्रोदिगंबरः
गृहद्वारंसमाश्रित्यचित्रायाःपरिसंश्रितः २७
समौनीसर्वमुंडस्तुविजितात्माजितेंद्रियः
निराहारोजिताहारःसर्वतत्त्वार्थदर्शकः २८
दूराध्वानपरिश्रांतश्रातपाकुलमानसः
श्रमेणखिद्यमानश्चतृषाक्रांतःसुपुत्रक २९
चित्राद्वारंसमाश्रित्यच्छायामाश्रित्यसंस्थितः
तयादृष्टोमहात्मासचित्रयाश्रमपीडितः ३०
सेवांचक्रेचचित्रासातस्यैवसुमहात्मनः
पादप्रक्षालनंकृत्वादत्वाश्रासनमुत्तमम् ३१
श्रास्यतामासनेतातसुखेनापिसुकोमले
क्षुधापनोदनार्थंहिभुज्यतामन्नमुत्तमम् ३२
स्वेच्छयापरितुष्टश्चशीतलंसलिलंपिब
एवमुक्त्वातथाकृत्वादेववत्पूज्यतंसुत ३३
श्रंगसंवाहनंकृत्वानाशितश्रमएवच
तयोक्तोहिमहात्मासभुक्त्वापीत्वाद्विजोत्तम ३४
एवंसंतोषितःसिद्धस्तयातत्त्वार्थदर्शकः

संतुष्टःसर्वधर्मात्माकिंचित्कालंस्थिरोभवत् ३५
स्वेच्छयासगतोविप्रोमहायोगीयथागतम्
गतेतस्मिन्महाभागेसिद्धेचैवमहात्मनि ३६
साचित्रामरणंप्राप्तास्वकर्मवशमागता
शासिताधर्मराजेनमहादंडैःसुदुःखदैः ३७
साचित्रानरकंप्राप्तावेदनाव्रातदायकम्
भुंक्तेदुःखंमहाराजसावैयुगसहस्रकम्. ३८
भोगांतेतुपुनर्जन्मसंप्राप्तंमानुषस्यच
पूर्वंसंपूजितःसिद्धस्तयापुण्यवतांवरः ३९
तस्यकर्मविपाकोयंप्राप्तापुण्यवतांकुले
क्षत्रियाणांमहाराज्ञोदिवोदासस्यवैगृहे ४०
दिव्यादेवीचतन्नामजातंतस्यानरोत्तम
साहिदत्तवतीचान्नंपानंपुण्यंमहात्मने ४१
तस्यदानस्यसाभुंक्तेमहत्पुण्यफलोदयम्
पिबतेशीतलंतोयंमिष्टान्नंचभुनक्तिवै ४२
दिव्यान्भोगान्प्रभुंजानावर्ततेपितृमंदिरे
सिद्धस्यास्यप्रभावाच्चराजकन्याव्यजायत ४३
पापकर्मप्रभावाच्चगृहभंगान्महीपते
विधवात्वंभुंजतेसादिव्यादेवीसुपुत्रक ४४
एतत्तेसर्वमाख्यातंदिव्यादेव्याविचेष्टितम्
अन्यत्किन्तेप्रवक्ष्यामियत्त्वंपृच्छसिमामिह ४५
उज्ज्वलउवाच-
कथंसामुच्यतेशोकान्महादुःखाद्वदस्वमे
सास्याच्चकीदृशीबालामहादुःखेनपीडिता ४६
तत्सुखंकीदृशंतस्माद्विपाकश्चभविष्यति
एतन्मेसंशयंतातसांप्रतंछेत्तुमर्हसि ४७
कथंसालभतेमोक्षंतंचोपायंवदस्वमे
एकाकिनीमहाभागामहारण्येप्ररोदिति ४८
विष्णुरुवाच-
पुत्रवाक्यंमहच्छ्रुत्वाक्षणमेकंविचिंत्यसः

प्रत्युवाचमहाप्राज्ञःकुंजलःपुत्रकंप्रति ४९
शृणुवत्समहाभागसत्यमेतद्वदाम्यहम्
पापयोनिंतुसंप्राप्यपूर्वकर्मसमुद्भवाम् ५०
तिर्यक्त्वेनचमेज्ञानंनष्टंसंप्रतिपुत्रक
अस्यवृद्धस्यसंगाच्चप्रयतस्यमहात्मनः ५१
रेवायाश्चप्रसादेनविष्णोश्चैवप्रसादतः
येनसालभतेज्ञानंमोक्षस्थानंनिवर्तते ५२
उपदेशंप्रवक्ष्यामिमोक्षमार्गमनुत्तमम्
यास्यतेकल्मषान्मुक्तायथाहेमहुताशनात् ५३
शुद्धंचजायतेवत्ससंगाद्वह्नेःस्वरूपवत्
हरेर्ध्यानान्महाप्राज्ञशीघ्रंतस्यमहात्मनः ५४
जपहोमव्रतात्पापंनाशंयातिहिपापिनाम्
मदंत्यजेद्यथानागोभयात्सिंहस्यसर्वदा ५५
नामोच्चारेणकृष्णस्यतत्प्रयातिहिकिल्बिषम्
तेजसावैनतेयस्यविषहीनाइवोरगाः ५६
ब्रह्महत्यादिकाःपापाःप्रलयंयांतिनान्यथा
नामोच्चारेणतस्यापिचक्रपाणेःप्रयांतिते ५७
यदानामशतंपुण्यमघराशिविनाशनम्
साजपेतस्थिराभूत्वाकामक्रोधविवर्जिता ५८
सर्वेंद्रियाणिसंयम्यआत्मज्ञानेनगोपयेत्
तस्यध्यानप्रविष्टासाएकभूतासमाहिता ५९
साजपेत्परमंज्ञानंतदामोक्षंप्रयातिच
तन्मनास्तत्पदेलीनायोगयुक्तायदाभवेत् ६०
उज्ज्वलउवाच-
वदतातपरंज्ञानंपरमंममसांप्रतम्
पश्चाद्ध्यानव्रतंपुण्यंनाम्नांशतमिहैवच ६१
कुंजलउवाच-
परंज्ञानंप्रवक्ष्यामियन्नदृष्टंतुकेनचित्
श्रूयतांपुत्रकैवल्यंकेवलंमलवर्जितम् ६२
सूतउवाच-

यथादीपोनिवातस्थोनिश्चलोवायुवर्जितः
प्रज्वलन्नाशयेत्सर्वमंधकारंमहामते ६३
तद्वद्दोषविहीनात्माभवत्येवनिराश्रयः
निराशोनिर्मलोवत्सनमित्रंनरिपुःकदा ६४
नशोकोनचहर्षश्चनलोभोनचमत्सरः
एकोविषादहर्षैश्चसुखदुःखैर्विमुच्यते ६५
विषयैश्चापिसर्वैश्चइंद्रियाणिससंहरेत्
तदासकेवलोजातःकेवलत्वंप्रजायते ६६
अग्निकर्मप्रसंगेनदीपस्तैलंप्रशोषयेत्
वर्त्याधारेणराजेंद्रनिःसंगोवायुवर्जितः ६७
कज्जलंवमतेपश्चात्तैलस्यापिमहामते
कृष्णासौदृश्यतेरेखादीपस्याग्रेमहामते ६८
स्वयमाकृष्यतेतैलंतेजसानिर्मलोभवेत्
कायवर्तिस्थितस्तद्वत्कर्मतैलंप्रशोषयेत् ६९
विषयान्कज्जलीकृत्यप्रत्यक्षंसंप्रदर्शयेत्
जनयेन्निर्मलोभूत्वास्वयमेवप्रकाशयेत् ७०
क्रोधादिभिःक्लेशसंज्ञैर्वायुभिःपरिवर्जितः
निःस्पृहोनिश्चलोभूत्वातेजसास्वयमुज्ज्वलेत् ७१
त्रैलोक्यंपश्यतेसर्वंस्वस्थानस्थःस्वतेजसा
केवलज्ञानरूपोऽयमयातेपरिकीर्तितः ७२
ध्यानंतस्यप्रवक्ष्यामिद्विविधंतस्यचक्रिणः
केवलज्ञानरूपेणदृश्यतेज्ञानचक्षुषा ७३
योगयुक्तामहात्मानःपरमार्थपरायणाः
यंपश्यंतिविनिद्रास्तुयत्तपःसर्वदर्शकम् ७४
हस्तपादविहीनंचसर्वत्रपरिगच्छति
सर्वंगृह्णातित्रैलोक्यंस्थावरंजंगमंसुत ७५
नासामुखविहीनस्तुघ्रातिजक्षितिपुत्रक
अकर्णःशृणुतेसर्वंसर्वसाक्षीजगत्पतिः ७६
अरूपोरूपसंबद्धःपंचवर्गवशंगतः
सर्वलोकस्ययःप्राणःपूजितःसचराचरैः ७७

अजिह्वोवदतेसर्ववेदशास्त्रानुगंसुत
अत्वचःस्पर्शनंचापिसर्वेषामेवजायते ७८
सदानंदोविरक्तात्माएकरूपोनिराश्रयः
निर्जरोनिर्ममोन्यायीसगुणोनिर्ममोमलः ७९
अवश्यःसर्ववश्यात्मासर्वदःसर्ववित्तमः
तस्यधातानचैवास्तिसवैसर्वमयोविभुः ८०
एवंसर्वमयंध्यानंपश्यतेयोमहात्मनः
सयातिपरमंस्थानममूर्तममृतोपमम् ८१
द्वितीयंतुप्रवक्ष्यामिअस्यध्यानंमहात्मनः
मूर्ताकारंतुसाकारंनिराकारंनिरामयम् ८२
ब्रह्माण्डंसर्वमतुलंवासितंयस्यवासना
सतस्माद्वासुदेवेतिउच्यतेममनंदन ८३
वर्षमाणस्यमेघस्ययद्वर्णंतस्यतद्भवेत्
सूर्यतेजःप्रतीकाशंचतुर्बाहुंसुरेश्वरम् ८४
दक्षिणेशोभतेशंखोहेमरत्नविभूषितः
सूर्यबिंबसमाकारंचक्रंपद्मप्रतिष्ठितम् ८५
कौमोदकीगदातस्यमहासुरविनाशिनी
वामेचशोभतेवत्सहस्तेतस्यमहात्मनः ८६
महापद्मंसुगंधाढ्यंतस्यदक्षिणहस्तगम्
शोभमानःसदैवास्तेसायुधःकमलाप्रियः ८७
कंबुग्रीवंवृत्तमास्यंपद्मपत्रनिभेक्षणम्
राजमानंहृषीकेशंदशनैरत्नसन्निभैः ८८
गुडाकेशाःसन्तियस्यअधरोविद्रुमाकृतिः
शोभतेपुंडरीकाक्षःकिरीटेनापिपुत्रक ८९
विशालेनापिरूपेणकेशवस्तुसुवर्चसा
कौस्तुभेनांकितेनैवराजमानोजनार्दनः ९०
सूर्यतेजःप्रतीकाशकुंडलाभ्यांप्रभातिच
श्रीवत्सांकेनपुण्येनसर्वदाराजतेहरिः ९१
केयूरकंकणैहारैर्मौक्तिकैर्ऋक्षसन्निभैः
वपुषाभ्राजमानस्तुविजयोजयतांवरः ९२

भ्राजतेसोपिगोविंदोहेमवर्णेनवाससा
मुद्रिकारत्नयुक्ताभिरंगुलीभिर्विराजते ९३
सर्वायुधैःसुसंपूर्णैर्दिव्यैराभरणैर्हरिः
वैनतेयसमारूढोलोककर्ताजगत्पतिः ९४
एवंतंध्यायतेनित्यमनन्यमनसानरः
मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ९५
एतत्तेसर्वमाख्यातंध्यानमेवजगत्पतेः
व्रतंचैवप्रवक्ष्यामिसर्वपापनिवारणम् ९६

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णने-
षडशीतितमोऽध्यायः ८६

सप्ताशीतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
व्रतभेदान्प्रवक्ष्यामियैर्यैश्चाराधितोहरिः
जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी १
त्रिस्पृशावंजुलीचान्यातिलदग्धातथापरा
अखंडाचारकन्याचमनोरथासुपुत्रक २
एकादश्यास्तुभेदाश्चसंतिपुत्रअनेकधा
अशून्यशयनंचान्यज्जन्माष्टमीमहाव्रतम् ३
एतैर्व्रतैर्महापुण्यैःपापंदूरंप्रयातिच
प्राणिनांनात्रसंदेहःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ४
कुंजलउवाच-
स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिपापराशिविनाशनम्
सुपुत्रशतनामाख्यंनराणांगतिदायकम् ५
तस्यदेवस्यकृष्णस्यशतनामाख्यमुत्तमम्
संप्रत्येवप्रवक्ष्यामितच्छृणुष्वसुतोत्तम ६
विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिंछंदोवदाम्यहम्
देवंचैवमहाभागसर्वपापविशोधनम् ७
विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिर्ब्रह्माप्रकीर्तितः
ओंकारोदेवताप्रोक्तश्छंदोनुष्टुप्तथैवच ८

सर्वकामिकसंसिद्ध्यैमोक्षेचविनियोगकः
अस्यविष्णोःशतनामस्तोत्रस्य
ब्रह्माऋषिः विष्णुर्देवता अनुष्टुप्छंदः
सर्वकामसमृद्ध्यर्थंसर्वपापक्षयार्थेविनियोगः ९
नमाम्यहंहृषीकेशंकेशवंमधुसूदनम्
सूदनंसर्वदैत्यानांनारायणमनामयम् १०
जयंतंविजयंकृष्णमनंतंवामनंततः
विष्णुंविश्वेश्वरंपुण्यंविश्वाधारंसुरार्चितम् ११
अनघंत्वघहंतारंनरसिंहंश्रियःप्रियम्
श्रीपतिंश्रीधरंश्रीदंश्रीनिवासंमहोदयम् १२
श्रीरामंमाधवंमोक्षंक्षमारूपंजनार्दनम्
सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वदंसर्वनायकम् १३
हरिंमुरारिंगोविंदंपद्मनाभंप्रजापतिम्
आनंदंज्ञानसंपन्नंज्ञानदंज्ञाननायकम् १४
अच्युतंसबलंचंद्रंचक्रपाणिंपरावरम्
युगाधारंजगद्योनिंब्रह्मरूपंमहेश्वरम् १५
मुकुंदंतंसुवैकुंठमेकरूपंजगत्पतिम्
वासुदेवंमहात्मानंब्रह्मण्यंब्राह्मणप्रियम् १६
गोप्रियंगोहितंयज्ञंयज्ञांगंयज्ञवर्द्धनम्
यज्ञस्यापिसुभोक्तारंवेदवेदांगपारगम् १७
वेदज्ञंवेदरूपंतंविद्यावासंसुरेश्वरम्
अव्यक्तंतंमहाहंसंशंखपाणिंपुरातनम् १८
पुरुषंपुष्कराक्षंतुवाराहंधरणीधरम्
प्रद्युम्नंकामपालंचव्यासंव्यालंमहेश्वरम् १९
सर्वसौख्यंमहासौख्यंमोक्षंचपरमेश्वरम्
योगरूपंमहाज्ञानंयोगिनांगतिदंप्रियम् २०
मुरारिंलोकपालंतंपद्महस्तंगदाधरम्
गुहावासंसर्ववासंपुण्यवासंमहाभुजम् २१
वृंदानाथंबृहत्कायंपावनंपापनाशनम्
गोपीनाथंगोपसखंगोपालंगोगणाश्रयम् २२

परात्मानंपराधीशंकपिलंकार्यमानुषम्
नमामिनिश्चलंनित्यंमनोवाक्कायकर्मभिः २३
नाम्नांशतेनापिसुपुरायकर्तायःस्तौतिकृष्णंमनसास्थिरेरा
सयातिलोकंमधुसूदनस्यविहायलोकानिहपुरायपूतः २४
नाम्नांशतंमहापुरायंसर्वपातकशोधनम्
जपेदनन्यमनसाध्यायेद्ध्यानसमन्वितम् २५
नित्यमेवनरःपुरायैर्गंगास्नानफलंलभेत्
तस्मात्तुसुस्थिरोभूत्वासमाहितमनाजपेत् २६
त्रिकालंचजपेन्मर्त्योनियतोनियमेस्थितः
अश्वमेधफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः २७
एकादश्यामुपोष्यैवपुरतोमाधवस्ययः
जागरेप्रजपेन्मर्त्यस्तस्यपुरायंवदाम्यहम् २८
पुंडरीकस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः
तुलसीसंनिधौस्थित्वामनसायोजपेन्नरः २९
राजसूयफलंभुंक्तेवर्षेणापिचमानवः
शालग्रामशिलायत्रयत्रद्वारावतीशिला ३०
उभयोःसंनिधौजाप्यंकर्तव्यंसुखमिच्छता
बहुसौख्यंप्रभुक्त्वैवकुलानांशतमेवच ३१
एकेनचाधिकंमर्त्यआत्मनासहतारयेत्
कार्तिकेस्नानकर्तायःपूजयेन्मधुसूदनम् ३२
यःपठेत्प्रयतःस्तोत्रंप्रयातिपरमांगतिम्
माघस्नायीहरिंपूज्यभक्त्याचमधुसूदनम् ३३
ध्यायेच्चैवहृषीकेशंजपेद्वाथशृणोतिवा
सुरापानादिकंपापंविहायपरमंपदम् ३४
विनाविघ्नंनरःपुत्रसंप्रयातिजनार्दनम्
श्राद्धकालेहियोमर्त्योविप्राणांभुंजतांपुरः ३५
योजपेच्चशतंनाम्नांस्तोत्रंपातकनाशनम्
पितरस्तुष्टिमायांतितृप्तायांतिपरांगतिं ३६
ब्राह्मणोवेदविद्वान्स्यात्क्षत्रियोविंदतेमहीम्
धनऋद्धिंप्रभुंजीतवैश्योजपतियःसदा ३७

शूद्रः सुखंप्रभुंक्तेचब्राह्मणत्वंचगच्छति
प्राप्यजन्मांतरंवत्सवेदविद्यांप्रविंदति ३८
सुखदंमोक्षदंस्तोत्रंजप्तव्यंचनसंशयः
केशवस्यप्रसादेनसर्वसिद्धोभवेन्नरः ३९
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णने-
च्यवनचरित्रेसप्ताशीतितमोऽध्यायः ८७

अष्टाशीतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
व्रतंस्तोत्रंमहाज्ञानंध्यानंचैवसुपुत्रक
मयाख्यातंतवाग्रेवैविष्णोःपापप्रणाशनम् १
एवंचतुष्टयंसाहियदापुण्यंसमाचरेत्
प्रयातिवैष्णवंलोकंदेवानामपिदुर्लभम् २
इतोगत्वाव्रतंवत्सदिव्यांदेवींप्रबोधय
अशून्यशयनंनामव्रतराजंवदस्वताम् ३
समुद्धरमहापापाद्राजकन्यांयशस्विनीम्
त्वयापृष्टंमयाख्यातंपुण्यदंपापनाशनम् ४
गच्छगच्छमहाभागइत्युक्त्वाविररामसः
श्रीविष्णुरुवाच-
उज्ज्वलोप्येवमुक्तस्तुसपित्राकुंजलेनहि ५
प्रणम्यपादौधर्मात्मामातापित्रोर्महामतिः
जगामत्वरितोराजन्प्लक्षद्वीपंसउज्ज्वलः ६
तंगिरिंसर्वतोभद्रंनानाधातुसमाकुलम्
नानारत्नमयैस्तुंगैःशिखरैरुपशोभितम् ७
नानाप्रवाहसंपूर्णैरुदकैरुज्ज्वलैर्नृप
नद्यःसंतिस्वच्छनीरास्तस्मिन्गिरिवरोत्तमे ८
किन्नरास्तत्रगायंतिगंधर्वाःसुस्वरैर्नृप
अप्सरोभिःसमाकीर्णंदेववृंदैरुपावृतम् ९
सिद्धचारणसंघुष्टंमुनिवृंदैरलंकृतम्
नानापक्षिनिनादैश्चसर्वत्रपरिनादितम् १०

एवंगिरिंसमासाद्यउज्ज्वलोलघुविक्रमः
सुस्वरेणापिसाकन्यागिरौतस्मिन्प्ररोदिति ११
रोरूयमाणांसप्राज्ञोवचनंचेदमब्रवीत्
कात्वंभवसिकल्याणिकस्माद्रोदिषिसांप्रतम् १२
कमाश्रितामहाभागेकेनतेविप्रियंकृतम्
समाचद्त्वममाद्यैवसर्वदुःखस्यकारणम् १३
दिव्यादेव्युवाच–
विपाकोहिमहाभागकर्मणांममसांप्रतम्
इहतिष्ठामिदुःखेनवैधव्येनसमन्विता १४
भवान्कोहिमहाभागकृपयाममपीडितः
पद्मिरूपधरोवत्ससोत्सवंपरिभाषते १५
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंभाषितंराजकन्यया
अहंपद्मीमहाभागेकृपयातवपीडितः १६
पद्मिरूपधरोभद्रेनाहंसिद्धोनज्ञानवान्
रुदमानांमहालापैर्भवतींदृष्टवानिह १७
ततःपृच्छाम्यहंदेविवदमेकारणंत्विह
पितुर्गेहेयथावृत्तमात्मवृत्तांतमेवहि १८
तयानिवेदितंसर्वंयथासंख्येनदुःखदम्
समासेनसमाकर्ण्यउज्ज्वलस्तुमहमनाः १९
तामुवाचमहापद्मीदिव्यादेवींसुदुःखिताम्
यथाविवाहकालेतेभर्तारोमरणंगताः २०
स्वयंवरनिमित्तंतेद्मयंयाताश्चद्मत्रियाः
एतत्तेचेष्टितंसर्वंमयापितरिभाषितम् २१
अन्यजन्मकृतंकर्मतवपापंसुलोचने
ममपित्राममाग्रेतुकृपयापरिभाषितम् २२
तेनदोषेणसंपुष्टालिप्ताजातावरानने
एतावत्कारणंसर्वंतातेनपरिभाषितम् २३
पूर्वकर्मविपाकंतुभुंद्त्वत्वंचसमाश्वस
एवंसाभाषितंतस्यश्रुत्वाकन्योज्ज्वलस्यतत् २४
प्रत्युवाचमहात्मानंब्रुवंतंपद्मिणंपुनः

प्रणतादीनयावाचाकुरुपद्मिन्कृपांमम २५
कथयस्वप्रसादेनतस्यपापस्यनिष्कृतिम्
प्रायश्चित्तंसुपुण्यंचममपातकशोधनम् २६
येनव्रजाम्यहंपुण्यंविशुद्धाधौतकल्मषा
प्रायश्चित्तंमहाभागवदमेत्वंप्रसादतः २७
उज्ज्वलउवाच-
तवार्थंतुमहाभागेपितरंपृष्टवानहम्
समाख्यातमतःपित्राप्रायश्चित्तमनुत्तमम् २८
तत्त्वंकुरुमहाभागेसर्वपातकशोधनम्
ध्यायस्वहिहृषीकेशंशतनामजपस्वच २९
भवज्ञानपरानित्यंकुरुव्रतमनुत्तमम्
अशून्यशयनंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशकम् ३०
समाचष्टसधर्मात्मासर्वज्ञानप्रकाशकम्
ज्ञानंस्तोत्रंव्रतंध्यानंविष्णोश्चैवमहात्मनः ३१
विष्णुरुवाच-
तस्मात्साहिप्रजग्राहसंस्थितानिर्जनेवने
सर्वद्वंद्वविनिर्मुक्तासंजातातपसिस्थिता ३२
व्रतंचक्रेजिताहारानिराधारासुदुःखिता
कामक्रोधविहीनासावर्गसंयम्यनित्यशः ३३
इंद्रियाणांमहाराजमहामोहंनिरस्यसा
अब्देचतुर्थकेप्राप्तेसुप्रसन्नोजनार्दनः ३४
तस्यैवरंदातुकामश्चायातोवरनायकः
तस्यैसंदर्शयामासस्वरूपंवरदःप्रभुः ३५
सूतउवाच-
इंद्रनीलघनश्यामंशंखचक्रगदाधरम्
सर्वाभरणशोभाढ्यंपद्महस्तंमहेश्वरम् ३६
बद्धांजलिपुटाभूत्वावेपमानानिराश्रया
उवाचगद्गदैर्वाक्यैःप्रणतामधुसूदनम् ३७
तेजसातवदिव्येनस्थातुंशक्नोमिनैवहि
दिव्यरूपोभवेःकस्त्वंकृपयाममचाग्रतः ३८

कथयस्वप्रसादेनकिमत्रतवकारणम्
सर्वमेवप्रसादेनप्रब्रवीहिमहामते ३९
देवमेवंविजानामितेजसाइंगितैस्तव
ज्ञानहीनाजगन्नाथनजानेरूपनामनी ४०
किंब्रह्मावाभवान्विष्णुःकिंवाशंकरएवहि
एवमुक्त्वाप्रणम्यैवंदंडवद्धरणींगता ४१
तामुवाचजगन्नाथःप्रणतांराजनंदिनीम्
श्रीभगवानुवाच-
त्रयाणामपिदेवानामंतरंनास्तिशोभने ४२
ब्रह्मासमर्चितोयेनशंकरोवावरानने
तेनाहमर्चितोनित्यंनात्रकार्याविचारणा ४३
एतौममाभिन्नतरौनित्यंचापित्रिरूपवान्
अहंहिपूजितोयैश्चतावेतौतैःसुपूजितौ ४४
अहंदेवोहृषीकेशःकृपयातवचागतः
स्तवेनानेनपुण्येनव्रतेननियमेनच ४५
संजाताकल्मषैर्हीनावरंवरयशोभने
दिव्यादेव्युवाच-
विजयस्वहृषीकेशकृष्णक्लेशापहारक ४६
नमामिचरणद्वंद्वंमामुद्धरसुरेश्वर
वरंमेदातुकामोऽसिचक्रपाणेप्रसीदमे ४७
आत्मपादयुगस्यापिभक्तिंदेहिममानघ
दर्शयस्वजगन्नाथमोक्षमार्गंनिरामयम् ४८
दासत्वंदेहिवैकुंठयदितुष्टोजनार्दन
श्रीभगवानुवाच-
एवमस्तुमहाभागेगच्छनिर्धूतकल्मषा ४९
वैष्णवंपरमंलोकंदुर्लभंयोगिभिःसदा
गच्छगच्छपरंलोकंप्रसादान्ममसांप्रतम् ५०
एवमुक्तेततोवाक्येमाधवेनमहात्मना
दिव्यादेवीअभूद्दिव्यासूर्यतेजःसमप्रभा ५१
पश्यतांसर्वलोकानांदिव्याभरणभूषिता

दिव्यमालान्वितासाचदिव्यहारविलंबिनी ५२
गतासावैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितम्
पुनःपक्षीसमायातःस्वगृहंहर्षसंयुतः ५३
तत्सर्वंकथयामासपितरंप्रतिसत्तमः ५४
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेऽष्टाशीतितमोऽध्यायः ८८

एकोननवतितमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
कुंजलस्तुसुतंवाक्यंसमुज्ज्वलमथाब्रवीत्
भवान्कथयभोःपुत्रकिमपूर्वंतुदृष्टवान् १
तन्मेकथयसुप्रीतःश्रोतुकामोऽस्मिसांप्रतम्
एवमादिश्यतंपुत्रंविररामसकुंजलः २
पितरंप्रत्युवाचाथविनयावनतस्सुतः
समुज्ज्वलउवाच-
हिमवंतंनगश्रेष्ठंदेववृंदसमन्वितम् ३
आहारार्थंप्रगच्छामिभवतश्चात्मनःपितः
पश्यामिकौतुकंतत्रनदृष्टंनश्रुतंपुरा ४
प्रदेशमृषिगणाकीर्णमप्सरोभिःप्रशोभितम्
बहुकौतुकशोभाढ्यंमंगल्यंमंगलैर्युतम् ५
बहुपुण्यफलोपेतैर्वनैर्नानाविधैस्ततः
अनेककौतुकभरैर्मनसःपरिमोहनम् ६
तत्रदृष्टंमयातातअपूर्वंमानसांतिके
बहुहंसैःसमाकीर्णोहंसएकःसमागतः ७
एवंकृष्णामहाभागअन्येतत्रसमागताः
सितेतरैश्चंचुपादैरन्यतःशुक्लविग्रहाः ८
तादृशास्तेचनीलावैअन्येशुभ्रामहामते
चतस्रस्तत्रवैनार्योरौद्राकाराविभीषणाः ९
दंष्ट्राकरालसंक्रूराऊर्ध्वकेश्योभयानकाः
पश्चात्तास्तुसमायातास्तस्मिन्सरसिमानसे १०

कृष्णाहंसास्तुसंस्नातामानसेतातमत्पुरः
विभ्रांताःपरितश्चान्येनस्नातास्तत्रमानसे ११
जहसुस्ताःस्त्रियस्तातहास्यैरट्टाट्टदारुणैः
तस्मात्सराद्विनिष्क्रांतोहंसएकोमहातनुः १२
पश्चात्त्रयोविनिष्क्रांतास्तैश्चाहंसमुपेक्षितः
याताआकाशमार्गेणविवदंतःपरस्परम् १३
तास्तुस्त्रियोमहाभीमाःसमंतात्परिबभ्रमुः
विंध्यस्यशिखरेपुरायेवृक्षच्छायासुपक्षिणः १४
निषराणास्तत्रतेसर्वेदग्धादुःखैःसुदारुणैः
तेषांसुवीक्षमाणानांभिल्लएकःसमागतः १५
मृगान्सपीडयित्वातुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
शिलातलंसमाश्रित्यनिषसादसुखेनवै १६
पश्चाद्भिल्लीसमायाताअन्नमादायसोदकम्
स्वंप्रियंवीक्षतेराज्ञामुदितैर्लक्षणैर्युतम् १७
अन्यादृशंसमावीक्ष्यस्वकांतंतेजसावृतम्
दिव्यतेजःसमाक्रांतंयथासूर्यंदिविस्थितम् १८
नरमन्यंपरिज्ञायतंपरित्यज्यसाययौ
व्याधउवाच-
एह्येहित्वंप्रियेचात्रकस्मान्मांत्वंनपश्यसि १९
क्षुधयापीड्यमानोहंत्वामहंचावलोकये
तस्यवाक्यंसमाकर्णयशीघ्रंव्याधीसमागता २०
भर्तुःपार्श्वंसमासाद्यविस्मितासाभवत्तदा
कोयंतेजःसमाचारोदेवोयंमांसमाह्वयेत् २१
तमुवाचततोव्याधीभर्तारंदीप्ततेजसम्
अत्रकिंतेकृतंवीरभवान्कोदिव्यलक्षणः २२
सूतउवाच-
एवमाभाषितोव्याध्याव्याधःप्रियामभाषत
अहंतेवल्लभःकांतेभवतीचममप्रिया २३
कस्मात्त्वंमांनजानासिकथंशंकाप्रवर्तते
क्षुधयापीड्यमानेनपयश्चान्नंप्रतीक्ष्यते २४

व्याध्युवाच-
बर्बरःकृष्णवर्णश्चरक्ताक्षःकृष्णकंचुकः
ईदृशश्चास्तिमेभर्तासर्वसत्वभयंकरः २५
भवान्कोदिव्यदेहस्तुप्रियेत्युक्त्वासमाह्वयेत्
एषमेसंशयोजातोवदसत्यंममाग्रतः २६
कुलंनामस्वकंग्रामंक्रीडांलिगंसुतंसुताम्
समाचष्टप्रियाग्रेतुतस्याःप्रत्ययहेतवे २७
प्रत्युवाचस्वभर्तारंसाव्याधीहृष्टमानसा
कस्मात्तेईदृशःकायःश्वेतकंचुकधारकः २८
कथंजातःसमाचक्ष्वममाश्चर्यंप्रवर्तते
एवंसंपृच्छमानस्तुभार्ययामृगघातकः २९
सूतउवाच-
प्रत्युवाचततःश्रुत्वातांप्रियांप्रश्रयान्विताम्
नर्मदाउत्तरेकूलेसंगमश्चास्तिसुव्रते ३०
आतपेनाकुलोजीवोममजातोतिसुप्रिये
अस्मिन्वैसंगमेकांतेश्रमश्रांतोहिसत्वरः ३१
गतःस्नात्वाजलंपीत्वापश्चाद्वाहंसमागतः
तदाप्रभृतिमेकायईदृशस्तेजसावृतः ३२
संजातोवस्त्रसंयुक्तःकंचुकःशुभ्रतांगतः
पूर्वोक्तलिगसंस्थानैःकुलैःस्थानेनवैतथा ३३
स्वप्रियंलक्षयित्वातुज्ञात्वापुण्यस्यसंभवम्
प्रत्युवाचाथभर्तारंसंगमंममदर्शय ३४
तवपश्चात्प्रदास्यामिभोजनंपानसंयुतम्
इत्युक्तःप्रिययाव्याधःसत्वरेणजगामह ३५
संगमोदर्शितस्तेनततोग्रेपापनाशनः
समुड्डीनामहाभागपक्षिणोलघुविक्रमाः ३६
तयासार्द्धंययुःसर्वैरेवासंगममुत्तमम्
तेषांतुवीक्षमाणानांपक्षिणांममपश्यतः ३७
तयाहिस्नापितोभर्तापुनःस्नाताहिसास्वयम्
दिव्यदेहधरौचोभौदिव्यकांतिसमन्वितौ ३८

संजातौपचिणांश्रेष्ठदिव्यवस्त्रानुलेपनौ
दिव्यमालांबरधरौदिव्यगंधानुलेपनौ ३९
वैष्णवंयानमासाद्यमुनिगंधर्वपूजितौ
गतौतौवैष्णवंलोकंवैष्णवैःपरिपूजितौ ४०
स्तूयमानौमहात्मानौदंपतीदृष्टवानहम्
व्रजंतौस्वर्गमार्गेणकूजंतेपचिणस्तथा ४१
तीर्थराजंपरंदृष्ट्वाहर्षव्यक्ताचरैस्तदा
चत्वारःकृष्णहंसास्तेसंगमेपापनाशने ४२
स्नात्वावैभावशुद्धास्तेप्राप्ताउज्ज्वलतांपुनः
स्नात्वापीत्वाजलंतेतुपुनर्बहिर्विनिर्गताः ४३
तावत्यस्ताःस्त्रियःकृष्णामृतास्तत्स्नानमात्रतः
क्रंदमानाविचेष्टंत्योहाहाकारविकंपिताः ४४
यमलोकंगतास्तास्तुतातदृष्टामयातदा
उड्डीनास्तुततोहंसाःस्वस्थानंप्रतिजग्मिरे ४५
एवंतातमयादृष्टंप्रत्यचंकथितंतव
कृष्णपचामहाकायाधार्तराष्ट्रास्तुताःस्त्रियः ४६
कथयस्वप्रसादेनकेभविष्यंतिवैपितः
निर्गतान्मानसान्मध्याद्धार्तराष्ट्रान्वदस्वमे ४७
केभविष्यंतितेतातकथयत्वंतुसांप्रतम्
कस्मात्सुकृष्णतांप्राप्ताहंसाःशुद्धाश्चतेपुनः ४८
संजातास्तत्चणात्तातकस्मान्मृतास्तुताःस्त्रियः
एवंमेसंशयस्तातसंजातोदारुणोहृदि ४९
छेत्तुमर्हसिश्रद्यैवभवाञ्ज्ञानविचचणः
प्रसादसुमुखोभूत्वाप्रणतस्यसदैवमे ५०
एवंसंभाष्यपितरंविरराससमुज्ज्वलः
ततःप्रवक्तुमारेभेसशुकःकुंजलाभिधः ५१
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णने-
च्यवनचरित्रेएकोननवतितमोऽध्यायः ८९

नवतितमोऽध्यायः

सूतउवाच-
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसमुज्ज्वलस्यभाषितम्
कुंजलःसहिधर्मात्माप्रत्युवाचसुतंप्रति १
कुंजलउवाच-
संप्रवक्ष्याम्यहंतातश्रूयतांस्थिरमानसः
सर्वसंदेहविध्वंसंचरित्रंपापनाशनम् २
इंद्रलोकेप्रववृतेसंवादोदेवकौतुकः
सभायांतस्यदेवस्यइंद्रस्यापिमहात्मनः ३
देवंद्रष्टुंसहस्राक्षंनारदस्त्वरितंययौ
समागतंसहस्राक्षःसूर्यतेजःसमप्रभम् ४
तंदृष्ट्वाहर्षमायातःसमुत्थायमहामतिः
ददावर्घंचपाद्यंचभक्त्याप्रणतमानसः ५
बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा
आसनेकोमलेपुण्येविनिवेश्यद्विजोत्तमम् ६
पप्रच्छप्रणतोभूत्वाश्रद्धयापरयायुतः
कस्माच्चागमनंतेऽद्यकारणंवदसांप्रतम् ७
इत्युक्तोदेवराजेनप्रत्युवाचमहामुनिः
भवंतंद्रष्टुमायातःपृथिव्यास्तुपुरंदरः ८
स्नात्वापुण्यप्रदेशेषुतीर्थेषुचसुश्रद्धया
देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यदृष्ट्वातीर्थान्यनेकशः ९
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापृच्छितंपुरा
देवेंद्रउवाच-
दृष्टानिपुण्यतीर्थानिसुक्षेत्राणित्वयामुने १०
किंतीर्थंप्राप्यमुच्येतब्रह्मघ्नोब्रह्महत्यया
सुरापोमुच्यतेपापाद्गोघ्नोहेमापहारकः ११
स्वामिद्रोहान्महाभागनारीहंताकथंसुखी
नारदउवाच-
यानिकानिचतीर्थानिगयादीनिसुरेश्वर १२
तेषांनैवप्रजानामिविशेषंपापनाशनम्

सुपुरायानिसुदिव्यानिपापघ्नानिसमानिच १३
सर्वाराययेवसुतीर्थानिजानाम्यहंपुरंदर
अविशेषंविशेषंवैनैवजानामिसांप्रतम् १४
प्रत्ययंक्रियतांदेवतीर्थानांगतिदायकम्
एवमाकरार्यतद्वाक्यंनारदस्यमहात्मनः १५
समाहूतानिचेंद्रेणतीर्थानिभूगतानिच
मूर्तिवर्तीनिदिव्यानिसमायातानिशासनात् १६
बद्धांजलीनिदिव्यानिभूषितानिसुभूषणैः
दिव्यांबराणिस्निग्धानितेजोवंतिचसुव्रत १७
स्त्रीपुंसोश्चस्वरूपाणिकृतानिचविशेषतः
हेमचंदनकाशानिदिव्यरूपधराणिच १८
मुक्ताफलस्यवर्णेनप्रभासंतिनरेश्वर
तप्तकांचनवर्णानिसारुरायानिचतत्रवै १९
कतिशुक्लसुपीतानिप्रभावंतिसभांतरे
कानिपद्मनिभान्येवमूर्तिवर्तीनितानितु २०
सूर्यतेजःप्रकाशानितडित्तेजःसमानिच
पावकाभानिचान्यानिप्रभासंतिसभांतरे २१
सर्वाभरणशोभाढ्यैःप्रशोभंतेनरेश्वर
हारकंकणकेयूरमालाभिस्तुसुचंदनैः २२
दिव्यचंदनदिग्धानिसुरभीणिगुरूणिच
कमंडलुकराराययेवआयातानिसभांतरे २३
गंगाचनर्मदापुरायाचंद्रभागासरस्वती
देविकाबिंबिकाकुब्जाकुंजलामंजुलाश्रुता २४
रंभाभानुमतीपुरायापाराचैवसुघर्घरा
शोणाचसिंधुसौवीराकावेरीकपिलातथा २५
कुमुदावेदनदीपुरायासुपुरायाचमहेश्वरी
चर्मरावतीतथाख्यातालोपाचान्यासुकौशिकी २६
सुहंसीहंसपादाचहंसवेगामनोरथा
सुरुथास्वारुणावेणाभद्रवेणासुपद्मिनी २७
नाहलीसुमरीचान्यापुरायाचान्यापुलिदिका

हेमामनोरथादिव्याचंद्रिकावेदसंक्रमा २८
ज्वालाहुताशनीस्वाहाकालाचैवकपिंजला
स्वधाचसुकलालिगागंभीराभीमवाहिनी २९
देवद्रीचीवीरवाहालक्षहोमाग्रघापहा
पाराशरीहेमगर्भासुभद्रावसुपुत्रिका ३०
एतानद्योमहापुरायामूर्तिमत्योनरेश्वर
सर्वाभरणशोभाढ्याःकुंभहस्ताःसुपूजिताः ३१
प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घदीर्घोमनोरथा
वाराणसीमहापुरयाब्रह्महत्याव्यपोहिनी ३२
द्वारावतीप्रभासश्चअवंतीनैमिषस्तथा
चंडकश्चमहारत्नोमहेश्वरकलेश्वरौ ३३
कलिजरोब्रह्मक्षेत्रंमाथुरोमानवाहकः
मायाकांतीतथान्यानिदिव्यानिविविधानिच ३४
अष्टषष्टिःसुतीर्थानिनदीनांशतकोटयः
गोदावरीमुखाःसर्वासमायातास्तदाज्ञया ३५
द्वीपानांतुसमस्तानिसुतीर्थानिमहांतिच
मूर्तिलिगधराणयेवसहस्राक्षंसुरेश्वरम् ३६
समाजग्मुःसमस्तानितदादेशकराणिच
प्रणेमुर्देवदेवेशंनतशीर्षाणिसर्वशः ३७
सूतउवाच–
तैःप्रोक्तंतुमहातीर्थैर्देवराजंयशस्विनम्
कस्मात्त्वयासमाहूतादेवदेववदस्वनः ३८
ब्रूहिनःकारणंसर्वंनमस्तुभ्यंसुराधिप
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदेवराजोभ्यभाषत ३९
कःसमर्थोमहातीर्थोब्रह्महत्यांव्यपोहितुम्
गोवधाख्यंमहापापंस्त्रीवधाख्यमनुत्तमम् ४०
स्वामिद्रोहाच्चसंभूतंसुरापानाच्चदारुणम्
हेमस्तेयात्तथाजातंगुरुनिंदासमुद्भवम् ४१
भ्रूणहत्यांमहाघोरांनाशयेत्कःसमर्थवान्
राजद्रोहान्महापापंबहुपीडाप्रदायकम् ४२

मित्रद्रोहात्तथाचान्यदन्यद्विश्वासघातकम्
देवभेदंतथाचान्यंलिगभेदमतःपरम् ४३
वृत्तिच्छेदंचविप्राणांगोप्रचारप्रणाशनम्
आगारदहनंचान्यद्गृहदीपनकंतथा ४४
षोडशैतेमहापापाअगम्यागमनंतथा
स्वामित्यागात्समुद्भूतंरणस्थानात्पलायनात् ४५
एतानिनाशयेत्कोवैसमर्थस्तीर्थउत्तमः
समर्थोभवतांमध्येप्रायश्चित्तंविनाध्रुवम् ४६
पश्यतांदेवतानांचनारदस्यचपश्यतः
ब्रुवंतुसर्वेसंचिंत्यविचार्यैवंसुनिश्चितम् ४७
एवमुक्तेशुभेवाक्येदेवराज्ञामहात्मना
संमंत्र्यतीर्थराजेनप्रोचुःशक्रंसभागतम् ४८
तीर्थान्यूचुः -
श्रूयतामभिधास्यामोदेवराजनमोस्तुते
संतिवैसर्वतीर्थानिसर्वपापहराणिच ४९
ब्रह्महत्यादिकान्यांश्चत्वयाप्रोक्तान्सुरेश्वर
महाघोरान्सुदीप्तांश्चनाशितुंनैवशक्नुमः ५०
प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम्
वाराणसीमहाभागसमर्थापापनाशिनी ५१
महापातकनाशार्थेचत्वारोमितविक्रमाः
उपपातकनाशार्थंचत्वारोमितविक्रमाः ५२
सृष्टाधात्राचदेवेंद्रपुष्कराद्यामहाबलाः
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंतीर्थानांसुरराट्ततः ५३
हर्षेणमहताविष्टस्तेषांस्तोत्रंचकारसः ५४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेनवतितमोऽध्यायः ९०

एकनवतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
ब्रह्महत्याभिभूतस्तुसहस्राक्षोयदापुरा

गौतमस्यप्रियासंगादगम्यागमनंमहत् १
संजातंपातकंतस्यत्यक्तोदेवैश्चब्राह्मणैः
सहस्राक्षस्तपस्तेपेनिरालंबोनिराश्रयः २
तपोंतेदेवताःसर्वाऋषयोयक्षकिन्नराः
देवराजस्यपूजार्थमभिषेकंप्रचक्रिरे ३
देशंमालवकंनीत्वादेवराजंसुतोत्तम
चक्रेस्नानंमहाभागकुंभैरुदकपूरितैः ४
स्नापितुंप्रथमंनीतोवाराणस्यांस्वयंततः
प्रयागेतुसहस्राक्षअर्घतीर्थेततःपुनः ५
पुष्करेणमहात्मासौस्नापितःस्वयमेवहि
ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्मुनिवृंदैर्द्विजोत्तम ६
नागैर्वृक्षैर्नागसर्पैर्गंधर्वैस्तुसकिन्नरैः
स्नापितोदेवराजस्तुवेदमंत्रैःसुसंस्कृतः ७
मुनिभिःसर्वपापघ्नैस्तस्मिन्कालेद्विजोत्तम
शुद्धेतस्मिन्महाभागेसहस्राक्षेमहात्मनि ८
ब्रह्महत्यागतातस्यअगम्यागमनंतथा
ब्रह्महत्याततोनष्टाअगम्यागमनेनच ९
पापेनतेनघोरेणसार्द्धमिंद्रस्यभूतले
सुप्रसन्नःसहस्राक्षस्तीर्थेभ्योहिवरंददौ १०
भवंतस्तीर्थराजानोभविष्यथनसंशयः
मत्प्रसादात्पवित्राश्चयस्मादहंविमोक्षितः ११
सुघोरात्किल्बिषादत्रयुष्माभिर्विमलैरहम्
एवंतेभ्योवरंदत्वामालवायवरंददौ १२
यस्मात्त्वयामलंमेऽद्यविधृतंश्रमदायकम्
तस्मात्त्वमन्नपानैश्चधनधान्यैरलंकृतः १३
भविष्यसिनसंदेहोमत्प्रसादान्नसंशयः
सुदुःकालैर्विनात्वंतुभविष्यसिसुपुण्यवान् १४
एवंतस्मैवरंदत्वादेवराजःपुरंदरः
क्षेत्राणिसर्वतीर्थानिदेशोमालवकस्तथा १५
आखंडलेनसार्द्धंतेस्वस्थानंप्रतिजग्मिरे

सूतउवाच–
तदाप्रभृतिचत्वारःप्रयागःपुष्करस्तथा १६
वाराणसीचार्घतीर्थंप्राप्ताराजत्वमुत्तमम् १७
कुंजलउवाच–
अस्तिपंचालदेशेषुविदुरोनामक्षत्रियः
तेनमोहप्रसंगेनब्राह्मणोनिहतःपुराः १८
शिखासूत्रविहीनस्तुतिलकेनविवर्जितः
भिक्षार्थमटतेसोऽपिब्रह्मघ्नोहंसमागतः १९
ब्रह्मघ्नायसुरापायभिक्षाचान्नंप्रदीयताम्
गृहेष्वेवंसमस्तेषुभ्रमतेयाचतेपुरा २०
एवंसर्वेषुतीर्थेषुअटित्वैवसमागतः
ब्रह्महत्यानतस्यापिप्रयातिद्विजसत्तम २१
वृक्षच्छायांसमाश्रित्यदह्यमानेनचेतसा
संस्थितोविदुरःपापोदुःखशोकसमन्वितः २२
चंद्रशर्माततोविप्रोमहामोहेनपीडितः
न्यवसन्मागधेदेशेगुरुघातकरश्चसः २३
स्वजनैर्बंधुवर्गैश्चपरित्यक्तोदुरात्मवान्
सहितत्रसमायातोयत्रासौविदुरःस्थितः २४
शिखासूत्रविहीनस्तुविप्रलिगैर्विवर्जितः
तदासौपृच्छितस्तेनविदुरेणदुरात्मना २५
भवान्कोहिसमायातोःदुर्भगोदग्धमानसः
विप्रलिगविहीनस्तुकस्मात्त्वंभ्रमसेमहीम् २६
विदुरेणोक्तमात्रस्तुचंद्रशर्माद्विजाधमः
आचष्टेसर्वमेवापियथापूर्वकृतंस्वकम् २७
पातकंचमहाघोरंवसताचगुरोर्गृहे
महामोहगतेनापिक्रोधेनाकुलितेनच २८
गुरोर्घातःकृतःपूर्वंतेनदग्धोस्मिसांप्रतम्
चंद्रशर्माचवृत्तांतमुक्त्वासर्वमपृच्छत २९
भवान्कोहिसुदुःखात्मावृक्षच्छायांसमाश्रितः
विदुरेणसमासेनआत्मपापंनिवेदितम् ३०

अथकश्चिद्द्विजःप्राप्तस्तृतीयःश्रमकर्षितः
वेदशर्मेतिवैनामबहुपातकसंचयः ३१
द्वाभ्यामपिसुसंपृष्टःकोभवान्दुःखिताकृतिः
कस्माद्भ्रमसिवैपृथ्वद्यंवदभावंत्वमात्मनः ३२
वेदशर्माततःसर्वमात्मचेष्टितमेवच
कथयामासताभ्यांवैह्यगम्यागमनंकृतम् ३३
धिक्कृतःसर्वलोकैश्चअन्यैःस्वजनबाधवैः
तेनपापेनसंलिप्तोभ्रमाम्येवंमहीमिमाम् ३४
वंजुलोनामवैश्योथसुरापायीसमागतः
सगोघ्नश्चविशेषेणतैश्चपृष्टोयथापुरा ३५
तेनआवेदितंसर्वंपातकंयत्पुराकृतम्
तैराकर्णितमन्यैश्चसर्वंतस्यप्रभाषितम् ३६
एवंचत्वारःपापिष्ठाएकस्थानंसमागताः
कःकस्यापिनसंपर्कंभोजनाच्छादनेनच ३७
करोतिचमहाभागवार्ताचक्रुःपरस्परम्
नविशंत्यासनेचैकेनस्वपंत्येकसंस्तरे ३८
एवंदुःखसमाविष्टानानातीर्थेषुवैगताः
तेषांतुपापकाघोराननश्यंतिचनंदन ३९
सामर्थ्यंनास्तितीर्थानांमहापातकनाशने
विदुराद्यास्ततस्तेतुगताःकालंजरंगिरिम् ४०

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेएकनवतितमोऽध्यायः ९१

द्विनवतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
कालंजरंसमासाद्यनिवसंतिसुदुःखिताः
महापापैस्तुसंदग्धाहाहाभूताविचेतनाः १
तत्रकश्चित्समायातःसिद्धश्चैवमहायशाः
तेनपृष्टाःसुदुःखार्ताभवंतःकेनदुःखिताः २
सतैःप्रोक्तोमहाप्राज्ञःसर्वज्ञानविशारदः

तेषांज्ञात्वामहापापंकृपांचक्रेसुपुरायभाक् ३
सिद्धउवाच-
अमासोमसमायोगेप्रयागःपुष्करश्चयः
अर्घतीर्थंतृतीयंतुवाराणसीचतुर्थका ४
गच्छंतुतत्रवैयूयंचत्वारःपातकाविलाः
गंगांभसियदास्नातास्तदामुक्ताभविष्यथ ५
पातकेभ्योनसंदेहोनिर्मलत्वंगमिष्यथ
आदिष्टास्तेनवैसर्वेप्रणेमुस्तंप्रयत्नतः ६
कालंजरात्ततोजग्मुःसत्वरंपापपीडिताः
वाराणसींसमासाद्यस्नात्वाचैवद्विजोत्तमाः ७
प्रयागंपुष्करंचैवअर्घतीर्थंतुसत्तम
अमासोमंसुसंप्राप्यजग्मुस्तेचमहापुरीम् ८
विदुरश्चंद्रशर्माचवेदशर्मातृतीयकः
वैश्योवंजुलकश्चैवसुरापःपापचेतनः ९
तस्मिन्पर्वणिसंप्राप्तेस्नातागंगांभसिद्विज
स्नानमात्रेणमुक्तास्तुगोवधाद्यैश्चकिल्बिषैः १०
ब्रह्महत्यागुरुहत्यासुरापानादिपातकैः
लिप्तानितानितीर्थानिपरिभ्रमंतिमेदिनीम् ११
पुष्करोअर्धतीर्थस्तुप्रयागःपापनाशनः
वाराणसीचतुर्थीतुलिप्तापापैर्द्विजोत्तम १२
कृष्णत्वंपेदिरेसर्वेहंसरूपेणबभ्रमुः
सर्वेष्वेवसुतीर्थेषुस्नानंचक्रुर्द्विजोत्तमाः १३
कृष्णत्वंनैवगच्छेततेषांपापेनचागतम्
सुतीर्थेषुमहाराजस्नाताःसर्वेषुवैपुनः १४
यंयंतीर्थंप्रयांत्येतेसर्वेतीर्थाद्विजोत्तम
हंसरूपेणवैयांतितैःसार्द्धंतुसुदुःखिताः १५
भार्याःपातकरूपाश्चभ्रमंतिपरितस्तथा
अष्टषष्टिसुतीर्थानिहंसरूपेणबभ्रमुः १६
तैःसार्द्धंसुमहाराजमहातीर्थैःसमंपुनः
मानसंचागतास्तेचपातकाकुलमानसाः १७

तत्रस्नातामहाराजनजहातिचपातकः
लज्जयाविष्टमनसामानसोहंसरूपधृक् १८
संजातःकृष्णकायस्तुयंत्वंवैदृष्टवान्पुरा
रेवातीरंततोजग्मुरुत्तरंपापनाशनम् १९
कुब्जायाःसंगमेतेतुसुरसिद्धनिषेविते
स्नानमात्रेणमुक्तास्तेपापेभ्योद्विजसत्तम २०
विहायवर्णमेवैतंसुकृतंप्रतिजग्मिरे
यंयंतीर्थंप्रयांत्येतेहंसाःस्नानंप्रचक्रमुः २१
जहसुस्ताःस्त्रियोदृष्ट्वापातकंनैवगच्छति
तोयानलेनकुब्जायाःपातकंवरमेवच २२
भस्मावशेषंसंजातंतदामृतास्तुताःस्त्रियः
ब्रह्महत्यागुरोर्हत्यासुरापानागमागमाः २३
भस्मीभूतास्तुसंजातारेवायाःकुब्जयाहताः
तास्तुहतामहाभागयामृतास्तुसरित्तटे २४
अष्टषष्टिसुतीर्थानांहंसरूपेणतानितु
सार्द्धंहंसःसमायातोविद्धितंत्वंतुमानसम् २५
चत्वारःकृष्णहंसाश्चतेषांनामानिमेशृणु
प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम् २६
वाराणसीचतुर्थीचचत्वारःपापनाशनाः
ब्रह्महत्याभिभूतानिचत्वारिपरिबभ्रमुः २७
तीर्थान्येतानिदुःखेनतीर्थेषुचमहामते
नगतंपातकंघोरंतेषांतुभ्रमतांसुत २८
कुब्जायाःसंगमेशुद्धाविमुक्ताःकिल्बिषात्किल
तीर्थानामेवसर्वेषांपुण्यानामिहसंमतः २९
राजाप्रयागःसंजातइंद्रस्यपुरतःकिल
तावद्गर्जंतुतीर्थानियावद्रेवानदृश्यते ३०
ब्रह्महत्यादिपापानांविनाशायप्रतिष्ठिता
कपिलासंगमेपुण्येरेवायाःसंगमेतथा ३१
मेघनादसमायोगेतथाचैवोरुसंगमे
महापुण्यामहाधन्यारेवासर्वत्रदुर्लभा ३२

साचोंकारेभृगुक्षेत्रेनर्मदाकुब्जसंगमे
दुःप्राप्यामानवैरेवामाहिष्मत्यांसुरोत्तमैः ३३
विटंकासंगमेपुण्याश्रीकंठेमंगलेश्वरे
सर्वत्रदुर्लभारेवासुरपुण्यसमाकुला ३४
तीर्थमातामहादेवीअघराशिविनाशिनी
उभयोःकूलयोर्मध्येयत्रतत्रसुखीनरः ३५
अश्वमेधफलंभुंक्तेस्नानेनैकेनमानवः
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ३६
सर्वपापापहंपुण्यंगतिदंचापिशृण्वताम्
एवमुक्त्वामहाप्राज्ञतृतीयंपुत्रमब्रवीत् ३७
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेद्विनवतितमोऽध्यायः ९२

त्रिनवतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
किंविज्वलत्वयादृष्टमपूर्वंभ्रमतामहीम्
आश्चर्येणसमायुक्तंतन्मेकथयसुव्रत १
इतःप्रयासिकंदेशमाहारार्थंतुसोद्यमी
यद्यद्दृष्टंत्वयाचित्रंसमाख्याहिसुतोत्तम २
विज्वलउवाच-
अस्तिमेरुगिरेःपृष्ठेआनंदंनामकाननम्
दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णंफलपुष्पमयैःसदा ३
देववृंदैःसमाकीर्णंमुनिसिद्धसमन्वितम्
अप्सरोभिःसुरूपाभिर्गंधर्वैःकिन्नरोरगैः ४
वापीकूपतडागैश्चनदीप्रस्रवणैस्तथा
आनंदकाननंपुण्यंदिव्यभावैःप्रभासते ५
विमानैःकोटिसंख्याभिर्हंसकुंदेंदुसन्निभैः
गीतकोलाहलैरम्यैर्मेघध्वनिनिनादितम् ६
षट्पदानांनिनादेनसर्वत्रमधुरायते
चंदनैश्चूतवृक्षैश्चचंपकैःपुष्पितैर्वृतम् ७

नानावृक्षैःप्रभात्येवमानंदवनमुत्तमम्
नानापक्षिनिनादेनबहुकोलाहलान्वितम् ८
एवमानंदनंदृष्टंमयातत्रसुशोभनम्
विमलंचसरस्तातशोभतेसागरोपमम् ९
संपूर्णंपुण्यतोयेनपद्मसौगंधिकैःशुभैः
जलजैस्तुसमाकीर्णंहंसकारंडवान्वितम् १०
एवमासीत्सरस्तस्यसुमध्येकाननस्यहि
देवगंधर्वसंबाधैर्मुनिवृंदैरलंकृतम् ११
किंनरोरगगंधर्वैश्चारणैश्चसुशोभते
तत्राश्चर्यंमयादृष्टंवक्तुंतातनशक्यते १२
विमानेनापिदिव्येनकलशैरुपशोभते
छत्रदंडपताकाभीराजमानेनसत्तम १३
सर्वभोगाविलेनापिगीयमानेथकिन्नरैः
गंधर्वैरप्सरोभिश्चशोभमानोथसुव्रत १४
स्तूयमानोमहासिद्धऋषिभिस्तत्त्ववेदिभिः
रूपेणाप्रतिमोलोकेनदृष्टस्तादृशःक्वचित् १५
सर्वाभरणशोभांगोदिव्यमालाविशोभितः
महारत्नकृतामालायस्योरसिविराजते १६
तत्समीपेस्थिताचैकानारीदृष्टावरानना
हेमहारैश्चमुक्तानांवलयैःकंकणैर्युता १७
दिव्यवस्त्रैश्चगंधैश्चचंदनैश्चारुलेपनैः
स्तूयमानोगीयमानःपुरुषस्तत्रचागतः १८
रतिरूपावरारोहापीनश्रोणिपयोधरा
सर्वाभरणशोभांगीतादृशीरूपसंपदा १९
द्वावेतौतौमयादृष्टौविमानेनापिचागतौ
रूपलावण्यमाधुर्यौसर्वशोभासमाविलौ २०
समुत्तीर्णौविमानात्तावागतौसरसोन्तिके
स्नातौतातमहात्मानौस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ २१
प्रगृह्यतौमहाशस्त्रौदंपतीतुपरस्परम्
तादृशौचशवौतत्रपतितौसरसस्तटे २२

प्रभासेतेतदातौतुस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ
रूपेणापिमहाभागतादृशावेवतौशवौ २३
देवरूपोपमस्तातयथापुंसस्तथाशवः
यथारूपंहितस्यापितादृशस्तत्रदृश्यते २४
यथारूपंतुभार्यायास्तथाशवोद्वितीयकः
स्त्रीशवस्यतुयन्मांसंशस्त्रेणोत्कृत्यसाततः २५
भक्षतेतस्यमांसानिरक्ताप्लुतानितानितु
पुरुषोभक्षतेतद्वच्छवमांसंसमातुरः २६
क्षुधयापीडयमानौतौभक्षेतेपिशितंतयोः
यावत्तृप्तिंसमायातौतावन्मांसंप्रभक्षितम् २७
सरस्यथजलंपीत्वासंजातौसुखितौपितः
कियत्कालंस्थितौतत्रविमानेनगतौपुनः २८
अन्येद्वेतुस्त्रियौतातमयादृष्टेचतत्रवै
रूपसौभाग्यसंपन्नेतेस्त्रियौचारुलक्षणे २९
ताभ्यांप्रभक्षितंमांसंयदातातमहावने
प्रहसेतेतदातेद्वेहास्यैरट्टाट्टकैःपुनः ३०
भक्षतेचस्वमांसानितावेतौपरिनित्यशः
कृत्वास्नानादिकंमांसंपश्यतोममतत्रहि ३१
अन्येस्त्रियौमहाभागरौद्राकारसमन्विते
दंष्ट्राकरालवदनेतत्रैवातिविभीषणे ३२
ऊचतुस्तौतदातेतुदेहिदेहीतिवैपुनः
एवंदृष्टंमयातातवसतावनसंनिधौ ३३
नित्यमुत्कीर्यभक्षयेतेतौद्वौतुमांसमेवच
जायेतेचसुसंपूर्णौकायौचशवयोःपुनः ३४
नित्यमुत्तीर्यतावेवंतेचाप्यन्येचवैपितः
कुर्वंतिसदृशींचेष्टांपूर्वोक्तांममपश्यतः ३५
एतदाश्चर्यसंजातंदृष्टंतातमयातदा
भवतापृच्छितंतातदृष्टमाश्चर्यमेवच ३६
मयाख्यातंतवाग्रेवैसर्वसंदेहकारणम्
कथयस्वप्रसादाच्चप्रीयमाणेनचेतसा ३७

विमानेनागतोयोसौस्त्रियासार्द्धंद्विजोत्तम
दिव्यरूपधरोयस्तुसकस्तुकमलेक्षणः ३८
काचनारीमहाभागमहामांसंप्रभक्षति
सकश्चाप्यागतस्तातसाचैवाभ्येत्यभक्षति ३९
प्रहसेतेतदातेद्वेस्त्रियौतातवदस्वनः
ऊचतुस्तौतथाचान्येदेहिदेहीतिवापुनः ४०
तेद्वेत्वंमेसमाचक्ष्वमहाभीषणकेस्त्रियौ
एतन्मेसंशयंतातच्छेत्तुमर्हसिसुव्रत ४१
एवमुक्त्वामहाराजविररामसचांडजः
एवंपृष्टस्तृतीयेनविज्वलेनात्मजेनसः ४२
प्रोवाचसर्ववृत्तांतंच्यवनस्यापिशृणवतः ४३

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रे
त्रिनवतितमोऽध्यायः ९३

चतुर्नवतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामितत्सर्वंकारणंसुत
यस्मात्तौतादृशौजातौस्वमांसपरिभक्षकौ १
सर्वत्रकारणंकर्मशुभाशुभंनसंशयः
पुण्येनकर्मणापुत्रनरःसौख्यंपभुंजति २
दुष्कृतंभुंजतेचात्रपापयुक्तेनकर्मणा
सूक्ष्मवर्त्मविचार्यैवंशास्त्रज्ञानेनचक्षुषा ३
स्थूलधर्मंप्रदृष्ट्वैवसुविचार्यपुनःपुनः
समारभेन्नरःकर्ममनसानिपुणेनच ४
समूर्तिकारकःशिल्पीरसमावर्त्तयेद्यथा
अग्नेश्चतेजसापुत्रज्वालाभिश्चसमंततः ५
द्रवीभूतोभवेद्धातुर्वह्निनातापितःशनैः
यादृशंवत्सभक्ष्यंतुरसपक्वंनिषेच्यते ६
तादृशंजायतेवत्सरूपंचैवनसंशयः
यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ७

कर्मएवप्रधानंयद्वर्षारूपेणवर्त्तते
क्षेत्रेषुयादृशंबीजंवपतेकृषिकारकः ८
तादृशंभुंजतेतातफलमेवनसंशयः
यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ९
विनाशहेतुःकर्मास्यसर्वेकर्मवशावयम्
कर्मदायादकालोकेकर्मसंबंधिबांधवाः १०
कर्माणिचोदयंतीहपुरुषंसुखदुःखयोः
सुवर्णंरजतंवापियथारूपंनिषिच्यते ११
तथानिषिच्यतेजंतुःपूर्वकर्मवशानुगः
पंचैतानीहदृश्यंतेगर्भस्थस्यैवदेहिनः १२
आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच
यथामृत्पिंडकंकर्त्ताकुरुतेयद्यदिच्छति १३
तथाकर्मकृतंचैवकर्त्तारंप्रतिपद्यते
देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितांतथा १४
तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंवायातिजंतुःस्वकर्मभिः
सएवतुतथाभुंक्तेनित्यंविहितमात्मनः १५
आत्मनाविहितंदुःखमात्मनाविहितंसुखम्
गर्भशय्यामुपादायभुंजतेपूर्वदेहिकम् १६
पूर्वदेहकृतंकर्मनकश्चित्पुरुषोत्तमः
बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थःकर्तुमन्यथा १७
स्वकृतान्येवभुंजंतिदुःखानिचसुखानिच
हेतुतःकारणैर्वापिसोहंकारेणबाध्यते १८
यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदतिमातरम्
तद्वच्छुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति १९
उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते
प्राक्तनंबंधनंकर्मकोन्यथाकर्तुमर्हति २०
सुशीघ्रमनुधावंतंविधानमनुधावति
शोभतेसंनिपातेनयथाकर्मपुराकृतम् २१
उपतिष्ठतितिष्ठंतंगच्छंतमनुगच्छति
करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते २२

यथाछायातपौनित्यंसुसंबद्धौपरस्परम्
उपसर्गाहिविषयाउपसर्गाजरादयः २३
पीडयंतिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा
येनयत्रोपभोक्तव्यंदुःखंवासुखमेवच २४
सतत्रबद्ध्वारज्ज्वेवबलाद्दैवेननीयते
दैवंप्राहुश्चभूतानांसुखदुःखोपपादनम् २५
अन्यथाकर्मतच्चिंत्यंजाग्रतःस्वपतोपिवा
अन्यथाह्युद्यतेदैवंबध्यतेचजिघांसति २६
शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंसुरक्षति
यथापृथिव्यांबीजानिवृक्षगुल्मतृणान्यपि २७
तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठंतिप्रभवंतिच
तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति २८
कर्मक्षयात्तथाजंतोःशरीरंनाशमृच्छति
कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतम् २९
विविधाःप्राणिनांरोगाःस्मृतास्तेषांचहेतवः
तस्मात्तत्त्वप्रधानस्तुकर्मएवहिप्राणिनाम् ३०
यत्पुराक्रियतेकर्मतदिहैवप्रभुज्यते
यत्त्वयादृष्टमेवापिपृच्छितंतातसांप्रतम् ३१
तस्यार्थंतुमयाप्रोक्तंभुंजातेतौहिसांप्रतम्
आनंदेकाननेदृष्टंतयोःकर्मसुदारुणम् ३२
तयोश्चेष्टांप्रवक्ष्यामिशृणुवत्सप्रभाषतः
कर्मभूमिरियंतातअन्याभोगार्थभूमयः ३३
सर्गादीनांमहाप्राज्ञतासुगत्वासुभुंजति
सूतउवाच–
चौलदेशेमहाप्राज्ञःसुबाहुर्नामभूमिपः ३४
रूपवान्गुणवान्धीरः पृथिव्यांनास्तितादृशः
विष्णुभक्तोमहाप्राज्ञोवैष्णवानांचसुप्रियः ३५
कर्मणात्रिविधेनापिप्रध्यायन्मधुसूदनम्
अश्वमेधादिकान्यज्ञान्यजेतसकलान्नृप ३६
पुरोधास्तस्यचैवास्तिजैमिनिर्नामब्राह्मणः

सचाहूयसुबाहुंतमिदंवचनमब्रवीत् ३७
राजन्देहिसुदानानियैःसुखंतुप्रभुंज्यत
दानैस्तुतरतेलोकान्दुर्गान्प्रेत्यगतोनरः ३८
दानेनसुखमाप्नोतियशःप्राप्नोतिशाश्वतम्
दानेनचातुलाकीर्तिर्जायतेमृत्युमंडले ३९
यावत्कीर्तिःस्थिताचात्रतावत्कर्तादिवंवसेत्
तद्दानंदुष्करंप्राहुर्दातुंनैवप्रशक्यते ४०
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदातव्यंमानवैःसदा
सुबाहुरुवाच–
दानाच्चतपसोवापिद्वयोर्मध्येसुदुष्करम् ४१
किंवामहत्फलंप्रेत्यतन्मेब्रूहिद्विजोत्तम
जैमिनिरुवाच–
दानान्नदुष्करतरंपृथिव्यामस्तिकिंचन ४२
राजन्प्रत्यक्षमेवैकंदृश्यतेलोकसाक्षिकम्
परित्यज्यप्रियान्प्राणान्धनार्थंलोभमोहिताः ४३
प्रविशंतिनरालोकेसमुद्रमटवींतथा
सेवामन्येप्रपद्यंतेऽश्ववृत्तिरितियास्थिता ४४
हिंसाप्रायांबहुक्लेशांकृषिंचैवतथापुरा
तस्यदुःखार्जितस्यापिप्राणेभ्योपिगरीयसः ४५
अर्थस्यपुरुषव्याघ्रपरित्यागःसुदुष्करः
विशेषतोमहाराजतस्यन्यायार्जितस्यच ४६
श्रद्धयाविधिवत्पात्रेदत्तस्यांतोनविद्यते
श्रद्धाधर्मसुतादेवीपावनीविश्वतारिणी ४७
सावित्रीप्रसवित्रीचसंसारार्णवतारिणी
श्रद्धयासाध्यतेधर्मोमहद्भिर्नार्थराशिभिः ४८
निष्किचनास्तुमुनयःश्रद्धाधर्मादिवंगताः
संतिदानान्यनेकानिनानाभेदैर्नृपोत्तम ४९
अन्नदानात्परंनास्तिप्राणिनांगतिदाकयम्
तस्मादन्नंप्रदातव्यंपयसाचसमन्वितम् ५०
मधुरेणापिपुरायेनवचसाचसमन्वितम्

नास्त्यन्नात्तुपरंदानमिहलोकेपरत्रच ५१
तारणायहितायैवसुखसंपत्तिहेतवे
श्रद्धयाविधिवत्पात्रेनिर्मलेनापिचेतसा ५२
अन्नैकस्यप्रदानस्यफलंभुंक्तेभवेन्नरः
ग्रासाद्ग्रासंप्रदातव्यंमुष्टिप्रस्थंनसंशयः ५३
अक्षयंजायतेतस्यदानस्यापिमहाफलम्
नचप्रस्थंनवामुष्टिंनरस्यहिनसंभवेत् ५४
अनास्तिक्यप्रभावेणपर्वणिप्राप्यमानवः
श्रद्धयाब्राह्मणंचैकंभक्त्याचैवप्रभोजयेत् ५५
एकस्यापिप्रधानस्यअन्नस्यापिप्रजेश्वर
जन्मांतरंसुसंप्राप्यनित्यंचान्नंप्रभुंजति ५६
पूर्वजन्मनियद्दत्तंभक्त्यापात्रेसकृन्नरैः
जन्मांतरंसुसंप्राप्यनित्यमेवभुनक्तिच ५७
अन्नदानंप्रयच्छंतिब्राह्मणेभ्योहिनित्यशः
मिष्टान्नपानंभुंजंतितेनराअन्नदायिनः ५८
अन्नमेववदंत्येतऋषयोवेदपारगाः
प्राणभूतंनसंदेहममृताद्धिसमुद्भवम् ५९
प्राणास्तेनप्रदत्ताहियेनचान्नंसमर्पितम्
अन्नदानंमहाराजदेहित्वंतुप्रयत्नतः ६०
एवमाकर्ण्यवैराजाजैमिनेस्तुमहात्मनः
पुनःपप्रच्छतंविप्रंजैमिनिंज्ञानपंडितम् ६१

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेचतुर्नवतितमोऽध्यायः ९४

पंचनवतितमोऽध्यायः

सुबाहुरुवाच-
स्वर्गस्यमेगुणान्ब्रूहिसांप्रतंद्विजसत्तम
एतत्सर्वंद्विजश्रेष्ठकरिष्यामिस्वभाविकम् १
जैमिनिरुवाच-
नंदनादीनिरम्याणिदिव्यानिविविधानिच

तत्रोद्यानानिपुरायानिसर्वकामयुतानिच २
सर्वकामफलैर्वृद्धैःशोभनानिसमंततः
विमानानिसुदिव्यानिसेवितान्यप्सरोगरौः ३
सर्वत्रैवविचित्राणिकामगानिवशानिच
तरुणादित्यवर्णानिमुक्ताजालांतराणिच ४
चंद्रमंडलशुभ्राणिहेमशय्यासनानिच
सर्वकामसमृद्धाश्चसर्वदुःखविवर्जिताः ५
नराःसुकृतिनस्तेषुविचरंतियथाभुवि
नतत्रनास्तिकायांतिनस्तेनानाजितेंद्रियाः ६
ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः
सत्यास्तपःस्थिताःशूरादयावंतःक्षमापराः ७
यज्वानोदानशीलाश्चतत्रगच्छंतितेनराः
नरोगोनजरामृत्युर्नशोकोनहिमातपौ ८
नतत्रक्षुत्पिपासाचकस्यग्लानिर्नविद्यते
एतेचान्येचबहवोगुणाःस्वर्गस्यभूपते ९
दोषास्तत्रैवयेसंतिताञ्छृणुष्वचसांप्रतम्
शुभस्यकर्मणःकृत्स्नंफलंतत्रैवभुज्यते १०
नचात्रक्रियतेभूयःसोऽत्रदोषोमहान्स्मृतः
असंतोषश्चभवतिदृष्ट्वादीप्तांपरांश्रियम् ११
सुखव्याप्तमनस्कानांसहसापतनंतथा
इहयत्क्रियतेकर्मफलंतत्रैवभुज्यते १२
कर्मभूमिरियंराजन्फलभूमिरसौस्मृता
सुबाहुरुवाच-
महांतस्तुइमेदोषास्त्वयास्वर्गस्यकीर्तिताः १३
निर्दोषाःशाश्वतायेन्येतांस्त्वंलोकान्वदद्विज
जैमिनिरुवाच-
आब्रह्मसदनादेवदोषाःसंतिचवैनृप १४
अतएवहिनेच्छंतिस्वर्गप्राप्तिंमनीषिणः
आब्रह्मसदनादूर्ध्वंतद्विष्णोःपरमंपदम् १५
शुभंसनातनंज्योतिःपरंब्रह्मेतितद्विदुः

नतत्रमूढागच्छंतिपुरुषाविषयात्मकाः १६
दंभमोहभयद्रोहक्रोधलोभैरभिद्रुताः
निर्ममानिरहंकारानिर्द्वंद्वास्संयतेंद्रियाः १७
ध्यानयोगरताश्चैवतत्रगच्छंतिसाधवः
एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंपरिपृच्छसि १८
एवंस्वर्गगुणंश्रुत्वासुबाहुःपृथिवीपतिः
तमुवाचमहात्मानंजैमिनिंवदतांवरम् १९
सुबाहुरुवाच–
नाहंस्वर्गंगमिष्यामिनचैवेच्छाम्यहंमुने
यस्माच्चपतनंप्रोक्तंतत्कर्मनकरोम्यहम् २०
दानमेकंमहाभागनाहंदास्येकदाध्रुवम्
दानाच्चफललोभाच्चतस्मात्पततिवैनरः २१
इत्येवमुक्त्वाधर्मात्मासुबाहुःपृथिवीपतिः
ध्यानयोगेनदेवेशंयजिष्येकमलाप्रियम् २२
दाहप्रलयसंवर्जंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम्
जैमिनिरुवाच–
सत्यमुक्तंत्वयाभूपसर्वश्रेयःसमाकुलम् २३
राजानोधर्मशीलाश्चमहायज्ञैर्यजंतिते
सर्वदानानिदीयंतेयज्ञेषुनृपनंदन २४
आदावन्नंतुयज्ञेषुवस्त्रंतांबूलमेवच
कांचनंभूमिदानंचगोदानंप्रददंतिच २५
सुयज्ञैर्वैष्णवंलोकंतेप्रयांतिनरोत्तमाः
दानेनतृप्तिमायांतिसंतुष्टाःसंतिभूमिपाः २६
तपस्विनोमहात्मानोनित्यमेवंयजंतिते
सुभिक्षांयाचयित्वातुस्वस्थानंतुसमागताः २७
भिक्षार्थंतस्यभागानिप्रकुर्वंतिचभूपते
ब्राह्मणायविभागैकंगोग्रासंतुमहामते २८
सुपार्श्ववर्तिनांचैकंप्रयच्छंतितपोधनाः
तस्यान्नस्यप्रदानेनफलंभुजंतिमानवाः २९
क्षुधातृषाविहीनास्तेविष्णुलोकंव्रजंतिवै

तस्मात्त्वमपिराजेंद्रदेहिन्यायार्जितंधनम् ३०
दानाज्ज्ञानंततःप्राप्यज्ञानात्सिद्धिंप्रयास्यति
यइदंशृणुयान्मर्त्यःपुरायाख्यानमनुत्तमम् ३१
तस्यसर्वार्थसिद्धिःस्यात्पापंसर्वंविलीयते
विमुक्तःसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ३२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेपंचनवतितमोऽध्यायः ९५

षरणवतितमोऽध्यायः

सुबाहुरुवाच-
कीदृशैःकर्मभिःप्रेत्यगच्छंतिनरकंनराः
स्वर्गंतुकीदृशैःप्रेत्यतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि १
जैमिनिरुवाच-
ब्राह्मरायंपुरायमुत्सृज्ययेद्विजालोभमोहिताः
कुकर्मारायुपजीवंतितेवैनिरयगामिनः २
नास्तिकाभिन्नमर्यादाःकंदर्पविषयोन्मुखाः
दांभिकाश्चकृतघ्नाश्चतेवैनिरयगामिनः ३
ब्राह्मणेभ्यःप्रतिश्रुत्यनप्रयच्छंतियेधनम्
ब्रह्मस्वानांचहर्तारोनरानिरयगामिनः ४
पुरुषाःपिशुनाश्चैवमानिनोऽनृतवादिनः
असंबद्धप्रलापाश्चतेवैनिरयगामिनः ५
येपरस्वापहर्तारःपरदूषणसूचकाः
परस्त्रीगामिनोयेचतेवैनिरयगामिनः ६
प्राणिनांप्राणहिंसायांयेनरानिरताःसदा
परनिंदारतायेवैतेवैनिरयगामिनः ७
सुकूपानांतडागानांप्रपानांचपरंतप
सरसांचैवभेत्तारोनरानिरयगामिनः ८
विपर्यस्यंतियेदाराञ्छिशून्भृत्यातिथींस्तथा
उत्सन्नपितृदेवेज्यानरानिरयगामिनः ९
प्रव्रज्यादूषकाराजन्येचैवाश्रमदूषकाः

सखीनांदूषकाश्चैवतेवैनिरयगामिनः १०
आद्यंपुरुषमीशानंसर्वलोकमहेश्वरम्
नचिंतयंतियेविष्णुंतेवैनिरयगामिनः ११
प्रयाजानांमखानांचकन्यानांसुहृदांतथा
साधूनांचगुरूणांचदूषकानिरयगामिनः १२
काष्ठैर्वाशंकुभिर्वापिशून्यैरश्मभिरेववा
येमार्गानुपरुंधंतितेवैनिरयगामिनः १३
सर्वभूतेष्वविश्वस्ताःकामेनार्तास्तथैवच
सर्वभूतेषुजिह्माश्चतेवैनिरयगामिनः १४
आगतान्भोजनार्थंतुब्राह्मणान्वृत्तिकर्शितान्
प्रतिषेधंचकुर्वंतितेवैनिरयगामिनः १५
क्षेत्रवृत्तिगृहच्छेदंप्रीतिच्छेदंचयेनराः
आशाच्छेदंप्रकुर्वंतितेवैनिरयगामिनः १६
शस्त्राणांचैवकर्त्तारःशल्यानांधनुषांतथा
विक्रेतारश्चराजेंद्रनरानिरयगामिनः १७
अनाथंविक्लवंदीनंरोगार्त्तंवृद्धमेवच
नानुकंपंतियेमूढास्तेवैनिरयगामिनः १८
नियमान्पूर्वमादाययेपश्चादजितेंद्रियाः
अतिक्रामंतिचांचल्यात्तेवैनिरयगामिनः १९
इत्येतेकथिताराजन्नरानिरयगामिनः
स्वर्गलोकस्यगंतारोयेजनास्तान्निबोधमे २०
सत्येनतपसाक्षांत्यादानेनाध्ययनेनच
येधर्ममनुवर्तंतेतेनराःस्वर्गगामिनः २१
येचहोमपराध्यानदेवतार्चनतत्पराः
आददानामहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः २२
शुचयश्चशुचौदेशेवासुदेवपरायणाः
पठंतिविष्णुंगायंतितेनराःस्वर्गगामिनः २३
मातापित्रोश्चशुश्रूषांयेकुर्वंतिसदादृताः
वर्जयंतिदिवास्वप्नंतेनराःस्वर्गगामिनः २४
सर्वहिंसानिवृत्ताश्चसाधुसंगाश्चयेनराः

सर्वस्यापिहितेयुक्तास्तेनराःस्वर्गगामिनः २५
सर्वलोभनिवृत्ताश्चसर्वसाहाश्चयेनराः
सर्वस्याश्रयभूताश्चतेनराःस्वर्गगामिनः २६
शुश्रूषाभिस्तपोभिश्चगुरूणांमानदानराः
प्रतिग्रहनिवृत्तायेतेनाराःस्वर्गगामिनः २७
सहस्रपरिवेष्टारस्तथैवचसहस्रदाः
त्रातारश्चसहस्राणांतेनराःस्वर्गगामिनः २८
भयात्पापात्तपाच्छोकाद्दारिद्र्यव्याधिकर्शितान्
विमुंचंतिचयेजंतूंस्तेनराःस्वर्गगामिनः २९
आत्मस्वरूपवंतश्चयौवनस्थाश्चभारत
येवैजितेंद्रियाधीरास्तेनराःस्वर्गगामिनः ३०
सुवर्णस्यचदातारोगवांभूमेश्चभारत
अन्नानांवाससांचैवतेनराःस्वर्गगामिनः ३१
येयाचिताःप्रहृष्यंतिप्रियंदत्वावदंतिच
त्यक्तदानफलेच्छाश्चतेनराःस्वर्गगामिनः ३२
निवेशनानांधान्यानांनराणांचपरंतप
स्वयमुत्पाद्यदातारःपुरुषाःस्वर्गगामिनः ३३
द्विषतामपियेदोषान्नवदंतिकदाचन
कीर्तयंतिगुणान्येचतेनराःस्वर्गगामिनः ३४
येपरेषांश्रियंदृष्ट्वानवितप्यंतिमत्सरात्
प्रहृष्टाश्चाभिनंदंतितेनराःस्वर्गगामिनः ३५
प्रवृत्तौचनिवृत्तौचश्रुतिशास्त्रोक्तमेवच
आचरंतिमहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ३६
येनराणांवचोवक्तुंनजानंतिचविप्रियम्
प्रियवाक्यैकविज्ञातास्तेनराःस्वर्गगामिनः ३७
येनामभागान्कुर्वंतिक्षुत्तृष्णाश्रमपीडिताः
हंतकारस्यकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ३८
वापीकूपतडागानांप्रपानांचैववेश्मनाम्
आरामाणांचकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ३९
असत्येष्वपियेसत्याऋजवोनार्जवेष्वपि

रिपुष्वपिहितायेचतेनराःस्वर्गगामिनः ४०
यस्मिन्कस्मिन्कुलेजाताबहुपुत्राःशतायुषः
सानुक्रोशाःसदाचारास्तेनराःस्वर्गगामिनः ४१
कुर्वंत्यवंध्यंदिवसंधर्मेणैकेनसर्वदा
व्रतंगृह्णंतियेनित्यंतेनराःस्वर्गगामिनः ४२
आक्रोशंतंस्तुवंतंचतुल्यंपश्यंतियेनराः
शांतात्मानोजितामानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ४३
येचापिभयसंत्रस्तान्ब्राह्मणांश्चतथास्त्रियः
सार्थान्वापरिरक्षंतितेनराःस्वर्गगामिनः ४४
गंगायांपुष्करेतीर्थेगयायांचविशेषतः
पितृपिंडप्रदातारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ४५
नवशेचेंद्रियाणांचयेनराःसंयमस्थिताः
त्यक्तलोभभयक्रोधास्तेनराःस्वर्गगामिनः ४६
यूकामत्कुणदंशादीन्येजंतूंस्तुदतस्तनुम्
पुत्रवत्परिरक्षंतितेनराःस्वर्गगामिनः ४७
अज्ञानाद्ययथोक्तेनविधिनासंचयंतिच
सर्वद्वंद्वसहालोकेतेनराःस्वर्गगामिनः ४८
येपूताःपरदारांश्चकर्मणामनसागिरा
रमयंतिनसत्वस्थास्तेनराःस्वर्गगामिनः ४९
निंदितानिनकुर्वंतिकुर्वंतिविहितानिच
आत्मशक्तिंविजानंतितेनराःस्वर्गगामिनः ५०
एवंतेकथितंसर्वंमयातत्त्वेनपार्थिव
दुर्गतिःसद्गतिश्चैवप्राप्यतेकर्मभिर्यथा ५१
नरःपरेषांप्रतिकूलमाचरन्प्रयातिघोरंनरकंसुदारुणम्
सदानुकूलस्यनरस्यजीविनःसुखावहामुक्तिरदूरसंस्थिता ५२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेषण्णवतितमोऽध्यायः ९६

सप्तनवतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-

एवमाकरार्यतांराजामुनिनाभाषितांतदा
धर्माधर्मगतिंसर्वांतंमुनिंसमभाषत १
सुबाहुरुवाच-
सोहंधर्मंकरिष्यामिसोहंपुरायंद्विजोत्तम
वासुदेवंजगद्योनिंयजिष्येनितरांमुने २
होमेनतुजपेनैवपूजयेन्मधुसूदनम्
यष्ट्वायज्ञंतपस्तप्त्वाविष्णुलोकंसभूपतिः ३
पूजितःसर्वकामैश्चप्राप्तवान्सत्वरंमुदा
गतेतस्मिन्महालोकेदेवदेवंनपश्यति ४
क्षुधाजातामहातीव्रातृष्णाचातिप्रवर्तते
तयोश्चापिमहाप्राज्ञजीवपीडाकराबहु ५
राजापिप्रिययासार्द्धंक्षुधातृष्णाप्रपीडितः
नपश्यतिहृषीकेशंदुःखेनमहतान्वितः ६
सूतउवाच-
एवंसदुःखितोराजाप्रिययासहसत्तम
आकुलव्याकुलोजातःपीडितःक्षुधयाभृशम् ७
इतश्चेतश्चवेगैश्चधावतेवसुधाधिपः
सर्वाभरणशोभांगोवस्त्रचंदनभूषितः ८
पुष्पमालाप्रशोभांगोहारकुंडलकंकणैः
रत्नदीप्तिप्रशोभांगःप्रययौसमहीपतिः ९
एवंदुःखसमाचारःस्तूयमानश्चपाठकैः
दुःखशोकसमाविष्टःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् १०
विष्णुलोकमहंप्राप्तस्त्वयासहसुशोभने
ऋषिभिःस्तूयमानोपिविमानेनापिभामिनि ११
कर्मणाकेनमेचेयंक्षुधातीवप्रवर्द्धते
विष्णुलोकंचसंप्राप्यनदृष्टोमधुसूदनः १२
तत्किंहिकारणंभद्रेनभुनज्मिमहत्फलम्
कर्मणाथनिजेनापिएतद्दुःखंप्रवर्त्तते १३
सैवंश्रुत्वाचतद्वाक्यंराजानमिदमब्रवीत् १४
भार्योवाच-

सत्यमुक्तंत्वयाराजन्नास्तिधर्मस्यवैफलम्
वेदशास्त्रपुराणेषुयेपठंतिचब्राह्मणाः १५
दुःखशोकौविधूयेहसर्वदोषैःप्रमुच्यते
नामोच्चारेणदेवस्यविष्णोश्चैवसुचक्रिणः १६
पुण्यात्मानोमहाभागाध्यायमानाजनार्दनम्
त्वयैवाराधितोदेवःशंखचक्रगदाधरः १७
अन्नादिदानंविप्रेभ्योनप्रदत्तंद्विजोदितम्
फलंतस्यप्रजानामिनदृष्टोमधुसूदनः १८
क्षुधामेबाधतेराजंस्तृष्णाचैवप्रशोषयेत्
कुंजलउवाच-
एवमुक्तस्तुप्रिययाराजाचिंताकुलेंद्रियः १९
ततोदृष्ट्वामहापुण्यमाश्रमंश्रमनाशनम्
दिव्यवृक्षसमाकीर्णंतडागैरुपशोभितम् २०
वापीकुंडतडागैश्चपुण्यतोयप्रपूरितैः
हंसकारंडवाकीर्णंकह्लारैरुपशोभितम् २१
आश्रमःशोभतेपुत्रमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः
दिव्यवृक्षसमाकीर्णंमृगव्रातैश्चशोभितम् २२
नानापुष्पसमाकीर्णंहृद्यगंधसमाकुलम्
द्विजसिद्धैःसमाकीर्णमृषिशिष्यैःसमाकुलम् २३
योगियोगेंद्रसंघुष्टंदेववृंदैरलंकृतम्
कदलीवनसंबाधैःसुफलैःपरिशोभितम् २४
नानावृक्षसमाकीर्णंसर्वकामसमन्वितम्
श्रीखंडैश्चारुगंधैश्चसुफलैःशोभितंसदा २५
एवंपुण्यंसमाकीर्णंब्रह्मलक्ष्मसमायुतम्
ससुबाहुस्ततोराजातयासुप्रिययासह २६
प्रविवेशमहापुण्यंतद्वनंसर्वकामदम्
भासमानोदिशःसर्वायत्रास्तेसूर्यसंनिभः २७
राजमानोमहादीप्त्यापरयासूर्यसंनिभः
योगासनसमारूढोयोगपट्टेनसंवृतः २८
वामदेवऋषिश्रेष्ठोवैष्णवानांवरस्तथा

ध्यायमानोहृषीकेशंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् २९
वामदेवंमहात्मानंतंदृष्ट्वामुनिसत्तमम्
त्वरंगत्वाप्रणम्यैवसराजाप्रिययासह ३०
वामदेवस्ततोदृष्ट्वाप्रणतंराजसत्तमम्
आशीर्भिरभिनंद्यैवराजानंप्रिययान्वितम् ३१
उपवेश्यासनेपुण्येसुबाहुंराजसत्तमम्
आसनादिततःपाद्यैरर्घपूजादिभिस्तथा ३२
मुनिनापूजितोभूपःप्रिययासहचागतः
अथपप्रच्छराजानंमहाभागवतोत्तमम् ३३
वामदेवउवाच-
त्वामहंविष्णुधर्मज्ञंविष्णुभक्तंनरोत्तमम्
जानेज्ञानेनराजेंद्रदिव्येनचोलभूमिपम् ३४
निरामयश्चागतोसिताद्दर्ययाभार्ययासह
राजोवाच-
निरामयश्चागतोऽस्मिप्राप्तोविष्णोःपरंपदम् ३५
मयाहिपरयाभक्त्यादेवदेवोजनार्दनः
आराधितोजगन्नाथोभक्तिप्रीतःसुरेश्वरम् ३६
कस्मात्पश्याम्यहंतातनदेवंकमलापतिम्
क्षुधामेबाधतेताततृष्णातीवसुदारुणा ३७
ताभ्यांशांतिंनगच्छावसुखंविंदावनैवच
एतन्मेकारणंदुःखंसंजातंमुनिसत्तम ३८
तन्मेत्वंकारणंब्रूहिप्रसादात्सुमुखोभव
वामदेवउवाच-
त्वंतुभक्तोसिराजेंद्रश्रीकृष्णस्यसदैवहि ३९
आराधितस्त्वयाभक्त्यापरयामधुसूदनः
भक्त्योपचारैःस्नानाद्यैर्गंधपुष्पादिभिस्तथा ४०
नपूजितोऽथनैवेद्यैःफलैश्चजगतांपतिः
दशमींप्राप्यराजेंद्रत्वयैवचसदाकृतम् ४१
एकभक्तंनदत्तंतुब्राह्मणायसुभोजनम्
एकादशींतुसंप्राप्यनकृतंभोजनंत्वया ४२

विष्णुमुद्दिश्यविप्रायनदत्तंभोजनंत्वया
अन्नंचामृतरूपेणपृथिव्यांसंस्थितंसदा ४३
अन्नदानंविशेषेणकदादत्तंनहित्वया
ओषध्यश्चमहाराजनानाभेदास्तुताःशृणु ४४
कटुतिक्तकषायाश्चमधुराम्लाश्चक्षारकाः
हिंग्वाद्योपस्कराःसर्वेनानारूपाश्चभूपते ४५
अमृताज्जज्ञिरेसर्वाओषध्यःपुष्टिहेतवः
अन्नमेवसुसंस्कृत्यऔषधव्यंजनान्वितम् ४६
देवेभ्योविष्णुरूपेभ्यइतिसंकल्प्यदीयते
पितृभ्योविष्णुरूपेभ्योहस्तेचब्राह्मणस्यहि ४७
अतिथिभ्यस्ततोदत्वापरिजनंप्रभोजयेत्
स्वयंतुभुंजतेपश्चात्तदन्नममृतोपमम् ४८
प्रेत्यदुःखंनचैवास्तितस्यसौख्यंतुभूपते
ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षत्ररूपाश्चभूपते ४९
यथाहिकर्षकःकश्चित्सुकृषिंकुरुतेसदा
तद्वन्मर्त्यःकृषिंकुर्यात्क्षेत्रेविप्रास्यकेनृप ५०
स्वभावलांगलेनापिश्रद्धाशस्त्रेणभेदयेत्
वृषभौतुमतौनित्यंबुद्धिश्चैवतपस्तथा ५१
सत्यज्ञानानुभावीशःशुद्धात्मातुप्रतोदकः
विप्रनाम्निमहाक्षेत्रेनमस्कारैर्विसर्जयेत् ५२
स्फोटयेत्कल्मषंनित्यंकृषिकोहियथानृप
क्षेत्रस्यउद्यमेयुक्तोविष्णुकामःप्रसादयेत् ५३
तद्वद्वाक्यैःशुभैःपुण्यैर्विप्रांश्चापिप्रसादयेत्
पर्वतीर्थाप्तिकालश्चघनरूपोभिवर्षणे ५४
वप्तुकामोभवेत्क्षेत्रीततःक्षेत्रेप्रवापयेत्
तद्वद्भूपप्रसन्नायविप्रायपरिदीयते ५५
क्षेत्रस्यउप्तबीजस्ययथाक्षेत्रीप्रभुंजति
फलमेवमहाराजतथादाताभुनक्तिच ५६
प्रेत्यचात्रैवनित्यंचतृप्तोभवतिनान्यथा
ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षेत्ररूपानसंशयः ५७

मानवानांमहाराजवापिताःप्रददंतिच
फलमेवंनसंदेहोयादृशंतादृशंध्रुवम् ५८
कटुकाद्धिनजायेतराजन्मधुरएवच
तद्वच्चमधुराख्याच्चनजायेत्कटुकःपुनः ५९
यादृशंवपतेबीजंतादृशंफलमश्नुते
नवापयतियःक्षेत्रंनसभुंजतितत्फलम् ६०
तद्वद्विप्राश्चदेवाश्चपितरःक्षेत्ररूपिणः
दर्शयंतिफलंराजन्दत्तस्यापिनसंशयः ६१
यादृशंहिकृतंकर्मत्वयैवचशुभाशुभम्
तादृश्भुंक्ष्ववैराजन्नन्यथातन्नजायते ६२
नपुरादेवविप्रेभ्यःपितृभ्यश्चकदाचन
मिष्टान्नपानमेवापिदत्तंसुमनसातदा ६३
सुभोज्यैर्भोजनैर्मृष्टैर्मधुरैश्चोष्यपेयकैः
सुभक्ष्यैरात्मनाभुक्तंकस्मैदत्तंनचत्वया ६४
स्वशरीरंत्वयापुष्टमन्नैरमृतसन्निभैः
यस्मात्कृतंमहाराजतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते ६५
कर्मैवकारणंराजन्नराणांसुखदुःखयोः
जन्ममृत्व्योर्महाभागभुंक्ष्वतत्कर्मणःफलम् ६६
पूर्वेपिचमहात्मानोदिवंप्राप्ताःस्वकर्मणा
पुनःप्रयाताभूर्लोकंकर्मणःक्षयकालतः ६७
नलोभगीरथश्चैवविश्वामित्रोयुधिष्ठिरः
कर्मणैवहिसंप्राप्ताःस्वर्गंराजन्स्वकालतः ६८
दिष्टंहिप्राक्तनंकर्मतेनदुःखंसुखंलभेत्
तदुल्लंघयितुंराजन्कःसमर्थोपिहीश्वरः ६९
अथतस्मान्नृपश्रेष्ठस्वर्गतस्यापितेऽभवत्
क्षुत्तृष्णासंभवोवेगस्ततोदुष्टंहिकर्मते ७०
यदितेक्षुत्प्रतीकारोह्यभीष्टोनृपसत्तम
तद्गत्वाभुंक्ष्वकायंस्वमानंदारणयसंस्थितम् ७१
तवचेयंमहाराज्ञीक्षुत्क्षामातीवदृश्यते
सुबाहुरुवाच-

कियत्कालमिदंकर्मकर्तव्यंप्रिययासह ७२
तन्मेब्रूहिमहाभागानुग्रहोदृश्यतेकदा
कस्यदानेनकिंपुण्यंद्रव्यस्यमुनिसत्तम ७३
तत्प्रब्रूहिमहाप्राज्ञयदितुष्टोसिसांप्रतम्
वामदेवउवाच–
अन्नदानान्महासौख्यमुदकस्यमहामते ७४
भुंजंतिमर्त्याःस्वर्गंवैपीड्यंतेनैवपातकैः
यदादानंनदत्तंतुभवेदपिहिमानवैः ७५
मृत्युकालेपिसंप्राप्तेदानंसर्वेददंतिच
आदावेवप्रदातव्यमन्नंचोदकसंयुतम् ७६
सुच्छत्रोपानहौदद्याज्जलपात्रंसुशोभनम्
भूमिंसुकांचनंधेनुमष्टौदानानियोऽपयेत् ७७
स्वर्गेनजायतेतस्यक्षुधातृष्णादिसंभवः
क्षुधानबाधतेराजन्नन्नदानात्सतृप्तिमान् ७८
तृष्णातीव्रानहिस्याद्वैतृप्तोभवतिसर्वदा
पादुकायाःप्रदानेनच्छत्रदानेनभूपते ७९
छायामाप्नोतिदातावैवाहनंचनृपोत्तम
उपानहप्रदानेनअन्यदेवंवदाम्यहम् ८०
भूमिदानान्महाभागसर्वकामानवाप्नुयात्
गोदानेनमहाराजरसैःपुष्टोभवेत्सदा ८१
सर्वान्भोगान्प्रभुंजानःस्वर्गलोकेवसेन्नरः
तृप्तोभवतिवैदातागोदानेननसंशयः ८२
नीरुजःसुखसंपन्नःसंतुष्टस्तुधनान्वितः
कांचनेनसुवर्णस्तुजायतेनात्रसंशयः ८३
श्रीमांश्चरूपवांस्त्यागीरत्नभोक्ताभवेन्नरः
मृत्युकालेतुसंप्राप्तेतिलदानंप्रयच्छति ८४
सर्वभोगपतिर्भूत्वाविष्णुलोकंप्रयातिसः
एवंदानविशेषेणप्राप्यतेपरमंसुखम् ८५
गोदानंभूमिदानंतुअन्नोदकेचवैत्वया
जीवमानेनराजेंद्रनदत्तंब्राह्मणायवै ८६

मृत्युकालेपिनोदत्तंतस्मात्चुधाप्रवर्तते
एतत्तेकारणंप्रोक्तंजातंकर्मवशानुगम् ८७
यादृशंतुकृतंकर्मतादृशंपरिभुज्यते
सुबाहुरुवाच-
कथंचुधाप्रशांतिंमेप्रयातिमुनिसत्तम ८८
अनयाशोषितःकायोह्यतीवपरिदूयते
चुधांप्रतिद्विजश्रेष्ठप्रायश्चित्तंवदस्वनौः ८९
कर्मणश्चास्यघोरस्ययथाशांतिर्भवेन्मम
वामदेवउवाच-
प्रायश्चित्तंनचैवास्तिऋतेभोगान्नृपोत्तम ९०
कर्मणोस्यफलंसर्वंभवान्स्वस्थःप्रभोद्त्यति
यत्रतेपतितःकायःप्रियायाश्चैवभूपते ९१
युवाभ्यांहिप्रगंतव्यमितश्चैवनसंशयः
उभाभ्यामपिभोक्तव्यंकायमचयमेवतत् ९२
स्वंस्वंराजन्नसंदेहस्त्वयावैप्रिययासह
राजोवाच-
कियत्कालंप्रभोक्तव्यंमयैवंप्रिययासह ९३
तदादिशमहाभागप्रमाणंतद्वचोमम
वामदेवउवाच-
वासुदेवमहास्तोत्रंमहापातकनाशनम् ९४
यदात्वंश्रोष्यसेपुरायंतदामोचंप्रयास्यसि
एतत्तेसर्वमाख्यातंगच्छराजन्प्रभुंदवहि ९५
एवंश्रुत्वाततोराजाभार्ययासहवैपुनः
स्वशरीरस्यवैमांसंभचतेप्रिययासह ९६
नित्यमेवमहाप्राज्ञतद्वत्पूर्णंभवेद्वपुः
नित्यंप्रभचतेराजाराज्ञीतस्यचपुत्रक ९७
यथायथाचराजाचभचतेचकलेवरम्
हसेतेवैसदानार्यौतयोर्भावंवदाम्यहम् ९८
प्रज्ञासार्द्धंमहासाध्वीचरित्रंतस्यभूपतेः
हास्यंहिकुरुतेनित्यंतस्यश्रद्धानपायिनी ९९

प्रज्ञयाप्रेर्यमाणेननदत्तंश्रद्धयान्वितम्
ब्राह्मणेभ्यःसुसंकल्प्यअन्नमुद्दिश्यवैष्णवे १००
एवंसभक्षतेमांसंस्वस्यकायस्यनित्यदा
योषिदप्यात्मकायंचरसैश्चामृतसन्निभैः १०१
ततोवर्षशतांतेतुवामदेवंमहामुनिम्
स्मृत्वासगर्हयामासआत्मानंप्रतिसुव्रत १०२
नदत्तंपितृदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यःकदामया
नदत्तमतिथिभ्योहिवृद्धेभ्यश्चविशेषतः १०३
दीनेभ्योहिनदत्तंचकृपयाचातुरायच
एवंसभुंक्तेस्वंमांसंगर्हयन्स्वीयकर्मच १०४
एवंस्वमांसंभुंजानंसुबाहुंप्रिययासह
हसेतेचतदादृष्ट्वाप्रज्ञाश्रद्धाचद्वेस्त्रियौ १०५
तस्यकर्मविपाकस्यशुभात्माहसतेनृप
ममसंगप्रसंगेननदत्तंपापचेतन १०६
प्रज्ञाचवचनैस्तैस्तुराजानंहसतेपुनः
क्वगतोसौमहामोहोयेनत्वंमोहितोनृप १०७
लोभेनमोहयुक्तेनतमोगर्तेनिपात्यते
तत्रापतित्वामामैवपतितंदुःखसंकटे १०८
दानमार्गंपरित्यज्यलोभमार्गंगतोनृप
भार्ययासहभुंक्ष्वत्वंव्यापितःक्षुधयाभृशम् १०९
एवंतंहसतेप्रज्ञासुबाहुंप्रिययान्वितम्
एतद्धिकारणंसर्वंतयोर्हासस्यपुत्रक ११०
भक्ष्यमाणस्यभूपस्यदेहंस्वंदुःखितेतदा
ऊचतुर्देहिदेहीतियाच्यमानःसदैवहि १११
क्षुधातृष्णामहाप्राज्ञभीमरूपेभयानके
पयसामिश्रितंभक्ष्यंयाचेतेनृपतीश्वरम् ११२
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम्
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्वदस्वमहामते ११३
विज्वलउवाच-
वासुदेवाभिधानंतत्स्तोत्रंकथयमेपितः

येनमोद्तंव्रजेद्राजातद्विष्णोःपरमंपदम् ११४
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेसप्तनवतितमोऽध्यायः ९७

अ्रष्टनवतितमोऽध्यायः

सूतउवाच-
एवमुक्तेशुभेवाक्येविज्वलेनमहात्मना
कुंजलोवदतांश्रेष्ठःस्तोत्रंपुरयमुदैरयत् १
ध्यात्वानत्वाहृषीकेशंसर्वक्लेशविनाशनम्
सर्वश्रेयःप्रदातारंहरेःस्तोत्रमुदीरितम् २
वासुदेवाभिधानंतत्सर्वश्रेयःप्रदायकम्
मोद्तद्वारंसुखोपेतंशांतिदंपुष्टिवर्द्धनम् ३
सर्वकामप्रदातारंज्ञानदंज्ञानवर्द्धनम्
वासुदेवस्ययत्स्तोत्रंविज्वलायप्रकाशितम् ४
वासुदेवाभिधानंचाप्रमेयंपुरयवर्द्धनम्
सोऽवगम्यपितुःसर्वंविज्वलःपद्तिणांवरः ५
तत्रगंतुंप्रचक्रामपितुःपृष्टंतदानृप
एवंगंतुंकृतमतिंविज्वलंज्ञानपारगम् ६
उवाचपुत्रंधर्मात्माउपकारसमुद्यतम् ७
कुंजलउवाच-
पुत्रतस्यमहज्ज्ञानेपातकंभूपतेःशृणु
यतोगत्वापठस्वत्वंसुबाहोश्चोपशृरवतः ८
यथायथाश्रोष्यतिस्तोत्रमुत्तमंतथातथाज्ञानमयोभविष्यति
श्रीवासुदेवस्यनसंशयोवैतस्यप्रसादात्सुशिवंमयोक्तम् ९
अ्रामंत्र्यसगुरुंपश्चादुड्डीयलघुविक्रमः
अ्रानंदकाननंपुरयंसंप्राप्तोविज्वलस्तदा १०
वृद्तच्छायांसमाश्रित्यउपविष्टोमुदान्वितः
समालोक्यसराजानंविमानेनागतंपुनः ११
एष्यत्यसौकदाराजासुबाहुःप्रिययासह
पातकान्मोचयिष्यामिस्तोत्रेणानेनवैकदा १२

तावद्विमानःसंप्राप्तःकिंकिणीजालमंडितः
घंटारवसमाकीर्णोवीणावेणुसमन्वितः १३
गंधर्वस्वरसंघुष्टश्चाप्सरोभिःसमन्वितः
सर्वकामसमृद्धस्तुअन्नोदकविवर्जितः १४
तस्मिन्यानेस्थितोराजासुबाहुःप्रिययासह
समुत्तीर्णोविमानात्ससुताद्दर्यप्रिययासह १५
शस्त्रमादायतीक्ष्णंतुयावत्कृंततितच्छवम्
तावद्धिविज्वलेनापिसमाह्वानंकृतंतदा १६
भोभोःपुरुषशार्दूलदेवोपमभवानिदम्
करोतिनिर्घृणंकर्मनृशंसैर्नचशक्यते १७
कर्तुंपुरुषशार्दूलकोऽयविधिविपर्ययः
दुष्कृतंसाहसंकर्मनिंद्यंलोकेषुसर्वदा १८
वेदाचारविहीनंतुकस्मात्प्रारब्धवानिह
तन्मेत्वंकारणंसर्वंकथयस्वयथातथा १९
इत्येवंभाषितंतस्यविज्वलस्यमहात्मनः
समाकर्ण्यमहाराजःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् २०
प्रियेवर्षशतंभुक्तंमयेदंपापकर्मणा
कदानभाषितंकेनयथायंपरिभाषते २१
ममैवंपीड्यमानस्यक्षुधयाहृदयंप्रिये
निर्गतंचोत्सुकंकांतेशांतिश्चित्तेप्रवर्तते २२
यावदस्यश्रुतंवाक्यंसर्वदुःखस्यशांतिदम्
तावच्चित्तेसमाह्लादोवर्ततेचारुहासिनि २३
कोयंदेवोनुगंधर्वःसहस्राक्षोभविष्यति
मुनीनांस्याद्वचःसत्यंयदुक्तंमुनिनापुरा २४
एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियस्यानंतरंप्रिया
राजानंप्रत्युवाचाथभार्यापतिपरायणा २५
सत्यमुक्तंत्वयानाथइदमाश्चर्यमुत्तमम्
यथातेवर्ततेकांतममचित्तेतथापुनः २६
पक्षिरूपधरःकोऽयपृच्छतेहितकारिवत्
एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियायाःपृथिवीपतिः २७

बद्धांजलिपुटोभूत्वापक्षिणंवाक्यमब्रवीत्
सुबाहुरुवाच-
स्वागतंतेमहाप्राज्ञपक्षिरूपधरःप्रभो २८
शिरसाभार्ययासार्द्धंतवपादांबुजद्वयम्
नमस्करोम्यहंपुरायमस्तुनस्त्वत्प्रसादतः २९
भवान्कःपक्षिरूपेणपुरायमेवंप्रभाषते
यादृशंक्रियतेकर्मपूर्वदेहेनसत्तम ३०
सुकृतंदुष्कृतंवापितदिहैवप्रभुज्यते
अथतेनात्मकंवृत्तंतस्याग्रेचनिवेदितम् ३१
यथोक्तंकुंजलेनापिपित्रापूर्वंश्रुतंतथा
कथयस्वात्मवृत्तांतंभवान्कोमांप्रभाषते ३२
सुबाहुंप्रत्युवाचेदंवाक्यंपक्षिवरस्तदा
विज्वलउवाच-
शुकजात्यांसम्त्पन्नःकुंजलोनाममेपिता ३३
तस्याहंविज्वलोनामतृतीयस्तुसुतेष्वहम्
नाहंदेवोनगंधर्वोनचसिद्धोमहाभुज ३४
नित्यमेवप्रपश्यामिकर्मचैवंसुदारुणम्
कियत्कालंमहत्कर्मसाहसाकारसंयुतम् ३५
करिष्यसिमहाराजतन्मेकथयसांप्रतम्
सुबाहुरुवाच-
वासुदेवाभिधानंयत्पूर्वमुक्तंहिब्राह्मणैः ३६
श्रोष्याम्यहंयदाभद्रगतिंस्वांप्राप्नुयांतदा
पुरायात्मनाभाषितंवैमुनिनासंयतात्मना ३७
तदाहंपातकान्मुक्तोभविष्यामिनसंशयः
विज्वलउवाच-
तवार्थेपृच्छितस्तातस्तेनमेकथितंचयत् ३८
तत्तेद्याहंप्रवक्ष्यामिशाश्वतंशृणुसत्तम ३९
ॐअस्यश्रीवासुदेवाभिधानस्य स्तोत्रस्यनारदऋषिरनुष्टुप्छंदः
ॐकारोदेवता सर्वपातकनाशनार्थेचतुर्वर्गसाधनार्थेचजपेविनियोगः
ॐनमोभगवतेवासुदेवायइतिमंत्रः

पावनंपरमंपुरायंवेदज्ञंवेदमंदिरम्
विद्याधारंभवाधारंप्रणवंवैनमाम्यहम् ४०
निरावासंनिराकारंसुप्रकाशंमहोदयम्
निर्गुणंगुणसंबद्धंनमामिप्रणवंपरम् ४१
महाकांतंमहोत्साहंमहामोहविनाशनम्
अचिन्त्यंतंजगत्सर्वंगुणातीतंनमाम्यहम् ४२
भातिसर्वत्रयोभूत्वाभूतानांभूतिवर्द्धनः
अभयंभिक्षुसंबद्धंनमामिप्रणवंशिवम् ४३
गायत्रीसामगायंतंगीतंगीतप्रियंशुभम्
गंधर्वगीतभोक्तारंप्रणवंप्रणमाम्यहम् ४४
विचारंवेदरूपंतंयज्ञस्थंभक्तवत्सलम्
योनिंसर्वस्यलोकस्यओंकारंप्रणमाम्यहम् ४५
तारकंसर्वभूतानांनौरूपेणविराजितम्
संसारार्णवमग्नानांनमामिप्रणवंहरिम् ४६
सर्वलोकेषुवसतेएकरूपेणनैकधा
धामकैवल्यरूपेणनमामिप्रणवंशिवम् ४७
सूक्ष्मंसूक्ष्मतरंशुद्धंनिर्गुणंगुणनायकम्
वर्जितंप्राकृतैर्भावैर्वेदस्थानंनमाम्यहम् ४८
देवदैत्यवियोगैश्चवर्जितंतुष्टिभिःसदा
दैवैश्चयोगिभिर्ध्येयंतमोंकारंनमाम्यहम् ४९
व्यापकंविश्ववेत्तारंविज्ञानंपरमंशुभम्
शिवंशिवगुणंशांतंवंदेप्रणवमीश्वरम् ५०
यस्यमायांप्रविष्टास्तुब्रह्माद्याश्चसुरासुराः
नविंदंतिपरंशुद्धंमोक्षद्वारंनमाम्यहम् ५१
आनंदकंदायविशुद्धबुद्धयेशुद्धायहंसायपरावराय
नमोऽस्तुतस्मैगणनायकायश्रीवासुदेवायमहाप्रभाय ५२
श्रीपांचजन्येनविराजमानंरविप्रभेणापिसुदर्शनेन
गदाब्जकेनापिविराजमानंप्रभुंसदैनंशरणंप्रपद्ये ५३
यंवेदगुह्यंसगुणंगुणानामाधारभूतंसचराचरस्य
यंसूर्यवैश्वानरतुल्यतेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५४

सुधानिधानंविमलंसुरूपमानंदमानेनविराजमानम्
यंप्राप्यजीवंतिसुरादिलोकास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५५
तमोघनानांस्वकरैर्विनाशंकरोतिनित्यंपरिकर्महेतुः
उद्द्योतमानंरविदीप्ततेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५६
योभातिसर्वत्ररविप्रभावैःकरोतिशोषंचरसंददाति
यःप्राणिनामंतरगःसवायुस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५७
स्वेच्छानुरूपेणसदेवदेवोबिभर्तिलोकान्सकलान्महीपान्
संतारणेनौरिववर्ततियस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५८
अंतर्गतोलोकमयःसदैवपचत्यसौस्थावरजंगमानाम्
स्वाहामुखोदेवगणस्यहेतुस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५९
रसैःसुपुरायैःसकलैःसहैवपुष्णातिसौम्योगुणदश्चलोके
अन्नानियोनिर्मलतेजसैवतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६०
अस्त्येवसर्वत्रविनाशहेतुःसर्वाश्रयःसर्वमयःससर्वः
विनाहृषीकैर्विषयान्प्रभुंक्तेतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६१
जीवस्वरूपेणबिभर्तिलोकांस्ततःस्वमूर्तान्सचराचरांश्च
निष्केवलोज्ञानमयःसुशुद्धस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६२
दैत्यांतकंदुःखविनाशमूलंशांतंपरंशक्तिमयंविशालम्
यंप्राप्यदेवाविनयंप्रयांतितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६३
सुखंसुखांतंसुखदंसुरेशंज्ञानार्णवंतंमुनिपंसुरेशम्
सत्याश्रयंसत्यगुणोपविष्टंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६४
यज्ञांगरूपंपरमार्थरूपंमायान्वितंमापतिमुग्रपुरायम्
विज्ञानमेकंजगतांनिवासंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६५
अंभोधिमध्येशयनंहितस्यनागांगभोगेशयनंविशाले
श्रीपादपद्मद्वयमेवतस्यतद्वासुदेवस्यनमामिनित्यम् ६६
पुरायान्वितंशंकरमेवनित्यंतीर्थैरनेकैःपरिसेव्यमानम्
तत्पादपद्मद्वयमेवतस्यश्रीवासुदेवस्यअघापहंतत् ६७
पादांबुजंरक्तमहोत्पलाभमंभोजसल्लिंगजयोपयुक्तम्
अलंकृतंनूपुरमुद्रिकाभिःश्रीवासुदेवस्यनमामिनित्यम् ६८
देवैःसुसिद्धैर्मुनिभिःसदैवनुतंसुभक्त्याउरगाधिपैश्च
तत्पादपंकेरुहमेवपुरायंश्रीवासुदेवस्यनमामिनित्यम् ६९

यस्यापिपादांभसिमज्ञमानाःपूतादिवंयांतिविकल्मषास्ते
मोद्बंलभंतेमुनयःसुतुष्टास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ७०
पादोदकंतिष्ठतियत्रविष्णोर्गंगादितीर्थानिसदैवतत्र
पिबंतियेद्यापिसपापदेहास्तेयांतिशुद्धाःसुगृहंमुरारेः ७१
पादोदकेनाप्यभिषिच्यमानाउग्रैश्चपापैःपरिलिप्तदेहाः
तेयांतिमुक्तिंपरमेश्वरस्यतस्यैवपादौसततंनमामि ७२
नैवेद्यमात्रेणसुभद्मितेनसुचक्रिणस्तस्यमहात्मनस्तु
श्रीवाजपेयस्यफलंलभंतेसर्वार्थयुक्ताश्चनराभवंति ७३
नारायणंतंनरकाधिनाशनंमायाविहीनंसकलंगुणज्ञम्
यंध्यायमानाःसुगतिंप्रयांतितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ७४
योवंद्यस्त्वृषिसिद्धचारणगणैर्देवैःसदापूज्यते
योविश्वस्यविसृष्टिहेतुकरणेब्रह्मादिदेवप्रभुः
यःसंसारमहार्णवेनिपतितस्योद्धारकोवत्सल-
स्तस्यैवापिनमाम्यहंसुचरणौभक्त्यावरौपावनौ ७५
योदृष्टोमखमंडपेसुरगणैःश्रीवामनःसामगः
सामोद्गीतकुतूहलःसुरगणैस्त्रैलोक्यएकःप्रभुः
कुर्वंतंनयनेद्बणैःशुभकरैर्निष्पापतांतद्बले-
स्तस्याहंचरणारविंदयुगलंवंदेपरंपावनम् ७६
राजंतंद्विजमंडलेमखमुखेब्रह्मश्रियाशोभितं
दिव्येनापिसुतेजसाकरमयंयंचेंद्रनीलोपमम्
देवानांहितकाम्ययासुतनुजंवैरोचनस्यापितं-
याचंतंममदीयतांत्रिपदकंवंदेप्रभुंवामनम् ७७
तंद्रष्टुंरविमंडलेमुनिगणैःसंप्राप्तवंतंदिवं
चंद्रार्कास्तमयांतरेकिलपदासंच्छादयंतंतदा
तस्यैवापिसुचक्रिणःसुरगणाःप्रापुर्लयंसांप्रतं-
कायेविश्वविकोशकेतमतुलंनौमिप्रभोर्विक्रमम् ७८

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेऽष्टनवतितमोऽध्यायः ९८

नवनवतितमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
स्तोत्रंपवित्रंपरमंपुराणंपापापहंपुरायमयंशिवंच
धन्यंसुसूक्तंपरमंसुजाप्यंनिशम्यराजाससुखीबभूव १
गतासुतृष्णाक्षुधयासमेतादेवोपमोभूमिपतिर्बभूव
भार्याचतस्यापिविभातिरूपैर्युक्तावुभौपापविबंधमाप्तौ २
देवःसुदेवैःपरिवारितोसौविप्रैःसुसिद्धैर्हरिभक्तियुक्तैः
आगत्यभूपंगतकल्मषंतंश्रीशंखचक्राब्जगदासिधर्ता ३
श्रीनारदोभार्गवव्यासपुरायासमागतस्तत्रमृकंडसूनुः
वाल्मीकिनामामुनिर्विष्णुभक्तःसमागतोब्रह्मसुतोवसिष्ठः ४
गर्गोमहात्माहरिभक्तियुक्तोजाबालिरैभ्यावथकश्यपश्च
आजग्मुरेतेहरिणासमेताविष्णुप्रियाभागवतांवरिष्ठाः ५
पुरायाःसुधन्यागतकल्मषास्तेहरेःसुपादांबुजभक्तियुक्ताः
श्रीवासुदेवंपरिवार्यतस्थुःस्तुवंतिभूपंविविधप्रकारैः ६
देवाश्चसर्वेहुतभुङ्मुखाश्चब्रह्माहरिश्चापिसुदिव्यदेव्यः
गायंतिदिव्यंमधुरंमनोहरंगंधर्वराजादिसुगायनाश्च ७
सुवेदयुक्तैःपरमार्थसंमितैःस्तवैःसुपुरायैर्मुनयःस्तुवंति
दृष्ट्वापतिंभूपतिमेवदेवोहरिर्बभाषेवचनंमनोहरम् ८
वरंयथेष्टंवरयस्वभूपतेददाम्यहंतेपरितोषितोयतः
हरेस्तुवाक्यंसनिशम्यराजादृष्ट्वामुरारिंवदमानमग्रे ९
नीलोत्पलाभंमुरघातिनंप्रभुंतंशंखचक्रासिगदाप्रधारिणम्
श्रियासमेतंपरमेश्वरंतंरत्नोज्ज्वलंकंकणहारभूषितम् १०
रविप्रभंदेवगणैःसुसेवितंमहार्घहाराभरणैःसुभूषितम्
सुदिव्यगंधैर्वरलेपनैर्हरिंसुभक्तिभावैरवनींगतोनृपः ११
दंडप्रणामैःसततंनमामजयेतिवाचाथमहानृपस्तदा
दासोस्मिभृत्योस्मिपुरःसतेसदाभक्तिंनजानेनचभावमुत्तमम् १२
जायान्वितंमामिहचागतंहरेप्रपाहिवैत्वांशरणंप्रपन्नम्
धन्यास्तुतेमाधवमानवाद्विजाःसदैवतेध्यानमनोविलीनाः १३
समुच्चरंतोभवमाधवेतिप्रयांतिवैकुंठमितःसुनिर्मलाः
तवैवपादांबुजनिर्गतंपयःपुरायंतथायेशिरसावहंति १४

समस्ततीर्थोद्भवतोयश्राप्लुतास्तेमानवायांतिहरेःसुधाम १५
नास्तियोगोनमेभक्तिर्ज्ञानंनास्तिनमेक्रिया
कस्यपुरायस्यसंगेनवरंमह्यंप्रयच्छसि १६
हरिरुवाच-
वासुदेवाभिधानंयन्महापातकनाशनम्
भवताविज्वलात्पुरायाच्छ्रुतंराजन्विकल्मषः १७
तेनत्वंमुक्तिभागीचसंजातोनात्रसंशयः
ममलोकेप्रभुंद्दवत्वंदिव्यान्भोगान्मनोनुगान् १८
राजोवाच-
यदिदेववरोदेयोममदीनस्यवैत्वया
विज्वलायप्रयच्छत्वंप्रथमंवरमुत्तमम् १९
हरिरुवाच-
विज्वलस्यपितापुरायःकुंजलोज्ञानमंडितः
वासुदेवमहास्तोत्रंनित्यंपठतिभूपते २०
पुत्रैःप्रियासमेतोऽसौममगेहंप्रयास्यति
एतत्तुजपतेस्तोत्रंसदादास्याम्यहंफलम् २१
एवमुक्तेशुभेवाक्येराजाकेशवमब्रवीत्
इदंस्तोत्रंमहापुरायंसफलंकुरुकेशव २२
हरिरुवाच-
कृतेयुगेमहाराजयदास्तोष्यंतिमानवाः
तदामोद्मंप्रयास्यंतितत्द्मणान्नात्रसंशयः २३
त्रेतायांमासमात्रेणषड्भिर्मासैस्तुद्वापरे
वर्षेणैकेनचकलौयेजपंतिचमानवाः २४
स्वर्गंप्रयांतिराजेंद्रवैष्णवंगतिदायकम्
त्रिकालमेककालंवास्नातोजपतिब्राह्मणः २५
यंयंतुवांछतेकामंससतस्यभविष्यति
द्मत्रियोजयमाप्नोतिधनधान्यैरलंकृतः २६
वैश्योभविष्यतिश्रीमान्सुखीशूद्रोभविष्यति
श्रंत्यजंश्रावयेद्योयंपापान्मुक्तोभविष्यति २७
श्रावकोनरकंघोरंकदाचिन्नैवपश्यति

ममस्तोत्रप्रसादाच्चसर्वसिद्धोभविष्यति २८
ब्राह्मणैर्भोज्यमानैश्चश्राद्धकालेपठिष्यति
पितरोवैष्णवंलोकंतृप्तायास्यंतिभूपते २९
तर्पणांतेजपंकुर्याद्ब्राह्मणोवाथक्षत्रियः
पिबंतिचामृतंतस्यपितरोहृष्टमानसाः ३०
होमेषुयज्ञमध्येचभावाज्ञपतिमानवः
तत्रविघ्नानजायंतेसर्वसिद्धिर्भविष्यति ३१
विषमेदुर्गसंस्थानेहिंस्त्रव्याघ्रस्यसंकटे
चौराणांसंकटेप्राप्तेतत्रस्तोत्रमुदीरयेत् ३२
तत्रशांतिर्महाराजभविष्यतिनसंशयः
अन्येष्वेवसुभव्येषुराजद्वारेगतेनरे ३३
वासुदेवाभिधानस्यअयुतंजपतेनरः
ब्रह्मचर्येणसंस्नातःक्रोधलोभविवर्जितः ३४
तिलतंडुलकैर्होमंदशांशमाज्यमिश्रितम्
वासुदेवंप्रपूज्यैवदद्यात्प्रयतमानसः ३५
श्लोकंप्रतिततोदेयंहोमंध्यानेनमानवैः
तेषांसुभृत्यवन्नित्यंपार्श्वेनैवत्यजाम्यहम् ३६
कलौयुगेसुसंप्राप्तेस्तोत्रेदास्यंप्रयास्यति
वेदभंगप्रसंगेनयस्यकस्यनदीयते ३७
सर्वकामसमृद्धार्थःसचैवहिभविष्यति
एवंहिसफलंस्तोत्रंमयाभूपकृतंशृणु ३८
ब्रह्मणानिर्मितंतेनजप्तंरुद्रेणवैपुरा
ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तइंद्रोमुक्तश्चकिल्बिषात् ३९
देवाश्चऋषयोगुह्याःसिद्धविद्याधरामराः
नागैस्तुपूजितंस्तोत्रमापुःसिद्धिंमनीप्सिताम् ४०
पुण्योधन्यःसवैदातापुत्रवान्हिभविष्यति
जपिष्यतिममस्तोत्रंनात्रकार्याविचारणा ४१
आगच्छत्वंस्त्रियासार्धंममस्थानंनृपोत्तम
हस्तावलंबनंदत्तंहरिणातस्यभूपतेः ४२
नेदुर्दुंदुभयस्तत्रगंधर्वाललितंजगुः

ननृतुश्चाप्सरःश्रेष्ठाःपुष्पवृष्टिंप्रचक्रिरे ४३
देवाश्चऋषयःसर्वेवेदस्तोत्रैःस्तुवंतिते
ततोदयितयासार्द्धंजगामनृपतिर्हरिम् ४४
तंस्तूयमानंसुरसिद्धसंघैःसविज्वलःपश्यतिहृष्टमानसः
समागतस्तिष्ठतियत्रवैपितामाताचवेगेनमहाप्रभावः ४५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेनवनवतितमोऽध्यायः ९९

शततमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
नर्मदायास्तटेरम्येवटेतिष्ठतिवैपिता
विज्वलोऽपिसमायातःपितरंप्रणिपत्यसः १
वासुदेवाभिधानस्यस्तोत्रस्यापिमहामतिः
समाचष्टेसधर्मात्मामहिमानंपितुःपुरः २
यथाविष्णुःसमागत्यददौतस्मैवरंशुभम्
तत्सर्वंकथयामाससुप्रसन्नेनचेतसा ३
कुंजलोपिचवृत्तांतंसमाकर्ण्यसभूपतेः
हर्षेणमहताविष्टःपुत्रमालिंग्यविज्वलम् ४
आहपुण्यंकृतंवत्सत्वयाराज्ञेमहात्मने
उपकारंमहापुण्यंवासुदेवस्यकीर्तनात् ५
एवमाभाष्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनंद्यच
पुत्रंदेवसमोपेतंस्तुत्वाचैवपुनःपुनः ६
स्थितःसरित्तटेरम्येच्यवनस्योपपश्यतः
एतत्तेसर्वमाख्यातंतेषांवृत्तंमहात्मनाम् ७
वैष्णवानांमहाराजअन्यत्किंतेवदाम्यहम्
वेनउवाच-
अमृतंशंखपात्रेणपानार्थंममचार्पितम् ८
तस्मात्कस्यनचश्रद्धापातुंमर्त्यस्यभूतले
उत्तमंवैष्णवंज्ञानंपानानामिहसर्वदा ९
त्वयैवंकथ्यमानस्यपानेतृप्तिर्नजायते

श्रोतुंहिदेवदेवेशममश्रद्धाविवर्द्धते १०
कथयस्वप्रसादान्मेकुंजलस्यापिचेष्टितम्
महात्मनाकिमुक्तंचचतुर्थंतनयंप्रति ११
तत्त्वंसुविस्तरादेवकृपयाकथयस्वमे
श्रीभगवानुवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंकुंजलस्यच १२
बहुश्रेयःसमायुक्तंचरित्रंच्यवनस्यच
इदंपुरायंनरश्रेष्ठग्राख्यानंपापनाशनम् १३
यःशृणोतिनरोभक्त्यागोसहस्रफलंलभेत् १४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये
च्यवनचरित्रेशततमोऽध्यायः १००

एकाधिकशततमोऽध्यायः

सूतउवाच-
देवदेवोहृषीकेशस्त्वंगपुत्रंनृपोत्तमम्
समाचष्टमहाश्रेयग्राख्यानंपापनाशनम् १
श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंश्रेयदायकम्
द्विजस्यापिचवृत्तांतंकुंजलस्यमहात्मनः २
विष्णुरुवाच-
कुंजलश्चापिधर्मात्माचतुर्थंपुत्रमेवच
समाहूयमुदायुक्तउवाचैनंकपिंजलम् ३
किंनुपुत्रत्वयादृष्टमपूर्वंकथयस्वमे
भोजनार्थंतुयासित्वमितःकस्मिन्सुतोत्तम ४
तदाचद्वमहाभागयदिदृष्टंसुपुरायदम्
कपिंजलउवाच-
यच्चताततत्वयापृष्टमपूर्वंप्रवदाम्यहम् ५
यन्नदृष्टंश्रुतंकेनकस्मान्नैवश्रुतंमया
तदिहैवप्रवद्यामिश्रूयतामधुनापितः ६
शृरावंतुभ्रातरःसर्वेमातस्त्वंशृणुसांप्रतम्
कैलासःपर्वतश्रेष्ठोधवलश्चंद्रसन्निभः ७

नानाधातुसमाकीर्णोनानावृक्षोपशोभितः
गंगाजलैःशुभैःपुण्यैःक्षालितःसर्वतःपितः ८
नदीनांतुसहस्राणिदिव्यानिविविधानिच
यस्मात्तातप्रसूतानिजलानिविविधानिच ९
तडागानिसहस्राणिसोदकानिमहागिरौ
नद्यःसंतिविशालिन्योहंससारससेविताः १०
तस्मिञ्छिखरिणांश्रेष्ठेपुण्यदाःपापनाशनाः
वनानिविविधान्येवपुष्पितानिफलानिच ११
नानावृक्षोपयुक्तानिहरितानिशुभानिच
किन्नराणांगणैर्युक्तश्चाप्सरोभिःसमाकुलः १२
गंधर्वचारणैःसिद्धैर्देववृंदैःसुशोभितः
दिव्यवृक्षवनोपेतोदिव्यभावैःसमाकुलः १३
दिव्यगंधैःसुशोभाढ्यैर्नानारत्नसमन्वितः
शिलाभिःस्फटिकस्यापिशुक्लाभिस्तुसुशोभनः १४
सूर्यतेजोमयोराजंस्तेजोभिस्तुसमाकुलः
चंदनैश्चारुगंधैश्चबकुलैर्नीलपुष्पकैः १५
नानापुष्पमयैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलंकृतः
पक्षिणांसुनिनादैश्चदिव्यानांमधुरायते १६
षट्पदानांनिनादैश्चवृक्षौघैर्मधुरायते
रुतैश्चकोकिलानांतुशोभतेसवनोगिरिः १७
गणकोटिसमाकीर्णंतत्रास्तिशिवमंदिरम्
अंशुभिर्धवलंपुण्यंपुण्यराशिशिलोच्चयम् १८
सिंहैश्चगर्जमानैश्चसैरिभैःकुंजरैस्ततः
दिग्गजानांसुघोषैश्चशब्दितंचसमंततः १९
नानामृगैःसमाकीर्णंशाखामृगगणाकुलम्
मयूरकेकाघोषैश्चगुहासुचविनादितम् २०
कंदरैर्लेपनैःकूटैःसानुभिश्चविराजितम्
नानाप्रस्त्रवणोपेतमोषधीभिर्विराजितम् २१
दिव्यंदिव्यगुणंपुण्यंपुण्यधामसमाकुलम्
सेवितंपुण्यलोकैश्चपुण्यराशिंमहागिरिम् २२

पुलिदभिल्लकोलैश्चसेवितंपर्वतोत्तमम्
विकटैःशिखरैःकोटैरद्रिराजःप्रकाशते २३
अन्यैर्नानाविधैःपुरायैःकौतुकैर्मंगलैःशुभैः
गंगोदकप्रवाहैश्चमहाशब्दंप्रसुस्रुवे २४
शंकरस्यगृहंतत्रकैलासंगतवानहम्
तत्राश्चर्यंमयादृष्टंयन्नदृष्टंकदाश्रुतम् २५
श्रूयतामभिधास्यामितातसर्वंमयोदितम्
शिखराद्गिरिराजस्यमेरोःपुरायान्महोदयात् २६
हिमक्षीरसुवर्णस्तुप्रवाहःपततेभुवि
गंगायाश्चमहाभागरंहसाघोषभूषितः २७
कैलासस्यशिरःप्राप्यतत्रविस्तरतांगतः
दशयोजनमानेनतत्रगंगाह्रदोमहान् २८
महातोयेनपुरायेनविमलेनविराजते
सर्वतोभद्रतांप्राप्तोमहाहंसैःप्रशोभते २९
सामोच्चारेणपुरायेनदिव्येनमधुरेणच
हंसास्तत्रप्रकूजंतिसरस्तेनविराजते ३०
तस्यतीरेशिलायांवैहिमकन्यामहामते
आसीनामुक्तकेशांतारूपद्रविणशालिनी ३१
दिव्यरूपसुसंपन्नासगुणादिव्यलक्षणा
दिव्यालंकारभूषाचतस्यास्तीरेविराजते ३२
नजानेगिरिराजस्यतनयावामहोदधेः
नोवास्तिब्रह्मणःपत्नीसावास्वाहाभविष्यति ३३
इंद्राणीवामहाभागारोहिणीवाभविष्यति
ईदृशीरूपसंपत्तिर्युवतीनांनदृश्यते ३४
अन्यासांचसुदिव्यानांनारीणांतातसर्वथा
यादृशंरूपसंभावंगुणशीलंप्रदृश्यते ३५
अप्सरसांकदानास्तितादृशंरूपलक्षणम्
यादृशंतुमयादृष्टंतदंगंविश्वमोहनम् ३६
शिलापदेसमासीनादुःखेनापिसमाकुला
रुदतेसुस्वरैर्बालाअनेकैःस्वजनैर्विना ३७

अश्रूणिमुंचमानासामुक्ताभानिबहूनिच
निर्मलानिसरस्यत्रपतंत्येवमहामते ३८
बिंदवोमौक्तिकाभास्तेनिपतंतिमहोदके
तेभ्योभवंतिपद्मानिहृद्यानिसुरभीणितु ३९
पद्मानिजज्ञिरेतेभ्योनेत्राश्रुभ्योमहामते
गंगांभसितरंत्येवअसंख्यातानितानितु ४०
पतितानिसुहृद्यानिरंहसायानितानितु
गंगाप्रवाहमध्येतुहंसवृंदैःसुसेविते ४१
भागीरथ्याःप्रवाहस्तुतस्मात्स्थानाद्विनिर्गतः
कैलासशिखरंप्राप्यरत्नाख्यंचारुकंदरम् ४२
वर्ततेतोयपूर्णस्तुयोजनद्वयविस्तृतः
हंसवृंदसमाकीर्णोजलपक्षिसमाकुलः ४३
नानावर्णविशेषाणिसंतिपद्मानितत्रच
प्रवाहेनिर्मलेतातमुनिवृंदनिषेविते ४४
अश्रुभ्योयानिजातानिप्रभातेकमलानितु
गंगोदकप्लुतान्येवसौरभाणिमहांतिच ४५
प्रतरंतिप्रवाहेतुनिर्मलेजलपूरिते
मध्येमध्येसुहंसैश्चजलपक्षिनिनादिते ४६
सूतउवाच–
रत्नाख्येतुगिरौतस्मिन्रत्नेश्वरमहेश्वरः
देवदैत्यसुपूज्योपितिष्ठतेतातसर्वदा ४७
तत्रदृष्टोमयातातकश्चित्पुण्यमयोमुनिः
जटाभारसमाक्रांतोनिर्वासादंडधारकः ४८
निराधारोनिराहारस्तपसातीवदुर्बलः
कृशांगोऽप्यस्थिसंघातस्त्वचामात्रेणवेष्टितः ४९
भस्मोद्धूलितमात्राणिसर्वांगानिमहात्मनः
शुष्कपत्राणिभक्षेतशीर्णानिपतितानिच ५०
शिवभक्तिसमासीनोदुराधारोमहातपाः
अश्रुभ्योयानिजातानिपद्मानिसुरभीणिच ५१
गंगातोयात्समानीयदेवदेवंप्रपूजयेत्

रत्नेश्वरंमहाभागोगीतनृत्यविशारदः ५२
गायतेनृत्यतेतस्यद्वारस्थस्त्रिपुरद्विषः
मठमागत्यधर्मात्मारोदतेसुस्वरैरपि ५३
एतद्दृष्टंमयातातअपूर्ववदतांवर
कथयस्वप्रसादान्मेयदित्वंवेत्सिकारणम् ५४
साकानारीमहाभागाकस्मात्तातप्ररोदिति
कस्मात्सदेवपुरुषोदेवमर्चेन्महेश्वरम् ५५
तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहिसर्वसंदेहकारणम्
एवमुक्तोमहाप्राज्ञःकुंजलोपिसुतेनहि ५६
कपिंजलेनप्रोवाचविस्तराच्छृरावतोमुनेः ५७

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेएकाधिकशततमोऽध्यायः १०१

द्व्यधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
सर्ववत्सप्रवक्ष्यामियत्त्वयोक्तंममाधुना
उभयोर्देवनंयत्तुयस्माज्जातंद्विजोत्तम १
एकदातुमहादेवीपार्वतीप्रमदोत्तमा
क्रीडमानामहात्मानमीश्वरंवाक्यमब्रवीत् २
ममोरसिमहादेवजातंमहत्सुदोहदम्
दर्शयस्वममाग्रेत्वंकाननंकाननोत्तमम् ३
श्रीमहादेवउवाच-
एवमस्तुमहादेविनंदनंदेवसंकुलम्
दर्शयिष्यामितेपुरायंद्विजसिद्धनिषेवितम् ४
एवमाभाष्यतांदेवींतयासहगणैस्ततः
सगंतुमुत्सुकोदेवोनंदनंवनमेवतु ५
सर्वगंसुंदरंदिव्यपृष्ठमाभरणैर्युतम्
घंटामालाभिसंयुक्तंकिंकिणीजालमालिनम् ६
चामरैःपट्टसूत्रैश्चमुक्तामालासुशोभितम्
हंसचंद्रप्रतीकाशंवृषभंचारुलक्षणम् ७

समारूढोमहादेवोगणकोटिसमावृतः
नंदिभृंगिमहाकालस्कंदचंडमनोहराः ८
वीरभद्रोगणेशश्चपुष्पदंतोमणीश्वरः
अतिबलःसुबलोनाममेघनादोघटावहः ९
घंटाकर्णश्चकालिदःपुलिदोवीरबाहुकः
केशरीकिंकरोनामचंडहासःप्रजापतिः १०
एतेचान्येचबहवःसनकाद्यास्तपोबलाः
गणैश्चकोटिसंख्यातैःसशिवःपरिवारितः ११
नंदनंवनमेवापिसेवितंदेवकिन्नरैः
प्रविवेशमहादेवोगणैर्देव्यासमन्वितः १२
दर्शयामासदेवेशोगिरिजायैसुशोभनम्
नानापादपसंपन्नंबहुपुष्पसमाकुलम् १३
दिव्यरंभावनाकीर्णंपुष्पवद्भिस्तुचंपकैः
मल्लिकाभिःसुपुष्पाभिर्मालतीजालसंकुलम् १४
नित्यंपुष्पितशाखाभिःपाटलानांवनोत्तमैः
राजमानंमहावृक्षैश्चंदनैश्चारुगंधिभिः १५
देवदारुवनैर्जुष्टंतुंगवृक्षैःसमाकुलम्
सरलैर्नालिकेरैश्चतद्वत्पूगीफलद्रुमैः १६
खर्जूरपनसैर्दिव्यैःफलभारावनामितैः
परिमलोद्गारसंयुक्तैर्गुरुवृक्षसमाकुलम् १७
अग्नितेजःसमाभासैःसप्तपर्णैसुशोभितम्
राजवृक्षैःकदंबैश्चपुष्पशोभान्वितंसदा १८
जंबूनिंबमहावृक्षैर्मातुलिगैःसमाकुलम्
नारंगैःसिंधुवारैश्चप्रियालैःशालतिंदुकैः १९
उदुंबरैःकपित्थैश्चजंबूपादपशोभितम्
लकुचैःपुष्पसौगंधैःस्फुटनागैःसमाकुलम् २०
चूतैश्चफलराजाद्यैर्नीलैश्चैवघनोपमैः
नीलैःशालवनैर्दिव्यैर्जालानांतुवनैस्ततः २१
तमालैस्तुविशालैश्चसेवितंतपनोपमैः
शोभितंनंदनंपुण्यंशिवेनपरिदर्शितम् २२

शोभितंचद्रुमैश्चान्यैःसर्वैर्नीलवनोपमैः
सर्वकामफलोपेतैःकल्याणफलदायकैः २३
कल्पद्रुमैर्महापुरायैःशोभितंनंदनंवनम्
नानापक्षिनिनादैश्चसंकुलंमधुरस्वरैः २४
कोकिलानांरुतैःपुरायैरुद्घुष्टंमधुकारिभिः
मकरंदविलुब्धानांपक्षिणांरुतनादितम् २५
नानवृक्षैःसमाकीर्णंनानामृगगणायुतम्
वृक्षेभ्योविविधैःपुष्पैस्सौगंधैःपतितैर्भुवि २६
साचभूराजतेपुत्रपूजितेवसुगंधिभिः
तत्रवाप्योमहापुरयाःपद्मसौगंधनिर्मलाः २७
तोयैस्ताःपूरिताःपुत्रहंसकारंडसेविताः
तडागैःसागरप्रख्यैस्तोयसौगंधपूजितैः २८
नंदनंभातिसर्वत्रगणैरप्सरसांमहत्
विमानैःकलशैःशुभ्रैर्हेमदंडैःसुशोभनैः २९
नंदनोवनराजस्तुप्रासादैस्तुसुधान्वितैः
यत्रतत्रप्रभात्येवकिन्नराणांमहागणैः ३०
गंधर्वैरप्सरोभिश्चसुरूपाभिर्द्विजोत्तम
देवतानांविनोदैश्चमुनिवृंदैःसुयोगिभिः ३१
सर्वत्रशुशुभेपुरायसंस्थानंनंदनस्यच ३२
एवंसमालोक्यमहानुभावोभवःसुदेव्यासहितोमहात्मा
श्रीनंदनंपुरायवतांनिवासंसुखाकरंशांतिगुणोपपन्नम् ३३
आदित्यतेजःसमतेजसांगणैःप्रभातिवैरश्मिभिर्जातरूपः
पुष्पैःफलैःकामगुणोपपन्नःकल्पद्रुमोनंदनकाननेपि ३४
एवंविधंपादपराजमेवसंवीक्ष्यदेवीचशिवंबभाषे
अस्याभिधानंकथयस्वनाथसर्वस्यपुरायस्यनगस्यपुरायम् ३५
तेजस्विनांसूर्यवरःसमंतात्सदेवदेवींचशिवोबभाषे
शिवउवाच-
अस्यप्रतिष्ठामहतीशुभाख्यादेवेषुमुख्योमधुसूदनश्च ३६
नदीषुमुख्यासुरनिम्नगापिविसृष्टिकर्त्तापियथैवधाता
सुखावहानांचयथासुचंद्रोभूतेषुमुख्याचयथैवपृथ्वी ३७

नगेंद्रराजोहियथानगानांजलाशयेष्वेवयथासमुद्रः
महौषधीनामिवदेविचान्नंमहीधराणांहिमवान्यथैव ३८
विद्यासुमध्येचयथात्मविद्यालोकेषुसर्वेषुयथानरेंद्रः
तथैवमुख्यस्तरुराजएषसर्वातिथिर्देवपतेःप्रियोयम् ३९
श्रीपार्वत्युवाच-
गुणान्नुशंभोममकीर्त्तयस्ववृक्षाधिपस्यास्यशुभान्सुपुण्यान्
आकर्ण्यदेवोवचनंबभाषेदेव्यास्तुसर्वंसुतरोर्हितस्य ४०
यंयंकल्पयंतिसुपुण्यदेवादेवोपमादेववराश्चकांते
तंतंहितेभ्यःप्रददातिवृक्षःकल्पद्रुमोनामवरिष्ठएषः ४१
अस्माच्चसर्वेप्रभवंतिपुण्यादुःप्राप्यमत्रैवतपोधिकास्ते
जीवाधिकंरत्नमयंसुदिव्यंदेवास्तुभुंजंतिमहाप्रधानाः ४२
शुश्रावदेवीवचनंशिवस्यआश्चर्यभूतंमनसाविचिंत्य
तस्यानुमत्यापरिकल्पितंचस्त्रीरत्नमेकंसुगुणंसुरूपम् ४३
सर्वांगरूपांसगुणांसुरूपांतस्मात्सुवृक्षाद्गिरिजाप्रलेभे
विश्वस्यमोहाययथोपविष्टासाहाय्यरूपामकरध्वजस्य ४४
क्रीडानिधानंसुखसिद्धिरूपंसर्वोपपन्नाकमलायताक्षी
पद्माननापद्मकरासुपद्माचामीकरस्यापियथासुमूर्तिः ४५
प्रभासुतद्वद्विमलासुतेजालीलासुतेजाश्चसुकुंचितास्ते
प्रलंबकेशाःपरिसूक्ष्मबद्धाःपुष्पैःसुगंधैःपरिलेपिताश्च ४६
प्रबद्धकुंतादृढकेशबंधैर्विभातिसारूपवरेणबाला
सीमंतमार्गेचमुक्ताफलानांमालाविभात्येवयथातरूणाम् ४७
सीमंतमूलेतिलकंसुदेव्यायथोदितोदैत्यगुरुःसतेजाः
भालेषुपद्मेमृगनाभिपद्मसमुत्थतेजःप्रकरैर्विभाति ४८
सीमंतमूलेतिलकस्यतेजःप्रकाशयेद्रूपश्रियंसुलोके
केशेषुमुक्ताफलकेचभालेतस्याःसुशोभांविकरोतिनित्यम् ४९
यथासुचंद्रःपरिभातिभासासारम्यचेष्टेवविभातितद्वत्
संपूर्णचंद्रोपियथाविभातिज्योत्स्नावितानेनहिमांशुजालः ५०
तस्यास्तुवक्त्रंपरिभातितद्वच्छोभाकरंविश्वविशारदंच
हिमांशुरेवापिकलंकयुक्तःसंक्षीयतेनित्यकलाविहीनः ५१
संपूर्णमस्त्येवसदैवहृष्टंतस्यास्तुवक्त्रंपरिनिष्कलंकम्

गंधंविकाशंकमलेस्वकीयंततःसमालोक्यसुखंनलेभे ५२
पद्माननासर्वगुणोपपन्नामदीयभावैःपरिनिर्मितेयम्
गंधंस्वकीयंतुविपश्यपद्मंतस्यामुखाद्घ्रातिजगत्समीरः ५३
लज्जाभियुक्तःसहसाबभूवजलंसमाश्रित्यसदैवतिष्ठति
कतिमतिनियतबुद्ध्यासुधियोवदंतिसुमदननृपतेःकोशंसमुद्रकलाभिः ५४
सुवरदशनरत्नैर्हास्यलीलाभियुक्ताअरुणाअधरबिंबंशोभमानस्तुआस्यः ५५
सुभ्रूःसुनासिकातस्याःसुकर्णौरत्नभूषितौ
हेमकांतिसमोपेतौकपोलौदीप्तिसंयुतौ ५६
रेखात्रयंप्रशोभेतग्रीवायांपरिसंस्थितम्
सौभाग्यशीलशृंगारैस्तिस्रोरेखाइहैवहि ५७
सुस्तनौकठिनौपीनौवर्तुलाकारसन्निभौ
तस्याःकंदर्पकलशावभिषेकायकल्पितौ ५८
अंसावतीवशोभेतेसुसमौमानसान्वितौ
सुभुजौवर्तुलौश्लक्ष्णौसुवर्णौलक्षणान्वितौ ५९
सुसमौकरपद्मौतुपद्मवर्णौसुशीतलौ
दिव्यलक्षणसंपन्नौपद्मस्वस्तिकसंयुतौ ६०
सरलाःपद्मसंयुक्ताअंगुल्यस्तुनखान्विताः
नखानिचसुतीक्ष्णानिजलबिंदुनिभानिच ६१
पद्मगर्भप्रतीकाशोवर्णस्तदंगसंभवः
पद्मगंधाचसर्वांगेपद्मेवभातिभामिनी ६२
सर्वलक्षणसंपन्नानगकन्यासुशोभना
रक्तोत्पलनिभौपादौसुश्लक्ष्णौचातिशोभनौ ६३
रत्नज्योतिःसमाकारानखाःपादाग्रसंभवाः
यथोद्दिष्टंचशास्त्रेषुतथाचांगेषुदृश्यते ६४
सर्वाभरणशोभांगीहारकंकणनूपुरा
मेखलाकटिसूत्रेणकांचीनादेनराजते ६५
नीलेनपट्टवस्त्रेणपरांशोभांगताशुभा
कंचुकेनापिदिव्येनसुरक्तेनगुणान्विता ६६
पार्वतीकल्पिताद्भावाद्गुणंप्राप्तामहोदयम्
कल्पद्रुमान्मुदंलेभेशंकरंवाक्यमब्रवीत् ६७

यथोक्तंतुत्वयादेवतथादृष्टोमयाद्रुमः
यादृशंकल्प्यतेभावस्तादृशंपरिदृश्यते ६८
सूतउवाच-
अथसाचारुसर्वांगीतयोःपार्श्वंसमेत्यच
पादांबुजंननामाथसाभक्त्याभवयोस्तदा ६९
उवाचवचनंस्निग्धंहृद्यंहारिचसातदा
कस्मात्सृष्टात्वयानाथमातर्वदस्वकारणम् ७०
श्रीदेव्युवाच-
वृक्षस्यकौतुकाद्भावान्मयावैप्रत्ययःकृतः
सद्यःप्राप्तंफलंभद्रेभवतीरूपसंपदा ७१
अशोकसुंदरीनाम्नालोकेख्यातिंप्रयास्यसि
सर्वसौभाग्यसंपन्नाममपुत्रीनसंशयः ७२
सोमवंशेषुविख्यातोयथादेवःपुरंदरः
नहुषोनामराजेंद्रस्तवनाथोभविष्यति ७३
एवंदत्वावरंतस्यैजगामगिरिजागिरिम्
कैलासंशंकरेणापिमुदापरमयायुता ७४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेद्व्यधिकशततमोऽध्यायः १०२

त्र्यधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
अशोकसुंदरीजातासर्वयोषिद्वरातदा
रेमेसुनंदनेपुण्येसर्वकामगुणान्विते १
सुरूपाभिःसुकन्याभिर्देवानांचारुहासिनी
सर्वान्भोगान्प्रभुंजानागीतनृत्यविचक्षणा २
विप्रचित्तेःसुतोहुंडोरौद्रस्तीव्रश्चसर्वदा
स्वेच्छाचारोमहाकामीनंदनंप्रविवेशह ३
अशोकसुंदरींदृष्ट्वासर्वालंकारसंयुताम्
तस्यास्तुदर्शनाद्दैत्योविद्धःकामस्यमार्गणैः ४
तामुवाचमहाकायःकात्वंकस्यासिवाशुभे

कस्मात्त्वंकारणाच्चात्रआगतासिवनोत्तमम् ५
अशोकसुंदर्युवाच-
शिवस्यापिसुपुरयस्यसुताहंशृणुसांप्रतम्
स्वसाहंकार्तिकेयस्यजननीगोत्रजापिमे ६
बालभावेनसंप्राप्तालीलयानंदनंवनम्
भवान्कोहिकिमर्थंतुमामेवंपरिपृच्छति ७
हुंडउवाच-
विप्रचित्तेःसुतश्चाहंगुणलक्षणसंयुतः
हुंडेतिनाम्नाविख्यातोबलवीर्यमदोद्धतः ८
दैत्यानामप्यहंश्रेष्ठोमत्समोनास्तिराक्षसः
देवेषुमर्त्यलोकेषुतपसायशसाकुले ९
अन्येषुनागलोकेषुधनभोगैर्वरानने
दर्शनात्तेविशालाक्षिहतःकंदर्पमार्गणैः १०
शरणंतेह्यहंप्राप्तःप्रसादसुमुखीभव
भवस्ववल्लभाभार्याममप्राणसमाप्रिया ११
अशोकसुंदर्युवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंबंधकारणम्
भवितव्यासुजातस्यलोकेस्त्रीपुरुषस्यहि १२
भवितव्यस्तथाभर्तास्त्रियायःसदृशोगुणैः
संसारेलोकमार्गोयंशृणुहुंडयथाविधि १३
अस्त्येवकारणंचात्रयथातेनभवाम्यहम्
सुभार्यादैत्यराजेंद्रशृणुष्वयतमानसः १४
वृक्षराजादहंजातायदाकालेमहामते
शंभोर्भावंसुसंगृह्यपार्वत्याकल्पिताह्यहम् १५
देवस्यानुमतेदेव्यासृष्टोभर्ताममैवहि
सोमवंशेमहाप्राज्ञःसधर्मात्माभविष्यति १६
जिष्णुर्जिष्णुसमोवीर्येतेजसापावकोपमः
सर्वज्ञःसत्यसंधश्चत्यागेवैश्रवणोपमः १७
यज्वादानपतिःसोपिरूपेणमन्मथोपमः
नहुषोनामधर्मात्मागुणशीलमहानिधिः १८

देव्यादेवेनमेदत्तःख्यातोभर्ताभविष्यति
तस्मात्सर्वगुणोपेतंपुत्रमाप्स्यामिसुंदरम् १९
इंद्रोपेंद्रसमंलोकेययातिंजनवल्लभम्
लप्स्याम्यहंरणेधीरंतस्माच्छंभोःप्रसादतः २०
अहंपतिव्रतावीरपरभार्याविशेषतः
अतस्त्वंसर्वथाहुंडत्यजभ्रांतिमितोव्रज २१
प्रहस्यैववचोब्रूतेअशोकसुंदरींप्रति
हुंडउवाच-
नैवयुक्तंत्वयाप्रोक्तंदेव्यादेवेनचैवहि २२
नहुषोनामधर्मात्मासोमवंशेभविष्यति
भवतीवयसाश्रेष्ठाकनिष्ठोनसयुज्यते २३
कनिष्ठास्त्रीप्रशस्तातुपुरुषोनप्रशस्यते
कदासपुरुषोभद्रेतवभर्ताभविष्यति २४
तारुण्यंयौवनंचापिनाशमेवंप्रयास्यति
यौवनस्यबलेनापिरूपवत्यःसदास्त्रियः २५
पुरुषाणांवल्लभत्वंप्रयांतिवरवर्णिनि
तारुण्यंहिमहामूलंयुवतीनांवरानने २६
तस्याधारेणभुंजंतिभोगान्कामान्मनोनुगान्
कदासोभ्येष्यतेभद्रेआयोःपुत्रःशृणुष्वमे २७
यौवनंवर्ततेऽद्यैववृथाचैवभविष्यति
गर्भत्वंचशिशुत्वंचकौमारंचनिशामय २८
कदासौयौवनोपेतस्तवयोग्योभविष्यति
यौवनस्यप्रभावेनपिबस्वमधुमाधवीम् २९
मयासहविशालाद्धिरमस्वत्वंसुखेनवै
हुंडस्यवचनंश्रुत्वाशिवस्यतनयापुनः ३०
उवाचदानवेंद्रंतंसाध्वसेनसमन्विता
अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापराख्येयुगेतदा ३१
शेषावतारोधर्मात्मावसुदेवसुतोबलः
रेवतस्यसुतांदिव्यांभार्यांसचकरिष्यति ३२
सापिजातामहाभागकृताख्येहियुगोत्तमे

युगत्रयप्रमाणेनसाहिज्येष्ठाबलादपि ३३
बलस्यसाप्रियाजातारेवतीप्राणसंमिता
भविष्यद्वापरेप्राप्तइहसातुभविष्यति ३४
मायावतीपुराजातागंधर्वतनयावरा
अपहृत्यनियम्यैवशंबरोदानवोत्तमः ३५
तस्याभर्तासमाख्यातोमाधवस्यसुतोबली
प्रद्युम्नोनामवीरेशोयादवेश्वरनंदनः ३६
तस्मिन्युगेभविष्येतभाव्यंदृष्टंपुरातनैः
व्यासादिभिर्महाभागैर्ज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ३७
एवंहिदृश्यतेदैत्यवाक्यंदेव्यातदोदितम्
मांप्रतिहिजगद्धात्र्यापुत्र्याहिमवतस्तदा ३८
त्वंतुलोभेनकामेनलुब्धोवदसिदुष्कृतम्
किल्बिषेणसमाजुष्टंवेदशास्त्रविवर्जितम् ३९
यद्यस्यदिष्टमेवास्तिशुभंवाप्यशुभंदृढम्
पूर्वकर्मानुसारेणतत्तस्यपरिजायते ४०
देवानांब्राह्मणानांचवदनेयत्सुभाषितम्
निःसरेद्यदिसत्यंतदन्यथानैवजायते ४१
मद्भाग्यादेवमाज्ञातंनहुषस्यापितस्यच
समायोगंविचार्यैवंदेव्याप्रोक्तंशिवेनच ४२
एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजभ्रांतिंमनःस्थिताम्
नैवशक्तोभवान्दैत्यमेमनश्चालितुंध्रुवम् ४३
पतिव्रतादृढाचित्तेसकोमेचालितुंक्षमः
महाशापेनधक्ष्यामिइतोगच्छमहासुर ४४
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंहुंडोवैदानवोबली
मनसाचिंतयामासकथंभार्याभवेदियम् ४५
विचिंत्यहुंडोमायावीअंतर्धानंसमागतः
ततोनिष्क्रम्यवेगेनतस्मात्स्थानाद्विहायताम्
अन्यस्मिन्दिवसेप्राप्तेमायांकृत्वातमोमयीम् ४६
दिव्यंमायामयंरूपंकृत्वानार्यास्तुदानवः
माययाकन्यकारूपोबभूवममनंदन ४७

साकन्यापिवरारोहामायारूपागमत्ततः
हास्यलीलासमायुक्तायत्रास्तेभवनंदिनी ४८
उवाचवाक्यंस्निग्धेवश्रशोकसुंदरींप्रति
कासिकस्यासिसुभगेतिष्ठसित्वंतपोवने ४९
किमर्थंक्रियतेबालेकामशोषणकंतपः
तन्ममाचद्त्वसुभगेकिंनिमित्तंसुदुष्करम् ५०
तन्निशम्यशुभंवाक्यंदानवेनापिभाषितम्
मायारूपेणछन्नेनसाभिलाषेणसत्वरम् ५१
आत्मसृष्टिसुवृत्तांतंप्रवृत्तंतुयथापुरा
तपसःकारणंसर्वंसमाचष्टसुदुःखिता ५२
उपप्लवंतुतस्यापिदानवस्यदुरात्मनः
मायारूपंनजानातिसौहृदात्कथितंतया ५३
हुंडउवाच–
पतिव्रतासिहेदेविसाधुव्रतपरायणा
साधुशीलसमाचारासाधुचारामहासती ५४
अहंपतिव्रताभद्रेपतिव्रतपरायणा
तपश्चरामिसुभगेभर्तुरर्थेमहासती ५५
ममभर्ताहतस्तेनहुंडेनापिदुरात्मना
तस्यनाशायवैघोरंतपस्यामिमहत्तपः ५६
एहिमेस्वाश्रमेपुण्येगंगातीरेवसाम्यहम्
अन्यैर्मनोहरैर्वाक्यैरुक्ताप्रत्ययकारकैः ५७
हुंडेनसखिभावेनमोहिताशिवनंदिनी
समाकृष्टासुवेगेनमहामोहेनमोहिता ५८
आनीतात्मगृहंदिव्यमनौपम्यंसुशोभनम्
मेरोस्तुशिखरेपुत्रवैडूर्याख्यंपुरोत्तमम् ५९
अस्तिसर्वगुणोपेतंकांचनाख्यंमहाशिवम्
तुंगप्रासादसंबाधैःकलशैर्दंडचामरैः ६०
नानवृक्षसमोपेतैर्वनैर्नीलैर्घनोपमैः
वापीकूपतडागैश्चनदीभिस्तुजलाशयैः ६१
शोभमानंमहारत्नैःप्राकारैर्हेमसंयतैः

सर्वकामसमृद्धार्थसंपूर्णंदानवस्यहि ६२
ददृशेसापुरंरम्यमशोकसुंदरीतदा
कस्यदेवस्यसंस्थानंकथयस्वसखेमम ६३
सोवाचदानवेंद्रस्यदृष्टपूर्वस्यवैत्वया
तस्यस्थानंमहाभागेसोऽहदानवपुंगवः ६४
मयात्वंतुसमानीतामाययावरवर्णिनि
तामाभाष्यगृहंनीताशातकौंभंसुशोभनम् ६५
नानावेश्मैःसमाजुष्टंकैलासशिखरोपमम्
निवेश्यसुंदरींतत्रदोलायांकामपीडितः ६६
पुनःस्वरूपीदैत्येंद्रःकामबाणप्रपीडितः
करसंपुटमाबध्यउवाचवचनंतदा ६७
यंयंत्वंवांछसेभद्रेतंतंदद्मिनसंशयः
भजमांत्वंविशालाक्षिभजंतंकामपीडितम् ६८
श्रीदेव्युवाच–
नैवचालयितुंशक्तोभवान्मांदानवेश्वरः
मनसापिनवैधार्यंममोहंसमागतम् ६९
भवादृशैर्महापापैर्देवैर्वादानवाधमैः
दुष्प्राप्याहंनसंदेहोमावदस्वपुनःपुनः ७०
स्कंदानुजासातपसाभियुक्ताजाज्वल्यमानामहतारुषाच
संहर्तुकामापरिदानवंतंकालस्यजिह्वेवयथास्फुरंती ७१
पुनरुवाचसादेवीतमेवंदानवाधमम्
उग्रंकर्मकृतंपापचात्मनाशनहेतवे ७२
आत्मवंशस्यनाशायस्वजनस्यास्यवैत्वया
दीप्तास्वगृहमानीतासुशिखाकृष्णवर्त्मनः ७३
यथाऽशुभःकूटपक्षीसर्वशोकैःसमुद्गतः
गृहंतुविशतेयस्यतस्यनाशंप्रयच्छति ७४
स्वजनस्यचसर्वस्यसधनस्यकुलस्यच
सद्विजोनाशमिच्छेतविशत्येवयदागृहम् ७५
तथातेहंगृहंप्राप्तातवनाशंसमीहती
पुत्राणांधनधान्यस्यतववंशस्यसांप्रतम् ७६

जीवंकुलंधनंधान्यंपुत्रपौत्रादिकंतव
सर्वंतेनाशयित्वाहंयास्यामिचनसंशयः ७७
यथात्वयाहमानीताचरंतीपरमंतपः
पतिकामाप्रवांच्छंतीनहुषंचायुनंदनम् ७८
तथात्वांममभर्ताचनाशयिष्यतिदानव
मन्निमित्तउपायोऽयदृष्टोदेवेनवैपुरा ७९
सत्येयंलौकिकीगाथायांगायंतिविदोजनाः
प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेनविंदंतिकुबुद्धयः ८०
येनयत्रप्रभोक्तव्यंयस्माद्दुःखसुखादिकम्
सएवभुंजतेतत्रतस्मादेवनसंशयः ८१
कर्मणोस्यफलंभुंक्ष्वस्वकीयस्यमहीतले
यास्यसेनिरयस्थानंपरदाराभिमर्शनात् ८२
सुतीक्ष्णंहिसुधारंतुसुखड्गंचविघट्टति
अंगुल्यग्रेणकोपायतथामांविद्धिसांप्रतम् ८३
सिंहस्यसंमुखंगत्वाक्रुद्धस्यगर्जितस्यच
कोलुनातिमुखात्केशान्साहसाकारसंयुतः ८४
सत्याचारांदमोपेतांनियतांतपसिस्थिताम्
निधनंचेच्छतेयोवैसवैमांभोक्तुमिच्छति ८५
समणिंकृष्णसर्पस्यजीवमानस्यसांप्रतम्
गृहीतुमिच्छतेसोहियथाकालेनप्रेषितः ८६
भवांस्तुप्रेषितोमूढकालेनकालमोहितः
तदातेईदृशीजाताकुमतिःकिंनपश्यसि ८७
ऋतेतुआयुपुत्रेणसमालोकयतेहिकः
अन्योहिनिधनंयातिममरूपावलोकनात् ८८
एवमाभाषयित्वातंगंगातीरंगतासती
सशोकादुःखसंविग्नानियतानियमान्विता ८९
पूर्वमाचरितंघोरंपतिकामनयातपः
तवनाशार्थमिच्छंतीचरिष्येदारुणंपुनः ९०
यदात्वांनिहतंदुष्टंनहुषेणमहात्मना
निशितैर्वज्रसंकाशैर्बाणैराशीविषोपमैः ९१

रणेनिपतितंपापमुक्तकेशंसलोहितम्
गतासुंचप्रपश्यामितदायास्याम्यहंपतिम् ९२
एवंसुनियमंकृत्वागंगातीरमनुत्तमम्
संस्थिताहुंडनाशायनिश्चलाशिवनंदिनी ९३
वह्नेर्यथादीप्तिमतीशिखोज्ज्वलातेजोभियुक्ताप्रदहेत्सुलोकान्
क्रोधेनदीप्ताविबुधेशपुत्रीगंगातटेदुश्चरमाचरत्तपः ९४
कुंजलउवाच-
एवमुक्तामहाभागशिवस्यतनयागता
गंगांभसिततःस्नात्वास्वपुरेकांचनाह्वये ९५
तपश्चचारतन्वंगीहुंडस्यवधहेतवे
अशोकसुंदरीबालासत्येनचसमन्विता ९६
हुंडोपिदुःखितोभूतःशापदग्धेनचेतसा
चिंतयामाससंतप्तअतीववचनानलैः ९७
समाहूयअमात्यंतंकंपनाख्यमथाब्रवीत्
समाचष्टसवृत्तांतंतस्याःशापोद्भवंमहत् ९८
शप्तोस्म्यशोकसुंदर्याशिवस्यापिसुकन्यया
नहुषस्यापिमेभर्तुस्त्वंतुहस्तान्मरिष्यसि ९९
नैवजातस्त्वसौगर्भआयोर्भार्याचगुर्विणी
यथासत्याद्व्यलीकस्तुतस्याःशापस्तथाकुरु १००
कंपनउवाच-
अपहृत्यप्रियांतस्यआयोश्चापिसमानय
अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते १०१
नोवाप्रपातयस्वत्वंगर्भंतस्याःप्रभीषणैः
अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते १०२
जन्मकालंप्रतीक्षस्वनहुषस्यदुरात्मनः
अपहृत्यसमानीयजहित्वंपापचेतनम् १०३
एवंसंमंत्र्यतेनापिकंपनेनसदानवः
अभूत्सउद्यमोपेतोनहुषस्यप्रणाशने १०४
विष्णुरुवाच-
एलपुत्रोमहाभागआयुर्नामक्षितीश्वरः

सार्वभौमःसधर्मात्मासत्यव्रतपरायणः १०५
इंद्रोपेंद्रसमोराजातपसायशसाबलैः
दानयज्ञैःसुपुण्यैश्चसत्येननियमेनच १०६
एकच्छत्रेणवैराज्यंचक्रेभूपतिसत्तमः
पृथिव्यांसर्वधर्मज्ञःसोमवंशस्यभूषणम् १०७
पुत्रंनविंदतेराजातेनदुःखीव्यजायत
चिंतयामासधर्मात्माकथंमेजायतेसुतः १०८
इतिचिंतांसमापेदेआयुश्चपृथिवीपतिः
पुत्रार्थंपरमंयत्नमकरोत्सुसमाहितः १०९
अत्रिपुत्रोमहात्मावैदत्तात्रेयोमहामुनिः
क्रीडमानःस्त्रियासार्द्धंमदिरारुणलोचनः ११०
वारुण्यामत्तधर्मात्मास्त्रीवृंदैश्चसमावृतः
अंकेयुवतिमाधायसर्वयोषिद्वरांशुभाम् १११
गायतेनृत्यतेविप्रःसुरांचपिबतेभृशम्
विनायज्ञोपवीतेनमहायोगीश्वरोत्तमः ११२
पुष्पमालाभिर्दिव्याभिर्मुक्ताहारपरिच्छदैः
चंदनागुरुदिग्धांगोराजमानोमुनीश्वरः ११३
तस्याश्रमंनृपोगत्वातंदृष्ट्वाद्विजसत्तमम्
प्रणाममकरोन्मूर्ध्नादण्डवत्सुसमाहितः ११४
अत्रिपुत्रःसधर्मात्मासमालोक्यनृपोत्तमम्
आगतंपुरतोभक्त्याअथध्यानंसमास्थितः ११५
एवंवर्षशतंप्राप्तंतस्यभूपस्यसत्तम
निश्चलंशांतिमापन्नंमानसंभक्तितत्परम् ११६
समाहूयउवाचेदंकिमर्थंक्लिश्यसेनृप
ब्रह्माचारेणहीनोस्मिब्रह्मत्वंनास्तिमेकदा ११७
सुरामांसप्रलुब्धोऽस्मिस्त्रियासक्तःसदैवहि
वरदानेनमेशक्तिरन्यंशुश्रूषब्राह्मणम् ११८
आयुरुवाच-
भवादृशोमहाभागनास्तिब्राह्मणसत्तमः
सर्वकामप्रदातावैत्रैलोक्येपरमेश्वरः ११९

अत्रिवंशेमहाभागगोविंदःपरमेश्वरः
ब्राह्मणस्यस्वरूपेणभवान्वैगरुडध्वजः १२०
नमोऽस्तुदेवदेवेशनमोऽस्तुपरमेश्वर
त्वामहंशरणंप्राप्तःशरणागतवत्सल १२१
उद्धरस्वहृषीकेशमायांकृत्वाप्रतिष्ठसि
विश्वस्थानांप्रजानांतुविद्वांसंविश्वनायकम् १२२
जानाम्यहंजगन्नाथंभवंतंमधुसूदनम्
मामेवरक्षगोविंदविश्वरूपनमोस्तुते १२३
कुंजलउवाच-
गतेबहुतिथेकालेदत्तात्रेयोनृपोत्तमम्
उवाचमत्तरूपेणकुरुष्ववचनंमम १२४
कपालेमेसुरांदेहिपाचितंमांसभोजनम्
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसचायुःपृथिवीपतिः १२५
उत्सुकस्तुकपालेनसुरामाहृत्यवेगवान्
पलंसुपाचितंचैवच्छित्त्वाहस्तेनसत्वरम् १२६
नृपेंद्रःप्रददौचापिदत्तात्रेयायसत्तम
अथप्रसन्नचेताःससंजातोमुनिपुंगवः १२७
दृष्ट्वाभक्तिंप्रभावंचगुरुशुश्रूषणंपरम्
समुवाचनृपेंद्रंतमायुंप्रणतमानसम् १२८
वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंभुविभूपते
सर्वमेवप्रदास्यामियंयमिच्छसिसांप्रतम् १२९
राजोवाच-
भवान्दातावरंसत्यंकृपयामुनिसत्तम
पुत्रंदेहिगुणोपेतंसर्वज्ञंगुणसंयुतम् १३०
देववीर्यंसुतेजंचअजेयंदेवदानवैः
क्षत्रियैराक्षसैर्घोरैर्दानवैःकिन्नरैस्तथा १३१
देवब्राह्मणसंभक्तःप्रजापालोविशेषतः
यज्वादानपतिःशूरःशरणागतवत्सलः १३२
दाताभोक्तामहात्माचवेदशास्त्रेषुपंडितः
धनुर्वेदेषुनिपुणःशास्त्रेषुचपरायणः १३३

अनाहतमतिर्धीरःसंग्रामेष्वपराजितः
एवंगुणःसुरूपश्चयस्माद्वंशःप्रसूयते १३४
देहिपुत्रंमहाभागममवंशप्रधारकम्
यदिचापिवरोदेयस्त्वयामेकृपयाविभो १३५
दत्तात्रेयउवाच-
एवमस्तुमहाभागतवपुत्रोभविष्यति
गृहेवंशकरःपुण्यःसर्वजीवदयाकरः १३६
एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोवैष्णवांशेनसंयुतः
राजाचसार्वभौमश्चइंद्रतुल्योनरेश्वरः १३७
एवंखलुवरंदत्वाददौफलमनुत्तमम्
भूपमाहमहायोगीसुभार्यायैप्रदीयताम् १३८
एवमुक्त्वाविसृज्यैवतमायुंप्रणतंपुरः
आशीर्भिरभिनंद्यैवअंतर्द्धानमधीयत १३९

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेत्र्यधिकशततमोऽध्यायः १०३

चतुरधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
गतेतस्मिन्महाभागेदत्तात्रेयेमहामुनौ
आजगाममहाराजआयुश्चस्वपुरंप्रति १
इंदुमत्यागृहंहृष्टःप्रविवेशश्रियान्वितम्
सर्वकामसमृद्धार्थमिंद्रस्यसदनोपमम् २
राज्यंचक्रेसमेधावीयथास्वर्गेपुरंदरः
स्वर्भानुसुतयासार्द्धमिंदुमत्याद्विजोत्तम ३
साचइंदुमतीराज्ञीगर्भमापफलाशनात्
दत्तात्रेयस्यवचनाद्दिव्यतेजःसमन्वितम् ४
इंदुमत्यामहाभागस्वप्नंदृष्टमनुत्तमम्
रात्रौदिवान्वितंतातबहुमंगलदायकम् ५
गृहांतरेविशंतंचपुरुषंसूर्यसन्निभम्
मुक्तामालान्वितंविप्रंश्वेतवस्त्रेणशोभितम् ६

श्वेतपुष्पकृतामालातस्यकंठेविराजते
सर्वाभरणशोभांगोदिव्यगंधानुलेपनः ७
चतुर्भुजः शंखपाणिर्गदाचक्रासिधारकः
छत्रेणध्रियमाणेनचंद्रबिंबानुकारिणा ८
शोभमानोमहातेजादिव्याभरणभूषितः
हारकंकणकेयूरनूपुराभ्यांविराजितः ९
चंद्रबिंबानुकाराभ्यांकुंडलाभ्यांविराजितः
एवंविधोमहाप्राज्ञोनरःकश्चित्समागतः १०
इंदुमतींसमाहूयस्नापितापयसातदा
शंखेनक्षीरपूर्णेनशशिवर्णेनभामिनी ११
रत्नकांचनबद्धेनसंपूर्णेनपुनःपुनः
श्वेतंनागंसुरूपंचसहस्रशिरसंवरम् १२
महामणियुतंदीप्तंधामज्वालासमाकुलम्
क्षिप्तंतेनमुखप्रांतेदत्तंमुक्ताफलंपुनः १३
कंठेतस्याःसदेवेशइंदुमत्यामहायशाः
पद्मंहस्तेततोदत्वास्वस्थानंप्रतिजग्मिवान् १४
एवंविधंमहास्वप्नंतयादृष्टंसुतोत्तमम्
समाचष्टमहाभागाश्रायुंभूमिपतीश्वरम् १५
समाकर्ण्यमहाराजश्चिंतयामासवैपुनः
समाहूयगुरुंपश्चात्कथितंस्वप्नमुत्तमम् १६
शौनकंसुमहाभागंसर्वज्ञंज्ञानिनांवरम्
राजोवाच-
अद्यरात्रौमहाभागममपत्न्याद्विजोत्तम १७
विप्रोगेहंविशन्दृष्टःकिमिदंस्वप्नकारणम्
शौनकउवाच-
वरोदत्तस्तुतेपूर्वंदत्तात्रेयेणधीमता १८
आदिष्टंचफलंराज्ञांसुगुणंसुतहेतवे
तत्फलंकिंकृतंराजन्कस्मैत्वयानिवेदितम् १९
सुभार्यायैमयादत्तमितिराज्ञोदितंवचः
श्रुत्वोवाचमहाप्राज्ञःशौनकोद्विजसत्तमः २०

दत्तात्रेयप्रसादेनतवगेहेसुतोत्तमः
वैष्णवांशेनसंयुक्तोभविष्यतिनसंशयः २१
स्वप्नस्यकारणंराजन्नेतत्तेकथितंमया
इंद्रोपेंद्रसमःपुत्रोदिव्यवीर्योभविष्यति २२
पुत्रस्तेसर्वधर्मात्मासोमवंशस्यवर्द्धनः
धनुर्वेदेचवेदेचसगुणोसौभविष्यति २३
एवमुक्त्वासराजानंशौनकोगतवान्गृहम्
हर्षेणमहताविष्टोराजाभूत्प्रिययासह २४
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
चतुरधिकशततमोऽध्यायः १०४

पंचोत्तरशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
गतासानंदनवनंसखीभिःसहक्रीडितुम्
तत्राकर्ण्यमहद्वाक्यमप्रियंतुतदापितुः १
चारणानांसुसिद्धानांभाषतांहर्षणेनतु
आयोर्गेहेमहावीर्योविष्णुतुल्यपराक्रमः २
भविष्यतिसुतश्रेष्ठोहुंडस्यांतंकरिष्यति
एवंविधंमहद्वाक्यमप्रियंदुःखदायकम् ३
समाकर्ण्यसमायातापितुरग्रेनिवेदितम्
समासेनतयातस्यपुरतोदुःखदायकम् ४
पितुरग्रेजगादाथपिताश्रुत्वासविस्मितः
शापमशोकसुंदर्याःसस्मारचपुराकृतम् ५
एतस्यार्थेतपस्तेपेसेयंचाशोकसुंदरी
गर्भस्यनाशनायैवइंदुमत्याःसदानवः ६
विचक्रेउद्यमंदुष्टःकालाकृष्टोदुरात्मवान्
छिद्रान्वेषीततोभूत्वाइंदुमत्यास्तुनित्यशः ७
यदापश्यतितांराज्ञींरूपौदार्यगुणान्विताम्
दिव्यतेजःसमायुक्तांरक्षितांविष्णुतेजसा ८
दिव्येनतेजसायुक्तांसूर्यबिंबोपमांतुताम्

तस्याःपार्श्वेमहाभागरक्षणार्थंस्थितःसदा ९
दूरात्सदानवोदुष्टस्तस्याश्चबहुदर्शयन्
नानाविद्यांमहोग्रांचभीषिकांसुविभीषिकाम् १०
गर्भस्यतेजसायुक्तारक्षिताविष्णुतेजसा
भयंनजायतेतस्यामनस्येवकदापुनः ११
विफलोदानवोजातउद्यमश्चनिरर्थकः
मनीप्सितंनैवजातंहुंडस्यापिदुरात्मनः १२
एवंवर्षशतंपूर्णंपश्यमानस्यतस्यच
प्रसूतासाहिपुत्रंचस्वर्भानोस्तनयातदा १३
रात्रावेवसुतश्रेष्ठतस्याःपुत्रोव्यजायत
तेजसातीवभात्येषयथासूर्योनभस्तले १४
सूतउवाच–
अथदासीमहादुष्टाकाचित्सूतिगृहागता
अशौचाचारसंयुक्तामहामंगलवादिनी १५
तस्याःसर्वंसमाज्ञायसहुंडोदानवाधमः
दास्याअंगंप्रविश्यैवप्रविष्टश्चायुमन्दिरे १६
महाजनेप्रसुप्तेचनिद्रयातीवमोहिते
तंपुत्रंदेवगर्भाभमपहृत्यबहिर्गतः १७
कांचनाख्यपुरेप्राप्तःस्वकीयेदानवाधमः
समाहूयप्रियांभार्यांविपुलांवाक्यमब्रवीत् १८
वधस्वैनंमहापापंबालरूपंरिपुंमम
पश्चात्सूदस्यवैहस्तेभोजनार्थंप्रदीयताम् १९
नानाभेदैर्विभेदैश्चपाचयस्वहिनिर्घृणम्
सूदहस्तान्महाभागेपश्चाद्भोद्येनसंशयः २०
वाक्यमाकर्ण्यतद्भर्तुर्विपुलाविस्मिताभवत्
कस्मान्निर्घणतांयातिभर्त्तामिमसुनिष्ठुरः २१
सर्वलक्षणसंपन्नंदेवगर्भोपमंसुतम्
कस्यकस्मात्प्रभक्ष्येतक्षमाहीनःसुनिर्घृणः २२
इत्येवंचिंतयामासकारुण्येनसमन्विता
पुनःपप्रच्छभर्तारंकस्माद्भक्ष्यसिबालकम् २३

कस्माद्भवसिसंक्रुद्धोऽतीवनिरपत्रपः
सर्वमेकारणंब्रूहितत्त्वेनदनुजेश्वर २४
आत्मदोषंचवृत्तांतंसमासेननिवेदितम्
शापमशोकसुंदर्याहुंडेनापिदुरात्मना २५
तयाज्ञातंतुतत्सर्वंकारणंदानवस्यवै
वध्योऽयबालकःसत्यंनोवाभर्त्तामरिष्यति २६
इत्येवंप्रविचार्यैवविपुलाक्रोधमूर्च्छिता
मेकलांतुसमाहूयसैरंध्रींवाक्यमब्रवीत् २७
जह्येनंबालकंदुष्टंमेकलेऽद्यमहानसे
सूदहस्तेप्रदेहित्वंहुण्डभोजनहेतवे २८
मेकलाबालकंगृह्यसूदमाहूयचाब्रवीत्
राजादेशंकुरुष्वाद्यपचस्वैनंहिबालकम् २९
एवमाकर्णितंतेनसूदेनापिमहात्मना
आदायबालकंहस्ताच्छस्त्रमुद्यम्यचोद्यतः ३०
एषवैदेवदेवस्यदत्तात्रेयस्यतेजसा
रक्षितस्त्वायुपुत्रश्चसजहासपुनःपुनः ३१
हसंतंतंसमालोक्यससूदःकृपयान्वितः
सैरंध्रीचकृपायुक्तासूदंतंप्रत्यभाषत ३२
नैषवध्यस्त्वयासूदशिशुरेवमहामते
दिव्यलक्षणसंपन्नःकस्यजातःसुसत्कुले ३३
सूदउवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेवाक्यंवैकृपयान्वितम्
राजलक्षणसंपन्नोरूपवान्कस्यबालकः ३४
कस्माद्धोक्ष्यतिदुष्टात्माहुंडोऽयदानवाधमः
येनवैरक्षितोवंशःपूर्वमेवसुकर्मणा ३५
आपत्स्वपिसजीवेतदुर्गेषुनान्यथाभवेत्
सिंधुवेगेननीतस्तुवह्निमध्येगतोऽथवा ३६
जीवतेनात्रसंदेहोयश्चकर्मसहायवान्
तस्माद्धिक्रियतेकर्मधर्मपुण्यसमन्वितम् ३७
आयुष्मंतोनरास्तेनप्रवदंतिसुखंततः

तारकंपालकंकर्मरत्नतेजाग्रतेहितत् ३८
मुक्तिदंजायतेनित्यंमैत्रस्थानप्रदायकम्
दानपुरायान्वितंकर्मप्रियवाक्यसमन्वितम् ३९
उपकारयुतंयश्चकरोतिशुभकृत्तदा
तमेवरत्नतेकर्मसर्वदैवनसंशयः ४०
अन्ययोनिंप्रयातिस्मप्रेरितःस्वेनकर्मणा
किंकरोतिपितामाताअन्येस्वजनबान्धवाः ४१
कर्मणानिहतोयस्तुनस्युस्तस्यचरत्नणे
सूतउवाच–
येनैवकर्मणाचैवरत्नितश्चायुनंदनः ४२
तस्मात्कृपान्वितोजातःसूदःकर्मवशानुगः
सैरंध्रीचतथाजाताप्रेरितातस्यकर्मणा ४३
द्वाभ्यामेवसुतश्चायोरत्नितश्चारुलत्नणः
रात्रावेवप्रणीतोऽसौतस्माद्गेहान्महाश्रमे ४४
वशिष्ठस्याश्रमेपुरायेसैरंध्र्यापुरायकर्मणा
शुभेपर्णकुटीद्वारेतस्मिन्नेवमहाश्रमे ४५
गतासास्वगृहंपश्चान्निन्निप्यबालकोत्तमम्
एणंनिपात्यसूदेनपाचितंमांसमेवहि ४६
भोजयित्वासुदैत्येंद्रोहुंडोहृष्टोभवत्तदा
शापमशोकसुंदर्यामोघंमेनेतदासुरः ४७
हर्षेणमहताविष्टःसहुंडोदानवेश्वरः
कुंजलउवाच–
प्रभातेविमलेजातेवशिष्ठोमुनिसत्तमः ४८
बहिर्गतोहिधर्मात्माकुटीद्वारात्प्रपश्यति
संपूर्णबालकंदृष्ट्वादिव्यलत्नणसंयुतम् ४९
संपूर्णेंदुप्रतीकाशंसुंदरंचारुलोचनम्
वशिष्ठउवाच–
पश्यंतुमुनयःसर्वेयूयमागत्यबालकम् ५०
कस्यकेनसमानीतंरात्रौद्वारांगणेमम
देवगंधर्वगर्भाभंराजलत्नणसंयुतम् ५१

कंदर्पकोटिसंकाशंपश्यंतुमुनयोऽमलम्
महाकौतुकसंयुक्ताहृष्टाद्विजवरास्ततः ५२
समपश्यन्सुतंतेतुआयोश्चैवमहात्मनः
वशिष्ठःसतुधर्मात्माज्ञानेनालोक्यबालकम् ५३
आयुपुत्रंसमाज्ञातंचरित्रेणसमन्वितम्
वृत्तांतंतस्यदुष्टस्यहुण्डस्यापिदुरात्मनः ५४
कृपयाब्रह्मपुत्रस्तुसमुत्थायसुबालकम्
कराभ्यामथगृह्णातियावद्द्विजोवरोत्तमः ५५
तावत्पुष्पसुवृष्टिंचचक्रुर्देवाःसुतोपरि
ललितंसुस्वरंगीतंजगुर्गंधर्वकिन्नराः ५६
ऋषयोवेदमंत्रैस्तुस्तुवंतिनृपनंदनम्
वशिष्ठस्तंसमालोक्यवरंवैदत्तवांस्तदा ५७
नहुषेत्येवतेनामख्यातंलोकेभविष्यति
हुषितोनैवतेनापिबालभावैर्नराधिप ५८
तस्मान्नहुषतेनामदेवपूज्योभविष्यसि
जातकर्मादिकंकर्मतस्यचक्रेद्विजोत्तमः ५९
व्रतदानंविसर्गंचगुरुशिष्यादिलक्षणम्
वेदंचाधीत्यसंपूर्णंषडंगंसपदक्रमम् ६०
सर्वाण्येवचशास्त्राणिअधीत्यद्विजसत्तमात्
वशिष्ठाच्चधनुर्वेदंसरहस्यंमहामतिः ६१
शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिग्राहमोक्षयुतानिच
ज्ञानशास्त्रादिकंन्यायराजनीतिगुणादिकान् ६२
वशिष्ठादायुपुत्रश्चशिष्यरूपेणभक्तिमान्
एवंससर्वनिष्पन्नोनाहुषश्चातिसुंदरः ६३
वशिष्ठस्यप्रसादाच्चचापबाणधरोभवत् ६४

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये-
च्यवनचरित्रेपंचोत्तरशततमोऽध्यायः १०५

षडधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-

आयुभार्यामहाभागास्वर्भानोस्तनयासुतम्
अपश्यंतीसुबालंतंदेवोपममनौपमम् १
हाहाकारंमहत्कृत्वारुरोदवरवर्णिनी
केनमेलक्षणोपेतोहृतोबालःसुलक्षणः २
तपसादानयज्ञैश्चनियमैर्दुष्करैःसुतः
संप्राप्तोहिमयावत्सकष्टैश्चदारुणैःपुनः ३
दत्तात्रेयेणपुण्येनसंतुष्टेनमहात्मना
दत्तःपुत्रोहृतःकेनरुरोदकरुणान्विता ४
हापुत्रवत्समेतातहाबालगुणमंदिर
क्वासिकेनापनीतोसिममशब्दःप्रदीयताम् ५
सोमवंशस्यसर्वस्यभूषणोसिनसंशयः
केनत्वमपनीतोसिममप्राणैःसमन्वितः ६
राजसुलक्षणैर्दिव्यैःसंपूर्णःकमलेक्षणः
केनाद्यापहृतोवत्सःकिंकरोमिक्वयाम्यहम् ७
स्फुटंजानाम्यहंकर्मह्यन्यजन्मनियत्कृतम्
न्यासनाशःकृतःकस्यतस्मात्पुत्रोहृतोमम ८
किंवाछलंकृतंकस्यपूर्वजन्मनिपापया
कर्मणस्तस्यवैदुःखमनुभुंजामिनान्यथा ९
रत्नापहारिणीजातापुत्ररत्नंहृतंमम
तस्माद्दैवेनमेदिव्यअनौपम्यगुणाकरः १०
किंवावितर्कितोविप्रःकर्मणस्तस्यवैफलम्
प्राप्तंमयानसंदेहःपुत्रशोकान्वितंभृशम् ११
किंवाशिशुविरोधश्चकृतोजन्मांतरेमया
तस्यपापस्यभुंजामिकर्मणःफलमीदृशम् १२
याचमानस्यचैवाग्रेवैश्वदेवस्यकर्मणः
किंवापिनार्पितंचान्नंव्याहृतीभिर्हुतंद्विजैः १३
एवंसुदेवमानाच्चस्वर्भानोस्तनयातदा
इंदुमतीमहाभागशोकेनकरुणाकुला १४
पतितामूर्च्छिताशोकाद्विह्वलत्वंगतासती
निःश्वासान्मुंचमानासावत्सहीनायथाहिगौः १५

आयूराजासशोकेनदुःखेनमहतान्वितः
बालंश्रुत्वाहृतंतंतुधैर्यंतत्याजपार्थिवः १६
तपसश्चफलंनास्तिनास्तिदानस्यवैफलम्
यस्मादेवंहृतःपुत्रस्तस्मान्नास्तिनसंशयः १७
दत्तात्रेयःप्रसादेनवरंमेदत्तवान्पुरा
अजेयंचजयोपेतंपुत्रंसर्वगुणान्वितम् १८
तस्यवरप्रदानस्यकथंविघ्नोह्यजायत
इतिचिंतापरोराजादुःखितःप्रारुदद्भृशम् १९

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेषडधिकशततमोऽध्यायः १०६

सप्तोत्तरशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
अथासौनारदःस्वर्गादायुराजानमागतः
आगत्यकथयामासकस्माद्राजन्प्रशोचसे १
पुत्रापहरणंतेऽद्यद्येमंजातंमहामते
देवादीनांमहाराजएवंज्ञात्वातुमाशुचः २
सर्वज्ञःसगुणोभूत्वासर्वविज्ञानसंयुतः
सर्वकलाभिसंपूर्णआगमिष्यतितेसुतः ३
येनाप्यपहृतस्तेऽद्यबालोदेवगुणोपमः
आत्मगेहेमहाराजकालोनीतोनसंशयः ४
तस्याप्यंतंसवैकर्त्तामहावीर्योमहाबलः
सत्वामभ्येष्यतेभूपशिवस्यसुतयासह ५
इंद्रोपेंद्रसमःपुत्रोभविष्यतिस्वतेजसा
इंद्रत्वंभोद्त्यतेसोऽपिनिजैश्चपुण्यकर्मभिः ६
एवमाभाष्यराजानमायुंदेवर्षिसत्तमः
जगामसहसातस्यपश्यतःसानुगस्यह ७
गतेतस्मिन्महाभागेनारदेदेवसंमिते
आयुरागत्यतांराज्ञींतत्सर्वंविन्यवेदयत् ८
दत्तात्रेयेणयोदत्तःपुत्रोदेववरोत्तमः

सवैराज्ञिकुशल्यास्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ९
येनाप्यसौहृतःपुत्रःसगुणोमेवरानने
शिरस्तस्यगृहीत्वातुपुनरेवागमिष्यति १०
इत्याहनारदोभद्रेमाकृथाःशोकमेवच
त्यजचैनंमहामोहंकार्यधर्मविनाशनम् ११
भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवंराज्ञीइंदुमतीततः
हर्षेणापिसमाविष्टापुत्रस्यागमनंप्रति १२
यथोक्तंदेवऋषिणातत्तथैवभविष्यति
दत्तात्रेयेणमेदत्तस्तनपोह्यजरामरः १३
भविष्यतिनसंदेहःप्रतिभात्येनमेवहि
इत्येवंचिंतयित्वातुननामद्विजपुंगवम् १४
नमोस्तुतस्मैपरिसिद्धिदायअत्रेःसुपुत्रायमहात्मनेच
यस्यप्रसादेनमयासुपुत्रःप्राप्तःसुधीरःसुगुणःसुपुरायः १५
एवमुक्त्वातुसादेवीविररामसुदःखिता
आगमिष्यंतमाज्ञायनहुषंतनयंपुनः १६
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेसप्तोत्तरशततमोऽध्यायः १०७

अष्टोत्तरशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
ब्रह्मपुत्रोमहातेजावशिष्ठस्तपतांवरः
नहुषंतंसमाहूयइदंवचनमब्रवीत् १
वनंगच्छस्वशीघ्रेणवन्यमानयपुष्कलम्
समाकरार्यमुनेर्वाक्यंनहुषोवनमाययौ २
तत्रकिंचित्सुवृत्तांतंशुश्रावनहुषोबलः
अयमेषसधर्मात्मानहुषोनामवीर्यवान् ३
आयोःपुत्रोमहाप्राज्ञोबाल्यान्मात्रावियोजितः
अस्यैवातिवियोगेनआयुभार्याप्ररोदिति ४
अशोकसुंदरीतेपेतपःपरमदुष्करम्
कदापश्यतिसादेवीपुत्रमिंदुमतीशुभा ५

नाहुषंनामधर्मज्ञंहृतंपूर्वंतुदानवैः
तपस्तेपेनिरालंबाशिवस्यतनयावरा ६
अशोकसुंदरीबालाआयुपुत्रस्यकारणात्
अनेनापिकदासाहिसंगतातुभविष्यति ७
एवंसांसारिकंवाक्यंदिविचारणभाषितम्
शुश्रावसहिधर्मात्मानहुषोविभ्रमान्वितः ८
सगत्वावन्यमादायवशिष्ठस्याश्रमंप्रति
वन्यंनिवेद्यधर्मात्मावशिष्ठायमहात्मने ९
बद्धांजलिपुटोभूत्वाभक्त्यानमितकंधरः
तमुवाचमहाप्राज्ञंवशिष्ठंतपतांवरम् १०
भगवञ्छ्रूयतांवाक्यमपूर्वंचारणेरितम्
एषवैनहुषोनाम्नाआयुपुत्रोवियोजितः ११
मात्रासहसुदुःखैस्तुइंदुमत्याहिदानवैः
शिवस्यतनयाबालातपस्तेपेसुदुश्चरम् १२
निमित्तमस्यधीरस्यनहुषस्येतिवैगुरो
एवमाभाषितंतैस्तुतत्सर्वंहिमयाश्रुतम् १३
कोसावायुःसधर्मात्माकासात्विंदुमतीशुभा
अशोकसुंदरीकासानहुषेतिकउच्यते १४
एतन्मेसंशयंजातंतद्भवांश्छेत्तुमर्हति
अन्यःकोपिमहाप्राज्ञःकुत्रासौनहुषेतिच १५
तत्सर्वंतातमेब्रूहिकारणांतरमेवहि
वशिष्ठउवाच-
आयुराजासधर्मात्मासप्तद्वीपाधिपोबली १६
भार्याइंदुमतीतस्यसत्यरूपायशस्विनी
तस्यामुत्पादितःपुत्रोभवान्वैगुणमंदिरम् १७
आयुनाराजराजेनसोमवंशस्यभूषणम्
हरस्यकन्यासुश्रोणीगुणरूपैरलंकृता १८
अशोकसुंदरीनाम्नासुभगाचारुहासिनी
तस्यहेतोस्तपस्तेपेनिरालंबातपोवने १९
तस्याभर्ताभवान्सृष्टोधात्रायोगेननिश्चितः

गंगायास्तीरमाश्रित्यध्यानयोगसमाश्रिता २०
हुंडश्चदानवेंद्रोयोदृष्ट्वाचैकाकिनींसतीम्
तपसाप्रज्वलंतींचसुभगांकमलेन्नणाम् २१
रूपौदार्यगुणोपेतांकामबाणैःप्रपीडितः
तांबभाषेऽन्तिकंगत्वाममभार्याभवेतिच २२
एवंसातद्वचःश्रुत्वातमुवाचतपस्विनी
माहुंडसाहसंकार्षीर्माजल्पस्वपुनःपुनः २३
अप्राप्याहंत्वयावीरपरभार्याविशेषतः
दैवेनमेपुरासृष्टआयुपुत्रोमहाबलः २४
नहुषोनाममेधावीभविष्यतिनसंशयः
देवदत्तोमहातेजाअन्यथात्वंकरिष्यसि २५
ततःशाप्रंपदास्यामियेनभस्मीभविष्यसि
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंकामबाणैःप्रपीडितः २६
व्याजेनापिहृतातेनप्रणीतानिजमंदिरे
ज्ञात्वातयामहाभागशप्तोऽसौदानवाधमः २७
नहुषस्यैवहस्तेनतवमृत्युर्भविष्यति
अजातेत्वयिसंजातावदसेत्वंयथैवतत् २८
सत्वमायुसुतोवीरहृतोहुंडेनपापिना
सूदेनरक्षितोदास्याप्रेषितोममचाश्रमम् २९
भवंतंवनमध्येचदृष्ट्वाचारणकिन्नरैः
यत्तुवैश्राविततंवत्समयातेकथितंपुनः ३०
जहितंपापकर्तारंहुंडाख्यंदानवाधमम्
नेत्राभ्यांहिप्रमुंचंतीमश्रूणिपरिमार्जय ३१
इतोगत्वाप्रपश्यत्वंगंगातीरंमहाबलम्
निपात्यदानवेंद्रंतंकारागृहात्समानय ३२
अशोकसुंदरीयाहितस्याभर्ताभवस्वहि
एतत्तेसर्वमाख्यातंप्रश्नस्यास्यहिकारणम् ३३
आभाष्यनहुषंविप्रोविरराममहामतिः ३४
आकर्ण्यसर्वंमुनिनाप्रयुक्तमाश्चर्यभूतंसहिचिंत्यमानः
तस्यांतमेकःपरिकर्तुकामआयोःसुतःकोपमथोचकार ३५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेऽष्टोत्तरशततमोऽध्यायः १०८

नवाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
प्रणिपत्यप्रसाद्यैववशिष्ठंतपतांवरम्
आमंत्र्यनिर्जगामाथबाणपाणिर्धनुर्धरः १
एणस्यमांसंसुविपाच्यभोजितंबालस्तयारक्षितएवबुद्ध्या
आयोःसुपुत्रःसगुणःसुरूपोदेवोपमोदेवगुणैश्चयुक्तः २
तेनैवमांसेनसुसंस्कृतेनमृष्टेनपक्वेनरसानुगेन
तमेवदैत्यंपरिभाष्यसूदोदुष्टंसुहर्षेणव्यभोजयत्तदा ३
बुभुजेदानवोमांसंरसस्वादुसमन्वितम्
हर्षेणापिसमाविष्टोजगामाशोकसुंदरीम् ४
तामुवाचततस्तूर्णंकामोपहतचेतनः
आयुपुत्रोमयाभद्रेभक्षितःपतिरेवते ५
मामेवभजचार्वंगिभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान्
किंकरिष्यसितेनत्वंमानुषेणगतायुषा ६
प्रत्युवाचसमाकर्ण्यशिवकन्यातपस्विनी
भर्तामेदैवतैर्दत्तोअजरोदोषवर्जितः ७
तस्यमृत्युर्नवैदृष्टोदेवैरपिमहात्मभिः
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदानवोदुष्टचेष्टितः ८
तामुवाचविशालाक्षींप्रहस्यैवपुनःपुनः
अद्यैवभक्षितंमांसमायुपुत्रस्यसुंदरि ९
जातमात्रस्यबालस्यनहुषस्यदुरात्मनः
एवमाकर्ण्यसावाक्यंकोपंचक्रेसुदारुणम् १०
प्रोवाचसत्यसंस्थासातपसाभावितापुनः
तपएवमयातप्तंमनसानियमेनवै
आयुसुतश्चिरायुश्चसत्येनैवभविष्यति ११
इतोगच्छदुराचारयदिजीवितुमिच्छसि
अन्यथात्वामहंशप्स्येपुनरेवनसंशयः १२

एवमाकर्णितंतस्याःसूदेननृपतिंप्रति
परित्यज्यमहाराजएतामन्यांसमाश्रय १३
सूदेनप्रेषितोदैत्यःसहुंडःपापचेतनः
निर्जगामत्वरायुक्तःसस्वांभार्यांप्रियांप्रति १४
चेष्टितंनैवजानातिदास्यासूदेनयत्कृतम्
तस्यैनिवेदितंसर्वंप्रियायैवृत्तमेवच १५
सूतउवाच–
अशोकसुंदरीसाचमहतातपसाकिल
दुःखशोकेनसंतप्ताकृशीभूतातपस्विनी १६
चिंतयंतीप्रियंकांतंतंध्यायतिपुनःपुनः
किंनकुर्वंतिवैदैत्याउपायैर्विविधैरपि १७
उपायज्ञाःसदाबुद्ध्याउद्यमेनापिसर्वदा
वर्तंतेदनुजश्रेष्ठानानाभावैश्चसर्वदा १८
मायोपायेनयोगेनहृताहंपापिनापुरा
तथासघातितःपुत्रआयोश्चैवभविष्यति १९
यंदृष्ट्वादैवयोगेनभवितारमनामयम्
उद्यमेनापिपश्येतकिंवानश्यतिवानवा २०
किंवासउद्यमःश्रेष्ठःकिंवातत्कर्मजंफलम्
भाविभावःकथंनश्येत्ततोवेदःप्रतिष्ठति २१
विशेषोभावितोदेवैःसकथंचान्यथाभवेत्
एवमेवंमहाभागाचिंतयंतीपुनःपुनः २२
किन्नरोविद्वरोनामबृहद्वंशोमहातनुः
सनाभ्योर्धनरःकायःपद्माभ्यांहिविवर्जितः २३
द्विभुजोवंशहस्तस्तुहारकंकणशोभितः
दिव्यगंधानुलिप्तांगोभार्ययासहचागतः २४
तामुवाचनिरानंदांससुतांशंकरस्यहि
किमर्थंचिंतसेदेविविद्वरंविद्धिचागतम् २५
किन्नरंविष्णुभक्तंमांप्रेषितंदेवसत्तमैः
दुःखमेवंनकर्तव्यंभवत्यानहुषंप्रति २६
हुंडेनपापचारेणवधार्थंतस्यधीमतः

कृतमेवाखिलंकर्महृतश्चायुसुतःशुभे २७
सतुवैरक्षितोदेवैरुपायैर्विविधैरपि
हुंडएवंविजानातिग्रायुपुत्रोहृतोमया २८
भक्षितस्तुविशालाक्षिइतिजानातिवैशुभे
भवतांश्रावयित्वाहिगतोसौदानवोऽधमः २९
स्वेनकर्मविपाकेनपुरायस्यापिमहायशाः
पूर्वजन्मार्जितेनैवतवभर्त्तासजीवति ३०
पुरायस्यापिबलेनैवयेषामायुर्विनिर्मितम्
स्वर्जितस्यमहाभागेनाशमिच्छंतिघातकाः ३१
दुष्टात्मानोमहापापाःपरतेजोविदूषकाः
तेषांयशोविनाशार्थंप्रपंचंतिदिनेदिने ३२
नानाविधैरुपायैस्तेविषशस्त्रादिभिस्ततः
हंतुमिच्छंतितंपुरायंपुरायकर्माभिरक्षितम् ३३
पापिनश्चैवहुंडाद्यामोहनस्तंभनादिभिः
पीडयंतिमहापापानानाभेदैर्बलाविलैः ३४
सुकृतस्यप्रयोगेणपूर्वजन्मार्जितेनहि
पुरायस्यापिमहाभागेपुरायवंतंसुरक्षितम् ३५
वैफल्यंयांतितेषांवैउपायाःपापिनांशुभे
यंत्रतंत्राणिमंत्राश्चशस्त्राग्निविषबंधनाः ३६
रक्षयंतिमहात्मानंदेवपुरायैःसुरक्षितम्
कर्तारोभस्मतांयांतिसवैतिष्ठतिपुरायभाक् ३७
ग्रायुपुत्रस्यवीरस्यरक्षकादेवताःशुभे
पुरायस्यसंचयंसर्वेतपसांनिधिमेवतु ३८
तस्माच्चरक्षितोवीरोनहुषोबलिनांवरः
सत्येनतपसातेनपुरायैश्चसंयमैर्दमैः ३९
माकृथादारुणंदुःखंमुंचशोकमकारणम्
सहिजीवतिधर्मात्मामात्रापित्राविनावने ४०
तपोवनेवसत्येकस्तपस्विपरिपालितः
वेदवेदांगतत्त्वज्ञोधनुर्वेदस्यपारगः ४१
यथाशशीविराजेतस्वकलाभिःस्वतेजसा

तथाविराजतेसोऽपिस्वकलाभिःसुमध्यमे ४२
विद्याभिस्तुमहापुण्यैस्तपोभिर्यशसातथा
राजतेपरवीरघ्नोरिपुहासुरवल्लभः ४३
हुंडंनिहत्यदैत्येंद्रंत्वामेवंहिप्रलप्स्यते
त्वयासार्द्धंस्त्रियाचैवपृथिव्यामेकभूपतिः ४४
भविष्यतिमहायोगीयथास्वर्गेतुवासवः
त्वंतस्मात्प्राप्स्यसेभद्रेसुपुत्रंवासवोपमम् ४५
ययातिंनामधर्मज्ञंप्रजापालनतत्परम्
तथाकन्याशतंचापिरूपौदार्यगुणान्वितम् ४६
यासांपुण्यैर्महाराजइंद्रलोकंप्रयास्यति
इंद्रत्वंभोक्ष्यतेदेविनहुषःपुण्यविक्रमः ४७
ययातिर्नामधर्मात्माआत्मजस्तेभविष्यति
प्रजापालोमहाराजःसर्वजीवदयापरः ४८
तस्यपुत्रास्तुचत्वारोभविष्यंतिमहौजसः
बलवीर्यसमोपेताधनुर्वेदस्यपारगाः ४९
प्रथमश्चतुरुर्नामपुरुर्नामद्वितीयकः
उरुर्नामतृतीयश्चचतुर्थोवीर्यवान्यदुः ५०
एवंपुत्रामहावीर्यास्तेजस्विनोमहाबलाः
भविष्यंतिमहात्मानःसर्वतेजःसमन्विताः ५१
यदोश्चैवसुतावीराःसिंहतुल्यपराक्रमाः
तेषांनामानिभद्रंतेगदतःशृणुसांप्रतम् ५२
भोजश्चभीमकश्चापिअंधकःकुञ्जरस्तथा
वृष्णिर्नामसुधर्मात्मासत्याधारोभविष्यति ५३
षष्ठस्तुश्रुतसेनश्चश्रुताधारस्तुसप्तमः
कालदंष्ट्रोमहावीर्यःसमरेकालजिद्बली ५४
यदोःपुत्रामहावीर्यायादवाख्यावरानने
तेषांतुपुत्राःपौत्रास्तेभविष्यंतिसहस्रशः ५५
एवंनहुषवंशोवैतवदेविभविष्यति
दुःखमेवंपरित्यज्यसुखेनानुप्रवर्तय ५६
समेष्यतिमहाप्राज्ञस्तवभर्ताशुभानने

निहत्यदानवंहुंडंत्वामेवंपरिणेष्यति ५७
दुःखजातानिसोष्णानिनेत्राभ्यांहिपतंतिच
अश्रूणिचेंदुमत्याश्चसंमार्जयतिमानदः ५८
आयोश्चदुःखमुद्धृत्यस्वकुलंतारयिष्यति
सुखिनंपितरंकृत्वाप्रजापालोभविष्यति ५९
एतत्तेसर्वमाख्यातंदेवानांकथनंशुभे
दुःखंशोकंपरित्यज्यसुखेनपरिवर्त्तय ६०
अशोकसुंदर्युवाच-
कदाह्येष्यतिमेभर्त्ताविहितोदैवतैर्यदि
सत्यंवदस्वधर्मज्ञममसौख्यंविवर्द्धय ६१
विद्रूरउवाच-
अचिराद्द्रक्ष्यसिभर्तारंत्वमेवंशृणुसुंदरि
एवमुक्त्वाजगामाथगंधर्वोविबुधालयम् ६२
अशोकसुंदरीसाचतपस्तेपेहितत्रवै
कामंक्रोधंपरित्यज्यलोभंचापिशिवात्मजा ६३

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नाहुषाख्यानेनवाधिकशततमोऽध्यायः १०९

दशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
आमंत्र्यसमुनीन्सर्वान्वशिष्ठंतपतांवरम्
समुत्सुकोगंतुकामोनहुषोदानवंप्रति १
ततस्तेमुनयःसर्वेवशिष्ठाद्यास्तपोधनाः
आशीर्भिरभिनंद्यैनमायुपुत्रंमहाबलम् २
आकाशेदेवताःसर्वाजघ्नुर्वैदुंदुभीन्मुदा
पुष्पवृष्टिंप्रचक्रुस्तेनहुषस्यचमूर्धनि ३
अथदेवःसहस्राक्षःसुरैःसार्द्धंसमागतः
ददौशस्त्राणिचास्त्राणिसूर्यतेजोपमानिच ४
देवेभ्योनृपशार्दूलोजगृहेद्विजसत्तम
तानिदिव्यानिचास्त्राणिदिव्यरूपोपमोऽभवत् ५

अथतादेवताःसर्वाःसहस्राक्षमथाब्रुवन्
स्यंदनोदीयतामस्मैनहुषायसुरेश्वर ६
देवानांमतमाज्ञायवज्रपाणिःस्वसारथिम्
आहूयमातलितंतुआदिदेशततोद्विज ७
एनंगच्छमहात्मानमुद्यतांस्यंदनेनवै
सध्वजेनमहाप्राज्ञमायुजंसमरोद्यतम् ८
सचोवाचसहस्राक्षंकरिष्येतवशासनम्
एवमुक्त्वाजगामाशुह्यायुपुत्रंरणोद्यतम् ९
राजानंप्रत्युवाचैवदेवराजस्यभाषितम्
विजयीभवधर्मज्ञरथेनानेनसंगरे १०
इत्युवाचसहस्राक्षस्त्वामेवनृपतीश्वर
जहित्वंदानवंसंख्येतंहुंडंपापचेतनम् ११
समाकरार्यसराजेंद्रःसानंदपुलकोद्गमः
प्रसादाद्देवदेवस्यवशिष्ठस्यमहात्मनः १२
दानवंसूदयिष्यामिसमरेपापचेतनम्
देवानांचविशेषेणममायापचारितम् १३
एवमुक्तेमहावाक्येनहुषेणमहात्मना
अथायातःस्वयंदेवःशंखचक्रगदाधरः १४
चक्राच्चक्रंसमुत्पाटचसूर्यबिंबोपमंमहत्
ज्वलतातेजसादीप्तंसुवृत्तारंशुभावहम् १५
नहुषायददौदेवोहर्षेणमहताकिल
तस्मैशूलंददौशंभुःसुतीक्ष्णंतेजसान्वितम् १६
तेनशूलवरेणासौशोभतेसमरोद्यतः
द्वितीयःशंकरश्चासौत्रिपुरघ्नोयथाप्रभुः १७
ब्रह्मास्त्रंदत्तवान्ब्रह्मावरुणःपाशमुत्तमम्
चंद्रतेजःप्रतीकाशंशंखंचनादमंगलम् १८
वज्रमिंद्रस्तथाशक्तिंवायुश्चापंसमार्गणम्
आग्नेयास्त्रंतथावह्निर्ददौतस्मैमहात्मने १९
शस्त्रारायस्त्राणिदिव्यानिबहूनिविविधानिच
ददुर्देवामहात्मानस्तस्मैराज्ञेमहौजसे २०

कुंजलउवाच-
अथआयुसुतोवीरोदैवतैःपरिमानितः
आशीर्भिर्नंदितश्चापिमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः २१
आरुरोहरथंदिव्यंभास्वरंरत्नमालिनम्
घंटारवैःप्रणदंतंक्षुद्रघंटासमाकुलम् २२
रथेनतेनदिव्येनशुशुभेनृपनदंनः
दिविमार्गेयथासूर्यस्तेजसास्वेनवैकिल २३
प्रतपंस्तेजसातद्वद्दैत्यानांमस्तकेषुसः
जगामशीघ्रंवेगेनयथावायुःसदागतिः २४
यत्रासौदानवःपापस्तिष्ठतेस्वबलैर्युतः
तेनमातलिनासार्द्धंवाहकेनमहात्मना २५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेदशाधिकशततमोऽध्यायः ११०

एकादशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
निर्गच्छमानेसमरायवीरेनहुषेहितस्मिन्सुरराजतुल्ये
सकौतुकामंगलगीतयुक्ताःस्त्रियस्तुसर्वाःपरिजग्मुरत्र १
देवतानांवरानार्योरंभाद्यप्सरसस्तथा
किन्नर्यःकौतुकोत्सुक्योजगुःस्वरेणसत्तम २
गंधर्वाणांतथानार्योरूपालंकारसंयुताः
कौतुकायगतास्तत्रयत्रराजासतिष्ठति ३
पुरंमहोदयंनामहुंडस्यापिदुरात्मनः
नंदनोपवनैर्दिव्यैःसर्वत्रसमलंकृतम् ४
सप्तकक्षान्वितैर्गेहैःकलशैरुपशोभितः
सपताकैर्महादंडैःशोभमानंपुरोत्तमम् ५
कैलासशिखराकारैःसोन्नतैर्दिवमास्थितैः
सर्वश्रियान्वितैर्दिव्यैर्भ्राजमानंपुरोत्तमम् ६
वनैश्चोपवनैर्दिव्यैस्तडागैःसागरोपमैः
जलपूर्णैःसुशोभैस्तुपद्मैरक्तोत्पलान्वितैः ७

प्राकारैश्चमहारत्नैरट्टालकशतैरपि
परिखाभिःसुपूर्णाभिर्जलैःस्वच्छैःप्रशोभितम् ८
अन्यैश्चैवमहारत्नैर्गजाश्वैश्चविराजितम्
सुनारीभिःसमाकीर्णंपुरुषैश्चमहाप्रभैः ९
नानाप्रभावैर्दिव्यैश्चशोभमानंमहोदयम्
राजश्रेष्ठोमहावीरोनहुषोददृशेपुरम् १०
पुरप्रांतेवनंदिव्यंदिव्यवृक्षैरलंकृतम्
तद्विवेशमहावीरोनंदनंहियथाऽमरः ११
रथेनसहधर्मात्मातेनमातलिनासह
प्रविष्टःसतुराजेंद्रोवनमध्येसरित्तटे १२
तत्रतारूपसंयुक्तादिव्यानार्यःसमागताः
गंधर्वागीततत्त्वज्ञाजगुर्गीतैर्नृपोत्तमम् १३
सूताश्चमागधाःसर्वेतंस्तुवंतिनृपोत्तमम्
राजानमायुपुत्रंतंभ्राजमानंयथारविम् १४
शुश्रावगीतंमधुरंनहुषःकिन्नरेरितम् १५

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नहुषाख्यानेएकादशाधिकशततमोऽध्यायः १११

द्वादशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
तदेवगानंचसुरांगनाभिर्गीतंसमाकर्ण्यचगीतकैर्ध्रुवैः
समाकुलाचापिबभूवतत्रसाशंभुपुत्रीपरिचिंतयाना १
आसनात्तूर्णमुत्थायमहोत्साहेनसंयुता
तूर्णंगतावरारोहातपोभावसमन्विता २
तंदृष्ट्वादेवसंकाशंदिव्यरूपसमप्रभम्
दिव्यगंधानुलिप्तांगंदिव्यमालाभिशोभितम् ३
दिव्यैराभरणैर्वस्त्रैःशोभितंनृपनंदनम्
दीप्तिमंतंयथासूर्यंदिव्यलक्षणसंयुतम् ४
किंवादेवोमहाप्राज्ञोगंधर्वोवाभविष्यति
किंवानागसुतःसोयंकिंवाविद्याधरोभवेत् ५

देवेषुनैवपश्यामिकुतोयक्षेषुजायते
अनयालीलयावीरःसहस्राक्षोपिजायते ६
शंभुरेषभवेत्किंवाकिंवाचायंमनोभवः
किंवापितुःसखामेस्यात्पौलस्त्योऽयधनाधिपः ७
एवंसमाचिंतयतीचयावत्तावत्त्वरंरूपगुणाधिपासा
समेत्यरंभासुमहासखीभिरुवाचतांशंभुसुतांप्रहस्य ८
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नहुषाख्यानेद्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ११२

त्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः

रंभोवाच-
तपएतत्परित्यज्यकिंवालोकयसेशुभे
तपसःक्षरणंस्याद्वैपुरुषस्यापिचिंतनात् १
अशोकसुंदर्युवाच-
तपसिमेमनोलीनंनहुषस्यापिकाम्यया
नमांचालयितुंशक्तादेवासुरमहोरगाः २
एनंदृष्ट्वामहाभागेमेमनश्चलतेभृशम्
रंतुमिच्छाम्यहंगत्वाएवमुत्सुकतांगतम् ३
एवंविपर्ययश्चासीन्मनसोमेवरावने
तन्मेत्वंकारणंब्रूहियद्यस्तिज्ञानमुत्तमम् ४
आयुपुत्रस्यभार्याहंदेवैःसृष्टामहात्मभिः
कस्मान्मेधावतेचेतउत्सुकंरंतुमेवच ५
रंभोवाच-
सर्वेष्वेवमहाभागेदेहरूपेषुभामिनि
वसत्यात्मास्वयंब्रह्मज्ञानरूपःसनातनः ६
यद्यपिप्रक्रियाबद्धैरिंद्रियैरुपकारिभिः
मोहपाशमयैर्बद्धस्तथासिद्धस्तुसर्वदा ७
प्रकृतिंनैवजानातिज्ञानविज्ञानकींकलाम्
अयंशुद्धश्चधर्मज्ञआत्मावेत्तिचसुंदरि ८
गच्छंत्यपिमनस्तापमेनंदृष्ट्वामहामतिम्

पापमेवंपरित्यज्यसत्यमेवंप्रधावति ९
भर्तायमायुपुत्रस्तेएतत्सत्यंनसंशयः
अन्यंदृष्ट्वाविशंकेतपुरुषंपापलक्षणम् १०
एवंविधिःकृतोदेवैःसत्यपाशेनबंधितः
यदस्याआयुपुत्रोपिभर्तृत्वमुपयास्यति ११
एवमाकर्णितंभद्रेआत्मनातंचसुंदरि
तद्भावसत्यसंबंधंपरिगृह्यस्थितःस्वयम् १२
अन्यंभावंनजानातिआयुपुत्रंचविंदति
प्रकृतिर्नैवतेदेविपतिंजानातिचागतम् १३
एवंज्ञात्वाप्रधानात्मातवाद्यैवप्रधावति
आत्मासर्वंप्रजानातिआत्मादेवःसनातनः १४
अयमेषसवीरेंद्रोनहुषोनामवीर्यवान्
तस्माद्गच्छतिचेतस्तेसत्यंसंबंधमिच्छते १५
ज्ञात्वाचायोःसुतंभद्रेअन्यंचैवनगच्छति
एतत्तेसर्वमाख्यातंशाश्वतंत्वन्मनोगतम् १६
हुंडंहत्वामहाघोरंसमरेदानवाधमम्
त्वांनयिष्यतिस्वस्थानमायोश्चगृहमुत्तमम् १७
हृतोदैत्येनवीरेंद्रोनिजपुरायेनशेषितः
बाल्यात्प्रभृतिवीरेंद्रोवियुक्तःस्वजनेनवै १८
पितृमातृविहीनस्तुगतोवृद्धिंमहावने
यास्यत्येवपितुर्गेहंत्वयैवसहसांप्रतम् १९
एवमाभाषितंश्रुत्वारंभायाःशिवनंदिनी
हर्षेणमहताविष्टातामुवाचसमुद्रजाम् २०
अयमेवससत्यात्माममभर्तासुवीर्यवान्
मनोमेधावतेऽत्यर्थंशोकाकुलितविह्वलम् २१
नास्तिचित्तसमोदेवोजानातिसुविनिश्चितम्
सत्यमेतन्मयादृष्टंसुचित्रंचारुहासिनि २२
मनोभवसमानंतुपुरुषंदिव्यलक्षणम्
नधावतिमहाचेतएनंदृष्ट्वायथासखि २३
तथानधावतेभद्रेपुंसमन्यंनमन्यते

एनंगंतव्यमावाभ्यांसखीभिर्गृहमेवहि २४
एवमाभाष्यसारंभागमनायोपचक्रमे
गमनायोत्सुकांज्ञात्वानहुषस्यांतिकंप्रति २५
तामुवाचततोरंभाकस्माद्देविनगम्यते
सूतउवाच-
सख्याचरंभयासार्द्धंनहुषंवीरलक्षणम् २६
तस्यांतिकंसुसंप्राप्यप्रेषयामासतांसखीम्
एनंगच्छमहाभागेनहुषंदेवरूपिणम् २७
कथयस्वकथामेतांतवार्थेत्र्प्रागतायतः
रंभोवाच-
एवंसखिकरिष्यामिसुप्रियंतवसुव्रते २८
एवमुक्त्वागतारंभानहुषंराजनंदनम्
चापबाणधरंवीरंद्वितीयमिववासवम् २९
प्रत्युवाचगतारंभासख्यावचनमुत्तमम्
त्र्प्रायुपुत्रमहाभागरंभाहंसमुपागता ३०
शिवस्यकन्ययावीरतयाहंपरिप्रेषिता
तवार्थंदेवदेवेनदेव्यादेवेनवैपुरा ३१
भार्यारूपंवरंश्रेष्ठंसृष्टंलोकेषुदुर्लभम्
दुष्प्राप्यंतुनरश्रेष्ठैर्देवैसेंद्रैस्तपोधनैः ३२
गंधर्वैःपन्नगैःसिद्धैश्चारणैःपुण्यलक्षणैः
स्वयमेवसमायातंतवार्थेशृणुसांप्रतम् ३३
स्त्रीरत्नंतन्महाप्राज्ञसंपूर्णंपुण्यनिर्मितम्
त्र्प्रशोकसुंदरीनामतवार्थंतपसिस्थिता ३४
त्र्प्रत्यर्थंतुतपस्तप्तंभवंतमिच्छतेसदा
एवंज्ञात्वामहाभागभजमानांभजस्वहि ३५
त्वामृतेसावरारोहापुरुषंनैवयाचते
नहुषेणतयोक्तंतुश्रुत्वावधारितंवचः ३६
प्रत्युत्तरंददौचाथरंभेमेश्रूयतांवचः
तत्तुसर्वंविजानामियत्त्वयोक्तंममाग्रतः ३७
ममाग्रेकथितंपूर्वंवशिष्ठेनमहात्मना

सर्वमेवविजानामिग्रस्यास्तुतपउत्तमम् ३८
श्रूयतांकारणंभद्रेयथासौख्यंभविष्यति
ग्रहत्वादानवंहुंडंनगच्छामिवरांगनाम् ३९
सर्वमेतत्सुवृत्तांतमहंजानेतथैवहि
ममार्थेतवसंभूतिस्तपश्चचरितंत्वया ४०
ममभार्यानसंदेहोभवतीविधिनाकृता
ममार्थेनिश्चयंकृत्वातपश्चाचरितंत्वया ४१
हृतातस्मात्सुपापेनभवतीनियमान्विता
सूतिगृहादहंतेनदानवेनाधमेनवै ४२
बालभावस्थितोदेविपितृमातृविनाकृतः
तस्मात्तंतुहनिष्यामिहुंडंवैदानवाधमम् ४३
पश्चात्त्वामुपनेष्येऽहवशिष्ठस्याश्रमंप्रति
एवंकथयभद्रंतेरंभेमत्प्रियकारिणीम् ४४
एवंविसर्जितातेनसत्वरंसागतापुनः
ग्रशोकसुंदरींदेवींकथयामासतस्यच ४५
समासेनतथासर्वंरंभासाद्विजसत्तम
ग्रशोकसुंदरीसातुग्रवधार्यसुभाषितम् ४६
नहुषस्यसुवीरस्यहर्षेणचसमन्विता
तस्थौतत्रतयासार्द्धंसुसख्यारंभयातदा ४७
भर्तुश्चकीदृशंवीर्यमितिपश्यामिवैसदा ४८

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेत्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः ११३

चतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
ग्रथतेदानवाःसर्वेहुंडस्यपरिचारकाः
नहुषस्यापिसंवादंरंभयातुयथाश्रुतम् १
ग्राचचत्तुश्चदैत्येंद्रंहुंडंसर्वंसुभाषितम्
तमाकर्ण्यसचुक्रोधदूतंवाक्यमथाब्रवीत् २
गच्छवीरममादेशाज्ञानीहिपुरुषंहितम्

संभाषतेतयासार्द्धंपुरुषःशिवकन्यया ३
स्वामिनिर्देशमाकर्ण्यजगामलघुदानवः
विविक्तेनहुषंवीरमिदंवचनमब्रवीत् ४
रथेनसाश्वसूतेनदिव्येनपरितिष्ठति
धनुषादिव्यबाणैस्तुसभायांहिभयंकरः ५
कस्यकेनतुकार्येणप्रेषितःकेनवैभवान्
अनयारंभयातेऽद्यअन्ययाशिवकन्यया ६
किमुक्तंतत्स्फुटंसर्वंकथयस्वममाग्रतः
हुंडस्यदेवमर्दस्यनबिभेतिभवान्कथम् ७
एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयदिजीवितुमिच्छसि
सत्वरंगच्छमातिष्ठदुःसहोदानवाधिपः ८
नहुषउवाच-
योऽसावायुर्बलीराजासप्तद्वीपाधिपःप्रभुः
तस्यमांतनयंविद्धिसर्वदैत्यविनाशनम् ९
नहुषंनामविख्यातंदेवब्राह्मणपूजकम्
हुंडेनापहृतंबाल्येस्वामिनातवदानव १०
सेयंकन्याशिवस्यापिदैत्येनापहृतापुरा
घोरंतपश्चरत्येषाहुंडस्यापिवधायच ११
योहमादौहृतोबालस्त्वयायःसूतिकागृहात्
दास्याअपिकरेदत्तःसूदस्यापिदुरात्मना १२
वधार्थंश्रूयतांपापसोहमद्यसमागतः
अस्यापिहुंडदैत्यस्यदुष्टस्यपापकर्मणः १३
अन्यांश्चदानवान्घोरान्नयिष्येयमसादनम्
मामेवंविद्धिपापिष्ठएवंकथयदानवम् १४
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंनहुषस्यमहात्मनः
गत्वाहुंडंसदुष्टात्माआचचक्षेऽस्यभाषितम् १५
निशम्यतन्मुखात्तूर्णंचुक्रोधदितिजेश्वरः
कस्मात्सूदेनपापेनतयादास्यानघातितः १६
सोयंवृद्धिंसमायातोमयाव्याधिरुपेक्षितः
अथैनंघातयिष्यामिअनयाशिवकन्यया १७

आयोःपुत्रंखलंयुद्धेबाणैरेभिःशिलाशितैः
एवंसचिंतयित्वातुसारथिंवाक्यमब्रवीत् १८
स्यंदनंयोजयस्वत्वंतुरगैःसाधुभिःशिवैः
सेनाध्यक्षंसमाहूयइत्युवाचसमातुरः १९
सज्जतांममसैन्यंत्वंशूरान्नागान्प्रकल्पय
सारोहैस्तुरगान्योधान्पताकाच्छत्रचामरैः २०
चतुरंगबलंमेऽद्ययोजयस्वहिसत्वरम्
एवमाकर्ण्यतत्तस्यहुंडस्यापिततोलघुः २१
सेनाध्यक्षोमहाप्राज्ञःसर्वंचक्रेयथाविधि
चतुरंगेनतेनासौबलेनमहतावृतः २२
जगामनहुषंवीरंचापबाणधरंरणे
इंद्रस्यस्यंदनेयुक्तंसर्वशस्त्रभृतांवरम् २३
उद्यंतंसमरेवीरंदुरापंदेवदानवैः
पश्यंतिगगनेदेवाविमानस्थामहौजसः २४
तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम्
सूतउवाच–
अथतेदानवाःसर्वेववृषुस्तंशरोत्तमैः २५
खड्गैःपाशैर्महाशूलैःशक्तिभिस्तुपरश्वधैः
युयुधुःसंयुगेतेननहुषेणमहात्मना २६
संरब्धागर्जमानास्तेयथामेघागिरौतथा
तद्विक्रमंसमालोक्यआयुपुत्रःप्रतापवान् २७
इंद्रायुधसमंचापंविस्फार्यसगुणस्वरम्
वज्रस्फोटसमःशब्दश्चापस्यापिमहात्मनः २८
नहुषेणकृतोविप्रादानवानांभयप्रदः
महतातेनघोषेणदानवाःप्रचकंपिरे २९
कश्मलाविष्टहृदयाभग्नसत्वामहाहवे ३०
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नहुषाख्यानेचतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः ११४

पंचदशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
ततस्त्वसौसंयतिराजमानःसमुद्यतश्चापधरोमहात्मा
यथैवकालःकुपितःसलोकान्संहर्तुमैच्छत्तुतथासुदानवान् १
महास्त्रजालैरवितेजतुल्यैःसुदीप्तिमद्भिर्निजघानदानवान्
वायुर्यथोन्मूलयतीहपादपांस्तथैवराजानिजघानदानवान् २
वायुर्यथामेघचयंचदिव्यंसंचालयेत्स्वेनबलेनतेजसा
तथासराजाश्रसुरान्मदोत्कटाननाशयद्बाणवरैःसुतीक्ष्णैः ३
नशेकुर्दानवाःसर्वेबाणवर्षंमहात्मनः
मृताःकेचिद्द्रुताःकेचित्केचिन्नष्टामहाहवात् ४
सूतउवाच-
महातेजंमहाप्राज्ञंमहादानवनाशनम्
चुक्रोधहुंडोदुष्टात्मादृष्ट्वातंनृपनंदनम् ५
स्थितोगत्वेदमाभाष्यतिष्ठतिष्ठेतिचाहवे
त्वामद्यचनयिष्यामिश्रायुपुत्रयमांतिकम् ६
नहुषउवाच-
स्थितोस्मिसमरेपश्यत्वामहंहंतुमागतः
श्रहंत्वांतुहनिष्यामिदानवंपापचेतनम् ७
इत्युक्त्वाधनुरादायबाणानग्निशिखोपमान्
छत्रेणध्रियमाणेनशुशुभेसोऽपिसंयुगे ८
इंद्रस्यसारथिंदिव्यंमातलिवाक्यमब्रवीत्
वाहयतुरथंमेऽद्यहुंडस्यसम्मुखंभवान् ९
इत्युक्तस्तेनवीरेणमातलिर्लघुविक्रमः
तुरगांश्चोदयामासमहावातजवोपमान् १०
उत्पेतुश्चततोवाहाहंसाइवयथांबरे
छत्रेणइंदुवर्णेनरथेनापिपताकिना ११
नभस्तलंतुसंप्राप्ययथासूर्योविराजते
श्रायुपुत्रस्तथासंख्येतेजसाविक्रमेणतु १२
श्रथहुंडोरथस्थोऽपिराजमानःस्वतेजसा
सर्वायुधैश्चसंयुक्तस्तद्वद्वीरव्रतेस्थितः १३

उभयोर्वीरयोर्युद्धंदेवविस्मयकारकम्
तदाग्रासीन्महाप्राज्ञदारुणंभीतिदायकम् १४
सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैःकंकपत्रैःशिलीमुखैः
हुंडेनताडितोराजासुबाह्वोरंतरेतदा १५
सुभालेपंचभिर्बाणैर्विद्धःक्रुद्धोऽभवत्तदा
सविद्धस्तुतदाबाणैरधिकंशुशुभेनृपः १६
सारुणःकरमालाभिरुदयंश्चदिवाकरः
रुधिरेणतुदिग्धांगोहेमबाणैस्तनुस्थितैः १७
सूर्यवच्छोभतेराजापूर्वकालस्यचांबरे
दृष्ट्वातुपौरुषंतस्यदानवंवाक्यमब्रवीत् १८
तिष्ठतिष्ठक्षणंदैत्यपश्यमेलाघवंपुनः
इत्युक्त्वातुरणेदैत्यंजघानदशभिःशरैः १९
मुखेभालेहतस्तेनमूर्च्छितोनिपपातह
पश्यामानैःसुरैर्दिव्यैरथोपरिमहाबलः २०
देवैश्चचारणैःसिद्धैःकृतःशब्दःसुहर्षजः
जयजयेतिराजेंद्रशंखान्दध्मुःपुनःपुनः २१
सकोलाहलशब्दस्तुतुमलोदेवतेरितः
कर्णरंध्रमाविवेशहुंडस्यमूर्छितस्यच २२
श्रुत्वासधनुरादायबाणमाशीविषोपमम्
स्थीयतांस्थीयतांयुद्धेनमृतोस्मित्वयाहतः २३
इत्युक्त्वापुनरुत्थायलाघवेनसमन्वितः
एकविंशतिभिर्बाणैर्नहुषंचाहनत्पुनः २४
एकेनमुष्टिमध्येतुचतुर्भिर्बाहुमध्यतः
चतुर्भिश्चमहाश्वांश्चछत्रमेकेनतेनवै २५
पंचभिर्मातलिविद्ध्वारथनीडंतुसप्तभिः
ध्वजदंडंत्रिभिस्तीक्ष्णैर्दानवःशिखिपत्रिभिः २६
ग्रादानंतुनिदानंतुलक्षमोक्षंदुरात्मनः
लाघवंतस्यसंदृष्ट्वादेवताविस्मयंगताः २७
तस्यपौरुषमापश्यसराजादानवोत्तमम्
शूरोसिकृतविद्योसिधीरोसिरणपंडितः २८

इत्युक्त्वादानवंतंतुधनुर्विस्फार्यभूपतिः
मार्गणैर्दशभिस्तंतुविव्याधलघुविक्रमः २९
त्रिभिर्ध्वजंप्रचिच्छेदसपपातधरातले
तुरगान्पातयामासचतुर्भिस्तस्यसायकैः ३०
एकेनछत्रंतस्यापिचकर्तलघुविक्रमः
दशभिःसारथिस्तस्यप्रेषितोयममंदिरम् ३१
दंशनंदशभिश्छित्त्वाशरैश्चविदलीकृतः
सर्वांगेषुचत्रिंशद्भिर्विव्याधदनुजेश्वरम् ३२
हताश्वोविरथोजातोबाणपाणिर्धनुर्धरः
अभ्यधावत्सवेगेनवर्षयन्निशितैःशरैः ३३
खड्गचर्मधरोदैत्योराजानंतमधावत
धावमानस्यहुंडस्यखड्गंचिच्छेदभूपतिः ३४
क्षुरप्रैर्निशितैर्बाणैश्चर्मचिच्छेदभूपतिः
अथहुंडःसदुष्टात्मासमालोक्यसमंततः ३५
जग्राहमुद्गरंतूर्णंमुमोचलघुविक्रमः
वज्रवेगंसमायांतंददृशेनृपतिस्तदा ३६
मुद्गरंस्वनवंतंचापातयदंबरात्ततः
दशभिर्निशितैर्बाणैःक्षुरप्रैश्चस्वविक्रमात् ३७
मुद्गरंपतितंदृष्ट्वादशखण्डमयंभुवि
गदामुद्यम्यवेगेनराजानमभ्यधावत ३८
खड्गेनतीक्ष्णधारेणतस्यबाहुंविचिच्छिदे
सगदंपतितंभूमौसांगदंकटकान्वितम् ३९
महारावंततःकृत्वावज्रस्फोटसमंतदा
रुधिरेणापिदिग्धांगोधावमानोमहाहवे ४०
क्रोधेनमहताविष्टोग्रस्तुमिच्छतिभूपतिम्
दुर्निवार्यःसमायातःपार्श्वंतस्यचभूपतेः ४१
नहुषेणमहाशक्त्याताडितोहृदिदानवः
पतितःसहसाभूमौवज्राहतइवाचलः ४२
तस्मिन्दैत्येगतेभूमावितरेदानवागताः
विविशुःकतिदुर्गेषुकतिपातालमाश्रिताः ४३

देवाःप्रहर्षमाजग्मुर्गंधर्वाःसिद्धचारणाः
हतेतस्मिन्महापापेनहुषेणमहात्मना ४४
तस्मिन्हतेदैत्यवरेमहाहवेदेवाश्चसर्वेप्रमुदंप्रलेभिरे
तांदेवरूपांतपसाप्रवर्द्धितांसत्रायुपुत्रःप्रतिलभ्यहर्षितः ४५
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नहुषाख्यानेपंचदशाधिकशततमोऽध्यायः ११५

षोडशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
अशोकसुंदरीपुण्यारंभयासहहर्षिता
नहुषंप्राप्यविक्रांतंतमुवाचतपस्विनी १
अहंतेधर्मतःपत्नीदेवैर्दिष्टातपस्विनी
उद्वाहयस्वमांवीरयदिधर्ममिहेच्छसि २
सदैवचिंत्यमानाचत्वामहंतपसिस्थिता
भवान्धर्मप्रसादेनमयाप्राप्तोनृपोत्तम ३
नहुषउवाच-
मदर्थेनियताभद्रेयदित्वंतपसिस्थिता
गुरोर्वाक्यान्मुहूर्तेनतवभर्ताभवाम्यहम् ४
अनयारंभयासार्द्धमावांगच्छावभामिनि
समारोप्यरथेतांतुतारंभांतुमनोरमाम् ५
तेनैवरथवर्येणवशिष्ठस्याश्रमंप्रति
जगामलघुवेगेनताभ्यांसहमहायशाः ६
तमाश्रमगतंविप्रंसमालोक्यप्रणम्यच
तयासार्द्धंमहातेजाहर्षेणमहतान्वितः ७
यथायुद्धंरणेजातंनिहतोदानवाधमः
निवेदयामाससर्वंवशिष्ठायमहात्मने ८
वशिष्ठोऽपिसमाकर्ण्यनहुषस्यविचेष्टितम्
हर्षेणमहताविष्टआशीर्भिरभिनंद्यतम् ९
तिथौलग्नेशुभेप्राप्तेतयोस्तुमुनिपुंगवः
विवाहंकारयामासअग्निब्राह्मणसन्निधौ १०

आशीर्भिरभिनंद्यैवमिथुनंप्रेषितंपुनः
मातरंपितरंपश्यद्रुतंगत्वामहामते ११
त्वांचदृष्ट्वाहितेमातापितासौतवसुव्रत
हर्षेणवृद्धिमाप्नोतुपर्वणीवतुसागरः १२
एवंसंप्रेषितोवीरोमुनिनाब्रह्मसूनुना
तेनैवरथवर्येणजगामलघुविक्रमः १३
नमस्कृत्यद्विजेंद्रंतंगतोमातलिनातदा
स्वपुरंपितरंद्रष्टुंतथैवचस्वमातरम् १४
सूतउवाच-
अप्सरामेनिकानामप्रेषितादैवतैस्ततः
आयोर्भार्यासुदुःखेनपतिताशोकसागरे १५
तामुवाचमहाभागांदेवीमिंदुमतींप्रति
मुंचशोकंमहाभागेतनयंपश्यसस्नुषम् १६
निहत्यदानवंपापंतवपुत्रापहारकम्
समायांतंसभायांचवीरश्रियासमन्वितम् १७
सुवृत्तंसंगरेतस्यनहुषेणयथाकृतम्
तस्यैनिवेदयामासइंदुमत्यैचमेनिका १८
मेनिकायावचःश्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता
सखिसत्यंब्रवीषित्वमित्युवाचसगद्गदम् १९
सामृतंसुप्रियंप्रोक्तंमनःप्रोत्साहकारकम्
जीवादिकंमयादेयंत्वयिसर्वस्वमेवहि २०
एवमाभाष्यतांदेवीराजानमिदमब्रवीत्
तवपुत्रोमहाबाहुःसमायातोहिसांप्रतम् २१
आख्यातिचमहाराजएषामेवैवराप्सराः
भर्तारमेवमाभाष्यविररामसुहर्षिता २२
समाकर्ण्यनृपेंद्रस्तुतामुवाचप्रियांप्रति
पुराप्रोक्तंमहाभागेमुनिनानारदेनहि २३
पुत्रंप्रतिनकर्तव्यंदुःखंराजंस्त्वयाकदा
तंनिहत्यसुवीर्येणदानवंचैष्यतेसुतः २४
संजातंसत्यमेवंवैमुनिनाभाषितंपुरा

अन्यथावचनंतस्यकथंदेविभविष्यति २५
दत्तात्रेयोमुनिश्रेष्ठःसाक्षाद्देवोभविष्यति
शुश्रूषितस्त्वयादेविमयाचतपसापुरा २६
पुत्ररत्नंतेनदत्तंवैष्णवांशप्रधारकम्
सदाहनिष्यतिपरंदानवंपापचेतनम् २७
सर्वदैत्यप्रहर्ताचप्रजापालोमहाबलः
दत्तात्रेयेणमेदत्तोवैष्णवांशःसुतोत्तमः २८
एवंसंभाष्यतांदेवींराजाचेंदुमतींतदा
महोत्सवंततश्चक्रेपुत्रस्यागमनंप्रति २९
हर्षेणमहताविष्टोविष्णुंसस्मारवैपुनः ३०
सर्वोपपन्नंसुरवर्गयुक्तमानंदरूपंपरमार्थमेकम्
क्लेशापहंसौख्यप्रदंनराणांसद्वैष्णवानामिहमोक्षदंपरम् ३१

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नहुषाख्यानेषोडशाधिकशततमोऽध्यायः ११६

सप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
नहुषःप्रिययासार्द्धंतयाचैवसरंभया
एंद्रेणापिसदिव्येनस्यंदनेनवरेणच १
नागाह्वयंपुरंप्राप्तःसर्वशोभासमन्वितम्
दिव्यैर्मंगलकैर्युक्तंभवनैरुपशोभितम् २
हेमतोरणसंयुक्तंपताकाभिरलंकृतम्
नानावादित्रनादैश्चबंदिचारणशोभितम् ३
देवरूपोपमैःपुण्यैःपुरुषैःसमलंकृतम्
नारीभिर्दिव्यरूपाभिर्गजाश्वैःस्यंदनैस्तथा ४
नानामंगलशब्दैश्चवेदध्वनिसमाकुलम्
गीतवादित्रशब्दैश्चवीणावेणुस्वनैस्ततः ५
सर्वशोभासमाकीर्णंविवेशसपुरोत्तमम्
वेदमंगलघोषैश्चब्राह्मणैश्चैवपूजितः ६
ददृशेपितरंवीरोमातरंचसुपुण्यकाम्

हर्षेणमहताविष्टःपितुःपादौननामसः ७
अशोकसुंदरीसातुतयोःपादौपुनःपुनः
ननामभक्त्याभावेनउभयोःसावरानना ८
रंभाचसाननामाथप्रीतिंचैवाप्यदर्शयत्
नमस्कृत्वासमाभाष्यस्वगुरुंनृपनंदनः ९
अनामयंचपप्रच्छमातरंपितरंप्रति
एवमुक्तोमहाभागःसानंदपुलकोद्गमः १०
आयुरुवाच-
अद्यैवव्याधयोनष्टादुःखशोकावुभौगतौ
भवतोदर्शनात्पुत्रसुतुष्ट्याहृष्यतेजगत् ११
कृतकृत्योस्मिसंजातस्त्वयिजातेमहौजसि
स्ववंशोद्धरणंकृत्वाअहमेवसमुद्धृतः १२
इंदुमत्युवाच-
पर्वणिप्राप्यइंदोस्तुतेजोदृष्ट्वामहोदधिः
वृद्धिंयातिमहाभागतथाहंतवदर्शनात् १३
वर्द्धितास्मिसुहृष्टास्मिआनंदेनसमाकुला
दर्शनात्तेमहाप्राज्ञधन्याजातास्मिमानद १४
एवंसंभाष्यतंपुत्रमालिग्यतनयोत्तमम्
शिरश्चाघ्रायतस्यापिवत्संधेनुर्यथास्वकम् १५
अभिनंद्यसुतंप्राप्तंनहुषंदेवरूपिणम्
आशीर्भिश्चार्चयद्देवीपुण्याइंदुमतीतदा १६
सूतउवाच-
अथासौमातरंपुण्यांदेवीमिंदुमतींसुतः
कथयामासवृत्तांतंयथाहरणमात्मनः १७
स्वभार्यायास्तथोत्पत्तिंप्राप्तिंचैवमहायशाः
हुंडेनापियथायुद्धंहुंडस्यापिनिपातनम् १८
समासेनसमस्तंतदाख्यातंस्वयमेवहि
मातापित्रोर्यथावृत्तंतयोरानंददायकम् १९
मातापितरावाकर्ण्यपुत्रस्यविक्रमोद्यमम्
हर्षेणमहताविष्टौसंजातौपूर्णमानसौ २०

नहुषोधनुरादायइंद्रस्यस्यंदनेनवै
जिगायपृथिवींसर्वांसप्तद्वीपांसपत्तनाम् २१
पित्रेसमर्पयामासवसुपूर्णांवसुंधराम्
पितरंहर्षयन्नित्यंदानधर्मैःसुकर्मभिः २२
पितरंयाजयामासराजसूयादिभिस्तदा
महायज्ञैश्चदानैश्चव्रतैर्नियमसंयमैः २३
सुदानैर्यशसापुरयैर्यज्ञैःपुरयमहोदयैः
सुसंपूर्णौकृतौतौतुपितरौचायुसूनुना २४
अथदेवाःसमागत्यनागाह्वयंपुरोत्तमम्
अभ्यषिंचन्महात्मानंनहुषंवीरमर्दनम् २५
मुनिभिश्चसुसिद्धैश्चआयुनातेनभूभुजा
अभिषिंच्यस्वराज्येतंसमेतंशिवकन्यया २६
भार्यायुक्तःस्वकायेनआयुराजामहायशाः
दिवंजगामधर्मात्मादेवैःसिद्धैःसुपूजितः २७
एंद्रंपदंपरित्यज्यब्रह्मलोकंगतःपुनः
हरलोकंजगामाथमुनिभिर्देवपूजितः २८
स्वकर्मभिर्महाराजःपुत्रस्यापिसुतेजसा
हरेर्लोकंगतःपुरयैर्निवसत्येषभूपतिः २९
पुरुषैःपुरयकर्माख्यैरीदृशंपुरयमुत्तमम्
जनितव्यंमहाभागकिमन्यैःशोककारकैः ३०
यथाजातःसधर्मात्मानहुषःपितृतारकः
कुलस्यधर्त्तासर्वस्यनहुषोज्ञानपंडितः ३१
एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूपतेः
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिवदपुत्रकपिंजल ३२
एवंविधंपुरयमयंपवित्रंचरित्रमेतद्यशसासमेतम्
आयोःसुतस्यापिशृणोतिमर्त्योभोगान्सभुक्त्वैतिपदंमुरारेः ३३

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
नहुषाख्यानेसप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः ११७

अष्टादशाधिकशततमोऽध्यायः

कपिंजलउवाच-
गंगामुखेपुरातातरोदमानावरांगना
नेत्राभ्यामश्रुबिंदूनिपतंतिचमहाजले १
गंगामध्येनिमज्जंतिभवंतिकमलानिच
पुष्पाणिदिव्यरूपाणिसौगंधानिमहांतिच २
तस्यास्तातसुनेत्राभ्यांकिमर्थंप्रपतंतिच
गंगोदकेमहाभागनिर्मलाश्रश्रुबिंदवः ३
अस्थिचर्मावशेषस्तुजटाचीरधरःपुनः
तानिसौगंधयुक्तानिपद्मानिविचिनोतिसः ४
हेमवर्णानिदिव्यानिनीत्वाशिवंसमर्चयेत्
साकानारीसमाचक्ष्वसवाकोहिमहामते ५
अर्चयित्वाशिवंसोथकस्मात्पश्चात्प्रदेवति
एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयद्यहंवल्लभस्तव ६
कुंजलउवाच-
शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिवृत्तांतंदेवनिर्मितम्
चरित्रंसर्वपापघ्नंविष्णोश्चैवमहात्मनः ७
योसौहुंडोमहावीर्योनहुषेणहतोरणे
तस्यपुत्रस्तुविख्यातोविहुंडस्तपश्रास्थितः ८
निहतंपितरंश्रुत्वासामात्यंसपरिच्छदम्
आयुपुत्रेणवीरेणनहुषेणबलीयसा ९
तपस्तपतिसक्रोधाद्देवान्हंतुंसमुद्यतः
पौरुषंतस्यदुष्टस्यतपसावर्द्धितस्यच १०
जानंतिदेवताःसर्वादुःसहंसमरांगणे
हुंडात्मजोविहुंडस्तुत्रैलोक्यंहंतुमुद्यतः ११
पितुर्वैरंकरिष्यामिहनिष्येमानवान्सुरान्
एवंसमुद्यतःपापीदेवब्राह्मणकंटकः १२
उपद्रवंसमारेभेप्रजाःपीडयतेचसः
तस्यैवतेजसादग्धादेवाश्चेंद्रपुरोगमाः १३
शरणंदेवदेवस्यजग्मुर्विष्णोर्महात्मनः

देवदेवंजगन्नाथंशंखचक्रगदाधरम् १४
ऊचुश्चपाहिनोनित्यंविहुंडस्यमहाभयात्
श्रीविष्णुरुवाच-
वर्द्धंतुदेवताःसर्वाःसुसुखेनमहेश्वराः १५
विहुंडंनाशयिष्यामिपापिष्ठंदेवकंटकम्
एवमाभाष्यतान्देवान्मायांकृत्वाजनार्दनः १६
स्वयमेवस्थितस्तत्रनंदनेसुमहायशाः
मायामयंचकाराथस्त्रीरूपंचगुणान्वितम् १७
विष्णुमायामहाभागासर्वविश्वप्रमोहिनी
चकाररूपमतुलंविष्णोर्मायाप्रमोहिनी १८
विहुंडस्यवधार्थायरूपलावरायशालिनी
कुंजलउवाच-
सदेवानांवधार्थायदिव्यमार्गंजगामह १९
नंदनांतेततोमायामपश्यद्दितिजेश्वरः
तयाविमोहितोदैत्यःकामबाणकृतांतरः २०
आत्मनाशंनजानातिकालरूपांवरस्त्रियम्
तांदृष्ट्वानवहेमाभांरूपद्रविणशालिनीम् २१
लुब्धोविहुंडःपापात्मातामुवाचवरांगनाम्
कासिकस्यवरारोहेममचित्तप्रमाथिनि २२
संगमंदेहिमेभद्रेरक्षरक्षवरानने
संगमात्तवदेवेशियद्यदिच्छसिसांप्रतम् २३
तत्तद्दद्मिमहाभागेदुर्लभंदेवदानवैः
मायोवाच-
मामेवभोक्तुमिच्छाचेद्दायंमेदेहिदानव २४
सप्तकोटिमितैश्चैवपुष्पैःपूजयशंकरम्
कामोदसंभवैर्दिव्यैःसौगंधैर्देवदुर्लभैः २५
तेषांपुष्पकृतांमालांममकंठेतुदानव
आरोपयमहाभागएतद्दायंप्रदेहिमे २६
तदाहंसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः
विहुंडउवाच-

एवंदेविकरिष्यामिवरंदद्मिप्रयाचितम् २७
वनानियानिपुण्यानिदिव्यानिदितिजेश्वरः
बभ्राममन्मथाविष्टोनचपश्यतितंद्रुमम् २८
कामोदकाख्यंपप्रच्छयत्रतत्रगतःस्वयम्
कामोदाख्यद्रुमोनास्तिवदंत्येवंमहाजनाः २९
पृच्छमानःसदुष्टात्माकामबाणैःप्रपीडितः
पप्रच्छभार्गवंगत्वाभक्त्यानमितकंधरः ३०
कामोदकंद्रुमंब्रूहिकांतंपुष्पसमन्वितम्
शुक्रउवाच-
कामोदःपादपोनास्तियोषिदेवास्तिदानव ३१
यदासाहसतेचैवप्रसंगेनप्रहर्षिता
तद्धासाज्जज्ञिरेदैत्यसुगंधीनिवराण्यपि ३२
सुमान्येतानिदिव्यानिकामोदायानसंशयः
हृद्यानिपीतपुष्पाणिसौरभेणयुतानिच ३३
तेनाप्येकेनपुष्पेणयःसमर्चतिशंकरम्
तस्येप्सितंमहाकामंसंपूरयतिशंकरः ३४
अस्याश्चरोदनाद्दैत्यप्रभवंतिनसंशयः
तादृशान्येवपुष्पाणिलोहितानिमहांतिच ३५
सौरभेणविनादैत्यतेषांस्पर्शंनकारयेत्
एवमाकर्णितंतेनवाक्यंशुक्रस्यभाषितम् ३६
उवाचसातुकुत्रास्तिकामोदाभृगुनंदन
शुक्रउवाच-
गंगाद्वारेमहापुण्येमहापातकनाशने ३७
कामोदाख्यंपुरंतत्रनिर्मितंविश्वकर्मणा
कामोदपत्तनेनारीदिव्यभोगैरलंकृता ३८
तथाचाभरणैर्भातिसर्वदेवैःसुपूजिता
त्वयातत्रैवगंतव्यंपूजितव्यावराप्सराः ३९
उपायेनापिपुण्येनतांप्रहासयदानव
एवमुक्त्वातुयोगींद्रःसशुक्रोदानवंप्रति ४०
विररामहातेजाःस्वकार्यायोद्यतोऽभवत् ४१

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे कामोदाख्यानेऽष्टादशाधिकशततमोऽध्यायः ११८

एकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

कपिंजलउवाच-
यस्याःप्रहसनात्तातसुहृद्यानिभवंतिवै
पुष्पाणिदिव्यगंधीनिदुर्लभानिसुरासुरैः १
कस्मात्तुदेवताःसर्वाःप्रवांछंतिमहामते
शंकरःसुखमायातिहास्यपुष्पैःसुपूजितः २
कोगुणस्तस्यपुष्पस्यतन्मेकथयविस्तरात्
कामोदासाभवेत्कातुकस्यपुत्रीवरांगना ३
हास्यात्तस्यामहाभागसुपुष्पाणिभवंतिच
कोगुणस्तत्कथांब्रूहिसकलांविस्तरेणच ४
कुंजलउवाच-
पुरादेवैर्महादैत्यैःकृत्वासौहार्दमुत्तमम्
ममंथुःसागरंक्षीरममृतार्थंसमुद्यताः ५
मथनाद्देवदैत्यानांकन्यारत्नचतुष्टयम्
वरुणेनदर्शितंपूर्वंसोमेनैवतथापुनः ६
पश्चात्संदर्शितंपुण्यममृतंकलशेस्थितम्
कन्याचतुष्टयंपूर्वंदेवानांहितमिच्छति ७
सुलक्ष्मीर्नामसाचैकाद्वितीयावारुणीतथा
ज्येष्ठानामतथाख्याताकामोदान्याप्रचक्षते ८
तासांमध्येवराश्रेष्ठापूर्वंजातामहामते
तस्माज्ज्येष्ठेतिविख्यातालोकेपूज्यासदैवहि ९
वारुणीपानरूपाचपयःफेनसमुद्भवा
अमृतस्यतरंगाच्चकामोदाख्याबभूवह १०
सोमोराजातथालक्ष्मीर्जज्ञातेअमृतादपि
त्रैलोक्यभूषणःसोमःसंजातःशंकरप्रियः ११
मृत्युरोगहराजातासुराणांवारुणीतथा
ज्येष्ठासुपुण्यदाजातालोकानांहितमिच्छताम् १२

अमृतादुत्थितादेवीकामोदानामपुरयदा
विष्णोःप्रीत्यैभविष्येतुवृक्षरूपंप्रयास्यति १३
विष्णुप्रीतिकरीसातुभविष्यतिसदैवहि
तुलसीनामसापुरयाभविष्यतिनसंशयः १४
तयासहजगन्नाथोरमिष्यतिनसंशयः
तुलस्याःपत्रमेकंयोनीत्वाकृष्णायदास्यति १५
मेनेतस्योपकाराणांकिमस्मैचददाम्यहम्
इत्येवंचिंतयेन्नित्यंतस्यप्रीतिकरोभवेत् १६
एवंकामोदनामासौपूर्वंजातासमुद्रजा
यदासाहसतेदेवीहर्षगद्गदभाषिणी १७
सौहृद्यानिसुगंधीनिमुखात्तस्याःपतंतिवै
अम्लानानिसुपुष्पाणियोगृह्णातिसमुद्यतः १८
पूजयेच्छंकरंदेवंब्रह्माणंमाधवंतथा
तस्यदेवाःप्रतुष्यंतियदिच्छतिददंतितत् १९
रोदित्येषायदासाचकेनदुःखेनदुःखिता
नेत्राश्रुभ्योहितस्यास्तुप्रभवंतिपतंतिच २०
तानिचैवमहाभागहृद्यानिसुमहांतिच
सौरभेणविनातैस्तुयःपूजयतिशंकरम् २१
तस्यदुःखंचसंतापोजायतेनात्रसंशयः
पुष्पैस्तुतादृशैर्देवान्सकृदर्चतिपापधीः २२
तस्यदुःखंप्रकुर्वंतिदेवास्तत्रनसंशयः
एतत्तेसर्वमाख्यातंकामोदाख्यानमुत्तमम् २३
अथकृष्णोविचिंत्यैवदृष्ट्वाविक्रमसाहसम्
विहुंडस्यापिपापस्यउद्यमंसाहसंतदा २४
नारदंप्रेषयामाससमोहयैनंदुरासदम्
नारदस्त्वथसंश्रुत्यवाक्यंविष्णोर्महात्मनः २५
गच्छमानंदुरात्मानंकामोदांप्रतिदानवम्
गत्वातमाहदैत्येंद्रंनारदःप्रहसन्निव २६
क्वयासित्वंचदैत्येंद्रसत्वरंचसमातुरः
सांप्रतंकेनकार्येणकस्यार्थंकेननोदितः २७

ब्रह्मात्मजंनमस्कृत्यप्रत्युवाचकृतांजलि
कामोदपुष्पार्थमहंप्रस्थितोद्विजसत्तम २८
तमुवाचसधर्मात्मापुष्पैःकिंतेप्रयोजनम्
विप्रवर्यंपुनःप्राहकार्यकारणमात्मनः २९
नंदनस्यवनोद्देशेकाचिन्नारीवरानना
तस्यादर्शनमात्रेणगतोऽहकामवश्यताम् ३०
तयाप्रोक्तोऽस्मिविप्रेंद्रपुष्पैःकामोदसंभवैः
पूजयस्वमहादेवंपुष्पैस्तुसप्तकोटिभिः ३१
ततस्तेसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः
तदर्थेप्रस्थितोऽस्म्यद्यकामोदाख्यंपुरंप्रति ३२
तामहंकामयिष्यामिसिंधुजांशृणुसांप्रतम्
मनोल्लासैर्महाहासैर्हासयिष्याम्यहंपुनः ३३
प्रीतासतीमहाभागाहसिष्यतिपुनःपुनः
तद्धास्यंगदृदंविप्रममकार्यप्रवर्द्धनम् ३४
तस्माद्धास्यात्पतिष्यंतिदिव्यानिकुसुमानिच
तैस्तुदेवमुमाकांतंपूजयिष्यामिसांप्रतम् ३५
तेनपूजाप्रदानेनतुष्टोदास्यतिमेफलम्
ईश्वरःसर्वभूतेशःशंकरोलोकभावनः ३६
नारदउवाच–
तत्रदैत्यनगंतव्यंकामोदाख्येपुरोत्तमे
विष्णुरस्तिसुमेधावीसर्वदैत्यक्षयावहः ३७
येनोपायेनपुष्पाणिकामोदाख्यानिदानव
तवहस्तेप्रयास्यंतितमुपायंवदाम्यहम् ३८
गंगातोयेषुदिव्यानिपतिष्यंतिनसंशयः
वाहितानिजलैर्दिव्यैरागमिष्यंतिसांप्रतम् ३९
तानित्वंतुप्रतिगृहाणसुहृद्यानिमहांतिच
गृहीत्वातानिपुष्पाणिसाधयस्वमनीप्सितम् ४०
नारदोदानवश्रेष्ठंमोहयित्वाततःपुनः
ततश्चसतुधर्मात्माचिंतयामासवैपुनः ४१
कथमश्रूणिसामुंचेत्केनोपायेनदुःखिता

चिंतयानस्यतस्यैवंव्रणंवैनारदस्यच ४२
ततोबुद्धिःसमुत्पन्नाकामोदाख्यंपुरंगतः ४३
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
कामोदाख्यानेएकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ११९

विंशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
कामोदाख्यंपुरंदिव्यंसर्वदेवसमाकुलम्
सर्वकामसमृद्ध्यर्थमपश्यन्नारदस्ततः १
कामोदायागृहंप्राप्यप्रविवेशद्विजोत्तमः
कामोदांतुततोदृष्ट्वासर्वकामसमाकुलाम् २
तयासंपूजितोविप्रःसुवाक्यैःस्वागतादिभिः
दिव्यासनेसमारूढस्तांपप्रच्छद्विजोत्तमः ३
सुखेनस्थीयतेभद्रेविष्णुतेजःसमुद्भवे
अनामयंचपप्रच्छआशीर्भिरभिनंद्यताम् ४
कामोदोवाच-
प्रसादाद्भवतांविष्णोःसुखेनवर्तयाम्यहम्
कथयस्वमहाप्राज्ञत्वंप्रश्नोत्तरकारणम् ५
महामोहःसमुत्पन्नोममांगेमुनिपुंगव
व्यापकःसर्वलोकानांममांगेमतिनाशकः ६
तस्मान्निद्रासमुत्पन्नायथामर्त्येषुवर्तते
सुप्तयातुमयादृष्टःस्वप्नोवैदारुणोमुने ७
केनाप्युक्तंसमेत्यैवपुरतोद्विजसत्तम
अव्यक्तोऽसौहृषीकेशःसंसारंसगमिष्यति ८
तदाप्रभृतिदुःखेनव्यापिताहंमहामते
तन्मेत्वंकारणंब्रूहिभवाञ्ज्ञानवतांवरः ९
नारदउवाच-
वातिकःपैत्तिकश्चैवकफजःसान्निपातिकः
स्वप्नःप्रवर्ततेभद्रेमानवेषुनसंशयः १०
नजायतेचदेवेषुस्वप्नोनिद्राचसुंदरि

आदित्योदयवेलायांदृश्यतेस्वप्नउत्तमः ११
सत्स्वप्नोमानवानांहिपुरयस्यफलदायकः
अन्यदेवंप्रवद्त्यामिस्वप्नस्यकाररांशुभे १२
महावातांदोलनैश्चचलंत्यापोवरानने
त्रुटंत्यंबुकराः सूद्त्मास्तस्मादुदकसंचयात् १३
बहिरेवपतंत्येतेनिर्मलांबुकराः शुभे
पुनर्लयंप्रयांत्येतेदृश्यादृश्याभवंतिवै १४
तद्वत्स्वप्नस्यवैभावः कथ्यतेशृराुभामिनि
आत्माशुद्धोविरक्तस्तुरागद्वेषविवर्जितः १५
पंचभूतात्मकानांचमुषित्वैवसुनिश्चलः
षड्विंशतिसुतत्वानांमध्येचैषविराजते १६
शुद्धात्माकेवलोनित्यः प्रकृतेः संगतिंगतः
तद्भावैर्वायुरूपैश्चचलतेस्थानतोयदा १७
आत्मनस्तेजसश्चैवप्रतितेजः प्रजायते
अंतरात्माशुभंनामतस्यएवप्रकथ्यते १८
पयसश्चयथाभिन्नाभवंत्यंबुकराः शुभे
आत्मनस्तुतथातेजअंतरात्माप्रकथ्यते १९
सहिपृथ्वीसवैवायुः सचाप्याकाशएवहि
सवैतोयंसदीप्येतएतेपंचपुराकृताः २०
आत्मनस्तेजसोभूतामलरूपामहात्मनः
तस्यापिसंगतिंप्राप्ताएकत्वंहिप्रयांतिते २१
स्वात्मभावप्रदोषेरानाशयंतिवरानने
तत्पिंडमन्यमिच्छंतिवारंवारंवरानने २२
तेषांक्रीडाविहारोयंसृष्टिसंबंधकाररम्
उदकस्यतरंगस्तुजायतेचविलीयते २३
पुनर्भूतिः पुनर्हानिस्तादृशस्यपुनः पुनः
अपांरूपस्यदृष्टांतंतद्वदेषांनसंशयः २४
आत्माननश्यतेदेवितेजोवायुर्ननश्यति
ननश्यतोधराकाशौननश्यंत्यापएवच २५
पंचैवआत्मनासार्द्धंप्रभवंतिप्रयांतिच

अ्रात्मादयोह्यमीभद्रेनित्यरूपानसंशयः २६
पिंडएवप्रणश्येतेतेषांसंजातएवच
विषयाणांसुदोषैःसरागद्वेषादिभिर्हतः २७
प्राणाःप्रयांतिवैपिंडात्पंचपंचात्मकाद्विज
पिंडांतेवसतेअ्रात्माप्रतिरूपस्तुतस्यच २८
अ्रंतरात्मायथाचाग्नेःस्फुलिगस्तुप्रकाशते
तथाप्रकाशमायातिदृश्यादृश्यःप्रजायते २९
शुद्धात्माचपरंब्रह्मसदाजागर्तिनित्यशः
अ्रंतरात्माप्रबद्धस्तुप्रकृतेश्चमहागुणैः ३०
अ्रन्नाहारेणसंपुष्टैरंतरात्मासुखंव्रजेत्
सुसुखाज्जायतेमोहस्तस्मान्मनःप्रमुह्यति ३१
पश्चात्संजायतेनिद्रातामसीलयवर्द्धिनी
नाडीमार्गेणयःसूर्योमेरुमुल्लंध्यगच्छति ३२
तदारात्रिःप्रजायेतयावन्नोदयतेरविः
विषयांधकारैर्मुक्तस्तुअ्रंतरात्माप्रकाशते ३३
भावैस्तत्त्वात्मकानांतुपंचतत्त्वैःप्रपोषितैः
पूर्वजन्मस्थितैःपिंडैरंतरात्माप्रगृह्यते ३४
सयास्यतिचवैस्थानमुच्चावचंमहामते
संसारअ्रंतरात्मावैदोषैर्बद्धःप्रणीयते ३५
कायंरक्षतिजीवात्मापश्चात्तिष्ठतिमध्यगः
उदानःस्फुरतेतीव्रस्तस्माच्छब्दःप्रजायते ३६
शुष्काभस्त्रायथाश्वासंकुरुतेवायुपूरिता
तद्वच्छब्दवशाच्छ्वासमुदानःकुरुतेबलात् ३७
अ्रात्मनस्तुप्रभावेणउदानोबलवान्भवेत्
एवंकायःप्रमुग्धस्तुमृतकल्पःप्रजायते ३८
ततोनिद्रामहामायातस्यांगेषुप्रयातिसा
हृदिकंठेतथाचास्येनासिकाग्रेप्रतिष्ठति ३९
बाहूसंकुच्यसंतिष्ठेद्धृद्गतोनाभिमंडले
अ्रात्मनस्तुप्रभावाच्चउदानोनाममारुतः ४०
प्रजायतेमहातीव्राबलरोधंकरोतिसः

यथारज्ज्वाप्रबद्धस्तुदारुकीलधरःस्थितः ४१
तथाचात्मासुसंलग्नःप्राणवायुर्नसंशयः
अंतरात्मप्रसक्तस्तुप्राणवायुःशुभानने ४२
बुद्धिवद्रोहितोभद्रेअंतरात्माप्रधावति
पूर्वजन्मार्जितान्वासान्स्मृत्वातत्रप्रधावति ४३
तत्रसंस्थोमहाप्राज्ञःस्वेच्छयारमतेपुनः
एवंनानाविधान्स्वप्नानंतरात्माप्रपश्यति ४४
उत्तमांश्चविरुद्धांश्चकर्मयुक्तान्प्रपश्यति
गिरींस्तथासुदुर्गांश्चउच्चावचान्प्रपश्यति ४५
तदेववातिकंविद्धिकफवत्तद्वदाम्यहम्
जलंनदींतडागंचपयःस्थानानिपश्यति ४६
अग्निंचपश्यतेदेविबहुकांचनमुत्तमम्
तदेवपैत्तिकंविद्धिभाव्यंचैववदाम्यहम् ४७
प्रभातेदृश्यतेस्वप्नोभव्योवाभव्यएवच
कर्मयुक्तोवरारोहेलाभालाभप्रकाशकः ४८
स्वप्नस्यापिअवस्थामेकथितावरवर्णिनि
तद्भाव्यंचवरारोहेविष्णोश्चैवभविष्यति ४९
तन्निमित्तंत्वयादृष्टोदुःस्वप्नःसतुप्रेक्षितः ५०

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे कामोदाख्यानेविंशाधिकशततमोऽध्यायः १२०

एकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

कामोदोवाच-
नविदुर्देवताःसर्वायस्यांतंरूपमेवच
यस्मिल्लींनस्तुसर्वोयंसचैकात्माप्रकथ्यते १
यस्यामायाप्रपंचस्तुसंसारःशृणुनारद
कस्मात्प्रयातिसंसारंममस्वामीजगत्पतिः २
पापैश्चापिसुपुण्यैश्चनरोबद्धस्तुकर्मभिः
संसारंसरतेविप्रहरिःकस्माद्व्रजेद्वद ३
नारदउवाच-

शृणुदेविप्रवक्ष्यामियत्कृतंतेनचक्रिणा
भृगोरग्रेप्रतिज्ञातंयज्ञरक्षांकरोम्यहम् ४
इंद्रस्यवचनात्सद्योगतोऽसौदानवैःसह
योद्धुंविहायगोविंदोभृगोश्चैवमखोत्तमम् ५
मखंत्यक्त्वागतेदेवेपश्चात्तैर्दानवोत्तमैः
आगत्यध्वंसितःसर्वःसयज्ञःपापचेतनैः ६
हरिंक्रुद्धःसयोगींद्रःशशापभृगुरेवतम्
दशजन्मानिभुंक्ष्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः ७
कर्मणःस्वस्यसंभोगंसंभोक्ष्यतिजनार्दनः
तन्निमित्तंत्वयादेविदुःस्वप्नःपरिवीक्षितः ८
इत्युक्त्वातांगतोविप्रोब्रह्मलोकंसनारदः
कृष्णस्यापिसुदुःखेनदुःखितासाभवत्तदा ९
रुरोदकरुणंबालाहाहेतिवदतीमुहुः
गङ्गातीरोपविष्टासाजलांतेशृणुनन्दन १०
सुनेत्राभ्यांतथाश्रूणिदुःखेनापिप्रमुंचति
तान्यश्रूणिप्रमुक्तानिगंगातोयेपतंत्यपि ११
जलेचैवनिमज्जंतितस्याश्चाप्यश्रुबिंदवः
संभवंतिपुनस्तातपद्मरूपाणितानिच १२
गंगातोयेप्रफुल्लानिवाहितानिप्रयांतिवै
ददृशेदानवश्रेष्ठोविष्णुमायाप्रमोहितः १३
दुःखजानिनजानातिमुनिनाकथितान्यपि
हर्षेणमहताविष्टःपरिजग्राहसोऽसुरः १४
पद्मैस्तुपुष्पितैःसोपिपूजयेद्गिरिजाप्रियम्
सप्तकोटिभिर्दैत्येंद्रोविष्णुमायाप्रमोहितः १५
अथक्रुद्धाजगद्धात्रीशंकरंवाक्यमब्रवीत्
पश्यैतस्यविकर्मत्वंदानवस्यमहामते १६
शोकोत्पन्नानिपद्मानिगंगातोयगतानिवै
अयमेषप्रगृह्णातिकामाकुलितचेतनः १७
पूजयेच्चापिदुष्टात्माशोकसंतापकारकैः
दुःखजैःशोकजैःपुष्पैस्तैःसुश्रेयःकथंभवेत् १८

यादृशेनापिभावेनमामेवपरिपूजयेत्
तादृशेनापिभावेनअस्यसिद्धिर्भविष्यति १९
सत्यध्यानविहीनोयंकामोदान्यस्तमानसः
संजातःपापचारित्रोजहिदेविस्वतेजसा २०
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंशंभोश्चैवमहात्मनः
अस्यैवसंक्षयंशंभोकरिष्येतवशासनात् २१
एवमुक्त्वाततोदेवीतस्यापिवधकांक्षया
वर्त्ततेहिविहुंडस्यवधोपायंव्यचिंतयत् २२
कृत्वामायामयंरूपंब्राह्मणस्यमहात्मनः
पूजयेच्छंकरंनाथंसुपुष्पैःपारिजातजैः २३
समेत्यदानवःपापोदिव्यांपूजांविनाशयेत्
कामाकुलःसुदुःखार्तस्तद्गतोभावतत्परः २४
विष्णोश्चैवमहामायांपूर्वदृष्टांसदानवः
सस्मारदानवःपापःकामबाणैःप्रपीडितः २५
तस्याःस्मरणमात्रेणकंदर्पेणबलीयसा
विरहाकुलदुःखार्तोरोदतेहिमुहुर्मुहुः २६
कालाकृष्टःसदुष्टात्माशोकजातानितानिसः
परिगृह्यसमायातःपूजनार्थीमहेश्वरम् २७
देव्याकृतांहिपूजांचसुपुष्पैःपारिजातजैः
तांनिर्णाश्यसुलोभेनशोकजैःपरिपूजयेत् २८
नेत्राभ्यांतस्यदुष्टस्यबिंदवस्तेऽश्रुसंभवाः
अविरलास्ततोवत्सपतंतिलिगमस्तके २९
देवीब्राह्मणरूपेणतमुवाचमहामते
कोभवान्पूजयेद्देवंशोकाकुलमनाःसदा ३०
पतंत्यश्रूणिदेवस्यमस्तकेशोकजानिते
अपवित्राणिमेब्रूहिएतमर्थंममाग्रतः ३१
विहुंडउवाच-
पूर्वंदृष्टामयानारीसर्वसौभाग्यसंपदा
सर्वलक्षणसंपन्नाकामस्यायतनंमहत् ३२
तस्यामोहेनसंदग्धःकामेनाकुलतांगतः

तयाप्रोक्तंहिसंभोगेदेहिमेदायमुत्तमम् ३३
कामोदसंभवैःपुष्पैःपूजयस्वमहेश्वरम्
तेषांपुष्पकृतांमालांममकंठेपरिक्षिप ३४
कोटिभिःसप्तसंख्यातैःपूजयस्वमहेश्वरम्
तदर्थंपूजयाम्येवईश्वरंफलदायकम् ३५
कामोदसंभवैःपुष्पैर्दुर्लभैर्देवदानवैः
श्रीदेव्युवाच-
क्वतेभावःक्वतेध्यानंक्वतेज्ञानंदुरात्मनः ३६
ईश्वरस्यापिसंबंधोनास्तिकिंचित्त्वयैवहि
कामोदायावरंरूपंकीदृशंवदसांप्रतम् ३७
क्वलब्धानिसुपुष्पाणितस्याहास्योद्भवानिच
विहुंडउवाच-
भावंध्यानंनजानामिनदृष्टासामयाकदा ३८
गंगातोयगतान्येवपरिगृह्णामिनित्यशः
तैरहंपूजयाम्येकंशंकरंप्रवदाम्यहम् ३९
ममाग्रेकथितंविप्रशुक्रेणापिमहात्मना
वचनात्तस्यदेवेशमर्चयामिदिनदिने ४०
एतत्तेसर्वमाख्यातंयच्चपृष्टोस्मिसांप्रतम्
श्रीदेव्युवाच-
कामोदारोदनाज्ञातैःपुष्पैस्तैर्दुःखसंभवैः ४१
लिगमर्चयसेदुष्टप्रभातेनित्यमेवच
यादृशेनापिभावेनपुष्पैश्चयादृशैस्त्वया ४२
अर्चितोदेवदेवेशस्तादृशंफलमाप्नुहि
दिव्यपूजांविनाश्यैवंशोकपुष्पैःप्रपूजसि ४३
असौदोषस्तवैवाद्यसमुत्पन्नःसुदारुणः
तस्माद्दण्डंप्रदास्यामिभुंक्ष्वस्वकर्मजंफलम् ४४
तस्यावाक्यंसमाकर्ण्यकालकृष्टोबभाषताम्
रेरेदुष्टदुराचारममकर्मप्रदूषक ४५
हन्मित्वामिहखड्गेनअनेनापिनसंशयः
इत्युक्त्वाब्राह्मणंतंसनिशितंखड्गमाददे ४६

हंतुकामःसदुष्टात्माअभ्यधावतदानवः
सादेवीविप्ररूपेणसंक्रुद्धापरमेश्वरी ४७
हन्मित्वामिहखड्गेनअनेनापिनसंशयः
स्वस्थानमागतंदृष्ट्वाहुंकारंविससर्जह
तेनहुंकारनादेनपतितोदानवाधमः ४८
निश्चेष्टःकामरूपेणवज्राहतइवाचलः
पतितेदानवेतस्मिन्सर्वलोकविनाशके ४९
लोकाःस्वास्थ्यंगताःसर्वेदुःखतापविवर्जिताः
एतस्मात्कारणाद्वत्ससास्त्रीवैपरिदेवति ५०
गंगातीरेवरारोहादुःखव्याकुलमानसा
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ५१
विष्णुरुवाच-
एवमुक्त्वासुपुत्रंतंकुंजलोअंडजेश्वरः
विररामहाप्राज्ञःकिञ्चिन्नोवाचभूपते ५२
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
कामोदाख्यानेएकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः १२१

द्वाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

विष्णुरुवाच-
कुंजलोधर्मपत्नीसइत्युक्त्वातान्सुतान्प्रति
विररामहाप्राज्ञःकिंचिन्नोवाचतान्प्रति १
वटाधःस्थोद्विजश्रेष्ठस्तमुवाचमहाशुकम्
कोभवान्धर्मवक्ताहिपक्षिरूपेणवर्तते २
किंवादेवोऽथगंधर्वःकिंवाविद्याधरोभवान्
कस्यशापादिमांप्राप्तोयोनिंकीरस्यपातकीम् ३
कस्मात्तेईदृशंज्ञानंवर्ततेऽतीद्रियंशुक
सुपुरायस्यतुकस्यापिकस्यवैतपसःफलम् ४
किंवाच्छन्नेनरूपेणअनेनापिमहामते
कस्त्वंसिद्धोऽसिदेवोवातन्मेकथयकारणम् ५
कुंजलउवाच-

भोःसिद्धत्वामहंजानेकुलंतेगोत्रमुत्तमम्
विद्यांतपःप्रभावंचयस्माद्भ्रमसिमेदिनीम् ६
सर्वंविप्रप्रवद्त्यामिस्वागतंतवसुव्रत
उपविश्यासनेपुण्येछायामाश्रयशीतलाम् ७
अव्यक्तप्रभवोब्रह्मातस्माज्जज्ञेप्रजापतिः
ब्राह्मणस्तुगुणैर्युक्तोभृगुर्ब्रह्मसमोद्विजः ८
भार्गवोनामतस्यासीत्सर्वधर्मार्थतत्ववित्
तस्यान्वयेभवान्विप्रच्यवनःख्यातिमान्भुवि ९
नाहंदेवोनगंधर्वोनाहंविद्याधरःपुनः
योहंविप्रप्रवद्त्यामितन्मेनिगदतःशृणु १०
कश्यपस्यकुलेजातःकश्चिद्ब्राह्मणसत्तमः
वेदवेदांगतत्त्वज्ञःसर्वकर्मप्रकाशकः ११
विद्याधरेतिविख्यातःकुलशीलगुणैर्युतः
राजमानःश्रियाविप्रआचारैस्तपसातदा १२
संबभूवुःसुतास्तस्यविद्याधरस्यतेत्रयः
वसुशर्मानामशर्माधर्मशर्माचतेत्रयः १३
तेषामहंधर्मशर्माकनिष्ठोगुणवर्जितः
वसुशर्माममभ्रातावेदशास्त्रार्थकोविदः १४
आचारेणसुसंपन्नोविद्यादिसुगुणैःपुनः
नामशर्मामहाप्राज्ञस्तद्वच्चासीद्गुणाधिकः १५
अहमेकोमहामूर्खःसंजातःशृणुसत्तम
विद्यानामुत्तमंविप्रभावमर्थंशुभंकदा १६
नशृणोमिनवैयामिगुरुगेहमनुत्तमम्
ततस्तुजनकोमेतुमामेवंपरिचिंतयेत् १७
धर्मशर्मेतिपुत्रस्यनामास्यतुनिरर्थकम्
संजातःक्षितिमध्येतुनविद्वान्मेगुणाकरः १८
इतिसंचिंत्यधर्मात्मामामुवाचसुदुःखितः
व्रजपुत्रगुरोर्गेहंविद्यार्थंपरिसाधय १९
एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वाक्यंमयाशुभम्
नाहंतातगमिष्यामिगुरोर्गेहंसुदुःखदम् २०

यत्रवैताडनंनित्यंभ्रूभंगादिचक्रोशनम्
अन्नंनदृश्यतेतत्रकर्मणाशृणुसत्तम २१
दिवारात्रौननिद्रास्तिनास्तिसुखस्यसाधनम्
तस्माद्दुःखमयंतातनयास्येगुरुमंदिरम् २२
विद्याकार्यंकरिष्येनक्रीडार्थमहमुत्सुकः
भोद्न्येस्वप्स्येप्रसादात्तेकरिष्येक्रीडनंपितः २३
डिंभैःसार्द्धंसुखेनापिदिवारात्रमतंद्रितः
मामुवाचसधर्मात्मामूढंज्ञात्वासुदुःखितः २४
विद्याधरउवाच-
मापुत्रसाहसंकार्षीर्विद्यार्थमुद्यमंकुरु
विद्ययाप्राप्यतेसौख्यंयशःकीर्तिस्तथातुला २५
ज्ञानंस्वर्गश्चमोत्तश्चतस्माद्विद्यांप्रसाधय
पूर्वंसुदुःखमूलातुपश्चाद्विद्यासुखप्रदा २६
तस्मात्साधयपुत्रत्वंविद्यांगुरुगृहंव्रज
पितुर्वाक्यमकुर्वाणोअहमेवंदिनदिने २७
यत्रयत्रस्थितोनित्यमर्थहानिंकरोम्यहम्
उपहासःकृतोलोकैर्ममविप्रप्रकुत्सनम् २८
ममलज्ञासमुत्पन्नाजीवनाशकरीतदा
विद्यार्थमुद्यतोविप्रकंगुरुंप्रार्थयाम्यहम् २९
इतिचिंतापरोजातोदुःखशोकसमाकुलः
कथंविद्यामहंजानेकथंविंदाम्यहंगुणान् ३०
कथंमेजायतेस्वर्गःकथंमोत्तंव्रजाम्यहम्
इत्येवंचिंतयन्विप्रवार्द्धक्यमगमंपुनः ३१
देवतायतनेदुःखीउपविष्टस्त्वहंकदा
मद्भाग्यैःप्रेरितःकश्चित्सिद्धएकःसमागतः ३२
निराश्रयोजिताहारःसदानंदस्तुनिःस्पृहः
एकांतमास्थितोविप्रयोगयुक्तोजितेंद्रियः ३३
परब्रह्मणिसंलीनोज्ञानध्यानसमाधिमान्
तमहंसंश्रितोविप्रज्ञानरूपंमहामतिम् ३४
अहंशुद्धेनभावेनभक्त्यानमितकंधरः

नमस्कृत्यमहात्मानंपुरतस्तस्यसंस्थितः ३५
दीनरूपोह्यहंजातोमंदभाग्यस्तथापुनः
तेनाहंपृच्छितोविप्रकस्माद्भवान्प्रशोचति ३६
केनाभिप्रायभावेनदुःखमेवभुनक्तिवै
तेनेत्युक्तोस्मिविप्रेंद्रज्ञानिनायोगिनातदा ३७
सुमूढेनमयातस्यपूर्ववृत्तांतमेवहि
तमेवंश्राविततंसर्वंसर्वज्ञत्वंकथंव्रजेत् ३८
एतदर्थंमहादुःखीभवान्ममगतिःसदा
सचोवाचमहात्मामेसर्वज्ञानस्यकारणम् ३९
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे
द्वाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः १२२

त्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

सिद्धउवाच–
श्रूयतामभिधास्यामिज्ञानरूपंतवाग्रतः
ज्ञानस्यनास्तिवैदेहोहस्तौपादौचचक्षुषी १
नासाकर्णौनज्ञानस्यनास्तिचैवास्थिसंग्रहः
केनदृष्टंतुवैज्ञानंकानिलिगानितस्यवै २
आकारैर्वर्जितंनित्यंसर्ववेत्तिससर्ववित्
दिवाप्रकाशकःसूर्योरात्रौप्रकाशयेच्छशी ३
गृहंप्रकाशयेद्दीपोलोकमध्येस्थिताश्रमी
तत्पदंकेनवैधाम्नादृश्यतेशृणुसत्तम ४
नविंदंतिहिमूढास्तेमोहिताविष्णुमायया
कायमध्येस्थितंज्ञानंध्यानदीप्तमनौपमम् ५
तत्पदंतेनदृश्येतचंद्रसूर्यादिभिर्नच
हस्तपादौविनाज्ञानमचक्षुःकर्णवर्जितम् ६
तस्यसर्वत्रगतिरस्तिसर्वंगृह्णातिपश्यति
सर्वमाघ्रातिविप्रेंद्रशृणोत्येवंनसंशयः ७
नास्तिज्ञानसमोदीपःसर्वांधकारनाशने
स्वर्गेभूमौचपातालेस्थानेस्थानेचदृश्यते ८

कायमध्येस्थितंज्ञानंनविंदंतिकुबुद्धयः
ज्ञानस्थानंप्रवक्ष्यामियस्माज्ज्ञानंप्रजायते ९
प्राणिनांहृदयेनित्यंनिहितंसर्वदाद्विज
कामादीन्सुमहाभोगान्महामोहादिकांस्तथा १०
विवेकवह्निनासर्वान्दिधक्षतिसदैवयः
सर्वशांतिमयोभूत्वाइंद्रियार्थंप्रमर्द्दयेत् ११
ततस्तुजायतेज्ञानंसर्वतत्त्वार्थदर्शकम्
तत्त्वमूलमिदंज्ञानंनिर्मलंसर्वदर्शकम् १२
तस्माच्छांतिंकुरुष्वत्वंसर्वसौख्यप्रवर्द्धिनीम्
समःशत्रौचमित्रेचयथात्मनितथापरे १३
भवस्वनियतोनित्यंजिताहारोजितेंद्रियः
मैत्रंनैवप्रकर्तव्यंवैरंदूरेपरित्यजेत् १४
निःसंगोनिःस्पृहोभूत्वाएकांतस्थानमाश्रितः
सर्वप्रकाशकोज्ञानीसर्वदर्शीभविष्यसि १५
एकस्थानस्थितोवत्सत्रैलोक्येयद्भविष्यति
वृत्तांतंवेत्स्यसित्वंतुमत्प्रसादान्नसंशयः १६
कुंजलउवाच-
सिद्धेनतेनमेविप्रज्ञानरूपंप्रकाशितम्
तस्यवाक्येस्थितोनित्यंतद्भावेनापिभावितः १७
त्रैलोक्येवर्त्ततेयद्यदेकस्थानेस्थितोह्यहम्
तत्तदेवप्रजानामिप्रसादात्तस्यसद्गुरोः १८
एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतमेवहि
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्ब्रूहिद्विजसत्तम १९
च्यवनउवाच-
कीरयोनिंकथंप्राप्तोभवाञ्ज्ञानवतांवरः
तन्मेत्वंकारणंब्रूहिसर्वसंदेहनाशनम् २०
कुंजलउवाच-
संसर्गाज्ञायतेपापंसंसर्गात्पुण्यमेवहि
तस्माद्विवर्जयेच्छुद्धोभव्यंविरुद्धमेवच २१
लुब्धकेनापिपापेनकेनाप्येकःशुकःशिशुः

बंधयित्विसमानीतोविक्रयार्थंसमुद्यतः २२
चाटुकारंसुरूपंतंपटुवाक्यंसमीद्त्यच
गृहीतोब्राह्मणैकेनममप्रीत्यासमर्पितः २३
ज्ञानध्यानस्थितोनित्यमहमेवद्विजोत्तम
समेबालस्वभावेनकौतुकात्करसंस्थितः २४
तस्यकौतुकवाक्यैर्वामुग्धोऽहद्विजसत्तम
शुकस्यपुत्ररूपस्यनित्यंतत्परमानसः २५
मामेवंवदतेसोपितातततातेतिश्रास्यताम्
स्नातुंगच्छमहाभागदेवमर्चयसांप्रतम् २६
इत्यादिचाटुकैर्वाक्यैर्मामेवंपरिभाषयेत्
तस्यवाक्यविनोदेनविस्मृतंज्ञानमुत्तमम् २७
पुष्पार्थंफलभोगार्थंगतोहंवनमेवच
नीतःशुकोबिडालेनममदुःखस्यहेतवे २८
ममसंसर्गिभिःसर्वैर्वयस्यैःसाधुचारिभिः
बिडालेनहतःपन्नीतेनैवभन्नितोहिसः २९
श्रुत्वामृत्युंगतंविप्रशुकंतंचाटुकारकम्
महतादुःखभावेनश्रसुखेनातिदुःखितः ३०
तस्यदुःखेनमुग्धोस्मितीव्रेणापिसुपीडितः
महतामोहजालेनबद्धोऽहद्विजपुंगव ३१
प्रालपंरामचंद्रेतिशुकराजेतिपंडित
श्लोकराजेतितंविप्रमोहाच्चलितमानसः ३२
ततोऽहदुःखसंतप्तःसंजातःस्वेनकर्मणा
वियोगेनापिविप्रेंद्रशुकस्यशृणुसांप्रतम् ३३
विस्मृतंतन्मयाज्ञानंसिद्धेनापिप्रकाशितम्
संस्मरञ्छोकसंतप्तस्तंशुकंचाटुकारकम् ३४
वत्सवत्सेतिनित्यंवैप्रलपञ्छृणुभार्गव
गद्यपद्यमयैर्वाक्यैःसंस्कृतान्नरसंयुतैः ३५
त्वांविनाकश्चमांवत्सबोधयिष्यतिसांप्रतम्
कथाभिस्तुविचित्राभिःपन्निराजप्रसाद्यमाम् ३६
श्रस्मिन्सुनिर्जनोद्यानेविहायक्वगतोभवान्

केनदोषेणलिप्तोस्मितन्मेकथयसांप्रतम् ३७
एवंविधैरहंवाक्यैःकरुणैस्तैस्तुमोहितः
एवमादिप्रलप्याहंशोकेनापिसुपीडितः ३८
मृतोहंतेनमोहेनतद्भावेनापिमोहितः
मरणेयादृशोभावोमतिश्चासीच्चयादृशी ३९
तादृशेनापिभावेनजातोऽहद्विजसत्तम
गर्भवासोमयाप्राप्तोज्ञानस्मृतिविधायकः ४०
स्मृतंपूर्वकृतंकर्मस्वयमेवविचेष्टितम्
मयापापेनमूढेनकिंकृतंह्यकृतात्मना ४१
गर्भयोगसमारूढःपुनस्तंचिंतयाम्यहम्
तेनमेनिर्मलंज्ञानंजातंवैसर्वदर्शकम् ४२
गुरोस्तस्यप्रसादाच्चप्राप्तंवैज्ञानमुत्तमम्
तस्यवाक्योदकैःस्वच्छैःकायस्यमलमेवच ४३
सबाह्याभ्यंतरंविप्रक्षालितंनिर्मलंकृतम्
तिर्यक्त्वंचमयाप्राप्तंशुकजातिसमुद्भवम् ४४
शुकस्यध्यानभावेनमरणेसमुपस्थिते
तस्मिन्कालेमृतोविप्रतद्भावेनापिभावितः ४५
तादृशोऽस्मिपुनर्जातःशुकरूपोमहीतले
मरणेयादृशोभावःप्राणिनांपरिजायते ४६
तादृशाःस्युस्तुसत्वास्तेतद्रूपास्तत्परायणाः
तद्गुणास्तत्स्वरूपास्तेभावभूताभवंतिहि ४७
मृत्यकालस्यविप्रेंद्रभावेनापिनसंशयः
अतुलंप्राप्तवाञ्ज्ञानमहमत्रमहामते ४८
तेनसर्वंविपश्यामियद्भूतंयद्भविष्यति
वर्तमानंमहाप्राज्ञज्ञानेनापिमहामते ४९
सर्वंविदाम्यहंह्यत्रसंस्थितोपिनसंशयः
तारणायमनुष्याणांसंसारेपरिवर्तताम् ५०
नास्तितीर्थंगुरुसमंबंधच्छेदकरंद्विज
एतत्तेसर्वमाख्यातंशृणुभार्गवनंदन ५१
यत्त्वयापृच्छितंविप्रतत्तेसर्वंप्रकाशितम्

स्थलजाद्योदकात्सर्वंबाह्यंमलंप्रणश्यति ५२
जन्मांतरकृतान्पापान्गुरुतीर्थंप्रणाशयेत्
संसारतारणायैवजंगमंतीर्थमुत्तमम् ५३
विष्णुरुवाच-
शुकएवंमहाप्राज्ञश्च्यवनायमहात्मने
तत्त्वंप्रकाशयित्वातुविररामनृपोत्तम ५४
एतत्तेसर्वमाख्यातंजंगमंतीर्थमुत्तमम्
वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ५५
वेनउवाच-
नाहंराज्यस्यकामार्थीनान्यत्किंचित्प्रकामये
सदेहोगंतुमिच्छामितवकायंजनार्दन ५६
एवंवरमहंमन्येयदिदातुमिहेच्छसि
विष्णुरुवाच-
यजत्वमश्वमेधेनराजसूयेनभूपते ५७
गोभूस्वर्णाम्बुधान्यानांकुरुदानंमहामते
दानान्नश्यतिवैपापंब्रह्मवध्यादिघोरकम् ५८
चतुर्वर्गस्तुदानेनसिद्ध्यत्येवनसंशयः
तस्माद्दानंप्रकर्तव्यंमामुद्दिश्यचभूपते ५९
यादृशेनापिभावेनमामुद्दिश्यददातियः
तादृशंतस्यवैभावंसत्यमेवंकरोम्यहम् ६०
ऋषीणांदर्शनात्स्पर्शाद्भ्रष्टस्तेपापसंचयः
आगमिष्यसियज्ञांतेममदेहंनसंशयः ६१
एवमाभाष्यतंवेनमंतर्द्धानंगतोहरिः ६२

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्यसंपूर्तिवर्णने च्यवनचरित्रसमाप्तौचत्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः १२३

चतुर्विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

सूतउवाच-
अंतर्द्धानंगतेविष्णौवेनोराजामहामतिः
क्वगतोदेवदेवेशइतिचिंतापरोऽभवत् १

हर्षेणमहताविष्टश्चिंतयित्वानृपोत्तमः
समाहूयनृपश्रेष्ठंतंपृथुंमधुराक्षरैः २
तमुवाचमहात्मानंहर्षेणमहतातदा
त्वयापुत्रेणभूर्लोकेतारितोस्मिसुपातकात् ३
नीतउज्ज्वलतांवत्सवंशोमेसांप्रतंपृथो
मयाविनाशितोदोषैस्त्वयागुणैःप्रकाशितः ४
यजेहमश्वमेधेनदास्येदानान्यनेकशः
विष्णुलोकंव्रजाम्यद्यसकायस्तेप्रसादतः ५
संभरस्वमहाभागसंभारांस्त्वंनृपोत्तम
आमंत्रयमहाभागब्राह्मणान्वेदपारगान् ६
एवंपृथुःसमादिष्टोवेनेनापिमहात्मना
प्रत्युवाचमहात्मासवेनंपितरमादरात् ७
कुरुराज्यंमहाराजभुंच्वभोगान्मनोनुगान्
दिव्यान्वामानुषान्पुरयान्यज्ञैर्यजजनार्दनम् ८
एवमुक्त्वाप्रणम्यैवपितरंज्ञानतत्परम्
धनुरादायपृथ्वीशःसबाणंयत्नपूर्वकम् ९
आदिदेशभटान्सर्वान्घोषध्वंभूतलेमम
पापमेवनकर्तव्यंकर्मणात्रिविधेनवै १०
करिष्यंतिचयत्पापंआज्ञांवेनस्यभूपतेः
उल्लंघ्यवध्यतांसोहियास्यतेनात्रसंशयः ११
दानमेवप्रदातव्यंयज्ञैश्चैवजनार्दनम्
यजध्वंमानवाःसर्वेतन्मनस्काविमत्सराः १२
एवंशिक्षांप्रदत्वासौराज्यंभृत्येषुवेनजः
निःक्षिप्यचगतोविप्रास्तपसोर्थेतपोवनम् १३
सर्वान्दोषान्परित्यज्यसंयम्यविषयेन्द्रियान्
शतवर्षप्रमाणंवैनिराहारोबभूवह १४
तपसातस्यवैतुष्टोब्रह्मापृथुमुवाचह
तपस्तपसिकस्मात्त्वंतन्मेत्वंकारणंवद १५
पृथुरुवाच–
वेनएषमहाप्राज्ञःपितामेकीर्तिवर्द्धनः

समाचरतियःपापमस्यराज्येनराधमः १६
शिरश्छेत्ताभवत्वेषतस्यदेवोजनार्दनः
अदृष्टैश्चमहाचक्रैर्हरिःशास्ताभवेत्स्वयम् १७
मनसाकर्मणावाचाकर्तुंवांछतिपातकम्
तेषांशिरांसित्रुटयंतुफलंपक्वंयथाद्रुमात् १८
एतदेववरंमन्येत्वत्तःशृणुसुरेश्वर
प्रजानांदोषभावेननलिप्यतिपितामम १९
तथाकुरुष्वदेवेशवरंदातुंयदीच्छसि
ददस्वउत्तमंकामंचतुर्मुखनमोऽस्तुते २०
ब्रह्मोवाच-
एवमस्तुमहाभागपितातेपूततांगतः
विष्णुनाशासितोवत्सपुत्रेणापित्वयापृथो २१
एवंपृथुंसमुद्दिश्यवरंदत्वागतोविभुः
पृथुरेवसमायातोराज्यकर्मणिसंस्थितः २२
वैन्यस्यराज्येविप्रेन्द्राःपापंकश्चिन्नचाचरेत्
यस्तुचिंतयतेपापंत्रिविधेनापिकर्मणा २३
शिरश्छेदोभवेत्तस्ययथाचक्रैर्निकृंतितः
तदाप्रभृतिवैपापंनैवकोपिसमाचरेत् २४
इत्याज्ञावर्ततेतस्यवैन्यस्यापिमहात्मनः
सर्वलोकाःसमाचारैःपरिवर्तंतिनित्यशः २५
दानभोगैःप्रवर्तंतेसर्वधर्मपरायणाः
सर्वसौख्यैःप्रवर्द्धंतेप्रसादात्तस्यभूपतेः २६

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचतुर्विंशत्यधिक-
शततमोऽध्यायः १२४

पंचविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

सूतउवाच-
वेनस्याज्ञांसुसंप्राप्यपृथुःपरमधार्मिकः
संबभ्रेसर्वसंभारान्नानापुण्यान्नृपात्मजः १
निमंत्र्यब्राह्मणान्सर्वान्नानादेशोद्भवानपि

अथवेनइयाजासावश्वमेधेनभूपतिः २
दानान्यदाद्ब्राह्मणेभ्योनानारूपाणयनेकशः
जगामवैष्णवंलोकंसकायोजगतीपतिः ३
विष्णुनासहधर्मात्मानित्यमेवप्रवर्तते
एतद्वःसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूपतेः ४
सर्वपापप्रशमनंसर्वदुःखविनाशनम्
पृथुरेवसधर्मात्माराजापृथ्वद्यंप्रशासति ५
त्रैलोक्येनसमंपृथ्वद्यंदुदोहनृपसत्तमः
प्रजास्तुरंजितास्तेनपुणयधर्मानुकर्मभिः ६
एतत्तेसर्वमाख्यातंभूमिखंणडमनुत्तमम्
प्रथमंसृष्टिखंडंतुद्वितीयंभूमिखंडकम् ७
भूमिखंडस्यमाहात्म्यंकथयिष्याम्यहंपुनः
अस्यखंडस्यवैश्लोकंयःशृणोतिनरोत्तमः ८
दिनस्यैकस्यवैपापंतस्यचैवप्रणश्यति
योनरोभावसंयुक्तोऽध्यायंसंशृणुतेसुधीः ९
तस्यपुणयंप्रवद्त्यामिश्रूयतांद्विजसत्तमाः
दत्तस्यगोसहस्रस्यब्राह्मणेभ्यःसुपर्वणि १०
यत्फलंतत्प्रजायेतविष्णुस्तस्यप्रसीदति
अस्यपद्मपुराणस्यपठमानस्यनित्यशः ११
कलौयुगेतुविघ्नाश्चनजायंतेनरस्यवै
व्यासउवाच-
कस्मात्कलौनजायंतेशृणवानस्यचपद्मज १२
नरस्यपुणययुक्तस्यनानाविघ्नाःसुदारुणाः
ब्रह्मोवाच-
मखस्याप्यश्वमेधस्ययत्फलंपरिकथ्यते १३
तत्फलंदृश्यतेतातपुराणेपद्मसंज्ञके
अश्वमेधमखःपुणयःकलौनैवप्रवर्तते १४
पुराणंचापियत्तद्वदश्वमेधसमंकिल
अश्वमेधस्ययत्पुणयंस्वर्गमोद्मफलप्रदम् १५
नभुंजंतिनराःपापाःपापमार्गेषुसंस्थिताः

पुराणस्यास्यपुण्यस्यपद्मसंज्ञस्यसत्तम १६
अश्वमेधसमंपुण्यंनभुंजंतिकलौनराः
कलौयुगेनरैःपापैर्गंतव्यंनरकार्णवम् १७
कस्माच्छ्रोष्यंतितत्पुण्यंचतुर्वर्गप्रसाधनम्
येनश्रुतमिदंपुण्यंपुराणंपद्मसंज्ञकम् १८
सर्वंहिसाधितंतेनचतुर्वर्गस्यसाधनम्
अश्वमेधादयोयज्ञास्तस्मान्नष्टामहामते १९
कलौयुगेगताःस्वर्गेसवेदाःसांगसस्वराः
यःकोपिसत्वसंपन्नःश्रद्धावान्भगवत्परः २०
श्रोतुमिच्छतिधर्मात्मासपुत्रोभार्ययासह
श्रवणार्थंमहाश्रद्धापूर्वंतस्यप्रजायते २१
शृण्वानस्यनरस्यापिमहाविघ्नोनसंचरेत्
अश्रद्धाजायतेपूर्वंपाठकस्यनरस्यच २२
लोभश्चजायतेतस्यशृण्वानस्यद्विजोत्तम
प्रेषितोविष्णुदेवेनमहामोहःसदारुणः २३
अकरोत्सविनाशंतुशृण्वतश्चास्यनित्यशः
दूषकाःकुत्सकाःपापाःसंभवंतिदिनेदिने २४
ज्ञातव्यंतुसुबुद्धेनविघ्नरूपंममाधुना
संजातंदृश्यतेव्यासतथाहोमंसमाचरेत् २५
वैष्णवैश्चमहामंत्रैर्विष्णुसूक्तैःसुपुण्यदैः
विष्णोरराटमंत्रेणसहस्रशीर्षकेणच २६
इदंविष्णुसुमंत्रेणआब्रह्मेणपुनःपुनः
त्र्यंबकेनचमंत्रेणहोममेवंसमाचरेत् २७
बृहत्साम्नासुमंत्रेणद्वादशाक्षरकेणच
यस्यदेवस्ययोहोमस्तस्यमंत्रेणहोमयेत् २८
अष्टोत्तरतिलाज्यैश्चपालाशैःसमिधैरपि
ग्रहाणामपिकर्त्तव्यंस्थापनंपूजनंद्विज २९
विघ्नेशंपूजयेत्तत्रशारदांचसुरेश्वरीम्
जातवेदांमहामायांचंडिकांक्षेत्रनायकम् ३०
तिलैश्चतंदुलैराज्यैस्तेषांमंत्रसमुद्यतैः

एवंहोमःप्रकर्त्तव्योब्राह्मणेभ्योददेद्धनम् ३१
यथासंभाविकांतातदक्षिणांधेनुसंयुताम्
ततोविघ्नाःप्रणश्यंतिपुराणंसिद्धिमाप्नुयात् ३२
एवंनकुरुतेयोहितस्यविघ्नंवदाम्यहम्
तस्यांगेजायतेरोगोबहुपीडाप्रदायकः ३३
भार्याशोकःपुत्रशोकोधनहानिःप्रजायते
नानाविधान्महारोगान्भुंजतेनात्रसंशयः ३४
यस्यगेहेनास्तिवित्तमुपवासंसमाचरेत्
एकादशींसुसंप्राप्यपूजयेन्मधुसूदनम् ३५
षोडशैश्चोपचारैश्चभावयुक्तेनचेतसा
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथावित्तानुसारतः ३६
केशवायततोदत्वासंकल्पंहविषान्वितम्
स्वयंकुर्यात्ततःप्राज्ञोभोजनंसहबांधवैः ३७
पुत्रैस्तुभार्ययायुक्तस्ततःसिद्धिमवाप्नुयात्
पुराणसंहितापूर्णाश्रोतव्याधर्मतत्परैः ३८
चतुर्वर्गस्यवैसिद्धिर्जायतेतस्यनान्यथा
सपादंलक्षमेकंतुब्रह्माख्यंपुष्करंशृणु ३९
कृतेयुगेतुनिष्पापाःशृण्वंतिमनुजाद्विज
लक्षस्यार्द्धंततःकृत्स्नंपुराणंपद्मसंज्ञकम् ४०
श्लोकानांतुसहस्राभ्यांद्वाभ्यामेवतथाधिकम्
त्रेतायुगेतथाप्राप्तेयदाश्रोष्यंतिमानवाः ४१
चतुर्वर्गफलंभुक्त्वातेयास्यंतिहरिंपुनः
द्वाविंशतिसहस्राणिसंहितापद्मसंज्ञिता ४२
द्वापरेकथिताविप्रब्रह्मणापरमात्मना
द्वादशैवसहस्राणांपद्माख्यासातुसंहिता ४३
कलौयुगेपठिष्यंतिमानवाविष्णुतत्पराः
एकोर्थश्चैकभावश्चचतुर्ष्वपिप्रवर्तितः ४४
संहितास्वेवविप्रेंद्रशेषाख्यानप्रविस्तरः
द्वादशैवसहस्राणिनाशंयास्यंतिसत्तम ४५
कलौयुगेतुसंप्राप्तेप्रथमंहिभविष्यति

भूमिखंडंनरःश्रुत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ४६
मुच्यतेसर्वदुःखेभ्यःसर्वरोगैःप्रमुच्यते
अन्यत्सर्वंपरित्यज्यजपंदानंतथाश्रुतम् ४७
श्रोतव्यंहिप्रयत्नेनपद्माख्यंपापनाशनम्
प्रथमंसृष्टिखंडंतुद्वितीयंभूमिखंडकम् ४८
तृतीयंस्वर्गखंडंचपातालंतुचतुर्थकम्
पंचमंचोत्तरंखंडंसर्वपापप्रणाशनम् ४९
यःशृणोतिनरोभक्त्यापंचखंडान्यनुक्रमात्
गोप्रदानसहस्रस्यमानवोलभतेफलम् ५०
महाभाग्येनलभ्यंतेपंचखंडानिभूसुराः
श्रुतानिमोक्षदानिस्युःसत्यंसत्यंनसंशयः ५१

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांवेनोपाख्याने
पंचविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः १२५

समाप्तोऽय भूमिखण्डो द्वितीयः २

इति श्रीपाद्मेमहापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं समाप्तम्